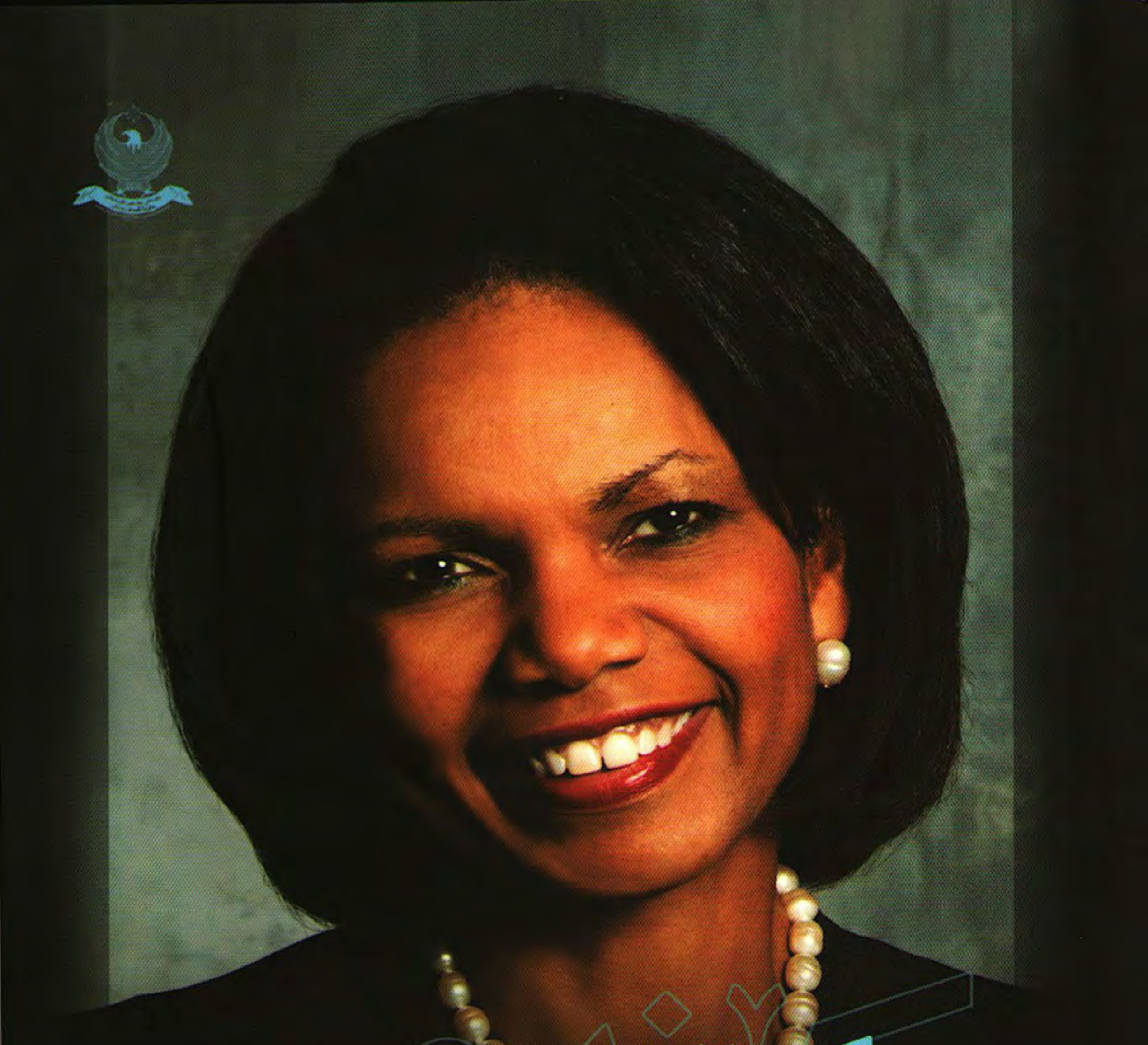

کۆندی

چیرۆکی سەرکەوتنی کۆندۆلیزا رایس

وەرگێرانی

والی شێخ عەلی

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

ئەنتۆنیا فیلّیکس

کۆندی...

چیرۆکی سەرکەوتنی کۆندۆلیزا رایس

وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە
والی شێخ عەلی

كۆنـــــدی

چیرۆکی سەرکەوتنی کۆندۆلیزا رایس

نووسینی: ئەنتۆنیا فێلیکس

لە ئینگلیزیەوە بۆ عەرەبی: سەعید ئەلحوسنیە

حکومەتی هەرێمی کوردستان

وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان

بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی ڕاگەیاندن و چاپ و بڵاوکردنەوە

بەڕێوەبەرایەتی خانەی وەرگێران

xanecontact@yahoo.com

- ناوی کتێب: کۆنـدی
- نووسەر: ئەنتۆنیا ڤێلیکس
- وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە: والی شێخ عەلی
- بابەت: ژیاننامە
- پیتچنین: والی شێخ عەلی
- هەڵەبڕی: ئەحمەد مەحمود
- دیزاینی ناوەرۆک: نزار نوری
- بەرگ: ئارام عەلی
- تیراژ: ٥٠٠
- زنجیرە: ٤٢٩
- چاپخانە: شڤان
- چاپ: چاپی یەکەم
- ژمارەی ڕۆلێن: ٩٢٨/٦١- ف ٤٧٤
- ژمارەی سپاردن: (١٨٧٢) ساڵی (٢٠١٣) لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکانی پێ دراوە

بەڕێوەبەرێتی خانەی وەرگێڕان

(سلێمانی- بەختیاری- نزیك پاریكەی بەختیاری)   موبایل: ٠٧٧٠١٤٤٩١٨١

ناوەڕۆک

#

پێشەکی چاپی کوردی ٧

پێشەکی نووسەر ١٣

بەشی یەکەم: ڕاهێنانی کاندیدکراو ١٩

بەشی دووەم: میراتی ئەمەریکا ٤١

بەشی سێیەم: سەرکەوتنی چەندجارە ٥٧

بەشی چوارەم: شۆپان، شکسپیر، یان سۆڤیەت؟ ٨٩

بەشی پێنجەم: ژنە ڕۆشنبیرەکە ١٢١

بەشی شەشەم: پرۆفیسۆر ڕایس ١٥٥

بەشی حەوتەم: بوشی باوک ١٧٥

بەشی هەشتەم: بەرەو لوتکە ٢٠٥

بەشی نۆیەم: دەروازەیەک بەرەو دەسەڵات: بوشی کوڕ ٢٥٥

بەشی دەیەم: جەنگ و پشکۆی ژێر خۆڵەمێش ٢٨١

پاشکۆکان ٣١١

پاشکۆی یەکەم: ڕاوێژکارانی ئاسایشی نەتەوەیی لەماوەی ١٩٥٠-٢٠٠٥ .... ٣١١

پاشکۆی دووەم: وێستگە گرنگەکانی ژیانی کۆندۆلیزا ڕایس ٣١٣

پاشکۆی سێیەم: وێنەکان ٣١٥

پێشەکی چاپی کوردی

کە گەڕامەوە نێوەندی زانکۆ، زۆر بەکەیف بە نیازبووم ئەو مۆڵەتنامە ئەکادیمیەی بەدەستمهێناوەو ئەوانەی دواتریش بەدەستیان دەهێنم ببنە سوکنایەك بۆ منو هاوپیشەکانم تا کورسییە رەقوتەقەکان بکەنە جێنشینی شاهانەو دەسەڵاتی سیاسی هەموو دەم بخەینە ژێر پرسیارو چاودێریو بگرە ئامۆژگاریکردنەوە. لە دونیاگەلێکی وەك رۆژاوا مرۆڤە بڕوانامەدارەکان دەبنە راوێژکارو هەر لە زووەوە پشتیوانی دوورمیدیای سەرۆكو پیاوانی یاریچی گۆڕەپانی میدیاکانن، ئەمانەی کە پێیان دەوترێت ئەکادیمیست لەنێو زانکۆکانەوە تیۆریزەی چەمكو بیردۆزەکان دەکەنو بە وانەی تایبەت بۆ سیاسیەکانو پیاوانی دەوڵەتی رووندەکەنەوەو دەبنە مەشخەڵێك هەم رێڕەوی سەرکردایەتی ئایندە رووندەکەنەوەو هەم سەرکردایەتی ئێستاش لە تاریکی دەرباز دەکەن.. ئەمە ئەو شتەیە کە بەدرێژایی خوێندنەوەی ئەم کتێبە من تێیگەیشتمو خواستم بوو رۆژێك ئەکادیمیستەکانی کوردیش لە حەرەمی زانکۆکانەوە سیاسیەکان ناچاربکەن گوێیان لێبگرن، نەوەك زانکۆکان ببنە گۆڕەپانی گەمەی نالۆژیکی سیاسیەکانو بەمەش نە زانکۆ داهێنانو تیۆر بەرهەمبهێنێتو نە سیاسیەکانیش ئامۆژگار بن لەجێی ئەوەی داواکاری ئامۆژگاری بن!

دەڵێن لەپشت هەموو پیاوێکی مەزنەوە ژنێك هەیە، بەڵام من پێم وایە کاتێك ژنێك دەچێتە لوتکە ئیتر دیارە لە گەمژەیی ئەو پیاوانەوەیە کە ئەو ژنە کاریان لەگەڵ دەکات. پیاوگەلێکیش هەن لە فۆبیای لەدەستدانی کەسایەتییەوە هەموو دەم وا دەزانن کە دەرکەوتنی ژنان مایەی سنووردارکردن و کورتکردنەوەی دەسەڵاتەکانی ئەوانە بۆیە بەردەوام لەژێر سێبەری زاڵی نێرینەدا چەکوشەکانیان ئێسك و پروسکی مێینەکانی دەوروبەریان دەهارێت! رەنگە کۆندۆلیزا رایس بەختەوەربووبێت کە بووەتە هاورێی سیاسییەکی هەڵەشەی کالڕۆشنبیری وەك بوشی کوڕ، لەچاوی ئەمەریکییەکانەوە، کە ئەمەش بواری بۆ رەخساند بتوانێت ئەو هیواو خەونانەی هەیبوون لە تەمەنێکی نیمچە زوودا بەدییان بهێنێت.

هەڵبەت شکۆیەکی گەورەیە وەك ژنێك، کە تەنها چەند دەیەیەك لەوەوپێش هێندە بڕوا بەخۆبوونی تێدا نەبووبێت پیاسەیەکی خێرای گەشتیاری بەنێو کۆشکی سپیدا بکات، لەدووخولی سەرۆکایەتی بوشی کوڕدا ببێتە پلاندانەرو ئەقڵی دارشتنی زۆرێك لەو سیاسەتە حەکیمانەی کە بوشی لە شپرزەیی دادەچۆڕاند، لە یەکەم خولدا وەك سەرۆکی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی و لە دووەم خولیشدا وەك سکرتێری پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکانی ئەو وڵاتە. کۆندی چۆکی بە پرەنسیپی بەکۆیلەسەیرکردنی ژن و رەشپێست لە وڵاتەکەی خۆیدا دانا و کەلتوری بینینی مرۆڤی رەنگەکانی تری لە پۆستە باڵاکاندا داهێنا. (ژنێك لە حیکمەت) لەوانەیە شایستەترین ناوبانگ بێت بۆ خاتوونێك کە خۆی خۆی گەیاندە لووتکە. هاورەگەزەکانی ئەوی رەشپێست هەتا شەستەکانی سەدەی رابردووش نەیاندەتوانی لەنێو پاسدا لە حزوور سپیپێستێکی پیاو یان ژندا لە جێگاکەی خۆی دانیشێت، تەنانەت ئەگەر دووگیان بەدوانەیەکیش بوایە. ئەوی ژن هەتا چلەکانی سەدەی رابردوو نەیدەتوانی دەنگ بدات، بە هەموو پێوەرەکان پێی دەوترا جێگەی کارکردنی ژنان دوو شوێنە، چێشتخانەو ژووری نووستنەکان، لەوەڕا بەدواوە کاری پیاوەو ملهەڵقورتاندن لەکارو پیشەی پیاوان پێراکێشانە لەلایەن ئەو ژنانەی کۆمەڵگا

بەرەو بێ ئابڕوویی دەبەن!

سەردەمانێك لەو ئەمەریکایەی کە ئەمڕۆماڵی خەونەکانی زۆرێك لە گەنجو پیرە پڕهیواکانە، تەنانەت نەژادو پێکهاتەی ئیتنیکی مرۆڤەکان کاریگەری ڕاستەوخۆیان لە مەکانەو جێگای پرسی هاوڵاتیبووندا هەبوو. مرۆڤێکی بەریتانی یان ئەورووپای خۆراوایی مەقامەتێکی مەزنتری لە هی رۆژهەڵاتی ئەورووپاو ئاسیای رۆژهەڵات هەبوو، ئەمانەی دواینیش جێگاو پایەیان بڵندتربوو لە هی رۆژهەڵاتی ناوێنو ئەفریقییەکانیش لەدوا ریزبەندی بە مرۆڤناسراویدا بوونو تەنها هێڵێکیان لەگەڵ ئاژەڵە خاوەندارەکاندا لەنێوان کێشرابوو لەوەی ئەمان ئاژەڵێکی قسەکەر بوون..بۆ کۆندی بەم سێ پێوەرە، رەشپێستی، ئەفەریقی نەژادو ژنبوون، ئاسان نەبوو بگاتە لوتکە، بەڵام ژنێکی خاوەن سەنگو سەقامگیریو کاریزمایی خۆی بوو بۆیە توانی ببێتە پرەنسیسی ئەفەریقا وەك موعەمەر قەزافی ناوی لێنابوو.

ڕاستی خوێندنەوەی ئەم کتێبە بۆ من لەباروزروفێکی دژواری تاکەکەسیدا روویدا کە بەهۆیەوە هیوایەکی بێهاوتای پێبەخشیم لەوەی تا بڕوابوونەکان لە هەناوەوە سەرچاوەبگرن خەونەکان مایەی بەدیهاتنن. ئەو رۆژەی ئاگادارکرامەوە دەبێت لەماوەی تەنها سێ رۆژدا ئوردن بەجێبهێڵمو بەرەو ئەمەریکای خەونو خەیاڵەکان بەرێبکەوم، ماتەمینییەك باڵی بەسەر شوناسی کەسیمدا کێشا لەوەی ئاخۆ من بتوانم ئەوەی لەوێ چاوەڕێی دەکەم ئەنجامی بدەمو بۆم بچێتەسەر! مرۆڤێك کە روو لە هەندەران دەکاتو مێیینەیەکی خێزانێکی مامناوەندی کۆمەڵگایەکی وەك کۆمەڵگەی کوردییە، زمان نازانێو تەنها دوو سێ جارێك سەفەری بۆ دەرەوەی وڵاتەکەی کردووەو هەموو دەم لەگەڵ گروپێکی سیاسی کە بۆ کاری دیبلۆماتی حیزبەکەی رۆیشتووە، ئاسان نییە بەتەنێ رووی مەنفا بگرێتو چاوەڕێ بێت ژیان بەخەندەوە بەرەورووی بێت!! ئەوە من بووم کە جگە لە چەند وشەیەکی سادەی زمانو کەشکۆڵێك هیواو مۆتەکەیەك لە ترسی ونبوونو توانەوە ١٤ سەعات رێی فڕۆکەم گرتەبەر تا بۆ خۆمی ئیسپات بکەم کە دەتوانم خۆم بم..

ئەم کتێبە لە تەواوی ١٤ کاتژمێرەکەی سەفەری نێو فرۆکەکەدا لەگەڵم بوو، دەمخوێندەوەو رادەوەستام تا تەماشی بکەم لە کەسایەتیەکەی کۆندیدا، دەمخوێندەوەو رادەوەستام ئەمجارەیان بۆئەوەی باشتر لێی تێبگەمو وێنای رووداوەکان بکەم..تا لەدواجاردا بەخۆم وت "رەنگە لەم سەفەرەدا بەپلەی یەکەم نەتوانیت ئەوەی بۆی هاتویت بیبەیتەوە لەگەڵ خۆت، بەلام ئەزموونێکی ئەوەندە گەورە دەبێت کە بۆ باقی تەمەنت رێنیشاندەرت دەبێت.. لەدواجاردا تۆ ژنیت وەك کۆندی، بەلام نە کۆیلەیتو نە رەشپێستێکی ئەفەریکی کە کڕینو فرۆشتنت پێوەکرابێت لە زەمەنی کۆیلەگەریدا، بۆیە ئەگەر ئەو توانیبێتی لەو باروزروفە ئالۆزو قورسەدا بیکات تۆش دەتوانیت".

ئەمە ئەو راستییەیە کە ئەم کتێبە بە منی بەخشی..فێری کردم خاڵی ئاوات لەپێش چاوم دیاری بکەمو تێبکۆشم بێ گوێدانە باروزروفەکان، بەردەوام بم تا پێی دەگەم..بەو واتایەی کتێبەکە ناوێتەی کۆمەڵێك باکگراوندی ئالۆزی کۆمەڵگای ئەمەریکییە کە پێکەوە دەبنە گوژمەیەك لە تەحەدداو کۆندی پێدەخەنە رەوڕەوەی زەمەن بۆ بەدیهێنانی هیواکانی. لێرەوە ئەو ژنەی کە بەچاوە بازئاساکانیو بە پێستە تاریکەکەیو بە کەسایەتییە پڕ ئامادەییەکەی لەنێو کۆڕو کۆبوونەوەکاندا ناسراوە، نهێنییەکانی سەرکەوتنی خۆی لەرێگای نووسەری کتێبەکە ئەنتۆنیا فیلێکسەوە دەگێڕێتەوەو بەمەش دەبێتە نموونەیەکی بالا بۆ زۆرێك لە ئێمە، کە هێشتا کاروانی بەدیهاتنی خەونەکانمان زۆر دوورە!

لەکۆتاییشدا کاتێك بڕیارماندا دەست بەکاری وەرگێڕانی کتێب بکەین، ئەم کتێبە لە لیستی پێشەوەی ئەو کتێبانەدا بوو کە بوونە ئامانجی سەنتەرەکەمان، گەرچی وەرگێڕی دەقە ئینگلیزییەکە بۆ دەقە عەرەبییەکە، کارێکی هێجگار باشی نەکردووە لە گۆڕینی ناونیشانی کتێبەکە لە "کۆندی..چیرۆکی کۆندۆلیزا رایس، بۆ چیرۆکی سەرکەوتنی کۆندۆلیزا رایس" و پاشان پەلەپەلییەك لەنێوان دەقە ئینگلیزییەکەو عەرەبییەکەدا هەیە، بەلام ئێمە ئەوەندەی توانیبێتمان لە

كتێبەكانى وێبسايتى گوگڵەوە بەراوردى نێوان هەردوو دەقەكە بكەين، كردوومانە، گەرچى بەداخەوە نەمانتوانى دەقى ئينگليزيەكە بەتەواوى بەدەستبخەين بۆيە بەناچارى دەقە عەرەبييەكەى (سەعيد ئەلحسنيە) بووە سەرچاوەى سەرەكى كارەكەمان..لەگەڵ هەموو ئەوەشدا پێم وايە هاندەرێكى باشمان داوەتە كۆڵنەدەرەكان..تا بتوانن دوورنمايانە لە ئاسۆ بڕوانن‌و وردكارانە هەنگاوەكانيان رێكخەن، لە دواجاردا زەمەن كەسى لەياد ناچێت!

دوا هيوايەكيش ئێمە هەمانبێت ئەوەيە ئەم كتێبە هەوێنى هەنگاونانى جدى بێت بۆ ژنان‌و ئافرەتان تا بتوانين ئەم قاڵبە رووكەشەى كە ئەمڕۆ تەواوى رۆڵى ژنى پێ سنووركێش كراوە وەرچەرخێنينە بوارێكى پراكتيزەيى كێبەركێكار كە تيايدا ئەزموون‌و سەليقەى كاركردن‌و دانايى پێوەربن..

ڤيان مەجيد فەرەج
بەڕێوەبەرى سەنتەرى نيشتيمانى بۆ ليكۆڵينەوەى جێندەر#
سلێمانى (٢٠١٣/٥/١٥)#

پێشەکی نووسەر

کاتێك کۆندۆلیزا رایس لە تەمەنی ١٠ساڵیدا بوو، بەیاوەریی دایكو باوکی گەشتێکی بەرەو واشنتۆنی پایتەخت ئەنجام دا. جۆنو ئەنجێلینا رایس، کە کۆندۆلیزا رایس بە دوو بانگخوازی فێرکاری ناویان دەبات، پایتەختی وڵاتەکە بەرۆخساری گەشتوگوزاریی نموونەیی بۆ بەسەربردنی پشووەکان دادەنێن. لەوێ مرۆڤ دەتوانێت بەزۆر مێژوو و مۆزەخانە ئاشنا ببێت، هەروەك چەندین شتی تێدایە کە دەبنە سروش بۆ عەقلە تازەپێگەیشتووەکان. لەکاتی گەشتکردنیان بۆ شەقامی پنسلڤانیا، کە زۆرێك لە خەڵك لەنگەر دەگرن بۆ ئەوەی لە دەروازەی پێشەوەی بڕواننە کۆشکی سپی، کۆندۆلیزا رایس بەهێمنییەوە چاوی بڕییە ئەو بەردەمەی کە لێوانلێوە لە پایە، ئەم سیانە بەبێدەنگی لەوێ وەستانو کچەکە ئاوڕێکی بۆ باوکی دایەوەو وتی: "بابە ئێستا بەهۆی رەنگی پێستمەوە رێم پێ نادرێت بچمە ناو ئەو شوێنەوە، بەڵام رۆژێك دێت خۆم لەناو ئەم باڵەخانەیەدا ببینمەوە"

کۆندی توانی ئەم وشانەی بسەلمێنێت نەك تەنها لەرێگەی کامڵبوونێکی پێشوەختەوە بەڵکو لەرێگەی تێڕوانینیشیەوە بۆ داهاتوو. پاش تێپەڕبوونی ٢٥ ساڵ، ئەم کچە گەیشتە قۆناغێك کە رۆژانە ١٤ سەعات وەك گەورەڕاوێژکاری سەرۆك جۆرج بوشی باوك بۆ کاروباری یەکێتیی سۆڤیەت کاری دەکردو لەکاتی

یەکخستنەوەی ئەڵمانیاو کۆتایی شەڕی سارددا یارمەتی دارشتنی سیاسەتی ئەمەریکای دەدا. پاش ١١ساڵیش لە کۆتاییهاتنی کاری یەکەمی لە ئیدارەکە کە دوو ساڵی خایاند، جارێکی تر چووە ناو ئیدارەی کۆشکی سپییەوە بەلام ئەمجارەیان وەك راوێژکاری جورج بوشی کوڕ بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی.

جای نۆردلینگەر لە وتارێکدا کە لە نەشناڵ ریڤیودا لەکاتی هەڵمەتی سەرۆکایەتی بوشی کوڕدا بڵاوکرایەوە، پێشبینی کرد کە بەچاوپۆشین لەو پۆستەی کۆندۆلیزا رایس لە ئیدارەکەدا وەریدەگرێت، ئەم خانمە دەبێتە دیارترین ئەستێرەی تیمی کاری ئیدارەکەی بوش و ناوی دەچێتە سەر زمانی هەموو کەسێك. راستە کۆندی دواتر لە تابلۆ ریکلامییە گەورەکانی گۆڕەپانی تامیس ـدا دەرنەکەوت، بەلام ناوبانگەکەی لە هەڵکشاندابوو. ئەمە زیاتر پاش روداوەکانی ١١ی سێپتەمبەری ٢٠٠١ دەرکەوت کاتێك وەك یەکێك لە وتەبێژە بنچینەییەکانی کۆشکی سپی بۆ کاروباری شەڕی دژە تیرۆر، دامەزرا. وێنەو روخساری زیاتر لە دەرکەوتنە یەك لەدوا یەکەکانی لە بەرنامەی دیالۆگئامێزی ئەم یەکشەممەیەی واشنتۆنو دیدارە درێژەکانی لە گۆڤارەکانی ڤۆگ، جۆرج کە ئێستا دەرناچن، یان گۆڤاری ئۆپرا کە هەموویان پێکەوە بوونە هۆی ناوبانگێکی زیاتر بۆی. ماوەیەکی زۆر کۆندی وەك ئەستێرەیەك لە هەندێك شوێنی ولاتدا سەیردەکرا. بۆ نموونە ئەم ژنە لە پالۆ ئەلتۆی رۆژهەلات لە کالیفۆرنیا وەك پاڵەوانێکی ناوخۆیی سەیردەکرێت کە تێیدا بەشداریکردووە لە دامەزراندنی ئەکادیمیایەك بۆ فێرکردنی مندالان پاش دەوامی فەرمی ئەو خوێندنگا ناوخۆییانەی کۆمەکی دارایی نەدەکران. هەروەها کۆندی وەك بەناوبانگترین پسپۆڕ لەسەر ئاستی ولات، لەرووی لێکۆڵینەوە لەسەر یەکێتیی سۆڤیەت، سەیردەکرێت، ئەمەش پسپۆڕییەکە کۆندی لەو کاتەوە هەڵیبژاردووە کە بۆ یەکەمین جار گوێی لەوانەیەکی ستالین بووە لەسەرەتای پەیوەندیکردنی بەزانکۆوە.

کۆندۆلیزا رایس لە ژیانیدا شەیدای دوو شت بووە ئەوانیش موزیكو روسیابوون. ئەم کتێبە باس لەو رەگە موزیکییانەی خێزانەکەی دەکات کە

پشکیان هەبووە لە پێکهێنانی ناوەکەی و ئەو ئامانجەی کە ئەو خێزانە داینـاوە بۆئەوەی کۆندی ببێتە پیانۆژەن. ئەم گۆڕانکارییە کتوپڕە لە ژیانی کۆندیدا کاتێك روویدا کە هەرزەکاربوو، ئەو کاتەی بڕیاری دا کە خاوەنی مەرجی پێویست نییە بۆ ئەوەی ببێتە خاوەنی بڕوانامەیەکی بەرز لە جیهانی موزیکدا. کۆندی کاتێك بڕیاری یەکلاکەرەوەی دا بۆ گۆڕینی ئاڕاستەی پسپۆڕییەکەی، کە گوێی لەوانەیەکی پرۆفیسۆری لێهاتووی زانکۆ (باوکی مادلین ئۆلبرایتی وەزیری دەرەوەی پێشوو) بوو سەبارەت بە یەکێتیی سۆڤیەت. لەوکاتەوە کۆندی چووە ناو ئەو بوارە ناباوەوەو هەرگیز لێی پاشگەز نەبوویەوە.

چیرۆکی کۆندۆلیزا رایس زیاتر باس لە میراتێکی خێزانیی کاریگەر دەکات، هەر لەسەردەمی منداڵییەوە لە شاری بیرمنگهامی سەر بەویلایەتی ئەلاباماوە بیگرە کە لە ساڵەکانی پەنجاو شەستەکاندا یەکێك بوو لەو شارانەی باشوری ویلایەتە یەکگرتووەکان کە جیاکاری نەژادی تێدا پەیڕەو دەکراو خاڵێکی وەرچەرخان بوو بۆ بزوتنەوەی مافە مەدەنییەکان، تا دەگاتە قۆناغی هەڵگەڕانی کۆندی بەپلەکانی سەرکەوتن و وەرگرتنی گرنگترین پۆستەکان لە حکومەتدا. کۆندی شانازی بەوەوە دەکات کە کچی هەردوو بنەماڵەی رایس و رای ـ ە کەدوو بنەچەن ئەندامی خێزانەکانیان بەوەوە ناسراون ژیانیان بۆ فێرکردن و بەدەستهێنانی دەستکەوت تەرخان دەکەن. دەتوانین بڵێین کۆندی بەڕاستی کچی باوکی خۆی بووە، واتە کچی ئەو پیاوە بانگخوازەی ژیانی لە هەمان پرسەکانی کۆندیدا بەسەربردووە. کۆندی خاوەنی هەمان ئەو هێزی کەسایەتییەیە کە باوکی خاوەنی بوو، پشتگیرییەکانی لەو بڕوایەوە سەرچاوە دەگرێت کە خودی باوکی کۆندی هەیبوو.

ئەم چیرۆکە گەشتی کۆندی لە ڕێڕەوی باڵاترین پلەکانی ئەو بوارەدا دەگێڕێتەوە، کە پیاوان کۆنترۆڵیان کردووە، هاوکارەکانی شێوازەکەی کۆندی بەتوندوتۆڵی ئاوێتە بوو بەنەرمیی، ناودەبەن. لە ڕۆژنامەی **نەشناڵ ریڤیو**ـدا هاتووە: "هەمووان لەسەر ئەوە کۆکین کە کەسایەتییەکی زۆر سەرنجڕاکێش و ئارام و باش و زیرەك و خاکییە، لەگەڵ ئەوەشدا تائێستاش بەسروشتە

باشورییەکەی جیادەکرێتەوە هەرچەندە چەندین ساڵ لە شوێنە جیاکانی تردا ژیانی بەسەربردووە". زۆرێك لەوانەی لەکاتی ئامادەکردنی ئەم کتێبەدا دیدارم لەگەڵدا ئەنجامداون، ستایشی زۆری ئاستی زانیارییەکانیان دەکردو ئاماژەیان بەوە دەکرد کە لە بیرێکی قوڵەوە زانیاری دەردەهێنێت. کارین فیست کە مامۆستای کۆندی بووە لە زانکۆی دێنیڤەر دەڵێت: "کۆندی یەکێکە لە مرۆڤە بەختیارەکانو لایەنی خەمباریی لە ژیانیدا نییە یان بەلایەنی کەمەوە ئەوەندەی من ئاگاداریم ئەو لایەنەی نییە". کۆندی لەمیانەی هۆکاری دەرکەوتنیدا دەڵێت: "من کەسێکم چێژ لە بڕوایەکی راستەقینەوەردەگرمو پێموایە خودا بۆ ئەوە دروستی نەکردووم لەم جیهانەدا کە خەم بخۆم، بۆیە من بەبەردەوامی دەڕوانمە کارەکان".

کۆندی دەستکەوتەکانی ناشارێتەوە بەڵام هاوکات زیاد لەئاستی خۆی رێز لەخۆی نانێتو لەو بارەیەوە دەڵێت: "پێموایە من لەسەروو ئاستی مامناوەندییەوەم بەڵام زۆر نا. کاتێك دەبیتە پرۆفیسۆرو کەسێکی کارگێڕیی گەورە لە زانکۆی ستانفۆرد، ئەو کاتە بەبلیمەتیی راستەقینە ئاشنا دەبێت. بلیمەتیم بینیوەو خاوەنی نیم".

رەنگە سەرۆك جۆرج بوشی کوڕ لەگەڵ ئەم بۆچوونەدا کۆك نەبێت. پێشتر باوکی بوش لەکاتی فەرمانڕەواییکردنیدا، کۆندی زۆر بەدڵبوو، لەوکاتەی لە ئیدارەی راوێژکارەکەی بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی بێرنت سکۆکرۆفت کاریدەکرد. هەر ئەو کاتە بوش سەرنجی دا کە کۆندی زیرەكو لایەنگرێکی زۆر لێهاتووەو ئەوەندەی پێنەچوو خستییە ناو بازنەی ناوخۆیی خێزانەکەیەوە. هەر چەند هەفتەیەك پاش ئەوەی بوشی کوڕ پۆستی حاکمی ویلایەتی تەکساسی وەرگرت، کۆندی بووە هاوڕێی، دواتریش دەستبەجێ لەگەڵ دەستپێکی هەڵمەتی سەرۆکایەتییەکەیدا، بووە باڵاترین راوێژکار بۆ سیاسەتی دەرەوە. زۆربەی جار کۆندی وەك راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی رۆڵی دوا ناوبژیوانی دەبینی لەنێوان بیروڕا زۆر دژبەیەکەکانی وەزیرانی بەرگریو دەرەوەو ئەندامانی تری ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەییو وا ڕاهاتبوو کە کۆبەندی ئەم بیروبۆچونانەی دەخستە سەر مێزی سەرۆك.

ئەگەر بمانەوێت ژیانی کۆندۆلیزا رایس بە پارچە موزیکێك بچوێنین ئەوا دەتوانین بڵێین ئێستا ئەو پارچە موزیکە لە قۆناغی پەرەسەندندایە. هەموو بابەتێك بووەتە پاڵنەرێك بۆی لە رێڕەوی پارچە موزیکەکەدا بەرەو ساتی گەیشتن بە لوتکە. لەو لوتکەیەشدا هەموو بابەتە تێکئاڵاوەکان لە راگەیاندنێکی کاریگەری ئاوێتە بەسەرکەوتندا، دەتەقنەوە. هەندێك پێیانوایە ئەو لوتکەیە چاوەڕێی کۆندی دەکات بۆ ئەوەی ببێتە یەکەم ژن کە پۆستی سەرۆکی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بگرێتەدەست. هەندێکی تر پێشبینی دەکەن ببێتە حاکمی کالیفۆرنیا، یان کورسییەك لە ئەنجوومەنی پیرانی ئەو ویلایەتە بەدەستبهێنێت.

بەشی یەکەم

راهێنانی کاندیدکراو

سەرۆکایەتی بەتەنها لە سەرۆکی وڵاتدا کورتناکرێتەوە، بەڵکو تیمێکی تەواوە لە خەڵك کە سەرخستنی کارەکان لە ئەستۆ دەگرن.

کۆندۆلیزا رایس– ۱۹۹۹

لای کەسە نزیکەکانی بەکۆندی ناسراوە، ئەمەش ناوێکە بۆ دەربڕین، لەناوە درێژەکەی خۆی ئاسانترە. دایکی کە ژەنیاری پیانۆو ئۆرگ بوو، ناوی کۆندۆلیزای لە دەستەواژەی ئیتالی "کۆن دۆلیسـززا"ەوە داهێناوە کە نیشانەیەکی موزیکیە ئاماژە بەوە دەکات کە ژەنیار زۆر بەشیرینی موزیکەکە بژەنێت. وەك نەریتێك هەردوو باڵی خانەوادەی کۆندی کۆکن لەسەر ئەوە کە تاکەکانی خێزانەکانیان بەناوی ئیتالییەوە ناو بنێن وەك تێرێزا، ئەنجێلینا، ئەنجێلا، جەنەوا، ئالتۆ. جۆن و ئەنجێلینا کۆندۆلیزایان بەو ئاراستە پڕ مانایەی کە گوزارشت لە ناوەکەی دەکات پەروەردە کردووەو نوقمی سۆزو خۆشەویستیان کردووە کە ئاوێتەبوو

لەگەڵ ئەو هەوڵو کۆششە زۆرەی کردیان بۆ پێگەیاندنیو هاندانی کچەکەیان لە ڕێگای سەرکەوتندا. بناغە پتەوەکانی خۆشەویستی کاریگەرییەکی پۆزەتیڤیان لەسەر هەر هەنگاوێکی پێشکەوتنی کۆندی هەبوو لەنێویشیاندا چوونەناو ئەو نووسینگەیەی ڕاستەوخۆ دەکەوێتە ژێر هوڵی تایبەت بەسەرۆکی ویلایەتە یەکگرتووەکان.

سەرۆك وا ڕاهاتبوو بەکۆندی بانگی دەکرد، بەڵام ئەو ستافەی کاریان لەگەڵ دەکرد بەدکتۆر ڕایس ناویان دەبرد. دیاربوو کۆندی ڕزگاری ببوو لەوەی کە سەرۆك نازناوێکی بۆ دابنێت کە ئەمەش پێچەوانەی ئەوانی تر بوو، چونکە نازناوی بۆ هەموو ئەوانەی دەوروبەری دانابوو کە کاریان لەگەڵدا دەکرد بەڕۆژنامەنووسو یاوەرەکانیشیەوە. ئەوەش بەبیردێنینەوە کە تەنانەت سەرۆکی وڵاتانیش نەیان دەتوانی خۆیان لەو نازناوانە بپارێزن کە سەرۆك بوش بۆی دادەنان بۆ نموونە لە سەرەتاکانی ساڵی ٢٠٠٢دا لەکاتێکدا پەیوەندی لەگەڵ سەرۆکی ڕوسیادا بەهێزبوو، نازناوی بۆتی بۆتی لێنا.

کۆندۆلیزا لە ساڵی ١٩٨٧ لەمیانەی ئێوارەناهەنگێکدا کە لە زانکۆی ستافۆرد سازکرا، توانی بچێتە ناو بازنەی خێزانی بوشەوە. ئەو کاتە کۆندی چەند سەرنجو تێبینییەکی دەربڕی کە بوونە هۆی گۆڕینی ڕێڕەوی پیشەکەی. کۆندی بەیاوەری چەند کەسێك لە کۆلێژی زانستە سیاسییەکان ئامادەی ئەو ئاهەنگەبوو کەتێیدا بێرنت سکۆکروفت ڕاوێژکاری سەرۆك بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی، وتارێکی پێشکەش کرد. ڕاستەوخۆ دوای وتارەکە ئێوارەخوانێك ئامادەکرا کەتێیدا چەند کەسێك لە گەورە داڕێژەرانی سیاسەتی دەرەوە بەشداربوون. دیاربوو قسەکردن لەکاتی ئەم خوانەدا بەلای سکۆکرۆفتەوە ماندووکەرە تائەوکاتەی کچە پرۆفیسۆرە گەنجەکەی زانستە سیاسییەکان کە دکتۆر ڕایس بوو، دەستی کرد بەقسەکردن. سکۆکرۆفت ئەم بۆنەیەی لەیادەو دەڵێت: "دیاربوو کچێکی باریکەلەو بچکۆلانە بوو، بەخۆمم وت بەڕاستی زۆر متمانەی بەخۆی هەیەو بێگومان کەسێکە کە پێویستە من بیناسم" سکۆکرۆفت لەمیانەی قسەکانی کۆندیدا ئەوەی بۆ دەرکەوت کە خاوەنی

تێگەیشتنێكی فراوانە لە ئایدۆلۆژیای سۆڤیەت كە هاوتەریبی تێگەیشتنی سكۆكرۆفتە بۆ واقعی سیاسی. سكۆكرۆفت بەردەوام دەبێتو دەڵێت: "بۆم دەركەوت كۆندی لە هەموو ئەو بوارانەدا شارەزایی هەیە كە ئێمە دەتوانین هاوكاری تێدا بكەینو ئەوانەش كە ناتوانین هاوكاری تێدا بكەین".

ئەو كاتە سكۆكرۆفت هێندە بە رایس سەرسام بوو، دەستبەجێ پاش وەرگرتنی پۆستی راوێژكاری ئاسایشی نەتەوەیی لە ئیدارەی بوشی باوكدا، بیری كەوتەوەو پەیوەندی پێوەكرد. دەستبەجێ دوابەدوای هەڵبژاردنەكانی ساڵی ١٩٨٨، سكۆكرۆفت دەستیكرد بە هەڵبژاردنی ئەو كەسانەی كە لە كۆشكی سپی پەیوەندی پێوە دەكەن. سكۆكرۆفت دەڵێت: "یەكەم پەیوەندی تەلەفۆنیم لەگەڵ كۆندی رایسدا بوو". بەهۆی ئەو پسپۆرییە زانستیو خوێندنانەیەوە كە سەبارەت بە یەكێتیی سۆڤیەت بەدەستیهێنابوو، بێرنت پۆستی بەڕێوەبەری كاروباری سۆڤیەتی لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەییدا بەكۆندی بەخشی. كۆندی توانی رێزو خۆشەویستی هەموو هاوكارانی دەوروبەری بەدەستبهێنێت لە پۆستە نوێیەكەیدا، هاوكات توانی ببێتە هاوڕێیەكی تایبەتی سەرۆك بوشو باربێرای هاوسەری.

بوشی باوك چەند وانەیەكی تایبەتی لەبواری مێژووی سیاسیو سەربازیی یەكێتیی سۆڤیەت بەكۆندی وت كە ئەمەش رێك وەك كاری كورەكەی وابوو كە پاش دەیەیەك ئەنجامی دا. بوشی باوك بەوپەڕی راشكاوییەوە لەماوەی فەرمانڕەوایەتییەكەیدا، كە دارمانی دیواری بەرلینو هەڵوەشانەوەی یەكێتیی سۆڤیەتی بەخۆوە بینی، ستایشی كۆندی دەكرد بەهۆی مانەوەی لە كەشی ئەو گۆڕانكارییە خێرایەی سەبارەت بەو دوو بابەتە روویدا. بوشی باوك بە حاكمی یەكێك لە ویلایەتەكانی وتبوو: "هەموو ئەو شتانەی لەبارەی یەكێتیی سۆڤیەتەوە دەیانزانم، كۆندی پێی وتووم".

پاش كۆتاییهاتنی حوكمی بوشی باوك، كۆندی گەڕایەوە سەر كاری وانەوتنەوە لە ستانفۆرد، بەڵام لە هاوڕێیەتیكردنی جۆرجو باربێراو بوش بەردەوامبوو زۆرجار بۆماڵەوە لە هیوستنو بۆ ماڵە گەشتیاریەكەیان لە كینیبنك لە ویلایەتی ماین، بانگهێشت دەكرا.

چەندین جار رایس لەگەڵ سەرۆکی پێشووتر وەك ئەندامی ئەوەی باربێرا بوش ناوی نابوو لیژنەی کتێب، کۆدەبوویەوە. سەردەمانێك ئەو لیژنەیە کۆندی‌و سکۆکرۆفت‌و بوشی لەخۆگرتبوو، ئامانجی لیژنەکە پێشکەشکردنی یارمەتی بوو بۆ نووسینی کتێبێك سەبارەت بەو رووداوە جیهانییە گرنگانەی لە سەردەمی بوشی باوکدا روویانداوە. لەماوەی ساڵی یەکەمی کۆتاییهاتنی فەرمانڕەوایی بوشدا دەستکرا بەنووسینی ئەم کتێبە کە تێیدا چەندین کەس بەشدارییان کرد. بەمەبەستی یارمەتیدانی بوش بۆ نووسینی ئەم کتێبە، کۆندی لە ساڵی ١٩٩٧دا چەند سەردانێکی درێژخایەنی بۆ هیوستن‌و کینیبنك بۆرت ئەنجام دا.

دواجار لە ساڵی ١٩٨٩دا ئەم کارە لەژێر ناونیشانی جیهانی گۆڕاودا بڵاوکرایەوە کە ئەو رووداوانەی لەخۆگرتبوو لەنێوان ساڵانی ١٩٨٩و١٩٩١دا رووی اندابوو لەنێویشاندا روخانی دیواری بەرلین‌و دارمانی یەکێتیی سۆڤیەت‌و کۆتایی جەنگی ساردو جەنگی کەنداو. بوش‌و سکۆکرۆفت لە پێشەکی کتێبەکەدا نووسیویانە: " لەنێوان ساڵەکانی ١٩٨٩و ١٩٩١دا هەندێك رووداوی سەخت‌و توندی مێژوویی سەدەی بیستەم رووی انداوە... ئایا توانیومانە سەرپەرشتی رووداوەکان بکەین ئەو کاتەی فەرمانڕەواییمان گرتەدەست؟ وەڵامەکەی نەخێرە، نەمانتوانی ئەوە بکەین‌و نەمانتوانی پلان بۆ ئەم رووداوانە دابڕێژین... سەرەڕای ئەوەش جەنگی سارد لەماوەی تەنها سێ ساڵدا کۆتایی هات کە ئەمەش وەك تەنها ساتێك وایە لە تەمەنی مێژوودا". بوش دان بەوەدا دەنێت کە کۆندی بەشدارییەکی چڕوپڕی لەم کتێبەدا کردووە، ئەمەش لە رێگای یارمەتیدانی نووسەرەکان بۆ تێگەیشتن لە ناوەرۆکی کتێبەکەو بوژاندنەوەی مێشکیان بە هەندێك لە وردەکاری دیاریکراو، هەروەك لە رێگەی ئەو لێکۆڵینەوەیەی لە کتێبی ئەڵمانیای یەکگرتوو و ئەورووپای گۆڕاودا ئەنجامیداوە، بەشداری لە دابینکردنی زانیاری بۆ کارەکە کردووە، ئەمەش کتێبێکە لەگەڵ فیلیب زیلیکاو لە ساڵی ١٩٩٥دا پێکەوە نووسیویانە.

لە ساڵی ١٩٩٥و لەمیانەی سەردانێکدا بۆ هیوستن کە بەیاوەری جۆرج‌و باربێرا بوش بوو، جۆرج داوای لە کۆندی کرد پێش ئەوەی بگاتە ماڵەکەی خۆی،

له ئۆستن سەردانی کوڕەکەی واتە جۆرج بوشی کوڕ بکات. بوشی کوڕ ئەوکاتە خەریکی خۆئامادەکردن بوو بۆ پۆستەکەی وەك حاکمی تازە هەڵبژێردراو، کە ئەمەش یەکەم پۆستی سیاسی فەرمی بوو کەخرابووە سەر شانی. (پێشتریش لەساڵی ١٩٧٨دا بوشی کوڕ نەیتوانیبوو سەرکەوتن لە بردنەوەی کورسییەکی کۆنگرێسدا بەدەستبهێنێت). ڕەنگە جۆرجی باوك لەو کاتەدا هەستی بەوە کردبێت کە کۆندی دەتوانێت یارمەتی بەنرخ پێشکەش بە کوڕەکەی بکات لەکاتێکدا تموحە سیاسییەکانی دەستیان کردبوو بەوەی زیاتربن لە ویلایەتی تەکساس. ئەگەرێکی تریش هەیە ئەویش ئەوەیە کە ڕەنگە بوشی باوك ویستبێتی بەهۆی ئەو شەیداییەی کە هەردووکیان بۆ وەرزش هەیانبوو، بەیەکتریان بناسێنێت وێڕای پەیرەوکردنی هەمان سیستمی توند لە ڕاهێنانە ڕۆژانەییەکاندا لەلایەن هەردوو بوشی کوڕو کۆندییەوە، کە ئەمەش نیشانەیەکی دیاری خێزانە وەرزشکارەکەی بوش بوو کە حەزیان لە کێبەرکێ دەکرد. ئەم شێوە هێڵە هاوبەشە دەبێتە بناغەیەکی بەهێز بۆ هاوڕێیەتی و دەبێتە هۆی پێکهێنانی چوارچێوەیەك بۆ مشتومڕکردن لەسەر کێشە سیاسییەکان و پرسە جیهانییەکان. بە چاوپۆشین لەو هۆکارانەی هانی دا بۆ ئەم مەبەستە، بوشی باوك پێشنیازی چاوپێکەوتنی لەگەڵ ئەم حاکمە نوێیە خستەبەردەم کۆندی و ئەویش پێشنیازەکەی پەسەندکرد.

دەستبەجێ هەردووکیان بوونە دوو کەسی هاوڕاو وەك دوو کەسی تامەزرۆ بە وەرزش، لەیەك نزیکبوونەوە. ئەوکاتە کە جۆرجی کوڕ هێشتا یەکێکبوو لە خاوەندارەکانی کۆمپانیای تەکساس رانجەرز، لەگەڵ کۆندیدا لەکاتی بەسەرکردنەوەی گروپی جۆرج لە تۆپەکانی بەیسبۆڵ کە بەشێوەیەکی زۆر جوان لە کۆمەڵێك کۆگای شوشەییدا نمایش کرابوون، قسەیان لەسەر ئەو یارییە دەکرد، کۆندی مێشکی جۆرجی بەگێڕانەوەی چیرۆکەکانی سەبارەت بەویلی مایز پڕکرد، کە یەکێك بوو لە خوێندکارەکانی دایکی لە خوێندنگای پیشەسازیی باڵای فایەرفیڵد لە بیرمنگهام. کۆندی ژمارەیەکی زۆر چیرۆکی ڕاستەقینەی دەربارەی مایز بۆ بوش گێڕایەوە کە ڕەنگە تەنها چەند کەسێکی کەم بیستبێتیان، ئەم

چیرۆکانەش بەلای هەموو هاندەرێکی بەیسبۆلەوە لە هەموو چیرۆکێکی تر جێگرنگیترن. کۆندی باسی ئەو کاتە دەکاتو دەڵێت: "دیارە حاکم بوش زۆر بەم چیرۆکانە سەرسامبوو".

جۆرجی کوڕ لەماوەی ئەم سەردانەدا توانی هاوڕێیەتیو ڕێزی کۆندی بەدەستبهێنێت. کۆندی لەبارەیەوە دەڵێت: "بەڕاستی ئەو زۆر زیرەكو ڕێکوپێکەو ئەمەش بەلامەوە زۆر جێگای ڕێزە. کەسێکی توندوتۆڵو ئارامو هاوسەنگە... سەرباری ئەوەش خۆشەویستییەکی بەهێزی بۆ گاڵتەوگەپو سوعبەت هەیە". پشبینییەکانی بوشی باوك سەبارەت بەکۆندیو بوشی کوڕ راست دەرچوونو ئەم دوانە هەستێکی وایان ئالوگۆڕکرد کە بووە هۆی دروستبوونی هاوڕێیەتیو ڕێزگرتنێکی زۆر لەنێوانیانداو لەئەنجامیشدا نزیکبوونەوەی کۆندی لە جۆرجی کوڕ زیاتربوو ئەویش کاتێك کە بوش بڕیاریدا دەست بەهەنگاوی داهاتووی بکات لە ڕێڕەوی سیاسیدا.

لەمیانەی پشویەکی کورتدا کە ئەم دوانە لەگەڵ خێزانی بوش لە کینیبك پۆرت لە هاوینی ١٩٩٨دا بەسەریان برد، جۆرجی کوڕو کۆندی چەند گفتوگۆیەکی چڕوپڕیان سەبارەت بەزنجیرەیەك پرسی جیهانی هەنوکەیی ئەنجام دا. لەوکاتەدا بوشی کوڕ بیری لەخۆکاندیدکردن بۆ سەرۆکایەتی دەکردەوەو دەشیزانی کە هاوڕێکەی (کۆندی) دەتوانێت زانیاری کورتو پوختو روونو راشکاوی سەبارەت بەکێشە ئالۆزەکان، پێبدات. هیچ کامیان لەو جۆرە کەسانە نەبوون کە لەکاتی حەوانەوەو پشوودا بەدەم خواردنەوەی چاوە حەز بەگۆڕینەوەی گفتوگۆ بکەن. ئەم دوانە گفتوگۆکانیان لەکاتی راکردن بەتەریبی لەسەر ئامێری راکردن یان لەکاتی هەڵدانی تۆپی تێنسو تەنانەت لەکاتی راوەماسیشدا، ئەنجام دەدا. لە ڕاستیدا کۆندی بەباشی نەیدەزانی ماسی راوبکات هەربۆیە ئەم کارەی دەخستە ئەستۆی بوشی کوڕو باوکی. هەروەك زۆر چارەی ئاویشی نەدەویست، بەلام لەگەڵ ئەوەشدا ناچاربوو خۆی لەگەڵ ئارەزووەکانی دوو هاوڕێکەی رابهێنێت. کۆندی بەم شێوەیە ئەم بابەتە ڕووندەکاتەوە: "من هەرگیز بەدەریا سەرم گێژ ناخوات، بەڵام زۆر حەزم لە ئاو نییە. بەدڵنیاییشەوە من راوەماسی ناکەمو ئەم

کارەم بۆ سەرۆك و حاکم بوش جێدەهێشت و لەوکاتەدا خۆشم تەنها دادەنیشتم و قسەم دەکرد. گفتوگۆمان زۆر لەبارەی هێزە چەکدارەکانی ئەمەریکاو سیستەمی بەرگری بەموشەکی بالیستییەوە، دەکرد". جۆرجی کوڕ واڕاهاتبوو کە چەندین پرسیاری دەکرد لەوانە: "سەبارەت بەپەیوەندییەکان لەگەڵ روسیادا دەڵێیت چی؟ سەبارەت بەپەیوەندییەکان لەگەڵ چیندا دەڵێیت چی؟ لەبارەی بارودۆخی سوپاوە چ قسەیەکت هەیە؟".

ئەم راگۆڕینەوەیەی نێوانیان بووە سەرەتای پەیوەندییەکی درێژو پتەو لەنێوان کۆندی و جۆرجی کوڕداو رێگەخۆشکەر بوو بۆ ئەوەی ببێتە نزیکترین راوێژکاری سیاسەتی دەرەوەی.

لە کۆتاییەکانی ساڵی ١٩٩٩دا کاتێك جۆرج هەڵمەتی هەڵبژاردنە سەرۆکایەتییەکەی دەستپێکرد، ناوی کۆندی لە ریزی پێشەوەی لیستی رێپیشاندەرەکانی بۆ سیاسەتی دەرەوە، دانا. ئەو کاتە کۆندی کە پۆستێکی کارگێڕی لە زانکۆی ستانفۆرد هەبوو، لەو پۆستەی دوورکەوتەوەو چەند بژاردەیەك خرانە بەردەمی. هاوکات لەگەڵ ئەوەی دەستیکرد بەڕاهێنانی ئەو کاندیدە سەرۆکایەتییە لە کاروبارەکانی تایبەت بەسیاسەتی دەرەوە، کۆندی بیری لەوە کردەوە کە دەتوانێت ئەم بژاردانە بەکراوەیی لەبەردەمیدا بهێڵێتەوە.

کۆندی لەکاتی دەستپێکی هەڵمەتەکەدا وایدانابوو کە ئەم کارەی تەنها بەشێکی کاتەکانی داگیردەکات و ئیشەکەی تەنها دەرکەوتنی ئاشکرایەکی سنووردارە لێرەولەوێ و لە هەندێك لە بۆنەکاندا، سەرباری پێشکەشکردنی هەندێك دانیشتنی رێنیشاندەرانە، بەڵام دیبۆرا کارسۆما کە هاوڕێیەکی بوو و لە هەڵمەتی سەرۆکایەتی ساڵی ١٩٩٢دا لە بەرژەوەندی کلینتۆن کاریکردبوو، بەپەلە ئەم بۆچوونەی کۆندی راستکردەوە. دیبۆرا دەڵێت: "کاتێك پێکەوە لەسەر پرسەکە قسەمان کرد، کۆندی پێیوابوو کاری ئەو لەو هەڵمەتەدا تەنها پێشکەشکردنی هەندێك وتارە لەسەر پرسی ئاسایشی نەتەوەیی. ئەو رۆژە پێی وتم: "لەڕاستیدا نابمە بەشێك لەم هەڵمەتە". پێیوابوو کە لەگەڵ ئەندامانی هەڵمەتەکە گەشتێك ئەنجامدەدات بۆئەوەی هەندێك وتار لەبارەی ئاسایشی

نەتەوەییـەوە پێشـکەش بکـات! منـیش پێمـوت: "زۆر چـاکە، پەلـە مەکـە. تـۆ شـارەزاییت لـەبارەی هەڵمـەتی هەڵبژاردنـەوە نییـە. تـۆ هاوشـان لەگـەڵ هـەموو ئامادەکارییەکاندا دەبێت بڕۆیت. ئەمـە بەپەلـە روونـادات، خۆیـان دەزانـن چۆن راتدەکێشنە ناو هەڵمەتەکەیانەوە. تۆ تەنها قسە لەسەر بابەتـەکانی تایبـەت بـە ناسایشـی نەتـەوەیی ناکـەیت، بـەڵکو قسـە لەسـەر هـەموو ئـەو بابەتـە جیایانـە دەکەیت کە ئەوکاتە داوات لێدەکەن قسەیان لەسەر بکەیت". پاش ماوەیـەك لـە دەستپێکردنی هەڵمەتەکە قسەم لەگەڵ کردەوە، پێی وتم، "ئەزانی قسـەکانی تـۆ راست دەرچوون!"

کۆندی تـەنها بـەوەوە نەوەستا کە گرنگـی بـە تیمـی راوێـژکاری تایبـەت بـە سیاسەتی دەرەوەی سەربە جۆرجی کـورِ بـدات، یـان وەك رێنیشـاندەری سـەرەکی ئـەو کاربکـات، بـەڵکو داواشـی لێکـرا لـە چـەندین بۆنـەدا کـە پەیوەنـدییان بـە سیاسەتی دەرەوەوە نەبوو، دەربکەوێت. بەهۆی ئـەوەی کـە ژن بـوو، هەڵمەتەکە وەك یارمەتیـدەرێك بـۆ بەدەسـتهێنانی دەنگـی ژنـان، پێویسـتی پێـی بـوو، رەشپێستییەکەشی بەڵگەی ئەوەبوو کە بوشی کـورِ دەیـەوێت کەسـایەتی سـەربە کەمایەتییەکان بخاتە نێو ئیدارە نوێیەکەوە.

هەر لە سەرەتای هەڵمەتەکەوە بەڕوونی دیاربوو کە کۆندی دەتوانێت ببێتـە جـێ گرنگیـی کاندیدکراوەکـەو پەیوەندییـەکی زۆر نزیکیـان پێکـەوە هەیـە. هـەردووکیان زۆر تامـەزرۆی وەرزش‌و لەشـجوانین‌و ئـەوەش روون بـوو کـە کۆنـدی تـەنها کەسـێکە بتوانێت کێشـە ئاڵۆزەکـانی سیاسـەتی دەرەوە بەشـێوەیەکی زۆر روون پێشکەش بکات، ئـەم شـێوەیەش جێگـای رێـزو پێـزانینی بـوش بـوو. رەنگـە گرنگترین شت لەم پرسەدا بوونی ئەو بەیەکهۆگربوونەی نێوانیان بێت. ئەو کاتە حاکم بوش وتی: "حەزدەکەم لێی نزیـك بم، ئـەو ژنێکی سوعبەتچییە. کەسـانی سوعبەتچیم خۆشدەوێت نەك ئەوانەی شتەکان هێندە بە قورس دەگرن و کارێك دەکـەن دەوروبـەر لێیـان رابکـەن. سـەرباری ئـەوەش پـێم وایـە زۆر زیرەکـە!". جۆرجی کـورِ قـوڵیی ئـەو پەیوەندییـەی لەسـەر بنـەمای کـار، لەنێوانیانـدا هەیـە باسـدەکات‌و بـە کەسـێکی "خـاوەن متمانـەی تـەواو" نـاوی دەبـات‌و دەشـڵێت:

"خاوەنی رەوشتی بەرزە". هەر لەسەرەتاوە ئەم دوانە بەیەکتر سەرسام بوون. کۆندی دەڵێت: "هەر لە یەکەمجارەوە کە پێکەوە قسەمان کرد هەستم کرد کە شیاوی رێزگرتنە، بەراستی ئەو خاوەنی ئەو جۆرە بیرۆکە کاریگەرەیە کەبەهۆیەوە دەتوانێت راستەوخۆ بچێتە ناو کرۆکی بابەتەوە، چونکە زۆرجار دەتوانیت کۆمەڵێك کەسانی ئەکادیمی لە ژوورێکدا کۆبکەیتەوەو ماوەی سێ سەعات قسەبکەن بەبێ ئەوەی تەنانەت لە دەرگای کرۆکی بابەتەکەش بدەن".

گروپی راوێژکارانی سیاسەتی دەرەوەی جۆرجی کوڕ چەندین کەسی خاوەن ئەزموونی ئیدارەکانی پێشوو (لەنێویشیاندا ئیدارەکەی باوکی) لەخۆگرتبوو لەوانە ریتچارد ئارمیتاج، رۆبەرت زۆلیك، پاولۆ وۆلفوویتز، رۆبەرت بلاکویل، ریتچارد بێرل. بەوپێیەی هەماهەنگکاری کارەکانی ئەم گروپە راوێژکارە بوو، کۆندی هاوشێوەی جۆرج، نازناوێکی بۆ گروپەکە دانا. ئەوە بوو نازناوی ڤوڵکان-ی بۆ گروپەکە هەڵبژارد کە ناوی بەناوبانگترین پەیکەری تایبەت بەبەدەستهێنانی بەختە لە شارەکەی خۆیدا. ئەم ڤوڵکانە ناوی ئەو خواوەندی رۆمانییەیە کە گەردەلولی هەورە بروسکە ئامێزو کانزای دروستکردووە تا ببێتە ئامرازێك بەدەستی خواوەندەکانەوە. ئەم پەیکەرە مەزنە لەسەر لوتکەی شاخی سوورەو لەلایەن شاری بەرهەمهێنانی پۆڵاوە بەبۆنەی ئەو پیشانگایەی لە ساڵی ١٩٠٤دا لە شاری سانت لویس سازکرا، دروستکراوە. کاتێك ڤوڵکان گەرێنرایەوە بۆ شاری یەکەمی خۆی، لەسەر لوتکەی شاخەکە بە دوورییەکی وا دانرا کە هەستی هیچ کەسێك بریندارنەکات چونکە جلێکی کەمی لەبەردابوو. گروپەکانی گەنجانی شار ئەرکێکیان خستۆتە سەر شانی ئەم پەیکەرە، ئەویش ئەوەیە کە مەشخەڵێکی نێوانیان لەسەر دەستی چەپی داناوە کە لە رۆژانی ئاساییدا رەنگی سەوزە بەڵام لەکاتی روودانی هەر رووداوێکی مەترسیداری هاتوچۆدا رەنگەکە بۆ سوور، دەگۆرێت.

کۆندی دەڵێت: "لە بیرمنگهام لەگەڵ ڤوڵکان گەورەبووم. بیرم دێت کاتێك منداڵبووم، لەکاتێکدا رووداوێکی سەختی هاتوچۆ رووی دەدا رەنگەکەی دەبوو بەسوورو کاتێك هەموو شتێك ئاسایی بوایە تیشکی سەوزی دەدایەوە".

تیمی راوێژکارانی سیاسەتی دەرەوەی کاندیدکراو جۆرج بوشی کوڕ پابەندی ئەوە بوون کە تێگەیشتنی بوش بۆ پرسە جیهانییەکان دابڕێژن و بۆ جیهانی بسەلمێنن کە بوش ماددەیەکی خاوە بۆ کاندیدێکی سەرکەوتووی سەرۆکایەتی. کۆندی کە تامەزرۆی چواندنە بەتۆپی پێ، خۆی بەیاریزانێکی پشت هێڵی ناوەڕاست لە تیمی فۆلکان، ناودەبات و جەختدەکاتەوە: "من هەوڵنادەم دەستپێشخەری بکەم لە یاریدا، بەوپێیەی پشتی هێڵی ناوەڕاستم دەتوانم تۆپەکە بەرێبکەم یان ئاراستەی گۆڵی بەرامبەری بکەم". ئەم ژنە ئەم پۆستە گرنگەی بۆیە وەرگرت چونکە جۆرج بوشی کوڕ تواناکانی کۆندی لەسەر شیتەڵکردنی مەتەلەکانی پرسە ئاڵۆزەکانی سیاسەتەکانی وڵات و گۆڕینیان بۆ زمانێکی سادە بەشێوەیەك کە تێگەیشتنیان ئاسان بێت، بەرز دەنرخاند، لەو بارەیەوە بوشی کوڕ بەمشێوەیە باسی دەکات: "ئەو دەتوانێت پرسەکانی سیاسەتی دەرەوە بەشێوەیەك روونبکاتەوە کە من لێی تێبگەم".

بەهرەی کۆندی و ئەو حەزەی بۆ روونکردنەوە هەیەتی، یەکێکە لەو تایبەتمەندییانەی بەهۆیانەوە بەرزترین پلەی رێزو پێزانینی لە واشنتۆن بەدەستهێناوە، جا ئەم بەهرەیە سروشتی بێت یان لە رێگەی چەندین ساڵ وتنەوەی وانەی زانستە سیاسییەکان بەخوێندکارانی زانکۆ، بەدەستیهێنابێت. یەکێك لە دیبلۆماتە ئەورووپییەکان لە وتارێکدا لە گۆڤاری ڤۆگ، سەبارەت بە ژیانی رایس دەڵێت: "رایس خاوەنی توانایەکی بێهاوتایە لە روونکردنەوەی بیرۆکەکانی. تواناکانیشی لەسەر پیشاندانی کۆمەڵێکی فراوان لە بابەتی ئاڵۆز زۆر بەهێزو کەم وێنەیە". فیلیپ زیلیکاویش کەهاوکارێکی پێشووی کۆندی بووەو لەماوەی حوکمی بوشی باوکدا کاری لەگەڵ کردووە، سەبارەت بەهەمان خاڵ قسەدەکات و دەڵێت: "یەکێك لەو تایبەتمەندیانەی کۆندی کە جێسەرنجی بوشە ئەوەبوو کە دەیتوانی بەخێرایی بچێتە ناو کرۆکی بابەتەکانەوە. سەرنجی ئەوەمان داوە کە هەمیشە ئەوانەی کاروباری سیاسەت بەڕێوەدەبەن، لەم خاڵەدا باش نین".

بەوشێوەیە رایس پاش ئەوەی سەرکردایەتی تیمی راوێژکارانی بوشی بۆ سیاسەتی دەرەوە، گرتەدەست توانی سەرکردایەتی بوارێك بخاتە ئەستۆ کە وەك نەریتێك لە رابردوودا قۆرخکراوی پیاوان بوو. لەگەڵ ئەوەشدا کۆندی هەستی بەترس نەکرد بەڵکو بەهەموو متمانەیەکەوە کارەکەی گرتەدەستو لەوەشدا پشتی بەتواناکانی لەسەر کۆنترۆڵکردنی کارەکانو ئەو شارەزاییانە دەبەست کە لەماوەی کارکردنیدا لە ئیدارەی بوشی باوك و وانەوتنەوەی لەستانفۆردا، بەدەستیهێنابوو. ئیڤۆ دادەر کە ئەندامێکی پێشووی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی بوو، پێی وایە کە کۆندی "ماددەیەکی خاوی نوێیە. ژنێکی ئەمەریکی بەرەگەز ئەفەریقی زۆر لێهاتووە... لەبەرئەوەی شوێنێکی لەبوارێکدا داگیرکردووە کە لە رابردوووداو تائێستاش لەلایەن پیاوانەوە، قۆرخکراوە".

ئەرکی کۆندی لە گرووپی ڤوڵکان زیاتر لە بەرپرسیارێتییەکی لەخۆگرتبوو لەوانە کارکردن لەگەڵ پۆڵ ولڤۆویتز بۆ دانانی پرۆگرامی چەند خولێکی راهێنانی چڕی نیمچەرۆژانە بۆ جۆرج بوشی کوڕ. ئەم خولانە پرسەکانی بەرگری، بڵاوبوونەوەی چەك، ئەورووپاو چەندین بابەتی تریان لەخۆ گرتبوو. ئەو سەرسامییە دوولایەنەی لەنێوان کۆندیو جۆرجی کوڕدا هەبوو، رێگەخۆشکەر بوو بۆ ئەوەی ئەم پرسە بەئاسانی بەرێوەبچێت. لەلایەن خۆیەوە کۆندیش سەرنجیدا کە هەردووکیان لە رووبەرووبوونەوەی ئەم بابەتانەدا لەیەکەوە نزیکن. جارێك میدیاکان سەبارەت بەکەمی شارەزایی لە پرسەکانی دەرەوە، پرسیاریان لە حاکم کرد، لەوەڵامدا بوشی کوڕ دڵنیایکردنەوە کە سەرچاوەی بەهێزی هەیە لەوبارەیەوە یارمەتی بدات و وتی: "رەنگە نەتوانم دەربارەی بارودۆخی تەیموری رۆژهەڵات بەوردەکارییەوە بدوێم بەڵام لەوبارەیەوە پرسیار لە کەسانێك کە شارەزایی تەواویان هەیە، وەك کۆندی رایس، پۆڵ وۆلڤۆویتز، دیك چینی، دەکەم. ئەوەندە زیرەکیم هەیە کە ئەو شتانەی نایانزانم، فێریبم، هەروەك توانای بڕیاردانێکی باشم هەیە لە جیاکردنەوەی ئەو کەسەی راستییەکانم پێ دەڵێتو لەوەی پرۆگرامێکی دیاریکراوی هەیە کە رەنگە راست نەبێت".

لە دیدارە رۆژنامەوانییەکانیدا، کۆندی بەهەموو توانایەکییەوە یارمەتی حاکمی دەدا. جارێکیان رایگەیاند، هەر بەرپرسێك لەنێویشیاندا خودی حاکم لەسەر ئەوە راهاتبوون لەهەر پرسێکدا کە کەمترین شارەزاییشیان تێدا هەبێت، رووبەرووی دەبنەوە. هەروەك ئاماژەی بەوەشدا کە کۆکردنەوەی زانیاری و بڕیاروەرگرتنی گرنگ لە پرسەکان لەکاتی دەرکەوتنیاندا کارێکی سروشتییە تەنانەت بۆ ئەو سەرۆکەی لە قۆناغی راهێنان لەسەر حوکمدایە. کۆندی شارەزایی جێبەجێکاریی لەوەوە پەیداکردبوو کە پێشتر بەڕێوەبەری زانکۆی ستانفۆرد بوو، کە ئەمەش گەورەترین پۆستەو دوای سەرۆکی زانکۆ، دێت. ئەو بەرپرسی بودجەیەك بوو کە دەگەیشتە ملیارونیوێك دۆلارو دەیتوانی بەپێی بڕیارە کارگێڕییەکان، خەرجی بکات، بەڵام جۆرج شارەزاییە کارگێڕییەکەی لەو ساڵانەوە بەدەستهێنابوو کە لە پیشەسازیی نەوتدا لە تەکساسی خۆرئاوا بەسەریبردوو، هەروەها لە پێگەکەی وەك هاوبەش و بەڕێوەبەری یەکێك لە تیپە سەرکەوتووەکانی بەیسبۆڵ کە قازانجێکی باشی هەبوو، ئەمە جگە لەوەی کە حاکمی تەکساس بوو. کۆندی دەڵێت: "کاتێك دەبیتە بەڕێوەبەری جێبەجێکار، هەمیشە داوات لێدەکرێت بڕیاری گرنگ سەبارەت بەو پرسانە بدەیت کە زانیاری کەمت لەبارەیانەوە هەیە. رەنگە یەکێکیان داوای پشتگیریم لێ بکەن بۆ پرۆژەیەکی تەلیسکۆبی فیزیایی کە تێچووەکەی ملیۆنێك دۆلار بێت، من بەش بەحاڵی خۆم زانیاری زۆرم نییە لەسەر ئەم بابەتە، بەڵام دەتوانم پرسیاری گرنگ لەوبارەیەوە بکەم تا بۆم روونببێتەوە کە ئایا ئەم پرۆژەیە هێندە گرنگە تا بەبەراورد لەگەڵ پرسەکانی تردا، ئەولەویەتی پێبدەم".

کاتێك میدیاکان پرسیاریان سەبارەت بەوە وروژاند کە کاندیدەکە (بوشی کوڕ) توانای ئەوەی نییە ناوی سەرۆکەکانی وڵاتان بهێنێت و ئاماژەیان بە هەڵە زمانەوانییەکەیان دەدا، کۆندی ئەم هێرشانەی لە خانەی ئەو یارییانە دانا کە رۆشنبیرانی واشنتۆن شارەزایی تەواویان تێدا هەبوو. کۆندی لەبری ئەوە، زیاتر بایەخی بەو شارەزاییە دەدا کە کاندیدەکەی لە دنیای کارو سیاسەتدا بەدەستیهێنابوو و ئەوەی بەبیر رۆژنامەوانان هێنایەوە کە هەموو سەرۆکێك

پشت بەتیمێك راوێژكارو پسپۆڕ دەبەستێت. ئەو رۆژە وتیشی: " حاكم بوش ١٠ ساڵی كۆتایی ژیانی لە ئامادەبوون لە كۆبونەوەكانی ئەنجوومەنی پەیوەندییە دەرەكییەكاندا بەسەر نەبردووە، بەڵكو ئەو ١٠ ساڵەی لە دامەزراندنی كۆمپانیاو جێبەجێكردنی كار وەك حاكمی ویلایەت بەسەربردووە".

كۆندی دەبوو گفتوگۆ لەسەر سنووری زانیارییەكانی خۆشی بكات، هەروەك دانیشی بەوەدا نا كە كاندیدەكەی تەنها كەسێك نییە پێویستی بەزۆر شت هەبێت كە فێریان ببێت. كۆندی پسپۆڕی بواری كاروباری سۆڤیەت بوو و شارەزاییەكی قوڵی لەو بەشەی جیهاندا هەبوو بەڵام باگراوندی زانیاری سەبارەت بەمێژووی سیاسیی ناوچەكانی تری جیهان زۆر كەمبوو. تێگەیشتنی قوڵی سەبارەت بەسیاسەتی ئەمەریكا لە ئاسیا، ئەفریكا، ئەمەریكای لاتینیو ئەو وڵاتانەی تر كە سەر بە ئەورووپا نین، نەبوو هەربۆیە پێویستبوو چەند خولێكی چڕوپڕ لەم بوارانەدا ببینێت. لەمبارەیەوە دەڵێت: "پێویستبوو شارەزایی لەو ناوچانەی جیهان پەیدابكەم كە لە چوارچێوەی شارەزایی مندا نەبوون، لەڕاستیدا من پسپۆڕی كاروباری ئەورووپام".

جۆرجی كوڕیش حەزی لە خوێندنەوەی ئەو دەقە پێشتر ئامادەكراوانە نەدەكرد كە پەیوەندییان بە سیاسەتو ئاسایشی نەتەوەییەوە هەبوو، هەربۆیە كۆندی هەستیكرد ناچارە شێوازێكی كارلێككردنی تر بدۆزێتەوە كە لەگەڵ دانیشتنە راهێنانئامێزەكانی بوشدا بگونجێت بۆیە چەند خشتەیەكی لە شێوەی پرسیارو وەڵام بۆ جۆرجی كوڕو راوێژكارەكانی، ئامادەكرد. یەكێك لە ئەركە سەرەكییەكانی تری كۆندی ئامادەكردنی رەشنووسێكی زۆر روون بوو بۆ كاندیدەكە كە پەیوەندی بە سیاسەتی چەكی ئەتۆمییەوە هەبوو. گرووپی ڤوڵكان ساڵێكی تەواو كاریان لەسەر ئەم بابەتە كرد. كارەكان بەسەر دانیشتنی سیاسیی داخراوو بەوردی ئامادەكراو دابەشكرابوون. ئەم هەوڵانە لەو وتارانەی بوشدا رەنگیاندایەوە كە لە ٢٣ی ئایاری ٢٠٠٠دا سەبارەت بەسیاسەتی ناوەوە پێشكەشی كرد.

کۆنـدۆلیزا بەرپرسـیاریتی تـەواوەتی ئـەم وتـارەی لەئەسـتۆگرت. سـەرباری ئـەوەی ئـەم وتـارە لەلایـەن گرووپـی ڤۆلکانـەوە پێداچـوونەوەی بـۆ کـرا، بـەلام کۆندی هەوڵیشدا زانیاری زیاتر لە سەرۆکی پێشووی لە کۆشکی سپی واتە بێرنت سکۆکرۆفتو وەزیرانی پێشووی دەرەوە لەوانە هێنری کیسنجەرو جۆرج شـۆڵتەرو ژەنـەراڵ کـۆلن پـاوڵو چـەندین کەسـی تـر، وەربگرێـت. کۆنـدی بەبـەردەوامی پیاچوونەوەی بۆ ئەم وتـارە دەکـرد تـا ئەوکاتـەی لـە ڕاسـتی زانیارییـەکانی نـاوی، بەتـەواوەتی دڵنیـادەبوو، دواتـریش لەگـەڵ بوشـدا پیاچـوونەوەی بەهـەموو دێرێکیـدا کـرد، لەبەرئـەوەی دڵنیـابوون لـەوەی کـە بـوش لـە هـەموو رووە سیاسییەکانو باکگراوندی هەموو ئەو پرسانەی لـە وتارەکـەدا هـەبوون تێدەگات، بەشـێکی بنچـینەیی ئـەرکی کۆنـدی بـوو. کۆنـدی بـەیاوەری پـۆڵ وۆلفیتـز پاشکۆیەکیان لەگەڵ وتارەکەدا ئامادەکرد کە چەندین پرسیارو وەلامـی سـەبارەت بەهەموو ئـەو بابەتانـە لـەخۆگرتبوو کـە لـە وتارەکـەدا هـاتبوونو مەبەسـت لێـی ئەوەبوو کە بوش پێداچوونەوەی بۆ بکات.

پوختـەی وتارەکـە کـە سـەبارەت بەسیاسـەتی نـاوەکی بـوو، ئـەوەبوو کـە تەرسانەی ناوکیی ئەمەریکی کەمبکرێتـەوەو ژمارەیـەکی زۆرتـر لـە چەکی قـورس لـەناوببرێنو حاڵـەتێکی ئامـادەبوونی هەمیشـەیی بنیاتبنرێـتو سیسـتەمێکی بەرگریی موشەکی پێکبهێنرێت. ئەو رۆژە بوش رایگەیانـد: " پێویسـتە ئەمـەریکا لە خێراترین ماوەی گونجاودا سیستەمێکی بەرگری موشەکی کاریگەر بنیاتبنێتو لەوەشدا پشت بەباشترین ئەو بژاردانـە ببەسـتێت کـە لەبەردەسـتدان. پێویسـتە بەشێوەیەك نەخشە بۆ سیستمی بەرگریی موشـەکیمان بکێشـین کـە هـەر پـەنجا ویلایەتەکـەمانو وڵاتـە دۆسـتو هاوپەیمانـەکان و ئـەو هێزانـەمان کـە لەپشـت دەریاکانەوە بڵاوکراونەتەوە، لە هێرشە موشەکییەکانی وڵاتە خراپـەکان، پـارێزراو بـن". سیاسـەتی گرووپـی ڤۆلکـان پێداگری لەسـەر پێویسـتی سـڕینەوەی عـەقڵی شەڕی ساردو ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو راستییانەی پەیوەندییان بەجۆرە نوێکانی هەڕەشـەوە هەیـە، دەکاتـەوە. بـوش لـە وتارەکـەی بـەردەوام دەبێـتو دەڵێـت: " شەڕی سارد بووەتـە بەشـێك لـە ڕابـردوو، پێویسـتە لەسـەر نەتەوەکـەمان لـەبری

بايەخدان بەهەڕەشە كۆنەكان، شارەزاى هەڕەشە نوێكان ببێت. سەبارەت بەچەكى ناوكيش، ويلايەتە يەكگرتووەكان هەلى گرتنەدەستى جلەوى سەركردايەتيكردنى لەبەردەستدايە بۆ ئەوەى جيهانێكى ئارامتر بهێنێتەدى ئەمەش لەپێناو دانانى سيستمێكى بەرگرى دژ بەهێرشە ناوكييەكانو كەمكردنەوەى بارگرژييە ناوكييەكانە"..

هاوكات لەگەڵ بەرەوپێشچوونى هەڵمەتى هەڵبژاردنەكەدا، ئەو شێوازە نەرمو كاريگەرەى كۆندىو جۆرجى كوڕ پەيرەويان كرد، هاوڕێيەتىو رێزگرتنى نێوانيانى چڕتر دەكردەوە، بەهۆى ئەمەشەوە جۆرجى كوڕ هەستيكرد كە متمانەيەكى تەواوى بە كۆندى هەيە تا لەبوارەكانى ترى هەڵمەتەكەدا بەشدارييان پێ بكات. بەوشێوەيە هەروەك ديبۆراى هاوڕێى پێشبينى كرد، كۆندى بانگهێشتى چەند كۆبوونەوەيەكى ئاشكرا كرا، كە بە هيچ شێوەيەك پێشبينى نەدەكرد. زۆربەى ئەم كۆبوونەوە ئاشكرايانە پرۆگرامى (W) لەپێناو ژنان-ى لەخۆدەگرت. ئامانجێكى بنچينەيى هەڵمەتەكەى بوش راكێشانى دەنگى ژنانى حيزبى ديموكراتەكان بوو. لەو گەشتەى بەرەوى بەم پرۆگرامە دەدا، هەريەكە لە باربێرا دايكى جۆرجى كوڕ، هاوسەرەكەى لاوڕا، لين-ى هاوسەرى ريتچارد چينى، بەشداربوون، لە ئۆكتۆبەرى ساڵى ٢٠٠٠يشدا، لەكاتێكدا گەشتەكە گەيشتە ميشيگان، پنسلڤانياو وۆسكۆنسن، كۆنديش پەيوەندى كرد بەم گرووپەوە.

پرۆگرامى (W) لەپێناو ژنان بەشێك بوو لە هەنگاوێكى تايبەت بەڕاستكردنەوەى ئەو هەلەيەى لە هەڵمەتو كۆنگرە نەتەوەييەكانى حيزبى كۆمارى، رووييدابوو كە ئەويش دروستبوونى بۆشاييەك بوو لەنێوان هەردوو رەگەزەكەدا. باربێرا بوشو گرووپەكەى هەوڵيانەدەدا جۆرجى كوڕ وەك پێشنەگێكى نوێى حيزبى كۆمارىو چاكسازو پابەندى فێركردنو تەندروستى ژنان، بناسێنن. ئەم بۆچونە زۆر پێچەوانەى ئەو كۆنفرانسە حيزبييانەى پێشوو بوون كە سيماى توڕەيىو شەڕخوازىو پشتگيريكردنى بوونى چەكو رووبەڕووبوونەوەى لە باربردنو مۆركێكى نێرينەيىو دەمارگيرى بۆ سپى

پێستەکانیان، پێوە دیاربوو. باربێرا پێداگیریشی لەسەر ئەوە دەکردەوە کە بەهۆی ئەوەی جۆرجی کوڕ بە ژنانی بەهێزو بەتوانا ئاسودەیە، کاروبارەکان گوڕانکارییان بەسەردا دێتو لە وێستگەیەکی هەڵمەتی سەرۆکایەتیدا لە بلۆبێل لە پنسلڤانیا رایگەیاند کە جۆرجی کوڕ: "هەمیشە ژنانێك دەورەیان داوە خاوەنی زیرەکیو هێزن، هەندێك جار بە هەڵبژاردنو هەندێك جاریش بەسروشت".

بابەتی پرۆگرامی (W) لەپێناو ژنان، لە کۆنگرەی نەتەوەیی پارتی کۆماری لە فیلادێلفیا بەهێزێکی تەواوەوە دەرکەوتو لیستی وتارخوێنە سەرەکییەکانی، لاورا بوش، ئەلیزابێز دوێڵ، لین چینیو کۆندۆلیزا رایسی لەخۆگرتبوو. کۆندی لەوتارەکەیدا کە چەندین رووداوێکی تایبەتی خۆی، لەخۆگرتبوو، قسەی لەسەر کلتورە رەسەنەکەی خێزانەکەی لەرووی خوێندنو بڕیاری باوکی بۆ پەیوەندیکردن بە پارتی کۆماریو بێگەردی ئەو کاندیدەی کە بەباشی دەیناسێت، کرد. لە بەشێکی وتارەکەیدا دەڵێت: " جۆرج بوشی کوڕ، ئەو جۆرج دەبلیو بوشەیە کە دەیناسم، پیاوێکە لە بڕیاردان لەسەر کارەکان، خاوەنی توانایەکی ناوازەیە. خاوەنی وردبینیو خۆڕاگرییە، پێشی وایە ئێمەی ئەمەریکی کاتێك دەسەڵاتو هێز بەبێ هیچ خۆبادانو لەخۆباییبوونێك، بەڕێوەدەبەین، دەگەینە باشترین حاڵمان. بەشێوەیەکی روونو بە گیانێکی پۆزەتیڤەوە قسە دەکات".

ئەو کۆمێنتکارانەی یاوەری هەڵمەتەکە بوون، دەستیان کرد بە گفتوگۆکردن لەسەر پێگەی کۆندۆلیزا رایس لە ئیدارەی نوێی بوشدا. هەردوو پۆستی راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەییو وەزیری دەرەوە زیاتر لە پۆستەکانی تر لەلایەن ئەم کۆمێنتکارانەوە باسدەکرا. لەلایەن خۆیەوە کۆندی وا راهاتبوو خۆی لە پرسیاری رۆژنامەنووسان لەم رووەوە، لادەداو تەنها دەیوت ئاواتی گرتنەدەستی پۆستی کۆمیسیاری یەکێتیی نیشتمانیی تۆپی پێیەو لەمەشدا مەبەستی گاڵتەکردن نەبوو. جارێکیان بەیەکێك لەوانەی دیداری لەگەڵدا ئەنجامدەدات دەڵێت: " هەرکەسێك بەڕاستی من بناسێت دەزانێت کە ئەوقسەیەم زۆر راستە،

ئـەوەش دەزانێت کـە ئەگـەر ئـەم پۆسـتەم بخرێتـە بـەردەم، دەسـت لـە کـارکردن لەگەڵ حاکمـدا دەهێـنم". بـاوکی کۆنـدی پێشـتر وەك ڕاهێنـەری یـاری تـۆپی پـێ کاریکردووە بۆیە کۆندی بەهۆی ئەوەوە لە تەمەنی ١٠ ساڵیدا شارەزایی زۆری لەو یارییەدا پەیداکردووەو ڕەنگە زۆر لەوە زیاتر بزانێت کە شـەیدایانی ئـەم یارییـە بەدرێژایی ژیانیان دەیزانن. کۆندی زۆر حەز لە قسەکردن لەسەر وەرزش و گرنگـی ڕوونکردنەوەی ئەم یارییـە وەك بەشـێکی کـارای کلتـوریی وڵات دەکـات، هەربۆیـە دەڵێت: "لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزمدا بۆ یاری بەیسبۆڵ، پێموایـە تـۆپی پـێ بەڕاسـتی جۆرێکە لـە ئاسـودەیی نەتـەوەیی کـە بەچاوپۆشـین لـە جیاوازییـە کۆمەڵایـەتی و نەژادییەکان، خەڵك بۆلای یەکتر ڕادەکێشێت. پێموایە دامەزراوەیەکی ئەمـەریکی گرنگیشــە". لەلایــەکی تریشــەوە کۆنــدی زۆر شــەیدای بــەراوردکردنی مێــژووی سەربازیی وڵاتە بەمێژووی تـۆپی پێوەو بـەم شـێوەیە ڕوونیدەکاتـەوە: "مێـژووی سـەربازی لـەنێوان سـودەکانی هێـرش و سـودەکانی بـەرگری، ئەملاوئـەولا دەکـات. تۆپی پێش خاوەنی شێوازێکی لەم شێوەیە".

کۆنـدی خـاوەنی کەسـایەتییەکی هێنـدە بـەهێزە کـە بەهۆیـەوە دەتوانێـت لــەکاتی کــارکردن لەناوەندێکـدا کــەقۆرخکراوی پیاوانــە، پارێزگــاری لەســیماو تایبەتمەندییەکانی خۆی بکات، لەمەشدا لەچەند ژنێکی تر دەچوو کە کاریـان لـە بازنەی سیاسەتی ناوخۆی بوشدا دەکرد لەوانـە کـارین هۆگـەر کـە ماوەیـەکی زۆر ڕاوێژکاری بوو. هەرچەندە کۆلن پاوڵ لەبارەی کۆندییەوە دەڵێت کۆنـدی: " پـێش هەموو شتێك بۆ ئەوە پەروەردە کراوە ببێتە ژنێـك" بـەڵام ناتوانێـت ببێتـە ئـەو شــۆخە باشــورییەی چوارچــێوەیەکی دیــاریکراوی هــەبێت و لــە زاڵبــوون بەســەر هەڵوێستە سـەختەکاندا، پشت بەناسکییە باشورییەکەی ببەسـتێت". لەوتارێکدا کە ئیلاین سکیولینۆ لـە ڕۆژنامـەی نیـۆرك تـایمزدا نووسـیویەتی و لـە هەفتـەکانی کۆتـایی هەڵمەتەکـەدا بڵاوکرایـەوە، هـاتووە: " ئەنـدامانی سیاسـەتی دەرەوەی هەڵمەتەکە بەبێ وەرگرتنی مۆڵەتی پێشوەختی کۆندی، جورئەتی ئەوەیان نەبوو تەنها وشەیەك بە میدیاکان ڕابگەیەنن". سکیولینۆ بەردەوام دەبێت و دەڵێت: " نەڕانـدی بەسـەرمداو پێـی وتم:"تـۆ وام لـێ دەکـەیت وەك زۆردارێـك دەربکـەوم"

بەڵام بەزەردەخەنەیەكیشەوە وتیشی: " ئێمە كارەكان بەرێكوپێكی دەكەین، ئێمە بەرێكوپێكی كارەكان دەكەین"".

سەرۆكە كۆنەكەی كۆندی، بێرنت سكۆكرۆفت ئاماژە بەوە دەدات كە بەگشتی كەسێكی نەرمونیانە بەڵام لایەنێكی توندیشی لەكەسایەتیدا هەیەو دەڵێت: "خاوەن هەڵسوكەوتێكی نەرمە، بەڵام ئەگەر كەسێك پێی وابێت دەتوانێت سنوور ببەزێنێت ئەوا ئەو كەسە هەر زوو لەوە تێدەگات كە تەنها جارێك دەتوانێت ئەوە بكات. ئەو وەك بزمار بەهێزە". رۆبەرت گەیتس كە سەرۆكی پێشووی دەزگای هەواڵگری مەركەزییە، باس لەساتێكی كاریگەر دەكات كەتێیدا كۆندی یەكەم پۆستی لە كۆشكی سپی وەك بەرێوەبەری كارمەندانی ئاسایشی نەتەوەیی وەردەگرێت. گەیتس ئاماژە بەوە دەكات كە ئەو رۆژە كارمەندێكی وەزارەتی گەنجینە هەوڵدەدات دەسەڵاتەكەی لاواز بكات، لەبەرامبەردا كۆندی "بەبێ ئەوەی زەردەخەنەی سەر روخساری لابدات، بەشێوەیەك پەراوێزی دەخات كەدوای ئەوە دەتووت ئەو كەسە پیاوێكی بێگیانە".

پۆڵ برست كە هاڕێی بووەو كاتێك كۆندی بەرێوبەری زانكۆ بووە، ئەم راگری پەیمانگای ماف بووە لە ستانفۆرد، دەڵێت "كەسێكی زۆر گەشبین‌و پراكتیكییە، ئەگەر كەسانی دەوروبەری بەجوانی هەڵسوكەوت بكەن، هەستێكی وات لەلا دروست دەبێت كە چێژ لەكاركردن دەبینێت. بەوپێیەی كە بێئەندازە نەرمونیانە، تەنها جارێك بینیومە كە بەرەقی مامەلە بكات ئەویش كاتێكبوو كە پیاوێك بەخراپی مامەلەی لەگەڵدا كرد، یان بەلایەنی كەمەوە لای كۆندی وا روونبووەوە كە سنووری خۆی بەزاندووە. كاتێك كەسێك سنووری خۆی دەبەزێنێت كۆندی لە وەڵامدانەوەی هیچ دواناكەوێت".

بوونی كۆندی وەك ژنێك لەبەرزترین ئاستەكانی سیاسەتی دەرەوەی وڵاتدا، خۆی لەخۆیدا كارێكی نایابە، بەڵام بەوپێیەی كە كچبوو رەهەندێكی دەگمەنتری دابووە رۆلەكەی وەك یەكێك لە گەورەترین راهێنەرانی جۆرج بوشی كوڕ لە بواری سیاسەتی دەرەوەدا. لەكاتی جێبەجێكردنی ئەركەكانیدا لە ئیدارەی

یەکەمی بوش، کۆندی چەندین داواکاری هاوسەرگیری پێگەیشت، هەر ئەوکاتەش دەنگۆیەك بڵاوبوویەوە کە گوایە بەنیازە بەهۆی حەزو خواستی بۆ جێگیربوون و هاوسەرگیری، دەیەوێت بگەڕێتەوە ستانفۆرد بەڵام تائێستاش خودی خۆی هەر دەڵێت نیوەکەی تری نەدۆزیوەتەوە.

بەهەرحاڵ رەنگە رۆژێك بێت کە داواکاری گونجاوی هاوسەرگیری بچێتە بەردەم کۆندی. هەروەك لەبەشی پێنجەمیشدا باسی دەکەین، پێشتر کۆندی جارێك گرێبەستی دەزگیرانداری ئەنجامداوەو پەیوەندی لەگەڵ هەندێك پیاوی بەناوبانگدا هەبووە لەوانە یاریزانانی یەکێتیی نیشتمانیی تۆپی پێ. هاوڕێ یاریزانەکانی لە تۆپی پێ کۆندییان خستبووە ناو بازنەیەکی تری بازنە نایابەکانی ناوخۆیی ئەمەریکاوە، ئەو بازنەیەی کە هاوسەرو کچە هاوڕێکانی ئەو یاریزانانەی لەخۆگرتبوو، ئەمەش گرووپێك بوون کە پێکەوە لەکاتی یارییەکاندا کۆدەبوونەوەو سەیریان دەکرد. کۆندی جگە لەو دەزگیرانداریە هیچ پلانێکی درێژخایەنی بۆ هاوسەرگیری لەگەڵ هاوڕێکانیدا ئەنجام نەداوە. لە ئۆکتۆبەری ساڵی ٢٠٠١دا رایگەیاند: " من کەسێکی زۆر دیندارم و پێموایە ئەگەر خوا هاوسەرگیری لە چارە نووسیبم ئەوا هەر ئەویش کەسێکم بۆ دەدۆزێتەوە کە دەتوانم لەگەڵیدا بژیم". بەوپێیەی کۆندی کچە، دەتوانێت هەموو وزەکانی بۆ کارەکەی تەرخانبکات، بێگومان ئەمەش ئەو شتەبوو کە لە ناوەڕاستی ٢٠٠٢دا بەخەیاڵی بوشدا هات کاتێك کارین هۆگز دەستی لەکارکێشایەوەو گەڕایەوە بۆ دالاس بۆ لای خێزانەکەی.

پاش ماوەیەکی کەم لە کۆتاییهاتنی ئەو ٣٣ رۆژەی کە سیمای شلەژانی پێوە دیاربوو و راستەوخۆ دوای هەڵبژاردنەکانی ٢٠٠٠ هات، بوش دەستیکرد بەڕاگەیاندنی بژاردەکانی بۆ پۆستە باڵاکان و لە ١٨ی کانونی دووەمدا کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانی سەبارەت بەدیاریکردنی ناوی سێ پۆست ئەنجام دا کە ئەوانیش راوێژکاری کۆشکی سپی (ئال گۆنزالیس)، راوێژکاری سەرۆك (کارین هۆگز)، راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی (کۆندۆلیزا رایس) بوون. بوش بەئامادەبووانی کۆنگرە رۆژنامەوانییەکەی راگەیاند: "دکتۆر رایس تەنها

کەسێکی جوان نییە، بەڵکو کەسێکە شارەزایشی هەیە. بەڕێوەبەرێکی باشەو متمانەم بە بڕیاردانی لەسەر کارەکان هەیە. ئەمەریکا بۆی دەردەکەوێت کە ئەو کەسێکی خاوەن حیکمەتەو شەرەفێکی گەورەیە بۆ من کە پەیوەندی بکات بەبەڕێوەبردنی وڵاتەوە". دواتر جۆرجی کوڕ داوای لە کۆندی کرد تێبینیەکانی بخاتەڕوو، لەبەشێکی تێبینییەکانیدا هاتووە:

ئێستا ساتەوەختێکی ناوازەیە بۆ ئەمەریکا، لەبەرئەوەی کاتی ئەوە هاتووە بەهاکانمان جێگیر بکەین، زۆر گرنگیشە هەمیشە ئەوەمان لەیادبێت کە بزانین ئەو بەهایانە چین لە ماڵەکانماندا. لە بیرمنگهامی سەر بە ئەلاباما گەورە بووم و تاپۆلی دەیەم کەتێیدا بارمان کرد بۆ دێنیڤەر لە کۆلاورادۆ، نەچوومەتە خوێندنگەی تێکەڵەوە. زۆرجار قسەوباس لەسەر ئەو پێشکەوتنە دەکرێت کە بەئاراستەی بنیاتنانی ئەمەریکای یەکگرتوو، تۆمارمانکردووە. پێموایە لەماوەی سەرۆکایەتی جۆرجی کوڕدا زیاتر بەرجەستەی گرنگی بەردەوامبوون لەو پێشکەوتنە دەکەن کە لەماوەی ٣٠ ساڵی رابردوودا لەم رووەوە بەدەستمان هێناوە، دەبینن بوش ئیدارەیەکی گشتگیر بنیاتدەنێت، ئیدارەیەك کە لە هەردوو حیزبەکە پێکهاتبێت، رەنگە لە هەموو ئەوەش گرنگتر ئەوە بێت کە دەبینن ئیدارەکە پێداگری لەسەر ئەوە دەکاتەوە یەکگرتووبین، بەڵام ئەگەر کەرتوپەرت بووین دەڕوخێین و من زۆر شانازی بەوەوە دەکەم کە رۆڵێك لەم ئیدارەیەدا ببینم..

بوش لە رۆژی یەکەمی کارکردنیدا لە کۆشکی سپی واتە ٢٢ی مانگی کانونی دووەمی ٢٠٠١، سەرۆکایەتی رێوڕەسمی سوێندخواردنی ئەندامە باڵاکانی تیمەکەی کرد. رێوڕەسمەکە لەبەشی رۆژهەڵاتی کۆشکی سپی بەڕێوەچوو. لەو رێوڕەسمەدا کارڵ رۆڤ راوێژکاری یەکەمی بوش کە جۆرجی کوڕ بەناوی منداڵە بلیمەتەکە بانگی دەکرد، لەلای راستی کۆندییەوە وەستابوو. کۆندی دەستی راستی بەرزکردەوەو وتی:

"من، کۆندۆلیزا رایس، بەفەرمی سوێنددەخۆم کە پشتگیری دەستوری ویلایەتە یەکگرتووەکان بکەم و لە دژی هەموو دووژمنێکی دەرەکی یان ناوخۆیی،

بیپارێزم. سوێندیش دەخۆم پارێزگاری لە بڕواو هەوادارییی ڕاستەقینەم بکەم بۆ ئەوەی کە باسمکرد. سوێندیش دەخۆم ئەم پابەندبوونەم ویستێکی ئازادەو بەبێ هیچ دوودڵییەك وەرمگرتووە، بەبێ ئەوەی هیچ مەبەستێکم هەبێت لە بەرپرسیارێتی رابکەم، سوێندیش دەخۆم هەموو ئەو ئەرکانەی ئەو نووسینگە بگرمە ئەستۆ کە خەریکە دەچمەناوی. خوا یارمەتیم بدات".

یەکێك لە ڕۆژنامەکان ئەو کارەی ڕاوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی لەپشت پەردەوە ئەنجامیدەدات، بە لەقاڵبدانی سەرۆك وەسفدەکات لەرووی دارشتنی سیاسەتی وڵاتەوە. وتارێك کە ڕۆژنامەی نیوبزنس بڵاویکردووەتەوە، دەڵێت: "ڕاوێژکارانی وەك کیسنجەرو ڕایس نابێت تەنها کەسایەتییەکی سەرنجراکێش بن، بەڵکو پێویستە خاوەنی توانای پێکەوەگرێدانی بیروبۆچونو پرۆگرامە جیاوازەکانیش بن لەکاتی پێویستداو جارجارەش پێویستە پێداچوونەوە بکەن بۆ ئەوەی بەرهەمی کارەکانیان ببێتە موڵکی ئەوانەی کاریان بۆ دەکەن. بەچەند وشەیەکی سادەتر دەتوانین بڵێین سەرۆکی ئەمەریکا بەرهەمی کارێکی بەکۆمەلە کە گرووپێك کەس بەشدارییان لە پێکهێنانیدا کردووە".

بەهۆی ئەو پرسە گرنگانەی ڕاوێژکاری ئاسایشی نەتەوەییو سەرۆك تاووتوێی دەکەن، پێویستە ئەو دوو کەسە پەیوەندییەکی پڕ لە متمانەیان هەبێت. سەرنجدەدەین سەرۆك کۆندی بە"کەسێکی زۆر باوەڕپێکراو" لەقەلەمداوەو ئەرکی ڕاهێنانی خۆی لە چەندین پرسی جیهانیدا خۆستووەتە ئەستۆو بەبەردەوامی لە چەندین کاردا داوای ڕادەربڕینی لێکردووە، ئەمە سەرباری ئەو بیروڕایانەی کە خودی کۆندی کۆیکردوونەتەوە، هەروەك چەندین جار لە چەندین ئەرکی یەکلاکەرەوەدا ڕەوانەی دەرەوەی وڵاتی کردووە. لێرەوە بە ڕوونی دەردەکەوێت کە هەروەك چۆن بوشی باوك متمانەی تەواوی بە ڕاوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی بێرنت سکۆکرۆفت هەبوو، بوشی کوڕیش هەمان متمانەی تەواوی بە ڕایس هەبوو.

بوشی باوك پاش کۆبوونەوەیەکی پەیمانی ناتۆ کە لە ئایاری ساڵی ١٩٨٩دا ئەنجامدرا، نامەیەك بۆ سکرۆکرۆفت دەنووسێتو تێیدا ڕادەی پشتبەستنی

بەراوێژو پشتگیریی ئەو، ڕووندەکاتەوە. لە نامەکەدا هاتووە: "هەمیشە ئەو ئامۆژگارییە راستو دروستەم لەبیرە کە پێشکەشت دەکردم. سوپاسی رۆلە گرنگەکەتو یارمەتیدانەکەت دەکەم. زۆر سوپاست دەکەم کە بوویتە ئەو هاوڕێیەم کە متمانەم پێیەتی". لە پەراوێزی یەکێك لە لاپەڕەکانی یاداشتەکانیدا، بوش ئاماژەی بەوە داوە کە پشتی بە سکۆکرۆفت بەستووە. لەم پەراوێزەدا هاتووە: "هەمیشە گومانم لەوەدا هەبوو کە باشتروایە بێرنت وەزیری بەرگری بێت، بەڵام پێویستم بەوە بوو لە کۆشکی سپی لەتەنیشتمدا بێت". بوشی کوڕ لەبەرامبەر کۆندی رایسدا هەمان هەستی هەبوو.

ڕەنگە کۆندی ئەوەی بەلاوە باشتر بوایە کە دوای کۆتاییهاتنی هەڵمەتی سەرۆکایەتییەکە، بەڕێوەبردنی یەکێتیی نیشتمانیی تۆپی پێ بگرێتە ئەستۆ، بەڵام لەبری ئەوە، مانەوەی لەتەنیشت جۆرجی کوڕدا قبوڵکرد. ئەم بژاردەیەی کۆندی لە بەرژەوەندی پۆڵ تالیبۆ سەرۆکی هەڵبژێردراوی یەکێتی نەتەوەیی تۆپی پێ بوو کە وەك کۆمیسیاری یەکێتییەکە مایەوەو پرسی گۆڕینی نەخرایە بەرباس. نووسینگەی یەکێتی نیشتمانیی تۆپی پێ کە دەکەوێتە پارکی ئەڤینۆ لە نیۆرك، تەنها وەك خەونێك بۆ کۆندی مایەوە. هاوکات پێویستبوو خۆی بۆ گرتنەدەستی رۆڵێك ئامادەبکات کە هەر لە زووەوە بەیەکێك لە "گرنگترین پۆستەکانی حکومەتی ئەمەریکا" ناودەبرێت.

بەشی دووەم

میراتی ئەمەریکا

پێکهاتە نەژاد جیاوازەکانی کۆمەڵگەی ئەمەریکا بەبێ بەهایەکی گرنگی تر ناتوانن کاریکەن کە ئەویش بڕوابوونە بەتوانای جوڵان بەرەو پێشەوە. بنەمای ئەم توانایەش بەندە بەتوانای گەلالەکردنی گۆڕەپانەکە لە ڕێی فێرکردن و رۆشنبیرکردنەوە، ئەگەر فێرکردن بۆ هەمووان دابین نەکرێت ئەوا ئەم بەشەی خەونەکان لەناو دەچێت.

کۆندۆلیزا رایس

دیمەن: ئێستا ئێمە لە کێڵگەیەکداین کە دەکەوێتە نزیك کلینتۆنەوە لە هەرێمی گرین لە ئەلاباماو لە سەردەمی شەڕی ناوخۆداین. لەپشت ماڵە سەرەکییەکەوە چەند رووبەرێکی فراوان هەن کە زەوی خۆڵاویی رەنگ تێرن و بە لۆکە چێنراون، بەهۆی ئەمەشەوە هەرێمەکە ناوێکی لێنراوە کە مانای پشتێنی رەش دەدات. لەگەڵ داهاتنی تاریکیدا کەشێکی نیگەرانی، باڵ بەسەر بالەخانەکاندا دەکێشێت. خزمەتکارە کۆیلەکانی سەر بەماڵە سەرەکییەکە بەدوای شوێنێکدا دەگەڕێن کە بتوانن تێیدا زیو و ئەو شتە بەنرخانەی تری

ماڵەکە، بشارنەوە. کۆیلە نێرینەکان لە دەرەوەی ماڵەکە خواردن دەشارنەوە. بەر لەهەفتەیەك چەند دەنگۆیەك وەك ئاگری پوشوپەڵاش لە هەرێمەکەدا بڵاوبوونەوە کە ئاماژەبوون بۆ نزیکبوونەوەی سەربازە فیدراڵییەکان لەو شوێنەدا. دەنگۆکان دەیانووت ئەو سەربازانە هەڵدەکوتنە سەر ماڵەکانو ئەوەی بەرچاویان بکەوێت بەتاڵانی دەیبەن. هێشتا توندی شەڕەکە لە دۆڵی رووباری تینیسی کە ١٥٠ میل لە باکورەوە دوورە، هێورنەبووبووەوەو ئامانجی شەڕەکەش کۆنترۆڵکردنی رێگای سەرەکی باشور بوو. تاوناتاوێك چیرۆکی ئەو کارە درندەییانە بڵاودەبوونەوە کە خێزانو کۆیلەکانیان لەسەر دەستی ئەو هێزە فیدراڵییانە رووبەڕووی دەبوونەوە کە هەڵیاندەکوتایە سەر شوێنی نیشتەجێبوونی کۆیلەو ماڵە سەرەکییەکان. لەوێ کچێکی گەنج هەبوو کە ناوی جولیا بوو، کچی خاوەن کێڵگەیەکی سپیپێستو کۆیلەیەکی رەشپێستی ماڵەکە بوو. جولیا فەرمانەکانی باوکی وەك کۆکردنەوەی ئەسپەکانو گواستنەوەیان لە گەوڕەوە بۆ شوێنێکی شارەوە کە تەنها خۆی بیزانێت، جێبەجێدەکرد.

ئەم دیمەنەی باسمان کرد دەتوانرێت ببێتە سەرەتای فیلمێك کە باس لە چیرۆکی کۆندی بکات. ئەم دیمەنە دایکی داپیرەی کۆندی پیشاندەدات کەناوی جولیا هید رایسەو منداڵێك بوو لە کێڵگەیەکی هەرێمی گرین، لەناوجەرگەی کۆیلایەتیدا، چاوی بەدنیا هەڵهێناوە. دەسکەوتەکانی لە شاردنەوەی ئەسپ لەچاوی سەربازە فیدراڵییەکان، هێندە زۆر بووە کە زۆرجار لە میراتی خێزانی رایسدا باسدەکرێت. یەکێك لە کەسە نزیکەکانی کۆندی بەناوی کۆنستانس (کۆنی) رایس، باس لەوە دەکات کەزۆربەی جار کۆیلە لەخێزانەکەیدا کۆیلەی ماڵ بوون نەك کۆیلەی کێڵگە کەئەمانەش رەوشیان باشتر بوو. دایکی جولیا یەکێك بوو لەم جۆرە هەریۆیە هەندێك مافی هەبووو ئەوەی لەتوانیایدا بوو لەو مافانە لەخزمەت مندالەکانیدا بەکاریدەهێنا. فێری خوێندنو نووسین بوو، ئەوەندەی پێنەچوو حەزو خواستی بۆ باشکردنی رەوشی خۆی، بووە سیمایەکی دیاری میراتی خێزانی رایس. بەوشێوەیە پەرۆشی توند بۆ فێربون، بووە سیمایەکی هەموو تاکێکی ئەم خانەوادەیە.

جـەنگی نـاوخۆ کۆتاییهـاتو جولیـا ژیـانی هاوسـەرگیری لەگـەڵ جـۆن ویسـڵی رایـس پێکهێنـا کـە کۆیلەیـەکی پێشـووی کالیفۆرنیـای باشـور بـوو و خـۆی فێـری خوێندنەوەو نووسین کردبوو. ئەم ژنو مێردە وەك دوو جوتیاری نیشتەجێی شاری یوتـاو لەئـەلاباما، کەوتنـە کـارکردن. هەرچـەندە ئـەم دوانـە پەیوەنـدییان بـەهیچ قوتابخانەیەکـەوە نـەکردووە، بـەڵام توانییـان خۆشەویسـتییەکی تونـدی فێربـون لەناخی نۆ منداڵەکەیاندا بچێنن، هاوکات بەشێوەیەك پەروەردەیان کردن کە ببنـە مەسـیحی میتـۆدی. ئەنـدامانی ئـەم خێزانـە ئـەو رێورەسمانـەیان جێبەجێـدەکرد کەزۆربـەی هـەرەزۆری رەشپێسـتە میتۆدییـەکان لـەو سـەردەمەدا، ئـەنجامیان دەدا، هەربۆیـە بوونـە ئەنـدامی کڵێسـەیەکی میتـۆدی سـەربە رەشپێسـتەکان. لـەماوەی دوای شـەڕی نـاوخۆدا، ئـەم گردبوونـەوە ئاینییانـە گـەورەترین کۆبوونـەوەی ئـاینی رەشپێستەکان بـوو لـە باشـوردا. ئـەم گردبوونـەوە ئاینیانـە سیسـتمێکی پوختـەو تەرخانکردووی پەرستگایی مەسیحییەکانی پێشکەش دەکرد کە پێشتر لـە بـاکوردا بـەزەبری هێـز پـەیڕەو دەکرا. لەسـەرەتای سـاڵی ١٨١٦ەوە ئاینزاکانی وەك کڵێسـەی میتـۆدی ئیبیسـکۆبی ئەفـەریقی چـەند کڵێسـەیەکی نوێیـان لەسـەراپای ویلایەتـە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا دروستکرد، شـوێنکەوتووانی کڵێسـەی سـەهیۆنی میتـۆدی ئیبیسکۆبی ئەفەریکیش، لەلایەن خۆیانەوە هەمان کاریان ئەنجام دا. زانـا وتاربێـژە ئەفەریکییـەکانیش لـە باشـور ئـاینزای تایبـەت بـەخۆیان دامەزرانـدو ناویـان نـا کڵێسـەی میتـۆدی ئیبیسـکۆبی رەنگـاوڕەنگ، بـەڵام دواتـر ناوەکـەی بـۆ کڵێسـەی میتـۆدی ئیبیسـکۆبی مەسیحی، گۆڕا. شـوێنکەوتووانی ئـەم کڵێسـانە هەسـتیانکرد بەرپرســیارێتییەکی گــەورەیان لەســەر شــانە ئــەویش یارمەتیــدانی کۆیلــە ئازادکراوەکانــە بـۆ ئـەوەی لەگـەڵ ژیـانی نـوێی ئەمــەریکادا بگـونجێن، هەربۆیـە فێرکردنیـان کـردە درووشمـی سـەرەکی. سـیۆفیلۆس گۆڵـد سـتیوارد کـە یەکێکـە لەشوێنکەوتووانی کڵێسەی میتۆدی ئیبیسـکۆبی ئەفـەریکیو لـەنێوان ١٨٦٤و ١٩١٤دا وەك وتاربێـژی مەسـیحی کـاریکردووە، کتێبێکـی بـەناوی **پـەنجا سـاڵ بانگـەواز** نووسـیوە کـە تێیـدا بـە چـڕوپڕی بـاس لـە بـەهای فێرکـردن بـۆ ئەمەریکییـە رەشپێستەکان دەکات، لەبەشێکی کتێبەکەدا هاتووە:

"زانیاری بەدەست دەهێنرێت، ئەم زانیارییەش زانینی وشەو شتەکانیش دەگرێتەوە. هەموو راستییەکی بەدەستهاتووش، چەندین بیرۆکەی نوێ دەوروژێنێتو دەبێتە هۆی فراوانبوونی مێشکی مرۆڤو تواناکانی بەهێزدەکات، بەو شێوەیە پێشکەوتن بەناڕاستەی پیاوەتی راستەقینە بەدیدێت. پێغەمبەر سلێمان دەفەرمێت: "دانایی هێزە" بایکۆنیش دەڵێت: "زانیاری دەسەڵاتە"... لە رێگەی چاندنی هێزی خوێندنەوە بەربەرییەکان گەیشتنە شارستانیەتو زەوییە لێکترازاوەکانیش بوونە لانکەی نەتەوەیەکی بەهێزو چەوساوەکانیش پێشکەوتن. ئینگلتەرا کاتێك فێرکردنی لەناو دانیشتووانەکەیدا بڵاوکردەوە گەیشتە ئەم ئاستە بەرزەی سامانو دەسەڵات. ئەمەریکاش لە رێگەی خوێندنگاکانەوە گەیشتە ئەم رەوشەی ئێستا لەرووی دەولەمەندی بێشومارو مەزنییەوە. بڵاوبوونەوەی فێرکردن لەناو خەڵکی ئەم ویلایەتو ئەو ویلایەتدا مەرجێکی پێویستی گۆڕینی بارودۆخیانە".

جۆنی کور کە یەکێك بوو لە کوڕەکانی جولیاو جۆن، ئەم بانگەوازەی بیستووە هەربۆیە بڕیاری دا دەست لە کێڵگە هەڵگرێتو پەیوەندی بکات بە زانکۆوە. جارێك گۆندی لەوتارێکدا لە یەکێك لە کۆنگرە نیشتمانییەکانی پارتی کۆماری، قسە لەسەر جۆنی کوڕ دەکاتو بە "باپیرە گەورەم رایس" ناوی دەباتو دەڵێت: "لە دەوروبەری ساڵی ١٩١٨دا لە رێگەی خوێندنەوە هەوڵدەدات زانیاری بەدەستبهێنێتو دەچێتە دەرەوەو بەزمانی ئەو سەردەمە پرسیاردەکاتو دەڵێت پیاوێکی رەنگاوڕەنگ، زانکۆیەکی لەکوێ دەستدەکەوێت تا پەیوەندی پێوە بکات؟. لە وەڵامدا زانکۆیەکی بچوکی پێ دەڵێن بەناوی ستیلمان کەپەیمانگایەك بوو لەدووری ٥٠ میلەوە. باپیرە گەورەم لە قازانجی لۆکە ئەوەندەی پاشەکەوت دەکرد کە قیستی فێرکردنەکەی پێ بداتو باریکرد بۆ توسکالۆزا"

پەیمانگەی ستیلمان بۆ فێرکردن لە ساڵی ١٨٧٤دا لەسەردەستی کۆمەڵێك بانگخوازی کڵێسەی مەشیەخە دامەزرا تا ببێتە خوێندنگەیەك بۆ راهێنانی بانگخوازە رەشپێستەکانی ئەم کڵێسەیە. ئەم خوێندنگەیە بەناوی دکتۆر چارلز ئەلین ستیلمانەوە ناونراوە کە سەرۆکی بۆردی دامەزرێنەرانی بوو. دوای

تێپەڕبوونی ٢٥ ساڵ بەسەر دامەزراندنیداو ماوەیەکی زۆر پێش ئەوەی جۆن رایس پەیوەندی پێوەبکات، خوێندنگەکە بوارەکانی فراوان کردو چەند بابەتێکی خوێندنی گرنگی تری لەخۆگرت. تا ساڵی ١٩٤٩ ئەم پەیمانگایە نەگەیشتە ئاستێك کەبتوانێت بڕوانامەی زانکۆ بدات بەوانەی پەیوەندی پێوە دەکەن، هەروەها نەشبووە زانکۆیەك کە خاوەنی پرۆگرامی خوێندنی چوارساڵە بێت، بەڵام یەکێك بوو لەو دامەزراوە فێرکارییە کەمانەی ئەلاباما کە دەرگایان بەڕووی رەشپێستەکاندا دەکردەوە.

پاش تێپەڕبوونی ساڵی یەکەمی خوێندن، پارەی لۆکەکان تەواوبوون و جۆن پارەی تری پێ نەما تا قیستی خوێندنەکەی پێ بدات، لۆکەی زیاتریشی نەمابوو تا بیفرۆشێت. کۆندی باس لەو رووداوانە دەکات کە بوونە هۆی ئەوەی لە خوێندن بەردەوامبێت و دەڵێت: "باپیرم پرسیاری لە قوتابییەکان کرد کەچی دەکەن تا لە خوێندنگەکەدا بمێننەوە. هەندێکیان پێی دەڵێن ئەو پارەیەیان دەست دەکەوێت کە پێی دەوترێت هاریکاری خوێندن. پێشی دەڵێن ئەگەر دەیەوێت ببێتە بانگخواز ئەوا ئەویش دەتوانێت هاریکاری وەربگرێت". جۆن زۆر بەپەرۆشەوە ئەم بیرۆکەیە پەسەند دەکات.وەك ئەوەی بڵێی هەر لەسەرەتاوە خواستی ئەوەی هەبووە، بە بەڕێوەبەران دەڵێت، بیر لەوە دەکاتەوە کە ببێتە بانگخواز.

بەو شێوەیە باپیری کۆندی پرۆگرامی خوێندنی تەواوکردو بووە بانگخوازێکی مەشیەخەی. کۆندی دەڵێت: "لەو کاتەوە خانەوادەکەم بوونە شوێنکەوتووانی کڵێسەی مەشیەخەو بەشێکی زۆر خوێندیان لەوەوە وەرگرت"

لەناو خانەوادەکەدا جۆن ـی بە مام دۆك ناسراو، بانگخوازیی کردە پیشە، هاوکات لەسەر یارمەتیدانی ئەو نەوجەوانە رەشپێستانە بەردەوامبوو کە دەیانویست خوێندنی زانکۆ بەدەستبهێنن. جۆن یەکەم گردبوونەوەی ئاینی لە باتۆن رۆج کە سەربە ویلایەتی لویزیان بوو، کۆتایی پێهێنا، دواتر کڵێسە ناردییە بیرمنگهام کە نزیك زێدەکەی بوو، تا لەوێ سەرپەرشتی بەشی پەیامبەرانی کڵێسەی مەشیەخەی بکات. دواجار بەهۆی هەولەکانی قەشە رایسەوە، ئەو

کلێســە بچــوکەی بیرمنگهــام ناوبــانگی دەرکــردو بــووە کلێســەی مەشــیەخەی وێستمینســتەر. ئــەم قەشــەیە هانــدانی کــچ و کــوڕە گەنجــە فێرخوازەکــانی بــۆ پەیوەنــدیکردن بــە زانکــۆوە لەوانــەش زانکــۆی ســتیلمان کەپێشــتر خــۆی لــەوێ دەرچووبوو، خستبووە ریــزی هەرەپێشــەوەی کارەکانی. جۆن پەرۆشــییەکی زۆری بــۆ ئەرکەکانی هــەبوو لــە ســوربوون لەســەر تــەواوکردنی پرۆگرامــەکانی خوێنــدن لەلایەن خوێندکارانەوە، کەسێکی بوێر بوو. سیاسەتی زانکۆی ستیلمان وابوو کــە ئەگــەر خوێنــدکارێك هــەموو قیســتەکانی خوێنــدنی نەدایــە، رێگــەی پــێ نــەدەدا تاقیکردنــەوەی کۆتــایی ئەنجامبــدات. جــۆن ســەرنجی دا کــە چــەند خوێنــدکارێکی خانەوادەی رایس توانای پێدانی قیستەکانیان نییە، هەربۆیە دەستی یارمەتی بــۆ درێژکردن. جۆن ســاڵی جارێــك بــە پاســێکەوە ٦٠ میلــی دەبــڕی تــا دەگەیشــتە نــاو حەوشــەی زانکۆکــە لــە توســکالۆزا. ئــیڤلین گلۆڤــەر کــە یەکێکــە لــەو کچــە خوێندکارانــەی جــۆن یارمەتیــداون، ئــەم گەشــتە ســاڵانەیە بــۆ نــاو زانکــۆ دەگێڕێتەوەو دەڵێت: "تائێستاش لەبەرچاومە، بالابەرزێکی رێکبوو، دەموچاوێکی تونــدوتۆڵی هــەبوو، راســتەوخۆ دەچــووە نووســینگەی ســەرۆکەوە. ئــەو کاتــە نەمدەزانی چی روودەدات، پیاوێکی رەشپێستبوو لەبەردەم پیاوێکی سپیپێستدا. ئــەوان وا راهــاتبوون کــە دەیــانکردە ژوورەوەو هەرچییەکی بوتایــە جێبــەجێیان دەکــرد، لــە بــیرم نییــە هــیچ خوێنــدکارێك کــە هاوکــاری لــەو وەرگرتبێــت، هــەلی بەشــداریکردنی ئــەو تاقیکردنەوانــەی پــێ نــەدرابێت. مــن خــۆم دەزانم کــە سوکارەکانمان پارەیان ئەوەندە نەبوو کە بەشی قیستی خوێندنەکان بکات"

باپیری کۆندی هاوکات لەگەڵ ئــەوەی هاوســەری هــەبوو، لەشــاری بــاتۆن رۆج دەستیکرد بەبانگخوازیی و ئامۆژگاریکردن، هەر لەو شارەش کورێکی بوو و ناوی نا جــۆن ویســلی رایــس. جــۆن کــار لەســەر بــەهێزکردنی بــڕوای کوڕەکــەی دەکــات و پاڵنەری بەهێزی سەرکەوتنی تێدا دەچێنێت، ئەم هەوڵانەشی بوونە هۆی ئــەوەی کوڕەکــەی بڕوانامــەی بــەرز بەدەســتبهێنێت و چــەندین پۆســتی بــالای زانکــۆیی بگرێتەدەست. بەو شێوەیە ئەم پیاوەش لە بیرمنگهام بووە هێزێکی کارای تــر لــە ڕەوەندی رەشپێستەکانداو هــانی نەوجــەوانانی دەدا ئــەو ســنوورانە ببــەزێنن کــە

جیاوازی نەژادی بەسەریاندا سەپاندوویەتی. کۆندی لەبارەیەوە دەڵێت:"بەڕاستی بڕوای وابوو هەرچەندە بیرمنگهام شوێنێکی ناسۆ سنووردارە بۆ مندالە ڕەشپێستەکانی ئەو سەردەمە، دەتوانرێت بکرێتە شوێنێك بۆ خەونە بێسنوورەکان. منداڵانی بیرمنگهام بەهۆی پیاوانی وەك باوکمەوە بوو کەنەبوونە قوربانی ئاسۆ سنووردارەکان"

باووباپیری کۆندی لە هەردوو پشتی دایكو باوکییەوە لە چەندین شتدا لەیەك دەچن لەوانە، هەردوولایان پابەندبوون بەپشتبەخۆبەستنو فێربوونەوە. باپیرە گەورەی لەدایکییەوە، کۆیلەی پیاوێکی سپیپێست بووەو لە کچێکی کۆیلە کە لەماڵەکەیدا کاریکردووە، کوڕێكو دوو کچی بووە. هەمان شتیش بۆ نەنکی باپیری کۆندی لەباوکییەوە ڕاستە. نەنکی باپیری دەچێتەوە سەر خێزانێکی خوێندەوارو کچە خزمەتکارێکی خۆشەویستی ماڵێك بووە. ئەم ژنە خاوەنی خەونێکی باڵا بووە بۆ مندالەکانیو دوو کچەکەی کەدەکاتە پوری دایکی کۆندی، بڕوانامەی پەرستیارییان لە پەیمانگای پۆکەرتی واشنتۆن توسکیجی، کە یەکێکە لە پەیمانگا پێشکەوتووەکانی باشور، بەدەستهێناوە.

واشنتۆن فەلسەفەی فێربوونەکەی لەو ئەزموونانەوە وەرگرتبوو کە مامۆستاو خوێندکاری پەیمانگای هامپتۆن بوو لە ڤێرجینیا، بەدەستیهێنابوو و لە ساڵی ١٨٨١دا پەیمانگاکەی بە پێشکەشکردنی چەند خولێکی ڕاهێنانو فێرکاری بۆ ڕەشپێستەکان، دەستپێکرد. ئەو ئەرکەی واشنتۆن لەسەر شانی دانابوو، پەرەپێدانی کەسایەتی ئەخلاقیو پێودانگە باڵاکانی جوانیی هەڵسوکەوتو پاکیزەیی بوو لەناو خوێندکارەکانیدا. واشنتۆن پێیوابوو ئەم هۆکارە شارستانییە فێرکردنێکی تەواوی ڕەشپێستەکان لەخۆدەگرێتو دەبێتە هۆی یارمەتیدانیان بۆ ئەوەی پاش دەستکەوتنی لێهاتوویی کردەییو بێگەردیی کۆمەڵایەتی، بۆ کۆمەڵگاکانیان بگەڕێنەوە. واشنتۆن ئەو فێرکردنەی خوێندکار لە پۆلەکاندا لەگەڵ ئەو ڕاهێنانی پراکتیکی خوێندکار لەناو پەیمانگا بۆدابینکردنی قیستی خوێندنەکەی ئەنجامی دەدات پێکەوە دەبەستەوە، زۆرجار لە ڕێگەی ئەو کارانەوە دەستیان دەکەوێت، کە بەئامانجی دابینکردنی قیستی خوێندنەکەی.

بـەم شـێوازە واشـنتۆن دەیویسـت بەشـداری لـە چەسـپاندنی "نـەریتی پاشـەکەوتکردن‌و کـارکردن‌و هەوڵدان بـۆ بەدەسـتهێنانی موڵك‌و مـاڵی تایبـەتی‌و کردنەوەی ژمارەی بانکی لەلایەن خوێندکارە رەشپێستەکانەوە،دروست بکات".

کۆنـدی بـاس لـەوە دەکـات کـە هـەردوو پورەکـەی دایکـی، لەدەرچـووە پێشـەنگەکانی پـەیمانگای تۆسـکیجین بـوون کەبـەوەش بوونەتـە یەکـەم دوو پەرستیار لە خێزانی رایدا. براکەیان کە ناوی ئەلبێرت رۆبنسۆن رای سـێیەم بـوو (واتـە باپیری کۆنـدی)، بـەوە ناسـراو بـوو کـە پیـاوێکبوو زۆر شـانازی بەخۆیـەوە کـردووە، هاوکـات پیاوێـك بـوو کـە زۆر پابەنـدبوو بـە ئەرکەکانییـەوە. ئـەلبێرت لەتەمـەنی ١٣ سـاڵییەوە ماڵەکـەی جێـدەهێڵێت‌و دەسـتدەکات بـە کـارکردن لـە کانەکانـداو کـاتێکیش خـۆی‌و خێزانەکـەی گـەورە بـوون، دەسـتیکرد بـەبنیاتنانی ماڵ‌و کارکردنی شێلگیرانە تابووە یەکێك لە رەشپێسـتە دەولەمەنـدەکان. کۆنـدی دەڵێـت: "ئـەلبێرت رای لـە سـێ پیشـەدا کـاری دەکـرد، بەڵێنـدەری کـان بـوو، ئاسـنگەریش بـوو، رۆژانـی شـەممەش بینـای دروسـتدەکرد". یـەکێکی تـر لـە سیماکانی بنەماڵـەی رای ئـەوەبوو کـە ئـەوان لـە ریـزی پێشـەوەی ئـەو خێزانـە رەشپێسـتانە بـوون، کـە توانیـان ببنـە خـاوەنی ئۆتۆمبێـل. ئـەلبێرت سـووربوو لەسەرئەوەی کە هیچ یەکێك لە منداڵـەکانی وەك خـۆی لـە کانەکانـدا کارنەکـەن، هەربۆیە لەگەڵ هاوسەرەکەی بەناوی ماتی لولا هەمـوو هەوڵێکیان خستەگەڕ تـا بتوانن پێنج منداڵەکەیان بگەیەننـە زانکـۆ. کۆنـدی دەڵێـت: "کاتێـك هەڵاوسـانی ئابوریـە گەورەکـە رووی کـردە ناوچـەکە، خێزانەکـەمان تـوانی لـە رێگـەی ئـەو پارەیـەی پاشـەکەوتیان کردبـوو و لـەناو جێگـەی خەوتنـدا شـاردبوویانەوە، مـاڵ بکرن"

بـاپیرو نـەنکی کۆنـدی منداڵـەکانیان لـەو سیاسـەتی جیاکارییـە نەژادییـە دەپاراسـت کـە لـە ناوچـەی بیرمنگهام گەیشـتبووە لوتکەو لـە هـەموو شـوێنێکدا جێبەجێ دەکرا بـەو دەستشۆرانەشـەوە کـە بـۆ رەنگاورەنگەکان دابـین کرابـوون، هەروەها لەسەرچاوەکانی ئـاوو ئـەو پاسانەی لـە شـارەکەدا دەڕۆیشـتن. ئـالتۆ کـە یەکێکبوو لە کورەکـانی رای‌و خـاڵی کۆنـدی بـوو، ئـەوەی لـەبیرە کـە بـاوکی داوای

لەخۆی‌و براکانی دەکرد تا دەگەڕێنەوە ماڵەوە دەست بەئاو نەگەیەنن، هەروەها داواشی لێدەکردن کە لەبری ئەوەی بڕۆنە ئەو شوێنە گشتییانەی جیاکاری نەژادیان تێدا جێبەجێ دەکرێت، خواردنەوە لەماڵەوە بخۆنەوە. ئالتۆ دەڵێت: "لەڕاستیدا من بەدرێژایی ژیانم نەچوومەتە پاسەوە، یان بەلایەنی کەمەوە پاسێك کەجیاکاری نەژادی جێبەجێکردبێت".

ئەلاباما بە یاسا تایبەتەکانی بەڕەشپێستەکان، بەناوبانگ بوو، ئەو یاسایانەی لەویلایەتەکەو شارەکەش جێبەجێ دەکران‌و بەو یاسایانەی جیاکاری نەژادی ناسرابوون کە لەسەردەمی جیم کرۆ-دا باوبوون. دەستەواژەی جیم کرۆ کە گوزارشت لە سیاسەتی جیاکاری نەژادی دەکات، لە یەکێك لەو کەسایەتییانە وەرگیراوە کە نمایشی ئەو نەکتەرە کۆمیدییانەی دەکرد دەمامکی رەشیان بەکاردەهێنا، ئەم کەسایەتیە ئەکتەرێکی سپیپێست کەپێی دەووترا توماس دادی رایس، دایهێنابوو. سیاسەتی جیاکاریی نەژادیی جیم کرۆ تەنها کۆمەلە یاسایەك نەبوو، بەڵکو زیاتر شێوازێکی ژیان بوو کە چەندین پێودانگی هەڵسوکەوتی نەنووسراوی نێوان سپیپێست‌و رەشپێستی لەخۆگرتبوو. ئەم پێودانگانە پشتی بە بیروباوەڕێك بەستبوو کە دەیوت رەشپێستەکان لەڕووی ئایدۆلۆژیاو شارستانییەوە پلەیان لە سپیپێستەکان نزمترە، ئەمەش ئەو بیروباوەڕەبوو کە لە کۆمەڵگەی باشوردا باوبوو، لەلایەن کڵێسەو زانکۆکانیشەوە، بانگەشەی بۆ دەکرا. یاساکانی جیاکاری نەژادی کۆمەڵێك قەدەغەکراوی کۆمەلایەتی لەخۆگرتبوو، لەوانە پیاوی رەشپێست بۆی نییە تەوقە لەگەڵ پیاوی سپیپێستدا بکات، هەروەك ناشتوانێت دەست بەڕووی ژنێکی سپیپێستدا درێژبکات بۆ ئەوەی تەوقەی لەگەڵدا بکات، بەپێچەوانەوە ئەگەر شتی وا بکات ئەوا ڕووبەڕووی تۆمەتی هەوڵدان بۆ لاقەکردن دەبێتەوە. یەکێکی تر لەو یاسایانە ئەوەبوو ئەگەر کۆمەڵێك رەشپێست‌و سپیپێست لەسەر خوانێك کۆبوونەوە، پێویستە سەرەتا خواردن پێشکەش بەسپیپێستەکان بکرێت. هەر بەپێی ئەم یاسایانە ژن‌و مێردی رەشپێست بۆیان نەبوو بە ئاشکرا یەکتر ماچ بکەن یان وەسفی یەکتر بکەن. هەروەك شۆفێرەکانیان مافی ئەوەیان هەبوو لەکاتی رۆشتن لە فولکەکاندا

پـێش رەشپێسـتەکان بکـەون، هـەروەها سپیپێسـتەکان پابەنـدنین بـەوەی رەشپێستەکان بـەنازناوی بـەرێز، خـاتوون، یـان خـان بـانگ بکـەن بـەڵکو تـەنها بەناوی یەکەمیانەوە بانگیـان دەکـەن. لەبەرامبـەردا رەشپێستەکان پابەنـدن بـە بـەکارهێنانی ئـەو نازناوانـەی کـە گوزارشـت لـە رێـز دەکـەن لـەکاتی قسـەکردن لەگەڵیانـدا. هـەر بـەپێی ئـەو یاسـایانە رەشپێسـتەکان لەکاتێکـدا کـە سـواری ئۆتۆمبێلێـك دەبـوون کـە شـۆفێرەکەی سپیپێسـت بێـت، دەبوایـە لەسـەر کورسییەکانی دواوە دابنیشن، ئەم یاسایەش بۆ بارهەڵگرەکانیش راست بـوو... و چەندین یاسای تری لەو بابەتە. ئەم یاسایانە لەشێوەی بڵاوکراوەو پۆستەردا لـە هـەموو شـوێنە گشـتییەکانی سـەرجەم شـارەکانی باشـوردا لەوانـەش شـاری بیرمنگهـام بڵاودەکرانـەوە. ئـەم بڵاوکراوانـە لەریسـتورانتو وێسـتگەکانی شەمەندۆفێردا بڵاودەکرانەوەو ئاماژەیان بەجیاکردنـەوەی ئـەو خزمەتگوزارییانـە دەکـرد کـە بـۆ رەشپێسـتەکان تـەرخان کرابـوون لەوانـەی کـە تایبـەتبوون بـە سپیپێستەکان .

بـەهاتنی سـاڵی ١٩١٤، سـەرجەم ویلایەتـەکانی باشـور دەسـتیانکرد بـە پەیڕەوکردنی ئەو یاسایانەی بەیاسا رەشەکان ناسراون، ئەمانەی خوارەوەش ئەو یاسایانەن کە تایبەتبوون بەویلایەتی ئەلاباما:

پەرستیار: هیچ کەسێك یان دامەزراوەیەك بۆی نییە هیچ پەرستارێك ناچار بکات کاری پەرستاری لەو ژوورو هۆڵی نەخۆشخانانەدا بکات کە پیاوی رەشپێستی لێیە، جا ئەو نەخۆشخانانە گشتی بن یان تایبەت.

پاسەکان: داوا لە هەموو وێستگەکانی گواستنەوەی نەفـەری سـەربە هـەموو کۆمپانیایـەکی گواسـتنەوەی میکـانیکی دەکرێـت، ژووری چـاوەڕوانی جیاجیـا ئامادەبکات، پێویستیشە لەسەریان پەنجـەرەی بلیتبڕینی سپێیپێسـتەکان لـە هـی نەژادەکانی تر جیاواز بێت.

هێلە ئاسنینەکان: ئـەو کەسـانەی بلیتی گواسـتنەوە دەدەن بەگەشـتیارەکان دەسەڵاتی ئەوەیان هەیە شوێنی گەشتیارەکە کنتۆنەکان یان شوێنی گەشتیارەکە لـەناو کـانتۆنێکی دیـاریکراو دیـاری بکـاتو پێویسـتە ئـەم کـارە ئـەنجام بـدات

بەتایبەت ئەگەر گالیسکەکان جیاکرابنەوە، ئەوا شوێنی گەشتیارەکان بە جۆرێك جیا بکەنەوە کەهەر نەژادێك شوێنی جیای خۆی هەبێت.

چێشتخانەکان: لەکاتێکدا خوانی سپیپێستەکانو ئەوانی تر بەجیاکەرەوەیەکی پتەو جیانەکرابنەوە، ئیدارەی چێشتخانەکان یان هەر شوێنێکی تری تایبەت بە پێشکەشکردنی خواردن لەشارەکە، بۆیان نییە لەهەمان ژووردا خواردن پێشکەش بە سپیپێستو نەژادەکانی تر بکەنو ئەگەر شتی وا بکەن ئەوا کارێکی نایاساییان کردووە. پێویستە جیاکەرەوەکەش لە زەوییەوە تا بەرزی حەوت پێ یان زیاتریش بێت، هەروەها پێویستە بۆ هەر بەشێکی چێشتخانەکە دەروازەیەك لە شەقامەکەوە تا ناو بەشەکە هەبێت.

یانەو ژوورەکانی یاری بلیارد: کۆیلەی رەشپێستو سپیپێست بۆیان نییە پێکەوە یاری بکەن، ناشتوانن لە چوارچێوەی تیمێکی یەك یاریدا یاریبکەن، هەروەك بۆشیان نییە پێکەوە لە یانەیەکدا بن یان لە ژوورەکانی بلیارددا پێکەوە یاری بکەن.

دەستشۆری پیاوان: پێویستە لەسەر هەموو خاوەنکارێك کە کارمەندی سپیپێست یان رەشپێستی هەبێت، دەستشۆری جیای هەبێت بۆ کارمەندە سپیپێستو رەشپێستەکان.

باپیرو نەنکی کۆندی بە گوێرەی توانای خۆیان کاریان لەسەر ئەوە کردووە کە منداڵەکانیان لەو دیاردانەی کۆمەڵگە بپارێزن. بۆ نموونە رێگەیان بەمنداڵەکانیان نەدەدا کار لە ماڵی سپیپێستەکاندا بکەن تەنها لەبەرئەوەی داهاتی خێزانەکە زیاتربکەن. شایانی باسە منداڵە رەشپێستەکانی بیرمنگهام لە ساڵەکانی سیو چلەکانی سەدەی رابردوودا بەشێوەیەکی گشتی وەك پاککەرەوەی ماڵەکانی سپیپێستەکان کاریان دەکردو ئەمەش شتێکی باوبوو، بەڵام ئەم نەریتە بەسەر ئەندامانی خێزانی رایسدا جێبەجێ نابێت. کۆندیو کچەکانی پوری، هەمیشە لەسەر ئەوە راهاتبوون کە گوێیان بۆ ئاگادارکردنەوەکانی باپیرە دەگرت کە یەکەم یاسای رێنوێنیکردنی بۆ هەموویان ئەمەبوو: "هەمیشە ئەوەتان لەیاد بێت کە ئێوە سەربە خێزانی رایین".

کۆنـدی لەمیانـەی سـەرنجدانی لـە هەڵسـوکەوتی ئەنـدامانی باپیرەیـەوە لـە هـەردوو پشـتەوە، گەیشـتووەتە ئـەو بڕوایـەی کـە خـودی خۆیـان، خۆیـان لـە کۆمەڵگەکـەی دەوروبـەریان رزگـار کـردووە. دەڵێـت: "سـەرەڕای ئـەو رەوشـەی لـەو سەردەمەدا باوبوو، ئەوان توانییان یاسا باوەکان بشـکێنن‌و چۆنیەتی چێژوەرگرتن لـە ژیـانێکی ئاسـودەی لێوانلێـو لـە دەسـکەوت، بدۆزنـەوە. هـەرگیز هەسـتیان بـەوە نەکردووە کە کۆت‌وبەندکراو بن" لە وتارێکدا کە بۆ خوێنـەرە تازەپێگەیشـتووەکانی بیرمنگهام نووسـیویەتی‌و لـە ڕۆژنامـەی بیرمنگهـام نیـوزدا بڵاوکراوەتـەوە، دەڵێـت:" ئەگەر کاتی تەواو بـۆ فێربـوون لـەم کەسـە ئاساییانە تـەرخان بکەن، ئـەوا زۆرتـرین بیرۆکە خراپەکانی ئەم سەردەمەمان رەتدەکەنـەوە، ئـەو بیرۆکانـەی کـە پێیـان وایـە گوزەرانی هاوچەرخی من‌و ئێوە لـە ژیـانی باووباپیرانمـان قورسـترە ...ئـەوان کۆمـەڵە ژن‌و پیـاوێکبوون کـە دیاردەکـانی بێبەشـکردنیان لـە دەوربەرەکـە رەتـدەکردەوە، بەشـێوازێکی زۆر سەرسـوڕهێن توانیویانـە بـە درێـژایی مێـژوو جـار لـەدوای جـار رەوشی ژیانیـان بگـۆڕن. ئەوانـەن کەسـەرکەوتنە تایبەتـەکانیان بوونـە هـۆی ئـەوەی وڵات بخەنە سەر رێگـەی پێشـکەوتن". یـەکێکیش لـەخزمانی کۆنـدی بـەناوی کـۆنی رایس دەڵێت:" باووباپیرانمـان خـاوەنی ئـەو بیروبۆچـوونە مەزنـە بـوون کـە دەڵێـت: "رەگەزپەرستی شێوازێکە جیهان هەڵیبـژاردووە، بـەڵام هـیچ پەیوەندییـەکی بـەوەوە نییـە کـە تـۆ بتوانیـت هەمیشـە لەهـەر کارێـك کـە هەڵیدەبـژێریت لـە ژیانتـدا، سـەرکەوتوو بیـت". باوباپیرانمـان پێیـان‌وابوو کـە ژیـان سیسـتەمێکە داوات لێدەکات هەموو رۆژێك کتێبێك بخوێنیتەوە، هاوشانی ئاین، ئاین، ئاین".

ئەنجێلینا کە یـەکێکبوو لـە کچەکانی ئـەلبێرت‌و مـاتی رای، وەك خوێنـدکارێکی لێهاتووی ژەنینی پیانۆ دەرکەوت‌و بەمەبەسـتی بەدەسـتهێنانی مۆڵـەتی فێرکردنـەوە، پەیوەندی کرد بە زانکۆوە. ئـەنجێلینا لـە خوێندنگـەی بـاڵای پیشەسـازی فایەرفایڵد دەسـتیکرد بـە وانـە وتنـەوەی موزیـك‌و زانسـتەکان، زۆربـەی خوێنـدکارەکانی ئـەم خوێندنگایـــە کـــە دەکەوێتـــە کـــەناری باشـــوری خۆرئـــاوای بیرمنگهـــام‌و لەســـەر تەپۆلکەیـەکی بـەرز کـە بەسـەر چـەند کارگەیـەکی پـۆڵادا دەڕوانێـت، دروسـتکراوە، رەشپێستبوون.

ئەنجێلینا لەماوەی وانە وتنەوەیدا لە خوێندنگەی پیشەسازی فایەرفێڵد، لەگەڵ بانگخوازێکی لاوی کڵێسەی مەشیەخیەی بەناوی جۆن ویسڵی رایس یەکتر دەناسن کە ئەمیش بەمەبەستی بەدەستهێنانی داهاتێك کە ببێتە تەواوکەری ئەو موچەیەی وەك بانگخواز وەریدەگرت، لەهەمان خوێندنگەدا وانەی دەووتەوە، ئەمەش پیشەی زۆربەی بانگخوازەکانی ئەو سەردەمەبوو. جۆن ویسڵی رایس هاوکات وەك یاریدەدەری راهێنەری تیپێکی تۆپی پێش کاریدەکردو لە دەرەوەی کڵێسەو خوێندنگەی باڵای فایەرفێڵدیش وەك راوێژکارێکی رێبەر لە خوێندنگەی دواناوەندی ئۆڵمان کە دەکەوێتە ناوەڕاستی بیرمنگهامەوە، کاریدەکرد.

جۆن لە ٣ی نۆڤەمبەری ساڵی ١٩٢٣ لە شاری باتۆن رۆج لەدایکبووە. جۆنو خوشکەکەی بەناوی ئەنجێلا تێرێزا لە ئامێزی دایكوباوکیان بەناوەکانی جۆن ویسڵی رایسو تیریزا هاردنێت پەروەردەکراونو هەر لەو شارە هەردووکیان پەیوەندییان کردووە بەیەکێك لە خوێندنگە فەرمییەکانەوە. پاش ئەوەی خوێندنی دواناوەندی تەواودەکات، جۆن پەیوەندی دەکات بەو زانکۆیەی پێشتر باوکی تێدا فێربووە واتە زانکۆی ستیلمان لە تۆسکالۆزا، بەلام ئەوەندەی پێناچێت لەوێ دەڕواو پەیوەندی دەکات بە زانکۆیەکی تری سەر بە کڵێسەی مەشیەخیەی کە زۆربەی خوێندکارەکانی رەشپێستن ئەویش زانکۆی جۆنسۆن س. سمیس ـ ە کە دەکەوێتە شاری شارلۆتی سەر بەکارۆلینای باکورەوە. ئەم خوێندنگا مێژووییە لە ساڵی ١٨٦٧دا لەسەر دەستی چەند بانگخوازێکی سەر بە کڵێسەی مەشیەخیەی دامەزراوەو وەك خوێندنگەیەکی دواناوەندی باڵای بچوكو پەیمانگایەکی ئینجیلی، دەستیکردووە بەکارکردن. لە بیستەکانی سەدەی رابردوودا ئەم خوێندنگایە فراوانبوو و بووە کۆلێژێکی خاوەن پرۆگرامی چوارساڵەو هونەرە ئازادەکانی تێدا دەخوێندرا، هەر لەو ماوەیەشدا ناوەکەی گۆڕاو ناوی یەکێك لەو خۆبەخشە بەساڵاچوانەی لێنرا کە پشتگیرییان دەکرد.

پاش ئەوەی بڕوانامەی بەکالۆریۆسی لە زانکۆی سمیس بەدەستهێنا، جۆن دوو ساڵی تری خوێندو لە ساڵی ١٩٤٨دا کە هێشتا تەمەنی ٢٤ ساڵ بوو، بڕوانامەی

ماستەری لە زانستی ئایندا بەدەستهێنا. هەر لە باتۆن رۆج، سەرۆکایەتی یەکەم کۆمەڵگەی ئاینی کردووە، دواتر لە ساڵی ١٩٥١دا رۆشتووەتە بیرمنگهام تا لەوێستمنستەر سەرپەرشتی مەترانیەتی کڵێسەی مەشیەخیەی بکات کە مەترانیەتێك بوو لەلایەن باوکییەوە چاودێری دەکرا. کاتێك جۆن گەیشتە باڵەخانە نوێکە کە لەبەردی سوور دروستکرابوو و دەکەوێتە شەقامی شەشەمی باشورەوە، دەبینێت بەتەواوەتی بۆ کارکردن، ئامادەکراوە.

ئەنجێلا تێرێزا رایس لۆف کە خوشکی جۆن و پوری کۆندی بوو، بەمەبەستی پەیوەندیکردن بە زانکۆی ویسکۆنسنەوە، لویزانا بەجێدەهێڵێت و لەوێ بڕوانامەی دکتۆرا لە ئەدەبی ئینگلیزی بەدەستدەهێنێت. ئەنجێلا پسپۆڕی لە ئەدەبی ڤیکتۆریدا بەدەستدەهێنێت و وەك پرۆفیسۆرێك لە زانکۆی ئیدواردسڤیل لە ئیلینۆی باشور، دەستدەکات بە وانە وتنەوەو هەرلەوێ لە ساڵی ١٩٨٩دا خەڵاتی باشترین مامۆستای ئەو زانکۆیە بەدەستدەهێنێت. ئەنجێلا کتێبێکیشی بەناوی چارلز دیکنزو حەوت هەلە کوشندەکە بڵاوکردووەتەوە، کە لێکۆڵینەوەیەکە سەبارەت بە دیکنزو لە ساڵی ١٩٧٩دا چاپخانەی ئینتەرستایت بڵاویکردووەتەوە. یەکێك لە کچە هاوکارەکانی کە پرۆفیسۆر بیتی ریتچاردسۆنە-ە ئەوەی لە بیرە کە تیریزا پێش ئەوەی بچێتە ئیلینۆی، بەشێکی زۆری کاتەکانی لە ئامادەکردنی پرۆگرامی خوێندن بۆ خوێندنگەی رەشپێستەکان لە باشور، تەرخانکردووە. بیتی بەتوندی لەپێناو تەرخانکردنی بودجەی دابینکردنی دارایی بۆ پرۆگرامەکانی خوێندن، تێکۆشاوەو بەوەش لەو ماوەیەدا پێشکەوتنی ئەکادیمی تایبەتی خۆی پشتگوێخستووە. بیتی دەڵێت: "دکتۆر لۆف زۆر بەتوندی پابەندی خوێندنە ئەفەریقی-ئەمەریکییەکانی بووەو خۆشی بۆ خوێندکارەکانی تەرخانکردبوو. ژنێك بوو هەولە پیشەییەکانی جگە لە بڵندترین رێز، شیاوی هیچ شتێکی تر نەبوو. زۆرێك لەکاتەکانی لەباشور بەئامانجی ئامادەکردنی پرۆگرامی تایبەت بەخوێندنگەی رەشپێستەکان، تەرخان کردبوو، ئەمەش کارێك بوو لەو سەردەمەدا باو نەبوو".

کاتێك جۆن‌و ئەنجێلینا بەیەك گەیشتن بۆیان دەرکەوت لە باوەڕی قوڵ‌و خۆشەویستی بۆ فێرکردن‌و پابەندبوون بەتوانا پیشەییەکانیان، هاوبەشن. هەردووکیان خاوەنی هیواو تموح بوون بۆ فێرکردنی زانکۆیی‌و یارمەتیدانی تازەپێگەیشتوانی تیتۆسڤیل، هەردووکیشیان دەیانوویست خێزانێك پێکەوە بنێن. ئەوەبوو لەسەرەتاکانی پەنجاکانی سەدەی رابردوودا چوونە ژیانی هاوسەرگیرییەوە. ئەنجێلینا بە کچێکی قەدو باڵاڕێك‌و خاوەن پێستێکی رەنگکراوە وەسفدەکرێت، کچێك کە زۆر زەحمەتبوو بەلایەوە لە ماتی-ی خوشکی جیاببێتەوە (کە بەناوی دایکیشیەوە ناودەبرا). هاوڕێکانیان هەمیشە بەدوانە بانگیان دەکردن لەبەرئەوەی جلوبەرگی هاوشێوەیان لەبەردەکردو زۆر شتیان پێکەوە ئەنجامدەدا. کۆنی رای کە هاوسەری براکەی بوو، دەڵێت: " ئەنجێلینا زۆر جوان بوو، زۆر رێکپۆش بوو". کۆندیش لەبارەی دایکیەوە دەڵێت هەمیشە جلی زۆر جوانی لەبەردەکرد.

هاوسەرگیری جۆن‌و ئەنجێلینا بنەچەی دوو خێزانی پێکەوە گرێدا کە زۆر بڕوایان بەئاین‌و ئەو سەرکەوتنەوە هەبوو کە لەڕێگەی فێربوونەوە بەدیدێت. یەکێك لە رۆژنامە سیاسییەکان کۆندی بە "وێنەیەکی نموونەیی بۆ بەرزترین پلەی سەرکەوتن لە ئەمەریکا" وەسفکردووەو دانیشی بەوەدا ناوە کە کۆندی بەرهەمی میراتی خێزانێکە کە رۆشنبیری‌و فێربوونی لە ڕیزی پێشەوەی کارەکانیدا داناوە. هێڵی سەرکەوتن لەم خانەوادەیەدا لەماوەی سێ نەوەدا لە ئاستی بەرزدا ماوەتەوە، ئەو نەوانەی هەموویان خوێندنێکی باشی زانکۆییان تەواوکردووەو چەندین بانگخوازو پرۆفیسۆرو پارێزەریان تێدا هەڵکەوتووە. کۆندی لە لێدوانێکدا بۆ رۆژنامەی فاینانشەڵ تایمز دەڵێت: "بەم شێوەیە هیچ گومانی تێدا نییە کەدەبوو من بگەمە ئەو ئاستەی ئێستا پێی گەیشتووم".

کویت بلاکەر کە پرۆفیسۆرێکی زانکۆی ستانفۆردەو هاوڕێی کۆندییە دەڵێت:"زۆر خێزانی ئەمەریکی ناناسم کە دەتوانن بڵێن تەنها باوکیان نییە کە زانستیان لە زانکۆکانەوە وەرگرتووە، بەڵکو باوو باپیرانیشیان وان، ئەمە سەرەڕای هەموو خزمەکانیان بەپورو خالەکانیشیانەوە". زۆرێك کاتێك دەزانن

کە کۆندی لە بیرمنگهام گەورە بووە، پێیان وایە لەکاتی منداڵیدا لە زۆر شت بێبەش بووە. ئەم کەسانە لەو بڕوایەشدان کۆندی کاتێك توانیویەتی بەچانسی خۆی بگات کە بزوتنەوەی مافە مەدەنییەکان، بەرهەمی کەوتەبەرچاو، بەڵام ئەمە بەسەر کۆندیدا جێبەجێ نابێت، بەڵکو وەك خودی کۆندی هەمیشە دوپاتیدەکاتەوە، هۆکاری ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ میراتی خێزانەکەی نەك خەباتی بزووتنەوەی مافە مەدەنییەکان.

هەر لەکاتی لەدایکبونی کۆندییەوە، جۆنو ئەنجێلینا بەبایەخەوە کاریان لەسەر چەسپاندنی هەموو پشتگیرییەکی خێزانیو هێزو سەربەرزیو بڕوابوون بەخواو هەستکردن بەبەرپرسیارێتی لە کچەکەیاندا کردووە، ئەمەش سیمای دیاری ئەم ژنو مێردەبوو. کۆندی لەوبارەیەوە دەڵێت: " دەیانوویست هەموو ئەو شتانەی دەستبکەوێت کە لە جیهاندا هەن، دەیانوویست رایس لەهەر جۆرە کۆتو بەندێکی ئایدۆلۆجی یان ماددی رزگاری ببێت، دەشیانوویست ببێتە خاوەنی جیهان. ئەگەر دەتەوێت هەموو ئەمانە بدەیتە کچەکەت دەبێت تامردن خۆشت بوێتو وای لێ بکەیت بڕوا بەوە بکات دەتوانێت بفڕێت".

بەشى سێیەم

سەرکەوتنى چەندجارە

دایكوباوکم وایان لێکردم بڕوایەکى چەسپاوم هەبێت لەوەى ڕەنگە نەتوانم لەفەیەك هەمبەرگرم لە چێشتخانەکانى وڵۆرس دەستبکەوێت، بەڵام دەتوانم ببمە سەرۆکى ویلایەتە یەکگرتووەکان.

کۆندۆلیزا رایس

کۆنـدى لەبەیانییـەکى یەکشـەممەدا لەکاتێکـدا بـاوکى لەوێستمینسـتەر سـەرۆکایەتى کۆنوێـژى سـەعات ١١ى دەکـرد، لـەدایکبووە. ئـەم سـاتەوەختە زۆر گونجاوبوو بۆ چاوهەڵهێنانى منداڵى دایكوباوکێکى زۆر ئیماندار لە جیهانـدا. ئـەو بەیانییە ئامادەبووانى کڵێسەکە سەیرى کورسییە بەتالەکەى ئەنجێلینایان دەکرد کـە لەپشـتى ئـامێرى ئۆرگـەوەبوو و لـەنێوان خۆیانـدا پرسـیاریان سـەبارەت بەڕەوشى دەکردو بەبێدەنگى سروتیان دەخوێند لەپێناو ئەوەى ڕەوشى باشبێت. ئـەمان دەیـانزانى قەشـە رایـس دەیوویسـت کـوڕێکى ببێـت یـارى تـۆپى پـێ یـان بەیسبۆڵ یان تۆپى باسکە، بکات. کوڕێك بتوانێت بەشدارى لەهـەموو جۆرەکـانى وەرزشدا بکات. بەڵام ئەگەر منداڵەکە کچبوو ئـەوە ئـەویش زۆر بـاش دەبێت....، چونکە هەرچییەك لەلاى خـواوە بێـت کـارى بـەخێرە. لـە ١٤ى نۆڤەمبـەرى سـاڵى ١٩٥٤ ئەنجێلینا کچێکى بوو کە ناوینا کۆندۆلیزا.

جۆن رایس ماوەی ١١ ساڵ لە کڵێسەی مەشیەخیەی وێستمینستەر، لە بانگخوازیی بەردەوامبوو و بەهۆی ئەمەشەوە ئەو کڵێسەیە ببووە ماڵی دووەمی کۆندی. لەکاتی لەدایکبونی کۆندیدا، خێزانەکەی لەشوێنی تایبەت بەچاودێری کڵێسەدا دەژیان کە پێکهاتبوو لە کۆمەڵێك ژوورو بەبینای کڵێسەکەوە لکابوون. دواتر کڵێسەکە ماڵێکی نوێی بۆ قەشە دروستکرد کە ئەوەندەی هەشت بالەخانەی نیشتەجێبوون لە باشوری کڵێسەکەوە دووربوو ئەویش پێی دەوترا ماڵی ژمارە ٩٩٢٩ی سەنتەر وای، بەم جۆرەش خێزانی رایس تیایدا نیشتەجێ بوون. ماڵە بەردینە بچوکەکە کەوتبووە گۆشەی کۆمەڵگەیەکی نیشتەجێبوونی دڵگیرو نوێی ناوچەی تیتۆسفیل کە ناوچەیەکبوو تازە پەرەی پێدرابوو و یەکێك بوو لەو گەڕەکانەی بیرمنگهام کە رەشپێستەکانی چینی مامناوەندی تێدا دەژیان. دواتر پاش ئەوەی چەند کۆمەڵگەیەکی نوێی نیشتەجێبوونی دڵگیری تێدا دروستکرا، ئەم شوێنە لەسەر حسابی دارستانە سەوزەکەی ناوچەکەدا، زۆر فراوانبوو. کۆندی زۆربەی کاتەکانی لەم ناوچە بچووکەدا لەنێو هاوڕێکانیو ئەندامانی خێزانەکەیدا، بەسەربردووە.

بەهۆی کۆمەڵگەیەکی توندوتۆڵو پێکەوەگرێدراوەوە کە پێکهاتبوو لە چەندین پرۆفیسیۆرو بانگخوازو ئەو هاوولاتییە رەشپێستانەی سەربە چینی ناوەندی بوون، خێزانی کۆندی توانیان کچەکەیان لەو راستییە تاڵانەی ژیان بپارێزن کە لە شاری بیرمنگهامی رەگەزپەرست چەسپابوو. هەموو خەڵکی ئەو گەڕەکە خۆیان بۆ پەروەردەکردنێکی بەهێزی منداڵەکانیان تەرخانکردبوو بەشێوەیەك متمانەیان بەخۆیان هەبێت. کۆنی رایس کە خزمی کۆندییە لەمبارەیەوە دەڵێت: "ئەمانە بەمانای وشە دابونەریتە باوەکانی دەرەوەی گەڕەکەکەیان پشتگوێ خستبوو، ئەو دابونەریتانەی ئەمانی بەچینێکی دینداری رەشپێستو بێبەها لەقەلەمدەداو بەهۆی ئەوەشەوە هیچ دەسەلاتێکیان پێ نەدەدرا". بێگومان ئەمەش یەکێکە لەو رووانەی کۆندی لەسەر پەروەردەکراوە. جۆنو ئەنجێلینا کچەکەیان نوقمی خۆشەویستیو گرنگیپێدانو ستایشکردن، کردبوو، هەموو پێکهاتەکانی شارستانیەتی رۆژئاواشیان لە موزیكو بالیەو زمانی

بيانىو جۆرەكانى وەرزشو چەندين كتێبى گرنگەوە بۆ تەرخان كردبوو. كۆندى بەمشێوەيە باسى دايكوباوكى دەكات: "من دايكوباوكێكم هەبوو هەر هەڵێك لەبەردەستدا بووبێت، پێيان داوم، برواشيان بەسەركەوتن هەبوو". هەر لە لەدايكبوونى كۆندييەوە، ئەنجێلينا خۆى بۆ پەرەپێدانى توانا فيكرىو هونەرييەكانى كچەكەى تەرخانكرد. كۆندى ماوەيەكى زۆر پێش پەيوەنديكردنى بەقوتابخانەوە، ئامادەگييەكى باشى پەيداكردبوو ئەويش پاش ئەوەى چەندين وانەى پيانۆژەنينى پێ وتراو پرۆگرامێكى تێروتەسەلى لەسەر راهێنان لەسەر ماددەكانى ترى خوێندن، فێركرا. كۆندى دەڵێت: "هەستمكرد لەناو ژينگەيەكى زۆر رێكخراودام، ژينگەيەكى پڕ لەيانەى تايبەت بەمنداڵانى بچوك، ئەم ژينگەيە چەندين وانەى باليەو گرووپێكى نەوجەوانانو رۆيشتنى يەكشەممان بۆ كڵێسەى لەخۆگرتبوو. پێموايە رێكخستنى كارەكان لەم جۆرە شتانەوە دروستدەبێت"

لەبەرئەوەى موزيك خاڵێكى جێى گرنگىو بايەخپێدانێكى باشبوو لە ژيانى ئەنجێليناداا، ئەم ژنە سووربوو لەسەرئەوەى هەموو هەڵێك بداتە كچەكەى بۆ ئەوەى ببێتە پيانۆژەنێكى دانپيانراو. هەر لەيەكەم رۆژى لەدايكبونييەوە، كۆندى نوقمى كەشى كڵێسەو موزيكى كلاسيكى بوو، گوێى لە پيانۆو ئۆرگو ئاوازەكان دەگرت. كەسوكارەكەى ئەوەيان لەبيرە كە كۆندى هەر لە منداڵييەوە دەستكيردووە بەخوێندنەوە، بەلام خودى خۆى دەڵێت پێش فێربوونى خوێندنەوەى كتێب، فێرى خوێندنەوەى نۆتەى موزيك بووە.

كۆندى بەچوارەم موزيكژەنى نەوەى دايكى، دادەنرێتو لەمبارەيەوە دەڵێت: "دايكم پيانۆژەنبوو، هەروەها نەنكمو دايكى نەنكيشم پيانۆژەن بوون". كاتێك ئەنجێلينا دووبارە دەگەڕێتەوە سەر كارەكەى، كۆندى هەموو رۆژەكانى هەفتە لەماڵى ماتى راى كە نەنكيبوو، بەسەردەبات. سەعات دواى سەعات، خوێندكارانى ژەنينى پيانۆ بەلێشاو دەڕژانە ئەو ماڵەو كۆنديش بووە شەيدايەكى ئەو ئاوازانەى لە ژەنينەكەيانەوە دەردەچوو، هەروەك زۆريش بەو گرنگييە زۆرە سەرسامبوو كە نەنكى دەيدا بەو خوێندكارانە. هەر لەسەردەمى منداڵييەوە كۆندى واراهاتبوو خۆى دەستيدەنا بە كليلەكانى پيانۆكەداو بەو شێوەيە

هەوڵیدەدا لە ژەنینی ئەو ئامێرەدا لاسایی نەنکی بکاتەوە. ماتی هەستیکرد ئەو گرنگیپێدانەی لەناخی کۆندیدا هەیە لەوە زیاترە کە تەنها فزوڵ بێت هەربۆیە هەوڵدەدات خووە زگماکەکانی بدۆزێتەوە. لەمبارەیەوە کۆندی دەڵێت:" بەوشێوەیە نەنکم بەدایکمی وت باشتروایە ئەم کچە فێری پیانۆژەنین بکرێت. ئەوکاتە من کە تەمەنم سێ ساڵانبوو، دایکم پێیوابوو رەنگە زۆر بچوکبم بۆ فێربوون بەڵام نەنکم ویستی کارەکە تاقیبکاتەوە، ئەنجامەکەی ئەوەبوو کە لە تەمەنێکی زۆر کەمەوە فێری موزیکژەنین بووم"

ئەنجێلینا هەستی بەخۆشییەکی بێئەندازە کرد، پلانەکەی بۆ وروژاندنی گرنگیپێدانی کچەکەی بەموزیك سەری گرت، ئەمەش هاوشێوەی پلانەکەی دایکیو نەنکی بوو لەگەڵ ئەمدا. کاتێك دایکی کۆندی بەتەواوەتی گەیشتە ئەو بروایەی کە کچەکەی لەلایەن خۆیەوە شەیدای موزیکە، زۆر سەرسامبوو. جنوا رای ماکفاتەر کە پوری کۆندییەو بەرێوەبەری خوێندنگایەك بوو لە چیسابیك لە ڤێرجینیا، دەڵێت: "کۆندی بەوە جیادەکرایەوە کە تەنانەت کاتێك منداڵێکی بچوکیش بوو، توانایەکی بێشوماری تەرکیزخستنەسەری هەبوو، لەکاتی دیاریکراودا بەبێ ئەوەی هیچ کەسێك بیریبخاتەوە، راهێنانی لەسەر پیانۆ دەکرد" ئەنجێلینا هەرزوو ریتمە خێراکانی فێری کۆندی کرد، نەك تەنها لەوانەکانی پیانۆدا بەڵکو لەبواری فێرکردنو رۆشنبیرکردنیشدا.

کۆندی لەتەمەنی پێنج ساڵیدا بەتەواوەتی فێری خوێندنەوە بوو، لەبەرئەوە ئەنجێلینا هەر ئەو ساڵە ویستی کچەکەی پەیوەندی بکات بە قوتابخانەوە، بەڵام بەرێوەبەری خوێندنگە سەرەتاییە ناوخۆییەکەی تایبەت بەرەشپێستەکان پێی دەڵێت کچەکەی زۆر بچووکە. ئەنجێلینا مۆڵەتی ساڵێك لە قوتابخانەی دواناوەندی فایەرفێلد وەردەگرێتو بەدرێژایی ئەو ماوەیە، لە ماڵەوە دەمێنێتەوە چونکە نەیدەتوانی کچەکەی کە بەتەواوەتی توانای وەرگرتنی زانستی هەبوو، لە ساڵێکی خوێندن بێبەش بێت. ئەم کارەی دایکی بەرهەمێکی باشی هەبوو لەبەرئەوەی کۆندی بەهۆیەوە گەیشتە قۆناغێکی پێشکەوتوو و توانی پۆلی یەکەمو حەوتەم بپەرێنێت.

ئەو ساڵەی فێربوونی كۆندی كە لە ماڵەوە وەریگرت، بەوە جیادەكرایەوە كە چڕوپڕو توند بوو. جولیما سمیس كە هاوڕێیەكی دێرینی ئەو خێزانەیە، دەڵێت ئەنجێلینا بەشێوەیەك ڕۆژەكانی كۆندی ڕێكخستبوو، وەك ئەوەی بڵێی بەڕاستی لە پۆلی خوێندندایە، بەڵام وانەكان چڕوپڕتربوون. جولیما دەشڵێت: "لەو كاتانەدا یارییان پێكەوە نەدەكرد بەڵكو وەك ئەوەی بڵێی لە پۆلێكی قوتابخانەدان، هەڵسوكەوتیان دەكرد، مۆڵەتیان بۆ كاتی خواردنی نیوەڕۆ وەردەگرت، پاشان دەگەڕانەوە سەر خوێندن". جۆلیما كە لە قوتابخانەی سەرەتایی داڤیس وانەی دەوتەوەو لە ڕێكخستنی نەوجەوانانی كڵێسەكەشدا، یارمەتی جۆنی دەدا، ئەوەی لەبیرە كە ئامێرێكی خوێندنەوەی لە ماڵی رایسدا بینیوە. دەڵێت: "كۆندی بەیارمەتی ئامێرێكی خوێندنەوەی خێراوە، فێری چۆنیەتی خوێندنەوەی كتێب بووە. پێشتر بیستبووم كە سەرۆك كینیدی ئامێرێكی لەوشێوەی بەكارهێناوە، بەڵام پێش ئەو ئامێرە هیچ یەكێكی ترم نەبینیوە، هەروەك ئەوە یەكەمجاریشم بوو كە شتێك بەناوی وانە وتنەوە لە ماڵەوە ببیستم. پێموایە ئەنجێليناو جۆن گرنگییەكی زۆریان بەپێگەیشتنی كچەكەیان داوەو ویستوویانە باشترین شتی پێشكەشبكەن، بێگومان لەوەشدا سەركەوتوو بوون"

ئەنجێلینا دەیویست كچەكەی هەموو ئەو هەلانەی دەستبكەوێت كە دەبنە هۆی پێشكەوتن و بوون بە پیانۆژەنێكی پلەیەك، ئەمەش پێویستی بەبیرێكی تیژو تەكنیكێكی نایاب هەیە لەیەك كاتدا. ئەم دایك و كچە لەپێناو دۆزینەوەی جیهانەكانی موزیك و زمان و هونەردا، چەندین سەعاتیان پێكەوە بەسەردەبرد. هەموو ئەمانەش لەماڵ یان لە ڕێگەی ئەو گەشتانەی لە شارەكەدا ئەنجامیان دەدا، رووی ان دەدا. كۆندی دایكی زۆر خۆشدەویست، تەنانەت پەرستنیش لە پێناو ئەودا دەكات و لەبارەیەوە دەڵێت: "دایكم بەشێوەیەكی زۆر سەرسوڕهێنن جوانبوو، زۆر بەهرمەندبوو... لەیادمە چۆن دەرگاكانی هونەری لەبەردەممدا دەكردەوە. ئەوەشم لەیادە كەكاتێك تەمەنم شەش ساڵانبوو، كاسێتێكی ئۆپرای(عایدە)ی بۆ كڕیم"

ئــەم ڕێنوێنییــە بەردەوامــەی ئــەنجێلینا بــۆ ڕاهێنــانی کۆنــدی لەســەر مۆزیکـژەنین، لـە منداڵییـەوە پـەیڕەوی دەکـرد، لـەناو ئـەو خێزانانـەی ژەنیـاری بەناوبانگیان لەسەر ئاستی جیهانی پێشکەش کردووە، شـتێکی بـاوبوو. چەندین مۆزیکـژەنی مـەزن هـەن بەلایـەنی کەمـەوە یـەکێك لـەدایكوباوکیان شـارەزایی تـەواویان لـە ژەنـینی مۆزیکـدا هـەبووە، هەربۆیـە وەك کۆنـدی، لـە منداڵییـەوە چاودێری بەهرەی منداڵەکانیان کردووەو خۆیان بۆ ڕاهێنانیانیـان تـەرخانکردووە. بۆ نموونە ڤان کلیبێـرن لـە تەمـەنی سـێ ساڵییەوە وانـەی پیـانۆژەنینی لەلایـەن دایکییەوە پێوتراوەو تـا پەیوەندیکردنیشی بـە پـەیمانگای جۆلیـارد لـە تەمـەنی حەڤدە ساڵیدا، لەوانەوەرگرتن لەدایکی، بـەردەوامبووە. ئێرڵوایلـد ـ یش هـەر لـە ڕۆژی لەدایکبونیەوە، لە ماڵەوەیاندا گوێی لە مۆزیکی کلاسـیکی گرتـووەو لـە سـێ ساڵیشەوە دایکی وانەی پێ وتووەتـەوە. کلۆدیـۆ ئـاراو ـ یـش هـەر لـە منداڵییـەوە لەسەر دەسـتی دایکـی، وانـەی پێوتراوەتـەوەو پـێش ئـەوەی فێـری خوێندنـەوەی وشــە ببێـت، فێـری خوێندنـەوەی نۆتـەی مۆزیـك بـووە. هەریـەکێکیش لـە کـلارا هاسـکل، ئەلیسـا دی لارۆشـا، گلـین گۆڵـد، ئارسـەر ڕۆبنشـتاین (کـە یەکێکـە لـە پیانۆژەنە پەسەندکراوەکانی کۆندی) هـەر لـە تەمـەنی منداڵییـەوە هانـدراون بـۆ ئـەوەی وانـەی مۆزیـك بخوێنن. دیـۆك ئیلنگتـۆن ـ یـش لەسـەردەمی منداڵییـەوە وانەی پیانۆی پێوتراوە، هەرچـەندە خـۆی هەمیشـە لێـی بێـزار بـوو و دەیویسـت لــەبری ئــەوە لەگــەڵ هاوڕێکانیــدا لــەدەرەوە یاریبکــات بــەڵام دایكوبــاوکی وایانلێکردووە لە خوێندن بەردەوامبێت.

بوونی خێزانێکی خاوەن باکگراوەندێکی مـوزیکی، دایكوباوکێك کـە خۆیـان بـۆ منداڵـەکانیان تـەرخان بکـەن، دەرکـەوتنی ئامادەییـەکی نـاوازە بـۆ فێربـوونی مۆزیك لە تەمەنی منداڵییەوە (کە زیاتر لە تەمەنی سێ ساڵییەوە دەردەکەوێت)، هەستێکی قوڵ بەرامبەر بەمۆزیك، ئەمانە سەرباری بەهرەیەکی پاكو نائاسـایی، ئـەو پێشـمەرجانەن کـە زۆربـەی مۆزیکژەنـە مەزنـەکانی پـێ جیادەکرێتـەوە. کۆندی خاوەنی هەموو ئەم سیمایانە بوو.

ئەنجێلینا هەستی بەوە کرد کە کچەکەی لە چەندین بواردا خاوەنی بەهرەی بێهاوتایەو ئەندامانی تری خێزانەکەش هەمان هەستیان هەبوو. جنوا رای دەڵێت: "خوشکەکەم هەمیشە هەستی بەوە دەکرد کە کۆندۆلیزا منداڵێکە لە منداڵەکانی تر جیاوازە". شایانی باسە دایكوباوکی کۆندی حەزیانکرد لەو بڕوایەیان دڵنیابن کە کچەکەیان بەهرەمەندە هەربۆیە پێکەوە بردیان بۆ زانکۆی باشور بۆ ئەوەی بیخەنە ژێر تاقیکردنەوەی دەروونییەوە. بێگومان ئەنجامەکە سەرسوڕهێن بوو، چونکە ئەنجێلینا بەخێزانەکەی وتبوو: "خۆم دەمزانی کچەکەم بلیمەتە!"

یەکەم گۆرانی کە کۆندی لەسەر پیانۆکەی فێریبوو، ناوی چ هاوڕێیەك لە عیسادا دەدۆزینەوە، بوو. ماوەیەکی کەم پاش ئەوە کۆندی دەستیکرد بەڕۆشتن بۆ کڵێسە لەگەڵ دایکیداو لەسەر کورسی ئۆرگ، لە نزیك دایکییەوە، دادەنیشت. لە تەمەنی چوار ساڵیدا توانی زۆر بەباشی فێری کۆمەڵێك پارچەموزیك ببێتو یەکەم ئەدای بەتەنها پێشکەش کرد. ئەو بایەخپێدانە چڕوپڕەی کۆندی دابوویە پیانۆ بووە هۆی ئەوەی کاتەکانی تایبەت بەیاریو ئەو پرۆژانەی تر کە ئەنجێلینا بۆی رێکخستبوو، کەمببێتەوە. کۆندی زۆربەی کاتەکانی لە ماڵەوە بەڕاهێنان لەسەر پیانۆو زمانی فەرەنسی بەسەردەبرد، بەهۆی ئەمەشەوە لە زۆربەی کچەکانی گەڕەکەکەی سەرکەوتووتر بوو. دوو کچ کە لەبەرامبەر ئەو شەقامەدا نیشتەجێبوون کە کۆندی تێیدا دەژیا ئەوەیان لەبیرە کە چەند سەعاتێك چاوەڕێیان دەکرد تا کۆندی لە کۆتا پارچەموزیکی بتهۆڤن یان مۆزارت، دەبوویەوە، چونکە دوای ئەوە لە ماڵ دەچووە دەرەوە. کۆندی کاتێکی زۆری لە دەرەوە بەسەر نەدەبرد تا لەگەڵ کچانی تردا یاریی خەتخەتێن یان پەتپەتێن لەسەر پەت یان یارییەکانی مامۆستا، بکات. ئان داونەنگ کە یەکێکبوو لە دراوسێکانی ئەنجێلیناو چاودێرێکی هەمان کڵێسە بوو، باس لەوە دەکات کە کۆندی لەو جۆرە منداڵانە نەبووە کاتێکی زۆر لە دەرەوەی ماڵ بەڕاکردن لەمسەرو ئەوسەری گەڕەکەکە بەسەرببەن. ئان دەشڵێت: "لەکاتێکەوە بۆ کاتێکی تر یاری لەگەڵ دایكوباوکیو خزمەکانیدا دەکرد". ئەنجێليناو جۆن ژیانی خۆیان

بۆ بەرهەمهێنانی کاتەکانی کۆندی بەتاقیکردنەوەی بەسوودو بەرهەمدارو دەولەمەندکردنی عەقلە لاوە سەرسوڕهێنەکەی بە زانیاری و رۆشنبیری، تەرخان دەکرد. ئەم پابەندبوونەش لەسەر بنچینەی خۆشەویستی و ئەو پێودانگانەی سەرکەوتنەوە بوو کە هەر لە زووەوە لە خێزانی کۆندیدا بە بۆماوەیی مابووەوە.

ئەم بەسەرهاتە بەڵگەی پابەندبوونی قوڵی ئەنجێلینایە بەخۆتەرخانکردنی بۆ کچەکەی: جارێك خاتوو داوننگ دەچێتە ماڵیان دەبینێت ئەنجێلینا لێواری گۆرەوییەکانی کۆندی ئوتودەکات. داوننگ پێی دەڵێت: "بۆ خاتری خوا ئەوە چی دەکەیت؟". ئەنجێلیناش لە وەڵامدا دەڵێت: "من زۆرم خۆشدەوێت". خاتوو داوننگیش پێی دەڵێت ئەگەر تا ئەو رادەیە خۆشیبووێت ئەوا پێویستە نەیەڵێت منداڵی ترت ببێت. ئەنجێلیناش دەڵێت: "ناتوانم کۆندی لەم خۆشەویستییە بێبەش بکەم". جۆن رایسیش ئەوەندەی ئەنجێلینا کۆندی خۆشدەویست و هەستی بەهەمان پابەندبوون دەکرد بۆ ئەوەی هەموو هەلێکی سەرکەوتنی بۆ دابینبکات. یەکێك لە ئەندامانی گرووپەکەی جۆن، لە زمانی جۆنەوە دەگێڕێتەوە کەپاش ماوەیەك کۆندی پەیوەندی دەکات بە قوتابخانەی سەرەتاییەوەو دەبێتە قوتابییەك کە بەبەراورد لەگەڵ هاوڕێکانی پۆلەکەیدا، زیاتر ئامادەیی بۆ خوێندنی شێلگیرانە تێدا دەردەکەوێت، چونکە پێشتریش قوتابییەکی شێلگیر بووە لە موزیکدا. رۆژێکیان لەکاتێکدا هاوڕێکانی فویان بەزورنا پلاستیکییەکانیاندا دەکردو بەهۆی ئەوەوە ژاوەژاوێکیان لە پۆلەکەدا دروستکردبوو، کۆندی دەنگ بەسەر ژاوەژاوەکەدا بەرزدەکاتەوەو بە مامۆستاکەی دەڵێت: "من چاوەڕێی فەرمانم، رێم پێ دەدەیت ئەو موزیکە بنووسم کە پێویستە بیژەنم؟". کۆندی خۆی لەسەر گوێگرتن و پەیرەوکردنی هەڵسوکەوتی جوان راهاتبوو، ئەمەش ببووە رۆتینێکی جێگیر لە ژیانیدا. کۆندی هەمیشە وەك کەسێکی پێگەیشتوو هەڵسوکەوتی دەکرد، ئەوەش بەهۆی ئەوەوەبوو کە لە ماڵەوە وەك کەسێکی پێگەیشتوو مامەڵەی لەگەڵدا دەکرا. موسا بروێر کە لەوکاتەی کۆنی پەیوەندی کردووە بە زانکۆی دینیفەرەوە، هاوڕێیەتی، دەڵێت: "جۆن و ئەنجێلینا دایك وباوکێکی نموونەیی بوون، هەرگیز وەك ئەوە مامەڵەیان

لەگەڵدا نەکردووە کە تەنها منداڵێك بێت، ئەمەشە هۆی ئەوەی کە کۆندی بەشێوەیەك پێگەیشتووە زۆر لەسەرووی تەمەنییەوە بێت". هەندێك لەهاوڕێیانی پۆلەکەی، پێگەیشتنو نموونەییبوونو هەڵسوکەوتی بەرزیو شێوازی ڕۆشتنەکەی کە بەشێوەیەك بوو وا دەردەکەوت لەسەر سەری پەنجە دەڕوات، وەك بەڵگەیەکیان دەبینی لەسەرئەوەی کچێکە بەئاسانی رازی ناکرێت. کۆندی کە کچێك بوو لەکاتی بەفێرۆچوونی کاتەکانیدا هەستی بەبێزاری دەکرد، پاش بەسەربردنی حەوت ساڵ لە فێربوونی پیانۆش هەستیکرد لەمەیش بێزاربووە. کۆندی دەڵێت: "لەبیرمە، کاتێك تەمەنم نزیکەی ١٠ ساڵان بوو، ویستم بەتەواوەتی دەست لەپیانۆژەنین بهێنم. هەرچەندە من لە منداڵیدا بلیمەت بووم بەڵام کاتێك تەمەنم گەیشتە ١٠ ساڵان بینیم چەندین منداڵی بچووك هەن کە لە تەمەنی ١٠ ساڵیدانو بەباشی پیانۆ دەژەنن". لەوکاتەدا کۆندی پێیوابوو کە ناوازەییەکەی لەوەی کە منداڵێکی بچووکی موعجیزە بوو و بەباشی پیانۆی دەژەنی، کۆتاییهاتو خۆی ئامادەکردووە بۆ ئەوەی بچێتە سەر شتێکی تر. کۆندی دەشڵێت: "بەڵام دایکم پێی وتم ئەوەندە پێگەیشتوو و لێهاتوو نیم تاوەکو ئەو بڕیارە بدەم، قسەکەشی ڕاست بوو".

لەبری ئەوە کۆندی پەیوەندی کرد بە پەیمانگایەکی موزیکی ناوخۆییەوەو ئاستی ژەنینی موزیکی گەیاندە ئاسۆیەکی نوێ. لە تەمەنی ١٠ ساڵیدا پەیوەندی کرد بە پەیمانگای موزیکی بیرمنگهامی باشور کە ئەوکاتە تازە دەرگای بەڕووی قوتابییە ڕەشپێستەکاندا، واڵا کردبوو. کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت: "پێموایە من یەکەم کچەخوێندکاری ڕەشپێست بووم لەو پەیمانگا موزیکییە کە تازە ببووە تێکەڵاو. لەوێوە دەستمکرد بە کێبەرکێ لە پیانۆژەنیندا".هەر لەو پەیمانگایە کۆندی فێری یاساکانی ژەنینی زوڕناو کەمانچە بوو ئەمەش هاوکاتبوو لەگەڵ وانە تایبەتییەکانی لە بالیەو زمانی فەرەنسیدا. لەکاتی بێکاریشدا کۆمەڵێك کتێبی لەتەنیشدا دانرابوو کە بەتایبەت بۆی دیاریکرابوونو پێکهاتبوون لە باشترین کۆمەڵە کتێبی ئەدەبی کە بۆ تەمەنەکەی گونجاوبوون. شایانی باسە یەکێك لەو گلەییانەی ناڕاستەی دایکی دەکران ئەوەبوو کە خوێندنەوەی ئەو کتێبانەی

وەك ئـەرکێك خسـتبووە سەرشـانی کۆنـدیو وەك هۆکـارێکی کـات بەسـەربردن نەبوون بۆی. کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت: "لە خێزانێك پەروەردەبووم کە لەسـەر ئـەوە راهـاتبوون لـە هـەموو یانـەکانی کتێبـدا بەشـداربیان پێدەکردم، هەربۆیـە هـەرگیز نەمـدەتووانی خوێنـدنـەوەی کتێـب بـەجۆرێك لـە جۆرەکـانی سـەرگەرمی دابنێم"

هـەر بـە مەبەسـتی فراوانکردنـی ئاسـۆی کۆنـدی، ئـەنجێلینا رێگایـەکی تـری گرتەبەر ئەویش پەیوەندیپێکردنی بوو بـە چـەندین خوێندنگـەی حکومییـەوەو خسـتیە بـەر کۆمـەڵێکی زۆر لـە تاقیکردنـەوەی کۆمەڵایـەتیو فێرکـاری. لـەکاتی پەیوەنـدیکردنی بەهـەر خوێندنگەیەکـەوە، هـەروەك لـە هـەموو چـالاکییە ناپرۆگرامەکانی تری، پێویستبوو لەسەری لـەوە سـەرکەوتووتر بێت کـە پێشـبینی دەکراو رووبەرووی ئەو کارانە ببێتەوە کە لەسـەرووی ئاسـتی تەمەنییـەوە بـوو و هەمیشـە بگاتـە لوتکـە. لـەو سـەردەمەدا یاسـایەکی تونـدی نەنووسـراو لـەناو خێزانـەکانی تیتوسـڤیلدا بـاوبوو ئـەویش ئـەوەبوو کـە پێویسـتە منداڵـە رەشپێستەکان بەشێوەیەك هانبدرێن بۆ سەرکەوتن کە چەندجارەی سـەرکەوتنی مندالـە سپیپێسـتەکان بێـت تـا بگانـە ئاسـتێکی هاوتـا لەگەڵیانـدا. دوای ئـەوەش پێویسـتبوو لەسـەریان کـە سـێ ئەوەنـدەی سپیپێسـتەکان سـەرکەوتوو بـن تـا وادابنرێن لەوان سەرکەوتووترن. بنەماڵەی رایو رایس پێیـان وابـوو ئـەم یاسـایە بووەتە ئەو هێزە پاڵنەرەی کە هۆکاری ئەو سەرکەوتنانە بوو کە لە منداڵـەکانیان چاوەڕوانیان دەکرد. منداڵـە رەشپێسـتەکان لەرێگـەی هاندانیانـەوە بـۆ بەزانـدنی پلـە داواکراوەکـان، توانییـان هـەر دەسـتبەجێ پـاش دەرچـوونیان لەژێرسـایەی خێزانەکانیان لە تیتۆسڤیل، توانای کێبەرکێ بەدەستبهێنن. کۆنـدی لەمبارەیـەوە دەڵێـت: "کارەکـە وا نـەبوو وەك ئـەوەی کەسـێکیان بڵـێن: "پێویسـتە سەرکەوتنەکەت چەندجارە بێت، یـان ئایـا ئـەوە نیگـەرانی نـەکردیت؟ یـان ئایـا ئـەوە خـراپ نـەبوو؟" بـەڵام بەوپـەڕی روونییـەوە پێویسـتبوو لەسـەرت سەرکەوتنەکەت چەندجارە بێت"

کۆنـدی لەروونکردنەوەکـە بەردەوامـدەبێتو دەڵێـت: " بەوپێیـەی دایـكو بـاوکم دوو پلاندانـەری سـتراتیژی بـوون، پێویسـتبوو لەسـەرم بەباشـی خـۆم ئامادەبکەمو هەموو ئەو شتانە بکەم کە کۆمەڵگەی سپیپێسـت وەك پێزانینێکی گەورە سەیری دەکەنو لە دژی رەگەزپەرستیش قەڵایەك بم بۆ خۆم. پێویسـتیش بـوو لەسـەرم ئـەو توانایـەم هـەبێت بـەزمانی خۆیـان رووبـەڕووی کۆمەڵگـەی سپیپێست ببمەوە". کاتێك منداڵان سەبارەت بـەو قسـانەی لـەملاولا دەیانبیسـت یـان یاسـاکانی جیم کـرۆ کـە لەمیانـەی یـەکێك لـە گەشـتە دەگمەنەکانیانـدا بـۆ چـەند شـوێنێکی تـری بیرمنگهام بینیبوویـان، پرسـیاریان لـە خزمو کەسـوکاریان دەکرد، کەسوکاریان داوایان لێدەکردن خۆیان لەوبارەیەوە نیگەران نەکەنو پێیان دەوتن: "ئەوە کێشەی ئێوە نییە"

دایکـی کۆنـدی هەمیشـە بەرپەرچـی یاسـاکانی رەگەزپەرسـتی دەدایـەوە، کچەکەی چـەندین روداوی بەسـەرداهات کـە زۆربـەیان لەمیانـەی گەشـتکردنیاندا بوو بۆ بازاڕ، بەڵام ئەنجێلینا تووانی لە هەموویاندا پارێزگاری لە هەڵوێستی خۆی بکات. یەکێك لەم روداوانە لە بازاڕێکی گەورەی ناوەڕاستی شاردا روویـدا کەتێیـدا ئــەنجێليناو کۆنــدی ســەیری جلــی کچــانەیان دەکــرد. کۆنــدی عەزییــەك هەڵدەبـژێرێتو دەیـەوێت تاقیبکاتـەوە هەربۆیـە ئـەم دایـكو کچـە روودەکەنـە ژوورێکـی جلوبـەرگ تاقیکردنـەوە کـە لەسـەر دەرگاکـەی نووسـراوە "تـەنها بـۆ سپیپێسـتەکان". یـەکێك لـە ژنـە فرۆشـیارە سپیپێسـتەکان رێگـەیان پێدەگرێتو عەزییەکە لەدەستی کۆندی دەردەهێنێتو لەگەڵ ئاماژەکردن بـەژوورێکی تایبـەت بـەکۆگای جلوبـەرگ، بــە ئــەنجێلینا دەڵێـت: "پێویسـتە لـەوێ ئـەو عەزییـە تاقیبکاتەوە"، ئەنجێلینا لـە وەڵامـدا بـەبێ هـیچ ترسـێك بـە فرۆشـیارەکە دەڵێت کچەکەی یان عەزییەکە لـەو ژوورە تاقیدەکاتـەوە کـە بەڕاسـتی بـۆ تاقیکردنـەوەی جلوبەرگ تەرخانکراوە یان پارەکەی لەشـوێنێکی تـر خەرجدەکات. ئـەنجێلینا زۆر متمانەی بەخۆی هەبوو و کەسـێکی زۆر سـوورو تونـدبوو لەسـەر هەڵوێسـتەکانی هەربۆیە ژنەفرۆشیارەکە گەیشتە ئەو ئەنجامەی ئەو ژنە رەشپێستە شیکپۆشـەی لەبەردەمیـدا وەسـتاوە، کەسـێك نییـە لـە قسـەکانی پاشـگەزببێتەوە هەربۆیـە

بڕیاریدا پارەی عەزییەکە لەم دەمەقالە ئاشکرایە گرنگترە، بۆیە ڕێگەی پێدان بچنە ژوورێکی جلگۆڕینەوەو عەزییەکە تاقیبکەنەوە، بەڵام ژورەکە تارادەیەك لەبەرچاو دووربوو. کۆندی لەبارەی ئەم ڕوداوەوە دەڵێت: "بیرمە ئەو ژنە لەبەردەم دەرگاکەدا پاسەوانی دەکردین، دیاربوو زۆر نیگەرانی ئەوەبوو کە ڕەنگە کارەکەی لەدەست بدات".

مندالە ڕەشپێستەکانی بیرمنگهام بە ئەزموونێکی تاڵدا تێپەڕبون کە هەمیشە لەبیریانە، ئەویش ئەوەیە کاتێك یاری سێرك دەهاتە شارەکە، نەیاندەتوانی سەیربکەن، هەروەها نەشیان دەتوانی بچنە کیدیلاند کە شوێنێکی سەرگەرمیو گەشتیاری ناوخۆیی بووە. یەکێك لە پورەکانی کۆندی ئەوەی لەبیرە کە خوشکەزاکەی چەندە بێتاقەت بووە کاتێك زانیویەتی بۆی نییە سەردانی پیشانگای ویلایەتی ئەلەباما بکات کە پیشانگایەك بوو لە وێستگەکانی ڕادیۆو تەلەفزیۆن ریکلامی زۆری بۆ دەکراو ساڵانە یەکجار دەکرایەوە. ئەم پیشانگایە منداڵێکی زۆری بۆلای خۆی ڕادەکێشا لەبەرئەوەی بەهۆی گیانداره ماڵییەکانییەوە، هۆکارێکبوو بۆ وروژاندنی ئاسۆی خەیاڵیانو مندالەکان دەیانتوانی خواردن بدەنە ئەو گیاندارانەو سواری هەندێکیشیان ببن. کۆنی ڕای لەمبارەیەوە دەڵێت: "کۆندی نەیدەتوانی لەوە تێبگات کە بۆچی هەرکاتێك بیەوێت رووبکاتە ئەو پیشانگایە، نایەڵن". دایكوباوکی کۆندی توانییان لەو شێوە نائومێدبوونە کچەکەیان بپارێزن بەتایبەت لەوەی کە پەیوەندی بە کیدیلاندەوە هەبوو. ئەو شوێنە گەشتیارییە بە دۆلابە گەورەو جۆلانەو شوێنەکانی ترییەوە تەنها وەك شوێنێك نەبوو بۆ سپیپێستەکان بەڵکو ببووە بەڵگەیەکی نەگۆڕ لەسەر دابەشکردنی شارەکە بۆ دوو بەش. ئەم شوێنە گەشتیارییە ساڵانە یەك ڕۆژ بەڕووی ڕەشپێستەکاندا دەکرایەوە بەڵام، خێزانی رایس هەرگیز سەردانیان نەدەکرد. جۆنو ئەنجێلینا هەوڵیاندەدا ئەو پارکە بەتەواوەتی لە مێشکی کۆندی دووربخەنەوەو دیارە لەوەشدا توانیویانە سەرکەوتن بەدەستبهێنن. کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت: "لەبیرم نایە هەستم بەنائومێدی کردبێت". هاوینێك لەکاتێکدا جۆن پەیوەندی دەکات بە چەند

خولێكی هاوینەی زانكۆییەوە، لەگەڵ ئەنجێلینا كۆندی دەبەن بۆ دورگەی كۆنی لە بروكلین. جۆن هەوڵدەدات لەبەردەم ئەو منداڵانەی بەهۆی ئەوەی نەیاندەتوانی بچنە ناوییەوە، لە گرنگی كیدیلاند كەمبكاتەوە. كۆندی لەبیریەتی كە باوكی بەیەكێك لە مندالەكانی وتووە: "تۆ ناتەوێت بڕۆیتە كیدیلاند چونكە هەموومان پێكەوە دەڕۆینە دیزنی لاند".

دایكوباوكی كۆندی ئەو هەلە مەزنانەی دەرەوەی سنوورەكانی بیرمنگهام كە لەبەردەستدابوون و ئەو پاداشتانەی لە ئەنجامی كاركردنی قورسدا، چاوەڕێیان دەكردو ئامانجە باڵاكانیان، بە كچەكەیان دەناساند. كۆندی لەمبارەیەوە قسەدەكات و دەڵێت: "دایكوباوكم دەبوو هەوڵبدەن ئەو هۆكارە روونبكەنەوە كە رێی لەمن دەگرت بچم بۆ سێرك و بۆچی پێویستە لەسەرمان بە ئۆتۆمبێل بگەینە واشنتۆن كە شوێنێكی دووربوو تا بچینە ناو میوانخانەیەكەوە. پێویستبوو ئەوەم بۆ روونبكەنەوە كە بۆچی ناتوانم لە چێشتخانەیەك پارچە هەمبەرگرێكم دەستبكەوێت لەكاتێكدا دەتوانم ببمە سەرۆكی ویلایەتە یەكگرتووەكان. ئەم رستەیەی كۆتایی ئەو شێوازە بوو كە دایكوباوكم هەڵیانبژارد تا بەهۆیەوە رووبەڕووی هەڵوێستە هاوشێوەكان ببنەوە".

جۆن رایس رۆڵێكی دیاری لە ژیانی چەندین تازەلاوانی نیشتەجێی تیتۆسڤیل دەبینی كە بەپێكەنینێكی هەلقولاو لەناخ و تێڕوانینی گەشبینانە جیادەكرایەوە، لەوەش زیاتر خاوەنی پابەندبوونێكی توندبوو بەرامبەر بەكۆمەڵگە. كۆنی رایس كە یەكێكە لە خزمانی كۆندی پێی وایە جۆن خاوەنی توانایەكی بەرزی نائاسایی بووە لەسەر نارامگرتن و دانبەخۆداگرتن و دەڵێت: "بنەماڵەی رایس بە كاركردنی شێلگیرانە جیادەكرانەوە، بەڵام باوكی كۆندی لەناو ئەوانیشدا جیاواز بوو". بەهۆی ئەو تێڕوانینە راشكاوو پۆزەتیڤەی هەیبوو، ببووە كەسێكی خۆشەویست لە دڵی ئەو نەوجەوانانەی بۆ ئامۆژگاری دەهاتنە لای لە خوێندنگەو كڵێسەو ئەو سەنتەری گردبوونەوە نەوجەوانییەی دایمەزراندبوو. ئەو سەنتەرە لەكاتەكانی دوای خوێندن و پشووی كۆتایی هەفتەدا ببووە ئەكادیمیایەكی بچووكی راستەقینەو ببووە ئەو شوێنەی، قوتابیان پاش

خوێندنی فەرمییان، دەیانتوانی تێیدا لەسەر دەستی ئەو پرۆفیسۆرانەی کە جۆن لە خوێندنگە دواناوەندییە تایبەت بەڕەشپێستەکان هێنابوونی، وانە بخوێنن. هەر لەوێ خوێندکارەکان فێری یاری شەترەنج و شیکردنەوەی کارە هونەرییە بەناوبانگەکان دەبوون ئەویش لە ڕێگەی ڕێکخستنی گەشتی مەیدانییەوە بوو بۆ مۆزەخانەکان. جۆن بەڕەزامەندی کەسوکارەکانیان، لە پشووی هەفتانەدا تیپی وەرزشی و ئاهەنگی سەمائامێزیشی ڕێکدەخست. مارگرێت شیتهام کە یەکێکە لەو کچەمامۆستایانەی وانەی ماتماتیک و جەبرو ئەندازەیان بەو نەوجەوانانە دەووتەوە، دەڵێت: "پیاوێکی مەزن بوو، کاتێک منداڵەکان دەیانبینی یاری تۆپی باسکە دەکات، زۆر پێی سەرسام دەبوون".

بابەویلیام جۆنز، کە قەشەی ئێستای کڵێسەی مەشیەجیەی وێستمینستەرە لە بیرمنگهام سەرنجی ئەوەی دا کە جۆن سەرکردایەتی ڕێکخستنێکی گرنگی تری کردووە لەناو کڵێسەکەدا ئەویش تیمێکی دیدەوانیی نەوجەوانان بوو. جۆن توانی وزەو سەرکردایەتییەکی کەموێنەو لێهاتووییانە لەم تیمەدا دەربخات، بەرهەمەکەشی بەڕوونی کاتێک دەرکەوت کە دوان لەدیدەوانەکان توانییان بگەنە بەرزترین پلە. بابە جۆنز دەڵێت: "تیمی دیدەوانی جۆنز ئەگەر بەهێزترین تیمەکانی بیرمنگهام نەبووبێت، ئەوا یەکێك بوو لەبەهێزترینەکان. ئەم تیمە توانی چەندین دەسکەوت بەدەستبهێنێت لەوانە دوو ئەندامیان گەیشتنە پلەی دەیدەوانە هەڵۆکان. شایانی باسە هەندێك لەتیمەکان بەدرێژایی مێژوویان نەیانتوانیوە هیچ ئەندامێکیان بگەنە ئەم پلەیە بەڵام، تیمی جۆن تووانی دوو ئەندامی بگەیەنێتە ئەو پلەیە. گەیشتن بەم پلەیە پێویستی بەچەند ساڵێك فێربوون و پابەندبوون هەیە لەلایەن نەوجەوانان و سەرکردایەتیشەوە". تەنها چوار لەسەدی ئەندامانی دیدەوانی دەتوانن بگەنە پلەی دیدەوانیی هەڵۆکان، ئەمەش کارێکە پێویستی بەچەندین سەعات خزمەتکردنی کۆمەڵگاو فێربونی ئەو کارانە هەیە کەدەبنەهۆی بەدەستهێنانی باجی دیدەوانە هەڵۆکان.

ئەگەر تەنها بووتريت جۆن رايس فەرماندەيەكىماندونەناسى گرووپێك لاو بووە، ئەوا نەتوانراوە مافى تەواوەتى پێ بدرێت. سەربارى ئامۆژگاريكردنى لەكلێسەو فێركردنو پێشكەشكردنى رێنوێنىو ئەركەكانى وەك راهێنەرو چالاكييەكانى لەو كۆمەڵەى نەوجەوانانەى كەدايمەزراندبوو، جۆن لەكۆمەڵگە گەورەكەشدا كەسێكى تەواو چالاك بوو. پاش ماوەيەكى كەم لەدامەزراندنى سەنتەرى يارمەتيدانى لاوان لەواشنتۆن لەساڵى ١٩٦٥دا، جۆن بەشدارى لەدامەزراندنى يەكەم سەنتەرى هاوشێوە لە بيرمنگهامدا كرد، ئەمەش لەپێناو دۆزينەوەى كاردا بوو بۆ لاوانى ناوچەكە. جۆن وەك ئەندامێكى سەنتەرى هەلى كار بۆ نەوجەوانانى بيرمنگهام كەبارەگاكەى دەكەوێتە ناوەراستى شارەكەوە، يارمەتى نەوجەوانە رەشپێستەكانى دەدا بۆ دۆزينەوەى كار بەشێوەى بەشەدەوام كارى هاوينە. جۆن بەيەكەم كەسى رەشپێستيش دادەنرێت كە وەك فەرمانبەر لە ئاژانسێكى حكومى سەربە ويلايەتەكە كارى كردبێت.

بەوپێيەى وەك رێبەرى راوێژكارى لە قوتابخانەيەكى دواناوەنديدا كارى كردبوو، جۆن چەندين هەلى قسەكردن لەگەڵ تازەلاوانى سەبارەت بەزانكۆو هەنگاوە پێويستەكانى تايبەت بەوەرگرتن لە زانكۆكانى، بۆ رەخسا، كاريشى لەسەر راهێنانى خوێندكاران لەسەر تاقيكردنەوە پێودانگييەكانو هاندانيان بۆ گۆرينى خەونەكانيان بۆ راستييەكى بەرچاو، دەكردو خاوەنى بەهرەيەكى پێويستيش بوو بۆ پێشكەشكردنى راوێژى زانستىو پشتگيريكردنى سۆزدارىو هەموو خوێندكارێكيشى هاندەدا كە بيرۆكەى گەورەو خەونى گەورەيان هەبێتو كار بۆ بەديهێنانيان بكەن. ئەڵما پاوڵ، هاوسەرى كۆڵن پاوڵ وەزيرى دەرەوەى پێشووتر، بەرێوەبەرى دواناوەندى ئۆڵمان بوو كە جۆن تێيدا رێبەرى راوێژكارى بوو. باوكى ئەڵماش بەرێوەبەرى قوتابخانەيەكى تربوو. ئەڵما ئەوەى لەبيرە كە ئەو دوانە زۆرجار باسى قەشە جۆن ويسلى رايسيان دەكرد كە گەنجێكى شيكپۆش بووەو بيرمنگهام بەختى هەبووە كە جۆن بووەتە نيشتەجێيەكى ئەوێ. تازەلاوان واراهاتوون كە بە ريف (كورتەى وشەى قەشە بە ئينگليزى) بانگيان دەكرد، كچەكەشى تارادەى شێتبوون خۆشيدەويستو هەردووكيان زۆر لەيەكەوە نزيك بوون.

کۆندی فێری ئەوەبوو کەحەز لە تۆپی پێ بکات لەکاتێکدا کچانی تر حەزیان لە ئەسپسواری‌و کتێب خوێندنەوە دەکرد. کۆندی لەوبارەیەوە دەڵێت: "کاتێک لەدایکبووم باوکم راهێنەری تۆپی پێبوو. دەیویست بەهەموو شێوازێك کورێکی ببێت، بەڵام کاتێك من لەدایکبووم بریاریدا هەموو شتێکم لەبارەی تۆپی پێوە فێربکات". لەتەمەنی چوار ساڵییەوە، کۆندی واراهات کە پاشنیوەروانی هەموو رۆژانێکی یەکشەممە لەگەڵ باوکیدا لە تەلەفزیۆنەوە سەیری یاری تۆپی پێیان دەکرد، هاوکات باوکی کۆمێنتی دوورودرێژی لەسەر یاساکانی یارییەکەو شێوازی یاریکردن‌و ستراتیژەکان‌و کۆبوونەکان، دەدا. ئەم باوك‌و کچەش واراهاتبوون کە رۆژی پاش جەژنی سوپاسگوزاریی هەموو ساڵێك وازیان لەقسەکردن دەهێناو لەحەوشەی پشتەوەی ماڵەوەیان، یاری فوتبۆڵیان دەکرد. جارێکیش کاتێک لەخوێندنگەی سەرەتاییدا بووە، بەدایکی یەکێك لە هاورێکانی وتووە "کاتێك گەورە بووم شوودەکەم بەیاریزانێکی تۆپی پێی بەتوانا!". هاوکات کۆندی حەزیشی لەپێشبرکێی ئەسپسواری‌و شانۆ بوو.

جۆن لەگەڵ کۆندیدا چەندین کاتی بەسوودی بەسەربردووەو روداوە هەنوکەییەکانی پیشاندەداو پێگەی ئەم روداوانەی لەمێژوودا بۆ روونـدەکردەوە. کۆندی دەڵێت: "موزیك لەگەڵ دایکم فێربووم‌و وەرزش‌و مێژووش لەگەڵ باوکم". کۆندی واراهاتبوو کە لەساڵەکانی پێش پەیوەندیکردنی بەخوێندنگەوە، بەدراوسێیەکی بەناوی جولیا سمیس دەوت کە لەتازەترین هەواڵەکانی رۆژنامەکان ئاگاداری بکاتەوە. جولیما دەڵێت: "هەر لەمنداڵییەوە لەرادەی گرنگیپێدانی کۆندی بۆ سیاسەت تێگەیشتم، بانگی دەکردم‌و چەند شتێکی دەوت لەوانە: "ئەرێ زانیوتە ئەمرۆ پۆڵ کۆنەر چی کردووە؟ "ئەو کاتە هێشتا کچێکی بچوك بوو و ئەم شتانەی بەبەردەوامی دەوتەوە. دەبوو رۆژنامەکە بەوردی بخوێنمەوە، چونکە نەمدەزانی بەدیاریکراوی چ پرسیارێکم لێ دەکات" شایانی باسە یوجسن پۆڵ کۆنەر کۆمیسیاری حکومەت بوو لەشارەکەو بەسیاسەتە رەگەزپەرستییە توندرەوەکانی جیادەکرایەوە.

جـۆن و ئـەنجێلینا واڕاهـاتبوون کـە مۆڵـەتی هاوینـەیان لـە پیشـەکەیان وەردەگـرت و زۆرجـار ئۆتۆمبێلەکـەیان کـە لـەجۆری دۆج بـوو، ئامـادەدەکرد تـا گەشـتێکی درێژخایـەن ئـەنجام بـدەن. ئـەم گەشـتانە لادان بـۆ سـەردانکردنی زانکۆیەك یان دوو زانکۆی لەخۆگرتبوو. خێزانی رایس نەیاندەتوانی رێگری لەو ئارەزووەیان بکەن کەبەناو زانکۆیەك یان کۆلێژێکی بەناوبانگدا بگەڕێن. شایانی باسە وەك هەمیشە زانکۆکانی ئەمەریکا لەو شوێنە پیرۆزانە نزیکن کە لەمبەرو ئەوبـەری ڕێڕەوەکانیـان درەخـت هەیـە، ئەمـەش یەکێکـە لەسیماکانی ویلایەتـە یـەکگرتووەکان. کۆنـدی دەڵێـت: "ئێمـە هەمیشـە لـەلای باڵەخانـەی زانکۆکـان دەوەستاین... لەکاتێکدا منداڵانی تر سەردانی پـارکی نیشـتمانی یەلۆسـتۆن ـ یـان دەکـرد، مـن سـەردانی باڵەخانـەی زانکۆکـانم دەکـرد. لەبیرمـە کـە بـە ئۆتۆمبێـل ماوەی ١٠٠ میـل لـەڕێڕەوی خۆمـان دوورکەوتینـەوە تـابتوانین لەشـاری کۆڵۆمبس، سەردانی زانکۆی ئۆهایۆ بکەین".

جـۆن و ئـەنجێلینا چـەند وەرزێکـی هاوینـەیان لەپەیوەنـدیکردن بـەخولی زانکـۆیی لـە زانکـۆی دێنیڤـەر بەسـەربردو لـە سـاڵی ١٩٦٩دا جـۆن لـەو زانکۆیـە، تووانی بڕوانامەی ماستەر لە فێرکردندا بەدەستبهێنێت، بەڵام ئەنجێلینا لەماوەی بیسـت سـاڵدا واتـە لـەنێوان ١٩٦١ تـا ١٩٨٢ بەشـێوەیەکی پچڕپچـڕ پەیوەنـدی بەپۆلەکانـەوە دەکـردو دواجـاریش لەسـاڵی ١٩٨٢دا تـوانی بڕوانامـەی ماسـتەر لـە هونـەری فێرکردنـدا بەدەسـتبهێنێت. ئـەم ژن و مێـردە ویسـتیان لـەکاتی سەرقاڵبوونی ڕۆژانەیان بەخوێندن لە زانکۆی دێنیڤەر، کۆندی لەژێر سەرپەرشـتی پسپۆڕێکدا، شـتێك بکـات کـە بەرهـەمی هـەبێت. چارەسـەری ئەمـە سـەمای سـەر سەهۆڵ بوو. کۆندی دەڵێت: "سەمای ئیقاعی سەرسەهۆڵ شێوازێکی گران بوو لـە شێوازەکانی یاریکردنی منداڵان"، بەڵام لەگەڵ ئەوەشـدا حـەزی لێدەکرد. کۆنـدی واڕاهـات کـە ڕۆژانـە چـەند سـەعاتێکی لـە پەرەپێـدانی تواناکـانی بەسـەردەبردو هاوشێوەی پیانۆژەنینەکەشی، گرنگیپێدانی بەم یارییە بەرهەمێکی باشی هەبوو. سـاڵەکانی ڕاهێنـان لەسـەر باڵیـە، لەشـجوانی و ئـەو هێـزەی دابـووە کۆنـدی کـە یاریزانێکی لێهاتووی سـەما لەسـەر سـەهۆڵ پێویسـتی بـوو، هـەروەك لەشـولارێکی

هـەبوو کـە لەئـەنجامی راهێنـانی بەردەوامـەوە دروسـتدەبێت. دواتـر کۆنـدی هەولـەکانی چڕکردەوەو چـووە نـاو چـەندین پرۆگرامـی کێبرکێـوە. هەرچـەندە راهێنانـەکانی لەسـەر خلیسـکانی ئیقـاعی، نـەیان گەیانـدە ئـەو ئاسـتەی کەهیواخوازبوو پێی بگات، بـەڵام ئـەم راهێنانانـە چـەند ئـەنجامێکی پـۆزەتیڤی پێدان کە بەدرێژایی ژیانی لەگەڵیدا مایەوە.

بـەهۆی گـەرمی کەشوهەوای ئـەلاباماوەو ئـەو توندوتیژییـەی زێـدی کۆنـدی کـردە شـاری تەقینـەوەکان، وەرزەکـانی هاوینـەی دێنیفـەر وەك کـاتو شـوێنێکی نموونـەیی دەرکـەوت لـەڕووی راکردنـی خـەڵك لێیـەوە. هەرکـە رەشپێسـتەکان بەشێوەیەکی پلەپـەل چوونە نـاو ئـەو گەڕەکانـەی بیرمنگهام کـە سپیپێسـتەکان تێیـدا نیشـتەجێبوون، گرووپـی کلۆکلـۆکس کـلان لـە ڕێگـەی تەقاندنـەوەی ماڵەکانیانـەوە، دەسـتیانکرد بـە تۆڵەسـەندنەوە لێیـان. یـەکێك لـە هاوڕێکـانی خێزانـی رایـس پـارێزەر ئارسـەر شـۆرز! بـوو کـە یـەکێکبوو لـەو کەسـانەی مـاڵی گواسـتبووەوەو لـە یـەکێك لـەو گەڕەکانـە نیشـتەجێ ببـوو کـە زۆربـەی دانیشـتوانەکەی سپیپێسـتبوون، ئـەوەبوو بـاجی ئـەم ماڵگواسـتنەوەیەی دا. هەندێك لە ئەندامانی ئـەم گرووپـە کەپێیان دەوتـن گـردی دینامیـت، ماڵەکـەیان تەقانـدەوەو خـەریکبوو بەتـەواوەتی بیڕوخێـنن. ئەمـە لـە ٢١ی ئـابو ٤ی سێپتەمبەری ساڵی ١٩٦٣دا روویـدا. پـاش ئـەم تەقینەوەیـە کۆنـدیو خێزانەکـەی بەپەلە خۆراكو جلوبەرگیان بۆ خێزانی شۆرز پەیداکرد.

ئەو بڕیارەی دادگای فیدراڵی دای بۆ ئەوەی قوتابخانەکانی بیرمنگهام بکرێنە تێکەڵاو هۆکارێك بوو بۆ هاندانی ئەو تەقینەوانەی لەم شارەدا روویانـدا. شـایانی باسە خودی حاکم جۆرج والاس لەمیانـەی دروشمـەی هەڵبژاردنـە بەناوبانگەکـەی کـە بەناونیشـانی لەبـەردەم دەرگاکـانی قوتابخانەکانـدا بووەسـتن بـوو، سـوێندی خـوارد کـە لـەدژی ئـەو تێکەڵکردنـە بجـەنگێتو لـە بارەگاکـەی خۆیـەوە لـە مۆنتگـۆمری هـانی هاوڵاتییـەکانی دا رووبـەڕووی تێکـەڵکردنی رەشپێسـتو سپیپێستەکان ببنەوە، ئـەوەبوو ئـەم وتارانـەی بوونـە هۆکارێـك بـۆ هەڵگیرسـانی کاری توندوتیـژی. بەبیسـتنی هـەواڵی تەقینـەوەکان، کۆنـدیو سـەرجەم منـداڵانی

تری گەڕەك و کڵێسەکە، هەستیان بەترس و تۆقین کرد. کۆندی ۱۹٦۳وەك ساڵی تەقینەوەکان ناودەبات و دەڵێت: "ئارسەر شۆرز هاورێ بوو... ئەو کاتە ئەو ساتەبوو کە جموجوڵ بۆ توندوتیژی گۆڕا" بەدرێژایی چەند دەیەیەك شۆرز ئامانجی ئەم توندوتیژییە بوو، چونکە بەرگریکارێکی مافەکانی ڕەشپێستەکان بوو لە بیرمنگهام. شۆرز بۆ ماوەی چەندین ساڵ تەنها پارێزەر بوو لە ئەلاباما. شایانی باسە لە ساڵی ۱۹٤۹دا پاش کەیسێك، کە ئەم لەبەرژەوەندی خێزانێکی ڕەشپێست کە دەیویست ماڵ بگوازێتەوە گەڕەکێك کە وەك نەریت شوێنی نیشتەجێبوونی سپیپێستەکان بوو، نووسینگەو ماڵەکەی ڕووبەڕووی هەوڵی تەقاندنەوە بووەوەوە. پێش ئەوەی ماددە تەقەمەنییەکان بتەقنەوە، شۆرز پێیزانی، بەڵام کاتێك تەقەمەنییەکانی بردە نووسینگەکانی پۆلیس و نووسینگەی لێکۆڵینەوەی فیدراڵی هیچ کەسێك یارمەتی نەدا.

شۆرزو ئەوانی تریش چاك دەیانزانی کە پەنابردنەبەر نووسینگەی پۆلیس هیچ سودێکی نییە لەبەرئەوەی فەرمانگەی پۆلیس بەشێوەیەك لەشێوەکان دەستیان لەتەقینەوەکاندا هەبوو. مێژوونووسی بیرمنگهام بام کینگ دەڵێت: "کارمەندانی پۆلیس ڕاهاتبوون کە دەچوونە شوێنەکەو بەخەڵکەکەیان دەووت ناوچەکە چۆڵ بکەن و بەو شێوەیە شەقامەکان کەسی تێدا نەدەما، ئەو کاتە گرووپی کلۆکلۆکس کلان دەهاتن و بۆمبەکانیان هەڵدەدایە شوێنەکە. پۆلیس گوێی بەئاسایشی هاوڵاتیان نەدەدا بەڵکو ڕێگەخۆشکەربوون لەبەردەم کلۆکلۆکس کلان تا بێن و بۆمبەکان هەڵبدەن". جارێك بۆمبێك هەڵدرایە نزیك ماڵی خێزانی رایسەوە بەڵام نەتەقییەوە، جۆن بۆمبەکەی هەڵگرت و بردیە نووسینگەی پۆلیس و داوای لێکۆڵینەوەی کرد بەڵام پۆلیس هیچ لێکۆڵینەوەیەکی ئەنجام نەدا.

تەقینەوەکانی ئەو هاوینە هاوکاتبوون لەگەڵ دەرکەوتنی چەندین گرووپی گەڕۆك کە لەپیاوانی سپیپێست پێکهاتبوون و پێیان دەووترا پیاوانی شەو. ئەم گرووپانە بەو گەڕەکانەدا دەگەڕان کە ڕەشپێستەکانی تێدا نیشتەجێبوون و تەقەیان دەکردو ئاگریان بەردەدایە شوێنەکانەوە. لەبەرامبەردا باوکی کۆندی و

هەندێکی تر لەپیاوانی گەڕەك ناچاربوون بکەونە پاراستنی شەقامەکانیان لەشەودا تا رووبەڕووی دەستدرێژییەکانی پیاوانی شەو بۆ سەر ماڵەکانیان ببنەوە. ئەمانە تفەنگیان هەڵگرتو چەند نۆبەتێکیان دروستکرد کە بەدرێژایی شەو دەسوڕانەوە. تائێستاش یادەوەری بەشداریکردنی باوکی کۆندی لەو نۆبەتانە هۆکارێکە بۆ ئەوەی ئەم خانمە بەرهەڵستی سنووردارکردنی چەك هەڵگرتن دەکات. لەدیدی کۆندییەوە، ئەگەر ئەم تفەنگانە بەفەرمی تۆماربکرانایە ئەوا پۆڵ کۆنەر دەیتوانی دەستیان بەسەردا بگرێتو ئەمەش دەبووە هۆی ئەوەی ڕەشپێستەکان لە تەنها هۆکاری بەرگری لەخۆکردن، بێبەش بن. کۆندی لە ساڵی ۲۰۰۱دا دەڵێت: "سەبارەت بەمادەی دووەمی هەموارکردنی دەستور کە پەیوەندی بەمافی چەك هەڵگرتنەوە هەیە، بیروبۆچوونی تایبەتی خۆمم هەیە".

ڕەشپێستەکان بەتایبەت منداڵەکانیان، ساڵی ۱۹٦۳یان وەك ساڵێکی ترسناك لەبیرە. کۆندی سەبارەت بەوە دەڵێت: "ئەم روداوە تۆقێنەرانە چەند یادەوەرییەکیان لەلام چاندووە کە هەرگیز لەمێشکم ناسڕێنەوە. بەهۆی هەڕەشەی بەردەوامی بۆمبەوە ناچاربووم چەندین رۆژ نەچمەوە ئەو قوتابخانەیەم کە یاساکانی جیاکاری نەژادی پەیڕەو دەکرد. دیاربوو پیانۆ دڵنەوایی بوو بۆ من، تائێستاش ئەو جیهانی بەختەوەرییەم لەبیرە کە ئەو بۆی بەدیهێناوم". کۆندی دەشڵێت ڕەشپێستەکان سەرباری جیاوازییەکانیان یەکتریان بانگدەکرد تا بەهانای یەکەوە بچن، ئەمەش ببووە هۆی ئەوەی پرسەکەیان بەهێزبێت. کۆندی بەردەوامدەبێتو دەڵێت: "بەهێزکردنی پەیوەندییەکانی نێوان ڕەشپێستەکان کارێکی سروشبەخش بوو. لەو سەردەمەدا هەموومان یارمەتی یەکترمان دەداو جیاوازییە چینایەتییەکانی کۆمەڵگە ڕەشپێستەکان نەمابوونو هەستمان دەکرد کەپەیوەندییەکی بەهێز کۆماندەکاتەوە". شایانی باسە جیاوازییە چینایەتییەکانی شارەکە کە دروستبووبوو لەناو شاری ڕەشی بیرمنگهامدا، زۆر بەتوندی چەسپاو بوو. ئەو خێزانە ڕەشپێستانەی سەربە چینی ناوەندبوون چەند بەربەستێکی کۆمەڵایەتی توندیان دانابوو لەپێناو پاراستنی

ئـەو پلەوپایەیـەی لـەپێناو پێگەیشـتنیاندا، ماندونەناسـانە کاریـان بـۆ کردبـوو. مێژوونووس بام کینگ دەڵێت: "گەیشـتن بـەو پلەوپایەیـە ئاسـان نییـە، هاوکـات ئەگەر خێزانێکیش لەدەستیدا ئەوا بۆ ماوەیەکی زۆر لەئاستی خـواری خـوارەوەدا دەمێنێتەوە. سـەرکەوتن بەپەیـژەی کۆمەڵایەتیـدا زۆری تێدەچێتو زۆر سـەختە بەڵام، هاتنەخوارەوە زۆر ئاسانە". ژمارەیەکی زۆر لەخێزانـەکان کچەکانیان پـێش کوڕەکانیان دەنارده زانکۆ، ئـەویش لەبەرئـەوەی دەیـانزانی کـە ژنـانی ڕەشپێسـت بەختێکی باشتریان هەیـە کـە بگەنـە ئـەوێ لەبەرئـەوەی مـەترسـی نـین بـۆ سـەر کۆمەڵگـەی سپیپێسـت. ئـەم خێزانانـە بەدەسـتی ئەنقەسـتیش ئـەو گەڕەکانـەی بیرمنگهامیـــان چـــۆڵدەکرد کـــە ڕەشپێســـتەکانی تێـــدا نیشـــتەجێبونو مـــاڵو موڵکەکانیشـان دەبـردو لەدەوروبـەری گەڕەکەکانـدا نیشـتەجێ دەبـوون، ئەمـەش کارێـك بـوو کـە سپیپێسـتەکانیش لەسەرتاسـەری وڵاتـدا دەیـانکرد. بـام کینـگ دەڵێـت: "کاتێـك تێکـەڵاوبوونی دانیشـتووان دەسـتیپێکرد، شـوێنەکانی وەك شـــەقامی چـــوار لـــە بیرمنگهـــام کـــە مۆڵگـــەی بازرگـــانیو شـــوێنی رابـــواردنی ڕەشپێسـتەکان بـوو، چۆڵبوو. بـەهۆی چۆڵکردنیان لەلایـەن ڕەشپێسـتەکانەوەو گواستنەوەیان بۆ شوێنی تر، چەندین گەڕەك بەتەواوەتی چۆڵبوون".

پێش چەند هەفتەیـەکی کـەم لەدەسـتپێکی ساڵی تەقینـەوە کـەم وێنـەکان، کۆنـدی کەوتـە سـەرقاڵبوون بەبیرکردنـەوە لـە جـۆرێکی تـر لـە هەڕەشـەکردن بـەبۆمب، ئـەوەش پـاش ئـەوە هـات کـە رۆژنامـەو هەواڵـەکانی ئێـوارە چـەند راپۆرتێکیـان لەسـەر دواپەرەسـەندنەکانی قـەیرانی موشـەکی کـوبی، گواسـتەوە. کۆندی ئەو کاتە لە تەمەنی حەوت ساڵیدابوو، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لەسـەر ئـەم پرســە، لەگـەڵ دایكوباوکیـدا کەوتـە مشـتومڕ. بەڕەچـاوکردنی ئـەو راپۆرتـە هەواڵانـەی لەژورەکەیـدا دەیبیـنین لەگـەڵ ئـەو نەخشـانەی پێگـەو ڕێـڕەوی موشەکەکانیان دیاریدەکرد، کۆندی بەشێوەیەك لەشێوەکان هەستیکرد کـە ئـەم موشــەکانە زیـاتر لـەو تەقینەوانـەی لـە شـارەکەیدا روودەدەن، هەڕەشـەیەکی راستەوخۆیە بۆسـەر ئـەو. بـاوکی تـوانی لەمەترسـییە بـەربڵاوەکانی بیرمنگهامی گـەورە بیپارێزێـت بـەڵام ئایـا دەتوانێـت لـە فیـدڵ کاسـترۆو کـڵاوە ناوکییـەکانی

بیپارێزێت؟ کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت: "هەموومان لە سنووری مەودای ئەو موشەکانەدا دەژیاین. بەشی باشوری رۆژهەڵات بەمشێوەیە بوو.... وەك ئەوە وایە موشەك ببینیت ئاراستەی بیرمنگهام کرابێت. لەبیرمە کە بیرم لەوە دەکردەوە باوکم ناتوانێت کێشەی ئەم موشەکانە چارەسەر بکات".

خێزانی رایس توانییان هاوڕێیەتی لەگەڵ قەشە فرید شتڵزۆرس دروستبکەن کە یەکێکبوو لە کۆلەکەکانی بزووتنەوەی رەش لە بیرمنگهامو کاتێك مارتن لۆسەر کینگ ـ ی کوڕ لەشارەکەدا چالاکی دەکرد، ئەم قەشەیە هاوکاری کردبوو. جێی باسە کاتێك ویلایەتی ئەلاباما چالاکییەکانی **یەکێتیی نیشتمانی بۆ پێشکەوتنی فرەڕەنگەکان** لە ویلایەتەکە قەدەغەکرد، شتڵزۆرس بزووتنەوەیەکی مەسیحی بۆ مافەکانی مرۆڤ دامەزراند. ئەو چالاکییانەی شتڵزۆرس بەهاوکاری سەرکردەکانی تری بزووتنەوەی مافە مەدەنییەکان رێکیدەخستن، رێکخستنی رێپێوان بۆ منداڵانی لەخۆگرتبوو، هەروەك بەشداری لە پڕکردنەوەی ئەو شوێنانەدا دەکرد کە بەهۆی دەستگیرکردنی ژمارەیەکی زۆر لەخۆپیشاندەرە بەتەمەنەکانەوە، چۆڵ ببوو. ئەم نارەزاییانە بەشێك بوون لەپلانێك کەپێی دەووترا پرۆژەی C. مەبەستم لەم Cیە یەکەم پیتی وشەی رووبەڕوبوونەوە بوو بەزمانی ئینگلیزی. ئامانجی ئەم پرۆژەیە رووبەڕوبوونەوەی جیاوازی نەژادی بوو لە رێگەی ئەنجامدانی مانگرتنو بایکۆتکردنی بازاڕە بەکۆفرۆشەکانی رەشپێستەکانو رێکخستنی رێپێوانی قەلەباڵغو ئەوەی کەپێی دەوترا گەشتەکانی ئازادی. ئەم گەشتانە پێکهاتبوون لە چەندین گەشتی تێکەڵاو لە رەشپێستو سپیپێست بەپاس کە بەویلایەتی ئەلاباماو ویلایەتەکانی تری باشوردا دەرۆشتن.

لە ساڵی ١٩٦٠دا گرووپێك لە خوێندکارانی زانکۆی مایەڵز (ئەو زانکۆیەی کەدایکی کۆندی بڕوانامەی تێدا بەدەستهێناوە) چەند مانگرتنێکی هێمنانەی نارەزاییان لەو ریستۆرانتانەی بیرمنگهام رێکخست کە جیاکاری نەژادییان پەیرەو دەکرد، بەڵام ئەم هەوڵانە دەرەنجامی خێرایان لێنەکەوتەوە. جاك داڤیس، کە پرۆفیسۆری یاریدەدەری مێژووە لە زانکۆی ئەلەباما، هۆکارەکە بەمشێوەیە روونەکاتەوە: "سپیپێستە خاوەندەسەڵاتەکان فشاریان خستە سەر زانکۆی

مایەلز لەپێناو هاندانی خوێندکارەکان تا جموجۆڵەکەیان بوەستێنن. پۆڵ کۆنەر واڕاهاتبوو هەرکاتێك خۆپیشاندان روویبدایە، توندڕەوی بەکاردەهێناو ئەوەی لەتوانایدا بوایە بۆ وەستاندنو پوچەڵکردنەوەی خۆپیشاندانەکان، بەکاریدەهێنا، ئەمەشی لەپێناو پاراستنی جیاکاری نەژادیدا ئەنجام دەدا. ئەم پیاوە بەرهەڵستی هەموو ئەو هەوڵانەشی دەکرد کە ئامانجیان قایلکردنی خاوەن بازاڕە بەکۆفرۆشەکانی ناوەندی شارەکەبوو کەدەستبەرداری ئەو جیاکارییە نەژادییە بن کە پەیڕەوییان دەکرد"

جاك، کە پیاوێکی سپیپێستە، باس لە نیگەرانییەکانی باوکی دەکات سەبارەت بەکاردانەوەی بازرگانەکان لە بیرمنگهام لەکاتی ئەو ناڕەزاییانەی هاوکات بوون لەگەڵ پرۆژەی C لەشەستەکانداو دەڵێت: "باوکم لە ناوەندی شارەکەدا کاریدەکرد کە چەقی هەموو روداوەکان بوو، ئەو زۆرێك لەو ناڕەزاییو گردبوونەوەو رێپوانانەی لەبیرە کە روویانداوە، ئەوەی لەبیرە کە چۆن بەهۆی ئەم خۆپیشاندانانەوە سپیپێستەکان توشی ترسو تۆقین دەبوونو چۆن زۆربەیان سوربوون لەسەر پارستنی ئەو ئەمری واقیعەی کە هەبوو، هاوکات چەندین کەسی تر گەیشتبوونە ئەو بڕوایەی کە ئەنجامدانی گۆڕانکاری کارێکە رزگاربوون لێی مەحاڵە"

لە ئایاری ساڵی ١٩٦٣دا هەزاران قوتابی خوێندنگاکان بەشدارییان لە چەند رێپێوانێکی هێمنانەدا کردو لەپێناو ناڕەزایی دەربڕین لە دژی یاساکانی جیاکاری نەژادی لەشارەکە، بۆ ماوەی چەند رۆژێك نەچوونە قوتابخانە، بەڵام ئەم قوتابییانە نەیاندەتوانی پێشبینی مەودای ئەو مەترسییە بکەن کە لە ئەنجامی ئەو جموجۆڵەیاندا رووبەڕوویان دەبێتەوە.

پۆڵ کۆنەر کە جڵەوی دەسەڵاتی بەدەستبوو و فەرمانگەی پۆلیسو تیمەکانی ئاگرکوژێنەوەی لەژێردەستدابوو، هەوڵیدا خۆپیشاندانەکان بوەستێنێت. بەوپێیەی رێپێدراوی حکومەت بوو ئەوەی لەتوانایدابوو بۆ زیادکردنی هەستی رەگەزپەرستی لەناو کرێکارە سپیپێستەکانو پاراستنی سیاسەتی جیاکاریی نەژادی لە بیرمنگهام، خستییەگەڕ. لە هەوڵێکدا بۆ وەستاندنی بزووتنەوەی مافە

مەدەنییەکان لە ئەلاباما، چەندین یاسای لە ویلایەتەکەدا دەرکرد لەوانە قەدەغەکردنی بزووتنەوەی گەشتەکانی ئازادی، سەبارەت بە بەشداربووەکانی ئەو گەشتانە دەیوت چەند گێرەشێوێنێکن کە رووبەرووی شێوازی ژیانمان دەبنەوە.

لە مانگی ئایاری ساڵی ١٩٦٣دا هیچ ئاماژەیەك نەما کە بەڵگە بێت بۆئەوەی ئەم خۆپیشاندانانە بەرەو دامرکان ملدەنێن، هەربۆیە پۆڵ کۆنەر ناچاربوو فەرمان بەپۆلیس بکات لەپێناو بڵاوەپێکردنی خۆپیشاندەراندا، هێز بەکاربهێنن. پۆلیس سەگ و سۆندەی ئاویان بۆ بڵاوەپێکردنی خۆپیشاندەران بەکارهێنا، ئەمانەش دوو هۆکاربوون کە پێشتر لە رووبەڕوبوونەوەی گردبوونەوەدا، دورخرابوونەوەو بەکارنەدەهێنران. بەهۆی ئاوی بەهێزی سۆندەکانەوە چەندین منداڵ لەسەر شەقامەکە کەوتن بەزەویداو سەگەکانیش کە لەجۆری شیفرد-ی ئەڵمانی بوو گازیان لە چەندین کەس گرت. یەکێك لە وتارەکان بەناوی **بەکارهێنانی سەگ و ئاو بۆ وەستاندنی بەرەوپێشچوونی رێپێوانی کۆیلە رەشەکان** کە لە سەرەتاکانی مانگی ئایار لە رۆژنامەی **مۆنتگۆمری ئەڤەرتایزەر**دا بڵاوکراوەتەوە، دیمەنێك لەو خۆپیشاندانانەی باسکردووەو نووسیویەتی:

"پیاوانی ئاگرکوژێنەوە ئاماژەیان بەسۆندەی ئاوەکان دەکردو پۆلیسێکیش بەهۆی بڵندگۆوە هۆشداری دەداتە خۆپیشاندەران و دەڵێت: بڵاوەبکەن ئەگینا تەڕدەبن، بەڵام ئەو هەرزەکارانەی تەمەنیان لەنێوان ١٣و ١٦ ساڵدابوو، لەبەرەوپێشچوون، بەردەوامبوون. ئاو بەلێزمە دابارییە سەر خۆپیشاندەران و کەوتنە لەرزین، دەستیان خستە سەر سەریان و چەمانەوە، دواتر لە هەوڵێکدا بۆ مانەوەیان لە شوێنەکانیاندا، قۆڵی یەکیان گرت. ژنێك بەناوی ڤیڤیان لۆی، خوێنی لوتی بەربوو. ئەو ژنە دەڵێت بەهۆی فشاری ئاوی سۆندەکانەوە بریندار بووە. کچێکیش کە ناوەکەی نەزانراوە هەربەهۆی فشاری ئاوەوە، بریندار بوو.... کۆیلەیەکی رەشتپێستی تریش کە هێنری لی شامپری-یان پێ دەوت و تەمەنی ٢٤ ساڵان بوو، دەڵێت دوو سەگی سەربە پۆلیس گازیان لێگرتووە. ئەو دوو سەگە زۆربەی هەرەزۆری یەکێك لە قاچی پانتۆڵەکەیان دڕیبوو و جلوبەرگی ژێرەوەشی بەخوێن پیس ببوو"

هەرچەندە پشتگیری ئامانجەکانی بزووتنەوەی مافە مەدەنییەکانیان دەکرد، بەڵام جۆن و ئەنجێلینا هەرگیز بەو شێوازە نارەزاییە دەربڕینە رازی نەبوون کە لە بیرمنگهامـدا بەکارهێنرا. بەلای ئەوانەوە دیاربوو بایکۆتکردنی بازاڕە کۆفرۆشەکان شتێکەو منداڵ خستنەبەر مەترسی ئازاردان شتێکی ترە هەربۆیە ئەو شێوازەیان بەدڵ نەبوو. جۆن پشتگیری رێپێوانە نارەزاییەکانی قوتابیانی خوێندنگەکانی نەکرد لەبەرئەوەی بڕوای وابوو کە هەڕەشەکردن لە ئاسایشی منداڵ هەنگاوێکە بەرەو ئاراستەیەکی هەڵە. رێپێوانی قوتابییەکان بووە جێگرنگیی وڵات و خوێنـدکارانی جـۆن دەیانویست هەڵوێستی لەبارەی ئەو رێپێوانانەوە بزانن. جۆن هانیدان لە قوتابخانەکەدا بمێننەوەو بەعەقڵ خەبات بکەن.

کۆندی دەڵێت: "باوکم ئەو ئامۆژگارکارە نەبوو کە ئامۆژگاری بکات بۆ رێپێوان بەسەر شەقامەکانداو هیچ هۆکارێکی نەدەبینی بۆ ئەوەی منداڵان بخاتە مەترسییەوە. هەرگیز کچەکەی نەخستۆتە مەترسییەوە". جۆن کاتێک گردبوونەوە لەسەر گردبوونەوەی منداڵان و هەرزەکارانی دەبینی کە شەقامەکانیان دەبڕی، لەوە تێگەیشت کە مێژوو لە بەرژەوەندی ئەواندایە، هەربۆیە ویستی بیرۆکەیەك سەبارەت بەوەی کە روودەدات، بداتە کۆندی کە ئەوکاتە تەمەنی هەشت ساڵان بوو. بەهۆی بەشداریکردنیان لە چەند رێپێوانێك لە ئایاری ساڵی ١٩٦٣دا، رۆژێك چەند منداڵێك لەوانەی لەنزیك ماڵی خێزانی رایس نیشتەجێبون، دەستگیرکران، هەربۆیە جۆن، کۆندی بردە شوێنێکی تر لە خۆرئاوای شارەکە کەتێیدا چەندین نەوجەوان دەستگیرکرابوون و لە خێوەتگادا کۆکرابوونەوە. جۆن سەرنجیدا هەندێك لە قوتابی و دراوسێکانی لەناو دەستگیرکراوەکاندان، هەربۆیە ویستی لە ئاسایشیان دڵنیابێت. جۆن کۆندی خستەسەر شانی و بەناو قەلەبالغییەکەدا رۆیشت. پێشتریش هەر ئەو رۆژە جۆن و کچەکەی پێکەوە خۆپیشاندانەکانی ناوچەی ناوەندی بازرگانی شارەکەیان بینیبوو، بەڵام ماوەی نێوانیان لەگەڵ خۆپیشاندانەکان هێندە بوو کە زیانیان بەرنەکەوت.

وێستگەی تەلەفزیۆنە نیشتمانییەکان رومانی ئەو دیمەنانەیان دەکرد کەتێیدا پیاوانی پوڵ کۆنەر لەو هاوینەدا سەگو سۆندەی ناویان لە دژی مندالان بەکاردەهێناو کێشە پەرەسەندووەکانی بیرمنگهام بووە جێی گرنگیی ملیۆنەها ئەمەریکی. لە ئایاری سالی ۱۹٦۳ سەرۆك کینیدی رایگەیاند کاتی ئەوە هاتووە کۆنگرێس "بجولێتو ئەو پابەندبوونە رابگەیەنێت کە لەماوەی ئەم سەدەیەدا لە پابەندبوون پێیەوە دواکەوتووەو پەیوەندی بەو بیرۆکەیەوە هەیە کەدەلێت نەژاد لە ژیان یان یاسای ئەمەریکادا جێگەی نابێتەوە". هەر ئەو مانگە ئیدارەی سەرۆك دەستیکرد بەئامادەکردنی پرۆژەیاسای مافە مەدەنییەکان.

لە پایزی سالی ۱۹٦۳دا تراژیدیایەك روویدا کە شەرەکانی بیرمنگهامی گەیاندە ئاستێکی مەترسیداری نوێوە. بەرەبەیانی ۱٥ی سێپتەمبەر کۆمەلێك نوێژخوێن لەحەوشەی کلێسەی مەعمەدانی کە دەکەوێتە شەقامی ۱٦هەمەوە کۆدەبنەوە کە چەند خێزانێکی دیاری رەشپێستەکانی تێدابوو. قاتی خوارەوەی کلێسەکە پۆلەکانی قوتابخانەی یەکشەممەبوون کە پرِبوون لەو مندالانەی تازە خەریکبوو دەستیان دەکرد بەخوێندن. لەیەکێك لە ژوورە پڕ لە مندالەکاندا چوار کچ هەبوون کەئەوانیش دینیز ماك نایەری تەمەن ۱۱ سالانو کارۆل رۆبەرتسۆنو سینیساویسلیو ئەدی مای کۆلنز بوون کەئەم سیانەی دواییان لە تەمەنی ۱٤ سالاندا بوون. لەسەعات ۱۰و بیست خولەکدا بۆمبێکی دینامیت دای لە بالەخانەکەو چالێکی لە دیواری ئەو ژورەدا دروستکرد کە مندالەکان تێیدا کۆبوونەتەوە. بەهۆی ئەوەوە ئەو چوار کچە گیانیان لەدەستداو کەوتنە ژێر دیوارە روخاوەکانو دەیان مندالو کەسی پێگەیشتووی تریش برینداربوون.

دەنگدانەوەی ئەو تەقینەوەیە لە هەموو شوێنێکی شارەکەدا بیسترا بەکلێسەی مەشیەخیەشەوە لە بیرمنگهام کە دوو میل لە شوێنەکەوە دووربوو، کۆندیش بەهۆی ئەوەوە هەستیکرد کە زەوی لەژێر پێیدا دەلەرزێت. کۆندی لەبارەی ئەم روداوەوە قسەدەکاتو دەلێت: "لەبیرمە کە هەستمکرد شتێك دەلەرێتەوە، بەلام لەرینەوەیەکی هێواش بوو. دواتر خەلکی ناوی ئەوانەیان زانی کە لە کلێسەکەدا کوژران" کۆندی زانی کە یەکێك لە کچەهاورێکانی لە پۆلەکانی

دايەنگەدا كە دينيز ماك نايەر بوو و لەناو چوار كچەكەدا بچوكترينيان بوو، يەكێكە لە قوربانييەكان.

خێزانى رايس ئامادەى ئەو ماتەمينييە بوو، كە وێنەكەى لە مێشكى كۆنديدا ئێستاش ماوەتەوە. سەبارەت بەم يادەوەرييە دەڵێت: "ئەوەندەى كفنەكانم لەبيرە هيچ شتێكى ترم لەبير نايەت... كفنە بچووكەكان. ئەو هەستەم لەبيرە كەپێموابوو بيرمنگهام ئەو شوێنە نييە كە ئاسايشى رەهاى تێدا هەبێت". پێش دوو مانگ لە نۆيەمين جەژنى لەدايكبونى، كۆندى لەوە تێگەيشت كە رق و كينەو خوێنرشتن لەپشتى ئەو بەهەشتەوە خۆيان حەشارداوە كە دايك و باوكى و كۆمەڵگەكەى بەوردبينييەوە، دروستيانكردووە. ئەو تێگەيشتنە بۆ ئەو زۆر تاڵبوو.

لە كەيسى ئەو چوار تاوانبارەدا، دادگا رێڕەوێكى زۆر سستى گرتەبەر تا دواجار لە ساڵى ٢٠٠٢دا حوكمى كۆتايى دا. تيمێك كە لە نۆ سوێندخۆرى سپيپێست و سيانى رەشپێست پێكهاتبوون، بوبى شيرى ـ يان بەتاوانى كوشتن ئيدانە كرد كە لە تەمەنى ٧١ ساڵاندابوو. لە ساڵى ٢٠٠١يشدا دادگا تۆماس پلانتۆن و لە ١٩٧٧يشدا رۆبەرت شامپليس ـ ى ئيدانە كرد، بەڵام پياوى چوارەمى باندەكەى كلان كە تۆمەتبار هێرمان كاشبوو، پێش ئەوەى بەفەرمى ئيدانە بكرێت، كۆچى دواييكرد.

جۆن رايس هەوڵيدا كچەكەى و نەوجەوانانى ترى بيرمنگهام لە ڤێزەونيى جياكارى نەژادى لابدات، بەڵام نەيتوانى بەبەردەوامى خۆى لە كاريگەرييەكانى ڤێزەونييەكە، لابدات. جۆن و ئەنجێلينا نەياندەتوانى پەيوەندى بەپۆلەكانى زانكۆى ئەلاباماوە بكەن كە چەند باڵەخانەيەكى نيشتەجێبوون لە ماڵەكەيانەوە لە تيتۆسڤيل، دووربوو، لەبەرئەوەى زانكۆكە خوێندكارى رەشپێستى وەرنەدەگرت. لەلايەكى تريشەوە مەحاڵبوو كە ئەم ژن و مێردە دەنگ لەبەرژەوەندى حيزبى ديموكرات بدەن كە پشتگيرى مافە مەدەنييەكانى دەكرد، لەبەرئەوەى نوێنەرانى ويلايەتەكانى باشور يان ئەوەى بە بەديكسيرات ناسرابوون، بەدەستێكى پۆلايين حوكمى ئەو حيزبەيان دەكردو سووربوون

لەسەرئەوەی کە ڕەشپێستەکان وەك خۆیان بمێننەوە. شایانی باسە لە ساڵی ١٩٤٨دا کاتێك گرووپێك لە دیموکراتەکان بەسەرکردایەتی ستروٚم سێرمۆند لە کارۆلینای باشور کەوتنە بەرهەڵستیکردنی ئەو سیاسەتانەی ترومان کە پەیوەندییان بەتێکەڵکردنی سپێست و ڕەشپێستەکانەوە هەبوو، ساڵی دیکسیکرات دامەزرا. دیکسیکرات جڵەوی دەستپێشخەرییان لە حکومەتی بیرمنگهامدا وەرگرت و ئەمەش پێویستی بەپرۆسەی دەنگدانی ناوخۆی حیزبی دیموکراتەکان لە شارەکەدا هەبوو.

پاش بڕیاردانی هەمواركردنی ١٥هەم لە ساڵی ١٨٦٩دا، ڕەشپێستەکان مافی دەنگدانیان بەدەستهێنابوو بەڵام ویلایەتەکانی باشور چەند شێوازێکیان دۆزیبووەوە کەبەهۆیەوە ئەم یاسایەیان پێشێل دەکرد. جێی باسە ویلایەتی ئەلاباما تا پەنجاکانی سەدەی ڕابردوو، یاسای سەپاندنی باج لەسەر دەنگدانی پەیڕەو دەکرد، بەهۆی ئەمەشەوە زۆرێك لە ڕەشپێستەکان لەم پرۆسەیە بێبەشبوون. لە ساڵی ١٩٥٢دا کاتێك جۆن رایس رووی کردە سندوقەکانی دەنگدان، ویلایەتەکە چەند کۆتوبەندێکی تری توندی دەسەپاند. ڕۆژنامەنووس ویلێ های گۆد لەوتارێکدا کە لە ڕۆژنامەی بۆستن گلۆب بڵاویکردووەتەوە، دیمەنی ئەو ڕۆژە باسدەکات، لە بەشێکیدا هاتووە:

"لە ساڵی ١٩٥٢دا خودی جۆن لە بیرمنگهام رووی کردە سندوقەکانی دەنگدان. ئەم پیاوە بە بەڵگەنامەکانییەوە کە تایبەتبوون بەوەی قەشەیەو دەرچووی زانکۆیە، وەستا. پیاوێك ئاماژە بۆ دەفرێکی شوشەیی دەکات کە پڕە لە دانەوێڵەی فاسۆلیاو بەقەشە جۆن رایس دەڵێت کاتێك دەتوانێت دەنگبدات ئەگەر بتوانێت ژمارەی ئەو دەنکە فاسۆلیایانەی ناو دەفرەکە بخەمڵێنێت".

جۆن لەلایەن هەندێك لە کۆمارییەکانەوە ئەوەی زانیبوو کە پارتی کۆماری ئەم شێوازانە بەکارناهێنێت. هەر لەو ڕۆژەوە جۆن پەیوەندی دەکات بەحیزبی کۆمارییەوەو هەرگیز لێی پەشیمان نەبووە. لە کۆنگرەی نیشتمانیی گشتیی کۆمارییەکاندا کۆندی لەبارەی ئەم بەسەرهاتەوە قسەدەکات کەبەسەر باوکیدا هاتووەو دەڵێت: "باوکم، جۆن رایس، یەکەم کەسی کۆمارییە کەناسیومەو

تانێستاش ئەو پیاوە کۆمارییەیە کە زۆر پێی سەرسامم. باوکم بۆیە پەیوەندی کردووە بەم حیزبەمانەوە چونکە ئەو دیموکراتانەی لە ئەلاباما پشتگیرییان لە یاساکانی جیم کرۆ دەکرد، تۆمارکردنی ناویان لە هەڵبژاردنەکانی ساڵی ١٩٥٢دا رەتکردەوە، بەڵام کۆمارییەکان تۆمارکردنی ناوەکەیان پەسەندکرد. ئەمەوێت ئێوە بزانن کە باوکم هەرگیز ئەو رۆژەی لەبیرنەکردووە، هەروەها منیش".

لە دوای مانگی تەموزی ١٩٦٤دا کاتێك سەرۆك لیندۆن جۆنسۆن یاسای مافە مەدەنییەکانی واژۆکرد، خێزانی رایس روداوێکی مێژووییان لەسەر شاشەی تەلەفزیۆن بینی. پاش دوو رۆژ خێزانی رایس بۆ یەکەمین جار روویانکردە ریستۆرانتێك لەبیرمنگهام کەپێشتر تایبەتبوو بەسپیپێستەکان. کۆندی دەڵێت: "بۆ ماوەی چەند خولەکێك ئەو کەسانەی لە ریستۆرانتەکەدابوون، دەستیان لەخواردن هەڵگرت"، بەڵام پاش ئەو چەند خولەکە، سەرسورمانییەکە نەماو هەریەکەو دەستیکردەوە بەکاری خۆی. گۆڕانکارییەکان لە هەموو شوێنێکدا بەناسانی روویان نەدا. کۆندی دەشڵێت: "پاش چەند هەفتەیەك رومانکردە چێشتخانەیەك کە ژەمەخواردنی بۆ ئۆتۆمبێل ئامادە دەکرد، کاتێك دەرچووین و دەستمکرد بەخواردنی پارچەیەك هەمبەرگر بینیم تەنها پیازی تێدایە". واژۆکردنی ئەو یاسایەی کە سەرۆکی تیرۆرکراو جۆن کینیدی پێشنیازی کردبوو، لەلایەن جۆنسۆنەوە، بووە هۆی ئەوەی کەسایەتیی جۆنسۆن لەبەرچاوی ئەندامانی خێزانی رایسدا بەهێز بکات. کۆندی پێیوایە بەشێکی گرنگی پرسی مافە مەدەنییەکان لەناخی ئەو کەسانەدایە کە ئەم یاسایانەیان لە ژیانیاندا خستووەتە قۆناغی جێبەجێکردنەوە، هەروەها لەو رەشپێستانەی لە رێگەی فێربوون و رۆشنبیرییەوە، خۆیان بۆ ئەم یاسایانە ئامادەکردووە. کۆندی بەردەوامدەبێت و دەڵێت: "گۆڕانکارییە یاساییەکان جیاوازییەکی بێشوماریان هێنایە دی، بەڵام دوور نەبوون لەو کەسانەی پێشتر خۆیان ئامادەکردبوو تا سوود لەو گۆڕانکارییانە وەربگرن، هەربۆیە توانییان تا زۆرترین رادە سودیان لێ وەربگرن. کەس ناتوانێت ئەم کەسانە لە پرسەکە دووربخاتەوە".

کۆندی درکی بەوە کرد کە تێگەیشتنی دایك وباوکی بۆ جیاکردنەوەی

نەژادی– چۆنیەتی مامەلەکردنیان لەگەڵ ئەوداو چۆنیەتی مشتومڕکردن لەسەر بابەتێك لەگەڵیدا ـ سەرباری هەڵوێستە چەسپاوەکەیان سەبارەت بەفێربوون‌و دەسکەوتنی ڕۆشنبیری، دیارترین جێ پێی لە ژیانی کۆندیدا هەیە. سەبارەت بەتەمەنی منداڵی لە بیرمنگهام دەڵێت: "زۆر پێزانینم بۆ دایك‌و باوکم هەیە لەبەرئەوەی لەو ماوەیەدا زۆر یارمەتییان داوم. بەوپەڕی گرنگیپێدانەوە هەموو ئەو شتانەیان بۆ ڕووندەکردمەوە کە ڕوویاندەداو بەبێ دەربڕینی هیچ بێزارییەك ئەوەیان دەکرد. هەموو شتێك بەڵگەبوو لەسەر ئەوەی کەفێربوون‌و ڕۆشنبیری دەروازەیە.... و تێگەیشتنێك لەناو سەرجەم هاوڕێکان‌و هەموو ئەو منداڵانەی لەگەڵیان گەورە بووم، بڵاوببووەوە، ئەویش ئەوەبوو کەبەبێ گومان کاتێك گەورە دەبین وەك هەموو ئەمەریکییەکانی تر پەیوەندی دەکەین بەزانکۆ تێکەڵاوەکانەوە".

لە ساڵی ١٩٦٥ باوکی کۆندی کارێکی دەستکەوت کە بۆ ئەو بووە قۆناغێکی نوێی ژیانی پیشەیی. جۆن بەوپێیەی ڕاگری بەرپرسی خوێندکاران بوو لە زانکۆی ستیلمان، بووە بەشێك لەسەرکردایەتی دامەزراوەیەك کەپێگەیەکی باڵای لەمیراتی خێزانی ڕایسدا داگیرکرد. پێشتریش باپیرەگەورەی ڕایس واتە باپیرەی کۆندی پاش ئەوەی دەستبەرداری زەوی‌وزار دەبێت‌و گۆڕانکاری لە ڕێڕەوی خێزانی ڕایسدا ئەنجامدەدات‌و وەك بانگخوازێکی کڵێسەی مەشیەخیەی ڕاهێنان دەکات، هاتووەتە ئەم شوێنە.

ئەوکاتەی جۆن وەك ڕاگری خوێندکاران گەیشتە زانکۆی ستیلمان، ئەم زانکۆیە وەك دامەزراوەیەکی ڕاهێنانی قەشە ڕەشپێستەکان، قۆناغێکی گەورەی لەو ڕێڕەوە بڕیبوو کەبەهۆیەوە لەسەرەتای دامەزراندییەوە لە ساڵی ١٨٧٦، ناوبانگی پەیدەرکردبوو. لە ساڵی ١٩٣٠شدا زانکۆکە خوێندنگەیەکی بۆ ڕاهێنانی کچان لەسەر پیشەی پەرستاری، دروستکرد. لە ساڵی ١٩٥٣شدا ستیلمان وەك زانکۆیەك کە خوێندن تێیدا چوارساڵە، بووە یەکێك لە زانکۆ تۆمارکراوو دانپێدانراوەکانی یەکێتی باشور بۆ زانکۆو خوێندنگە دواناوەندییەکان. پێش گەیشتنی جۆن بەم زانکۆیە بەچوار ساڵ، ستیلمان بەشداری لە سندوقی

یەکگرتوو بۆ زانکۆ رەشپێستەکان کردبوو، ئەم بەشداربوونە ماف ئەوەی پێدابوو کەیارمەتی دارایی لە تەعاونیەتی زانکۆکان وەربگرێت کە هاوکارییەك بوو ٤٠ زانکۆی لەخۆگرتبوو.

دوای ئەوەی جۆن پیشە تازەکەی دەستکەوت، خێزانی رایس مالّیان گواستەوە بۆ تۆسکالّوزا. ئەم شارە ٦٠ میل لەبیرمینگهامەوە دوورە، هاوکات پەیوەندی ئەم خێزانە لەگەلّ خزمو کەسوکارەکانی تریانەوە بەپتەوی مایەوە، چونکە گەشتکردن لە رێگەی خێرای ژمارە ٢٠ەوە کە ویلایەتەکانی بەیەکەوە دەبەستەوەو تازە کرابووەوەو رێگەکەی کورت کردبووەوە. ئەو پۆستەی کە جۆن وەریگرت، هەنگاوێك لە ژیانی پیشەییدا، بردیە پێشەوەو خستیە دەرەوەی بازنەی فێرکردنی دواناوەندییەوە. لەوکاتەوە جۆن توانی لە چوارچێوەی چالاکییەکانی کلێسەو چالاکییە خۆبەخشەکانی، لەکارکردن لەگەلّ لاواندا بەردەوامبێت، بەلّام کاری ئەکادیمی بەشێوەیەك گۆڕا کە ئەو لاوە پێگەیشتوانەی دەگرتەوە کە لەتەمەنێکدا بوون گونجاو بێت بۆ وەرگرتنی خوێندنی زانکۆیی. هاوکات قوتابییە پلە یەکەمەکەی ئەستێرە بچوکەکەی، گەورە دەبوو.

بەشی چوارەم

شۆپان، شکسپیر، یان سۆڤیەت؟

بەبیرم نایەت رۆژێك لەرۆژان پێم وابووبێت کە خوێندکارێکی ناوازەم، بەڵام، پێم وایە ژەنیارێکی باشی پیانۆم.

کۆندۆلیزا رایس

جۆن بۆ ماوەی سێ ساڵ لە زانکۆی ستیلمان کاریکرد، دوای ئەوە ئۆفەری کارێکی تری خرایە بەردەم کە هاندەرێکی نوێ بوو بۆ خێزانەکە. ئەمجارەیان ئەوەندەی گۆڕینی شوێنی نیشتەجێبوون کاریگەری لەسەر کۆندی هەبوو، ئەو گۆڕانکارییەی یەکەم کە خێزانەکەی بۆ دەرەوەی بیرمنگهام گواستەوە، ئەوەندە کاریگەری لەسەر نەبوو، چونکە ئەمجارەیان خێزانەکە تەنها خزمو هاوڕێی لە ئەلاباما جێنەهێشت، بەڵکو باشووریان بەتەواوەتی بەجێهێشت. ئەم گواستنەوەیە پاش ئەوە روویدا کە جۆن دەستبەجێ پاش کۆتاییهاتنی خولە هاوینە زانکۆییەکانی لە زانکۆی دێنیڤەرو پاش وەرگرتنی بڕوانامەی ماستەر لە فێرکردندا لەحوزەیرانی ساڵی ١٩٦٩، کارێکی نوێی دەستکەوت. ئەو ساڵە زانکۆی ناوبراو ئۆفەرێکی بۆ پۆستی یاریدەدەری بەڕێوەبەر بۆ کاروباری پەیوەندیکردنی نوێ، پێشکەش کردو ئەوەندەی پێنەچوو دەستیکرد بەوانە وتنەوە.

جۆن رایس هەر لەسەرەتاوە کاری لە هەردوو بواری زانکۆ، واتە ئەکادیمیو کارگێڕیدا کردو دەستیکرد بەهەماهەنگیکردنو وتنەوەی مادەیەك کەپێی دەوترێت ئەزموونی رەش لە ئەمەریکا. بەدرێژایی چەندین ساڵ جۆن کاری لەسەر فراوانکردنی بواری ئەم ماددەیە کرد بەشێوەیەك کە چەندین کەسایەتیی گرنگی خستە چوارچێوەی خۆیەوە، هەروەها چەند ئۆفەرێك لەبەردەم جەماوەردا کرانەوە. ئەو پۆلە پرسی دەنگدەرە رەشپێستەکانو رۆڵی رەشپێستەکان لە سیاسەتی وڵاتو چەندین بابەتی تری کلتوری تاووتوێ دەکرد. جۆن چەند وتارخوێنێکیشی لەسەر ئاستی نیشتمانی بانگهێشت کرد تاکو وانە بڵێنەوە، لەوانە هاوارد رۆبنسۆن، کە بەڕێوەبەری جێبەجێکاری کۆنگرەی هەڵبژاردنی کاندیدە رەشپێستەکانو قەشە شانگ فیلیپس، کە یەکەم کەسایەتی رەشپێستبوو بۆ پۆستی سەرۆکی ویلایەتە یەکگرتووەکان دیاریبکرێت. ئەڵقەیەکی خوێندنی ئەم زنجیرە لێکۆڵینەوانە دەربارەی ڕەشپێستەکانە لە ئەدەبی میللیدا. ئەم ئەڵقەیە گۆردن پارکس دەرهێنەرو بەرهەمهێنەری هەردوو فیلمی شافت، سەرکەوتنە مەزنەکانی شافت پێشکەشی کرد، کە رابەرایەتی مشتومڕی پیاوانی رەشپێستی لەسینەمادا دەکرد.

کۆندی ناوی ژنە وتەبێژێکی تر کەناوی فانی لۆ هامەر بووەو یەکێك بووە لە سیمبولەکانی بزووتنەوەی مافە مەدەنییەکانو بەوە ناسراوە کە ژنێك بووە "بەهۆی ئەوەی نەخۆشو ماندوو بووە، نەخۆشو ماندوو بووە". فانی لۆ بۆ یەکەمین جار لە تەمەنی ٤٤ ساڵیدا، زانیویەتی کە مافی دەنگدانی هەیەو ئەمەش کاتێك روویدا کە چەند خۆبەخشێکی دەستەی خوێندکاریی هەماهەنگی هێمنانە لەکاتی سەردانیان بۆ شارەکەی، کە دەکەوێتە ناوچەی میسیسیپی، بەمەستی هاندانی رەشپێستەکان لەسەر تۆمارکردنی ناویان بۆ دەنگدان، سەردانی دەکەن. فانی لۆو چەند کەسێکی تر خۆویستانە دەچنە بالەخانەی دادگا تا ناوەکانیان تۆماربکەن، بەڵام هەر کە گەیشتنە ئەوێ دەستگیرو زیندانی دەکرێنو زۆر بەتوندی لێیان دەدەن. پاش گەڕانەوەشی بۆ ماڵەوە، فانی چەندین هەڕەشەی کوشتنی پێدەگات، بەڵام سەرباری ئەوەش پابەند دەبێت بەدەستەکەوەو

بەشوێنە جیاكانی وڵاتدا دەگەڕێتو باس لەو پرسە دەكاتو یارمەتی خەڵك دەدات تا ناویان لە لیستی دەنگداندا تۆماربكەن. دواجار فانی بەشداری لە دامەزراندنی باڵی ئازادیی میسیسیپی لە حیزبی دیموكراتەكان دەكاتو ملیۆنەها ئەمەریكی لەو هەڵسوكەوتانەی كەیاساكانی باشوور پێشێلدەكەن، هۆشیاردەكاتەوە، ئەمەشی لەمیانەی روماڵكردنێكی تەلەفزیۆنیی كۆنگرەی حیزبی دیموكراتدا، ئەنجام دا كە لە ساڵی ١٩٦٤دا سازكرا.

كۆندی لە وتارێكیدا كە لە پۆلی خوێندكارە دەرچووەكانی زانكۆی ستانفۆرد لە ساڵی ٢٠٠٢دا پێشكەشی كرد، دەڵێت: "هەرگیز ئەو دیدارەم بیرناچێتەوە كە لە تەمەنی هەرزەكاریمدا تێیدا فانی لۆ هامەرم بینی، كەسێكی ئاڵۆز نەبوو بەشێوەیەك كە رەنگە ئێمە پێشبینی بكەین، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا كەسێكی هێندە كاریگەربوو كە تا ئەم رۆژگارەش بەهێزیی پەیامەكەیم لەبیرە. فانی لۆ هامەر لە ساڵی ١٩٦٤دا ئەوەی رەتكردەوە گوێ لەوانە بگرێت كەپێیان وتبوو جوتیارێك ئەگەر لە خوێندندا گەیشتبێتە پۆلی شەشەم، ناتوانێت یان شایانی ئەوە نییە بەرووداچوونەوەیەك هەڵبگیرسێنێت كە ببێتە هۆی كەرتوپەرتكردنی پێكهاتەی جیاكاری نەژادی لە حیزبی دیموكراتەكان لە ناوچەی میسیسیپیدا. بەڵام فانی توانی ئەو هەڵمەتە هەرچۆنێكبێ دەستپێبكات"

پاش ئەوەی جۆن پێنج ساڵی لەبواری فێركرندا بەسەربرد، زانكۆكە لە ساڵی ١٩٧٤دا پلەكەی لە پۆستی مامۆستاوە بۆ پۆستی پرۆفیسۆری یاریدەدەر لە مادەی مێژوودا، بەرزكردەوە. هەرچەندە ئەم پۆستە بەپێچەوانەی ئەوەی لە پۆستی پرۆفیسۆری یاریدەدەر باوبوو، سودی دارایی نەبوو بە نموونە سودمەندبوون لە بیمەی كۆمەڵایەتیو پلەپەیژەی موچەو تەنانەت لە هەلی هەنگاونایش بەرەو جێگیربوون، بەڵام هەموو ئەمانە نەیانتوانی ببنە رێگر لەبەردەم توانای جۆن كە ژیانێكی خۆشو شیاو بۆ خێزانی رایس دابین بكات. جۆن سودی لەو داراییە دەبینی لە ئەنجامی گرتنەدەستی پۆستە كارگێڕییەكان وەریدەگرت، بەڵام بەلای خۆشیەوە، سودی گەورەی پۆستەكەی لە فێركردندا، تواناكەی بوو لەسەر كاركردنەسەر پرۆگرامی خوێندنی رەشپێستەكان لە زانكۆكەدا. بۆ یەكەمین جار

جۆن خۆی بەشێوەیەك بینی کە ئەو پرسانە دەڵێتەوە کە خودی خۆی لەسەر ئاستی زانکۆ تاقیکردوونەتەوە، هەر لە یاساکانی جیاکاری نەژادییەوە بگرە کە ناوچەی باشوری رەگەزپەرستی پێ جیادەکرایەوە تا دەگاتە خۆپیشاندانەکانی بیرمنگهام و رۆڵی فێرکردن لە دەرکەوتنی سەرکردەی رەشپێستدا. جۆن بینیشی کەوتۆتە ناوەندێکەوە کە کارە رۆژانە نزیکەکەی لە خەڵك وەك قەشەو راوێژکارو مامۆستایەك لە بیرمنگهام، بووەتە مادەیەك کە نەوەیەکی نوێ فێری ئەوە بکات مەبەست لەپەروەردەکردنی پیاوێکی رەشپێست لە باشوردا چییە.

لە ماوەی ئەو ١٣ ساڵەی لەو زانکۆیەدا کاریکرد، جۆن رایس ژمارەیەك پۆستی جۆراوجۆری کارگێڕی وەگرت. لە ساڵی ١٩٦٩دا سەرباری پۆستەکەی وەك یاریدەدەری بەڕێوەبەر بۆ پەیوەندیکردنی نوێ، بووە یاریدەدەری راگر لە کۆلێژی هونەرو زانستدا. لە ساڵی ١٩٧٢دا جۆن لە پلەبەرزکردنەوەیەك سودمەندبوو و بەهۆیەوە بووە راگری بەشدار، ماوەیەکی کەمیش وەك یاریدەدەری جێگری راوێژکار بۆ کاروباری خوێندکاران کاریکردووەو لە ساڵی ١٩٧٤یشدا بووە جێگری راوێژکار بۆ داهاتەکانی زانکۆ.

جۆن رایس وەك راگری بەشدار، یارمەتی لە گۆڕینی زانکۆکە بۆ سەنتەرێکی رۆشنبیری بۆ رەشپێستەکان، کردووە. ئەم پیاوە لە ساڵی ١٩٧٢دا دەڵێت: "زانکۆی دێنیڤەر هۆشیارییەکی زیاتری سەبارەت بە کێشەی کەمایەتییەکان پەیداکردو دیارە دەیەوێت زیاتر لە رابردوو لەو کێشانە تێبگات. هەستدەکەم ئێمە توانیمان سەرکەوتن لەوەدا بەدەستبهێنین کەوا بکەین تۆپەکە بەو ئاراستەیە بجوڵێت کە ئەم زانکۆیە بکاتە یەکێك لەو زانکۆ کەمانەی کە چەمکێکی راستەقینەی بۆ فرەیی لە ژیانی ئەمەریکیدا هەبێت". ئەوکاتە جۆن پابەندبوونێکی نوێی بەهێنانی مامۆستای رەشپێستی زیاتر بۆ زانکۆو هاندانی خوێندکاری رەشپێستی زیاتر بۆ چوونەناو زانکۆ، راگەیاند. جۆن بەردەوامدەبێت و دەڵێت: "لەم رۆژانەدا هەست بەبوونی هۆشیارییەکی تەواو سەبارەت بەکلتوری رەشپێستەکان لەناو زانکۆدا دەکەم هیوادارم لەماوەی ساڵی داهاتوودا تێگەیشتنێکی قوڵتر بۆ ئەم کلتورە دروستببێت". جۆن و ئەنجێلینا دیقەتیان گرت کە سەرنجراکێشترین

سیمای زانكۆكە شوێنەكەیەتیو هەستیانكرد كە ئەمە تەنانەت لەئەو هەلی فێربوون دڵنیاییەش كە كارەكە پێیان دەدات، گرنگترەو بۆیان روونبووەوە كەگواستنەوە بۆ دێنیڤەر گۆڕانكارییەكی پۆزەتیڤی بۆ كچەكەیان دروستكردووە.

ئەو ماوەیەی نێوان تۆسكالۆزاو دێنیڤەر كە ۱۳۰۰ میل بوو، بۆ كۆندی خوێندكاری دواناوەندی، لەرووی جۆرایەتییەوە، ئەو گرنگییەی نەبوو، هەروەها لەرووی جیاوازی كەشوهەواشەوە واتە لەنێوان ئەو كەشوهەوا ئیستیواییە باراناویو شێدارەی لە ئەلاباما دا هەبوو لەگەڵ ئەو بەرزاییانەی شاری دێنیڤەر كە هەموو ساڵێك نزیكەی ٦٠ ئینج بەفریان تێدا دەباری. ئەم گۆڕانكارییە بەگۆڕانێكی سادەو كەمتر هەژماردەكرێت بەرامبەر بەو گۆڕانەی لەو هەستیارییەی نێوان تۆسكالۆزاو ئینجلود-دا هەبوو كە ئەو گەڕەكە هێمنەی دێنیڤەر بوو كۆندی تێیدا خوێندنی قۆناغی دواناوەندی دەستپێكرد. ئینجلود دراوسێی باشوری دێنیڤەر بوو، ئەویش ئەو گەڕەكەیە كە كاتێك خێزانی رایس نیشتەجێبوون لە شارەكە،ماڵێكیان تێدا كڕی. لەوێ كۆندی پەیوەندی كرد بە ئەكادیمیای سانت ماری كە خوێندنگەیەكی كاسۆلیكی تایبەتو زۆر جیاواز بوو لە هەموو ئەو خوێندنگانەی لە ئەلاباما پەیوەندی پێوە كردبوون. ئەو كاتە كە تەمەنی ۱۳ ساڵان بوو، بۆ یەكەمین جار لە ژیانیدا پەیوەندی كرد بەخوێندنگەیەك كەتێیدا رەشپێستو سپیپێستەكان بەتێكەڵاویو پێكەوە دەیانخوێند.

خوێندنگای سانت ماری بەسیستەمە ئەكادیمیە توندەكەی شانازی دەكات. كۆندی لەوێ وەك خوێندكارێكی دواناوەندی خۆی لەناو كۆمەڵێك خوێندكاردا بینییەوە كە لەرووی تەمەنەوە لەخۆی گەورەتر بوونو هەمان ئەو هەستی كێبەركێییەیان تێدابوو كە وەك شتێكی رەسەن لە كۆندیدا هەبوو. ئەو قوتابخانەیە لە ناوەڕاستەكانی سەدەی نۆزدەهەمدا لەسەردەستی چەند ژنە قەشەیەكی لۆریتۆ دامەزرێندراوەو مەبەست لێی فێركردنی كچانی ئەو خێزانانە بوو كە لەو سەردەمەی بە پەتای ئالتونی وەرگرتنی زانست ناسراوە، روویانكردبووە رۆژئاوا. لە ساڵی ۱۸٦٤دا سێ ژنە قەشەی سەربە كڵێسەی ژنە

قەشــەکانی لۆریتــۆ لــە ســانتاف هەڵبــژێردران تــا دەستپێشــخەری دامەزرانــدنی خوێندنگەیـەك بکـەن، هەربۆیـە ئـەو ژنـە قەشـانە بەسـواری گالیسـکەیەك کـە ئێسـتر رایدەکێشـا چـوونە دێنیڤـەر. بـەو شـێوەیە ئـەو ژنەقەشـانە خوێندنگەی سانت مارییان دامەزراند کە پێکهاتبوو لە بالەخانەیەکی دوو نهۆم. لە سـاڵی ١٨٧٥ دا یەکـەم کچـەخوێندکاری دواناوەنـدی لـەم خوێندنگەیـە دەرچـوو کەئـەویش خـاتوو جیسـی فۆرشـی بـوو، خوێندنگەکـە بڕوانامـەی بـەو کچـە دا کـە یەکـەم بڕوانامــەبوو لــە ســنووری خۆرئــاوای میسیســیپیدا. خێزانــە کاســۆلیکیو ناکاســۆلیکییەکانیش لەســەر ئــەوە راهــاتبوون کەکچــەکانیان دەنــاردە ئــەو قوتابخانەیــە تــا لــەوێ جگــە لەبابەتــە ئەکادیمییــە باوەکــان، فێــری خوێنــدنی جۆراوجـۆرو هەڵسـوکەوت جـوانی بـبن لـە رێگـەی بایەخـدان بەهونـەرو زمانـە بیانییەکانەوە.

خوێنــدنگای ســانت مــاری زۆر لــە زانکــۆی دێنیڤــەرەوە دوور نییــەو هەردووکیشـیان دەکەونـە سـەر یـەك شـەقام. بەدرێـژایی چـەندین سـاڵ ئـەو خوێندنگەیـە لەسـەر ئـەوە راهـاتبوو کـە کچـانی راگرانـی زانکۆکـەی فێردەکـرد. هـەواڵی ئـەم خوێندنگـە نایابـە نزیکـەی ناوچـەکە بەشـێوەیەك بڵاوبـووەوە کـە چـەند بەڕێوەبـەرێکی زانکۆکـە خوێندنگەکـەیان هەڵبـژارد تـا ببێتـە شـوێنی فێربوونی کچەکانیان، جۆن رایسیش لەمە بەدەر نەبوو. بەڕێوەبـەرێکی پێشـووی زانکۆکە دەڵێت: "دیارە زۆرێك لە خـەڵك هـەواڵو کـاری ئـەم خوێندنگەیـەیان لـە رێگـەی کەسـانی نـاو زانکۆکـەوە دەبیسـت نـەك لـە رێگـەی نێوانگیرەوە، دیـارە پەیوەنـدیکردنی کچـانی راگرانـی زانکـۆی دێنیڤـەر بـەم خوێندنگەیـەوە بـووە نەریتێکی زانکۆکە". خوێندنگەکە مەرجی ئەوەی دانەنابوو کە لـە کاسـۆلیکەکان بن هەربۆیە توانی کچانی هـەموو ئـاینو بیروباوەڕەکـان بـۆلای خـۆی رابکێشـێت. راهیبــە ســیلڤیا پۆڵتــەر بــاس لــەوە دەکــات کــە لــە شــارەکەدا تێکــەڵاوکردنی رەشپێستو سپیپێستەکان تاڕادەیەك سستبوو و دەشڵێت: "لەبیرمە لە سالەکانی چلەکانی سـەدەی رابـردوودا راهیبەیـەکی هـاوڕێم کـە بەڕێوەبـەری یـەکێك لـە خوێندنگـە سـەرەتاییەکانی ئێـرە بـوو، کچـەقوتابییەکی بەنـەژاد ئەفـەریکی لـە

خوێندنگەکە وەرگرت، بەڵام ئەوەندەی پێنەچوو زانیمان کە گەورەی قەشەکان لەتوڕەییدا بەهۆی ئەموەرگرتنەوە، خەریك بوو گیان لەدەستبدات. ئەم کچەقوتابییە لەبەر هۆکارێك پەیوەندی نەکرد بەقوتابخانەوە، بەڵام ئەوە لە چلەکانی سەدەی رابردوودا شتێکی باوبوو، بەڵام کاتێك کۆندی هات چەندین کچەقوتابی رەشپێستمان لەلا هەبوو"

لەساڵی ۱۹٦۹دا کاتێك کۆندی پەیوەندیکرد بە قوتابخانەی سانت مارییەوە، قوتابخانەکە تازە لە دروستکردنی بینای دواناوەندی تەواوببوو کە ناوی هۆڵی بۆنفیلز بوو. خوێندنگا تایبەتەکانی پۆلە بنەڕەتییەکان، تێکەڵاوبوون، بەڵام قۆناغی دواناوەندی خوێندنگەیەکی لەخۆگرتبوو کەتەنها تایبەتبوو بەکچان. وەك خوێندنگەکانی تری کۆلاوراڤۆ قوتابخانەی سانت ماری هەرچەندە لەرووی رەگەزە تێکەڵاوبوو، بەڵام زۆربەی خوێندکارەکانی لە سپیپێستەکان بوون. کۆندی یەکێکبوو لە سێ کچەخوێندکاری رەشپێست کە لە پۆلێکی ۷۰ خوێندکاریدا هەبوون. لە هەفتەکانی یەکەمی پەیوەندیکردنی بەو قوتابخانەیەوە کۆندی دەبوو رووبەڕووی هەڵوێستێك ببێتەوە کە یەکەمینجاربوو لەژیانیدا توشی ببێت. راوێژکاری خوێندنگەکە بەخێزانی رایسی راگەیاند ئەو پلانەی کە کچەکەیان لەتاقیکردنەوە پێودانگییەکانی وەرزی یەکەم بەدەستیهێناون، بەڵگەی ئەوەن کە بە کەڵکی خوێندنی زانکۆیی نایەت هەرچەندە تۆماری خالەکانی پلەی Aیان لەسەربوو و خاوەنی لیستێکی درێژبوو لە دەسکەوتی ئەکادیمیو موزیکیو وەرزشیدا. کۆندی توشی سەرسوڕمان هات، بەڵام دایكوباوکی پشتگوێیان نەخستو هەر ئەوانیش خاوەنی بەرگریکردن بوون لە دژی کۆسپ یان شکستەکاندا. دایكوباوکی پێداگرییان لەسەر ئەوە کردەوەو پێیان وت ئەم نرخاندنە هەڵەیەو پێویستە کۆندی بەتەواوەتی پێشتگوێی بخات، هەرچەندە ئەم ئەرکە بۆ کچێکی گەنجی هەستیاری وەك کۆندی کە هەمیشە لەپێشەنگدا بووە، ئاسان نەبوو. سەرباری ئەوەش کۆندی متمانەی بەدایكوباوکی هەبوو و دەستیکرد بەسەرقاڵبوون بەچەند کارێکی تر کە پەیوەندییان بەژیانی نوێیەوە هەبوو لە دێنیڤەر. بەرۆشتن بەرەو ئەم ئاراستە

نوێیە کۆندی توانی زاڵبێت بەسەر ئەو شۆکەی توشی هاتبوو، بەرەوپێشچوونی بەدەستهێنا. کۆندی لەمبارەیەوە دەدوێو دەڵێت: "هەموو ئەوەی لە بیرمە لەوەدا چڕدەبوویەوە کە من بۆ یەکەمین جار جلوبەرگی فەرمی لەبەردەکەم، رەنگە زۆر پەرۆش بووبم بۆ ژیان لە دێنیڤەر کەتێیدا دەمتوانی بەدرێژایی رۆژەکانی ساڵ، یاری خلیسکان لەسەر بەفر بکەم".

بەگوێرەی قسەکانی بەناوی کۆنی رایسی خزمی کۆندی، شتەکە زۆر لەوە زیاتر بوو. کۆنی دەڵێت کاریگەری نێگەتیڤ لە کەسایەتی کۆندیدا جێگەی نابێتەوە، "هەرکە بچێتە جیهانێکی گەورەترەوە، یەکەم پەیام لەو کلتورەوە وەردەگرێت کەجیهانەکەی کۆنترۆڵ کردووە... ئەم پەیامانە لەوە ئاگادارت دەکەنەوە کە تۆ ناتوانیت بەسەرکەوتنەکانت بفریتو لەڕاستیدا هیچ زیرەکیو هەلێکت نییە تا بەهۆیانەوە دەسکەوت بەدەستبهێنیت، بەلام ئەو کاتە بەسەرچوو، کۆندی تەمەن ١٤ ساڵ بڕوای بەوە هەبوو کە دەتوانێت ببێتە ئەوەی کە دەیەوێت". جۆنو ئەنجێلینا رایس ئەم بیروباوەڕەیان لە مێشکی کچەکەیاندا چاندبوو و کۆندیش نرخاندنو رێزگرتن لەخۆیو متمانەکردن بەخۆی، لەسەروو هەموو شتێکەوە دانابوو. کۆندی لەباسی ئەو رووداوەدا دەڵێت ئەگەر منداڵێك دایكوباوكێكی نەبێت کە ئەم پشتگیرییە توندەی بکەن وەك ئەوەی باوكودایكی پشتگیری ئەمیان کردووە، رەنگە نەتوانێت پاش ئەو رووداوەی لە نووسینگەی راوێژکارەکە بەسەریداهات، سەرکەوتن بەدەستبهێنێت. کۆندی پێیوایە رەنگە ئەو پەیامە لە مێشکی کیژۆلەیەکدا بچەسپایەو بەهۆیەوە زۆرێك لە هێزی ژیری لەدەستبدایە، بەلام ئەم هەرگیز رۆژێك لە رۆژان ئەوەی لەبیر نەکردووە کە سەربە خێزانی رایسو رایە کە سێ نەوەی ئەم خێزانە سەرکەوتنی بەرچاویان بەدەستهێناوە هەربۆیە ئەم لەوە بەهێزترە لەبەرامبەر تەنها دەنگێك لە سەرەتای ساڵی نوێی خوێندندا توشی شکست ببێت.

دیارە شیکردنەوەکەی راوێژکاری قوتابخانەکە نەگەیشتبووە گوێی پرۆفیسۆرەکان یان بەلایەنی کەمەوە نەیتوانی کار بکاتە سەر رێزگرتنی پرۆفیسۆرەکان لە کۆندی کە یەکێك بوو لە لێهاتووترین کچەقوتابییەکانی

خوێندنگەکە. راهیبە پۆتلەر، کە مامۆستای وانەی ئاینی کۆندی بوو، دەڵێت: "کچێکی خۆڕاگرو لەسەرخۆو پێگەیشتوو بوو. زۆرێك لە کچە هەرزەکارەکان توشی چەندین ساتەوەختی سەخت دەهاتن، جا بەهۆی نەبوونی متمانەبەخۆکردنەوە بێت یان تێنەگەیشتنیان لە پرۆسەی پێگەیشتین یان بەهۆی خێزانەکانیانەوە بێت. هیچ یەکێك لەم نیشانانە لە کۆندیدا دەرنەکەوتن و بە قۆناغی گومانلەخۆکردن یان شلەژان سەبارەت بەگەورەبوون یان بەو شتانەی پەیوەندییان بەکاروباری خێزانەوە هەبوو، تێنەپەڕی".

تێرێز ساراسینۆ کە ئەمیش مامۆستای کۆندی بوو، ئەو ژینگە خوێندنە باش ڕێکخراوەی کە خوێندنگەی سانت ماری هەیبوو، بەچەند سیمایەك وەسفدەکات کە ببوونە هۆی ئەوەی خوێندنگەکە لای ئەو خەڵکە ببێتە شوێنێکی سەرنجڕاکێش کە هەوڵیاندەدا منداڵەکانیان لە هەندێك لەو دیاردە پاشاگەردانییانە بپارێزن کە لەشەستەکانی سەدەی رابردوودا باوبوون. تێرێز بەردەوامدەبێت و دەڵێت: "خوێندنگەی سانت ماری ژینگەیەکی سەرسوڕهێن بوو و هەموو خوێندنگە کاسۆلیکییەکانیش ناوبانگێکی باشی خوێندن و سیستمێکی بەهێزیان هەبوو. بچووکی قەبارەی خوێندنگەکە هۆکارێکی گرنگی سەرنجڕاکێش بوو بۆ خەڵکەکە، ئەمە وێڕای ئەوەی خوێندنگەکە ببووە شوێنێکی ئارام لەماوەی ئەو ئاژاوەگێڕییانەی لە شەستەکانی سەدەی رابردوودا باوبوون مادده هۆشبەرەکان و گۆڕانکاری لەبەها باوەکاندا"،

تێرێز باس لەوە دەکات کە پێگەیشتنی کۆندی وایکردبوو لەناو کچانی خوێندنگەکەدا، بێهاوتا بێت. تێرێز دەشڵێت: "من فێری بیرکاریم دەکرد بەڵام دەمزانی کە زیاتر حەزی بەلای مادده زمانەوانییەکانەوە دەڕوات واتە ماددەی ئینگلیزی، خوێندنی کۆمەڵایەتی، مێژوو و ئەم جۆرە ماددانە. هەرکەسێك لەلای ئێمە منداڵی پەروەردە کردبێت دەزانێت کە چ سیمایەکی تێدا هەیەو چی تێدا نییە. سەرنجم دا بەپلەی یەکەم خاوەنی هاوسەنگییەکی توندە. ئەو کاتە کچێکی جوان و دڵگیر بوو، هەڵسوکەتی نموونەیی بوو، ئەمەش بۆ کچێکی تەمەن ١٦ یان ١٧ ساڵان، شتێکی نامۆیە. لەسەرجەم ئەو هەڵوێستانەی پێکەوە کۆیکردووینەتەوەو

لە یادمە، وەك خانمێکی نموونەیی دەرکەوتووە. شتێك لەناخیدا بوو کە بەڵگەبوو بۆ ئەوەی لەوە تێدەگات کە دەیەوێتو ئامادەیە لەپێناو گەیشتن بەوەی دەیەوێت، هەموو قوربانییەکی پێویست بدات. پێموایە ئەو وەك قوربانی سەیری ئەم شتانەی نەدەکرد، بەڵکو بەشتێکی پێویستی دادەنا تابەهۆیەوە بگاتە ئامانجەکانی"

کۆندی لەپێناو بەدیهێنانی سەرکەوتنی چەندجارەدا، لە کارەکانی خۆی بەردەوامبوو ئەویش لە رێگەی چەند تەحەددایەکی نوێ کە زیاتر وەرزشیبوون. سەرباری بەردەوامبوون لەسەر خوێندنی وانەی پیانۆژەنین، راهێنانی لەسەر یاری تێنسو خلیسکانی ئیقاعی سەرسەهۆڵ دەکردو لەم دوو بوارەدا چووە ناو پاڵەوانێتییەوە. ئەو کاتە پرۆگرامی رۆژانەی بەشێوەیەك بوو کە لە سەعات ٤:٣٠ ی بەیانی لەخەوهەڵدەسا تا راهێنانە رۆژانەییەکانی ئەنجامبدات کە پێکهاتبوون لە سوڕانەوەی خێرا، رۆیشتنی خێرا، بازدان، سوڕانەوە لەسەر سەری پەنجەی قاچو خلیسکان لەسەر سەهۆڵی دووقۆڵیو چەند جوڵەیەکی جۆراوجۆری تر.

سەرباری ئەو کاتە زۆرەی کە لە خلیسکان لەسەر سەهۆڵ بەسەریدەبرد، پیانۆ وەك چەقی گرنگپێدان لەلای کۆندی مایەوە. کۆندی بەپێی توانای خۆی تا درەنگانێك لە ئەکادیمیا دەمایەوەو راهێنانی لەسەر ژەنین دەکرد، هەروەها لەکاتێکەوە بۆ کاتێکی تر هۆڵەکانی راهێنانی زانکۆکەی بەکاردەهێنا، بەڵام خێزانەکەی حەزیان نەدەکرد تا درەنگانێکی شەو لەوێ بمێنێتەوە. خێزانەکەی توانییان بەسەر ئەم کێشەیەدا زاڵبنو قەرزێکیان پەیداکردو پیانۆیەکی گەورەی بەکارهاتووی مارکەی ستاینوای-یان پێ کڕی تا کۆندی هەرکات دەیەوێت تا درەنگانێکی شەو لەماڵەوە راهێنانی پێ بکات. بەم کارەی دایكوباوکی سەرسامبوو. دیبۆرا کارسۆن کە هاوڕێی کۆندییە دەڵێت: "ئەو سەردەمە نرخی پیانۆ زۆر گرانبوو. لەبیرمە پاش چەندین ساڵ باسی ئەم کارەی کرد کە دایكوباوکی ١٣ هەزار دۆلاریان داوە تا ئەو پیانۆیەیان دەسکەوتووە، تا ئەو کاتەش کۆندی هێشتا سەرسوڕمانی بەسیمایەوە دیاربوو". هەرجارێك کۆندی باسی پیانۆ بکات باس لەو وەبەرهێنانە دەکات کە خێزانەکەی لەپێناو راهێنانە موزیکییەکانی، بۆیان تەرخانکردبوو.

كۆندی بەئاسانی پۆلەكانی سانت ماری تەواوكردو هەر كە گەیشتە ساڵی كۆتایی، هەموو پێویستییەكانی تایبەت بەدەرچوونی ئامادەكرد. دایك‌وباوكی هەستیانكرد پێویستە خولەكێكیش بەفیرۆنەدات‌و ئەكادیمیا جێبهێڵێت‌و كار لەسەر بەدەستهێنانی بڕوانامەی بەكالۆریۆس لە زانكۆی دێنیڤەر بكات. بیرۆكەی وازهێنان لە خوێندنگەی دواناوەندی تەنانەت بەهەموو هۆكارە قایلكەرەكانیشەوە، بەدڵی كۆندی نەبوو. نەیتوانی بەرگەی بیرۆكەی بەدەستنەهێنانی بڕوانامەی دواناوەندی بكات، سەرەڕای ئەوەش دەیویست بەشداری لە ئاهەنگی دەرچوونی پۆلەكەیدا بكات. كۆندی لەمبارەوە دەڵێت: "ئەوە یەكەمین جاربوو لەگەڵ خێزانەكەمدا لەسەر بابەتێك مشتومڕ بكەم. هەستێكی سادەم لەلا دروستببوو كە دەیوت پێویستە مرۆڤ وانەكانی قۆناغی دواناوەندی تەواوبكات". خێزانی رایس گەیشتنە چارەسەرێكی ناوەندی بۆ ئەم كێشەیە، ئەویش ئەوەبوو كە كۆندی بەشێوەی پارت تایم دەوامی زانكۆیی بكات‌و هەمان كات ساڵی كۆتایی خوێندنگەی سانت ماری تەواوبكات. ئەم ریزبەندییەش پێویستی بە پرۆگرامێكی زۆر ماندوكەر هەبوو، دەبوو پێش هەڵاتنی رۆژ لەخەوهەڵسێت‌و راهێنان لەسەر وانەكانی خلیسكانی ئیقاعی سەر سەهۆڵ بكات‌و دوو ماددەی بەیانی خوێندنی زانكۆش ئامادەبكات‌و پاشنیوەڕوانیش خوێندنێكی تەواو لە خوێندنگەی سانت ماری بخوێنێت.

ئەوەندەی نەبرد كۆندی لەوە تێگەیشت كە زۆر لە پرۆگرامەكانی خوێندنگەی دواناوەندی دووركەوتووەتەوەو گەڕانەوە بۆ باوەشی ئارامی سانت ماری كارێكی زۆر پێویست نییە. لەوە تێگەیشت ئێستا بەباشی دەزانێت بەدرێژایی رۆژ لە حەرەمی زانكۆدا بمێنێتەوەو بەشداری لەو چالاكییانەدا بكات كە یانەی كچە هاوڕێكانی ئەنجامی دەدەن، بەڵام بەهەرحاڵ لەو پلانە بەردەوامبوو. كاتێك لەگەڵ یاریزانێكی هۆكی، سەمایەكی ئیقاعی لە ئەكادیمیای سانت ماری ئەنجامدا، نمایشەكەی هێندە جوان‌و سەرنجڕاكێش بوو، بووە هۆی ئەوەی سەرنجی جەماوەر بەلای خۆیدا رابكێشێت. لەو نمایشەدا كوڕە هاوڕێكەی لەبەرچاو كچانی خوێندنگەكە، وەك ماسییەكی دەركراو لەناو دەركەوت

بەشێوەیەك كە كۆندی لەبارەیەوە دەڵێت: "ئای چەندە داماوە! وا هەستیكرد وەك ئەوەی لە دەرەوەی ژینگەی خۆیدا بێت"

پەیوەندیکردنی کۆندی لە تەمەنی ١٥ ساڵیدا بە قوتابخانەی دواناوەندیو زانکۆ لەیەك کاتدا، وەك پەراوێزێك وابوو بەنیسبەت دەستکەوتە موزیکییەکانییەوە. کۆندی لە پێشبڕکێیەکی هونەری لاواندا بەشداری دەکاتو پێشبڕکێکە دەباتەوە، لەو پێشبڕکێیەدا ڕێگەی پێدرا کەچەند پارچە موزیکێکی پیانۆی مۆزارت بەیاوەری ئۆرکێسترای سیمفۆنی دێنمڤەر، لە کۆنسێرتێکی موزیکی لە دی مایەنر لێبدات.

لە تەمەنی ١٦ ساڵیدا کۆندی بڕوانامەی سانت ماری بەدەستهێنا، هاوکات لە پەیمانگەی موزیکی لامۆنت کە سەربە زانکۆی دێنیڤەر بوو، سەرکەوتنێکی بەرچاوی لەپیانۆژەنیندا بەدەستهێنا. لەکاتی خوێندنە دوانەییەکەی وەك خوێندکارێکی دواناوەندیو زانکۆیی لە یەك کاتدا، کۆندی بەبەردەوامی بڵاوکراوە زانکۆییە جیاوازەکانی دەخوێندەوەو لەوەش دڵنیابوو کە پاش کۆتاییهاتنی خوێندنەکەی لە سانت ماری، پەیوەندیدەکات بەزانکۆیەکی ترەوەو پەیمانگای جولیار لە ڕیزی سەرەوەی بژاردەکانی دانابوو، بەڵام باوکی حەزینەکرد خوێندنی لە جیهانی موزیکدا بێتو پێیوابوو تایبەتکردنی هەموو هەولەکانی تەنها بۆ بەدەستهێنانی بڕوانامەیەکی تایبەت بە موزیك، چانسی گەڕانەوەی بۆ زانکۆ بەمەبەستی فێربوونی پیشەیەکی تر، کەمدەکاتەوە. کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت: "باوکم وەك بنەما دژی ئەم بیرۆکەیە بوو". جارێکی تر ئەم پرسە نەخرایەوە بەر وتووێژ، چونکە پاش ئەوەی کۆندی دوو وەرزی خوێندنی لە زانکۆی دێنیڤەر تەواوکرد، هەستیکرد دڵی چووە بەناو زانکۆکەدا، هەربۆیە بڕیاریدا تێیدا بمێنێتەوە. کۆندی لە بڵاوکراوەیەکی زانکۆییدا کە لە ساڵی ١٩٧٤دا بڵاوکراوەتەوە، دەڵێت:"سەرەتا پلانم دانابوو تەنها بۆ ماوەی ساڵێك بخوێنمو دوای ئەوە بچمە زانکۆیەکی تر، بەڵام مامەوە چونکە هەستمکرد زانکۆی دێنیڤەر ئەوەندە بچوکە بەشێوەیەك خەڵك گرنگی بەوانە دەدات کە بە سەرتا دێن، لەگەڵ ئەوەشدا ئەوەندە بچوك نییە کە بگاتە ڕادەی کۆتوبەندکردنت

سەبارەت بەو بوارەی دەتەوێت بیخوێنیت". کۆندی ستایشی ئەو زانکۆیە دەکات بەهۆی ئەوەی هەلی یەکسانی داوە بە "سەرجەم خوێندکاران بەبێ ئەوەی ڕەچاوی ڕەگەزو ئیتن بکات"، هاوکات دەشڵێت: "کاتێك کەسێکی ڕەشپێست یان مێینە بیت ئەوا پێویستە لەسەرت هەوڵێکی چەندجارە بخەیتەگەڕ". کۆندی باسی ئەوەشی کردووە کە هەست بەڕێزو پێزانین دەکاتو وەك پیانۆژەنێکیش هەست بە تەحەدا دەکات. هەستیکرد خەونی پەیوەندیکردنی بە پەیمانگای جولیاردەوە لەژێر سایەی لاپەڕەکانی پارچەموزیکەکان کە بەهۆی زۆر بەکارهێنانو هەڵدانەوەی لە هەموو شەوێکدا لێوارەکانی داخورابوون، بەرەو نەمان دەچێت.

بەرهەمی پلە نایابەکانو تۆمارەکانی کۆندی لە خوێندنگەی دواناوەندیدا، لەکاتی پەیوەندیکردنیدا بە زانکۆ، دەرکەوت، ئەوەبوو مینحەیەکی شەرەف فێرکردنی بەدەستهێنا کە هەموو ساڵێکی خوێندن بۆی تازە دەکرایەوە. لەگەڵ ئەوەشدا نەیتوانی زانکۆکە وەك مێرگێك لە مێرگەکانی ئایدۆلۆژیای بێلایەن، بهێنێتە پێشچاو. ڕۆژێك لەسەرەتای خوێندندا، لە شوێنی قەلەبالغی وانەدا خۆی بینییەوە، ئەم یەکێکبوو لەو چەند خوێندکارە کەمە ڕەشپێستەی لەناو کۆمەڵە خوێندکارەکاندا هەبوو کە ژمارەیان بە ٢٥٠ خوێندکار دەخەملێندرا، هەموویان گوێیان لە پرۆفیسۆرێك دەگرت کە باسی لەوە دەکرد سپیپێست سەرکەوتن بەدەستدەهێنێت. بابەتی موحازەرەکە بیردۆزێکی ویلیام شۆکلی بوو سەبارەت بە جیابوونەوەی نەژادی کە دەڵێت پەرەسەندنی مرۆڤ بە ڕێڕەوێکی دواکەوتووانەدا دەڕوات، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەو گەلانەی تێکڕای زیرەکییان نزمەو دیارترین نموونەش لەسەر ئەم گەلانە، ئەمەریکییە ڕەشپێستەکانن کە زیاتر لە سپیپێستەکان، ژمارەیان زیاددەبێت. ئەم ئایدۆلۆژیایانەی شۆکلی کە مشتومڕێکی زۆری نایەوە، لە کۆتاییەکانی شەستەکاندا لەسەر ئاستی وڵات گرنگی زۆری پێدرا، هەرچەندە زۆربەی هاوکارەکانی هیچ گوێیان پێ نەداو بە تەواوەتی پشتگوێیان خست. ئەم گرنگیپێدانە فراوانەی بە بیردۆزەکانی شۆکلی درا، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو باگگراوندە نایابەی ئەو کەسە هەیبوو وەك زانایەك کە خەڵاتی نۆبلی

بەدەستهێنابوو، چونکە پێشتر بەشداری لە داهێنانی ترانزستەردا کردووەو سەرۆکایەتی ئەو تیمەشی کردووە کە نیمچەگەیەنەری داهێناوە، بە پێشەنگێکی سەردەمی کۆمپیوتەریش دادەنرێت. ئەو کاتەی کۆندی چووە زانکۆوە، ئایدۆلۆژیاکانی شۆکلی لەناو زانکۆکانی سەرتاسەری وڵاتدا، جێی مشتومڕێکی زۆربوون.

شۆکلی بڕوای وایە هونەرو ئەدەبو تەکنۆلۆژیاو زانستی زمانەکان، هەموویان گەنجینەی شارستانێتی رۆژئاوان‌و بەرهەمی ئایدۆلۆژیای نەژادە سپیپێستە سەرکەوتووەکانن. تۆ بڵێی کاتێک ئەو پرۆفیسۆرە بە فراوانی ئەم بیروبۆچونانەی شۆکلی روونده‌کاتەوە، دیاریشە کە پشتگیرییان دەکات کە گوایە رەشپێستەکان "هەر بە بۆماوەیی دواکەوتوون"، چی بەمێشکی کۆندیدا بێت؟ وەنەبێت کۆندی لەترسی رووبەڕووبوونەوە لەسەر کورسییەکەی نەجولابێت، بەڵکو هەستاو دەستیکرد بە بەرگریکردن لەخۆی‌و دەستیکرد بەقسەکردن‌و وتی: "من بە فەرەنسی قسەدەکەم! چەندین پارچەموزیکی بیتهۆڤن لێدەدەم، ئەوەندەی من لە کلتورو شارستانی تۆ شارەزاییم هەیە، تۆ ئەوەندەت نییە، هەموو ئەمانە شتگەلێکن کە دەتوانرێت فێریان ببین!".

پرسەکە تەنها ئەوە نەبوو کە کۆندۆلیزا رایسی تەمەن ١٥ ساڵان، بەڵگەیەکی زیندوو بوو لەسەرئەوەی بیردۆزکارە کۆمەڵایەتییەکانی وەك شۆکلی بەهەڵەدا چووبوون، بەڵکو کۆندی ئەوکاتە هێندە متمانەبەخۆکردن‌و بوێری هەبوو بەشێوەیەك کە بتوانێت لەبەردەم سەدان خوێندکاری سپیپێست‌و مامۆستا زانکۆییەکەیدا، شتێکی وا بڵێت. سەبارەت بە کاردانەوەی مامۆستاکەی، کۆندی هیچی لەبیرنەماوە، بەڵام ئەوەی لەبیرە کە هەر پۆلەکەی بەجێهێشت، بۆ یەکەمین جار لە ستراتیژی دایك‌وباوکی تێگەیشت. بنەماڵەی رایس لەوە تێگەیشتبوون کە سپیپێستەکان وەك کەسانێکی ئاست نزمتر لەڕووی بیرەوە، دەڕواننە رەشپێستەکان، هەربۆیە ئەگەر کەسێك بیەوێت ئەم تێڕوانینە پێشوەختە بشکێنێت، ئەوا دەبێت تێکڕای سەرکەوتنەکانی زۆر لەپێش ئەوانەوە بێت. هەر لە لەدایکبوونییەوە خێزانی رایس زۆر بە چڕوپڕی چاویان بڕیبووە

کۆندیو بۆ ئەوە ئامادەیان دەکرد کە بتوانێت لە هەموو ڕێڕەوەکاندا لەسەر پێی خۆی بەرێگادا بڕوات. کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت: "ئەوە ئەو ستراتیژە بوو کە دایكوباوکم پەیڕەویان دەکرد، پێویستە مرۆڤ لەخۆیان زیاتر زانیاری سەبارەت بە کلتوریان هەبێتو پێویستە لەوە تێبگەن کە بەشێوەیەکی زۆر دڕندانە حوکمیان بەسەردا دەدرێت. دایكوباوکم دەیانویست لەوە دڵنیابن کە من هەرگیز ناچمە رەوشێکەوە تێیدا لاوازبم"

کۆندی رێگەی نەدا ئەو موحازەرەیە بەسەر ویستیدا زاڵ ببێت، هەربۆیە لە ستراتیژیی سەرکەوتنی چەندجارە بەردەوامبوو، ئەوەبوو پەیوەندیکرد بەچەند کلاسێکی ترەوەو بەشداری لە دەستەی نووسینی رۆژنامەی زانکۆکەدا کرد، هەروەها لەو ستراتیژە بەردەوامبوو کە هەموو بەیانییەك چەند سەعاتێکی لە راهێنان لەسەر خلیسکان بەسەردەبردو هەموو شەوێکیش راهێنانی لەسەر پیانۆژەنین دەکرد. کۆندی دان بەوەدا دەنێت کە لەوانەکەیدا کەسێك بووە نەگەیشتووەتە ئاستی نموونەییو لەمبارەیەوە دەڵێت: "لەڕاستیدا لەو کەسانە بووم کە بەشێوەیەکی لە ڕادەبەدەر وانەکانم دوادەخست. کاتێکی زۆر تێدەپەڕی بەبێ ئەوەی خۆم بەتەواوەتی بۆ تاقیکردنەوەکان ئامادەبکەم". پاش چەندین ساڵ لە دەرچوونی، کۆندی ئامۆژگاری خوێندکارەکانی دەکات کە ئەوەی ئەو کردوویەتی، ئەوان نەیکەن، ئامۆژگارییان دەکات کار لەسەر وەرگرتنی ئەو ماددەیە بکەن کە بە درێژایی وەرزی خوێندن دەیخوێنن، تەنها لە رێگەی تاقیکردنەوەی چڕەوە، وانە نەخوێنن. هەروەها ئەوەشی بۆ خوێندکارەکانی باسکردووە کە چۆن لە ساڵی یەکەمیدا لە زانکۆی دینیڤەر، یەکێك لە ماددەکانی پشتگوێخستووەو دواتر لەو پشتگوێخستنەی پەشیمان بووە. ئەم ماددەیە باسی ئاینە مەزنەکان دەکات لەجیهاندا. کۆندی دەڵێت: "لەدواساتدا ئەم ماددەیەم خوێندەوەو چوومە تاقیکردنەوەوە، بەڵام ئەوەندەی پێنەچوو هەموو شتێکم بیرچووەوە. پاش تێپەڕبوونی ١٥ ساڵ لەوە، رۆیشتم بۆ ژاپۆنو دەستمکرد بە گەڕان بەناو پەرستگاکاندا. ئەو کاتە بەخۆمم وت: جارێکیان شتم لەسەر ئەم پەرستگایانە خوێندووەتەوە، خۆزگە ئەوەم لە یادبووایە کە خوێندوومەتەوە".

ئەو ئامانجەی کۆندی ماوەیەکی زۆر خستبوویە بەرچاوی بەوەی کە ببێتە پیانۆژەنێکی دانپیانراو، وەك ئەو تەوەرەی کە گرنیپێدانەکانی بەدەوریدا دەسوڕانەوە، مایەوە، بەڵام هەرکە گەیشتە نێوان ساڵی دووەمی زانکۆو ساڵی پێش دەرچوونی، ئەم پلانەی کۆندی توشی دارمانێکی کتوپڕ هات. ئەو هاوینە ئامادەی فێستیڤاڵی موزیکی بەناوبانگی ئەسپین بوو و خۆی خستە ناو سەختترین کێبەرکێ لە مێژووی ژیانیدا. کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت: "لەم کێبەرکێیەدا چاوم بەچەند نەوجەوانێك کەوت کە لە تەمەنی ١١ ساڵیدا بوون‌و ئەوەم بینی کە چۆن توانییان چەند پارچە موزیکێك بۆ یەکەمینجار لێ بدەن، ئەو پارچە موزیکانەی کە من ساڵێکی تەواوم پێویستبوو کە راهێنانیان لەسەر بکەم. بیرم لەوە کردەوە کە رەنگە سەرەی من بێت‌و پیانۆ لە هۆڵێك یان لە نۆردستڕۆم بژەنم، بەڵام ناتوانم لە هۆڵی کارنیجی، موزیك لێ بدەم" کۆندی بڕیاریدا ئەگەر نەتوانێت ئەم ئامانجەی بهێنێتەدی واتە ئەگەر نەتوانێت ببێتە ژەنیارێکی دانپیانراو لە ئۆرکسترا سیمفۆنییەکان‌و ژەنینی چەند پارچە موزیکێکی مۆزارت‌و بیتهۆڤن لە شانۆ بەناوبانگەکانی جیهاندا، ئەوا بەتەواوەتی دەستبەرداری لە پرۆگرامەکەی دەهێنێت. پێشتر ئەم بیرۆکەیە دزەیکردبووە ناو مێشکی کۆندۆلیزاوە، بەڵام ئەزموونی ئەسپین وایلێکرد بەتەواوەتی خۆی یەکلاییبکاتەوە.

دارسی تایلۆر کە لە پەیمانگای موزیکی لارمۆنت، هاوڕێی کۆندی بوو، دەڵێت: "خواستەکانیان بۆ پیانۆ لەدەستدا. کۆندی بەهرەیەکی زۆری هەبوو بەڵام بڕیاریدا کە ئەم پسپۆڕییە بۆ ئەو دروستنەکراوە. هەمووومان لەژەنیندا ناوازە بووین بەڵام بەوپەڕی روونییەوە دەڵێم کە کەسانی وامان دەناسی زۆر لێهاتوو بوون. دەمانزانی کە ژمارەیەکی زۆر بۆ ژەنین لە ئاهەنگە موزیکییەکاندا هەڵنابژێردرێن چونکە ژمارەیەکی زۆر شوێنی بەتاڵ نەبوو. من‌و ئەو لەوە تێگەیشتین کە کۆتاییەکەمان بۆ نموونە فێرکردن یان ژەنین لە کڵێسە یان سەرکردایەتیکردنی کۆرس، دەبێت. پێویستبوو لەسەرمان کە رووبەڕووی ئەو راستییە ببینەوە کە ناتوانین بگەینە جیهانی ئاهەنگە موزیکییەکان، هاوکات

بەوەش رازی نەدەبووین کە ببینە دوو کچە ژەنیاری لاوەکی".

دارسیو کۆندی وا راهاتبوون سەبارەت بە راستییە تالەکانی جیهانی موزیک، دڵنەوایی یەکیان دەدایەوەو وەکو جاران حەزیان بە ژەنینو کێبەرکێ لەبەردەم ئەو پرۆفیسۆرانەدا نەدەکرد کە بەتەواوەتی گرنگییان پێنەدەدان. دارسی بەردەوامدەبێتو دەڵێت: "لە چەندین کێبەرکێدا بەشداریمانکردو توانیمان ساڵانە چەند ئاهەنگێکی گرنگ سازبکەینو دەبوو موزیکی بیتهۆڤنو باخو شۆپان، بخوێنین، کۆندی زۆر حەزی لە شۆپان بوو. ئەم کێبەرکێیانە زۆر شتیان لەو لایەنانەی سەرکەوتنەوە فێرکردین کە ژیانی موزیکژەنانی پێ جیادەکرێتەوەو لەمبارەیەوە زۆر قسەمان لەگەڵ یەکدا دەکرد. ماندونەناسانە کارمان دەکردو هەندێك جار لەبەردەم لیژنەی بڕیاردان یان ئاهەنگی گوێگرتندا، موزیکمان دەژەنیو سەرنجی ئەوەمان دەدا کە مامۆستاکان سەیری لاپەڕەکانیان دەکردو لەگەڵ یەکدا قسەیان دەکردو دواتر لە ناوەڕاستی نمایشەکەماندا ژەنینەکەیان پێ دەبڕین. مامۆستاکان باسی ئەوەیان دەکرد کە لەجیهانی راستەقینەدا وایەو پێویستە خۆمان لەسەر ئەوە رابهێنین. من ئەمەم بەدڵ نەبوو، کۆندیش هەمان هەستی هەبوو"

کۆندی نەیدەتوانی ئەوە بهێنێتە پێش چاوی خۆی کە بەدرێژایی ژیانی، ژەنینی پیانۆ بڵێتەوەو رێ بە منداڵان بدات ئەوە بکەن کە ناوینابوو "تیرۆرکردنی بیتهۆڤن". لەمبارەیەوە دەڵێت: "بڕیارم دا کە ژیان پێویستە مانای لەوە زیاتر بێت". بڕیاری دا ئاڕاستەی پسپۆڕییەکەی بگۆڕێت. ئەم گۆڕانکارییەی پلانەکەی وەك قومێك لە تاڵی واقیع، دەرکەوتو وا دیاربوو پێچەوانەی ئەو بیروباوەڕانە دەجوڵێتەوە کە خۆی بۆ خۆی دروستیکردبوون. کۆندی باس لەوە دەکات کە هەر لەمنداڵییەوە خۆی لەگەڵ جیهانی موزیکدا یەکخستووەو پێیوایە لە ئەسپین، توشی تەحەددایەك بوو، کە پێچەوانەی ئەمەبوو و بەهۆی ئەمەشەوە ناچاربوو بوارێکی تر بدۆزێتەوە کە ئەویش هەمان تەحەددای هەڵگرتبێت، بەڵام هاوکات کێبەرکێیەکی کەمتری تێدا بێت. شایانی باسە زۆرێك لەو کەسانەی خەونەکانیان لەپیشە هونەرییەکاندا لەدەستدەدەن، بۆ نموونە

ئەو ژنەسەماکارانەی لێهاتویی جەستەیی پێویست بۆ سەماکردن لەدەستدەدەن، چەندین ساڵ لەپێناو زاڵبوون بەسەر خەمۆکیو هەستکردن بە نەبوونی لێهاتوویی‌و گوێپێنەدان، خەباتدەکەن پێش ئەوەی بتوانن دەست بە شتێکی تر بکەن لەژیانیاندا، بەڵام پرسەکە لای کۆندی بەمشێوەیە نەبوو. ئەم لەسەر ئەو بیرۆکەیە جێگربوو کە "زۆرباشە، بەڵام مەزن نییە"، هەر بۆیە دەستبەجێ دەستیکرد بە گەڕان بۆ بابەتێکی نوێی خوێندن پاش چەند ساڵێك ئەمە ڕووندەکاتەوەو دەڵێت: "لەرووی تەکنیکییەوە دەتوانم هەموو پارچە موزیکێك لێ بدەم، بەڵام ناتوانم بەو شێوەیە لێی بدەم کە ژەنیارە مەزنەکان لێی دەدەن".

کۆندی پێویستبوو لەسەری بە دایك‌وباوکی بڵێت لەم شوێنە سەرەکییەی خوێندنی زانکۆدا، هەموو شتێك گۆڕاوە، لەوبارەیەوە دەڵێت: "شێتانە دەستمکرد بە گەڕان بەدوای بابەتێکی نوێی خوێندندا. رومکردە دایك‌وباوکم کە سامانێکی زۆرو زۆربەی کاتەکانیان بۆ ئەوە تەرخانکردبوو ببمە پیانۆژەن، پێم وتن: دایە، بابە... من خەریکە جۆری پسپۆڕییەکەم دەگۆڕم". دەستبەجێ نەیتوانی هۆکاری ئەو کارەیان بۆ روونبکاتەوە، هەموو ئەوەی دەیزانی ئەوەبوو کە چیتر حەز لەوە ناکات ببێتە پیانۆژەن. ئەم سیانە گەیشتنە ڕێککەوتنێك، بەپێی ئەو ڕێککەوتنە دەبێت کۆندی سەرباری ئەو ماددەیەی پسپۆڕە تێیدا، لەماوەی چوار ساڵدا بروانامەی بەکالۆریۆس لەهونەردا بەدەستبهێنێت. لە ساڵی پێش دەرچوونیدا، کۆندی پسپۆڕییەکەی گۆڕی و دەستیکرد بە گەڕان بەناو ئەو بژاردە کەمانەی لەبەردەمیدا هەبوون وەك ئەدەبی ئینگلیزی‌و کارگێڕیی حکومی. پاش ماوەیەکی کەم ئەدەبی ئینگلیزی لە بژاردەکان سڕییەوە چونکە پڕە لە چەمك‌و قورسی تێدا نییەو ئارەزومەندیشی نەبوو.

کۆندی گەیشتە ئەو ئەنجامەی کە خوێندنی کارگێڕی حکومی لەو ئاستەدا نییە کە چاوەڕێی دەکات‌و بەلای ئەمەوە وا دیاربوو بەشەکانی وەك کارگێڕی وڵات، یان هەڵسوکەوتی تایبەت بە هەڵبژاردن، یان پارتە سیاسییەکان، یان تەنانەت پێکهاتەی حکومەت لەو ئاستی تەحەددایە یان ماندوبونەدا نین کە ببنەهۆی وروژاندنی گرنیپێدان. لەسەرەتای وەرزی خوێندنی بەهاریدا،

هەنگاوەكانى بەرەو بەشێك پەلكێشیانكرد كە گۆڕانكارى لە هەموو شتێكیدا دروستكرد. ئەو بەشە ئەوكاتە بە خوێندنى ماددەیەك سەبارەت بە سیاسەتى نێودەولەتى، سەرقاڵبوو، وانەى رۆژیش سەبارەت بە ستالین بوو، پرۆفیسۆر جۆزێف كۆربێڵ كە باوكى مادلێن ئۆلبرایتەو دیبلۆماسێكى پێشووەو لە ناوەندى ئەوروپادا كاریكردووە، دەیوتەوە.

كۆندى دەڵێت: "ئەو رۆژە ئەوەم دۆزییەوە كە لێم ونببوو. بیرمكردەوە كە روسیا ئەو شوێنەیە كە دەمەوێت زیاترى سەبارەت بزانم. كارەكە وەك كەوتنە خۆشەویستى وابوو... بەڵام ناتوانم هۆكارەكەى روونبكەمەوە، تەنها ئەوە نەبێت كە هەستمكرد رامدەكێشێت". دیاربوو ئەو تەحەددایەو نارۆشنییەى لە خوێندنى سۆڤیەتدا هەبوو، لەو جۆرانە بوون كە كۆندى بەدوایاندا دەگەڕا، بە واتەیەكى تر دیاربوو ئەم خوێندنو لێكۆڵینەوانە رێڕەوێكى تایبەتن لە ژیانى زانكۆیى كە بەتەواوەتى لەگەڵیدا دەگونجێت، ئەم رێڕەوە پێویستى بە سیستمێكى توندو سەخت هەیە، ئەمە سەرباری ئامادەیى بۆ فێربوونى زمانى بیانى. ئەم خوێندنانە بوارێكى تەواو نوێبوونو توانیان شەیدایەك لەكۆندیدا دروستبكەن كە پێشتر لە دەرەوەى جیهانى موزیكدا، هەستى پێ نەكردبوو. باس لەوە دەكات كە هەستێكى تێدا دروستبووە كە لەو هەستە چووە كە لە ساڵى ١٩٦٨دا لەكاتى بینینى چەند راپۆتەهەواڵێك سەبارەت بە داگیركردنى چیكسلۆڤاكیا لەلایەن روسیاوە، تێیدا دروستبووە. كۆندى ئەوكاتە زۆر كاریتێكراوەو بەمشێوەیە باس لەو هەستەى دەكات: "تائێستاش دەتوانم هەست بەو هەستە بەهێزە بكەم".

دكتۆر كۆربێڵ بە دەركەوتنو پەرۆشى كۆندى، سەرسامبوو هەربۆیە هانیدا پەیوەندى بەو پەیمانگاى پەیوەندییە نێودەولەتییانەى سەر بە زانكۆكەوە بكات، كە خۆى دایمەزراندبوو. كۆندى لەبارەى كۆربێلەوە دەڵێت: "بەڕاستى پێى سەرسام بووم و ئارەزووى لە ماددەكە كرد، خۆشیم خۆشویست، دیاربوو لە كاتێكى گونجاوو بە شێوازێكى گونجاو هەڵیبژاردووم". دەستبەجێ رووى گرنگیپێدانى كردە یەكێتیى سۆڤیەتو خۆى لە سیاسەتى سۆڤیەتو هەموو ئەو شتانەى پەیوەندییان بە سۆڤیەتەوە هەیە، نوقم كرد.

کۆندی لەگەڵ ئەو خولە بەراییەدا، هەستیکرد پێگەی راستەقینەی خۆی دۆزیوەتەوە. دایكوباوکی ئەم هەڵبژاردەیەی کۆندییان زۆر بەدڵبوو و پشتگیری خۆشیان بۆ دەربڕی. باوکی رایگەیاند: "کۆندی لەو جۆرە کەسانەیە کە زۆر متمانەی بەخۆی هەیەو دەتوانێت بڕیاری راست بدات، بەڵام هەڵبژاردنی زانستە سیاسییەکان، کارێکی سەیر بوو، چونکە رەشپێستەکان زانستە سیاسییەکان ناخوێنن"

دارسی ئەو کچە هاوڕێیەی بوو کە لە جیهانی پیانۆ رایکردبوو، پەیوەندیکرد بە بەشەکانی کارگێڕیی کارەوەو لە تەمەنی ۱۹ساڵیدا کۆمپانیایەکی دامەزراند کە تایبەتبوو بە دیزاین. ئێستا کۆمپانیاکەی قازانجێکی زۆری هەیەو خودی دارسی بڕوای وایە ئەویش‌و کۆندیش توانیویانە شێوازی نوێ بۆ خستنەکاری ئەو وزە بەرهەمهێنەرەیان بدۆزنەوە کە هەیانە. دارسی دەڵێت: "دیزاین شێوازێکە بۆ دۆزینەوەی دەروازەیەك بۆ من تا ئەو بەهرە گوزارشتئامێزانەی لەموزیکدا بەکارمدەهێنان، لێردا بەکاریان بهێنم، بەڵام کۆندی لە رێگەی خوێندنی ئەو زمانە بیانییانەوە توانی ئەو وزە مێشکییەی کە پێویستی بوو بۆ ئەوەی ببێتە پیانۆژەن، بەکاربهێنێت هەروەها توانیشی بەشێوەیەکی بنیاتنەر بڕیارەکانی بدات". دارسی هەستدەکات کە هەمیشە قەرزاری باوکی کۆندییە چونکە ئەو رێنوێنی‌و پشتگیری کردووە تا هاریکاری خوێندنی لە زانکۆ دەستبکەوێت. دارسی باس لەوە دەکات کە "جۆن رایس کەسێکی خۆشەویست‌و راشکاو بووە، بەڵام هاوکات کەسێك بووە داواکاری زۆر بووە، وا راهاتبوو کە دەیویست لەوە دڵنیابێت کە تۆ بەڕاستی هاریکاری خوێندنت دەوێت‌و ماندونەناسانە لەپێناو خوێندنەکەدا کاردەکەیت‌و ئەو هاریکاریە لە کەسێك نابڕێت کە ئەوەندەی تۆ شیاوی هاریکاری بێت. راستە ئەو دەیبەخشی، بەڵام لەبەرامبەردا پێشبینی شتی زیاتری دەکرد، پێموایە ئەم هەڵسوکەتە هی کەسێکی دانایە، ئەگەر چوویتە زانکۆو دوودڵ بوویت لەوەی کە ئەنجامی دەدەیت لەژیانتدا، ئەوا پێویستە کەسێك بدۆزیتەوە پاڵنەرت بێت بۆ ئەوەی بیربکەیتەوەو کاروبارەکانت یەکلایی بکەیتەوە. بەڕاستی پیاوێکی زۆر زیرەك بوو"

كۆندى لە چەند خولێكى زانستە سیاسییەكانو زمانى روسى، خۆى تۆماركرد بەڵام بەتەواوەتى دەرگاى بەرووى موزیكدا دانەخست. هەرچەند چیتر هەوڵى ئەوەى نەدەدا ببێتە ژەنیارێكى دانپیانراوى پیانۆ، بەڵام وەك خوێندكارێكى شێلگیرى پیانۆ مایەوەو لەمبارەیەوە دەڵێت: "هەستمكرد زۆر پەرۆشى خوێندنى كاروبارى روسیام بەڵام لەراستیدا شەیداییم بۆ موزیكیش لەدەست نەدا. تا ماوەیەكى زۆریش لە خوێندنى پیانۆو راهێنانكردن لەسەرى بەردەوامبووم". ئەم لایەنەى خوێندنەكەى، كۆندى خستۆتە ناو چوارچێوەى كۆمەڵەیەكى بچوك لە بەرپرسانى فەرمى حكومى كە پسپۆرییە زانكۆییەكەیان لە بوارى موزیكەوە دەستپێكردووە. شایانى باسە ئیدوارد هیس كە لەساڵى ١٩٧٠ تا ١٩٧٤ سەرۆك وەزیرانى بەریتانیا بوو، ژەنیارى ئۆرگو سەرۆكى كۆرس بوو، كاتێك كۆندۆلیزا رایس بوارى موزیكى تەواونەكردبوو، ئەم هێشتا خوێندكارى ئۆكسفۆرد بوو. پاش خانەنشینبوونى لەكارى سیاسى، هیس كاتێكى زۆرى لە سەركردایەتیكردنى چەند تیمێكى ئۆركسترا لە شوێنە جیاجیاكانى ئەوروپادا بەسەربردووە، هەروەها ئالان گرینسبان كە سەرۆكى یەدەگى دراوى فیدراڵییە لە ئەمەریكا، ژیانى پیشەیى وەك ژەنیارێكى ئامێرەكانى فوكردن لە پەیمانگاى جولیارد، دەستپێكردووە. گرینسبان پێش ئەوەى بچێتە زانكۆى نیۆركو خوێندن لە بوارى ئابوریدا بخوێنێت، كلارنێتو ساكسیفۆنى خوێندووەو لەگەڵ تیمەكانى جازدا، بەشدارى لە موزیك ژەنیندا كردووە. بەڵام كۆندى لە ساڵى ٢٠٠١دا دەڵێت: "پەشیمان نیم لەوەى وازم لە پیشەى موزیك هێناوە. پێموایە گەورەیى موزیك لەوەدایە كە بەدرێژایى ژیانت خۆشت بوێتو دەشتوانیت لە قۆناخە جیاكانى ژیانتدا، بگەرێیتەوە بۆ لاى"

كۆندۆلیزا چەندینجار باسى لەوە كردووە كە جۆزێف كۆربێڵ بووەتە هۆى ئەوەى بچێتە ناو ژیانى سیاسەتى نێودەولەتییەوە، پیاوێكە وێنەى لەم بوارەدا كەمە، پیاوێكە بەهۆى ئەزموونەكانى لە ئەوروپا لەپێشو پاشو لەكاتى شەرى جیهانى دووەمدا كردونیەتە نموونەیەكى سەرسورهێن بۆ ئەو گەنجانەى شەیداى تێگەیشتن لەپەیوەندییە نێودەولەتییەكانن. كۆربێڵ بەردەوام كەسایەتییە

هونەرییەکانی بۆ بازنەی هاوڕێیەتی رادەکێشا. کۆنە هاوڕێیەکی خێزانەکەی کۆربێڵ سەبارەت بەم پیاوە دەڵێت: "شێوازێکی خۆی هەبوو بۆ هاندانی کەسانی بەهرمەند. هونەرمەند نەبوو، بەڵام هونەرمەندانی لە دەوری خۆی کۆدەکردەوە". دیاربوو کچە خوێندکارێکی وەك کۆندی کە بە چەند زمانێك قسەیدەکردو موزیکژەنێکی راهێنراو بوو، سەرباری ئەوەش کەسێکی لێهاتوو و هاوسەنگو پشتبەخۆبەستوو بوو، لەو جۆرە کەسانە بوو کە کۆربێڵ بۆلای خۆی رادەکێشان هەربۆیە زوو ئەم پیاوە کۆندی خستە ژێر سایەیەوە.

جۆزیف کۆربێڵ لە ساڵی ١٩٠٩ لە چیکۆسلۆڤاکیا لەدایکبووەو سەرەتا لە پاریس خوێندویەتیو دواتر لە زانکۆی چارلز لە پراگ، مۆڵەتی لە یاسادا بەدەستهێناوە. یەکەم پۆستی لە حکومەتی چیك وەك وەزیری کاروباری دەرەوە وەرگرتووەو لە ساڵی ١٩٣٧یشدا بووەتە پاشکۆی رۆژنامەوانیی باڵیۆزخانەی چیك لە بەلگرادی پایتەختی یۆگۆسلافیا. فێری زمانی سربی بووەو توانیویەتی دۆستایەتی توندوتۆڵ لەگەڵ چەندین رۆژنامەوانی یۆگۆسلاڤیدا بنیاتبنێت، ئەو رۆژنامەوانانەی کە لەکاتێکدا هیتلەر چووە ناو چیکسلۆڤاکیاوە، رۆڵێکی گرنگیان بەنیسبەت خۆیو خێزانەکەیەوە بینی. لە ئازاری ساڵی ١٩٣٩دا هێزە نازییەکان چوونە ناو پراگەوە، ئەو کاتەش ناوی کۆربێڵ کە جولەکەبوو، لە ریزی پێشەوەی ئەو لیستەدابوو کە داواکرابوو دەستگیر بکرێن. خێزانی کۆربێڵ وەك چەندین خێزانی تری جولەکە، نەژادو پەیوەندییە ئاینییەکانیان رەتکردەوە. کۆربێڵ لە خانەی ئاینی ئەو بەڵگەنامەیەی کە دەبوو بەناچاری خێزانەکان پڕی بکەنەوە، دەنووسێت "هیچ"واتە هیچ ئاینێکی نییە. مایکڵ دۆبس کە ژیاننامەی مادڵین ئۆڵبرایتی نووسیوەتەوە لە زاری یەکێك لە هاوکارە چیکییەکانی کۆربێلەوە دەگێڕێتەوەو دەڵێت: "کۆربێڵ یەکێکە لەو جولەکە زۆر کەمانەی پێش شەڕەکە، توانیویانە پۆستی وەزیری دەرەوە بگرنەدەست. بۆیە توانی لە گرتنەدەستی ئەم پۆستەدا سەرکەوتن بەدەستبهێنێت، چونکە هیچ ئاماژەیەکی نەدابوو بەوەی کە جولەکەیە". جۆزێف بەدرێژایی چەند هەفتەیەك کاری لەسەر دانانی پلانێك کردووە بۆ دەرکردنی خۆیو خێزانەکەی بۆ یۆگسلافیا، ئەوەبوو بە یارمەتی

چەند نامەیەكى فەرمى راسپاردن لەلایەن دوو رۆژنامەوە لە بەلگراد، توانى ڤیزاى دەرچوون بۆ خۆىو هاوسەرەكەىو كچەكەیان كە ئەوكاتە تەمەنى دوو ساڵ بوو، دەستبكەوێت. ئەو دوو رۆژنامەیە پۆستى پەیامنێرى دەرەوەیان پێدابوو. ئەم خێزانە چەند هەفتەیەكى كەم لە بەلگراد بەسەردەبەن، دواتر رودەكەنە لەندەن كە تێیدا ئەندامانى باڵاى حكومەتى چیكى تێدابوو.

كۆربێڵ وەك سكرتێرى تایبەتى وەزیرى دەرەوەى چیك، جان ماساریك، كاریكردووە، دواتر ئەوەندەى پێناچێت دەبێتە سەرۆكى دەستەى ئێزگەى چیك. ئەوكاتەى ئەم خێزانە لە لەندەن نیشتەجێ بوون، هێزەكانى هیتلەر پەلامارى ئەو گەڕەكە دەدەن كە تێیدا نیشتەجێبوو. جۆزێف زانیارىی ئەوەى پێگەیشت كە زیاتر لە ٢٠ كەس لە خزمانى لە كۆمەڵكوژییەكەى نازییەكان لەوڵاتەكەیدا، تیاچوون، سێ باپیرو دوو پورو مامێكو ئامۆزایەكو نۆ خزمى ترى مادلین لەناو قوربانییەكانى ئۆشیفیتز یان تیریزین بوون كە دوو سەربازگەى دەستگیركردن بوون لە چیكسلۆڤاكیا.

پاش جەنگەكە خێزانەكە دەگەڕێنەوە بۆ پراگو جۆزێف بەردەوامدەبێت لە پۆستە باڵا فەرمییەكەى لە حكومەتى چیكدا. مادلین تەمەنى دەگاتە هەشت ساڵو خێزانەكەش لە شوقەیەكى پشكەوتوو و گرانبەها لە نزیك كۆشكى سەرۆكایەتییەوەو نیشتەجێ دەبن. لە ساڵى ١٩٤٦دا كۆربێڵ، وەك ئەندام، بەشدارى لە وەفدى چیك بۆ كۆنگرەى پاریس دەكات، كۆنگرەیەك بوو سیستمى نوێى جیهانى تێدا لەدایكبوو، راستەوخۆ دواى كۆنگرەكەش كە ئەوكاتە تەمەنى ٣٦ ساڵان بوو، وەك باڵیۆزى وڵاتەكەى لە یۆگۆسلاڤیا، دامەزرا. ئەم پیاوە لە هاتوچوون لەنێوان پراگو بەلگرادا بەردەوامدەبێتو بەهۆى ئەوەشەوە مادلین ژیانێكى خۆشى لە بارەگاى حەوانەوەى باڵیۆزدا بەسەربردووە. شایانى باسە خێزانى كۆربێڵ چەند پرۆفیسۆرێكى تایبەتى دیاریكردبوو تا وانەى تایبەتى بە مادلین بڵێنەوە نەوەك لە خوێندنگە ناوخۆییەكاندا توشى ریكلامكردن بۆ كۆمۆنیستى، ببێتەوە. كاتێك مادلین تەمەنى دەگاتە ١٠ ساڵان، خێزانەكەى دەینێرنە خوێندنگەیەكى تایبەت لە سویسرا. ئەوەندەى پێناچێت سێبەرى

بــارگرژی لــەنێوان کۆمۆنیســـتو دیموکراتـــەکان، وەك هـــەورێکی تاریـــك لـــە چیکســلۆڤاکیا بـاڵ بەسـەر خێزانەکـەدا دەکێشـێتو زووبـەزوو لـە سـاڵی ١٩٤٨دا کۆمۆنیســتەکان دەسـەڵات لـەو وڵاتـەدا دەگرنەدەسـت، هەربۆیـە ئـەم خێزانـە ناچـاردەبن رابکەنـە ویلایەتـە یـەکگرتووەکان. کۆربێـڵ پـێش ئـەوەی پـراگ جێبهێڵێت، لە لیژنەیـەکی بارەگای نەتەوەیـەکگرتووەکان سـەبارەت بـە پاکسـتانو هندستان، دامەزراو دواتر بەتـەواوەتی لـە بارەگـای نەتـەوە یـەکگرتووەکان لەشـاری نیۆرك دەستیکرد بەکارکردن. لە ساڵی ١٩٤٩دا کۆربێـڵ بـەهۆی ئـەو فشـارەی رژێمـی حکومەتی نوێ لە پراگ ئەنجامیدەدا، دەست لە کارەکەی هەڵدەگرێت.

پـاش جـەنگی جیهـانی دووەم، زانکۆکـانی ئەمـەریکا چـەند پرۆگرامێکـی چـڕوپڕیان سـەبارەت بەبابـەتی سیاسـەتی نێودەولـەتی، دەسـتپێکرد. ویلایەتـە یـەکگرتووەکان خـۆی وەك یـاریزانێکی نـوێ لەسـەر شـانۆی جیهـانی بینییـەوە، هەربۆیە بیری لەوە کردەوە کە پێویسـتی بـە رۆشـنبیرکردنێك هەیـە کـە پسـپۆڕانی بـواری مێـژووی چـەند سـەدەیەك لەمەوبـەر تـا دروسـتبوونی یـەکێتیی سـۆڤیەتو کوتلـەی سـۆڤیەت، پێشکەشـی بکـەن. بەرپرسـانی ئـەم پرۆگرامـە زانکۆییانـە بـۆ چـەند پسـۆڕێکی ئـەوروپی دەگـەڕان کـە تـازە کۆچـیان کردبێـت بـۆ ویلایەتـە یەکگرتووەکانو زانکۆی دێنیڤەر ئەو پسۆڕەی کە بـە دوایـدا دەگـەڕا، لـە جۆزێـف کۆربێڵدا دۆزییەوە. پاش ئـەوەی دەسـتبەرداری کـارکردن لەنەتـەوە یـەکگرتووەکان بوو، کۆربێڵ وەك پرۆفیسۆری پەیوەندییە نێودەولەتییەکان، لـە زانکۆکـە دامـەزرا. لـە سـاڵی ١٩٥٩دا بـووە راگـری پـەیمانگای زانکـۆیی بـۆ لێکۆڵینـەوەی نێودەولـەتیو پۆستی بەڕێوەبەری دامەزراوەی زانسـتە کۆمەڵایەتییەکانیشـی وەرگـرت. لەمیانـەی کارکردنیـدا کۆربێـڵ رێـزو پێزانینێکـی زۆری لێنـراو وەك پرۆفیسـۆرێکی نـاوازە سـەیردەکرا، کەسـێکی نـەرمونیانو گـەرموگوڕو بەخشـندە بـوو. داواکـاری زۆری لەجیهانـەوە بـۆ دەهـاتو وەك پرۆفیسـۆرێکی میـوان لـە زانکۆکـانی ئۆکسـفۆردو هارڤـاردو کۆلۆمبیـاو پـەیمانگای تـەکنیکی ماساشوسـتسو چـەندین زانکـۆی تـر کاریکردووە. کۆربێڵ شـەش کتێـبو ژمارەیـەکی ئێجگـار زۆر وتـاری بڵاوکردووەتـەوە کە هەموویان بە چڕوپڕی باس لە پرسی ئەوروپای رۆژهەڵاتو شەڕی سارد دەکەن.

پاش باوکی، کۆربێلێ دووەم گرنگترین کەسە لە ژیانی کۆندیدا. هەر لەو سەردەمەی کۆندی کچێکی بچوك بووە، جۆن رایس گرنگیپێدانەکانی کچەکەی سەبارەت بەپرسە نێودەولەتییەکان ورژاندووەو کاتێکی زۆری لەگەڵدا بەسەردەبرد سەبارەت بەو پرسانەی لە هەواڵی رۆژانەدا باسدەکران، ئەمەش وای لە کۆندی کرد هەروەك باوکی، ژیانی خۆی رێکبخات. کۆندی، جۆزێف کۆربێلێ بە"باوکی رۆحی" ناودەبات. شایانی باسە مادلینیش وەك کۆندی تەواو وابەستەی باوکی بووە. دۆبس دەڵێت: "هیچ گومان لەوەدا نییە کە مادلین هەر لەمنداڵییەوە جێگەی گرنگیپێدانی دایكوباوکیو سەرچاوەیەکی خەونو هیواکانیان بوو. ئەو گەورەترو لێهاتووترو بەتەماحتر بوو". خودی مادلینیش باوکی بەو کەسە توند، بەڵام زۆر خۆشەویستە وەسفدەکات، کە پشتگیرییەکی زۆری پێشکەش بەخێزانەکەی کردووە".

پسپۆرییە نوێکەی کۆندی لە زانستە سیاسییەکاندا، فێربوونی زمانی روسیشی لەخۆگرتبوو. هەندێك کەس واراهاتبوون کە بەشێوەیەك سەیری ئەم زمانەیان دەکرد "ئەو زمانەیە کە فێربوونەکەی ١٠ ساڵی پێویستە"، ئەمەش بەهۆی قورسی پیتەکانییەوەیە کە بەرەگەز سلاڤی کۆنە لەگەڵ گرانی لە تێگەیشتنو لە ئالۆزییەکانی، ئەمانەش بۆ زۆرێك لە خوێندکاران سەرچاوەی بارگرانی زۆر گەورە بوون. کۆندی هەستیکرد کە خوێندنی وانەی زمانی فەرەنسیو ئیسپانیو ئەڵمانی لەرابردوودا حەزێکی لەلا دروستکردووە کە خوێندنی زمانی لەلا خۆشەویست بکات، بەهۆی ئەمەوە لەو بوارەدا توانی پێشکەوتن بەدەستبهێنێت، سەرنجیشیدا ئەو ئەزموونە زمانەوانییانەی لەرابردودا فێریبووە، بووەتە بنچینەیەکی پتەو بۆ دەستەواژەکانی ئەو یاسا رێزمانیانەی زۆرێك لە خوێندکاران، لە بیریان دەچێتەوە، ئەم یاسایانەش بنچینەن بۆ فێربوونی زمانێکی نوێ. جایسۆن گالی کە مامۆستای زمانی روسیو خوێندکاری دکتۆرای فەلسەفەیە لە زانکۆی کۆلۆمبیا، دەڵێت:"ئەلفابێتی روسی وەك تەحەددایەکی گەورە وایە، بەڵام بەشی هەرەقورسی زمانەکە نییە" ئەو مامۆستایە بەردەوامدەبێتو دەڵێت: "زمانی روسی لە زمانەکانی چیرۆکە شیعرو

پەخشان کە دەگەڕێتەوە بۆ سەدەکانی ناوەڕاست، قورسترە، بەشێکی ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەلفابێتییەکەی. ئەو کەسەی دەیەوێت فێرببێت، بە نووسینی پیتەکانی ئینگلیزی لەبری روسی دەستپێدەکات، بەڵام لەوە قورستر ئەوەیە لەو رۆڵە تێبگەیت کە ئەو وشانە دەیگێڕن، ئەم رۆڵە پەیوەندی بەشوێنی وشەکانەوە نییە لەڕستەدا بەڵکو پەیوەندی بەکۆتایی خودی وشەکانەوە هەیە، ئەمەش شتێکە پێچەوانەی ئەوەیە کە لەئینگلیزیدا هەیەو زۆرێك لە خوێندکاران ئەمە بە کارێك دادەنێن کە تێگەیشتنی قورسە".

مانگ دوای مانگ کۆندی زیاتر لە زمانی روسی تێدەگەیشت هەربۆیە خۆی بەشێوەیەك بینییەوە کە پەیوەندییەکی گەرموگوڕی لەگەڵ ئەو وڵاتەدا هەیە کە دەبێتە شتێکی سەرەکی لە ژیانو کارکردنیدا. بەوپێیەی تەنها دوو ساڵی لەبەردەمدا مابوو بۆ دەرچوون (تخرج)، کەواتە کاتێکی زۆری نەبوو تا ئەرکی زۆر بخاتە سەرشانی، هەربۆیە لەسەر بڕیارەکانی پێشووی مایەوەو بەشێوەیەکی فراوان دەستیکرد بە خوێندنەوە.

کاتێك خێزانی رایسماڵیان گواستەوە بۆ دێنیڤەر، جۆن بووە قەشەیەکی بەشدار لە کڵێسەی مەشیەخەی مۆنتڤیۆ، هەربۆیە کۆندی هەموو شەوانێکی پێنجشەممەی لە ڕاهێنان لەگەڵ گرووپی کڵێسەدا بەسەردەبرد کە پێکهاتبوو لە ٨٠ ئەندامو گرووپێکی نیمچە دانپیانراو بوو. مۆنتڤیۆ لە ساڵەکانی شەستەکاندا، رۆڵێکی گرنگی لە یارمەتیدانی پرۆسەی تێکەڵکردنی رەشپێستو سپیپێستەکان لە گەڕەکی پارك هێڵ لە دێنیڤەر کە گەڕەکێکبوو لە سەردەمی بزووتنەوەی مافە مەدەنییەکان پرۆسەی تێکەڵکردنی رەشپێستو سپیپێستەکانی پەیڕەودەکرد، بینیوە. چەند لیژنەیەکی سەرخستنی کارەکان لەو گەڕەکە پێکهێنران، لەو لیژنانە دەچوون کە لە گەڕەکی هاید پارك لە شیکاگۆ یارمەتی تێکەڵکردنی رەشپێستو سپیپێستەکانیان دەدا. کڵێسەی مەشیەخەی مۆنتڤیۆ لەگەڵ کڵێسەی کاسۆلیکی نهێنی پیرۆزو کڵێسەی میتۆدی پارك هێڵ، هاوکاری یەکتریان دەکرد لە دامەزراندنی لیژنەی کاری پارك ڤیو. ئەم لیژنەیە یارمەتی کەمکردنەوەی کۆچکردنی خێزانە سپیپێستەکانیان دەدا لەو گەڕەکەی کە خێزانە رەشپێستەکان

تازە دەستیانکردبوو بە کۆچکردن بۆی. رۆس واینەر کە ئەندامێکی کۆنی کڵێسەی مەشـــیەخەی مۆنتڤیۆیـــەو خێزانـــی رایـــس بەباشـــی دەناســـێت، دەڵێـــت: "شوێنکەوتووانی ئەم کڵێسانە پێکەوە کۆدەبنەوەو دەڵێن: "رێگەنادەین ئەوە لە گەڕەکەکەمان روبدات، ئێمە پێکەوە گەڕەکێکی تێکەڵمان لە ڕەگەز، لەرووی ئابوری‌و کۆمەڵایەتییە، پێکهێناوە". تۆمارەکانی کڵێسەکە کە ناونراون گیانی مۆنتڤیۆ ١٩٠٢ - ٢٠٠٢ باس لەوە دەکەن: "داوا لە پەیڕەوکارانی کڵێسەکە کرا لەکاتی کڕین یان فرۆشتنی زەویدا، پەیماننامەیەکی دووقۆڵی‌و نا نەژادی واژۆبکەن... مۆنتڤیۆ پەیوەندیکرد بە کڵێسەکانی ترەوە... ئەمەش لە چوارچێوەی چەند هەوڵێکدابوون بۆ ئەوەی پارك هیڵ بکرێتە یەکەم گەڕەك لە دێنیڤەرو لەراستیدا لە ویلایەتە یەکگرتووەکانیش، کەتێیدا رەشپێست‌و سپیپێست تێکەڵ بکرێن"

لە شەستەکانی سەدەی بیستەمدا ئارسەر میلەر کە گەورەترین قەشەی کڵێسەی مۆنتڤیۆ بوو، پێش هەر کەسێکی تر، داوای لەسەرکردە رەشپێستەکان کرد لەکڵێسەکەدا قسەبکەن. واینەر دەڵێت: "لە گەرمەی بزووتنەوەی مافە مەدەنییەکاندا، میلەر تووانی مارتن لۆسەر کینگی کوڕ قایل بکات بەوەی بێتە مۆنتڤیۆ، بێگومان ئەم داواکارییەش ئازایەتییەکی زۆری پێویستبوو". لە ساڵی ١٩٦٩شدا کڵێسەی مۆنتڤیۆ داوای لە دیۆك ئێلنگتۆن کرد پارچە سروتێکی خۆی کەناوی سروتی پیرۆزی دووەم بوو، لەو کڵێسەیەدا نمایش بکات. دەرهێنانی ئەم کارە، سەرباری ژەنیارانی ئۆرکێسترای سیمفۆنی دێنیڤەر، بەشداریکردنی گرووپی مۆنتڤیۆی لەخۆگرتبوو. ژمارەیەکی زۆر لە خەڵك ئامادەی ئەم ئاهەنگە دەبن‌و دەبێتە روداوێکی دیارو سەرنجراکێش لە مێژووی کڵێسەو کۆمەڵگەکەشدا.

بەوپێیەی یەکێکبوو لە چوار قەشە بەشدارەکەی کڵێسەکە، جۆن واراهاتبوو مانگی جارێك ئامۆژگارییەکانی پێشکەش دەکرد، هەروەها وەك راوێژکاریش کاری کردووە، سەرکردایەتی پرۆگرامێکی تایبەت بەفێرکردنی تازەپێگەیشتووانی کردووە کە ناوی گرووپی ٤٩ بوو. ئەم گرووپە ناوەکەی لە رۆژانی تای گەڕان بەدوای زێڕو دانانی پرۆگرامێکی رۆژانەی خوێندنەوە وەرگرتووە کە ماوەکەی ٤٩ خولەك بوو. تۆمارەکانی کڵێسەکە دەڵێن: "لەژێر سەرپەشتی رایسدا، کارەکانی یانەی هاوچەرخی

گرووپــی ٤٩ دەنگیاندایــەوە، ژمــارەی پێشــەنگەکانی زۆربــوون". کارەکــانی جــۆن لەکلێســەکەدا چــەندین ئــەرکی چاودێرییان لــەخۆگرتبوو لەوانــە ســەردانکردنی ئــەو نــەخۆش و پەککەوتانــەی ســەر بــە کلێســەکەبوون، کــە لەنەخۆشـخانەدا کــەوتبوون. شایانی باسە پۆستەکەی جۆن وەك راگرو مامۆستای زانکۆ، رێگەی پێ نــەدەدا کــە ببێتــە پیــاوێکی ئــاینی لێبراو. واینــەر دەڵێــت قەشــە رایس کەسایەتییەکی دیــاری گەڕەکەکــە بــوو و پیــاوێکی ئــاینی بــوو کــە خــاوەنی رێزێکــی زۆر بــوو. واینــەر بەردەوامــــدەبێت و دەڵێــــت جۆن:"بـــەهۆی پەیوەندییـــەکانی بـــە زانکۆکـــەوە، شــکۆمەندییەکی گــەورەی دابــووە کلێســەکەو بــەهۆی ئەوەشــەوە ئەمەریکییــەکی بەڕەگەز ئەفەریکیبوو، توانیبووی رێزێکی زۆر پەیدابکات".

جۆن یارمەتی ئــەو کەسانەی دەدا کــە لــەژێر سایەیدا بــوون تــا لــە گۆشــەیەکی نوێــوە بڕواننــە کاروبارەکــان، ئەمــەش کارێــك بــوو کتومــت لەگــەڵ خوێنــدکارە زانکۆییەکانیشیدا ئەنجامیدەدا. سەرپەرشتیاری ئەبرەشی پێشــوو ریتچارد هچیســۆن دەڵێت: "کاتێك جۆن هاتە ناو تیمەکەوە، دەستبەجێ دەستیکرد بە کارکردن لەگەڵ ئــەو گرووپــەی لــەژێر نــاوی تێکــەڵکردنی سپیپێســت و رەشپێســت لــە مۆنتڤیــو، رێکمانخســتبوو. ئــەم پیــاوە یارمەتییــەکی زۆری پێشکەشــکردووین و لەڕاســتیدا هــەر لەیەکــەم کۆبوونــەوەوە، چــەندین زانیــاری بەســودی پێــداین. لــەو کۆبوونەوەیــەدا قسەمان لەسەر چۆنیەتی راکێشانی زیاتری ئەنــدامی رەشپێســت کــرد، ئــەویش وتــی: "زۆر چــاکە، ئایــا هــەمووتان لەســەر ئــەم تێکەڵکردنــە، کــۆکن؟" ئێمــەش وەڵامــمان دایــەوە کــە بێگومــان کــۆکین. دواتــر ســەبارەت بــە شــوێنی نزیکتــرین کلێســەی مەشیەخەی رەشپێستەکان، پرسیارمانکرد. ئاگادارمانکردەوە کە دانەیەك هەیە دوو میــل لێمانــەوە دوورە. ئــەم پیــاوە پرســیارێکی تــری لێکــردین: "بۆچــی هەنــدێکتان پەیوەندی بەو کلێسەیەوە ناکەن؟" ئەوکاتە لەوە تێگەیشتین کە ئێمە بڕوامــان بــە تێکەڵکردن هەیە، بەڵام لێپرسراوێتی جێبەجێکردنی ئەو ئەرکە دەخەینــە ئەســتۆی رەشپێستەکان"

ریتچــارد بەردەوامــدەبێت و دەڵێــت: " هەمیشــە جــۆن کەســێکی راشــکاوو راستگۆو پــڕ لەتەحــەددا بــوو، هاوکــات کەســێکی کاریگــەر بــوو. ئــەو پیــاوە هێنــدە

کەسێکی راستگۆ بوو و هەستی بە ئارامی ناواخن دەکرد بەشێوەیەك کە هەڵوێستی بەرگری‌و تورەیی ئامێزی نەدەگرتەبەر. پێموایە کۆندی هەندێك لەم ئاکارانەی بە بۆماوەیی بۆ ماوەتەوە".

لە مۆنتفیۆ دابونەریتی موزیکی کلاسیکی سەرنجی کۆندی بەلای خۆیدا رادەکێشێت. ئەو گرووپە کە بە یەکێك لە باشترین گرووپەکانی شارەکە دادەنرا، واراهاتبوو بەشێوەی دەوری، چەند پارچە موزیکێکی مەزنی سرودی پیرۆزی نمایشدەکرد. مارگرێت وینەر کە هاوکاری کۆندی بوو لە گرووپەکە، دەڵێت: "کۆندی دەنگێکی جوانی هەبوو، ئاهەنگێکی لە کڵێسەکە سازکردو تێیدا پیانۆی ژەنی، ئەمەش ئەو هۆکارەیە کە پاڵی پێوەنام ئەوکاتە بگەمە ئەو باوەڕەی کە کۆندی لەموزیکدا هەنگاو بەرەوپێشەوە دەنێت. لەبیرمە کە خاوەنی کەسایەتییەکی دۆستانەو خۆشەویست بوو، گەنجێکی بەهرەدارو رۆحسوك بوو" هەندێك لەو پارچەموزیك‌و سروتانەی گرووپەکە نمایشیان دەکرد، کاریگەرییەکی قوڵیان لەناخی کۆندیدا جێهێشتووە. لە دیدارێکی رادیۆییدا کۆندی دەڵێت: "پارچە سرودێکی بیتهۆڤنمان نمایشکرد کە ناوی مەسیح لەسەر لوتکەی زەیتونە بوو، زۆر حەزم لەم پارچە سرودە بوو کە پارچەیەکی ئاینی بوو و زۆر نمایش نەدەکرا، لەبیریشمە کە یەکێك لەساتە مەزنەکانی ژیانم ئەوەبوو کاتێك لە ساڵی ٢٠٠٠دا بۆ یەکەمینجار چوومە ئیسرائیل‌و لەسەر لوتکەی شاخی زەیتون، وەستام. ئەوکاتە کتوپڕ ئەم سرودە مەزنەم بیرکەوتەوەو هەروەك چۆن کەسێك شتێکی لەم بابەتەی بیردەکەوێتەوە، سەراپای جەستەی داگرتم"

جۆن رایس سەرباری کارکردنی وەك راگری زانکۆو بواری فێرکردن‌و چاودێری ئەبرەشیە[1]، لە ئیدارەی ناوخۆیی شاری دێنیفەریشدا کاریکردووە. جۆن واراهاتبوو کە لە چوارچێوەی کارەکەیدا وەك راوێژکار لە دەستەی هەڵبژاردنی تاکەکانی خزمەتگوزارییە گشتییەکان، چەندین سەردانی بۆ واشنتۆنی پایتەخت

[1] لە هەندێك لەشێوەکانی مەسیحیەتدا، ئەبرەشیە بچووکترین یەکەیە لە سیستمی کڵێسەدا (وەرگێر).

ئەنجامـدەدا. لـە سـاڵی ١٩٧٨دا دەبلیـو ئـێچ مـاك نیکۆلاسـی دووەم کـە سـەرۆکی شـارەوانی بـوو لـە دێنیڤـەر، جـۆنی لـە دەسـتەیەکی تازەکردنـەوەی دێنیڤـەردا دامەزرانـد. جـۆن بەشـداری لـە ئەنـدامێتیی چـەندین ڕێکخـراودا کـردووە لەوانـە یانەی کیوانیو یانەی ئۆپتیمیست، بەهۆی ئەم چالاکییانەیەوە توانی پارێزگاری لە پەیوەندییەکانی لەگەڵ پیاوانی کارو بەرپرسانی شارەکە، بکات، لە زانکۆکەش بووە ئەندامی هەردوو کۆمەڵەی برایـەتیی فـای دەلتـا کاپـاو برایـەتیی ئـەلفا فـای ئەلفا.

بەرزخوازیو سەرقاڵبوونی کۆندی لەوانەی باوکی کـەمتر نـەبوون. خلیسـکان لەسەر سەهۆڵ بووە کارێکی زۆر گرنگ لەژیانیداو تائێستاش ڕاهێنانەکانی لەسـەر پەت وەك بەشێکی چالاك لەو پرۆسەی کە کردیە ئەو کەسە شیاوەی کـە ئـەمڕۆ هەیـە، دادەنێـت. کۆنـدی لـە سـاڵی ١٩٩٩دا ڕایگەیانـد: "پێموایـە وەرزش پلەوپایەیەکی تایبەتی لەلای من هەیە، من ڕۆژێك لـە ڕۆژان کەسـێکی وەرزشـکار بووم. پێموایە دەمتوانی زۆر لەو ڕاهێنانانەی خلیسکانی ئیقاعی لەسـەر سـەهۆڵ فێـرببم کـە دواتـر وازملێهێنـان. لەڕاسـتیدا ئەوەنـدەی ئـەو یارییـە وەرزشـییانە تونـدوتۆڵیو ڕێکوپێکیـت پێـدەدەن، هـیچ شـتێکی تـر پێـت نـادەن". ئـەوەش یەکێکی تربوو لەو وانە ژیانیانەی ئەم خانمە لەباوکییەوە بۆی ماوەتەوە.

کۆندی زۆر بەوە دڵخۆش بوو کە ئەوەی هەڵبژارد بەدرێژایی ماوەی خوێندنە زانکۆییەکەی، لە زانکۆکە بمێنێتـەوە. پـاش چـەندین سـاڵ ڕایگەیانـد: "زانکـۆی دێنیڤـەر گەوهـەری زانکۆکانـەو زۆر زۆر پێـی سەرسـامم". لـە سـاڵی ١٩٧٤ داو لەتەمـەنی ١٩ سـاڵیدا، کۆنـدی تـوانی بڕوانامـەی بـەکالۆریۆس لـە زانسـتە سیاسـییەکاندا بەدەسـتبهێنێت. کۆنـدی بـە باشـترین دەرچـووانی ئـەو سـاڵە دادەنرێت کە باڵاترین پلەی ڕێزلێنانیـان بەدەستهێناوە، بـە پلـەی شـەرەفەوە لـە زانکۆکـە دەرچـوو لەبەرئـەوەی تـوانی زنجیرەیـەك مـاددەی تایبـەتی بڕیـاردراو تـەواوبکات، هاوکـات پلـەی نایابیشـی لـە مـاددە بڕیارلێـدراوە باوەکـان، بەدەسـتهێنابوو، یـەکێکبوو لـەو ١٠ خوێنـدکارەی بـەهۆی ئـەوەی پێـی دەوتـرا "دەسـکەوتی سـەرکەوتوو و بەڵگـەی بلیمـەتی لـە بـواری زانسـتە سیاسـییەکان"،

پلەى شەرەفيان بەدەستهێنابوو". لە بڵاوكراوەى دەرچوووانى زانكۆكە ناوى كۆندى وەك ئەندامێكى مۆرتەر بۆرد هاتبوو كە ئەمەش كۆمەڵەيەكى فەخريى ژنان بوو. ئەو پلە نايابانەى بەدەستيهێنابوون لەگەڵ فراوانبوونى ئاسۆى برپارلێدراوە زانكۆييەكان بوونە هۆى ئەوەى بچێتە ناو برايەتيى فاى بيتا كابا كە كۆمەڵەيەكى فەخرى خوێندنبوو. دروشمە بەيۆنانى نووسراوەكەى ئەم كۆمەڵەيە هاوشێوەى ئەو دروشمە بوو، كە هەردوو بنەماڵەى رايس و راى هەڵيانگرتبوو، ئەويش بريتبوو لە: **خۆشويستنى دانايى، رێبەرى ژيانە.**

بەهۆى ئەم هەموو پلە فەخرييانەوە، كۆندى شياوى نازناوى سەركەوتوترين خوێندكار بوو، بەڵام راگەياندنى بەدەستهێنانى خەڵاتێكى مەزنترو بەنرختر، سەرنجێكى فراوانى بەلاى دەسكەوتە ديارەكانيدا راكێشا، ئەويش خەڵاتى ناوازەترين ژن بوو. زانكۆكە ئەم نازناوە بەمشێوەيە باسدەكات: "بەرزترين پلەى فەخرييە كە دەدرێت بە كچە خوێندكارێك كە بە درێژايى ماوەى خوێندنى زانكۆيى، خوێندنەكەى، بەرپرسيارێتييەكەى، دەسكەوتەكانى و پشكەكانى لە زانكۆكە، شياوى ئاماژەپێدانن". شايانى باسە خودى كۆندۆليزا رايس كە جارێكيان بەشێوەيەك وەسفكراوە كە "ماددەيەكى خاوى زانكۆيى نييە"، لە ساڵى ١٩٧٤دا پێش دەرچوون، بەرزترين پلەى فەخرى پۆلەكەى بەدەستهێناوە. لەسەرەتاى ساڵى خوێندنى ئەوساڵەدا ئەرشيباڵد كۆكس واتە ئەوكەسەى لێكۆڵينەوەى لەسەر پرسى ووتەرگەيت كردووە، وتارێك پێشكەش دەكات. تەوەرى سەرەكى باسەكەى كۆكس لەوەدا دەبێت كە دەڵێت هەر خوێندكارێك بەيارمەتى نەتەوەكەى بەرپرسيارێتييەكى تايبەت لەئەستۆدەگرێت تا نەتەوەكەى لەو پەشێويە دەستوورييە پارێزراوبێت كە ئابڕوچوونەكەى ووتەرگەيت ئاشكراى كردووە. كۆندى بە ناوەرۆكە بەهێزەكەى ئەو بانگەوازە زۆر سەرسام دەبێت. ئەم ژنە ئەمە باسدەكات و دەڵێت: "بەوپێيەى كە ئەوە روون نەبوو لەلام بە دياريكراوى چۆن ئەم يارمەتييە پێشكەش بكەم، لەوە دڵنيانەبووم كە تەنها ماددەيەك كە لە بابەتى سيايەتى ئەمەريكيدا خوێندوومە، كردوومیەتە كەسێكى ئامادە بۆ ئەم كارە. بيرم لەوە كردەوە كە رەنگە باشتربێت

بۆ من لەزانکۆدا بمێنمەوە یان لە سەعات ٩ تا پێنج کارێکم دەستبکەوێت و هەموو ئەو ئەرکانەم لەبیربچێتەوە کە هەمووان بەسەریاندا سەپاندووم، ئەویش بەهۆی ئەوەی ئەو هەلەم نەبوو کە پێویستم پێیەتی". ئەو وتارە بووە یارمەتیدەرێك بۆ کۆندی کە پەرە بە بەرنامەکانی بدات لە ڕووبەڕووبوونەوەی پرسەکاندا، کاتێکیش بووە پرۆفیسۆری زانکۆ ئامۆژگاری خوێندکارەکانی دەکرد، لە ڕێگەی پێشکەشکردنی ئەوەی لە توانایاندایە ئەگەرچی بچووکیش بێت، ڕووبەڕووی ئەو کێشە گەورانەی جیهان ببنەوە.

بەجێهێشتنی زانکۆ بەم ناوازەییەوە، بووە هۆی ئەوەی بە ئاسانی بچێتە ئاستێکی بەرزتر لە ئاستی خوێندنی زانکۆیی، ئەمیش کارێکبوو کە پاش چاوەڕوانییەکی زۆر ئەنجامی دەدات، ئەویش قوڵبونەوەبوو لە خوێندنی زمانی روسی و کاروباری سۆڤیەتدا. کۆندی ئەوەی هەڵبژارد کە خوێندنە نوێکەی لە باشترین شوێنی وتنەوەی ماددەی سیاسەتی نێودەولەتی، لە ویلایەتە یەکگرتووەکان، دەستپێبکات، هەربۆیە کەرەستەو جانتای پێچایەوەو ڕووی کردە زانکۆی نۆتەردام لە ویلایەتی ئینديانا.

بەشی پێنجەم

ژنە رۆشنبیرەکە

رۆشنبیری شتێکە دەتوانرێت بنیاتبنرێت، منیش وەك خۆم، مەیلدارێکی گەورەی فێربوونم دەربارەی روسیا... هەندێك بابەت هەن پەیوەندییان بە چەند کولتورگەلێکی دیاریکراوەوە هەیە، کە راتدەکێشێن بەرەو لای خۆی... ئەمە وەك خۆشەویستی وایە، تۆ ناتوانیت ئەوە روونبکەیتەوە کە بۆچی دەکەویتە خۆشەویستییەوە.

کۆندۆلیزا رایس

جارێکیان لە روسیای کۆندا کچە شازادەیەکی گەنجو شۆخو شەنگ بەهۆی ئەو جادووەی باوکە جادوگەرەکەی ئەنجامیدەدان، دەبێتە بۆق، بەهۆی ئەو هێزەی کچەکەی هەیەتی، باوکی ئیرەیی پێدەبرد. تسارفنا لیاگۆشکا (شازادە بۆقەکە) تیرێك دەبینێت کە لەئاسمانەوە دێتە خوارەوە، ئەمیش تیرەکە بەدەم هەڵدەگرێتەوە. پاش ئەوە کوڕە شازادەیەك لە دارستان دەردەکەوێتو بەدوای تیرەکەیدا دەگەڕێت. شازادە ئیڤان دەزانێت کە ئەو تیرەی، دەیگەیەنێتە لای ئەو خانەی کە دەیەوێت، هەربۆیە بۆقەکە دەکاتە هاوسەری خۆی.

دەستبەجێ پاش گەڕانەوەی ئەم ژن و مێردە بۆ شانشینەکە، پادشا پێشبڕکێیەك رادەگەیەنێت بەو هیوایەی بەهرەمەندترین و بەتواناترین و داهێنەرترین ژن لە شانشینەکەیدا بدۆزێتەوە، ئەمەش ئەو ژنەیە کە دەبێتە هۆی سەرسامی هەمووان. یەکەم بەشی پێشبڕکێکە چنینی کراسێك دەبێت. شازادە ئیڤان بەوپەڕی نیگەرانییەوە دەڕواتەوە ماڵەوە بەڵام بوکە بۆقەکەی پێی دەڵێت نیگەران مەبە. لەشەودا بۆقەکە بازێك دەداتە دەرەوەو دەبێتە شازادەیەکی شۆخ و شەنگ کە پێی دەوترێت فاسیلیای دانا. ئەم شازادەیە بەپەلە ئەو خوشکانەی بانگدەکات کە توانایەکی بێهاوتایان هەیە تا لە دروستکردنی کراسێکی جوان لە دەزووی زێڕو زیو، یارمەتی بدەن. سەرلەبەیانی داهاتوو کوڕە شازادەکە کراسەکە دەبات بۆ پاشا، ئەویش رایدەگەیەنێت کە ئەم کراسە لە هەموو ئەو کراسانەی بەدرێژایی ژیانی بینیویەتی، باشترە. بەوشێوەیە بۆقەکە لە هەموو ئەرکێکی نوێی پێشبڕکێکەدا، کاری هێندە ناوازە دەکات بەشێوەیەك پاشا توشی سەرسوڕمان دەبێت، بەهۆی ئەمەشەوە کەسانی تر ئیرەیی پێدەبەن و رقی لێهەڵدەگرن. هیچ کەسێك تەنانەت شازادە ئیڤانی خۆشەویستیشی، نەیاندەزانی ئەم کچە شازادەیە سەربە بنەماڵەیەکی شاهانەیە بەڵام خۆی شاردۆتەوە.

کاتێك پاشا داوای لە هەمووان کرد کە لە هۆڵە گەورەکە ئامادەبن، شازادە ئیڤان جارێکی تر هەستی بەخەمباری کرد، چونکە دەیزانی سەرجەم ئامادەبووان گاڵتە بەخۆی و بوکەکەی دەکەن کە بۆقەکە بوو. شازادە بۆقەکە پێیوت پێویست بەخەمباری ناکات و ئەوەی لەسەریەتی ئەوەیە کە لەسەر خوانی کۆشکەکە، چاوەڕێی بکات. ئەو شەوە کچە شازادەکە بە جلوبەرگێکی شکۆمەندییەوەو وەك فاسیلیای دانا، گەیشتە شوێنی مەبەست. پاش ئەوە کوڕە شازادەکە لە ئەنجامدانی کۆمەڵێك ئەرکی قورس، سەرکەوتن بەدەستدەهێنێت و ئەمەش دەبێتە هۆی هەڵوەشاندنەوەی جادووەکەو فاسیلیای داناش بۆ هەتاهەتایە بەشێوە راستەقینەکەی خۆی دەمێنێتەوە.

لێکچونێکی زۆر لەنێوان دەسکەوتە ئەکادمییەکانی کۆندۆلیزا رایس لەو بوارەی کە هەڵیبژارد، جا پێش دەرچوون بێت یان پاش دەرچوون و تسارفنا لیاگۆشکادا هەیە. لەو ئەمەریکایەی بەمدواییانە دەستبەرداری لە جیاکاریی نەژادی هێنابوو، تائێستاش سەرکەوتنی ژنێکی رەشپێست لە دەرچوون لە زانکۆو سەرکەوتن لە چەند زمانێکی بیانیداو دواتریش بوون بەژنێکی رۆشنبیر لەهەر بوارێکدا، کارێکی بێوێنەیە. سەبارەت بەوەی کە دەسکەوتەکانی بۆیە زیاتر بێهاوتان چونکە رەشپێستە، جارجارە نیگەرانی یەخەی کۆندی دەگرێت. کۆندی دەستەواژەیەکی چیرۆکە خەیاڵییەکان بۆ وەسفکردنی کاردانەوەکەی بەکاردەهێنێت و دەڵێت حاڵی ئەو وەك حاڵی "ئەلیسە لە وڵاتی سەیروسەمەرەکاندا" و هەستدەکات کە ئەو کەسانەی بەهۆی ئەوەی ژنێکی رەشپێستەو سەرکەوتنی بەدەستهێناوە، دەسکەوتەکانی بەشتێکی ناوازەو دەگمەن دادەنێن، ئەوانە کردوویانەتە کەسایەتییەکی سەرسوڕهێن بەشێوەیەکی زیاتر لەوەی لەڕاستیدا بوونی هەیە. کۆندی دەڵێت: "درێژی بالآم پێنج پێ و هەشت ئینجەو رەشپێست و ژنم. ناتوانم بگەڕێمەوە بۆ رابردوو تا جارێکی تر خۆم دروستبکەمەوە، هەروەها ناشتوانم تاقیکردنەوەیەك بکەم تا بزانم ئەگەر بە پیاویان ژنێکی سپیپێست یان تەنانەت پیاوێکی رەشپێست دروستببوومایە، هەموو ئەم شتانە رووی اندەدا یان نا، بۆیە کاتی خۆم بە بیرکردنەوە لەم شتانە، بەفیڕۆ نادەم".

مەیلی کۆندی بەلای روسیاو زمانی روسی و یەکێتیی سۆڤیەتدا روون و ئاشکرابوو و کاتێکیش پەیوەندیکرد بە زانکۆوە، ئەم خولیایەی بووە ئارەزوویەکی کەسێکی ئالۆدە. نەیدەتووانی هۆکاری ئەم خولیا سەرشێتانەیەی بۆ ئەو بەشەی جیهان روونبکاتەوە بەڵام خۆویستانە هەڵیبژارد. پاش تێپەڕبوونی چەند ساڵێك پەیوەندیکرد بەچەند کەسێکەوە کە ئەوانیش کاریان لە بواری سیاسەتی دەرەوە دەکردو کتومت هاوشێوەی کۆندی خۆیان بۆ مێژووی سۆڤیەت و زمانی روسی تەرخانکردبوو بەبێ ئەوەی هیچ پەیوەندییەکی کۆنیان لەگەڵ ئەو وڵاتەدا هەبێت.

هەڵبـژاردنی زانکۆیـەك کـە کۆنـدی تێیـدا بڕوانامـە بەدەسـتبهێنێت، بـەلای جـۆن و ئـەنجێلینا رایسـەوە، شـتێکی قـورس نـەبوو لەبەرئـەوەی ئـەم دوانـە زانیارییـەکی باشـیان لەسـەر پـەیمانگاکانی پـاش قۆنـاغی دواناوەنـدی، هـەبوو. دایك و بـاوکی واڕاهـاتبوون هـەر لـەکاتی لـەدایکبوونی کۆندییـەوە، بـەدوای زانکۆیەکدا دەگـەڕان کـە باشـترین چانسـی فێرکـردن پێشـکەش بـە کچـەکەیان بکـات و ئەمانـەش کـە لەمیانـەی گەشـتە هاوینەکانیانـدا بـەناو زانکۆکانـدا ئەنجامیانـدەدا، ببوونـە هـۆی دەسـکەوتنی ئـەو زانیارییانـەی لـەداهاتوودا سـودی پێدەگەیاند. لەلایەکی ترەوە بەهۆی ئەو پۆستە ناسەرەکییانەی جۆن رایـس لـە کلێسەو زانکۆدا، بەڕێوەی دەبردن، دیارترین کەسـانی ئـەم دوو بـوارەی دەناسـی و بەهۆی ئامۆژگارییەکانی ئەمانیشەوە دەیتوانی باشترین زانکـۆ هەڵبـژێرێ. قەشـە تیۆدۆر هیسبۆرگ کە بەڕێوەبەری زانکۆی نۆتەردام بوو، یەکێك بوو لەو کەسـانە. خێزانـی رایـس دەیـانزانی کـە نۆتـەردام یەکێکـە لەباشـترین زانکـۆ تایبەتـەکانی ئەمەریکا، بەلام قسەکانی جۆن لەگەڵ باوکە هیسـبۆرگ، سـەبارەت بـە فەلسـەفە کۆنزێرڤاتیڤەکەی زانکۆکە کە زۆر پابەندی بەهاکانبوو، تێڕوانینێکـی وردتـری دا بە باوکی کۆندی.

هـەر لـە سـاڵی ١٨٤٢دەوە کەتێیـدا لەسەردەسـتی قەشـەیەکی کلێسـەی ڕۆمـانی کاسـۆلیکی دامـەزراوە، ئـەو زانـکۆیـە واڕاهـاتبوو کـە فێرکـردن بـۆ ئـەو کەسـانە دابینـدەکات کـە ڕووبـەڕووی "پرسـەکانی بـەهاو مانـا" دەبنـەوە. هەرچـەندە ڕێژەیـەکی زۆری خوێنـدکارانی نۆتـەردام کاسـۆلیکی نـەبوون، بـەلام ئـەم زانکۆیـە بەشـێکی هەوڵـەکانی بـۆ هانـدانی خوێنـدکاران لەسـەر بەشـداریکردن لـە خزمەتکردنی کۆمـەڵگاو ڕووبەڕووبوونـەوەی ژیـان بەوپێیـەی کـە "ڕێگەیەکـە بـۆ ناسینی ئەو پەروەردگارەی کە نابینرێت"، ئاڕاستـەدەکرد. زانکۆکـە بیروبـاوەڕێکی تـر لـە بیروباوەڕکانی کلێسـەی ڕۆمـانی کاسـۆلیکی پـەیڕەودەکرد کـە پوختەکـەی ئەمەبوو: "بەهرەی خوایی چالاکی مرۆڤ هاندەدات کە یارمـەتی جیهـان بـدات لـە بنیاتنانی دادوەری لەسەر بنچینەی خۆشەویستی"

دیاربوو ئەم تێڕوانینە واتە ئەو پەرەسەندنە رۆحییەی هاوشان لەگەڵ خوێندنی زانکۆییدا دەڕوات، بەلای قەشە رایسەوە کە خۆی بۆ رێنوێنیکردنی تازەلاوان تا باوەڕو مێشکیان پەرەپێبدەن، تەرخانکردبوو، زۆر سەرنجڕاکێش بوو. جۆن پێیوابوو ئەمە ئەو شوێنە گونجاوەیە کە پێویستە کۆندی تێیدا خوێندنی زانکۆیی پەرە پێبدات.

جۆرج برنکلی کە سەرپەرشتیاری نوێی کۆندی بوو، باس لەوە دەکات کە کۆندی لەبیروبۆچوونی کۆنەپارێزانەو گرنگیدان بەوەی ببێتە نموونەیەکی بالای زانکۆ، لەباوکی دەچوو. برنکلی بەردەوامدەبێت و دەڵێت: "پێموایە ناوبانگە کۆنزێرڤاتیڤەکەی نۆتەردام بەشێك بوو لەو پاڵنەرانەی ببوونە هۆی ئەوەی کۆندۆلیزا پەیوەندی پێوە بکات، بەڵام ئەو کەسێکی زۆر ئاڵۆزەو ئاسان نییە کە بێگومان بڵێین لەبەر ئەم هۆکارە پەیوەندی بە زانکۆکەوە کردووە. کەسێکە متمانەیەکی بێشوماری بەخۆی هەیە. پێموایە ئەو بۆیە حەزی لەو زانکۆیە بوو، چونکە زانکۆیەکی تارادەیەك بچووکەو خۆشی کەسێکە سەرباری پرۆگرامە کردەییەکان و راهێنانەکان، پابەندە بە بەهاو فەلسەفەو ئایدۆلۆژیا بنچینەییەکانەوە. من بۆ خۆشم لەبەر ئەم هۆیە حەزم لەو زانکۆیە بوو هەرچەندە نە منیش و نە کۆندیش هیچمان، کاسۆلیکی نەبووین... نیوەی دەستەی فێرکاریش کاسۆلیکی نەبوون. بەهۆی ئەوەی پرۆگرامەکانی دەرچوون بە فرە رەنگییە گەورەکەی جیادەکرایەوە، زانکۆکە توانیبووی خوێندکارانی بیروبۆچوون و باگراوندە جیاوازەکان بۆلای خۆی رابکێشێت"

وێڕای رەزامەندی باوکی و بچووکی قەبارەی کلاسەکان، هۆکارێکی تریش هەبوو کە بەهۆیەوە کۆندی داواکاری پەیوەندیکردن بە کۆلێژی زانستە سیاسییەکانی زانکۆی نۆتەردام، پێشکەشکرد. بەشی خوێندنی حکومی و نێودەولەتی یەکێك لە باشترین ناوەندەکانی لێکۆڵینەوە لەسەر سۆڤیەتی لەخۆگرتبوو، ئەمەش ناوەندێکبوو کە لەلایەن کۆچبەرێکی ترەوە کە ئەویش وەك کۆربێل، لەئەورووپاوە هاتبوو، دامەزرێندرابوو. ئەم پیاوە لەم پۆستەدا دامەزرابوو تا بەشداری لەو هەوڵە ئەمەریکییانەدا بکات کە ئامانجیان تێگەیشتن

بـوو لـە مێـژووی روسـیاو سـۆڤیەتدا. لـە سـاڵی ١٩٤٧ کاتێـك کۆمۆنیسـتەکان دەسـەڵاتیان لـە وڵاتەکـەدا گرتەدەسـت، سـتیڤن د. کیرتسـز کـە دیبلۆماسـێکی هەنگاری بوو، ئەو وڵاتە بەجێدەهێڵێت. کیرتسز لەسەر راسپاردەی فیلیپ موسـلی سـەرۆکی پەیمانگـەی روسـی سـەربە زانکـۆی کۆلۆمبیـا (کـە ئێسـتا نـاونراوە پـەیمانگای هاریمـان)، بانگهێشـتدەکرێت تـا یارمـەتی ئامادەکردنی ئـەم پرۆگرامـە بـدات. سـەبارەت بـە پێکهێنـانی بەرنامـە تایبەتەکـەی، زانکـۆی نۆتـەردام بـە بـەردەوامی لەگـەڵ موسـلیدا، لەراوێـژدا بـوو، ئەمـەش بـۆ ئـەوە دەگەرێتـەوە کـە ئیدارەی پەیمانگای روسی لە کۆلۆمبیا رێگەی پێدابوو پەیوەندی لەگەڵ چەندین کۆچبەری سیاسیی لەئەوروپاوە هاتوو، دروستبکات.

پـەیمانگای روسـی کـە یەکـەم بەرنامـەی لـەو شـێوەیە بـوو بـۆ خوێنـدن سـەبارەت بـە سـۆڤیەتو کاروبـاری روسـی، تـوانی لـەژێر سەرپەرشـتیی موسـلی گرووپێك پرۆگرام ئامادە بکات لەوانە، بەشی خوێندنی نێودەولەتی کە کۆندی لە نۆتەردام پەیوەندی پێوەکرد. ئەم پرۆگرامانـە توانییـان ئـەو خوێندکارانـە بـەلای خۆیانــدا رابکێشــن کــە لەســەردەمی پێشــبرکێی نــاوکی نێــوان ویلایەتــە یەکگرتووەکانو یەکێتیی سۆڤیەت واتـە لـە پەنجاکانو شەستەکانو حـەفتاکانی سەدەی رابردوو، هەوڵیاندەدا پۆستی حکومیو زانکۆیی بەدەستبهێنن. مارك ئێڵ فـۆن هـاگن بەرێوەبـەری پـەیمانگای هاریمـان دەڵێت: "لـەپێناو دەولەمەنـدکردنو ئاراستەکردنی پەیوەندییەکانمان لەسـەردەمی جەنگداو پلانـدانان بـۆ سـەردەمی پاش شەر، حکومەت ئەوەی لەتوانایدا بوو کۆیکردەوە. زۆریـەی دەرچـووانی ئـەم پەیمانگایانــە بینییــان چــەندین کــار چــاوەرێیان دەکــەنو حکومــەت ببــووە دابینکارێکی سەد لەسەدی کار"

سـتیڤن کیرتسـز بـۆ سـەرۆکایەتیکردنی پرۆگرامـی نۆتـەردام هەڵبـژێردرا، پێشـتریش وەك فەرمانبــەرێکی ئاســتبەرز لــەوەزارەتی دەرەوەی هــەنگاریادا، کاریکردبوو. ئەوکاتە کیرتسز سکرتێری گشتی یەکـەمی نێردەی هـەنگاریا بـوو لـە بوخارستو بەرپرسی کەمایەتی هەنگاری بوو لە هـەرێمی ترانسلڤانیای باشـوردا. کیرتسز پاش پەیوەندیکردنی بەدەستەی فێرکاری زانکۆی نۆتەردامەوە، چـەندین

وتار سەبارەت بەسیاسەت لە ئەوروپای رۆژهەڵاتدا، دەنووسێت.

جۆرج برنكلی دەچێتە پاڵ لێكۆڵەرە نوێكانی پەیمانگا روسییەكەوە. برنكلی خوێندن لە زانكۆكە تەواودەكاتو بڕوانامە بەدەستدەهێنێت، جگە لەوەش لە زانكۆی كۆلۆمبیا، بڕوانامەی دكتۆرا لە زانستە سیاسییەكان بەدەستدەهێنێت. ئەم پیاوە ڕێڕەوی ئەكادیمی هەڵدەبژێرێتو لە ساڵی ١٩٥٨دا پەیوەندی دەكات بە كێرتسزو ئەندامانی تری دەستەی فێركاری زانكۆی نۆتەردامەوە، بەوەش دەبێتە یەكێك لە تاكەكانی نەوەی دووەمی ئەو لێكۆڵەرانەی كاروباری سۆڤیەت كە لەپەیمانگاكەدا وانەیان وتووەتەوە. برنكلی دەبێتە یەكێك لەو لێكۆڵەرە دیارانەی گرنگی زۆر بە پرۆگرامی نۆتەردام دەدەن، چەند لێكۆڵینەوەیەك بڵاودەكاتەوە لەوانە: **لینینی؛ نوێنەرایەتی چی دەكاتو نوێنەرایەتی چی ناكات، لەناوچوونی وڵات لەژێر حوكمی خرۆشۆفدا، یەكێتیی سۆڤیەتو نەتەوە یەككگرتووەكان: رۆڵی گۆڕاو لە وڵاتە تازەپێگەیشتووەكان.** یەكێك لەكتێبەكانی بەناوی **سوپای خۆبەخشەكانو شۆڕش لە باشووری روسیادا** خەڵاتی بەدەستدەهێناوە كە خەڵاتێكە یەكێتیی ئەمەریكی بۆ مێژوو، دەیدات.

لە كۆتاییەكانی چلەكانی سەدەی رابردوودا، بەشی لێكۆڵینەوەی حكومیو نێودەولەتی لە زانكۆی نۆتەردام بووە ناوەندێكی گرنگی لێكۆڵینەوە لەسەر روسیاو یەكێتیی سۆڤیەت. خوێندن لەم بوارەدا بە چڕوپڕییەكەیو خوێندن سەبارەت بەتەنها وڵاتێك جیادەكرایەوە كە ئەمەش پێچەوانەی بەشەكانی تر بوو كە روماڵی هەموو ناوچەكانی دەكرد. بەشی خوێندن سەبارەت بە روسیا، توانی ئەو كەسانە بۆ لای خۆی رابكێشێت كە حەزیان لە لێكۆڵینەوە سەبارەت بەقوڵایی جەنگی ساردو ئەنجامدانی هەندێك لێكۆڵینەوەی پێشكەوتوو لە مێژوو و سیاسەتدا، دەكرد. ئەو كەسانەی پەیوەندییان بەو بەشی نۆتەردامەوە دەكرد، پێشبینییان دەكرد پۆستێكیان لە جیهانی سیاسەتی دەرەوە یان پەیوەندییە نێودەولەتییەكان دەستبكەوێت، یان بتوانن خوێندنەكەیان بەشێوەیەك بەكاربهێنن كە ببێتە بنچینەیەكی تری كاری زانكۆیی بۆیان لە بواری یاسا یان خوێندنی زانكۆییدا. كۆندی پێشئەوەی بچێتەناو زانكۆی نۆتەردامەوە، ئەو

ناڕاستەیەی یەکلایی نەکردبووەوە کە خوێندنەکەی بۆی دەبات، بەڵام هەستیکرد ئەگەری دەسکەوتنی پۆستێك لەم زانکۆیە پاش خوێندن، زۆر لەوە بۆی باشترە کە خوێندن لە بواری موزیکدا تەواوبکات. جارێك پرسیار لە کۆندی دەکرێت کە بەنیازە بەو بڕوانامە زانکۆییەی لە بواری پسپۆڕییە نوێکەی بەدەستیدەهێنێت، چی بکات؟ لەوەڵامدا دەڵێت: "زۆرچاکە، دیارە بازاڕی کار لە بواری مێژووی روسیام زۆر لە بواری پیانۆژەنین بەلاوە چاکترە".

کۆندی لە زانکۆی نۆتەردام بۆ خوێندنی باڵا وەرگیرا، هەر کە وەریشگیرا، لەژێر چاودێری جۆرج برنکڵی دەستیکرد بە پرۆگرامی تایبەتی ماستەر. دیاربوو برنکڵی سەبارەت بە پرۆگرامەکەی کۆندی کەسێکی گونجاوبوو، هەروەها لە دانانی بەرنامەی خوێندنە زانکۆییەکەشیدا، زۆر بەوردی یارمەتی بەشەکەی داو لەمەشدا پشتیبەست بەهێزو تواناو گرنگیپێدانەکانی ئەم خانمە. برنکڵی باس لەوە دەکات کە کۆندی وەك زۆربەی خوێندکارانی تر، بەبێ ئەوەی پێشتر بەشێوەیەکی فراوان، کاری لە خوێندنی روسیدا کردبێت، پەیوەندیکرد بە زانکۆکەوە. برنکڵی دەڵێت: "زۆربەی خۆێندکاران کە دەهاتن باکگراوندێکی لاوازیان هەبوو، بۆیە دەبوو شتە بنچینەییەکانی وەك مێژوو و رەوشی کۆمەڵایەتیو کلتورییان پێ بڵێین تا بتوانن لە یەکێتیی سۆڤیەتو کۆمۆنیزم تێبگەن"

کۆندی لەسەرکەوتنەکانی بەردەوامبوو، ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەو خوێندنەوە زیادانەی لە ماوەی دوو ساڵی کۆتاییدا لە دێنیڤەر، سەبارەت بە بابەتی پسپۆڕییەکەی، ئەنجامی دەدان، لەو ماوەیەدا چەندین بابەتی فراوانی پەیوەندیدار بە جەنگی جیهانی دووەمو قەیرانە سەربازییەکان بەشێوەیەکی گشتی، دەخوێنێتەوە، هەروەها زۆر شت لەبارەی رۆماننووسە روسەکان لەوانە دیستۆفسکیو سۆڵجنستین، دەخوێنێتەوە. کۆندی سەبارەت بە سۆڵجنتسین دەدوێتو دەڵێت: "... ئەوەندەی ئەو بە باشی لەلایەنە تاریکەکەی روسیا تێگەیشتووە، هیچ کەسێکی تر تێینەگەیشتووە". سەرباری خوێندنەوەی چەندین کتێبی مێژوویيو رۆمان، کۆندی بەهۆی وانەکانی زمانی روسییەوە،

توانى بە قولى لە ئەدەبو كلتورى روسى تێبگات، هەر لەسەرەتاى خوێندنى وانەكانەوە لەگەڵ كۆربێل، بەوپەڕى شەيداييەوە بابەتەكانى قۆستۆتەوەو پێى وايە خوێندنەوە فراوانەكەى وەك سەركەشييەك وابووە.

برنكلى هەرزوو لەوە تێگەيشت كە كۆندى بەشێوەيەكى خێرا وانە دەخوێنێتو كەسێكى بەهرەدارە. لەو بارەيەوە دەڵێت: "ئەو پرۆگرامى خوێندنە بالايەى سەبارەت بە كاروبارى سۆڤيەتو ئەوروپاى رۆژهەلات هەمانە، بنەماى چەند بڕيارلێدراوێكى پێويستى هەيە... كۆندى كەسێكى زۆر لێهاتوو بوو هەربۆيە بەشێوەيەكى باشتر لە زۆربەى خوێندكارەكان، دەستيپێكردو خۆى ئامادەكرد" برنكلى لە گرنگى ئەو رۆلە تێگەيشت كە دايكوباوكى لە پەرەپێدانى متمانە بێشومارەكەى بەخۆيدا، بينيويانە، ئەمە سەربارى ئەوەى كە خودى خۆى توانايەكى ئەكاديمى باشى هەبوو. ئەم پياوە بەردەوامدەبێتو دەڵێت: "يەكێكبوو لە خوێندكارە پەرۆشەكان، هەر لەمنداڵييەوە خاوەنى هەستى رێزلەخۆگرتن بووە. باوكى واڕاهاتبوو لە رێگەى ئەو بيرۆكەيەى كە دەڵێت بە چاوپۆشين لە جۆرى ژيان لەمنداڵيدا، گرنگترين شت بريتييە لەو كلتورەى كە ئەو توانايەى پێداوە كە چى بوێت، بيكاتو سەركەوتن لەهەر كارێكدا بپێكێت كە خۆى هەڵبداتە ناوى، هانى دەدا".

برنكلى ئاماژەى بە بەهرەمەنديى كۆندى داوە لە زمانى روسيدا. لەمبارەوە دەڵێت: "كۆندى پێش ئەوەى بێتە نۆتەردام، كەمێك زمانى روسى فێرببوو، بەلام پێموابوو كە لێرە زۆر بەخێرايى فێردەبێت، چونكە خاوەنى بەهرەيەكى مەزنە. لەو لايەنانەى كە ديارە بۆ من قورسبوون، كۆندى توانى بەئاسانى فێريان ببێت".

ئەو بەشەى زانكۆ دەستيكرد بە ئامادەكردنى بەرنامەيەكى تايبەت بۆ كۆندى، بەرنامەيەك كە بتوانێت ئەو زانيارييانەى پێبدات كە ئاواتى بۆ دەخواستن. برنكلى لەمبارەيەوە دەڵێت: "هەر لەسەرەتاوە ئەوەمان بۆ روونبووەوە كە ناتوانين بڕيارلێدراوە ئامادەو نەگۆڕەكانى پێبدەين، دەمزانى كە كەسايەتييەكە خاوەنى هەڵپەيەكى زۆرەو ژمارەيەكى بێشومار كتێبى

خوێندووەتەوەو ئەگەر بەوپێیەی خۆی دەیەوێت کاربکات، سود لە هەلێکی زۆر دەبینێت، ئەمەش ئەوەبوو کە خودی خۆی دەیویست". برنکلی لە ڕێگەی خولێکی خوێندنەوە کە پێی دەوترا خوێندنەوە راستەوخۆکان، دەستدەکات بە رێکخستنی بڕیارلێدراوە ئاساییەکان‌و ژمارەیەکی زۆر لەکاری سەربەخۆ. کۆندی زیاتر لەهەر خوێندکارێکی تری پرۆگرامەکە دەتوانێت خوێندنی سەربەخۆ ئەنجامبداتو بەهۆی ئەمەشەوە راستەوخۆ کار لەگەڵ پرۆفیسۆر برنکلێدا دەکات، لەسەرەتادا بابەتێك هەڵدەبژێرێتو پاش ئەوەش لیستی خوێندنەوەکان ئامادەدەکاتو لێکۆڵینەوەی پەیوەندیدار بە بابەتەکە ئەنجام دەدات. لە ماوەی ئەو ساڵەدا هاوڕێ لەگەڵ برنکلی، چەند دانیشتنێکی خوێندن ئەنجامدەداتو بەهۆی ئەمەشەوە ئەزموونێکی چڕوپڕو نایابی بۆ دروستدەبێت. راستە کۆندی بەهۆی بچووکی کلاسەکانی زانکۆی نۆتەردامەوە پەیوەندیکرد بەو زانکۆیەوە، بەڵام ئەوەی لێی سودمەندبوو زۆر گەورەبوو، ئەویش ڕێبەرو پسپۆڕێکی لێنەبڕاوی تایبەت بەیەکێتیی سۆڤیەت بوو، ئەو کەسەش یەکێکە لە دیارترین لێکۆڵەرانی ئەم بوارە.

کۆندی شەیدای دیاردەکانی هاوسەنگی هێزبوو، ئەو دیاردانەی کە حوکمی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان دەکەن‌و کاتێك لە دینیڤەر بوو، سەرنجی ئەمەی دابوو، هەربۆیە هەڵمەتی خوێندنی سیاسی لە ڕێگەی خوێندنەوەی کارەکانی هانز مورگنساو، دەستپێکرد. هەستیکرد ئارەزووی بەلای واقیعبینی سیاسیی مۆرگنساودا هەیە. کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت: "زۆرم خوێندەوەو زۆر بە هانز مۆرگنساو، سەرسام بووم". "زبیگنیۆ بریزنسکی‌و جۆن ئیریکسۆن کاریگەرییەکی زۆریان لەسەر جێهێشتووم". بەدرێژایی شەڕی سارد، واقیعبینی یان واقیعی سیاسی سیاسەتەکانی دەسەڵات، بابەتێکی دیارو زەق بووە لە خوێندنی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکانی ناو پرۆگرامی خوێندنی سۆڤیەت لە زانکۆکانی کۆڵۆمبیاو نۆتەردام‌و دینیڤەرو چەندین زانکۆی تریشدا. ئەو بۆچونەی لە دووتوێی لاپەڕەکانی کتێبی (**سیاسەت لەنێوان وڵاتاندا**)ی مۆرگنساودا پیشاندراوە، توانی دیدی کۆندی لەکاتی بەڕێوەبردنی پۆستەکانیدا، بۆ سیاسەتی دەرەوە، گەڵاڵە بکات.

ئـەو پرۆگرامـە پراكتيكييـەى واقيعبـينى پـێ جيادەكرێتـەوەو پێداگرى لەسـەر ئـەوە دەكاتـەوە كـە كـردەوەى وڵاتو نەتـەوە لەسـەر سروشـتى بنچـينەيى مـرۆڤ وەسـتاوەو دەڵێـت نەتـەوە هـەروەك مـرۆڤ هـەوڵى پاراسـتنى بەرژەوەنديـيە تايبەتـەكانى خـۆى دەدات، تـوانى سـەرنجى كۆنـدى بـەلاى خۆيـدا رابكێشـێت. مۆرگنسـاو نووسـيويەتى: "دەسـەڵات حـوكمى مـرۆڤ بـە مـرۆڤ دەكـات"و دەڵێـت پێويستە هەموو وڵاتێك بەپێى بەرژەوەندى نەتـەوەيى خـۆى، هەڵسوكەوت بكـات. بەردەوامـدەبێتو دەڵێـت كێشـە لەسـەر دەسـەڵاتە بـۆ نموونـە شـەڕ كاتێـك هەڵدەگيرسێت كە وڵاتانى تر هەڕەشە لەم بەرژەوەندييە دەكەن. مۆرگنساو هاوكات دەشـڵێت كـە ئايـدياليزم يـان سياسـەتە ليبراڵييـەكان سـورن لەسـەرئەوەى جـەنگ ئامراژەيەكە بـۆ شكسـتخواردن لـە پەيوەندييـە نێودەولەتييەكانـداو باشـترين هـەلى ئاشتى لە هاوكارىو دامەزرانـدنى رێكخراوێكـى بـالاى وەك نەتـەوە يـەكگرتووەكانو يەكێتى ئەوروپيدا، خۆى دەبينێتەوە. ئايدياليسـتەكان پاڵنـەرەكانيان لـە پرسـەكانى بنـەما رەوشـتىو ئايدۆلۆجييـەكان دەبيننـەوە، بـەڵام واقيعبينـەكان خۆيـان بـەوە سـەرقاڵ دەكـەن كـە مۆرگنسـاو ناوينـاوە ديـدى "عەقڵانيـەتو بابەتيانـەو ناسۆزدارى"و وڵاتان لەپێناو مانەوەياندا، پێويستە پەيڕەوى بكـەن. كۆنـدى لەگـەڵ ئەو چەمكەدا هاوڕايە كە دەڵێت بەرژەوەندييە باڵاكانى وڵات لە رێگـەى سـەپاندنى پرسە ئايدۆلۆجييەكانو بڵاوكردنەوەيان لەسەرتاسەرى جيهاندا، خزمەت ناكرێت.

واقيعبينەكان هێزى سەربازى بە گرنگترين سەرچاوەى ئـەو هێـزە دادەنـێن كـە وڵات هەيـەتىو زۆرجـار گـۆڕان لـە هێـزە رێژەييـەكانى نێـوان وڵاتانـدا، هەڵگيرسـانى شـەڕى لێدەكەوێتـەوە. واقيعبـينى لـە مـۆڕاڵ بێبـەش نييـە، بەهـەرحاڵ پێويسـتە هەموو زانايەكى كۆمەڵناس لـە مـاوەى پـاش شـەڕدا، ئـەو پرسـە رەوشـتييانەى وڵات تاووتوێ بكـات كـە رووبـەرووى هەڕەشـەى نـاوكى دەبنـەوە. جويـل رۆزنتـاڵ دەڵێت: "واقيعبينەكان سورن لەسەرئەوەى بەرژەوەندى نەتـەوەيى دەتوانێت گوزارشـت لـە بـەها ئەمەريكييـەكان بكـات، بـەڵكو پێويستيشـە وابێـت". رۆزنتـاڵ هەنـدێك لـەم بەهايانـەى باسـكردووە لەوانـە وێـڕاى "عەقڵانيـەتو خۆبەكـەمگرىو پاراسـتنى ئازاديى، نموونەى ئەو بەهايانەن.

کۆندی خۆی بەسیاسەتمەدارێکی واقیعبین ناودەباتو لە ڕوونکردنەوەی ئەم هەڵوێستەشیدا دەڵێت هەر لەسەرەتاوە "سروشتە بیزەنتییەکەی سیاسەتی سۆڤیەتو ئەو دەسەڵاتەی پەیڕەوی دەکرد: چۆنیەتی کارپێکردنو بەکارهێنانی" بۆلای خۆی ڕاکێشاوە. هەروەك پشتگیری ئەو توخمە ڕەوشتییەش دەکات کە ئەمەریکییەکان بەشێوەیەکی کلاسیکی، ڕەچاوی دەکەنو دەڵێت: "مـن واقیعبینم. دەسەڵات کارێکی گرنگە، بەڵام ناتوانین لە سیاسەتی دەرەوەی ئەمەریکادا ڕێبدەین توخمی ڕەوشت نەمێنێت، هەروەك گەلی ئەمەریکاش ناتوانێت ئەم نەمانەی قبوڵ کات" ئان رایلی دود لە شیکردنەوەی کەسایەتی رایسدا کە لە گۆڤاری جۆرجدا بڵاویکردووەتەوە، دەڵێت: "کۆندی لەوە تێگەیشت کە شەڕی سارد شەڕی ئایدۆلۆژیاکانی نێوان کۆمۆنیزمو دیموکراسی نییە، بەڵکو شتێکە ڕەگی زیاتری هەیە، واتە ئەو شەڕە کێبەرکێیەکی بنەماییە لەنێوان دوو هێزی مەزن کە خاوەنی بەرژەوەندی نەتەوەیی دژبەیەکن"

کۆندی لەسەر خواستی خۆی ئەوەی هەڵبژارد کە بایەخ بە ستراتیژی سەربازی بداتو ئەم بایەخپێدانەی بووە تەوەری کارکردنی بۆ دەرچوون لە زانکۆ. پرۆفیسۆر برنکلی دەڵێت: "کۆندی کاتێك لە نۆتەردام بوو، بایەخێکی زۆری بەسوپای سۆڤیەتو ئەو کێشانەی هاوشانی سنووردانان بۆ پرچەککردن بوونو پەیوەندییەکانی نێوان سۆڤیەتو ئەمەریکای دەداو لە تێزی ماستەرەکەشیدا زیاتر پێداگری لەسەر سوپای سۆڤیەت دەکردەوە"

خوێندن سەبارەت بەم بابەتە، لەو سالەی خوێندن کە کۆندی لەنۆتەردام بەسەریبرد، گەیشتە لوتکە. کۆندی لەم کارەیدا لەگەڵ برنکلی بەردەوامبوو تا گەیاندییە ئەو ئاستەی تێزی دکتۆرا لە دێنیڤەر پێشکەش بکات. برنکلی دەڵێت: "پاش ڕۆیشتنی بۆ زانکۆی دێنیڤەر، پەیوەندیمان هەر بەردەوامبوو و لەپێناو دەستپێکردنی پرۆگرامی ئەو لێکۆڵینەوەیەی پەیوەندی بەو تێزی دکتۆرایەوە هەبوو کە ئامادەی دەکرد، لە ڕێگەی تەلەفۆنەوە قسەمان دەکرد"

برنکلی باسی لەوە کردووە کە کۆندی زۆر لە هەردوو کارەکەی واتە کاری زانکۆییو سیاسی، سەرقاڵبووەو سەرنجی ئەوەی داوە کە هاوکات لەگەڵ

دەستپێكى لێكۆڵینەوەكانى لە زانكۆى نۆتەردامەوە، بووەتە خاوەنى پەرەپێدانێكى لۆژیكىو ئەو لێكۆڵینەوەیەى لەمیانەى ئامادەكردنى تێزى ماستەرەكەى ئەنجامیدا، گەیاندییە تێزى دكتۆرا، دواتر بووە پرۆفیسۆرى زانكۆ، بەدواى ئەودا لە پێنتاگۆن دەستیكرد بەكاركردنو دواتریش چەند پۆستێكى لە ئەنجوومەنى ئاسایشى نەتەوەییدا گرتەدەست. لە دینیڤەرەوە ئارەزووى بەلاى خوێندنى كاروبارى سۆڤیەتدا دەستپێكرد، دواتر ئەو ئارەزووەى بۆ یەكەمین جار لە نۆتەردام چربووەوە.

ماوەى نێوان پایزى سالّى ١٩٧٤و بەهارى ١٩٧٥، بۆ كۆندى كاتێكى پڕ لەتەحەدداو كارێكى بەرهەمداربوو، بەلاّم كارێكى تەواو سەرقالّكەرنەبوو. كۆندى لە ساوز بۆند تێكەلاّوى چەندین هاوڕێى نوێ دەبێت، توانیشى چەندین شەوەئاهەنگى درێژخایەن لە كاتێكەوە بۆ كاتێكى تر لە دەرەوەى مالّەوە بەسەرببات، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەى كە ئەم كچە لەو جۆرە خوێندكارانەبوو كە دەسكەوتێكى زۆر لەماوەیەكى كەمدا بەدەستدەهێنن، بەلاّم كەسانى تر چەند هەفتەیەكیان پێویستە تا ئەو دەسكەوتانە بەدەستبهێنن. ئەم شەوەئاهەنگانەى نەدەبوونە هەڕەشەیەك بۆ كارەكانى رۆژى دواترى لەبەرئەوەى بە دەگمەن نەبێت ناچارنەدەبوو ئامادەى كلاّسە بەیانییەكان ببێت. كۆندى بۆ یەكەمینجار لەدایكوباوكى دوركەوتەوەو كاتێكى بەتالّى زیاتر لەبەردەمدا دروستبوو و ئازادییەكى زیاترى لەسەردەمى دینیڤەر، بۆ مایەوە. هەر لەم ماوەیەدا موزیكى دیسكۆ بلاّودەبێتەوەو لە سالّى ١٩٧٤دا دەچێتەناو بوارى سەماكردنو لەشارە زانكۆئامێزەكاندا چەندین گۆرانى لەوانە گۆرانییەكانى هاسلّ گت دوان تونایت بەبەردەوامى دەووترێتەوەو دەنگە نوێكانى وەك تیمى ئاباو ئەلّتون جۆن، ناوبانگ پەیدادەكەن. كۆندى لەسەر ئاوازەكانى برامزو مۆزارت پەروەردە بووە بەلاّم وەك هەر كچێكى ترى تەمەن ٢١ سالّ، ئارەزوومەندى لە موزیكى پۆپ بووە. دیبۆرا كارسۆن كە كچەهاوڕێیەكى دێرینى كۆندییە دەلّێت: "چەندین جار ئامادەى ئەم ئاهەنگانە بووە، كۆندى واڕاهاتبوو لەگەلّ هاوڕێكانیدا تا سەعات پێنجى بەرەبەیانى رۆژى دواتر، شەوەئاهەنگى بەسەربەرێت"

لەکاتێکدا لە نۆتەردام دەخوێنێت، کۆندی زۆر شێلگیرانە بیر لەوە دەکاتەوە کە پاش بەدەستهێنانی بڕوانامەی ماستەر، پەیوەندی بکات بە کۆلێژی مافەوە. ئەو کاتە کۆنی رایس کە خزمی کۆندی بوو، زۆر گرنگی بەم پیشەیە دەدا، هەربۆیە پرۆگرامی خوێندنی زانکۆیی لە زانکۆی هارڤارد دەستپێدەکات. پاش چەند ساڵێکی کەم کۆنی پەیوەندی دەکات بە کۆلێژی ماف زانکۆی نیۆرکەوە. کۆندیش چەند داواکارییەکی پەیوەندیکردن بەچەند پەیمانگایەکی ماف پێشکەشدەکات و هەموویان پەسەنددەکرێن، یەکێك لەو پەیمانگایانەش پەیمانگای یاسای زانکۆی دێنیڤەر بوو. کۆندی ئەم پلانانەی لەگەڵ مامۆستا کۆنەکەی واتە جۆزێف کۆربێڵ تاووتوێدەکات، ئەویش لەلایەن خۆیەوە قایلی دەکات کەوازیان لێبهێنێت. کۆربێڵ پێیدەڵێت: "تۆ زۆر بەهرەمەندیو دەبێت ببیتە مامۆستای زانکۆ". پێش ئەم گفتوگۆیە کۆندی بیرۆکەی ژیان لە جیهانی زانکۆکانی بەخەیاڵدا نەهاتبوو و لەمبارەیەوە دەڵێت: "کاتێك بیر لەو ساتە دەکەمەوە، نازانم، *ئەوە* پەیامێك بوو لە غەیبەوە یان نا، بەڵام زۆر رێزم بۆ کۆربێڵ هەبوو و پەیامەکەم هێندە بەدڵ بوو کە بۆ یەکەمینجار ئەو بیرۆکەیەم بەشێلگیرانە وەرگرت".

کۆندی بیرۆکەی پەیوەندیکردن بە کۆلێژی ماف لە مێشکی خۆی کردە دەرەوەو ساڵی دواتری بە خوێندنی ماددەکانی پەیمانگای خوێندنی نێودەولەتیی سەربە زانکۆی دێنیڤەر بەسەربرد بەو هیوایەی بزانێت بەدیاریکراوی دەیەوێت چی بکات. پێشتر دایكوباوکی بایەخدان بە پرسە جیهانییەکانیان لەناخیدا چاندبوو، هەربۆیە کە گەورەبوو هەستیکرد زۆر گرنگە خۆی بە پرسە گەورەکانەوە سەرقاڵبکات، ئەمەش لەبەرئەوە نا کە رەشپێستە، بەڵکو لەبەرئەوەی هاوڵاتییەکی ئەمەریکی رۆشنبیرو بایەخپێدەری پرسە جیهانییەکانە. کۆندی دەڵێت: "بیرکردنەوە لەکرانەوە بەرووی هەموو جیهاندا یەکێکە لە گرنگترین شتەکانی ژیانم. هەستمکرد زۆر پێویستە کە زانیاریم سەبارەت بەو پرسانە هەبێت کە دوور دەردەکەون لێمانەوە، لەگەڵ ئەوەشدا زۆر گرنگن لەژیانماندا"

ئەو وانانەی، كۆندی ئەو ساڵە خوێندنی، وایانلێكرد لەوە تێبگات كە چەندە چێژ لە شیكردنەوەی پرسە گەورەكان دەبینێت و بە بیركردنەوە گەیشتە ئەو بڕوایەی كە چۆن ئەم شیكردنەوەیە دەتوانێت بخرێتە قۆناغی جێبەجێكردنەوە لەپێناو گۆڕانكاری ڕاستەقینە لەجیهاندا. كۆندی بە شێوازە خاكییەكەی خۆی ئەوە ڕووندەكاتەوە كە چۆن ئەو ساڵەی لە گەڕان و خوێندندا بەسەربرد، پەلكێشیكردە ناو پەیمانگای خوێندنی نێودەوڵەتی لە دینیڤەر، دەڵێت: "درکم بەوە کرد کە زانستە سیاسییەکانم لە ماف زیاتر حەز لێیە هەربۆیە بەبێ دوودڵی پەیوەندیمکرد بە پرۆگرامی دکتۆراوە". دکتۆر كۆربێل هانیدا كە بڕیاری بەردەوامبوون لە هەوڵدانی بۆ دەرچوون لە زانستە سیاسییەكان بدات، هەربۆیە پەیوەندیكرد بەپرۆگرامەكەیەوە. كۆندی ڕوونیدەكاتەوە: "هەڵوێستی كۆربێل پێداگرییانەو پشتگیریكارانە بوو و هانیدەدام كە لەم بوارەدا بەردەوام بم".

لە ٨ی ئابی ١٩٧٥ كۆندی بڕوانامەی ماستەری لە كارگێڕی حكومیی زانكۆی نۆتەردام وەرگرت، پاشان گەڕایەوە دینیڤەر. پاش چەند ساڵێك جارێكی تر گەڕایەوە بۆ نۆتەردام، بەڵام ئەمجارەیان وەك یەكێك لە سەرۆكەكانی زانكۆ، واتە وەك ئەندامێكی ئەنجوومەنی ئەمینداران.

كۆندی گەڕایەوە دینیڤەرو چووەوە ماڵی دایك وباوكی تا چێژی چالاكییە كۆنەكانی بۆ بگەڕێتەوە، لەوانە گۆرانی وتن لەچوارچێوەی گرووپی كڵێسەی مەشیەخەی مۆنتڤیۆ، پیانۆژەنین، وتنەوەی وانەی موزیكژەنین، ئەمەشیان بە ئامانجی پاراستنی ئەو تەكنیكە كۆنانەی ژەنین كە كۆندی هەیبوون، هەروەها سەیركردنی یاری فوتبۆڵ بەپێی توانا. واڕاهاتبوو لەكۆتایی هەفتەدا هەندێك لە هاوڕێكانی بانگهێشت دەكرد بۆ ماڵەوە تا پێكەوە یاری تۆپی پێ ببینن، ئەوەندەی پێنەچوو هاوڕێكانی دركیان بەوە كرد كە كۆندی زۆر لەوە زیاترە كە تەنها هاندەرێكی ئاسایی ئەم یارییە بێت. رۆبی لایتۆس كە خوێندكارێكی پەیمانگای خوێندنی نێودەوڵەتی بوو و لەبۆنەی پەیوەندیدار بە تۆپی پێوە، كۆندی بینیوە، دەڵێت: " ئەو یەكێكە لەو كەسە كەمانەی كە من بینیومن و ئەوەندەی من زانیارییان سەبارەت بەوەرزش هەیە" لایتۆس كە ئێستا

کۆمپانیایەکی تایبەت بە راوێژی نێودەولەتی بەڕێوەدەبات کە بارەگاکەی لە دێنیڤەرە، خۆی بە ئالودەبویەکی فوتبۆڵ ناودەبات و بەشێوازێکی "زۆر زۆر شێلگیرانە" دەڕوانێتە ئەم وەرزشە. روبی دەڵێت کاتێك لە ساڵی یەکەمی خوێندنیدا بووە لەو پەیمانگایە، جارێکیان لەگەڵ چەند دەرچوویەکدا بانگهێشتکراوە بۆ ساباتێك لە شاخەکانی دەرەوەی دێنیڤەر. مەبەست لەوە کە لە نێوارەیەکی رۆژی شەممەدا بووە، بەسەربردنی رۆژێك بووە لە "خواردن، موزیك و هاوڕێیەتی دۆستانەدا".

لایتۆس بەردەوامدەبێت و دەڵێت: "ئەو رۆژە یارییەکی زۆر خۆشی فوتبۆڵ ئەنجام درا، پێموایە لەنێوان زانکۆی ئۆکلاهۆماو زانکۆی ئۆهایۆدا بوو. کاتێك من گەیشتمە شوێنەکە، یارییەکە تەواوببوو. کاتێکیش کۆندی گەیشت، من و کەسێکی تر گفتوگۆمان لەسەر یارییەکە دەکرد، کۆندیش هاتەناو گفتوگۆکەوە. ئەوە یەکەمین جاربوو کە کۆندی ببینم. یەکسەر بۆم دەرکەوت کە شارەزایی باشی سەبارەت بە فوتبۆڵ هەیەو خۆشی وا نیشانادات کە لەو یارییە تێدەگات. لەو رۆژەوە پەیوەندییەکی فوتبۆڵی لەنێوان ئێمەدا دروستبوو کە دوو ساڵی خایاند. گفتوگۆمان لەسەر روسیا یان پەیمانگا نەکرد، بەڵکو تەنها قسەمان لەسەر فوتبۆڵ کرد" لایتۆس باس لەوەش دەکات کە بەمەبەستی بینینی فوتبۆڵ، ئێوارانی یەکشەممە دەچووە ماڵی خێزانی رایس و چێژی لەو شلەی بامیە بەناوبانگەش وەردەگرت کە ئەنجێلینا ئامادەیدەکرد. لایتۆس دەشڵێت: "بەو شێوەیە هەمووومان پێکەوە نێوارەیەکی خۆشی تۆپی پێ و خواردنی شلەی بامیەمان بەسەردەبرد، هاوکات زۆریش بە هاندانە خۆشەکەی یاری تۆپی پێ، دڵخۆش دەبووین".

ئەو پرۆگرامە دکتۆرایەی کۆندی لە زانکۆی دێنیڤەر پەیوەندی پێوەکرد، لەرووی مامۆستاو بەرنامەشەوە، تۆمارێکی ناوازەی هەبوو. پەیمانگای خوێندنی نێودەولەتیی سەربە زانکۆی دێنیڤەر بە پرۆگرامە فراوانەکەی لە پرۆگرامەکانی زانکۆکانی کەناری رۆژهەلات، جیادەکرێتەوەو دەتوانین پرۆگرامی پەیمانگای روسیی سەربە زانکۆی کۆلۆمبیا وەك نموونەیەکی ئەوە بهێنینەوە. مارك فۆن

هـاگن کـه سـەرۆکی ئێسـتای پەیمانگاکەیـە دەڵێـت: "ئاڕاسـتەی ئایـدۆلۆجی ئەوەندەی بەرەو خوێنـدنی سیستەمەکان هەنگاودەنێت، ئەوەنـدە بـەرەو کارە کۆمەڵایـەتیو ئـابوریو کلتوریـیـەکان، هـەنگاو نانێـت". پـەیمانگاکانی کـەناری رۆژهەڵات بەتێروتەسەلی بایەخ بە ژێرخـانی ئـابوری مۆسـکۆو سـتراتیژی شـەڕی سـارد دەدەن. پـاش هەڵوەشـانەوەی یـەکێتیی سـۆڤیەت ئـەم پەیمانگایانـە ناچـاربوون لـە ڕەگـەوە پرۆگرامـەکانیان فراوانبکـەن بەشـێوەیەك کـە دیـاردە کلتوریو ئابوریو کۆمەڵایەتییەکانی ناوچەکەش بگرێتەوە. شایانی باسە زانکۆی دێنیڤـەر هـەر لەسـەرەتاوە ئـەم بابەتانـەی خسـتووەتە نـاو پرۆگرامەکانییـەوە. پرۆفیسـۆر کـارین فیسـت کـە کـار لـە پـەیمانگای خوێنـدنی نێودەولـەتی دەکـات، دەڵێت: "ئەگەر بیر لـە ڕابـردوو بکەینـەوە، دەبینـین ئەمـڕۆی پەیمانگاکـە زۆر لـە دەستپێکەکەی جیاواز نییە، ئەمەش دەگەڕێتـەوە بـۆ ئـەوەی کـە پەیمانگاکـەمان بەپێچەوانەی پەیمانگاکانی تری کەناری خۆرهەڵاتەوە، بە سیاسەتەکانی جـەنگی ساردەوە نەنووسـاوە. رومـاڵکردنی فـراوان بەنیسـبەت ئێمـەوە پرسـێکی رۆتـینی باوەو ئێمە هەر لە زووەوە گرنگیمان بە پەرەسەندنی کۆمەڵایەتیو دادپـەروەریی مرۆییو ئەو دابەشبوونەی نێوان رۆژهـەڵاتو رۆژئـاوا، داوە. ئـەو گۆڕانکارییانـەی پاش کۆتایی جەنگی سارد لـە پرۆگرامەکەمانـدا ئەنجامـدران، بـە بـەراورد لەگـەڵ پەیمانگا هاوشێوەکانماندا، زۆر کەمبوون.

ئەم پرۆگرامەی کە چەند دیاردەیەکی ئەزموونی سۆڤیەت/روسیا باسدەکات، تـوانی سـەرنجی کۆنـدی بـەلای خۆیـدا رابکێشـێت، هەربۆیـە لـە سـاڵی ١٩٧٦دا پەیوەنـدی پێـوە دەکـات. جۆزیـف کۆربێـڵ بەشـێوەیەکی گشـتی پێشـوازی لـە هاتنـەناوەوەی ژنـان بـۆ بەشـەکەی نـەدەکرد، کـاتێکیش پـەیمانگای خوێنـدنی نێودەولەتی دامەزراند، بەرهەڵستی هاتنەناوەوەی خوێندکارو مامۆستای مێینـەی دەکرد، ئەمەش بۆ ئـەوە دەگەڕێتـەوە کە گومانی لـە توانـای کچەخوێندکارەکان هـەبوو لـە بەدەسـتهێنانی ئـەو پۆسـتە بالایانـەی دەبنـەهۆی بەرزکردنـەوەی پلەوپایەی بەشەکە. لەسەرەتای حەفتاکاندا کاتێك کارین فیسـت، کـە ژنێـك بـوو، پەیوەنـدیکرد بـە دەسـتەی مامۆسـتاکانی پەیمانگاکـەوە، کۆربێـڵ لـە دژی

دامەزرانـدنی دەنگـی دا بـەڵام زۆربـەی دەنگـەکان لـە بەرژەوەنـدی فیسـتبوون هەربۆیە وەك پرۆفیسۆری سیاسەتی نێودەولەتیو شێوازی لێکۆڵینـەوە، دامـەزرا. بەدرێژایی چەندین ساڵ کارین تەنها ژن بوو لەناو دەسـتەی مامۆسـتایاندا، بـەڵام بەتێپەڕبوونی کات، دیدوبۆچوونی کۆربێـڵ گۆڕانی بەسـەردا هـات. بەرهەڵسـتییە سـەرەتاییەکانی ئـەم پیـاوە تـا رادەیـەك شـتێکی سـەیر بـوو، چـونکە بەتونـدی پشـتگیری رێـڕەوی ئـەکادیمی کچـەکەی دەکـرد، لـە زانسـتە سیاسـییەکاندا. لـە شەستەکانی سەدەی رابردوودا مادڵین ئۆڵبرایت لە خوێندن بەردەوامبوو تا توانی بڕوانامەی ماسـتەرو دکتـۆرا لـە بەشـی یاسـای گشـتیو کارگێڕی حکـومیی سـەربە زانکۆی کۆلۆمبیا بەدەستبهێنێت. مـادڵین توانیشـی پرۆگرامـی زانکـۆ لـە پـەیمانگا روسـییەکە، تـەواو بکـات. لـە سـاڵی ١٩٧٥ پـاش گەڕانـەوەی لـە زانکـۆی نۆتـەردام، کۆندی پەیوەندیکرد بە کلاسـەکانی خوێنـدنی نێودەولـەتی لـە زانکـۆی دێنیڤـەر، ئەوکاتە مادڵین سەرقاڵی بەڕێوەبردنی هەڵمـەتی سـیناتۆر ئیدمۆنـد مۆسـکی بـوو لەپێناو کۆکردنەوەی پیتەکدا.

کارین فیست کە یەکێکە لە پرۆفیسـۆرو رێبـەرە ئەکادیمییـەکانی کۆنـدی، لـە مـاوەی دوو سـاڵی پـاش دامەزراندنیـدا، پەیوەندییـەکی بـەتینی لەگـەڵ کۆربێڵـدا بنیاتناو سەرنجیدا کە گۆڕانکارییەکی ریشـەیی لـە تێڕوانینی بەرامبـەر بـە ژنـانو رۆڵیان لە پرۆگرامە فێرکارییەکەیدا، رووی داوە. کـارین لەمبارەیـەوە دەڵێـت: "زۆر لەیەکـەوە نزیـك بـووین. ئـەو بەتەمـەنترین پرۆفیسـۆربوو، منـیش بچوکترینیان بووم لەرووی تەمەنەوە. دیاربوو ئـەو بەسـتایلەکەی نوێنەرایەتی جیهـانی کـۆنی دەکـرد بـەڵام مـن نوێنەرایـەتی تازەگـەریم دەکـرد، بـەڵام کاروبارەکـان بـەدڵی هـەردووکمان بەڕێوەدەچـوون". کاتێـك کۆنـدی گەیشـتە زانکـۆی دێنیڤـەر دیـدی کۆربێـڵ زۆر گۆڕابـوو و ئاڕاسـتەی بایەخپێدانـەکانی کردبـووە رووی راکێشـانی لێهاتووترینو باشـترین خوێنـدکار بـۆ بەشـەکەیو فیسـت سـەرنجیدا کـە "چیتر گرنگی بە جیاوازی جێندەری نەدەدا"

کـارین فیسـت پـێش پەیوەنـدیکردنی بـە دەسـتەی فێرکـاری زانکـۆی دێنیڤەرەوە، بڕوانامەی دکتۆرای لە زانکۆی مینۆسـۆتا بەدەسـتهێنابوو. سـەرباری

فێرکـــردنیش وەك راوێـــژکاری سیاســـیی چـــەند رێکخراوێـــك کـــە لەجیهانـــدا بڵاوبوونەتـــەوە، لەوانـــە رێکخـــراوی میســـری بـــۆ پلانـــدانانی نەتـــەوەیی‌و زانکـــۆی کوێت، کاریکردووە. جۆناسان ئـەدیلمان کـە ئـەمیش یـەکێکبوو لـە مامۆسـتاکانی، بڕوانامەی دکتۆرای لە زانستە سیاسـییەکان لـە زانکـۆی کۆڵۆمبیـا بەدەسـتهێناوە. ئـەدیلمان لـەو کاتـەوەی کـە پەیوەنـدیکرد بـە دەسـتەی فێرکـاری پـەیمانگای نێودەولەتییـەوە، بـە بـەردەوامی وەك لێکۆڵـەرێکی میـوان لـە هـەردوو زانکـۆی پـەکین‌و مۆسـکۆ، مایـەوەو چـەندین گەشـتی لـە بەرژەوەنـدی وەزارەتـی دەرەوە ئەنجامـــداوە. ئـــەدیلمان وەك ئەنـــدامێکی دیـــاری دەســـتەی کاروبـــاری گشـــتی ئەمەریکی-ئیسرائیلی، ئـەژماردەکرێت، هـەروەها ئەنـدامی ئـەو وەفـدە بـووە کـە یەکێتی جولەکە، بۆ سەردانی ئیسرائیل لە ساڵی ٢٠٠٢دا دروستی کردووە.

کۆنـــدی لەگـــەڵ کاســـرین کیلیهـــەر پێکـــەوە لـــە پـــەیمانگای لێکۆڵینـــەوەی نێودەولەتی، وانەیان خوێندووە کە دواتر بووە یەکێك لـە دیـارترین پسـپۆڕەکانی جیهـان لـە پرسـە ئەمنییەکانـداو کارەکـانی هـەردوو بـواری زانکـۆیی‌و حکـومی لـەخۆگرتبوو. کیلیهـەر وەك جێگـری یاریـدەدەری وەزیـری دەرەوە بـۆ کاروبـاری روسـیاو ئۆکرانیـاو ئۆراسـیا، کـاریکردووە، دواتـر پۆسـتی راوێـژکاری لـە وەزارەتـی بـەرگری‌و نوێنـەری تایبـەتی وەزیـری بـەرگری لـە ڕێکخـراوی پـەیمانی بـاکوری ئەتلەسی Nato گرتووەتەدەست. کیلیهەر پۆستی بەڕێوەبەری پەیمانگای ئەسپن لـە بـەرلین-ی گرتووەتـە دەسـت، کـە نووسـینگەی ئـەڵمانیای رێکخراوەکەیـە، چەندین زنجیرە وانەی خوێندنی سیاسی بۆ سەرکردە ئەمەریکی‌و ئەوروپییـەکان دەکاتەوە. لە بەهاری ساڵی ٢٠٠٢دا کیلیهەر خاچی زێـڕینی (شـەرەفی بۆندسـوێری) بەدەسـتهێناوە کـە بـاڵاترین مـەدالیای سـەربازییە لـە ئـەڵمانیا ئـەویش بـەهۆی "بەشدارییە بەرچاوەکانی لە پەیوەندییە ئەتلەسـییەکاندا، بەتایبـەت رۆڵـی لـە هانـدانی دیـالۆگی سیاسـی لـەنێوان سیاسـەتدارێژەرانی ئـەوروپی‌و ئەمەریکیـدا" بـوو. کیلیهـەر ئێسـتا لـە کۆلێـژی جـەنگی دەریـایی لـە نیوپـۆرت لـە رۆدئایلەنـد، پرۆفیسۆرە.

ساڵەکانی حەفتاو هەشتاکان بە ماوەیەکی کاریگەر لە خوێندنی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکانو یەکێتیی سۆڤیەت، دادەنرێت. یەکێك لە ڕووداوە دیارە سەرەکییەکانی ماوەی جەنگی سارد کە هاوکات بوو لەگەڵ ئەو ساڵانەی کۆندی لە زانکۆکەدا بەسەریبردن، دەرکەوتنی پەیماننامەیەکی سنووردارکردنی پرچەککردن بوو بۆ چەکدانان بوو لەساڵی ۱۹۷۲دا کە بە ساڵت یەك ناسراوەو ویلایەتە یەکگرتووەکانو یەکێتیی سۆڤیەت لەو ساڵەدا ئیمزایان کردووە. ئەو کاتەی کۆندی دەستیکرد بەخوێندنی زانکۆ، ئەم دیالۆگانە گەیشتنە بنبەستو داخراوو هندستانیش توانی چەکە ناوکییەکان پەرەپێبدات. لە ساڵی ۱۹۷۵دا ویلایەتە یەکگرتووەکانو یەکێتیی سۆڤیەت لەگەڵ ۳۹ وڵاتی تر، کۆنگرەیەکیان سەبارەت بە کاروباری ئاسایشو هاوکاری لە ئەوروپا، بەستو ئەو دوو وڵاتەش ڕاگەیەندراوی کۆتایی کۆنگرەیەکەیان ئیمزاکرد کە بە ڕێککەوتننامەکانی هێلسنکی، ناسراوە. بەپێی ئەم ڕێککەوتننامانە، دەبێت هەموو لایەك پابەندی پاراستنی مافەکانی مرۆڤو سنوورەکانی ئەوروپابن بەپێی نەخشەی پاش کۆتاییهاتنی جەنگی جیهانی دووەم. ڕێککەوتننامەکان دانیشی بە دەسەڵاتی یەکێتیی سۆڤیەت بەسەر وڵاتانی بەڵتیق ئیستۆنیا، لاتڤیا، لیتوانیادا ناوە.

لەکاتێکدا کۆندی سەرقاڵی پەرەپێدانی تواناکانی بوو لەسەر خوێندنەوەی بابەت بە زمانی ڕوسی کە لەوەشدا پشتی بە ڕۆژنامەی براڤدا دەبەست، دەبوو بەدواداچوون بۆ بابەتێکی تر بکات. ئەم ڕووداوەش پرۆتۆکۆڵێکبوو سەبارەت بە فرۆشتنی گەنمی ئەمەریکی بە یەکێتیی سۆڤیەت لە ساڵی ۱۹۷۵دا. ئەو برسێتییەی بەسەر یەکێتیی سۆڤیەتدا هات، حکومەتی ئەو وڵاتەی ناچارکرد ڕێککەوتننامەیەکی درێژخایەن بۆ دەسکەوتنی گەنمی ئەمەریکی، ئیمزا بکات. ئەو ساڵە یەکێتیی سۆڤیەتو ویلایەتە یەکگرتووەکان پاڵنەرێکی ئاسانتریان هەبوو بۆ ئەوەی پەیوەندییەکانیان باشتر بکەن ئەویش پێکەوەگرێدانی کەشتی ئاسمانی ئەمەریکی ئەپۆلۆ بوو لەگەڵ کەشتی ئاسمانی سۆڤیەتی سۆیۆز لە ئاسمانی دەرەوەداو بەڕێوەبەرانی ناسا کەوتنەکارکردن لەسەر ئاراستەکردنی ئەرکی ئەپۆلۆ بەرەو پرۆگرامی هاوکاری ئەمەریکی ـ سۆڤیەتی، ئەمەش پاش

تێپەڕبوونی شەش ساڵ هات بەسەر دابەزینی چەند ئاسمانەوانێکی ئەمەریکی لەسەر رووی مانگ، لە ڕێگەی ئەپۆلۆوە. وتارێکی ئاژانسی ئاسمانی ئەمەریکی سەبارەت بە پێکەوەگرێدانی هەردوو کەشتیی ئەپۆلوو سۆیۆز، نووسیویەتی: "پرۆگرامەکانی ئاژانسی ئاسمانی ئەمەریکی رەنگدانەوەی رەوشە باوەکەی پرسە دەرەکییەکان بوون، ئەمەش هاوشان لەگەڵ چەند دیاردەیەکی سیاسەتی نەتەوەیی ئەمەریکیدا، هەنگاوی دەنا. دەتوانرێت وەك بەشێك لە سیاسەتی تەبایی، سەیری ئەم گەشتە هاوبەشە بکرێت، بەڵام کارمەندانی ئاژانسی ئاسمانیی ئەمەریکی شتی دوورتریان تێدا دەبینی".

پرۆژەی ئەزموونیی ئەپۆلۆ-سۆیۆز بووە رێخۆشکەرێك بۆ دروستبوونی هاوکاری ئاسمانی نێودەولەتیو بۆ پەرەپێدانی قۆناغی داهاتووی تەکنیکەکانی بۆشایی ئاسمان، شتێکی پێویست بوو. وێستگە تەلەفزیۆنییەکان ئەم پێکەوەگرێدانەیان رومالٚ کرد کە لە بۆشایی ئاسماندا ئەنجامدراو بووە هۆی ئەوەی وێنەی هاوکاریی ئەمەریکی-روسی بکەوێتە بەرچاوی خەڵك، ئەو هاوکارییەی کە لە بواری پێشبڕکێی پرچەکبووندا، بوونی نەبوو. لێدوانەکانی ئاسمانەوانەکان لەوبارەیەوە شتێکی جیاواز بوو لەو هەواڵە سیاسییانەی بایەخیان بە گرژییەکانی نێوان ئەو دوو زلهێزە دەداو پێشوازی گەرمیان لێکرا. ئاسمانەوان ڤالیری کۆباتسۆڤ لە لێدوانێکی تەلەفزیۆنیدا رایگەیاند: "بینەرە ئەمەریکییە خۆشەویستەکانی تەلەفزیۆن.... هەلەیەکی زۆر گەورەیە ئەگەر پرسیار بکەین چ وڵاتێك لەوی تر جوانترە. پێموایە راستییەکەی ئەوەیە کە بلێین هیچ شتێك بە جوانی هەسارە شینەکەمان، بەراورد ناکرێت"

لە ساڵی ١٩٧٦دا واتە لەهەمان ئەو ساڵەی پرۆگرامی خوێندنی تایبەت بە بەدەستهێنانی بڕوانامەی دکتۆرا، دەستپێکرد، کۆندی ناوی خۆی وەك ئەندامێکی حیزبی دیموکراتەکان تۆمارکرد. لە هەڵبژاردنە سەرۆکایەتییەکەدا کۆندی دەنگی لە بەرژەوەندی جیمی کارتەر دا، بەڵام لە کۆتاییەکانی دیسەمبەری ساڵی ١٩٧٩دا، بەهۆی شێوازی مامەڵەی کارتەر لەگەڵ پرسی پەلاماردانی ئەفغانستان لەلایەن سۆڤیەتەوە، بیروبۆچوونی بەرامبەر بە خودی

کارتەرو حیزبی دیموکرات گۆڕا. سەرۆك ئەو پەلاماردانەی بەمشێوەیە وەسفکرد: "هەوڵێکی بەئەنقەستە کە حکومەتێکی بەهێزی بێباوەڕ بە ئامانجی ملکەچکردنی گەلێکی موسڵمانی سەربەخۆ، ئەنجامی داوە". کۆندی هۆشداری دەدات‌و دەڵێت: "ئەفغانستانی داگیرکراو لەلایەن سۆڤیەتەوە هەڕەشەیەك لەسەر ئێران‌و پاکستان دروستدەکات". کارتەر دەشڵێت هێرشەکە توشی شۆك‌و خەفەتی کردووەو "ئەوەندەی لە ماوەی هەفتەی رابردوودا دیدوبۆچوونی سەبارەت بە سۆڤیەت گۆڕاوە، لە ماوەی دوو ساڵ‌و نیوی پێش ئەو هەفتەیەدا، نەگۆڕاوە". لەمیانەی کاردانەوەیدا بەرامبەر بەو پەلامارە، کارتەر هەناردەکردنی گەنم‌و کەرەستەی تەکنیکی بۆ یەکێتیی سۆڤیەت قەدەغەکردو سەبارەت بە راوکردنی روسەکان لە ناوەکانی ناوچەی ئەمەریکیدا، گۆڕانکاری ئەنجامدا. سەرباری ئەوەش کارتەر پرسی دانووستان لەسەر رێککەوتننامەی (ساڵت دوو)و پەسەندکردنی دواخست کە ئەو ساڵە لەگەڵ بریجینیف کاری لەسەر کردبوو، داواشی کرد بایکۆتی خولی یارییە ئۆلۆمپییە هاوینەکانی ساڵی ١٩٨٠ی مۆسکۆ بکرێت. کۆندی پێیوابوو ئەو شۆك‌و سوپرایزەی کە کارتەر پیشانیدان، بەڵگەی ساویلکەیین‌و هەڵسوکەوتەکانی زۆر لاواز بوون‌و دەڵێت: "لەیادمە کە بیرم لەوە دەکردەوەو دەموت: تۆ پێت وایە رووبەڕووی کێ دەبیتەوە؟ ئەمە حکومەتێکی مەترسیدارە. بێگومان ئەوان پەلاماری وڵاتێکی بیانییان داوە! پێموابوو کاتی ئەوە هاتووە کە سیایەتێکی توندتر بەرامبەر بەم رژێمە داپلۆسێنەرە، بگرینەبەر"

رەنگە ئەو مامەلەیەی کارتەر لەگەڵ سۆڤیەت سەبارەت بەم قەیرانە نەبووایە، کۆندی لەگەڵ دیموکراتەکاندا بمایەتەوە. لە ساڵی ٢٠٠٢دا کۆندی رایگەیاند: "بەشێوەیەکی فەرمی لە ریزەکانی حیزبی دیموکراتدا بووم، ئەگەر ئەوە نەبووایە کە پێم‌وابوو مامەلەکردنمان لەگەڵ شەڕی ساردا هەلەیە، ئەو حیزبەم جێنەدەهێشت. بیرم لەوە دەکردەوە کە سۆڤیەتییەکان شەڕەنگێزن‌و وەك ژەنینی کەمانچە، یاری بە ئێمە دەکەن. بیرم لەوە دەکردەوە کە کارتەر لە سروشتی راستەقینەی یەکێتیی سۆڤیەت تێنەگەیشتبوو کە سروشتێکی زۆر رەش بوو"

كۆنـدى لـه ڕەخنـەگرتن لـه سياسـەتى ئەمـەريكا بەرامبـەر بـه يـەكێتيى سۆڤيەت، پەرۆشييەكى گەورەى نيشاندا كه گەيشته ئاستێك تێيدا توانى بەسـەر ئەو پێزانينو ڕێزلێگرتنـەى بـۆ حيزبـى ديموكراتـەكان هـەيبوو بـەهۆى پشتگيرى ئـەو حيزبـه بـۆ مافـه مەدەنييـەكان، زاڵببێـت. لەميانـەى هەڵمـەتى هەڵبژاردنـه سـەرۆكايەتييەكەى سـاڵى ١٩٨٠دا، خـۆى وەك لايـەنگرێكى حيزبـى كۆمـارى تۆمـاركردو لەبەرژەوەنـدى ڕۆناڵد ريگـان، دەنگـى دا. كۆنـدى دەڵێت: "ماوەيـەكى دوورودرێژ ئەو كارانەى ليندۆن جۆنسۆنم بەدڵبوو كه له ساڵى ١٩٦٤ لـەپێناو مافـه مەدەنييەكاندا، ئەنجاميدان، بەڵام له ساڵى ١٩٨٠دا بيرم لەوە كردەوە كه ويلايەته يـەكگرتووەكان سياسـەتێكى دەرەكـى چـالاك پـەيڕەوناكات، هـەروەها زۆر بەپەرۆشەوە ريگان سەرسـامبووم. دواتـريش بـيروڕا سياسـييەكانم لەبەرژەوەنـدى حكومەتێكى بچووكتر، پەرەسەنديان بەخۆوەبينى".

پشـتگيرييه سـەرەتاييەكانى كۆنـدى لـه ديموكراتـەكان تائێسـتاش بـه بـيروڕا كۆمەڵايەتييه ميانڕەوەكانييەوە ديارە لەوانه هەڵوێسـتى پشـتگيريكردنى لـه مـافى لەباربردن. كۆندى خۆى بەمشێوەيه وەسفدەكات: "كۆمارى" بەشێوەيەكى گشـتى بەڵام "زۆر كۆنەپارێز" له كاروبارى دەرەوەداو "زياد له حـەد كۆنـەپارێز" لەچـەند بوارێكى ترداو له هەندێك پرسى تردا "زۆرجـار پشـتگيريكارێكى سەرسـوڕهێن"ەو لەهەندێك پرسى تريشدا "ميانڕەو" ە.

زۆرێك لەو ئەمەريكيانەى بۆ يەكەمينجار كۆندييان له ڕێگەى ئـەو وتـارەوە ناسـيوە كـه لـه سـاڵى ٢٠٠٠دا لــه كۆنفرانســى نيشـتمانى حيزبـى كۆمـارى پێشكەشـيكرد، پێيانوايـه هۆكـارى بـوون بـه كۆمـارى بـۆ بـاوكى دەگەڕێتـەوە كـه ديموكراتــەكان لــەو ســەردەمى جياكــارى ڕەگەزييــەى لــه ئــەلاباما‌دا بــاوبوو، پشـتگوێيان خسـتو كرديانـه دەرەوە، بـەڵام كۆنـدى هۆكـارى تايبـەتى هەيـه كـه پاڵنەرى بووە بۆ ئەوەى بچێته ناو كۆمارييەكانەوەو دەڵێت: "دەستورو سياسەتى دەرەوە منيان ڕاكێشايه نـاو حيزبـى كۆمارييـەوە نـەك پرسـه كۆمەڵايەتييـەكان" بەهۆى ئەوەى بووە كۆمـارى، كۆنـدى لەلايـەن هـاوڕێ ڕەشپێسـتەكانييەوە توشـى سـەرزەنشـت بـووە، بـەڵام لەبەرامبـەردا ئـەم خانمـه زۆر پێـداگرى لەسـەر

هەڵوێستەکانی کردووە. کۆندی دەشڵێت: "لەبەر چەند هۆیەکی بەنرخ پەیوەندیمکردووە بە ئۆڵد پارتی-یەوە. لەپرسە پەیوەندیدارەکانی سیاسەتی دەرەوەدا زیاتر حەزم لە هەڵوێستی حیزبەکەمانەو خودی خۆشم حکومەتێکی بچووکترم پێ باشە. پێشم وانییە واشنتۆن چارەسەری بۆ هەموو شتێك هەبێت"

لە ساڵی کۆتایی ئەو پرۆگرامە دکتۆرایەی کاری لەسەر دەکرد، کرێکارێکی بواری حەوزی کەشتی پۆلەندی بەناوی لیش ڤالیسا وەك سەرۆکی سەندیکای کرێکارانی حەوزی کەشتی ناکۆمۆنیستی کە پێی دەووترێت هاریکاری، هەڵبژێردرا. ڤالیسا ماوەی چەندین ساڵ لە رێگەی چەندین مانگرتنی نایاساییەوە، خەباتی کردووە تا دواجار توانی مافەکانی کرێکارانی پۆلەندی بەدەستبهێنێتو سەرنجی نێودەولەتی بەلای ئەو تێکۆشانەدا رابکێشێت، کە پۆلەندییەکان لە دژی حوکمی کۆمۆنیستەکان، ئەنجامیان دەدا، تەنانەت نزیکترین چاودێرانیش هەرگیز ئەوەیان بەخەیاڵدا نەدەهات یان پێشبینیان نەدەکرد کە ئەم روداوانە ئاماژەی سەرەتای کۆتایی کۆمۆنیزمە لە ئەوروپای رۆژهەڵاتو یەکێتیی سۆڤیەتدا.

ئەم روداوانەو دەرهاویشتەکانی پەرۆشییەکی زیاتریان دا بە کۆندی لەرووی بەردەوامبوون لەسەر خوێندنی تایبەت بە سۆڤیەتەوە. ئەم بوارەی کۆندی چوبووە ناوی لەو بابەتانەی تر جیاواز بوو کە لەمیانەی ساڵەکانی خوێندنی زانکۆییدا خوێندبووی لەبەرئەوەی ئەم بوارە بایەخێکی هێندە بەهێزو واقیعی هەبوو بەشێوەیەك کە کاریگەری لەسەر شێوازی هەڵسوکەوتی وڵاتانو ژیانی خەڵكو روداوە مێژووییەکان هەیە.

کۆندی لەناو خوێندکارانی پەیمانگای خوێندنی نێودەولەتی بەوە جیادەکرایەوە کە خاوەنی هەموو ئەو زانیارییە پێویستانە بوو کە جۆزیف کۆربێڵ پێی وابوو بۆ خوێندنەکە پێویستن، کە ئەوانیش زیرەکیی ئەکادیمیو پاڵنەری خۆییو بوونی باکگراوندێك بوون لە زمانی روسیدا. فیست دەڵێت: "کۆربێڵ بۆیە کۆندی خۆش دەویست چونکە کەسێکی زیرەكو گورجوگۆڵ بوو و وزەیەکی زۆریشی هەبوو، ئەمە سەرباری ئەوەی کە زمانی روسی دەزانێت،

هەموو ئەمانەش گرنگترین رەگەزبوون بەلای كۆربێلەوە". ئەم پیاوە پێیوایە زمانی بیانی بەشێكی گرنگی پرۆگرامەكەیە هەربۆیە واڕاهاتبوو داوای لە خوێندكارەكانی دەكرد پێش دەستبەكاربوون لە پرۆگرامەكە، كار لەسەر فێربوونی زمانی سلافی بكەن. فیست دەڵێت: "كۆربێڵ بەو خوێندكارانەی دەوت، كە دەیانویست لەبارەی ئەوروپای رۆژهەڵات یان ناوەڕاست یان یەكێتیی سۆڤیەتی پێشوو، بخوێنن باشتروایە پێش ئەوەی بێنو ئەو وانەیان پێ بڵێت، بەباشی زمانێكی بیانی بزانن. دیاربوو كۆندی پاڵێوراوێكی نموونەیی بوو بۆ ئەو خوێندنە لەبەرئەوەی باكگراوندێكی لە زمانی روسیدا هەبوو كە لەوانی تردا نەبوو. خوێندكارەكانی تر زانستی سیاسییان خوێندبوو بەڵام زمانیان نەخوێندبوو هەربۆیە كۆربێڵ پێی دەوتن برۆنو پاش ئەوەی خوێندنی یەكێك لە زمانەكان لەوانە چیكی یان پۆلەندی یان روسی، تەواودەكەن بگەڕێنەوە بۆخوێندن"

كۆندی تەنها بەوەوە نەوەستا كە بەردەوامی بەوانەی فێربوونی زمانی روسی بدات بەڵكو دەستیشیكرد بەخوێندنی زمانی چیكیو ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە كە ئەو پرۆفیسۆرەی فێری زمانی روسی دەكردو ناوی لیبۆر بلۆم بوو، چیكی بوو هەربۆیە هانیدا كەوانەی فێربوونی زمانی چیكیش بخوێنێت. تۆماری ئەو شتە پیشەییانەی كۆندی دەیانزانێت ئەوە نیشاندەدەن كە بە روسییەكی خاوێنو پەتی قسەدەكاتو بەهەردوو زمانی چیكیو فەرەنسی "توانای ئەنجامدانی لێكۆڵینەوە"ی هەیە.

كۆربێڵ بەوە بەناوبانگ بوو كە بەرامبەر بەو كەسانەی خۆشی دەویستن، زۆر دەستو دڵكراوە بوو و بەرامبەر بەوانەش كە پەیڕەوی ئەو پێودانگانەیان نەدەكرد كە ئەم داینابوون، زۆر توندبوو. فیست دەڵێت: "پێشبینی شتی زۆری لە خەڵك دەكردو زۆر حەزی بەلای ئەوانەدا هەبوو كە بەلایەوە زۆر زیرەك بوون" دیارە رێڕەوی كۆندی لەگەڵ كۆربێڵدا بەشێوەیەكی باش بەڕێوەدەچوو و هەمیشە هانیدەدا كە ئامانجی بەرز لەبابەتی خوێندنەكەیدا، بنیات بنێت. ئەو پشتگیریو پەرۆشییەی كۆربێڵ دابوویە كۆندی، هاوتای ئەو پشتگیریو

پەرۆشییە بوو کە دابوویە کچەکەی هەربۆیە ببووە باوکێکی نموونەیی بۆی. کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت: "شانازیکردن و پێشبینییە پەرۆشەکانی بە مادلین لەشانازیکردن و پێشبینییەکانی سەبارەت بە من دەچوون". بەڕوونی ئەوە دیاربوو کە بڕواو متمانەی تەواوەتی کۆربێل بە بەهرەی کۆندی، لە شوێنی خۆیاندابوون.

کۆربێل زیاتر پێداگری لەسەر ئەوە دەکردەوە کە خوێندکاران فێری وەرگێڕانی سیاسەت بۆ زمانێکی روون و ئاشکرا بن، ئەمەش لە کارکردنی کۆندی لە ئیدارەکەی بوشدا بە پراکتیکی رەنگیداوەتەوە. ئان بلاکمان لە ژیاننامەی مادلین ئۆلبرایتدا دەڵێت: "جۆزێف کۆربێل ئەوەی فێری مادلین کردووە کە پێویستە سەرکردە بەشێوەیەك سیاسەتی دەرەوەی دابڕێژێت کە مرۆڤی ئاسایی تێی بگات، لەبەرئەوەی خەڵك پەرۆشییان بۆ پرسێك نییە کە لە کاریگەرییەکەی لەسەر ژیانی رۆژانەیان، تێنەگەن". کۆندی بە باشی ئەم وانەیەی وەرگرتووە هەربۆیە توانیویەتی ناوبانگی وەك کەسێك کە دەتوانێت بەزمانێکی سادە، لەسەر ئاڵۆزترین پرس قسەبکات، پەرەپێبدات. ئەم توانایەی بوو وای لە جۆرج بوشی کوڕ کرد لەمیانەی هەڵمەتی هەڵبژاردنە سەرۆکایەتییەکەیدا، پەلەبکات لە هەڵبژاردنی وەك پێشەنگی راهێنەرەکانی لەسەر سیاسەتی دەرەوە. هەر ئەم توانایەشی لەناخی کارەکەیدا وەك راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی، بەڕوونی دیاربوو.

هەرچەندە کۆربێل ڕێبەرو پرۆفیسۆرە پەسەندەکەی کۆندی بوو، بەڵام دیدوبۆچوونیان هەرگیز یەکی نەدەگرت. کۆندی دەڵێت رەنگە ئەو "لە سیاسەتی ناوخۆییدا لەمن زیاتر لیبراڵی بێت، بەڵام تۆلەسێنێکی ناوازەش بوو و گرنگییەکی زۆری دەدا بە خوێندکارەکانی. ئەم گرنگییە زۆرەو تواناکەی لەسەر بنیاتنانی پرسی چەمکیی زیاتر لەسەر چەندین بابەتی سەرنجڕاکێش، کردبوویانە مامۆستایەکی بەهێز"

ئەو لێکۆڵینەوە زۆرە سەربەخۆیەی کۆندی لە زانکۆی نۆتەردام ئەنجامیدان، بوونەهۆی ئەوەی بە باشی بۆ لێکۆڵینەوە قورس و گرانەکانی پەیمانگای

خوێندنی نێودەولەتی ئامادەبێت. فیست دەڵێت: "پرۆگرامەکەمان بەشێوەیەکی باشتر لەگەڵ ئەو خوێندکارانەدا سەرکەوتن بەدەستدەهێنێت کە بەشێوەیەکی سەربەخۆ کاردەکەن، کۆندی لەو جۆرە خوێندکارانە بوو. شێوازی کۆندی بەوە جیادەکرایەوە کە هەرکاتێك پێویستی بوایە داوای یارمەتی دەکرد، پاشان کارەکەی دەکرد". ماددە بڕیارلێدراوەکانی پرۆگرامەکە چەند بابەتێکیان لەخۆگرتبوو لەوانە مێژووی سەربازی، سیاسەتی دەرەوەی سۆڤیەت، مێژووی سۆڤیەتو مێژووی روسیا، کۆمۆنیزم، سیاسەتی نێودەولەتی، کلتوری سۆڤیەتو روسیا. کۆندی بواری ئەو لێکۆڵینەوانەی کە تێزەکەی لەخۆی گرتبوو، بەشێوەیەك تەسککردەوە کە تەنها باس لە بەراوردی رژێمە سەربازییەکان بکات، لەم بوارەدا بەشێوەیەکی توندوتۆڵ کار لەگەڵ جۆناسان ئەدیلمان کە سەرۆکی بەشداری لیژنەی تاووتوێکردنی تێزی دکتۆراکەی بوو لەگەڵ جۆرج برنکلی کە لە زانکۆی نۆتەردام پێشتر مامۆستای بووە، دەکات. ئەم لێکۆڵینەوەیەی شیکردنەوەی سوپای چیکسلۆڤاکیاو کاریگەری لەسەر ژیانی کۆمەڵایەتیو سیاسی وڵات، لەخۆدەگرێت. ئەم کارەی کۆندی بە لێکۆڵینەوەیەکی پێشەنگ دادەنرێت لەم بوارەداو بەشدارییەکی گرنگە لەو بارەیەوە. ئەدیلمان دەڵێت: "لێکۆڵینەوەی زۆر سەبارەت بەم بابەتە نەنووسرابوو و داتای زۆر لەو بارەیەوە لەبەردەستدا نەبوو، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەموو ئەوانە نەبوونە بەربەست لەبەردەم خواستی کۆندیدا، بەڵکو بەوپەڕی پەرۆشییەوە دەستیکرد بە کارەکە". ئەدیلمان پێیوایە لە رێگەی ئەم پەرۆشییەی کۆندییەوە دەتوانین چەندین لایەنی کەسایەتیمان بۆ دەربکەوێتو لەوبارەیەوە دەڵێت: "رەنگە هەندێك وەك کەسێکی کۆنەپارێز ببینن، بەڵام لەڕاستیدا دەتوانێت ببێتە ژنێکی زۆر بوێرو نەرمرەوو داهێنەر"

پرۆگرامی لێکۆڵینەوەکەی کۆندی گەشتێکی حەوت هەفتەیی بۆ یەکێتیی سۆڤیەت لەخۆگرتو لەو چوارچێوەیەشدا ماوەیەکی کورت لە پۆلەندا مایەوە. لەپێناو دەگمەنیی زانیاری راستو دروست لە مۆسکۆ، کۆندی لەو شارە ناچاربوو شێوازی نائاسایی بەکاربهێنێت تا بتوانێت لە لێکۆڵینەوەکەی بەردەوامبێت. ئەو

سەردانە تارادەیەك کورتەی کۆندی، رەهەندێکی راستەقینەی خستەسەر بابەتەکانی ئەو لێکۆڵینەوانەی، لە کتێبخانەکانی زانکۆی دێنیڤەر، بەدواداچوونی بۆ دەکردن. لەوبارەیەوە دەڵێت: "دەستەی ئەرکانی گشتی لە یەکێتیی سۆڤیەت بە درێژایی ماوەی پێنج ساڵ، ژیانمی داگیرکرد. دەڕۆشتم بۆ مۆسکۆ تا پەنجەرەکانی وەزارەتی دەستەی ئەرکانی سەربازی بژمێرم و لەورێگایەوە ژمارەی ئەو کارمەندانەی لەوێ کاردەکەن بخەمڵێنم، چونکە پێشتر ئەم زانیارییانە بەهیچ شێوەیەك بڵاونەکرابوونەوە". دواتر لەکاتی کارکردنی لە ئیدارەکەی بوشی باوکدا ئەم شتە لەگەڵ (سێرجی ئاخرمۆیف) کە ماوەی چەندین ساڵ سەرۆکی دەستەی ئەرکانی گشتی بووە، تاوتوێ دەکات. کۆندی ژمارەی ئەو کەسانەی لەوێ کاردەکەن بە نزیکەی پێنج هەزار کارمەند دەخەمڵێنێت و کاتێکیش سەبارەت بەهەمان پرس، پرسیار لە ئاخرمۆیف دەکات، لە وەڵامدا دەڵێت: "پێنج هەزار". ئەوکاتە کۆندی دەگاتە ئەو راستییەی کە شێوازی کارکردنەکەی سەرکەوتنی بەدەستهێناوە.

لەمیانەی گەشتە خوێندنییەکەیدا، کۆندی توانی ئەو کلتورە تاقیبکاتەوە کە چەندین ساڵبوو پێی سەرسامبوو و توانی سەردانی ئاهەنگە موزیکییەکانی مۆسکۆو سانت پترسبۆرگ، ئەو هۆڵانەی تێیدا چایکۆفسکی سەرکردایەتی گرووپە سیمفۆنییەکانی دەکردو رۆبنشتاین موزیکی شۆپانی لێدەداو رەحمانینۆف لاو گرووپە ئۆپراڵییەکەی بەڕێوەدەبرد، بکات. کۆندی بەشێوەیەکی راستەوخۆ ئەو دەسەڵاتە تۆکمەیەی ئەو وڵاتەی بینی کە خۆی لە دیوارە سەختەکانی چواردەوری کرملن و ئەو مۆنۆمێنتانەدا دەبینییەوە کە گوزارشتیان لە پاڵەوانانی ئەو نەتەوەیە دەکرد، ئەمە سەرەڕای نەخشە ئەندازیارییە جوان و دڵڕفێنەکەی سیستەمی شەمەندۆفێری ژێرزەوی. هەروەك لە جوانی زمانی روسی کە بەتەواوەتی قسەی پێدەکردو دەیخوێندەوە، نوقمبوو.

لە مۆسکۆ تەنها ژمارەیەکی زۆر کەم رەشپێست هەبوون. هەرچەندە کۆندی بەو کلاسانە راهاتبوو کە خوێندکارە سپیپێستەکان کۆنترۆڵیان کردبوو، بەڵام وەك ژنێکی رەشپێست و هاوڵاتییەکی ئەمەریکی لە پایتەختی یەکێتیی سۆڤیەت،

هەستى بەوە دەكرد كە سەربەكەمايەتييەكانە. هاوڵاتييەكى روسى دەڵێت ئەم بارودۆخە واى لێدەكات كە ببێتە كەسايەتييەكى زۆر ميللى. ديمترى گيراسامينكۆ كە هاوڵاتييەكى خەڵكى سانت پترسبۆرگەو دەرچووى ئەكاديمياى حكومى سانت پترسبۆرگە بۆ هونەر، سەرنجى ئەو قۆناغە جيايەى داوە كە رێگەى بە كەمايەتييەكان لەناويشياندا رەشپێستەكان، داوە بۆ يەكەمين جار دزە بكەنە ناو يەكێتيى سۆڤيەتەوەو دەڵێت: "پێش ساڵى ١٩٥٧ واتە ئەو ساڵەى كە تێيدا كۆنگرەى نێودەولەتى بۆ خوێندكاران لە مۆسكۆ بەرێوەچوو، زۆربەى هاوڵاتيانى سۆڤيەت، هەلى چاوپێكەوتن لەگەڵ رەشپێستەكانيان نەبوو. بۆ ماوەى ٤٠ ساڵ پەردەيەكى ئاسنين بنياتنرابوو، دواتر كتوپڕ خەڵك لەسەرتاسەرى جيهانەوە بۆ يەكەمينجار بەگوڕ رووەو مۆسكۆ هاتن. ميوانەكان بەو توانا سەرسوڕهێنانەى لەمۆسكۆدا بينييان، سەرسامبوون، هەرچەندە خەڵك زۆر هەژاربوون، بەڵام ئامادەيى ئەوەيان تێدابوو كە هەرشتێكيان هەبێت، بەشى ميوانەكانى لێ بدەن تا ئەو ئاستەى لە باڵەخانە كۆمەڵييەكانيان، ژوريان پێ دەدان و ميوانداريان دەكردن".

گيراسامينكۆ دەشڵێت:"بيانييەكان ئەوەيان بەچاوى خۆيان دەبينى كە خەڵكەكە سەربارى هەژارييان، بەخشندەن و خۆشحاڵييان نيشاندەدا. دواتر بيانييەكان سەردانى شارەكە دەكەن و زۆرێك لە دانيشتوانى مۆسكۆ بۆ يەكەمين جار لەژيانياندا كەسانى رەشپێست دەبينن. لە ساڵەكانى شەستەكاندا چەند ديمەنێك دووبارەبوونەتەوە كە تێيدا كەسانى روسيى فزوڵى لەشەقامەكاندا دەبينران شوێن كەسانى رەشپێست دەكەوتن تا دەستيان لێ بدەن بۆ ئەوەى لەوە دڵنيابن كە لەڕاستيدا ئەمانە مرۆڤن. ئەم كەسانە نەياندەتوانى بڕوا بە چاوى خۆشيان بكەن. روسەكان ئەو كارەيان تەنها وەك كارێكى فزوڵى ئەنجامدەدا. لە ساڵەكانى حەفتاو هەشتاكانى سەدەى رابردوودا ئێمە خوێندكار بووين و هێندە پەرۆشى ئاشنابوون بە كلتورى ديكە بووين كە بەدواى بيانييەكاندا دەگەڕاين بۆ ئەوەى قسەيان لەگەڵدا بكەين و وايان لێ بكەين لەكۆمەڵگەكەماندا هەست بە ئاسودەيى بكەن، هەروەها بۆ ئەوەى شتێك

لەبارەی ژیانو ئەو وڵاتانەی لێیانەوە هاتوون، بزانین. خەڵکی ئەویّ گرنگییەکی تەواویان بەوڵاتە سەرمایەدارەکان دەدا. گەلەکەمان هیچ شتێکی لەبارەی ژیان لەئەمەریکا یان وڵاتە دیموکراتەکانی ترەوە، نەدەزانی".

گیراسامینکۆ باس لە پێنج ساڵی نێوان کۆتاییەکانی حەفتاکانو سەرەتاکانی هەشتاکانی سەدەی رابردوو دەکات، واتە ئەو کاتەی کۆندی سەرقاڵی لێکۆڵینەوەی تێزەکەی بوو و لەو پێناوەدا سەردانی مۆسکۆی کردووە، دەڵێت: "شتێکی ئاساییە کچەخوێندکارێکی رەشپێست کە لەزانکۆیەکی باڵای ئەمەریکییەوە هاتبێتو بەباشی بەزمانی روسی قسەبکات، پێشوازی لێ بکرێتو رێزی لێ بگیرێت. ئەمەش بە پلەی یەکەم دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە روسەکان کاتێك کەسێك دەبینن کە دەتوانێت بە روسی قسەبکات، هەست بە پێزانین دەکەن، تەنانەت ئەگەر قسەکردنەکەشی چەند رستەیەکی سادە بێت بۆ نموونە "سلاو" یان "دەنگوباست چۆنە؟". ئەم جۆرە هەوڵانە خۆشحاڵی تێدا دەوروژاندن. پێموایە ئەو زانیارییەی رایس هەیبوو، سەرباری ئەزموونە ناوازە ئەمەریکییەکەی بەلای ئەو روسانەی لەماوەی ئەو ساڵانەدا بینیان، شتێکی سەرسوڕهێن بوو".

لە هاوینی ساڵی ١٩٧٧دا کۆندی گەشتێکی ناوخۆیی لە چوارچێوەی لێکۆڵینەوەکانیدا ئەنجامدا. ئەم گەشتە بۆ یەکەمینجار بیرۆکەیەکی سەبارەت بە پێکهاتەی سوپای ئەمەریکا، بە کۆندی بەخشی. کۆندی چووە واشنتۆن تا وەك راهێنەرێکی نیشتەجێ لە وەزارەتی بەرگریدا کاربکات، چەند هەفتەیەکی لە بالەخانەی پێنتاگۆندا بەسەربرد. دواتر لەمیانەی ماوەیەکی راهێنانی هاوینەدا چووە ناو دامەزراوەی راندەوە. دامەزراوەی راند دامەزراوەیەکی لێکۆڵینەوەی سیاسییەو لەلایەن کۆمپانیای فڕۆکەی دۆگلاسەوە لەپاش جەنگی جیهانی دووەمەوە دامەزراوەو ئەم کۆمپانیایەش فڕۆکەی جەنگی بۆ سوپا دەهێنێتە وڵاتەوە. بارەگای ئەم کۆمپانیایە لەهەردوو شاری سانتا مۆنیکا لە کالیفۆرنیاو شاری ئارلینگتن لە ڤیرجینیایە. شایانی باسە دامەزراوەی راند شوێنێکی زۆر گونجاوە بۆ ئەو خوێندکارانەی بەشێوەیەکی چڕوپڕ گرنگی بە ئاسایشی

نێودەولـەتی دەدەن. لێکۆڵینـەوەکانی ئـەم دامەزراوەیـە ئاڕاسـتە سیاسـیو سـەربازیو ئابورییـەکان لـە جیهـانو سەرچـاوەکانی قەیرانـە ناوخۆییـەکانو ئەگەرەکانی هەڕەشە بۆ سەر ویلایەتە یەکگرتووەکان، لەخۆدەگرێت.

پاش گەڕانەوەی بۆ دێنیڤەر، جارێکی تر فوتبۆڵ بووەوە تەوەرێکی سـەرەکی ژیانی کۆمەڵایەتیی کۆندی، بەڵام شتێکی نوێی بـۆ زیـادکرد ئـەویش ئـەوەبوو کـە بە درێژایی ئەم سالانە پەیوەندی لەگەڵ ئەندامێکی گرووپی دێنیڤەر برۆنکۆس، بەردەوامبوو و خۆشەویستییەکەیان بۆ پەیوەندییـەکی گـەرموگوڕ گۆڕا. دیبـۆرا کارسۆن کە یەکێکە لە کچەهاوڕێکانی، دەڵێت هاوڕێکـەی کۆنـدی "یـاریزانێکی زۆر سەرەکی بوو". پەیوەندییەکەیان گەیشتە ئاستێك کە دەزگیرانداریبیان، راگەیاند. کۆندی بەردەوامدەبێت لەسەر تێکەڵاوبوون لەگەڵ هاوسەری ئەندامانی یەکێتیی نیشـتمانی بـۆ تـۆپی پـێو واڕاهـاتبوو لـەکاتی یارییەکانـدا لەسـەر کورسـییە تایبەتـەکان دادەنیشـت، بـەوەش بـووە تـاکێکی زۆر خۆشەویشـت لەبازنـەی دۆستایەتییە گەرموگوڕەکەی ئەندامانی یەکێتییەکەدا. کۆندی گەیشـتە ئاسـتێك کـە کراسـی ئاهـەنگی هاوسەرگیرییەکەشـی هەڵبـژاردو هـاوڕێ لەگـەڵ دایکیـدا دەسـتیکرد بـە ئامـادەکردنی پێویسـتییەکانی ئـەو ئاهەنگـە، بـەڵام ئـەم دوو دەزگیرانە پێش وادەی ئاهەنگەکە لەیەکتر جیابوونەوە. کارسۆن دەڵێت: "کۆنـدی بەڕاسـتی بـەنیازبوو شـووی پێبکـات، لەڕاسـتیدا مـن نـازانم چـی روویـدا. هـیچ دەمەقالەیەك لەنێوانیاندا رووی نەدا، هەموو ئەوەی کە هەبوو ئەوەبوو کـە ئـەو دوانە بۆیان دەرکەوت ناتوانن ئەو رێگەیە پێکەوە تەواوبکەن".

کاتێك کۆندی پرۆگرامی دکتۆراکەی لـە دێنیڤـەر تـەواوکرد، تەمـەنی ٢٦ سـاڵ بوو. لەم ماوەیـەدا پەیوەنـدی لەگـەڵ چـەندین یـاریزانی تـری فوتبـۆڵو کەسـانی بـواری تـردا دروسـتدەکات، بـەڵام تـا نووسـینی ئـەم چـەند دێـڕە گرێبەسـتی دەزگیرانداری لەگەڵ کەسیاندا ئەنجام نەداوە.

نـاوی بەرهـەمی کارەکـەی کۆنـدی واتـە تێزەکـەی، **سیاسـەتەکانی دەسـەڵاتی پاراستن: پرسی چیکۆسلۆڤاکیا ١٩٤٨- ١٩٧٥**بوو. ئەم تێزەی بووە بنچینەیەك بـۆ کتێبی یەکەمی کە نـاوی **هاوپـەیمانێتی تەمومـژاوی: یـەکێتیی سـۆڤیەتو سـوپای**

چیکۆسلۆڤاکیا ١٩٤٨-١٩٦٣بوو. چاپخانەی زانکۆی برنستۆن لە ساڵی ١٩٨٤دا ئەم کتێبەی بڵاوکردووەتەوە.

لەبەرەبەیانی ١٤ی ئایاری ١٩٨١ کۆندی پەیوەندیدەکات بەهاوڕێ دەرچووەکانیەوەو هەموویان پێکەوە لە حەوشەی دەرەوەی کۆمەڵگەی مارگۆری رێد کە سەربە زانکۆی دێنیڤەر بوو، کۆدەبنەوە. کۆندی بڕوانامەی دکتۆرای لە لێکۆڵینەوەی نێودەولەتیدا بەدەستدەهێنێت، سەرباری ئەوەی، پاش بڕوانامەی دکتۆراکەی کارێك لە زانکۆی ستانفۆرد چاوەڕوانی دەکات. بەوشێوەیە خۆی بۆ دەستکردن بەکارێکی نایابی ئەکادیمی ئامادەدەکات هەرچەندە هێشتا تەمەنی لە ٢٦ ساڵیدایە. ئەندامانی خێزانەکەی هەروەك خودی کۆندی خۆشحاڵبوون و بەشداری لە هەستی شانازیکردنەکەی کۆندیدا دەکەن بەلام دیارنەبوونی کەسێك، تاڵییەك تێکەڵاوی شیرینی ئەو رۆژە دەکات، لەبەرئەوەی جۆزێف کۆربێڵ لە ساڵی ١٩٧٧دا بەنەخۆشی شێرپەنجە مردبوو. ئەم پیاوە هێندە نەژیا کە ئەستێرەی خوێندکارەکانی یان کچەکانی ببینێت کە دەبنە دوو کەسایەتی باڵای جیهانی. کارین فیست دەڵێت:"بەهۆی شێرپەنجەی گەدەوە کۆچی دوایی کرد، بەڵام تا دواخولەکی ژیانی کەسێکی چالاك بوو". شایانی باسە کۆربێڵ کاتێك لەسەر جێگەبوو بەهۆی نەخۆشییەوە، سەرقاڵی نووسینێکی نوێ بوو لەسەر سەربازە چیکییەکان لە جەنگی جیهانی یەکەمدا.

ئەزموونەکەی کۆندی لە زانکۆی دێنیڤەر لەوکاتەی کە کۆربێڵ چاودێری دەکرد تا گەیشتنە ئەو تەحەددیاتانەی بابەتی لێکۆڵینەوەکەی سەپاندبوونی، بەرزنرخاندنێکی زۆر جیادەکرێتەوەو خودی خۆشی ئەمەی باش لەبیرە. کۆندی دەڵێت:"بەهۆی ئەوەی کە دەستەی فێرکاری لە پەیمانگای لێکۆڵینەوەی نێودەولەتی لەرووی ژمارەوە بچووك بوو، کارلێککردن لەناویاندا بە زەقی دیاربوو. لەبەر ئەم هۆیە توانیم راهێنانێکی تونددوتۆڵم لە فەلسەفەی سیاسی و مەنهەجیدا دەستبکەوێت. حەزم لەو پرۆگرامە بوو کە رێگەی بە هاوکاریکردن لەنێوان بەشەکانی پەیمانگاکە دەدا، هەروەك حەزیشم لە بژاردە ناوابەستەکانی بوو". بەوەرگرتنی بڕوانامەکەی لەو بەیانییە هاوینەییەدا، کۆندی خوێندنی

زانکۆیی تەواودەکات. ئەم خوێندنەی لەبوارێکدا تەواوکرد کە لەسەرەتای خوێندنە زانکۆییەکەیدا تەنانەت ناویشی نەبیستبوو. دواتر کۆندی ئامۆژگاری خوێندکارەکانی دەکات هەروەك ئەو، چالاکانە بگەڕێن بەدوای ئەو بوارەی پەرۆشییان دەوروژێنێت. لەمبارەیەوە دەڵێت: "بەخوێندکارەکانم راگەیاندووە کە ئەگەر نازانن چیتان دەوێت ئەوا پێویستە دەست بکەن بە گەڕان. هانمداون کە کلاسێك بۆ خۆیان بدۆزنەوە حەزی لێ بکەنو مامۆستایەك بدۆزنەوە کە بە بەشەکەوە گرێیان بدات" ئەو گۆڕانکارییەی کاریکردووەتە سەر ئەو ژیانەی کە بە خوێندنی موزیك دەستیپێکردووە تا گەیشتووەتە لێکۆڵینەوە لەسەر سۆڤیەت، فێری خۆگونجاندنی کردووەو لەوە تێی گەیاندووە کە خۆبەستنەوەی مرۆڤ بە پلانێکی وشکەوە، سودی نییە. کۆندی دەڵێت: "بۆ ماوەی چەندین ساڵ ژیانم لەسەر ئەو بنچینەیە رێکخست کە ببمە موزیکژەنو هەموو ئەوەی دەمویست ئەوەبوو، دواتر هەموو شتێك نەماو جارێکی تر شتی وا دووبارە ناکەمەوە". دیارە ئەم تێگەیشتنە زۆر کاریکردووەتە سەر پۆستەکەی هەربۆیە لەو ساتەوە خۆی بە کارکردنی شێلگیرانە لەسەر ئەو ئەرکەی لەبەردەستیدایە، پابەندکردووە، بەلام هاوکات خاوەنی کرانەوەیەکی تەواوەتییە.

ئەندامانی ئەو دەستە فێرکارییەی ئامادەی ئاهەنگی دەرچوونی ئەو رۆژە بوون، درکیان بەوە کردبوو کە شتی زیاتر لەبارەی کۆندۆلیزا رایسەوە دەبیستن. نارسەر گیلبێرت کە یەکێکە لەو پرۆفیسۆرانەی پێداچوونەوەیان بە تێزەکەی کۆندیدا کردووە، دەڵێت:"پێموایە هەمووومان درکمان بەوە کردبوو کە کۆندی کارێك دەکات زۆر لە توانای خوێندکاری ئاسایی زیاترە". کارین فیستیش ئەو پێشبینییەی دووبارەکردەوەو وتی:"هەمیشە لەو باوەڕەدا بووین کۆندی سەرکەوتن بەدەستدەهێنێت. بەدرێژایی چەندین ساڵ، هەندێك خوێندکاری نایابمان هەبووە کە لەکاتی خوێندنیاندا لە دێنیڤەر دیاربوون، دەشمانزانی کە هەر یەکێکیان سەرکەوتن بەدەستدەهێنێت. نەماندەزانی کاتەکە کەیە، بەلام دڵنیابووین لەوەی کە رۆژێك دێت سەرکەوتن بەدەست دەهێنن" سەبارەت بە کۆندیش سەرکەوتنەکەی لە کالیفۆرنیاوە دەستیپێکردووە.

بەشى شەشەم

پرۆفیسۆر رایس

"تێگەیشتن لە سنوردانان بۆ پرچەکردنو بیروبۆچوونەکانی ولاتە پەیوەندیدارەکانو پێویستییەکانیان، هۆکارێکی سیاسییە بۆ بوونمان. پێویستە رەشپێستەکان بەشێك بن لەم تێگەیشتنە، هەروەك پێویستە بەشێك بن لەسەرجەم بوارەکانی تری فیکرو پەرەسەندنی ئەمەریکا. شەرمەزارییە بۆ ئێمە ئەم پرسە نەتەوەییە بۆ ئەو پیاوە سپیپێستانە بەجێبهێڵین کە تەمەنیان لەسەروو چل سالانەوەیە".

کۆندۆلیزا رایس ١٩٨٣

لە بەرەبەیانی یەکی دیسەمبەری ساڵی ١٩٨٩ نەرمەبارنێك لەسەر رووی کەشتی جەنگی USS Belknap باری‌و بووە هۆی بریقەداربوونی کەشتییەکە. ئەو کەشتییە موشەکی ئاراستەکراوو کلاوەو پارچەکانی تری ئوستوڵی شەشەمی بەندەری ڤالیتا لە ئیتاڵیای هەلگرتبوو. پێشبینییەکان بۆ کەشوهەوای دورگەکانی دەریای ناوەڕاست بۆ ئەو هەفتەیە باش نەبوون، هاوکات لەگەڵ هاتنی ئێوارەدا بایەکی توند هەڵیکرد کە بووە هۆی دروستبوونی چەند شەپۆلێك کە بەرازییەکانی دەگەیشتنە ١٦ پێ ئەمەش بووە هۆی لەرینەوەی ئەو کەشتییە گەورەیەو سەرەوخوارکردنی وەك یاریپێکردن.

سەرۆك بوش لەو شوێنەی کە بۆ ئەدمیراڵ دانرابوو، دادەنیشێتو هەوڵدەدات پێش وادەی کۆنگرە چاوەڕوانکراوو گرنگەکە کەمێك پشوو بدات. لە کۆنگرەی لوتکەی مالتادا سەرۆك بوش چاوی بەسەرۆکی سۆڤیەت میخائیل گورباتشۆف دەکەوێتو هەڵوێستی ویلایەتە یەکگرتووەکانی لە چەندین پرسدا دەخاتە بەردەم، هەروەك پشتگیری وڵاتەکەی بۆ ریفۆرمەکانی پیریسترۆیکا دەخاتەڕوو کە گۆرپاتشوف جێبەجێیان دەکات. شایانی باسە کۆنگرەی لوتکەی مالتا کە میدیاکان ناویان لێناوە لوتکەی گێژاوی دەریا یەکەم کۆنگرەیە کە هەردوو زلهێزەکە لەسەر رووی کەشتی دەیبەستن. بەهۆی شەپۆلە یەکلەدواییەکانەوە ئامادەبووانی کۆنگرە ناچاربوون بۆ ماوەی رۆژێك گفتوگۆکان رابگرن.

ئەو وەفدە ئەمەریکییەی لە کۆنگرەکەدا ئامادەبوون هەریەکە لە جەیمس ئەی بایکەری سێیەم وەزیری دەرەوەو جۆن سەنونو سەرۆکی ستافی کۆشکی سپیو بێرنت سکۆکرۆفت راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی، لەخۆگرتبوو. دواتر یەکێکی تر لە ئەندامانی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی پەیوەندیدەکات بەسکۆکرۆفتەوە کە ئەویش کۆندۆلیزا رایسی تەمەن ٣٥ ساڵان بوو کە پسپۆڕی کاروباری سۆڤیەت بوو. سەرۆك بوش رایس بەم شێوەیەك بەسەرۆك گۆرپاتشۆف دەناسێنێت: "رایس ئەو ژنەیە کە هەرشتێکم بوێت سەبارەت بەیەکێتیی سۆڤیەت پێم دەڵێت". لەم کاتەدا ئامادەبووانی کۆنگرەکە سەرنجیاندا کە گۆرپاتشۆف بەگومانە لە قسەکەی بوش ـ ی روانی، بۆیە ئاورێکی بۆ کۆندی دایەوەو وتی: "هیودارم زۆر بزانیت"

یەکێك لەو هۆکارانەی کۆندی کردبووە پسپۆڕی کاروباری یەکێتیی سۆڤیەت، ئەو راستییە بوو کە زانایەکی کراوەو کێلگەیەکی هەمیشە گۆڕانخواز بوو و رۆژانە مێژووی خۆی دەنووسییەوە. کاتێك کۆندی دەستیکرد بە خوێندنی یەکەم بڕیارلێدراوەکانی پسپۆڕییە زانکۆییەکەی لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان، ئەوەی لەخەیاڵیدا نەبوو، کە رۆژێك لە رۆژان ببێتە تەوەری یەکێك لە گرنگترین دیمەنە مێژووییەکان لە مێژووی هاوچەرخدا واتە کۆتایی شەڕی سارد. رۆژی

یەکەمی دانووستانەکان لە ژوورێکی پڕ لە کتێب کە بەشێوەیەکی ڕێکوپێك دانرابوون، لەناو ئەو کەشتییە جەنگییەی کە پێیان دەووت **مەکسیم گۆرکی**و تەنها کەشتییەك بوو لەو بەندەرەدا کە بەهۆی قورساییەکەیەوە دەیتوانی ڕووبەڕووی شەپۆلە سەختەکان ببێتەوە، بەڕێوەچوو. گفتوگۆکان لە ماوەی دوو ڕۆژدا هەشت سەعاتیان خایاند. لەو ماوەیەدا بوش‌و گۆرباتشۆف چەندین پرس تاووتوێدەکەن لەوانە سنوردانان بۆ پڕچەککردن، سیاسەتی بازرگانی، یاساکانی کۆچی سۆڤیەت، بوونی هێزی سەربازی لە ئەوروپا بەپێی ڕێککەوتنی نێوان وڵاتان. لەو کۆبوونەوەیەدا هەردوو سەرۆك لەسەر ئەوە ڕێککەوتن کە دووژمنایەتییەکەی نێوانیان بووە بە بەشێك لەڕابردوو و ئەوەش گرنگترین ئەنجامی کۆنگرەکەبوو. گۆرباتشۆف لە کۆتایی کۆنگرەکەدا وتی: "پێویستە دەستبەرداری تایبەتمەندییەکانی شەڕی سارد بین، هەروەك پێویستە دەست لە هەموو دیاردەکانی پێشبڕکێی چەك، نەبوونی متمانە، ناکۆکی دەروونی‌و ئایدۆلۆجی هەڵبگرێت". سەرۆك بوش هاوڕای ئەم قسەیەی هاوتا سۆڤیەتییەکەی بوو و وتیشی کە جیهان: "لەسەروبەندی سەردەمێکی نوێی پەیوەندییەکانی نێوان ئەمەریکاو سۆڤیەتدایە". لەوێ لە ماڵتا کە بە ئامادەبوونی کۆندی، هەردوو سەرۆك بوش‌و گۆرباتشۆف سەردەمێکی نوێی هاوکاری نێوان ئەو دوو زلهێزەیان کردەوە.

هەشت ساڵ پێشتر لە زانکۆی ستانفۆردەوە کاری پیشەیی کۆندی وەك ژنێکی ئەکادیمی‌و داڕێژەری سیاسەت دەستیپێکرد. کۆندی توانی سودمەند بێت لە مینحەی زانکۆیی بۆ بەردەوامبوون لە لێکۆڵینەوەکانی لە سەنتەری ستانفۆرد بۆ لێکۆڵینەوەی ئاسایشی نێودەوڵەتی‌و سنوردانان بۆ چەك کە بەشێکبوو لە ئینستیتیوی لێکۆڵینەوە نێودەوڵەتییەکان کە سەر بە زانکۆکەبوو. ستانفۆرد نزیکەی ٣٥ میل لە باشوری سانفرانسیسکۆوە دوورە، ئەم زانکۆیە شانازی بەوەوە دەکات کە خاوەنی دەستەیەکی فێرکارییە کە چەندین مامۆستاو پرۆفیسۆری تێدایە خەڵاتی نۆبڵ‌و پۆلێتیزەریان وەرگرتووە، هەروەك خاوەنی یەکێك لە جوانترین باڵەخانەی زانکۆیە لەو وڵاتەدا. لەو زانکۆیە چەندین بیناو

بالەخانــەی بــەهێزو بــەرز هــەن کــە لەســەر شــێوازی بیناســازیی کالیفۆرنیــا ئەنجامدراونو بە بنمیچی دروستکراو لە قەرمیدی سوور رازاندویەتییەوەو بە هەزارەها درەختی سندیانو خورماو ئەکالێتس، چواردەورە دراوە. ئەم کۆمەڵە بالەخانەیە کۆنترین بەشی حەرەمە زەبەلاحەکەی زانکۆ پێکدەهێنێت کە بەسەر ٨ هــەزار هێکتــار زەویــدا دابەشــبووەو بەســەر دیمــەنی دڵگــیری دورگــەی سانفرانسیسکۆدا، دەڕوانێت.

بەهۆی ئەو مینحەیەی پێی درا، کۆندی دەتوانێت موچەیەکی سی هەزار دۆلاریو نووســینگەیەکی تایبــەت بــەخۆیو ئــازادی گەیشــتن بەســەرجەم کتێبخانــەکانی زانکــۆی ســتانفۆردی دەســتبکەوێت، ئەمــە ســەرەڕای ئاســانیی پەیوەنــدیکردن لەگــەڵ دامــەزراوەکانی بــواری لێکۆڵینــەوەو دەســتەی فێرکاریــدا. کۆنــدی وەك لێکۆڵــەرەوەی بــواری کاروبــاری ســۆڤیەت پەیوەندیــدەکات بــە داڕێژەرانی سیاسەتو بیزنسمانانو پسپۆڕانی ئاسایشو چەندین پسپۆڕی تـر تـا کـار لەسـەر لێکۆڵینـەوەی ئـەو پرسـە هاوچـەرخانەی پەیوەنـدییان بـە ئاسایشی نێودەولەتییـەوە هەیـە، بکـات. ئـەم بەشـەی کۆنـدی پەیوەنـدی پێـوەکرد تـەنها بەشە لەسەرتاسەری وڵاتدا خولی چڕوپڕ لەسـەر کاروبـاری تایبـەت بەسنوردانان بۆ پڕچەککردن پێشکەشدەکاتو ئەو خوێندکارانـەی ئـەم جۆرە خولانـە دەبیـنن بەشـێوەیەك راهێنانیـان پێـدەکرێت کـە ببنـە پسـپۆڕی کاروبـاری سـنوردانان بـۆ چەكو ئاسایش. زۆرێك لە دەرچوانی ئەم بەشە دواتـر چـەندین پۆسـتی حکومی پەیوەندیدار بە کاروبـاری سـنوردانان بـۆ پڕچـەککردنیان وەرگرتـووە. ئێسـتا ئـەم بەشــە ناوەکــەی گــۆڕاوە بــە ســەنتەری لێکۆڵینــەوەی ئاســایشو هاوکــاری نێودەولەتی.

ماوەی مینحە زانکۆییەکەی کۆندی تەنها ساڵێك بوو، بـەڵام ئـەو وتـارەی کـە ئەم خانمە پاش چەند مانگێکی کەم لە پەیوەنـدیکردنی بەمینحەکـەوە لەبەشـی زانستە سیاسییەکان پێشکەشیکرد، کاریگەریـەکی هێنـدە بـەهێزی هـەبوو کـەوای لـە زانکۆکـە کـرد داوای لێبکـات ببێتـە ئەنـدامی دەسـتەی فێرکـاری. ئـەو کاتـە ئەوبەشە لە هەوڵی ئەوەدابوو کە ئـەو کەسـانەی لێهاتوونو سـەربەکەمینەکانن

لەخۆبگرێت. بەو شێوەیە کۆندی وەك کەسێکی شیاو دەرکەوتو توانی لەم یاسای جوڵە پۆزێتیڤە سودمەندبێت، تەنها لەبەرئەوە نا کە کەسایەتییەکی رەشپێستە بەڵکو بەوپێیەی ژنێکە کار لەبوارێکدا دەکات کە پیاوان کۆنترۆڵیان کردووە. بەشەکە گرەنتی نوێکردنەوەی گرێبەستی کارکردنی نەدا بە کۆندی تەنها لەکاتێکدا نەبێت کەشیاوی کارەکەی بێت. لەوبارەیەوە کۆندی دەڵێت: "ئەوان پێویستیان بە پسپۆڕێکی تری کاروباری یەکێتیی سۆڤیەت نەبوو، بەڵام پرسیاریان لەخۆیان دەکرد "چەند جار ژنی رەشپێست هاتووە بۆ ئەوەی ریزەکانمان فرەرەنگ بێت؟" سەرۆکی بەشەکە هەڵوێستی رووندەکاتەوەو بە کۆندی دەڵێت:"ئێمە لێرە بە گرێبەست بۆ ماوەی سێ ساڵ کاردەکەین، دواتر پێویستە گرێبەستەکە نوێبکەینەوە. کەس لێرەدا ناڕوانێتە رەگەز یان ئەوەی کە مامۆستاکە ژن بێت یان پیاوو لەکاتی نوێکردنەوەی گرێبەستەکەدا هیچ ئیمتیازاتێکت پێ نادرێت". کۆندی کەمێك بیردەکاتەوەو پاشان دەڵێت:"زۆر چاکە، پێم وایە بۆ من زۆر گونجاوە".

لە پایزی ساڵی ١٩٨١دا کۆندی وەك یاریدەدەری پرۆفیسیۆر لە زانستە سیاسییەکان دەستدەکات بەوانەوتنەوە، هەروەها پۆستی یاریدەدەری بەڕێوەبەری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ئاسایش و سنوردانان بۆ پرچەککردنی نێودەولەتیشی وەرگرت. فراوانی تێڕوانین و کارامەیی لە وانە وتنەوەو بەهێزیی لەکەسایەتیدا بوونە هۆی ئەوەی کۆندی ببێتە جێگەی رێزی دەستەی فێرکاریی خوێندکارانیش، هەرچەندە تەمەنی تەنها ٢٦ ساڵ بوو. کویت پلاکەر کە یەکێکە لە پرۆفیسۆرە هاوکارەکانی کۆندی دەڵێت:"پێموایە ئەوەی کە ببووە جێگەی سەرنجی خەڵکی لەوکاتەدا، تێکەلەیەك بوو لە هەڵسوکەتی کەسایەتی، لەوانە سەرنجڕاکێشی و کەسایەتییە زۆر نەرمونیانەکەی... هەروەها سەرنجی ئەوەیان دەدا کە جۆرێك لەخێرابۆهاتنی تێدابوو کە ئاوێتەی روخسارە نەرمەکەی بوو. ئەو ماگنۆلیایەکی ئاسنین بوو". پلاکەر دەشڵێت:"پەروەردە باشورییەکەی ئاوێتەی ناخێکی پۆلایین و خۆڕێکخستنێکی چڕوپڕبوو".

جۆن فێریگۆن کە وەك پرۆفیسۆر لە ساڵی ١٩٨٣دا پەیوەندیکردووە بە

بەشی زانستە سیاسییەکانی زانکۆی ستانفۆردەوە باس لەوە دەکات کە لەو سەردەمەدا تەنها کەسێکی رەشپێست لە دەستەی فێرکاریدا، کۆندی بوو. جۆن ئاماژە بەوەش دەکات کە کۆندی بە سیمای سەرکردایەتیو قایلکردن جیادەکرێتەوەو بەدرێژایی ژیانی پیشەیی، ئەم سیمایانەی لەگەڵدا بووە. جۆن دەڵێت:"کۆندی دەتوانێت لەگەڵ هەموولایەکدا رێکبکەوێت، تەنانەت کاتێك کە تەنها یاریدەدەری پرۆفیسۆربوو زۆر لەو سیمایانەی تێدابوو کەئێستا پێوەی دیارە. ژنەسەرکردەیەکی کاریگەرە، خاوەنی بڕیارو دیدێکی روونە بۆ پرسەکان. ئەگەر لەشتێکیشدا بۆچونت لەگەڵیدا جیاواز بێت دەبینیت هۆکاری بەهێزی پێیە کەپشتگیری بیروبۆچوونەکەی ئەو دەکاتو لەکاتی ناکۆکیدا هەمیشە لەکۆتاییدا بۆچوونەکەی ئەو دەیبردەوە"

لەماوەی دەیەی دواتردا کۆندی چەندین وانە لە چەندین بەشی جیاوازدا دەڵێتەوە کەزۆربەیان لە بواری زانستی سیاسی پراکتیکیدا بوو. ئەم وانانەی کۆندی باسیان لە پرسەکانی تایبەت بەسوپاو ئاسایشی نەتەوەییو سیاسەتی دەرەوە دەکرد. وانەکان ئەم بابەتانەیان لەخۆگرتبوو:

بارستەی کۆمۆنیزمو جیهانی سێیەم: ئەم زنجیرەوانەیە باسیان لەچالاکییە سیاسیو سەربازیو ئابورییەکانی یەکێتیی سۆڤیەتو هاوپەیمانەکانی لە جیهانی سێیەمدا دەکرد.

رۆڵی سوپاس لە سیاسەتدا: تێڕوانین بوو سەبارەت بەو کارلێکەی لەنێوان سەرکردە سیاسییەکانو هاوتا سەربازییەکانیاندا لەسێ جۆر حکومەتدا کە ئەوانیش حکومەتی پیشەسازیی رۆژئاوا، حکومەتی کۆمۆنیستی، حکومەتی وڵاتانی تازەپێگەیشتوو. لەمەدا کۆندی پشتی بەچەندین نموونەی سەکردەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکانو یەکێتیی سۆڤیەتو چینو بەرازیلو نێجیریا، بەستووە.

سیاسەتی هاوپەیمانێتی: ئەم بوارە باس لە پەیمانی باکوری ئەتلەسی (ناتۆ)، پەیمانی وارسۆو ئەو هاوپەیمانێتییە سەربازی- سیاسییانەی تر دەکات کە سیستمی جیهانی لە سەدەی نۆزدەهەمو بیستەمدا بەخۆوەی بینیوە.

بژاردەی سیاسی: بابەتی ئەم زنجیرەوانەیە باس لەبەکارخستنی دارێژەرانی

بڕیـاری سیاسـیو هەڵسـوکەتیان لـە بوارەکـانی وڵاتـی پەرلـەمانی، ئیـداریی، جێبەجێکرنو سەربازیدا، دەکات.

سیاسـەتەکانی ئاسایشـی نەتـەوەیی ویلایەتـە یـەکگرتووەکانو یـەکێتیی سـۆڤیەت، لێپرسـراوێتی ئیمپراتۆریـەت لـە سـەردەمی جـەنگی ناوکیـدا: ئەمـە بابـەتێکی بەراوردکارییـە سـەبارەت بەچـۆنیەتی ڕاگـرتنی هاوسـەنگی لـەنێوان بەرپرسیارێتی ناوخۆییو دەرەکی لەلایەن هـەردوو زلهێزەکـەوە، هاوکات پاراستنی تێڕوانینێکیورد بۆ هەردوو سیستمی ئاسایشی نەتەوەیی لەو دوو وڵاتەدا.

دامـەزراوەکانی توندوتیـژی: ئەمـە زنجـیرە وانەیـەك بـوو کـە بـاس لـەو گۆڕانکارییە دەکات کە دەبێتە هۆی دروستبوونی شـۆڕش، هـەروەها بـاس لە ڕۆڵی سوپاو هێزەکانی پۆلیس دەکات.

گۆڕانکاری لە ئەوروپا: تێڕوانینە لـەم گۆڕانکارییـە لـە دیـدی بڕیاردارێـژەرانی واشنتۆن، بۆن، مۆسکۆ، پـاریسو لەندەنـەوە. ئـەم زنجیرەوانەیـە گفتوگۆکردنبـوو لەسـەر ئـەو گۆڕانکارییانـەی لـەنێوان هـەردوو سـاڵی ١٩٨٩و ١٩٩٠دا لـە ئـەوروپا ڕوویانداوە.

یەکێك لەو شێوازە وانەوتنەوانەی لـەلای کۆنـدی زۆر خـوازراو بـوو ئـەوەبوو کە وای لە خوێندکارەکانی دەکرد پیاچوونەوە بەو بڕیاردانە گرنگانەدا بکـەن کـە پەیوەندییان بەسیاسەتی دەرەوە هەیە، ئەویش لە ڕێگـەی زنجیرەیـەك دانیشـتن کەتێیدا خوێندکارەکان ڕۆڵی کەسایەتییەکان ببینن. پاش ئەنجامدانی لێکۆڵینەوە لەلایـەن خوێندکارانـەوەو نووسـینی لێکۆڵینـەوەکان سـەبارەت بـە ڕووداوێکـی سیاسی گرنگ، ڕۆڵی هەر کەسایەتییەك دەدرا بەخوێندکارێك. کۆندی هەسـتیکرد کـە ئـەم شـێوازی وانەوتنەوەیـە تێگەیشـتنێکی فـراوانتر، سـەبارەت بـەوەی لـە هۆلەکانی بڕیارداندا ڕوودەدات، دەداتە خوێندکارانو دەبێتە هۆی ئەوەی زیاتر لە بابەتەکە قوڵببنەوەو تەنها خوێندنەوەی دەقێك نەبێو هیچی تر. لـەو بارەیـەوە دەڵێـت: "دروسـتکردنی ئـەو هەسـتی ئـاڵۆزکردنو قورسـکردنەی پەیوەنـدی بـە سیاسەتی دەرەوە هەیە، لەلای خوێندکار، کارێکە لەگەڵ بوونی ئەو پرۆگرامانـەی لـە ئـەدەبیاتی زانسـتە سیاسـییەکانو مێـژوودا هـەن، قورسـتر دەبێـت". کۆنـدی

هەستیکرد کە رۆڵدان بەخوێندکار یارمەتییان دەدات لە گرنگی کەسایەتی یاریزانە بنچینەییەکانو کاردانەوە سۆزدارییەکانیان باشتر تێبگەن، هەروەك یارمەتییان دەدات لە رۆڵی ئەندامانی کۆنگرێس، میدیا، بیرۆکراسییەکانو ئەو گرووپانەی نوێنەرایەتی بەرژەوەندییە تایبەتەکان دەکەن، باشتر تێبگەن. هەر لەوبارەیەوە بەردەوامدەبێتو دەڵێت:"دروستکردنەوەی ئەو کەسایەتییانەی بەشێوەیەکی نیزامی" لە پرۆگرامەکانی خوێندنی زانکۆییدا دەیانخوێنین چەند لایەنێکی گرنگی چیرۆکەکە پشتگوێدەخەن، بەڵام دروستکردنەوەی رووداوێکی سیاسی دیاریکراو، هەست بەشۆککردنێك لەلای خوێندکاران دەچەسپێنێت. کۆندی دەڵێت:"زۆر جێگەی سەرنجو گرنگیپێدانە خوێندکاران ببینین کە ئەو شێوازە پەسەندبکەن کە ئەوان دەیکەنو بڵێن:"لەو باوەڕەدا نەبووم بمتوانیایە بەم شێوازە هەڵسوکەت بکەم"

یەکێك لەخوێندکارەکان بە ناوی ترۆی عید، باس لەو درامایە دەکات کە لەیەکێك لەدانیشتنە رۆڵبینینەکاندا دەرکەوتووەو تێیدا رۆڵی وەزیری بەرگری یەکێتیی سۆڤیەت بەرجەستەدەکات، ئەو خوێندکارە لە رۆڵەکەیدا پاڵتۆیەکی هاوشێوەی ئەوەی لەبەربوو کە ئەفسەرێکی پلەبەرزی سوپای روس لەبەریدەکات. ئەم رۆڵە یەك هەفتەی تەواو دەخایەنێت، جارێکیان خوێندکارەکە بەهۆی ماندووبوونەوە هەر لەنووسینگەکەی کۆندیدا خەوی لێدەکەوێت، بەڵام کۆندی بەئاگای دەهێنێتەوەو قاوەیەکی پێدەدات تابتوانێت لە بەرنامەکە بەردەوام بێت. ترۆی دەڵێت: "تائێستاش ئەو هەفتەیە بەماندووکەرترین هەفتەی مێژووی ژیانم دادەنێم". ئەم قسەیەی ترۆی زۆر هەڵدەگرێت بەتایبەت کە هی کەسێکە کۆلیژی مافی زانکۆی شیکاگۆی تەواوکردووە، دواتر بووەتە راوێژکاری یەکەمی بێڵ ئۆینز حاکمی ویلایەتی کۆلاورادۆ، دواتریش پۆستی سەرۆكو بەڕێوەبەری جێبەجێکاری کۆمپانیایەکی گەورەی بواری سیستمی ئینتەرنێت دەگرێتەدەست.

کۆندی وابەستەی کۆتوبەندی لیبراڵیی کلاسیکی نەبووە لە ژیانی زانکۆییدا ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە سەر بەکۆمارییەکان بووە. هاوکات هەوڵی

نەداوە بۆچونە کۆنەپارێزەکانی بشارێتەوە. یەکێك لە خوێندکارەکان باس لەوە دەکات کە کۆندی بە هەڵۆ کۆندی ناسراو بوو. هەروەك جۆن فێریگۆن بە ئاشکرا باسی لەوە کردووە کە "هاوسۆزیی کۆندی بۆ کۆمارییەکان شتێکی سەیرو کتوپڕ نەبووە بەڵکو بەوە ناسراوبوو. ژنێکی چالاکی ناو کۆمەڵگا بووەو بیروبۆچونەکانی لەهیچ کەسێك نەدەشاردەوە لەبەرئەوەی کەسێکی زۆر راشکاو بوو"

کۆندیوا راهاتبوو وانە سەرەتاییەکانی ئەو بابەتانەی باسیان لە پرسی سەربازی دەکرد بەیاری تۆپی پێ بچوێنێت. ئەو کەسانەی دەیناسن دەیانزانی کەیەکێك لەبابەتە خوازراوەکانی، بەراوردکردنی فوتبۆڵ بووە بەشەڕ. پۆڵ پرست کە راگری پێشووی ئینستیتیوی مافی سەر بەزانکۆی ستانفۆردو سەرۆکی ئێستای دامەزراوەی هیۆڵێتە، باس لەوە دەکات کە جارێکیان لەگەڵ کۆندی ئامادەی یاری کاردینال گەیم ستانفۆرد بووە. پۆڵ لە ئینیستیتیوی ماف بۆنەیەکی ئامادەکردبوو بۆ ئەوەی سەرۆکی فۆرتی نایزەر لەفرانسیسکۆ ئامادەی ببێت. پرست دەڵێت: "کۆندی کاتێك بەم بۆنەیەی زانی، پێیوتم: "نامەوێت بەهۆی نەبوونی شارەزاییت لەسەر فوتبۆڵ زانکۆکە شەرمەزاربکەیت، لەبەرئەوە دەتبەم بۆ ئامادەبوون لە یارییەکانی فوتبۆڵ لە ستانفۆرد". کۆندی لەنێوان پۆڵو هاوسەرەکەیدا دادەنیشێتو هەر لەوێ وانەیەکی چڕوپڕیان لەسەر ئەو یارییە پێدەدات. پۆڵ لەو بارەیەوە دەڵێت: "یەکەم شت کەپێی وتین ئەمە بوو: "یاری تۆپی هەروەکو شەڕ، پەیوەندییان بەدەستبەسەرداگرتنی زەوییەوە هەیە".

کۆندی یەکەم کەس نییە کە بڕوای بەم لێکچواندنە هەیە. ستیفن کراین کە نووسەری رۆمانی خەڵاتی سووری ئازایەتییە (١٨٩٥) کەباس لە شەڕی ناوخۆ دەکات، کاتێك پرسیاری لێ دەکەن چۆن دەتوانێت بەشێوەیەك لەسەر ئەو جۆرە شەڕە بنووسێتو بڕوا بەخەڵك بهێنێت لەکاتێکدا نەیبینوە، لەوەڵامدا دەڵێت:"پێم وایە هەستکردن بەتوڕەیی توندو ناکۆکیم لە یاریگای فوتبۆڵەوە وەرگرتووە". هەروەها باس لەوە دەکرێت کە جارێکیان تیدی رۆزفێلت وتویەتی: "باشترین بنچینە کەپێویستە مرۆڤ جێبەجێی بکات چ لەژیاندا بێت یان لە یاری

تۆپی پێدا بریتییە لە: بەتوندی نیشانەگرتن و ئاراستەکردن، نەفێڵ بکەو نە رابکە بەڵکو بەتوندی نیشانەی لێ بگرە". هەروەها واڵتەر کامپ (١٨٥٩-١٩٢٥) کەداهێنەری تۆپی پێی ئەمەریکییە باس لەوە دەکات کە لێکچوونێکی سەرسوڕهێنەرو سەرنجڕاکێش لەنێوان ئەو بیردۆزانەی جەنگە گەورەکان بەڕێوەدەبەن لەگەڵ کێبەرکێ بچوکەکانی نێو یاریگاکانی فوتبۆڵی ئەمەریکیدا هەیە".

ژمارەیەك لە یاریزانانی فوتبۆڵ و یارییەکانی تر پەیوەندیدەکەن بەوانە فراوانەکانی کۆندییەوەو لەوێ خۆیان لەمەودای نزیکی نێوان جەنگ و فوتبۆڵ تێدەگەن، لەگەڵ ئەوەشدا یەکێك لە کچە خوێندکارەکان باس لەوە دەکات کە لەم جۆرە مامەلەیەدا هەستی بەبێزاریی کردووە. ئەم کچە خوێندکارە لە ساڵی ١٩٩٢دا لەکاتی دەستپێکی جەنگی بۆسنەدا پەیوەندیدەکات بەماددەکانی ساڵی یەکەمی زانکۆوە کە ئەو کاتە کۆندی دەیوتنەوەو باس لە ئەزموونی خۆی لەوێ دەکات و دەڵێت:"کۆندی لە وانەوتنەوەیدا زیاتر پێداگریی لەسەر کارو دەستتێوەردانی سەربازی دەکرد، وانەکانی جێبایەخ و گرنگی بوون لەبەرئەوەی هاوکات بوون لەگەڵ هەڵگیرسانی قەیرانی یۆگۆسلافیا. دکتۆر رایس وانەکانی بەپشتبەستن بە لێکچواندن بەیاری فوتبۆڵ دەستپێدەکرد، ستراتیژەکانی فوتبۆڵی لەگەڵ شەڕی مەیدانی نێوان وڵاتاندا بەراورددەکرد. ئەم بەراوردکارییانە بۆ من سوپرایز بوون لەبەرئەوەی ئەو ژن بوو و ئەم بابەتانە هەمیشە لە چوارچێوەی پسپۆڕیی پیاواندایە. پێموایە ئەم جۆرە لێکچواندنە هۆکارێکی سەرکەوتووە بۆ خوێندکاران بەگشتی، بەڵام بەداخەوە کاتێك پۆلەکە ژمارەیەکی زۆر لەو خوێندکارانە لەخۆدەگرێت کە رۆژانە یاری فوتبۆڵ دەکەن، دەبێتە هۆکارێکی مەترسیدار. پێموایە ئەم شێوازە جەنگ دێنێتە ئاستی فوتبۆڵەوە نەك بەپێچەوانەوە، هەر لەبەر ئەوەیە کەئەم بەراوردکارییەم بەدڵ نییە، بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە کە کۆندی پرۆفیسۆرێکی خراپە بەڵکو بەپێچەوانەوە وانەکانی چێژبەخش بوون و زۆرشتی لێوە فێربووم"

یەکێك لە کورە هاوکارەکانی دەڵێت، ئەو پەرۆشییەی کۆندی لەگەڵ خۆیدا هێنابوویە ناو کەرتی فێرکردنەوە هێندە کاریگەر بوو تەنانەت پاش چوونە دەرەوەشی لە هۆڵی وانەوتنەوەکە، دەمایەوە. ئەم پیاوە دەشڵێت:"هەرکەسێك بەخت یاوەری ببوایەو دوای وانەوتنەوە پرۆفیسۆر رایسی ببینیایە، هەستی بەو جۆش و خرۆشە دەکرد کەبردبوویە ناو پۆلەوە. شێوازی قسەکردنی لەسەر ئەووانەیەی کە تازە لە وتنەوەی تەواو ببوو، بەڵگەی ئەوە بوو کە تا ئەو کاتەش تارادەیەکی زۆر سەرقاڵی بابەتی وانەکەیەتی". ئەو خوێندکارانەی کۆندی وەك راوێژکار بووە بۆیان، ئەو خانمەوادەناسێنن کە زۆر گرنگی پێداون. لەو بارەیەوە یەکێك لە دەرچووەکان دەڵێت: "هەرگیز ئەو پەیوەندییە تەلەفۆنییەم بیرناچێتەوە کە لە نیوەرۆیەکدا کۆندی بۆی تەرخانکردم و ٥٥ خولەکی خایاندو تایبەت بوو بەگفتوگۆکردن لەسەر رەشنووسی پرۆژەی تێزەکەم". یەکێکی تر لە کچە خوێندکارە دەرچووەکان، کۆندی‌وا وەسف دەکات کە "بەشێوەیەکی سەرسوڕهێن کارەکانی ئاساندەکرد، بەمانای کۆنی سوقرات بەڕاستی مامۆستا بوو، هەروەك کۆنترۆڵکردنی رێڕەوی گفتوگۆکانمان و دڵنیابوونی لەوەی کە لەکۆتاییدا دەگەینە تێگەیشتنی چەمکەکان، بەبەراورد لەگەڵ ئەو پرۆفیسۆرانەی ستانفۆرد کەمن دەمناسین، کارێکی ناوازەو سەرسوڕهێن بوو" کۆندی وەك نموونەیەکی نموونەیی کاریگەرییەکی هەمیشەیی لەسەر کۆمەڵێك خوێندکار کەئامادەی یەکێك لە ئەڵقەکانی زنجیرەوانەکانی بوون، جێهێشتووە. ئەم کچەخوێندکارە دەڵێت:"بەشێوەیەك مامەڵەی لەگەڵ هەمومان دەکردوەك ئەوەی دڵخوازی بین. زۆرێك لە خوێندکاران لە کۆتایی ئەڵقەی زنجیرەوانەکەدا خۆزگەیان دەخواست ببنە کەسێکی وەك ئەو. ئەوە جۆرێك نەبوو لە پەرستنی پاڵەوان. ئاسۆیەکی فراوانی زانیاری هەبوو، بەڵام بیروبۆچوونەکانی خۆی نەدەسەپاند، پلەوپایەکی باڵای هەبوو، بەڵام لەخۆبایی نەبوو، وانەکانیشی ئاڵۆز بوون، بەڵام وشك نەبوون".

سێ ساڵ ئەزموونییەکەی تەواوبوو، لەکۆتاییدا زانکۆکە کارەکانی بەپۆزەتیڤ هەڵسەنگاندو وەك یاریدەدەری پرۆفیسۆر گرێبەستەکەی نوێکردەوە.

لەڕاستیدا کۆندی بووە یەکێك لە مامۆستا ناسراوو دیارەکانی زانکۆکە. بەهۆی سەرکەوتنی لەفێرکردندا لە ساڵی ١٩٨٤دا زانکۆی ستانفۆرد خەڵاتی واڵتەر جی گۆری پێدەدات کەگەورەترین خەڵاتی فەخرییە بدرێت بەمامۆستایانی زانکۆ. سەرۆکی زانکۆکە ئەلبێرت هاسترۆف لەدەستپێکی مەراسیمی رادەستکردنی بڕوانامەکاندا لە ١٧ی حوزەیران، ئاماژە بەگرنگی کۆندی دەکاتو دەڵێت:"پەرۆشییەکی گەورەو تێگەیشتنێکی قوڵی لە وانەکانیدا هەبووەو توانیویەتی هەستی فزوڵیو سەرسوڕمانی لە خوێندکارەکانیدا دروستبکات". هاسترۆف باسی لەوەش کردووە کە کۆندی بە پێدانی "پشتگیریو هاندانو ئیلهامی بێسنور بۆ ئەو خوێندکارانەی ساڵی یەکەم کە داوای راوێژیان لێکردووە، ناسراوە".

کۆندی راوێژی پێویستی پێشکەش بەخوێندکارانی ساڵی یەکەمو ساڵی دەرچوون یش دەکرد. یەکێك لەو کچەخوێندکارانەی ئەو ئامادەیکردوون بۆ بڕوانامەی دکتۆرا، ئێستا ئەستێرەیەکی گەشی بواری سیاسەتی دەرەوەیە. جیندایی فرایزەر پاش ئەوەی لەسەرەتاکانی نەوەدەکانی سەدەی رابردوودا، زانکۆی ستانفۆرد تەواودەکات، پۆستێکی فێرکردنی لە زانکۆکەی کۆندی واتە پەیمانگای دەرچوانی زانکۆی دێنیڤەر بۆ خوێندنی نێودەولەتی، بەدەستهێناوە. راهێنانی فرایزەروەك پسۆڕی بواری سیاسیەتی ئەفەریکی، پۆستی لێکۆلەری لە زانکۆی نەیرۆبی لە کینیا بۆ مسۆگەر دەکات. زانکۆی هارڤاردیش لە ئینستیتیوی کەنەدی بۆ کارگێڕیی حکومی دەیخاتە سەر کارو دەیکاتە پرۆفیسۆری یاریدەدەر بۆ سیاسەتی گشتی. دواتر کۆندی کاتێك لە سەردەمی جۆرج دەبلیو بوشدا پۆستی راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی وەردەگرێت، لەلایەن خۆیەوە جیندایی وەك پسپۆڕی تایبەتی کاروباری ئەفەریکیا لە ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی دادەمەزرێنێت. ئەو کاتە ناونیشانی فەرمی کۆندی یاریدەدەری تایبەتی سەرۆك بوو، هاوکات بەڕێوەبەرێکی باڵای کاروباری ئەفەریکا بوو.

ئەو هەڵسەنگاندنەی جۆزێف کۆربێڵ داینابوو ووتبووی کۆندی خاوەنی ماددەی خامی پرۆفیسۆرە زانکۆییە بەهرەدارەکانە، لەکاتی سەرکەوتن بەسەر

پلەپەیژەکانی خوێندن لە زانکۆی ستانفۆرددا، ئەنجامەکەی بەروونی دەرکەوت. ئەوە بوو لە ساڵی ١٩٨٧ پلەکەی بەرزکرایەوەو پۆستی پرۆفیسۆری بەشداری وەگرت لە ساڵی ١٩٩٣شدا بووە پرۆفیسۆری زانکۆ هەرچەندە تەمەنی تەنها ٣٨ ساڵان بوو. هەمان ساڵ بەهۆی سەرکەوتنییەوە لەبواری فێرکردندا، ڕێزلێنانێکی ناوازەی بەدەستهێنا کە خەڵاتی راگری ئنیستیتیوی مرۆڤایەتیو زانستەکان (الانسانیاتو العلوم) بوو. هاوشانی ئەو خەڵاتە پاداشتێکی ٥ هەزار دۆلاریو زیادکردنی بڕی ٥ هەزار دۆلار بۆ سەر موچەکەی، پێدرا.

لە ساڵی ١٩٨٤دا هاوڕێیەتییەکی پتەو کۆندیو هاوکارێکی بەناوی پرۆفیسۆر کویت پلاکەر، کۆکردەوە. پلاکەر لەسەرەتاکانی هەشتاکاندا وەك یاریدەدەری سیناتۆر گاری هارت کاریکردووە. ئەم دوو هاوڕێیە پێکەوە هەڵمەتی هەڵبژاردنی هارتو بیروباوەڕەکانی تایبەت بەچاکسازی لە سوپا تاووتوێدەکەن، کۆندی هەستدەکات ئەم بیروباوەڕانە جێگرنگی ئەون کویت، کۆندی بەسیناتۆر هارت دەناسێنێتو دەڵێت:"هارت بیروبۆچونو لێهاتوویی کۆندی بەمانای وشە بەهەند وەردەگرێت، منیش لەلایەن خۆمەوە رەهەندێکی ترم بۆ کۆندی زیادکردو ناومنا هێزی ناوخۆیی". کۆندی بەوپێیەی راوێژکاری سیاسەتی دەرەوە بوو، بۆ ماوەیەکی کورت یارمەتی هارت دەدات.

کۆندی سودی لە کارکردن لەگەڵ هارتدا دەبینێت بەوەی بیرۆکەیەك لەسەر هەنگاونانی سیاسەت بەرەو پراکتیزەبوون، وەردەگرێت، بەڵام یەکەم ئەزموونی راستەوخۆی لەگەڵ حکومەتدا ساڵی ١٩٨٦ بوو کەتێیدا ئەنجوومەنی پەیوەندییە دەرەکییەکان بۆ ماوەی ساڵێکی تەواو دەینێرێت بۆ پێنتاگۆن. ئەم رێکخراوە کە ئەندامانی بێلایەن لەخۆدەگرێتو لێکۆڵینەوەی سەربەخۆ ئەنجامدەداتو رۆژنامەی فۆرین پەلیسی دەردەکات ئەرکی "تێگەیاندنی ئەمەریکا بە جیهانو بەشداریکردن لە پێشکەشکردنی ئەو ئایدۆلۆژیایانەی لە بەرژەوەندی سیاسەتی ئەمەریکادان"ی لە ئەستۆدایە. ئەنجوومەنەکە واراهاتبوو کەساڵانە چەند چانسێکی زەمالەی بواری پرسە نێودەولەتییەکانی دابەشدەکرد کەتێیدا کێبەرکێ رۆڵی هەبوو. ئەم چانسانە رێگەیاندەدا بەپسپۆڕە زانکۆییەکان

کەکورسییەکانیان لەگەڵ بەرپرسانی حکومەتدا بگۆڕنەوە. ئەم ئۆفەرە چانسی شارەزابوون لەکاری حکومی دەدا بە لێکۆڵەران، هاوکات ڕێگەی بەبەرپرسانی حکومەتیش دەدا کارە ئەکادیمییەکانیان لەشوێنی کارەکانیاندا ئەنجامبدەن. جۆرج برینکلی مامۆستای کۆندی لە زانکۆی نۆتردام پێشنیازی بۆ کۆندی کرد کەپێویستە هەوڵ بۆ ئەم هەلە بدات و خودی برینکلییش یارمەتی کۆندی دا کە لەو ۲۰ کورسییەی ئەو ساڵە بۆ ئەکادیمییەکان تەرخانکرابوو، کورسییەکی بەربکەوێت. برینکلی دەڵێت: "من هاوکاری ئەنجوومەنی پەیوەندییە دەرەکییەکان بووم و یەکێك بووم لەو چەند کەسەی داوامان کرد کۆندی ئەندامێتی ئەم ئەنجوومەنەی پێ بدرێت"

ئەوە هەلێکی نایاب بوو بۆ کۆندی کە بەناو ڕاڕەوەکانی سەنتەرەکانی هێزی سەربازیدا بگەڕێت. ئەم پۆستەی کەوەك یاریدەدەری تایبەتی بەڕێوەبەری سەرۆکایەتی ئەرکان، وەریگرت، ڕێگەی پێدەدات بچێتە ناو پێنتاگۆن، هاوکاتیش لەگەڵ دەستپێکردنی ریگان بەپرچەککردنی نوێی سوپا. لەماوەی سەرۆکایەتیی یەکەمی ریگاندا خەرجیی سەربازیی بەڕێژەی لە سەدا حەوت بۆ هەر ساڵێك زیادیکرد. سەرۆك ریگان دەستیکرد بەخۆئامادەکردن بۆ کۆبونەوەی لوتکەی سنووردارکردنی پرچەککردن لەگەڵ گۆرباتشۆفدا، ئەمەش هاوکات بوو لەگەڵ پەیوەندیکردنی کۆندی بەئیدارەکەیەوە. لە ئۆکتۆبەری ۱۹۸٦دا لوتکەی ئایسلەندا بەجوڵەیەکی بەرچاوو گرنگ دەستیپێکرد، هەردوو سەرۆك گەیشتنە ڕێککەوتننامەیەکی ئەزموونیی بۆ سەپاندنی سزای قەدەغەکردن لەسەر هەموو موشەکە بالیستییە ناوکییەکان بۆماوەی ۱۰ ساڵ. هەروەها هەردوو سەرۆك لە چەند ڕوویەکی پەیوەندیدار بەمافەکانی مرۆڤیشەوە پێشکەوتنیان بەدەستهێنا. گۆرباتشۆف داوادەکات ریگان بەرنامەی بەرگریی موشەکیی ئاسمانیی، کە بە بەرنامەی شەڕی ئەستێرەکان ناسراوە، کەمبکاتەوە، لێرەوە گفتوگۆکان دەگەنە ڕێگەیەکی داخراو. ساڵی دواتر جارێکی تر هەردوو سەرۆك لەپێناو ئیمزاکردنی پەیماننامەی هێزە ناوکییە مەودا مامناوەندییەکان، کۆدەبنەوە کە بەپێی ئەم پەیماننامەیە سەرجەم ئەو موشەکانەی لە زەوییەوە هەڵدەدرێن (واتە نزیکەی

۲۷۰۰ موشەك)و مەوداکانیان لەنێوان ۳۰۰ میل‌و ۳۵۰۰ میلدان، لابرێن.

کۆندی پلاندانانی ناوکی دەخوێنێت‌و چێژ لەو کلتورە سەربازییە وەردەگرت کە لە پێنتاگۆن هەبوو. پێی‌وابوو کە ئەرکی ئەو لەوێ وردبوونەوەی واقعبینانە لەو کارە ئالۆزانەیە کە لەسوپادا هەن‌و هەستیکرد بەهۆی ئەوەوە ڕێزگرتن لە هێزە سەربازییەکان‌و سەرسامبوون پێیان، زیاتر قوڵدەبێتەوە. پرسی چەکە ناوکییەکان، کە لەو سەردەمانەدا ببووە سەردێڕی بابەتەکان، زۆر کاری تێدەکات، هەروەك بایەخی گرنگیدان بە ئەرکەکەی‌و ئەو ژینگەیەی کاری تێدادەکرد زۆر کاریگەربوو بۆی. دواتر سەرنجیدا کۆمەڵگەی ئەکادیمی‌و کۆمەڵگەی مەدەنی بەگشتی بەهەڵە لە پرسەکانی تایبەت بەبەرگری‌و سوپا تێگەیشتوون. هەروەك هەستی بەپێزانینێکی زۆریش کرد لەبەرئەوەی توانیویەتی بڕوانێتە ناوجەرگەی پێنتاگۆنەوە لەو بارەیەوە دەڵێت:"هەستم بەهەمووو پێشوازییەك دەکرد، سەرنجم دا بەکارلێککردن لەگەڵ ئەکادیمییەکاندا، خۆشحاڵن". پاش ساڵێك لە گەڕانەوەی لە ئەرکەکەی لەپێنتاگۆنەوە بۆ زانکۆی ستانفۆرد، کۆندی دیدارێك ئەنجامدەدات تێیدا ئەم ئەرکەی بە "یەکێك لە گەورەترین ئەزموونەکانی ژیانم" ناودەبات.

پاش ڕۆیشتنی بۆ کالیفۆرنیا بەمەبەستی دەستبەکاربوونی لە ستانفۆرد، کۆندی بۆ جاری دووەم ماڵی دایك‌وباوکی بەجێدەهێڵێت. کارکردنی لە ستانفۆرد بەوە جیادەکرایەوە کە ماوەکەی لەو ساڵە زیاتربوو کە لە نۆتەردام بەسەریبردبوو، هەربۆیە هەستیکرد بەتەواوەتی لەژێر سایەی دایك‌وباوکی، پچڕاوە. پێشتر هەمیشە چوونی بۆ کڵێسە یەکێك بوو لە چالاکییە خێزانییەکانی، بەڵام دواتر لە ساڵی یەکەمیدا لە کالیفۆرنیا، کاتێك بەتەنها دەژیا، هەستدەکات ناتوانێت بەشێوەیەکی ڕێکخراو سەردانی کڵێسە بکات. سەرلەبەیانییەکی یەکشەممە کاتێك کۆندی لە دوکانێکی فرۆشتنی خواردەمەنیدا دەبێت، لەگەڵ پیاوێکدا دەکەوێتە قسە، پیاوەکە پێی دەڵێت پێویستی بەژەنیارێکی پیانۆیە بۆ کڵێسە بچووکەکەی. کۆندی بیردەکاتەوە کە زۆر خۆشحاڵ دەبێت ئەگەر ئەو کارە بکات، بەو شێوەیە مانگەکانی ساڵی

داهاتووی بەژەنینی پیانۆ لەو کلێسەیە بەسەردەبات. رۆژێکیان لە ساڵی ۲۰۰۰دا بەکۆمەڵێك کەس کە بۆ نوێژ لە دێنیڤەر کۆببوونەوە دەڵێت: "گەیشتوومەتە ئەو تێگەیشتنەی کە دەستی درێژی خودا دەگاتە گشت ئەو کەسانەی جیهان، کە بەخت یاوەریانە"

لە شاری پالتۆ ئالتۆ، کۆندی چاوی دەکەوێت بە کچەهاورێیەکی سەردەمی منداڵی کەناوی دیبۆرا کارسۆنە. ئەم دوو هاورێیە زۆرجار بۆ قسەکردن لەسەر هاورێکانیانو خواردنی نانی نێوارە ، یان بۆ بازاڕکردن پێکەوە، کۆدەبوونەوە. کۆندی زۆر حەزی لە پێڵاوکڕین بوو، هەربۆیە هەستدەکات زۆر ئەو بازاڕە تایبەتەی بەدڵە کە لە گۆڕەپانی سان فرانسیسکۆدا هەبوو کەتێیدا نوێترین مۆدەی پێڵاوی بەناوبانگترین مارکە جیهانییەکانی تێدا نمایش دەکرا. دیبۆرا باس لەوە دەکات کە جارێکیان کۆندی لە تەنها سەردانێکدا بۆ ئەو بازاڕە ٨ جوت پێڵاوی لە مارکەی ڤێراگامۆس کڕیوە. پاش چەند مانگێکی کەم دیبۆراو کۆندی سەردانی هەمان بازاڕ دەکەنەوە، لەو کاتەدا سەرجەم فرۆشیارەکان توشی سەرسوڕمان بوون. دیبۆرا دەڵێت: "هەر کەچووینە ناو بازاڕەکەوە یەکێك لە فرۆشیارەکانمان لەوپەڕی بازاڕەکەوە بینی بەسەر کورسییەکاندا بازیدا بۆ ئەوەی بگاتە کۆندی!، ئەو رۆژە زۆر پێکەنینو بەکۆندیم وت: "کۆندی تۆ بەم کارەت دەیانکوژیت!" بێگومان فرۆشیارەکان لەنێوان خۆیاندا باسیان لەوە کردبوو کەهەر رۆژێك کۆندی سەردانیان بکات، ئەو رۆژە رۆژی خۆشحاڵییانە".

کۆندۆلیزا رایس بە بەردەوامی پارێزگاری لە بەرنامەیەکی چالاك دەکرد کە راهێنانی بەهێزبوونی لەخۆدەگرتو لەلایەن چەند راهێنەرێکی تایبەتی بەشی وەرزشی زانکۆی ستانفۆردەوە، سەرپەرشتی دەکرا. هاورێکانی واڕاهاتبوون لەکاتێکەوە بۆ کاتێکی تر چاویان پێدەکەوت، بەڵام خۆی سووربوو لەسەر ئەوەی خودی خۆی ئەو پیاوانە هەڵبژێرێت کە چێژ لە هاورێیەتیکردنیان دەبینێت. کۆندی هاورێیەتی راهێنەرێك لە زانکۆکەو میوانێکی دانپیانراوی کۆمپانیای فۆرچن ٥٠٠ کە لە رۆژهەڵاتی وڵاتەوە پەیوەندی بە زنجیرەوانەکانی خوێندنی زانکۆی ستانفۆردەوە کردبوو لەگەڵ چەند کەسێکی تر، دەکرد. بەهەرحاڵ یاری

فوتبۆڵ ئەویندارییە خوازراوەکەی کۆندی بوو و باس لەوە دەکرێت کە درێژترین ماوەی هاورێیەتی لەگەڵ یاریزانێکی یانەی فۆرتی نایزەر بووە بەناوی جین واشنتۆن. ئەو پیاوە زانکۆی ستانفۆردی تەواوکردووەو لە ساڵی ١٩٦٩ تا ١٩٧٧ یاری بۆ یانەی سان فرانسیسکۆ کردووە. واشنتۆن لە چەند رۆڵێکی دیاردا وەك ئەستێرە دەرکەوتووە کە هەندێکیان خودی خۆی رۆڵەکەی بەرجەستەکردووە، هەروەها لە چەند فیلمێکی تەلەفزیۆنیدا لەوانە ئەڵقەکانی ساڵی ١٩٧٢ لە باناسیك دەرکەوتووە. ئەم پیاوەو کۆندی لە دوو لایەنی سەرەکیدا هاوبەش بوون، هەردووکیان حەزیان لە فوتبۆڵ بوو، هەردووکیشیان لەبیرمنگهامەوە هاتبوون. کارسۆن دەڵێت: "هەردووکیان ماوەیەکی زۆر هۆگری یەك بوون بەشێوەیەك کاتێکیش لەیەك جیابوونەوە وەك هاورێ مانەوە واراهاتبوون کە پێکەوە لە بۆنە کۆمەڵایەتییەکان لەکاتێکەوە بۆ کاتێکی تر ئامادەدەبوون" ئێستا جین یەکێکە لە بەرپرسە باڵاکانی یەکێتی نیشتمانی بۆ تۆپی پێ و بەڕێوەبەری کارەکانی تۆپی پێیە.

فوتبۆڵ جێگەیەکی بەرچاوی لەکاتی کۆندی گرتووە تەنانەت جارێکیان لەو بارەیەوە وتویەتی ئەگەر رومالکردنی تەلەفزیۆنی بۆ بابەتەکانی تر نەبوایە، ئەوا کاتێکی زیاتری بۆ ئەو یاریە تەرخان دەکرد.

کۆندی وتاری بەشەیدابوونەوە دەنووسی و لە رۆژنامەو چاپەمەنییە سەرەکییەکاندا بڵاویدەکردنەوە. لەکاتێکیشدا لە زانکۆی ستانفۆرد بوو سێ کتێب دادەنێت، یەکەمیان ناوی **هاوپەیمانی تەمومژاوی.. یەکێتیی سۆڤیەت و سوپای چیکۆسلۆڤاکیا** بوو، کە هەروەك لەبەشی پێشوودا باسمان کرد، فراوانکردنی تێزی دکتۆراکەی بوو. کتێبی دووەمی ناوی **چەرخی گۆرباتشۆف** بوو کە بریتییە لە کۆمەڵێك وتار سەبارەت بەمێژووی روسیاو سۆڤیەت کە لەگەڵ ئەلیکساندەر دالین پێکەوە نووسیویانە، کە لە زانکۆی ستانفۆرد پرۆفیسۆری بواری مێژووی نێودەوڵەتی بوو، دالین لێکۆڵەرێکی دیاری بواری لێکۆڵینەوە لەسەر سۆڤیەت و ئەوروپای رۆژهەڵاتیشە. خزمەتگوزارییە چاپەمەنییەکانی دەرچووانی زانکۆی ستانفۆرد ئەم کتێبەی لە ساڵی ١٩٨٦دا بڵاوکردووەتەوە.

کتــێبی ســێیەمی کۆنــدی ئــەڵمانیای یــەکگرتوو و ئــەوروپای گــۆڕاو: لێکۆڵینەوەیەك لە هونەری حوکمڕانیدایە کە بەهاوبەشی لەگەڵ فیلیپ زیلکاو نووســیوییەتی، کــە لــە ســەردەمی دوبــارە یەکگرتنــەوەی هــەردوو ئــەڵمانیادا ئەندامێکی ئیدارەکەی بوشی باوك بووە. چاپخانەی زانکۆی هارڤارد ئەم کتێبەی لە ساڵی ١٩٩٥دا بڵاوکردووەتەوەو کاتی خۆی پێشوازییەکی باشی لێکراوەو بە تێڕوانینێکی وردبینانە بۆ پرۆسەی یەکگرتنەوەی ئەڵمانیا لەقەڵەم دەدرێت. ئەم دوو دانەرە سودیان لە ئەزموونی خۆیان لەو ماوەیەداو ئەو هەزاران بەڵگەنامە حکومییە نهێنییانــە وەرگرتــووە کــە جــێ پەنجــەی خۆیــان جێهێشــتووە. لێــرەدا پارچــەیەکی کاریگــەر لــەو کتێبــە وەردەگــرین ســەبارەت بــەو ڕۆژەی کــە دیــواری بەرلینی تێدا روخا:

"کردنەوەی دیواری بەرلین بەبۆنەیەکی سۆزداریی ورووژێنەر لەقەڵەمدەدرێت کە جیهانی توشی شۆك کرد، ڕوداوێك بوو کە جیهان لە ماوەی چەندین ساڵی رابــردوودا بەخۆیــەوە نــەیبینیبوو. هەرچــەندە روخــانی دیــواری بــەرلین چــەند پرسیارێکی بەپەلــەی لەســەر سیســتمی نــوێی جیهــانی پــاش جــەنگەو داهــاتووی ئەڵمانیا وروژاند، بەڵام ئەم پرسیارگەلە لەڕووی گرنگییەوە تــەنها شــتێك نــەبوو کە لەو سەردەمەدا باوو بوو. چەندین وێنەی کاریگەر دەرکەوتن کە گوزارشــتیان لە زاڵبوونی ئەڵمانیا بەسەر دابەشکردندا دەکرد، ئەم وێنانە چەندین ڕەهەنــدی مرۆڤایەتییان وەرگرتبوو و دووبارە بەیەکترشادبوونەوەی چەندین خانــەوادەیان پاش چــەندین ســاڵ لــە لێکجیابوونــەوە، دەگێڕایــەوە. جیهــان بــۆ یەکــەمین جــار گوزرشتی سەر دەموچاوی هاوڵاتییە ئەڵمانییــە ڕۆژهەڵاتییــە شــلەژاوەکانیان بــینی کــە بۆیەکــەمین جــار ڕووبــەڕووی ئــەو دیاردانــەی تایبــەت بەدەوڵەمەنــدیی دەبوونــەوە کــە ئەڵمانییــە خۆرئاواییــەکان بــەکارێکی لێبێبەشــکراویان لەقەڵــەم دەدا. ڕۆژهەڵاتییەکان بەچاوی خۆیان چەندین جۆر کاڵایــان بــینی کــە پێشــتر لــە شاشەی تەلەفزیۆنەکانی ئەڵمانیای خۆرئاواوە نەبێت نــەیان بینیبــوو. ســەرباری ئەوەش هەستە نەتەوەییەکان‌و ئینتیما بۆ نەتەوەی ئەڵمانیا بەزەقی دەرکەوت‌و لــەناخی ســەرجەم ئەڵمانییــەکانی هــەردوو بەشــە دابەشــکراوەکەی ئــەڵمانیادا

تەقییەوە. تەنها لە حەفتەی یەکەمدا نزیکەی ٩ ملیۆن کەس لە ئەڵمانیای ڕۆژهەڵاتەوە سەردانی بەشە خۆرئاواییەکە دەکەن.

ئەم کتێبە لەگەڵ دوو کتێبی تردا خەڵاتی ئەگیرا ئیرییە بۆ کتێبی نێودەولەتی مێژوویی لە ماوەی ١٩٩٤-١٩٩٥ بەدەستدەهێنن. ئەم خەڵاتە ڕێزلێنانێکە کە دامەزراوەی پاسفیك کویست وەك داننان بەسەرکەوتن لە لێکۆڵینەوەی بواری مێژووی جیهانیدا دەیدات بەو کەسانەی بەدەستیدەهێنن. لەلایەکی ترەوە کتێبی ئەڵمانیای یەکگرتوو خەڵاتی کتێبی ناوازەی بۆ دیبلۆماتی ئەمەریکی بەدەستهێنا، هەروەك ئاماژەی سەرکەوتنی بۆ کتێبی واقعی تایبەت بەکاروباری نێودەولەتی بەدەستهێنا کە ئاماژەیەکە یانەی نێودەوڵەتی لە ئەمەریکا دەیبەخشێت.

کۆندی هەستدەکات کە پەرۆشیی بۆ لێکۆڵینەوە لەسەر سۆڤیەت و فێرکردن و ژیانی لە ستانفۆرد لە چەند ئاستێکدا دەوڵەمەندە. چەندین ئەرکی جیاجیای هەبوو لەوانە وانە وتنەوە، ئامۆژگاری پێشکەشکردن، ئەنجامدانی لێکۆڵینەوە، نووسین، ژەنینی پیانۆ، ڕاهێنانی کێشی قورس، ڕاهێنانی وەرزشیی، هاوڕێیەتیکردن و بەشێوەیەکی ئێجگار زۆریش لە شاشەی تەلەفزیۆنەوە سەیری یاری فوتبۆڵی دەکرد. لە ساڵەکانی نەوەدەکانی سەدەی ڕابردوودا ڕێڕەوی ئەکادیمیی کۆندی دوو گۆڕانکاریی گەورە بەخۆوە دەبینێت. یەکەمیان ئەوەبوو کە بەپیر ئەو بانگهێشتەی واشنتۆنەوە چوو بۆ وەرگرتنی پۆستێك لە کۆشکی سپی، دووەمیشیان بازێکی گەورەبوو لە پلەپەیژەی ئەکادیمیدا.

بەشی حەوتەم

بوشی باوک

كونـدی كەسـێكی لێهـاتوو بـوو، بـەوە جیادەكرایـەوە كـە خـاوەنی سـتایلێو ئامادەبوونێك بوو دەیتوانی بەهۆیانەوە گەورەترین كەسایەتی چەك بكات، بۆ؟ لەبەرئەوەی ئەو كەسایەتییانە دەیانزانی كۆندی سەبارەت بە چی قسەدەكات.

جۆرج بوشی باوك– سەرۆكی پێشووتری ئەمەریكا

لە ساڵی چوارەمیدا لە سـتانفۆردو لـە ڕۆژێكـی تایبـەت بەدەرچـووندا داوا لـە كۆندی دەكرێت قسە بۆ دەرچوانی زانكۆكە بكات كۆندی. پرۆفیسۆری یاریـدەدەر، كە لەتەمەنی سی ساڵیدا بوو، ڕێـك وەك ئـەو كچـە خوێندكارانـەی لەتەمـەنی ٢٢ ساڵیدابوون دەردەكەوت، بەڵام ئەو ئامۆژگارییانـەی كۆنـدی كردنـی دەریخسـت كـە خـاوەنی شـارەزاییەكی قوڵـە. لەسـەر ڕووبەڕووبوونـەوەی ئـەو كێشـانەی لـەكاتی شەڕی ساردا بەجیهانەوە لكاون، قسەیان بۆ دەكات بـەڵام تێیـدا قـوڵ نابێتـەوە، هەر بەشداریكردنێك لـە چارەسـەكردنی ئـەو كێشـانە ئەگەرچـی بچووكیش بێـت بـەگرنگ لەقەڵەمـدەدات. لـە وتـاری ئـەو ڕۆژەی كۆنديـدا هـاتووە: "ئـەوەی لەسەرتانە بەرامبەر بـەو كێشـە گـەورەو زەبـەلاحو مەترسـیدارانەی ڕووبـەڕوومان

دەبنەوە، ئەوەیە كە پشكێك پێشكەش بكەن بۆ چارەسەكردنیان، بەلام ئەگەر لەبری پێشكەشكردنی پشكێك بۆ چارەسەكردنی كێشەكان، پێداگریی زۆرتان لەسەر چارەسەكردنی كێشەكە كردەوە، ئەو كاتە مەترسی ئەوە هەیە هەست بەبێتوانایی لەبەرامبەر گەورەیی ئەركەكە بكەنو ناتوانن هیچ كارێك بكەن. دەڵێن كات بەسەر هەمواندا هەنگاودەنێت. زۆرچاكە، رەنگە لەم وتەدا كەمێك راستی هەبێت... هەموو ئەوەی لەتواناماندایە بیكەین ئەوەیە كە هیوادارین كاتمان هەبێتو بەجێگیری كاریكەین بۆ ئەوەی گرەنتی ئەوە بكەین كە بەباشی سودمان لە كاتەكەمان وەرگرتووە"

سەبارەت بە كۆندی، سودوەرگرتن لەكات خزمەتگوزاریی گشتی لەخۆدەگرێت. كۆندی لە بیرمنگهام گەورە بووە، دایكوباوكی بینیوە كە چۆن ژیانیان بۆ منداڵان تەرخان كردووە جا لە دەرەوەی پۆلەكانی خوێندن بێت یان لەناوەوە. ستراتیژیەتی ئەم دایكوباوكە بۆ رووبەڕووبوونەوەی نادادوەریی لەكۆمەڵگەدا، خۆی لە پڕچەككردنی تازەپێگەیشتووان بە متمانە، زانست، بەرەخساندنی هەل لەبەردەمیان دەبینییەوە. دایكوباوكی بەئارامگرتنو بەردەوامییو سوربوون لەسەر ئامادەكردنی تازەلاوان بۆ رووبەڕووبوونەوەی ئەم جیهانە ستەمكارە، خۆیان رازاندبوویەوە. ئەم هەست بە بەرپرسیارێتیكردنو پابەندبوونە لەناخی كۆندیدا چێنراوەو هیواخوازبوو ئەو زانیارییەی هەیەتی بیكاتە پشكێك بۆ كارەكانی ئەو بڕیارانەی ئاسایشی نەتەوەییان لێ پێكدەهێنرێت.

لەو ساڵەی كە كۆندی لەپێنتاگۆندا بەسەربرد بیرۆكەیەكی لەسەر چۆنیەتی گۆڕینی سیاسەت بۆ كردار پێ بەخشی، خۆشی كەسێكی پەرۆش بوو بۆ ئەوەی دەستی لەم پرۆسەیەدا هەبێت. كۆندی گرنگی نەدەدا بەسیاسەتی حیزبیی بەلام توانی ژیانی ئەكادیمی بۆ لێكۆڵینەوەی چارەسەركردنی قەیرانو ستراتیژییە سەربازییەكان بگۆڕێت. هیواخوازبوو رۆژێك لە رۆژان ئەم چانسەی بۆ رێبكەوێت كە شارەزاییەكەی لە واشنتۆن بەكاربهێنێت. لەم كاتەدا كۆندی سەرقاڵی چارەسەركردنی كێشەكانی كۆمەڵگە تایبەتەكەی دەبێت لە ستانفۆرد، كالیفۆرنیا.

له ساڵی ١٩٨٦ كۆندی پەیوەندی دەكات بە ئەنجوومەنی ئیدارەی یەكێتیی ناوەندی نیمچەدورگەی ستانفۆرد، كە ڕێكخراوێكبوو لە بوارەكانی تەندروستی، نیشتەجێكردن، فێركردنو دامەزراندنی كۆمپانیای بچووكو چەندین پرسی تردا یارمەتی كەمینەكانی دەدا. یەكێتییەكە بەشێوەیەكی تایبەتی یارمەتی بەڕێوەبردنی ئەكادیمییەكانی نیمچە دورگەكەی دەدا كە ئەمیش لەلایەن خۆیەوە ڕاهێنانی پیشەیی‌و ئەكادیمی پێشكەش بەو خوێندكارانە دەكرد كە ڕووبەڕووی مەترسی وازهێنان لە خوێندنی دواناوەندی دەبوونەوە. ئەم ئەكادیمیایانە لە ساڵی ١٩٨١ بەئامانجی باشكردنی ئاستی خوێندكارانو یارمەتیدانیان بۆ بەدەستهێنانی پلەیەكی بەرزترو پەرەپێدانی هەڵوێستە پۆزەتیڤەكانیان بەرامبەر زاستو دابینكردنی زانیاری لەسەر كارو بەرپرسیارێتیی بۆیان دامەزراون لەپێناو بەباشی ئامادەكردنیان بۆ كاركردن یان بۆ زانكۆ. جارێكی تر دەگەڕێینەوە بۆ بیرمنگهام، لەوێ جۆن رایس لە سەردەمی لاوێتیدا هەوڵیدەدا لە ڕێگەی بەرنامەی یارمەتیدانی نەوجەوانانەوە كە لە كڵێسەی وێست مینستەر دایهێنابوو، هەمان شت بكات. شایانی باسە كۆندی بۆ ماوەی سێ ساڵ لە ئەنجوومەنی كارگێڕیی یەكێتییەكە مایەوە.

لە ساڵی ١٩٨٨ كۆندی بەسەرۆكی ڕێكخراوێكی تری تایبەت بەهاندان بۆ زاست بەناوی KQED هەڵبژێردرا كە تۆڕێكی پەخشی گشتی بوو لە سانفرانسیسكۆدا. ئامانجی ئەم تۆڕە تەلەفزیۆنی‌و رادیۆییە هاندانبوو بۆ "فێركردن تا مردنو هێزی ئایدۆلۆژیاو گرنگی ڕاژەی گشتی‌و بەشداریكردنی شارستانیانە". كۆندی لە نامەی كاندیدكردنیدا بەم شێوەیە باسی ئەو پێشمەرجانە دەكات كە بەدیدی ئەو دەتوانن خزمەت بە ئەنجوومەنی ئیدارەی تۆڕەكە بكەن:

رادیۆو تەلەفزیۆن رۆڵێكی گرنگو رەنگە گرنگترین رۆڵ ببینن لە ناساندنی ئەو كێشەو هەلانەی ئێمە وەك بەرپرسەكان ڕووبەڕوویان دەبینەوە، بە ئەمەریكییەكان. پێویستە وەك نوێنەری بەرپرسی جەماوەری بینەر، بڕوانینە ئەندامانی ئەنجوومەنی كارگێڕی، واتە پێویستە ئەوان چێژ لە توانای

دیــاریکردنی ئــەو بوارانــە وەربگــرن کــە لــە ڕێگەیانــەوە پەخشــی گشــتی ئەنجامـدەدرێت، پێویسـتە جیـاوازی لـەلای بیسـەرانیان دروسـتببێت ئـەویش لـە ڕێگـەی زانیـاریو دۆزینـەوەی بیرۆکـەوە، ئەمـەش هـەڵقوڵاو لـە بیروبۆچـوونی جیــاوازەوە ئــەنجام بــدەن. بەڕاســتی ناوچــەی دورگــەی ســان فرانسیســکۆ کۆمەڵگەیەکی نێودەوڵەتییە کەپشـکێکی گەورەی داهاتووی ئابوریو سیاسـی ئەمەریکای لە جیهاندا لە ئەستۆدایە. پێویستە لەسەر KQED بۆ پەرەپێدانی بەرپرســیارێتییەکەی، چــەندین بەرنامــەی هاوتــەریب پێشــکەش بکــات. وەك پرۆفیسۆرێکی سیاسەتی نێودەوڵەتیو پرسـی یـەکێتیی سـۆڤیەت، بەشێوەیەکی تایبەتی هەستدەکەم پابەنـدم بەرووبەڕووبوونـەوەی ئـەم تەحەددایـە. دەتـوانم گرنگیدانو شارەزایی لەم پرسە گرنگانەدا بۆ ئەنجوومەنی کارگێڕیی بهێنم".

کۆندی بۆ سـەرۆکایەتیکردنی ئەنجوومـەنی کـارگێڕیی هەڵدەبـژێردێت، بـەڵام پاش تەنها مانگێك پۆستێکی لە ئەنجوومـەنی ئاسایشـی نەتـەوەیی لـە واشـنتۆن وەردەگرێــت. بــەوەش کۆنــدی پــێش ئــەوەی چانســی ئامــادەبوونی تــەنها کۆبوونەوەیەکی ئەنجوومەنی کارگێڕیشی هەبێت، دەست لەکاردەکێشێتەوە.

لـە گـەڕەکی ناوچـەی کەنـداو کـە تێیـدا داوای لێکـرا وتارێـك لـە یانـەی کۆمۆنوێڵس پێشـکەش بکـات، کۆنـدی دەتوانێـت سـەرنجی جـەماوەرێکی فراوانـی بینەران بەتـەواوەتی رابکێشـێت. یانەکـەش تایبـەت بـوو بـەتاووتوێکردنی پرسـە گشــتییەکانو ســاڵانە لــەپێناو دۆزینــەوەی ئاســۆی سیاســیو کۆمەڵایــەتیو ڕۆشنبیریو چەندین پرسی هەنوکەیی تردا، میوانداریی سەدان کـەس دەکـات. لـە ساڵی ۱۹۱۱دا ئـەم یانەیـە بـە پێشکەشـکردنی زنجیرەیـەك گفتوگـۆی گشـتی لەگـەڵ تیدی رۆزڤڵت دەستپێدەکات، دواتـریش لـە لیسـتی ئـەو کەسـانەی لـەوێ وتاریـان پێشکەشـکردووە چـەندین کەسـایەتی سیاسـیو نیشـتمانیی لـەخۆگرتووە وەك مارتن لۆسەر کینگی کوڕ، رۆناڵد ریگان، ئیریـن برۆکـۆڤیچو بیـڵ گـەیتس. لـە ۵/۹/ ۱۹۸۸ لە چوارچێوەی بەرنامەی یانەی فرایدەی لانشۆن لە ئوتێل شیراتۆن پالاس لــە سانفرانسیســکۆ، کۆنــدی وتارێــك بــەناوی پەیوەندییــە ئەمــەریکی- ســۆڤیەتییەکان: چــەرخی گۆرباتشــۆف پێشکەشــدەکات. وتارەکــە لــە ڕێگــەی

گواستنەوەی رادیۆیی راستەوخۆوە بەسەرتاسەری وڵاتدا بڵاوکرایەوە.

پرۆفیسۆر رایس کە لەوکاتەدا تەمەنی ٣٣ساڵبوو، لەمیانەی بەرنامەی گفتوگۆکانیدا دوو وتار پێشکەش دەکات. لە نۆڤەمبەری ١٩٨٧دا رایس وەك لێکۆڵەرێکی میوان بۆ ماوەی چەند رۆژێك بۆ زانکۆی میشیگان لە ئان ئاربور بانگهێشت دەکرێت. لەوێ کۆندی چەند وانەیەك پێشکەش دەکات‌و سەرۆکایەتی زنجیرەوانەیەکی خوێندنی خوێندکارانی سەنتەری لێکۆڵینەوەی روسی‌و ئەوروپای رۆژهەڵات دەگرێتەدەست کە سەر بەزانکۆکەبوو، وتارێکیش سەبارەت بە گۆرباتشۆف پێشکەش دەکات. لە بەهاری داهاتوودا‌و بەدیاریکراوی لە نیسانی ١٩٨٨دا کۆندی سەردانێك بۆ یەکێتیی سۆڤیەت ئەنجامدەدات‌و لەوێ وتارێك لە بارەگای حەوانەوەی باڵیۆزی ویلایەتە یەکگرتووەکان پێشکەش دەکات.

خواستی راستگۆیانەی کۆندی بۆ ئەنجامدانی رازەی کۆمەڵایەتی ئەو پاڵنەرەبوو کە هانی دەدا چالاکی لەو ژینگەیەدا ئەنجامبدات کەتێیدا دەژیا. هاوکارەکانی لەم تایبەتمەندییەی کۆندی بێئاگا نەبوون. لەم بارەیەوە جۆن رازیان کە بەرێوەبەری دامەزراوەی هۆڤەرە لە ستانفۆرد دەڵێت: "من خەڵکی بۆ دوو جۆر پۆلێن دەکەم. جۆری یەکەمیان گرنگی بەو سیاسەتانە دەدات کە رێکخراوێکی دیاریکراو پەیرەویان دەکات‌و بەشێوەیەکی ستراتیژی لەکاتی سەرکەوتنی بە پلەپەیژەی پیشەییدا، بیردەکاتەوە، جۆری دووەمیش ئەوەیە کە بە چاوپۆشین لەو شوێنەی کە چانسەکە بۆی دادەنێت لەو پلەپەیژەییەدا، دەڕاونێتە چانسی هێنانەدیی شتی جیاواز. پێموایە کۆندی سەربە جۆری دووەمە". ئەم پیاوە پێی وایە کۆندی لەو جۆرە کەسانەیە کە ئەگەر لەیەك کاتیشدا چەندین کار جێبەجێ بکەن سەرکەوتنێکی بەرچاو بەدەستدەهێنن، کۆندی وێڕای فێرکردن‌و نووسین‌و ئەنجامدانی لێکۆڵینەوە، "هەمیشە خاوەنی گرنگیپێدان‌و توانای راوێژکاریی بووە.. ئەو زۆر سەرقاڵ بووەو بەرنامەی کاری هەمیشە بەردەوامیی پێوە دیاربووە"

لە ساڵی یەکەمیدا لە ستانفۆرد بەرنامەکەی بەتیروتەسەلی دەستپێدەکات، واتە کاتێك دەستدەکات بە بەشداریکردن لە چالاکییەکانی چەند لیژنەیەکی

زانکـۆیی‌و چـەند ڕێکخراوێکـی کـارگێڕیی تـردا. چـالاکییەکانی لـە لیژنــەکان پەیوەنـدیکردن بەلیژنــەی ئاراســتەکردنی ســەنتەری خزمــەتگوزاریی گشــتی، لەخۆدەگرت کە لە دوو ماوەدا سەرۆکایەتی ئەم لیژنەیەی کردووە: یەکەمیان لە ساڵی ١٩٨٧و ماوەی دووەمیشیان لە ساڵی ١٩٩١ەوە بۆ ١٩٩٩ درێژەی کێشا. کۆنـدی پەیوەندیشــی کــردووە بەلیژنــەی وەرگــرتنی خوێنــدکارانی نـوێ‌و یارمەتییــە داراییەکان کە بۆ دوو ماوەش سەرۆکایەتی ئەم لیژنەیەی کردووە. ماوەی یەکەم لەنێوان هەردوو ساڵی ١٩٨٢و ١٩٨٥دا بوو، دووەمیش لەنێوان هـەردوو سـاڵی ١٩٨٨و ١٩٨٩دا بـــووە. هـــەروەها لـــەنێوان ســـاڵەکانی ١٩٨٨ بـــۆ ١٩٨٩و ١٩٩١ بـــۆ ١٩٩٣ پەیوەنــــدیکردووە بەلیژنــــەی جێبــــەجێکاری ئینیســــتیتیوی لێکۆڵینــــەوەی نێودەوڵەتییــەوە. هـەروەك پەیوەندیشـی کـردووە بەلیژنـەی کـارگێڕیی دەرچـوان لــەنێوان هــەردوو ســاڵی ١٩٩١و ١٩٩٢دا ســەرۆکایەتی کــردووە. کۆنــدی وەك بەڕێوەبەری لێکۆڵینەوەی دەرچوونیش کاری کردووەو لە ساڵەکانی ١٩٨٨و ١٩٨٩ ئەندامی ئەنجوومەنی راوێژکاریی کۆلێژ بووە. ئەنجوومەنی راوێژکاریی کۆلێژ کارە کارگێڕییــە ناوخۆییــەکانی زانکـۆی هـەر لـەدانانی سیاسـەتی زانکـۆوە تـا دەگاتـە یاســـادان‌و بنـــەمای نـــوێی تایبـــەت بەپرۆگرامـــەکانی بروانامـــەی زانکـــۆیی، جێبەجێدەکات. دواتریش پشنیازەکانی ئەنجوومەنی راوێژکاریی بـۆ ئەنجوومـەنی ئەمینداران بەرزدەکرێتەوە بەمەبەستی پەسەندکردنی.

لە ساڵی ١٩٨٥دا کۆندی بەخشیشێکی نەتەوەیی لە پەیمانگای هۆڤەر لەسـەر بابەتەکانی جەنـگ، شۆڕش‌و ئاشتی بەدەستدەهێنێت کە بەپێی ئەو دەستکەوتە ڕێگەی پێدرا ماوەیەکی کەم لەناو هۆڵەکانی خوێندندا لە کارەکەی پشوویدات بـۆ ئەوەی ساڵێکی تەواو بۆ ئەنجامدانی لێکۆڵینەوە تەرخان بکـات. ئـەم پەیمانگایـە لـە سـاڵی ١٩١٩ لەسـەر دەسـتی هێربـەرت هۆڤـەر دامـەزراوەو یەکێکـە لـە ناوەنـدە ســەرەتاییەکانی لێکۆڵینــەوە لــە ویلایەتــە یــەکگرتووەکان. ئــەم پەیمانگایــە توانیویــەتی یــەکێك لــە گــەورەترین ناوەنــدەکانی بەڵگەنامــەو کتێبخانــەکان لەجیهانــدا کۆبکاتــەوە کــە هــەموویان تایبــەتن بەپرســە سیاســیی‌و ئــابووری‌و کۆمەڵایەتییـەکانی سـەدەی بیسـتەم. ئـەم ئینیسـتیتیووتە لەمیانـەی باسـکردنی

ئامانجەکانیدا خۆی بەرێکخراوێکی تایبەت بەلێکۆڵینەوە دەناسێنێت کە پابەندە بە"هێنانەکایەی ئەو ئایدۆلۆژیایانەی شێوەی کۆمەڵگەی لیبراڵ دیاریدەکەن... و بەشداریکردن لەو هەوڵانەی ئامانجیان دەستبەرکردنی ئاشتیو پاراستنیەتی، ئەمە سەرەرای باشکردنی رەوشی مرۆڤایەتیو سنوردانان لە دەستێوەردانی حکومەت لە ژیانی تاکەکاندا".

ئەم پەیمانگایە چانسی لێکۆڵینەوە بۆ لێکۆڵەران پێشکەشدەکات لەوانە پرۆگرامی نەتەوەیی زەمالە کە پشتگیری ئەو لێکۆڵەرە نوێیانە دەکات کە پرۆژەی لێکۆڵینەوەکانیان کۆتایی پێدەهێنن. لەو ساڵەدا کۆندی بۆ بەدەستهێنانی ئەو بەخشیشە هەڵبژێردراو یەکێکیش بوو لەو چواردە کەسەی لە سەرتاسەری وڵاتدا ئەو مینحەیەیان پێدرا. دواتر کۆندی دووبەخشینی تر لە دامەزراوەی هۆڤەرەوە وەردەگرێت کە لەو ساڵانەی لەستانفۆرددا بەسەریبردن، بەدەستیهێنابوون. کۆندی هاورێ لەگەڵ ئەلیکساندەر داڵان کتێبی **چەرخی گۆرباتشۆف** تەواودەکات کە یەکێکە لە سێ کتێبەکەیو ئەم کتێبەی وەك بەشداربوویەکی پرۆگرامی نەتەوەیی زەمالە نووسیبوو. شایانی باسە کاتێك داڵان لە تەموزی ۲۰۰۰ کۆچیدواییکرد، پرۆفیسۆری فەخریی بابەتی زانستە سیاسییەکان بوو لە ستانفۆرد. هاوکارەکانی لە سەنتەری لێکۆڵینەوەی روسیو سۆڤیەتیی سەر بە زانکۆکە بە"زانایەکی ناوازەو ئەو جۆرە مرۆڤانەی بەبوونی دانایی ناسراون"وەسفی دەکەن. کۆندی پێیوایە تەنها کارکردنی لەگەڵ داڵان لە دانانی ئەو کتێبەدا خۆی لەخۆیدا سەربەرزییە بۆ ئەو. ئەمەش بۆ ئەوە دەگەرێتەوە کە داڵان یەکێکبوو لە پسۆرە یەکەمینەکانی وڵات لە کاروباری یەکێتیی سۆڤیەتو هاوکات یەکێکیش بووە لەدەرچووە سەرەتاییەکانی پەیمانگای روسی تایبەت بەزانکۆی کۆلۆمبیا.

کتێبی **چەرخی گۆرباتشۆف** بەوە جیادەکرێتەوە کەپێکهاتووە لە کۆمەڵێك وتاری چەندین کەسایەتی دیاری بواری لێکۆڵینەوە لەسەر سۆڤیەتو لەنێویشیاندا چەندین نووسەری ستانفۆرد هەن. ئەم وتارانە لەمیانەی بەرنامەیەکی هاوینە کە لە هاوینی ۱۹۸۵ لە ستانفۆرد پێشکەشکرا، دەرکەوتن.

کۆندی ویڕای بژارکردنی کتێبەکە، بەدوو وتار لەم کتێبەدا بەشداریکردووە. دوو وتارەکەی کۆندی ناویان **پەرەسەندنی هێزی سەربازیی سۆڤیەت‌و سیستمی هاوپەیمانێتییە سۆڤیەتییەکان** بوون. دالانیش بەدوو وتار بەشداری لەکتێبەکەدا کردووە بەناوەکانی **میراتی رابردوو، ئایا پلانێکی ئاوازەی سۆڤیەتی لە ئارادیە؟ و پلانە مەزنەکەی بوونی نییە لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا.**

هەروەها هاوسەری دالان کە ئەمیش پسپۆرێکی بواری کاروباری سۆڤیەتەو لە زانکۆی کالیفۆرنیا لە بێرکلی کاردەکات، دوو وتاری لەکتێبەکەدا هەیە. هاوسەری دالان بەم شێوەیە باس لە دەستپێکی ئەم پرۆژەیە دەکات: "یەکێتی دەرچووانی ستانفۆرد داوایان لە ئەلیکس کرد کە زنجیرە وانەیەك بنووسێت بۆ ئەوەی لە پرۆگرامی هاوینەی یەکێتییەکە پێشکەشیان بکات، ئەو کاتە هێشتا چێرنینکۆ سکرتێری گشتی حیزبی شیوعی بوو. لەو کاتەی وانەکان پێشکەشدەکران گۆرباتشۆف دەسەلات لەوڵاتەکەیدا دەگرێتەدەست. گۆرباتشۆف ئەرکە نوێکانی بەئەنجامدانی چەند گۆڕانکارییەکی گرنگ لە یەکێتیی سۆڤیەت دەستپێدەکات. بەشەکانی کتێبەکە باس لە سروشتی ئەو قەیرانە جیاوازانە دەکەن کە ڕووبەڕووی ڕژێمی سۆڤیەت دەبنەوە، لەوانە قەیرانی ئابوری، سیاسی، کۆمەلایەتی، سەربازیی، یان سیاسەتی دەرەوە. هەروەها ئەم کتێبە بە یەکێك لە هەوڵە سەرەتاییەکان لەقەڵەم دەدرێت کەبەشدارییان لە پێشبینیکردنی ئەو ڕێڕەوانەدا کردووە کە ڕەنگە سیاسەتی سۆڤیەت لەژێر سایەی حوکمی گۆرباتشۆفدا پێیاندا بڕوات" دکتۆر لابیدۆس لە نووسینی دوو بەشی ئەم کتێبەدا بەشداریکردووە ئەوانیش: **کۆمەلگەی سۆڤیەت لە ماوەی گۆڕانداو پرسی نەتەوەیی سۆڤیەتن.** د.لابیدۆس باس لەوە دەکات کە کۆندی زۆر بەرێکوپێکی کاری لەگەڵ مێردەکەیدا دەکرد هەرچەندە لەرووی سیاسەتەوە بیروبۆچوونیان جیاوازبوو. لەو بارەیەوە دەڵێت: "زۆر ئاشکرابوو کە ئەو دوانە کاروباری نێودەوڵەتی‌و یەکێتیی سۆڤیەتیان لە دوو دیدی سیاسیی جیاوازەوە تاوتوێ دەکرد، بەلام ئەم جیاوازییانە نەدەبوونە کۆسپێك لەبەردەم ڕێگای پەیوەندییە کەسایەتی‌و دۆستانەکەی نێوانیاندا، سەرباری ئەوەش لەکاتێکدا دالان کۆچی

دوایی کرد، کۆندی لەمیانەی ئەو نوێژە یادەوەرییەی کە لە باخچەکەمان بۆمان ڕێکخستبوو بەلاوانەوەیەکی زۆر کاریگەر بەشداری کرد"

دوورکەوتنەوەی کۆندی لە دایكوباوکی لە ساڵی ١٩٨٥دا سەختترین بەشی ژیانی بوو. لە دێنیڤەر دایکی بەدەست شێرپەنجەی مەمکەوە دەیناڵاند، بەڵام هەر ئەو ساڵەو لە تەمەنی ٦١ ساڵیدا کۆچی دواییکرد. بۆیە کۆندی بەفڕۆکە گەڕایەوە بۆماڵی دایكوباوکی بۆ ئەوەی لە بەخاکسپاردنو پرسەو ماتەمینیدا هاوڕێ لەگەڵ باوکیو خزمەکانی کە لەشوێنە جیاکانەوە هاتبوون، ئامادەبێت. هاوڕێیانی باس لەوە دەکەن لەکاتێکدا لە ماڵی خێزانی رایسدا بەهێمنی یادی ئەنجیلینایان دەکرد، ئامادەبووان نوقمی موزیك دەکرێن کە تەوەری ژیانی ئەنجیلینا بوو. ئیڤلین گلۆڤەر کە هاوڕێیەکی خێزانەکەبوو لە بیرمنگهام، دەڵێت: "هەرگیز ئەو ڕۆژەم بیرناچێتەوە کە لە پرسەی دایکی کۆندی گەڕاینەوە. کاتێك چووینە ژوورەوە کۆندۆلیزا لەگەڵ هەمووانـدا نوێژی کرد وتی: باهەندێك لەو سرودانە بخوێنین کە دایکم حەزی لێدەکردن". دواتر دەستیکرد بە پیانۆژەنین".

کۆندی ساڵی یەکەمی بەدەستهێنانی بەخشینی هۆڤەری بەکارکردن لەسەر کتێبێك دەربارەی مێژووی هەردوو لیژنەی ئەرکانی جەنگ لە ویلایەتە یەکگرتووەکانو یەکێتیی سۆڤیەتو پەرەپێدانیان، دەستپێکرد. پاش ئەوەی گەڕایەوە بۆ وانە وتنەوە، کۆندی بەردەوام دەبێت لەسەر کتێبەکە بەڵام بەسستی ئەویش بەهۆی ئەو بەرپرسیارێتییانەی ترەوە بوو کە لەئەستۆیدا بوون. پاش دوو ساڵ کۆندی کتێبەکە بۆ ماوەیەکی دیارینەکراو دوادەخات. لە مانگی شوباتی ١٩٨٩ کۆندی پەیوەندییەکی تەلەفۆنی لەکەسێکەوە پێدەگات کە ماوەیەکی زۆربوو دەیناسی، ئەویش بێرنت سکۆکرۆفت بوو. بێرنت توانی کۆندی قایل بکات کە مۆڵەت لە خوێندن وەربگرێتو شارەزاییەکەی لە کاروباری سۆڤیەتیدا بخاتە قۆناغی جێبەجێکردنەوە.

سکۆکرۆفت پێش پەیوەندییە تەلەفۆنییەکە، تازە پۆستی ڕاوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی سەرۆکی تازەهەڵبژێردراوی، وەرگرتبوو و دەیویست کۆندی ببێتە بەشێك لە تیمەکەی کە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی بوو. ئەم پیاوە

کۆمارییەکی میانڕەوبوو و ماوەیەکی زۆر کاری لەگەڵ سوپاو لە بواری ئەکادیمیدا کردبوو بۆیە سەیر نییە کەکاریگەرییەکی گەورەی لەسەر پەرەسەندی کۆندی وەك پسپۆڕێکی کاروباری دەرەکی، هەبوبێت. ئەم دوانە هەردووکیان پەرۆشی کاروباری سۆڤیەت بوون، هەردووکیشیان کاری ئەکادیمیان لە وانە وتنەوەی مێژووی سۆڤیەتدا کردووەو زۆربەباشی زمانی روسی دەزانن، ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە هەردووکیان دیدێکی سیاسیی بەهێزیان هەیە سەبارەت بەپەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان.

بێرنت لە وەرگرتنی پۆستی راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەییدا هەستی بەهیچ قورسییەك نەکرد، چونکە پێشتر لە ئیدارەکەی سەرۆك جیراڵد فۆرددا کاری لەم پۆستەدا کردووە. هەر لەو ئیدارەیەدا هێنری کیسنجەر راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەییو وەزیری دەرەوەش بوو لەیەك کاتدا، بێرنت-یش لە پرسەکانی ئاسایشی نەتەوەییدا جێگرو دەستەڕاستی بوو. لەکاتێکدا کیسینجەر وەك راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی دەستی لەکارکێشایەوە بۆ ئەوەی هەموو کاتو وزەکانی وەك وەزیری دەرەوە تەرخانبکات، بێرنت وەك راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی جێگەی گرتەوە.

بێرنت وا باس لەخۆی دەکات کە ئارەزوومەندە دوور لە چاوی کامێراکان بمێنێتەوەو وەك راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی خوازیاری بە دیداری رۆژنامەوانیی نەدەکرد. ئەم پیاوە رۆژانە ١٨ سەعات لە کۆشکی سپی دەوامی دەکردو خاوەنی رێزێکی زۆربوو بەوپێیەی کەسێکی لێهاتوو بوو لە بەدەستهێنانی کۆدەنگیو رێکخستنی کاری پسپۆڕاندا. لە ماوەی حوکمی فۆرددا هەمووان لەوە گەیشتبوون کە کیسنجەر وێنەی سیاسەتی ئەمەریکا دەکێشێت، لەو کاتەدا کاری سکۆکرۆفت بەڕێوەبردنو رێکخستنو هەماهەنگیکردنی ئەم سیاسەتە بوو لەنێوان ئاژانسە حکومییە جیاکانو نووسینگەی کۆشکی سپیدا.

لێهاتوویی بێرنت لە بواری سیاسەتدا بەڕوونی دیاربوو، بەلام لەگەڵ ئەوەشدا هەڵسوکەوتی خۆبەزلزانینی نەبوو، هاوکات لە سوپاو هەردوو وەزارەتی دەرەوەو بەرگریدا خاوەنی تۆمارێکی درێژبوو. بێرنت لە ئۆگدین لە ویلایەتی

یوتا لەدایکبووە، سەربە هۆزی مۆرمۆنە لەبەرئەوە نە جگەرە دەکێشێت، نە مەی دەخواتەوە. لە ساڵی ١٩٥١ لەگەڵ ژنێکدا بەناوی ماریان ژیانی هاوسەرگیری پێکەوە ناوەو کچێکیان هەیە. بێرنت پلانی وادانابوو کە پاش تەواوکردنی زانکۆی ویست پۆینت، ببێتە فڕۆکەوان، بەڵام لەکاتێکدا لەناو فڕۆکەیەکدا بوو لەئاسماندا، فڕۆکەکە هەڵەیەکی تەکنیکی تێدەکەوێت ئەوەش دەبێتە هۆی ئەوەی لە چانسی فڕۆکەوانیی بێبەشی بکات. بێرنت هەوڵدەدات لە زانکۆی کۆلۆمبیا بڕوانامەی ماستەر لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا بەدەستبهێنێت، دواتر وەك پرۆفیسیۆری مێژووی روسیا، دەگەڕێتەوە بۆ زانکۆی ویست پۆینت. زۆر بەباشی بەزمانی روسی قسەدەکاتو لە زانکۆی جۆرج تاون لە واشنتۆنی پایتەختیش زمانێکی سلاڤی تری خوێندووەو لەکاتێکدا پۆستێکیش لە ڕێڕەوی دەرەوە لە باڵیۆزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە بەلگرادی پایتەختی یۆگۆسلاڤیا وەردەگرێت، هەموو ئەم لێهاتووییانەی دەخاتەکار.

بێرنت لە سەرەتاکانی شەستەکانی سەدەی رابردوودا وەك پرۆفیسیۆری بەشداری زانستە سیاسییەکان لە ئەکادیمیای ئەمەریکی فڕۆکەوانیی لە کۆلاوڕادۆ کاریکردووە، دواتریش بووەتە پرۆفیسۆری لێبراوو سەرۆکی بەشەکە. ڕێڕەوەی پیشەیی پاش بەدەستهێنانی بڕوانامەی دکتۆرا لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان لە زانکۆی کۆلۆمبیا، پەرەپێ دەسێنێت. دواتر بێرنت وەك مامۆستا لە کۆلێژی جەنگی نیشتمانیی وانەی ستراتیژیی سەربازییو ئاسایشی سەربازیی بەپلەدارە باڵاکانی سوپا دەڵێتەوە. پاش ئەوەی پۆستێك لە پلاندانانی دوورمەودا لە سەرکردایەتیکردنی فڕۆکەوانیی لە واشنتۆن دەگرێتەدەست، سەرباری چەند پۆستێکی تری ئاسایشی نەتەوەیی لە پێنتاگۆن، ڕێڕەوەی پیشەیی بێرنت لە هەردوو بواری ئەکادیمیو حکومیدا بەردەوامی بەخۆوە دەبینێت.

لە ساڵی ١٩٧١دا بێرنت دەگاتە پلەی کۆلۆنێلو دەکرێتە یەکێك لە یاریدەدەرە سەربازییەکانی سەرۆك نیکسۆنو لە دیاریکردنی هەڵوێستی سیاسی دیبلۆماسی واقعبینانە لەگەڵ چیندا، یارمەتی سەرۆك دەدات. ئەم هەڵوێستەی لەو سەردانەی نیکسۆندا بۆ چین بەدیار دەکەوێت کە لەهەمان ساڵدا (١٩٧٢)

ئەنجامی دەدات. پاش سەردانەکە پلەکەی بێرنت بۆ عەمید بەرزدەکرێتەوە. پاش ئەوەش وەك سەرۆکی ئەو تیمەی کە ڕێکارە پێویستییەکانی گەشتەکەی ساڵی ۱۹۷۲ ی نیکسۆنی بۆ یەکێتیی سۆڤیەت دانا، ڕوودەکاتە مۆسکۆ.

بێرنت یاریدەدەرێکی دارشتنی پەیماننامەی ساڵت دوو بوو، یەکێکیش بوو لە داڕێژەرانی سیاسەتی چەکی ناوکی لە سەردەمی حوکمڕانیی نیکسۆندا. هەروەك ئەرکی ڕێکخستنی کشانەوەی ئەمەریکییەکان لە سایگۆن لەکاتی بەجێشهێشتنی ئەو شوێنە لە نیسانی ۱۹۷۵دا، دەدرێتە دەستی ئەم پیاوە.

بەپێچەوانەی ئەو ستراتیژە تەباخوازەی لە سەردەمی نیکسۆن ـ کیسنجەردا لە بەرامبەر یەکێتیی سۆڤیەتدا باوبوو، ریگان بەرنامەیەکی دژایەتیئامێزیی بەرامبەر ئەو وڵاتە پەیڕەو دەکرد، بەهۆی ئەمەوە بێرنت نە وەزارەتی بەرگری نە وەزارەتی دەرەوە وەرناگرێت. لەگەڵ ئەوەشدا ئیدارە نوێکە پێویستی بەشارەزایی سەربازیی بێرنت هەبوو بەتایبەت لەبواری شیکردنەوەی ئەو چەکە جەنگییە فرەکڵاوانەی تازە پەرەیان پێدرابوو و بەشێکبوون لە تەرسانەی گەشەکردووی ریگان. بەمەبەستی شیکردنەوەی چۆنیەتی بەکارهێنانی چەکە ستراتیژییەکان، بێرنت سەرکردایەتی دەستەی ئەو چەکانەی پێدەدرێت. هەروەك ئیدارەکە سود لە ئەزموونەکانی پێشووی بێرنت لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی وەردەگرێت ئەمەش پاش ئەوەی کە ریگان وەك سەرۆکی لیژنەی تاوەر دایدەمەزرێنێت، کە تایبەت بوو بەلێکۆڵینەوە سەبارەت بەڕۆڵی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی لە پرسی ئێران ـ کۆنترادا. بێرنت لەڕاپۆرتەکەیدا گەورەترین سەرزەنشت دەداتەپاڵ سەرۆکی ئەرکان لە ئیدارەکەی ریگاندا، هاوکات رەخنەش لەخودی ریگان دەگرێت بەوەی چاودێری کارو چالاکییەکانی ئەندامانی ئەنجوومەنەکەی نەکردووە. بێرنت دەگاتە ئەو ئەنجامەی کە کێشەکە لە پێکهاتەی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەییدا نییە، بەڵکو لەو کەسانەدایە کەکاریان تێدا دەکرد.

لە ئێوارەخوانێکی ساڵی ۱۹۸۷دا کە کۆلێژی زانستە سیاسییەکانی زانکۆی ستانفۆرد سازیکردبوو، بێرنت چاوی بەکۆندی دەکەوێت. بێرنت شوێن کۆندی

دەکەویێتو لە یەکێك لەکلاسەکانیدا دادەنیشێت. ئەو وانەیەی کۆندی کەباسی لە موشەکی MX دەکات، بێرنت دەگەیەنێتە ئەو بڕوایەی کە کۆندی دەبێتە کەسێکی زۆر یارتیدەر لە تیمە نوێکەی ئاسایشی نەتەوەیی کە ئیدارەی نوێی بوش دروستیکردبوو. لەمیانەی کۆبوونەوەیەکی تایبەت بە داڕشتنی ستراتیژی سیاسەتی دەرەوە کە لە ئەسپن، کۆلاورادۆ ئەنجامدرا، بێرنت زۆر قسە بۆ کۆندی دەکاتو ئەوەندەی پێناچێت داواشی لێدەکات ئامادەی کۆبوونەوەکانی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ببێت.

بێرنت بەو پێیەی راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی بوو، ئەرکی کۆکردنەوەی بیروبۆچوونە جیاوازەکانی وەزیرەکانی پێدرابوو سەبارەت بەسیاسەتی دەرەوە، لەوانە دیك چینی وەزیری بەرگری، جێمس بەیکەر وەزیری دەرەوە، کۆلن پاولْ سەرۆکی دەستەی گشتی ئەرکان. ئەو سێ پیاوە ئەندامی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی بوون کە گرووپێکی راوێژکاریی بوو و پرسەکانی سیاسەتی دەرەوەی تاووتوێ دەکردو وێنەی ستراتیژی جێبەجێکردنی ئەو سیاسەتەشی دەکێشا. ئەرکی سکۆکرۆفت پێشکەشکردنی بیرۆکە جیاوازەکانی ئەندامانی ئەنجوومەنی بۆ سەرۆك، لەخۆدەگرتو یەکێك لەکارە هەرە لە پێشینەکانی چاودێریکردنی ناکۆکییەکانی ناو ئەنجوومەنەکە بوو لەپێناو دەستەبەرکردنی بەڕێوەچوونی کارەکاندا. کۆندۆلیزا رایس لە کتێبە هاوبەشەکەی لەگەڵ فیلیپ زیلکاو سەبارەت بەیەکگرتنەوەی ئەڵمانیا نووسیویەتی: "سکۆکرۆفتو بەیکەر زۆر گرنگییان بەهاوکاری نێوانیان دەدا. ئەم دوو پیاوە سەرنجیاندابوو کە ناکۆکییە تاڵەکانی نێوان وەزارەتی دەرەوەو ئەندامانی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی لە ساڵەکانی شەستەکانەوە ببووە دیاردەیەکی روون بۆ سیاسەتدارێژەارنی واشنتۆن". سکۆکرفت واڕاهاتبوو کە زۆر بەبایەخەوە دەیڕوانییە خاڵەکانی هاوکاریکردنو خاڵەکانی جیاوازی پشتگوێ دەخست، هەرچەندە جیاوازی بەشێکی سروشتی بووە لەسەرجەم بەشەکانی ئیدارەی واشنتۆن". کۆندیو فیلیپ دەڵێن: "بەبەردەوامی کێشەو جیاوازی دروستدەبوون، بەڵام بەخێرایی چارەسەردەکران".

لە کانونی دووەمی ۱۹۸۹دا کۆندی دەبێتە بەڕێوەبەری کاروباری سۆڤیەت و ئەوروپای ڕۆژهەلات لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی. بێرنت دەڵێت: "کۆندیم بۆیە هەڵبژارد لەبەرئەوەی خاوەنی زانیارییەکی قوڵە لە مێژوو و سیاسەتی سۆڤیەتداو لەبەرئەوەی خاوەنی وردبینییەکی بابەتیانەیە لە هەڵسەنگاندنی ئەوەی ڕوودەدات، دیدێکی تیژو ویستێکی توندوتۆڵی بۆ بیرکردنەوەی ستراتیژیی و چەمکئامێز هەیە.. ئاگاداری دواگۆڕانکارییە سەربازییەکانە". بێرنت هەستی بەوەش کردبوو کە کۆندی لەکاتێکدا ئەرکەکەی قورس دەبێت، دەتوانێت پارێزگاری لە ئارامیی خۆی بکات. بێرنت لە درێژەی قسەکانیدا دەڵێت:"کۆندی خاوەنی هێزێکی سەرنجڕاکێش و سادەییەکی مەزنە، بەڵام دەشیتوانی لەکاتی پێویستدا زۆر توند بێت". پاش چوار مانگ پۆستەکەی کۆندی بەرزدەکرێتەوەو دەبێتە بەڕێوەبەرێکی نایابی کاروباری سۆڤیەت، هەروەها وەك یاریدەدەری تایبەتی سەرۆك بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی دادەمەزرێت. ئەڵقەی هاوکارە نزیکەکانی کۆندی هەریەك لە فیلیپ زیلیکاو بەڕێوەبەری سیاسەتی ئەوروپا، دینیس ڕۆس کە ئەمیش پسپۆڕێکی کاروباری سۆڤیەت و بەڕێوەبەری پلاندانانی سیاسەت بوو، لەخۆگرتبوو. مێژووی یەکترناسینی کۆندی و دێنیس دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی کالیفۆرنیا کە لەو کاتەدا دێنیس وەك پرۆفیسۆر لە زانکۆی بێرکلی کاری دەکرد. ئەم سیانە لەژێر دەسەڵاتی ڕۆبەرت بلاکویڵدا کاریان دەکرد کە بەڕێوەبەری باڵای کاروباری ئەورپاو سۆڤیەت بوو.

ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی کە سەر بەسەرۆك بوو لەخودی سەرۆك، ئەو ئەندامانەی لەسەرەوە باسمانکردن، جێگری بێرنت کە ڕۆبێرت گەیتس بوو، روبێرت هاچینکز کە سەرۆکی هەردوو بەشی باشوری ڕۆژهەلاتی ئەوروپاو ئەڵمانیا بوو لە ئەنجوومەنەکە، پێکهاتبوو. بازنەی ئەو کەسایەتییانەی کە کۆندی کاری لەگەڵدا دەکردن چەند کەسێکی وەك ڕۆبێرت زولیك لە وەزارەتی دەرەوەو پۆل ولفوویتز لە وەزارەتی بەرگری، لەخۆگرتبوو.

وەك يەكێك لە ئەندامانى ئاسايشى نەتەوەيى كۆندى بەرپرسيارێتى سىَ ئەركى لە ئەستۆدابوو، كارى يەكەمى يارمەتيدانو هەماهەنگيكردن بوو لە بڕياردان لە ڕێگەى كۆكردنەوەى زانيارى لەوانەى لە پلەى ياريدەدەرى وەزير يان گەورە ياريدەدەرانى وەزيربوون. لەميانەى كارى دووەميدا وەك ياريدەدەرى بێرنت سكۆكرۆفت، كۆندى لە هەڵبژاردنى ئەو بەرپرسانەى كە پێويستبوون بێرنت چاوپێكەوتنيان لەگەڵدا ئەنجامبداتو ئامادەكارييەكان بۆ سەردانەكان، يارمەتى بێرنتى دەدا. لەم بارەيەوە كۆندى دەڵێت: "ئێمە دەڕۆشتين بۆ ئەم كۆبوونەوانە، من لێكۆڵينەوەيەكم دەنووسىو تێيدا ئەو پرسانەم پێشنياز دەكرد كە شياوى وروژاندن بوون. سەبارەت بەو پرسانەش كە لە چوارچێوەى دەسەڵاتەكانى مندا نەدەتوانرا تاووتوێبكرێن، واتە ئەوانەى لە دەسەڵاتى سكۆكرۆفت، بەيكەر، چينى، يان پاوڵدا بوون، لەو كاتەدا بەرپرسيارێتى من دڵنيابوون بوو لە ئامادەيى سكۆكرۆفت بۆ ئەو پرسانە". لە چوارچێوەى كارى سێيەميدا كۆندى وەك كارمەندێكى تايبەتى سەرۆك لە بوارى سياسەتى دەرەوەدا كارى دەكرد. كۆندىوا ڕاهاتبوو كە لێكۆڵينەوەى كورتى لەسەر ئەو پرسانە دەنووسى كە پێويستە لەو كۆبوونەوانەى سەرۆك لەگەڵ سەرۆكى وڵاتانى تردا ئەنجاميان دەداتو تايبەتبوون بە بڕياردانى سياسەتى دەرەوە، بوروژێنرێن.

يەكەم پرس كە ڕووبەڕووى كۆندى بۆوە وەك يەكێك لە گەورە داڕێژەرانى سياسەتى سەرۆك، پرسى ئەو كێكەبوو كە كێشەكەى ٥٠٠ پاوەند بوو. لە مانگى كانونى دووەمداو لە يەكەم ڕۆژى كارى فەرمى ئيدارەى نوێدا لە كۆشكى سپى، ئيدارەكە سندوقێكى گەورەى بەدەست دەگات كە مۆرى پۆستى يەكێتيى سۆڤيەتى پێوەبوو ،بەڵام زانيارى تر لەبارەيەوە نەدەزانرا. تيمى بۆمبى تايبەت بەهەوالگريى، بەپەلەو بەورياييەوە ئەم سندوقە دەگوازێتەوەو لە شوێنێكى ئارامو دژە تەقينەوەى بۆمبدا دايدەنێن. پاشان لەوىَ بەورياييەوە دەيكەنەوە، دەبينن كێكێكى گەورەى تێدايە كە بەشێوەيەكى جوان ڕازێنراوەتەوە، بەڵام هەندێك لەت ببوو. كۆندى ڕادەسپێردرێت كە بەدواداچوون بۆ نێرەرى ئەم

سندوقە بکات، بەهۆی ئەوەی لەسەر قوتووەکە جگە لە لۆگۆی پۆست هیچی تری لەسەر نەبوو، خودی کۆندی بەدواداچوونێکی چڕوپڕ دەکات تا بۆی دەردەکەوێت کە لە هاریکاری فڕنەکان لە شارێکی بچووکی سۆڤیەتەوە هاتووە. ئەم هاریکاریە ئەو کێکەی وەك پیرۆزباییەك بەبۆنەی دەستبەکاربوونی بوشەوە ناردبوو.

ئەم دەستپێشخەرییە زۆر کاردەکاتە سەر سەرۆك هەربۆیە داوادەکات خۆیو خێزانەکەی لە نزیك کێکەکەوە وێنەیەك بگرێتو بینێرێت بۆ هاریکاریەکە. سەرۆك داواشدەکات کێکەکە بنێردرێت بۆ کۆمەڵەیەکی خێرخوازییو لەوێشەوە دابەشبکرێت بۆ ئەوەی هەموان لێی سودمەند بن. رێکخستنی وێنەگرتنەکە چەند رۆژێك دەخایەنێتو کاتێکیش کاتی ناردنی کێکەکە بۆ کۆمەڵە خێرخوازییەکە دێت، بۆیان دەردەکەوێت کە مشکەکانی کۆگای تیمی هەواڵگریی چوونەتە ناو زۆربەی بەشەکانی کێکەکەوە.

لە مانگی ئازاردا کۆندی یەکەمین ئەرکە سەختەکانی وەردەگرێت، کە ئەرکێکبوو دەیخاتە ناو دڵی پرۆسەی داڕشتنی سیاسەتەوە. ئەو کاتە سەرۆك تازە راپۆرتێکی کورتی لە ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەییەوە سەبارەت بەمێژووی سیاسەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان لەگەڵ یەکێتیی سۆڤیەت، بەدەستگەیشتبوو. لە رێگەی ئەم راپۆرتەوە سەرۆك دەیەوێت دەستبکات بەداڕشتنی بەرنامەیەکی تایبەت لەبەرامبەر گۆرباتشۆفدا. بێرنت سکۆکرۆفت پێیوابوو راپۆرتەکە لەرووی وردەکارییو ئایدۆلۆژیاوە زۆر کەموکورتە هەربۆیە داوا لە کۆندی دەکات بەئامانجی ئامادەکردنی "دەقێکی فیکری" کەزیاتر باس لە گۆرباتشۆفو سیاسەتەکانی پێشوویو بیرۆکەکانی بۆ داهاتوو بکاتو سەرۆکایەتی تیمێك لە ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی بگرێتەدەست.

تا ئەوکاتە کۆندی زۆری لەسەر گۆرباتشۆف نووسیبوو و چەندین وتاریشی لەبارەیەوە لەرۆژنامەکاندا بڵاوکردبوویەوەو هەر لەسەر ئەم بابەتە کتێبێکیشی دانابوو، هەروەها پیاچوونەوەی بە لێکۆڵینەوەیەکیشدا کردبوو کە خودی خۆی لەسەر یەکێتیی سۆڤیەت نووسیبووی. لە رێگەی ئەم ئەرکەوە کۆندی بۆ یەکەمین جار چانسێکی دۆزییەوە بۆ ئەوەی زانیارییەکانی لەسەر گۆرباتشۆفو

رژێمی سۆڤیەت بخاتە قۆناغی جێبەجێکردنەوەو بەوەش بووە بەشدارێکی دارشتنی سیاسەتی ئەمەریکا. ئەو بەڵگەنامەیەی لە گرووپەکەی کۆندی هەڵقوڵابووە بنچینەی سیاسەتی ئیدارەکەی بوش بەرامبەر بەیەکێتیی سۆڤیەت. دواتر سکۆکرۆفت لەوبارەیەوە دەنووسێت: "ئەو یاداشتەی کۆندی ئامادەیکرد ئەو پلەپەیژانەی چەسپاند کەپێم وایە ستراتیژێکی گشتگیری تایبەت بە یەکێتیی سۆڤیەت ئاراستە دەکات، هەر لەم یاداشتەوە پرۆگرامێکی چوار بەشیی بۆ مامەلەکردن لەگەڵ گۆرباتشۆفدا، هەڵقوڵا"

سکۆکرۆفت بەم شێوەیە باس لەو چوار هەنگاوە دەکات:"وێنەی سیاسەتی دەرەوەی ئەمەریکا بەهێزدەکات لەبەرئەوەی بەرنامەیەکی روونی سیاسی متمانەبەخش دەخاتەکار، دڵنیابوون لەوەی کە هاوپەیمانەکانی ئەمەریکا لە مانای پابەندبوونی هاوڵاتی ئەمەریکی بە ئاسایشیانەوە تێدەگەن‌و ئەمەریکا پابەندە بە سنوردانان بە پرچەککردنەوە، هەنگاونانی پێویست لە ئەورووپای رۆژهەڵات، لەوانە پێشکەشکردنی کۆمەکی ئابوری، ئەویش لەپێناو بەهێزکردنی ئەو ئاراستە سەربەخۆخوازییەی ریفۆرمەکانی گۆرباتشۆف پەیرەویکردووە، کارکردن بەوپەڕی پەرۆشییەوە بۆ هاندان بۆ سەقامگیریی ناوچەیی لەجیهاندا لە رێگەی هاوکاری نێوان ئەمەریکاو سۆڤیەتەوە"

ئەم پلانە سەرەتاییەی کۆندی بۆ سیاسەتی دەرەوەی ئەمەریکا ئامادەیکرد، یاداشتێکی لاوەکی لەخۆگرتبوو کەتێیدا ناکۆکییە ناوخۆییەکانی سۆڤیەتی تاووتوێکردبوو. سکۆکرۆفت نووسیویەتی، ئەم پرۆگرامە ئەوە دەستەبەردەکات کە "بەبایەخەوە بروانینە ئاراستەی گۆڕینی هەڵسوکەوتی یەکێتیی سۆڤیەت لەناوەو دەرەوەشدا"

ئەرکی دواتری کۆندی پێویستی بەدوورکەوتنەوەی زیاتر لە پرسی کێکەکە هەبوو. ئیدارەی ئەمەریکا بەهۆی دیارینەکردنی پێگەی خۆی لە سیاسەتی دەرەوەو رانەگەیاندنی ئەو ئامانج‌و ستراتیژانەی کە گوزارشت لە سیاسەتی حکومەت دەکەن، چەندین رەخنەی ئاراستە کرا. بەهۆی ئەوەوە بریاردرا لە وەرزی بەهاری داهاتووەوە خشتەی وتارەکانی سەرۆك دابنرێت تا بەهۆیانەوە

سیاسەتەکانی روونبکاتەوە. بەلام رووداونی روداویك لە ئەوروپای رۆژهەلات بووەهۆی ئەوەی ئیدارەکە پەلە بکات لە جێبەجێکردنی ئەو خشتەیەدا. لە مانگی نیساندا سەندیکای هاریکاریی لەپۆلەندا وەك سەندیکایەکی یاسایی (شرعی) راگەیەندرا بەوەش پۆلەندا لە ٤٥ سالْ حوکمی شیوعی رزگاری دەبێت. ئیدارەی ئەمەریکا لەم قەلەمبازە نوێیەی پۆلەندا بەئاراستەی دیموکراسی، پرسێکی دۆزییەوە کەبووە تەوەری سەرەکی سیاسەتەکەی بەرامبەر بە ئەوروپای رۆژهەلات. ئیدارەکە بەباشی دەزانێت کە سەرۆك ئەو وتارەی پەیوەندی بەو سیاسەتەوە هەیە کە ئیدارەی ئەمەریکا لەبەرامبەر پۆلەنداو ئەروپای رۆژهەلات پەیرەوی دەکات، لە ٧ ی نیسان لە هامترامك لە ویلایەتی میشیگان پێشکەشی بکات. بێرنت هامترامك بە بژاردەیێکی سروشتی ناودەبات بۆ پێشکەشکردنی ئەو وتارە ئەویش بەهۆی "بوونی چەند کۆمەلگەیەك تێیدا کە پەیوەندییان لەگەلْ ئەوروپای رۆژهەلات بەگشتیو پۆلەندا بەتایبەتی هەیە... ئەوێ شوێنێکی گونجابوو بۆ قسەکردن لەسەر گۆرانکاری لەناو یەکێتیی سۆڤیەتو تێروانینمان سەبارەت بە ئازادی پۆلەندا"

یاریدەدەرانی بوش لەماوەی دوو هەفتەدا زۆر بەهەستکردن بە بەرپرسیارێتیو خێراییەوە کار لەسەر وتارەکەی بوش دەکەن. داوا لە کۆندی دەکرێت بە پەلە کار لەسەر لێکۆلینەوە لەسەر دارایی ناو بەرنامە حکومییەکان بکات، کە رەنگە بۆ پێشکەشکردنی کۆمەکی ئابوری بۆ پۆلەندا، سودی لێ وەربگیرێت. دیاربوو ئەم ئەرکە قورسە، بەتایبەت کە هاوکاتبوو لەگەلْ کەشێکی بودجەی توندو کورتهێنانێکی توندی داراییدا. هەروەها، دەبوو سەرۆك بریار بدات کە کۆمەکە ئابورییەکان بەشێکی گرنگ دەبن لەسیاسەتەکەیدا یان نا. ئەو کۆبوونەوەیەی کە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی تەرخانیکردبوو بۆ تاووتوێکردنی ئەو بابەتە دوو دیدی جیاوازی لێکەوتەوە: دیدی یەکەم پێی وابوو کە ناردنی دارایی بۆ پۆلەندا کارێکی پر لەمەترسییە، ئەویش بەهۆی ئەوەی کە رەنگە ولات نەتوانێت دواتر سوودی لێ ببینێت. یەکێك لە ئەندامانی ئەنجوومەنەکە مشتومر لەسەر ئەوە دەکات کە پێشتریش ویلایەتە

یەكگرتووەكان لە ساڵەكانی حەفتاكاندا كۆمەكی ئابوری پێشكەش بەپۆڵەندا كردووە لەپێناو پشتگیریكردنی هەندێك گۆڕانكاری سیاسی بەڵام، لەبەرئەوەی ژێرخانەكە ئامادەنەبووە، ئەم كۆمەكانە لە دروستكردنی گۆڕانكارییدا سەركەوتوو نەبوون. ئەو ئەندامە دەیوت ئەم كارە جارێكی تر دووبارە دەبێتەوە. بەڵام دیدی دووەم كە هی سەرۆك بوش و جێمس بەیكەر وەزیری دەرەوەی بوو، پێداگریی لەسەر ئەوە دەكردەوە كە ئەمجارەیان پۆڵەندا هەنگاوی گەورەی ئابوری بۆ پێشەوە ناوەو ئەم رەوشەی ئێستا تەواو جیاوازە. دەبوو سەرۆك بریاری تایبەتی خۆی بدات، ئەوەبوو لەكۆتاییدا بریاریدا هەوڵبدات ئەوەی لەتوانایدا بێت لە كۆمەكی دارایی بیخاتە چوارچێوەی سیاسەتەكانی بەرامبەر بەو وڵاتە.

پرسی ئەوەی كە كێ وتارەكەی سەرۆك بنووسێت مشتومڕێكی توندی لەنێوان ئەندامانی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی لەلایەك و وتارنووسەكانی سەرۆك لەلایەكی ترەوە، لێدەكەوێتەوە. بێرنت هەستدەكات ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی بژاردەی لۆژیكییە بۆ نووسینی وتارەكە لەبەرئەوەی زیاتر لە ناوەرۆكی پرسە وروژێنراوەكەوە نزیكە، لەبەرامبەردا نووسەرانی وتارەكانی سەرۆك مشتومڕیان لەسەر ئەوە دەكرد كە بێگومان ئەوانیش دەتوانن گوزارشت لە ناوەرۆكی وتارەكە بكەن و پێیان خۆش نییە هیچ كەسێك دەست لەم پرسە وەربدات. دواتر بێرنت دەگاتە چارەسەرێكی ئەم كێشەیە ئەویش بەوەی كە كۆندۆلیزاو نووسەری وتارەكان مارك داڤیس پێكەوە رەشنووسی یەكەمی وتارەكە بنووسن. دواتر بوش سەرنجەكانی خۆی لەسەر دەنووسێت و جێپەنجەی تایبەتی خۆی پێوە دیاریدەكات بەشێوەیەك كە وتارەكە كتومت رەنگدانەوەی دیدوبۆچوونی خۆی بێت.

لە تەموزی ١٩٨٩دا كۆندی لەگەڵ سەرۆك بوش و بێرنت سكۆكرۆفت و وەفدێكی یاوەریان سەردانی پۆڵەنداو هەنگاریا دەكات كە بڕیاربوو لەوێ سەرۆك وتارێك پێشكەش بەجەماوەر بكات و تێیدا بەڵێنی پشتگیریكردنی ئابوریی بزووتنەوە دیموكراسیخوازەكانی ئەوروپای رۆژهەڵات بدات. وەفدەكە لە وارسۆو

گدانسك چاوی دەكەوێت بە چەند سەركردەیەكی سەندیكای هاریكاری لەوانە: لیش ڤالیساو جەنەراڵ فۆسۆڤیچ یارۆزلسكی، دواتر بوش وتارێك لە ئەنجوومەنی نیشتمانی پێشكەش دەكات. دواتر وەفدەكە لە بوداپێست چاوی دەكەوێت بەچەندین سەركردەی كۆمۆنیست لەوانە میكلۆس نیمیس سەرۆك وەزیران كە تابلۆیەكی یادگاری وەك ئاماژەیەك بۆ گۆڕانكارییە گەورەكانی داهاتوو، پێشكەش بە سەرۆك دەكات. سكۆكرۆفت لەبارەی ئەم سەردانەوە دەڵێت: "نیمیس تابلۆكەیەك پێشكەش بەسەرۆك دەكات كە پێكهاتبوو لە پارچەیەكی بچووك لەتەلی لێكئالاو كە لە بەربەستی ئەو تەلە لێكئالاوەی كردبووەوە كە سنورەكانی هەنگاریاو نەمسای لێك جیادەكردەوە، ئەم پارچەیە ئاماژەبوو بۆ بەربەستی ئاسنین". هەنگاریا سنورەكان لەگەڵ نەمسادا دەكاتەوە، هەرچەندە ئەم پرسە قەیرانێك لەگەڵ ئەو ئەڵمانییە رۆژهەڵاتییانەدا دروستدەكات كە هەوڵیان دەدا لە رێگەی هەنگاریاوە بەرەو ئەڵمانیای رۆژئاوا هەڵبێن، بەڵام ئەم كارە وا لەهەنگاریا دەكات كەوەك رووناكییەك لە ئەوروپای رۆژهەڵاتدا سەیربكرێت.

لە پایزی ١٩٨٩دا كۆندی رووبەڕووی هەڵوێستێك دەبێتەوە كە سەلماندی بیروبۆچوونی بێرنت سەبارەت بەم ژنە بەوەی كە دەتوانێت رووبەڕووی هەڵوێستە سەختەكان ببێتەوە، زۆر راستە. ئەركی بەخێرهێنانی بۆریس یەڵتسین بۆ دەروازەی كۆشكی سپی كە بەرپرسێكی سۆڤیەتی زۆربلێ بوو، دەدرێتە كۆندی. یەڵتسین زۆریش ماددە كهولییەكانی دەخواردەوە، دواتر دەبوایە بە هاوڕێیایەتی خۆی بیبردایە بۆ كۆبوونەوەیەك لەگەڵ سەرۆكدا. ئەو كاتە یەڵتسین ئەندامێكی ئەنجوومەنی نوێنەرانی سۆڤیەتو یەكێكبوو لە توندترین بەرهەڵستكارە ئاشكراكانی گۆرباتشۆفو سەبارەت بەسستی بەڕێوەچوونی بزووتنەوەی چاكسازی ئابوری، زۆر بەئاشكرا رەخنەی لێدەگرت. لەمیانەی ئەو گەشتەیدا بۆ ویلایەتە یەكگرتووەكان لە مانگی سێپتەمبەردا، یەڵتسین بەهۆی تورەبوونە توندەكانی كە دەبوونە هۆی سورهەڵگەڕانی دەموچاویو كەسایەتییە كاریگەرەكەیەوە، ببووە هۆی ئەوەی میدیاكان هەمیشە شوێنی بكەون.

سەرۆك و سكۆكرۆفت دەبوو بڕیاری ئەوە بدەن كە ئایا یەلتسین شیاوی ئەوەیە بانگهێشتی كۆشكی سپی بكرێت یان نا، چونكە چوارچێوەی پەیوەندیدار بەبینینی میوانانی سیاسی بێگانە زۆر بەوردی پلانی بۆ دادەنراو سێ ئاستی لەخۆدەگرت. دیداری سەرۆك بەرزترین سەردانە لەرووی ئاستەوە، بەدوای ئەودا راستەوخۆ چاوپێكەوتنی بێرنت دێت كە هاوكاتە لەگەڵ چاوپێكەوتنێكی بە پەلەی سەرۆكدا. ماوەی ئەم بینینە خودی سەرۆك دیاریدەكات. جۆری سێیەمیش تەنها دیداری بێرنتە. پرسێكی تریش بەهەند وەردەگیرێت ئەویش چۆنیەتی چونەناوەوەی كۆشكی سپییە. ئەگەر میدیاكان بیانەوێت پەیوەندی بە میوانەكەوە بكەن لەوكاتەدا میوانەكە پێویستە لە دەروازەی خۆرئاوای كۆشكی سپییەوە، بچێتە ژوورەوە. بەڵام ئەگەر ویسترا میوانەكە دوور لە چاوی میدیاكان بێت، لەو كاتەدا لە ڕێی دەرگاكانی قاتی خۆرئاوای زەمینیەوە دەكرێتە ژوورەوە.

بوش دەیەوێت لەگەڵ یەلتسیندا كۆببێتەوە، بۆیە داوا لە بێرنت دەكات كۆبوونەوەیەكی كتوپڕ لە نووسینگەكەی بێرنت رێكبخات تا یەلتسین ببینێت. لە ٩ی سێپتەمبەر داوا لە یەلتسین دەكرێت ئامادەی دەروازەی قاتی زەمینی بێت و لەوێدا كۆندی چاوەڕێی دەكات. یەلتسین بەمەرجێك ئامادەبوو لە ئۆتۆمبێلەكە دابەزێت و بەپێی بڕوات كە كۆندی بەڵێنی پێ بدات بیباتە كۆشكی سپییەوە. بەڕووی كۆنیدا هاواردەكات و دەڵێت: "ئەمە ئەو دەرگایە نییە كە دەتوانم لێوەی بچمە ژوورەوەو سەرۆك ببینم". كۆندیش دەستبەجێ بەبیریهێنایەوە كە كۆبوونەوە بڕیاردراوەكەی لەگەڵ راوێژكاری ئاسایشی نەتەوەییدایە نەك سەرۆك بوش. لەو كاتەدا جارێكی تر یەلتسین بەڕووی كۆندیدا دەتەقێتەوەو دەڵێت:"هیچم لەبارەی ژەنەراڵ سكۆكرۆفتەوە نەبیستووەو پۆستەكەی ئەوەندە گرنگ نییە تا دیدار لەگەڵ مندا ئەنجامبدات". یەلتسین زۆر توڕەدەبێت و هەردوو دەستی بەلێكئالاویی دەخاتە سەرسنگی و لەئۆتۆمبێلەكەیدا دادەنیشێت و لە دوورەوە چاوی توڕەیی دەبڕێتە كۆندی. لەبەرامبەردا كۆندیش چاوی دەبڕێتە یەلتسین، بەڵام هیچ وشەیەك نادركێنێت. ئەم چاو لەیەك سوركردنەوە دورەی

نێوان یەڵتسین و کۆندی بۆ ماوەی پێنج خولەك بەردەوامدەبێت، دواتر کۆندی خۆی بۆ رۆیشتن ئامادەدەکات و بەتۆنێکی کاریگەرەوە پێی دەڵێت دەتوانێت بگەڕێتەوە بۆ هۆتێلەکەی و ئەمیش لەلایەن خۆیەوە بە جەنەراڵ دەڵێت میوانەکە ئامادەنابێت. دواتر یەڵتسین نەرمدەبێت و رەزامەندی لەسەر کۆبوونەوە لەگەڵ سکۆکرۆفت دەردەبڕێت، پاشان لە ئۆتۆمبێلەکەی دێتەخوارەوە، کۆندیش قۆڵ دەخاتە ژێر بنباڵییەوەو بە بێدەنگیی پێشی دەکەوێت بۆ سەرەوە.

ئامادەبووان سەریان لە نەترسانی کۆندی سوڕدەمێنێت لەو هەڵوێستەدا. هەمووان دەیانزانی کە کۆندی خاوەنی متمانە بەخۆکردنێکی توندە، بەڵام تا ئەو ساتە هەستیان بەوە نەکردبوو کەئەوەندە سورە لەسەر هەڵوێستەکانی.

لەکاتێکدا سەرۆك پەیوەندیدەکات بەکۆبوونەوەکەو چەند خولەکێکی لەگەڵدا بەسەربرد، یەڵتسین زۆر خۆشحاڵ دەبێت. لەکاتێکدا یەڵتسین کۆشکی سپی بەجێدەهێڵێت کۆمەڵێك رۆژنامەنووس دەبینێت کە زۆر بەپەلە راپۆرتیان دەنووسی. یەڵتسین بەپەلە لە ئۆتۆمبێلەکەی دێتەخوارەوەو سەرنجی کۆمەڵە رۆژنامەنووسەکە رادەکێشێت، ئەوەندەی پێناچێت دەستدەکات بەقسەکردن بۆیان. ئەمە ئەوە نەبوو کە بێرنت کتومت پلانی بۆ دانابوو، بەڵام ئەوەی کەرووی دا هیچ زیانێکی نەبوو و دواتریش یەڵتسین دەگەڕێتەوە بۆ مۆسکۆ.

چەند مانگێك پاش ئەم روداوە دیواری بەرلین دارما، ئەمەش بەڵگەی گۆڕانکارییە هەژێنەرەکانی ئەوروپای رۆژهەڵات بوو. پاش تێپەڕبوونی چەند هەفتەیەك بەسەر ئەو روداوە پرشنگدارەدا، کۆندی بەیاوەری سەرۆك بوش و وەفدی ئاسایشی نەتەوەیی سەر بەبوش دەچنە لوتکەی ماڵتا کەتێیدا وەفدەکە هەڵوێستی ئەمەریکا لەبەردەم گۆرباتشۆفدا روونده‌کاتەوە. وەك پێشتر لەبەشی شەشەمدا باسمان کرد ئەم کۆبوونەوەیە یەکەم کۆبوونەوەیەی کۆندی بوو لەگەڵ گۆرباتشۆف و بەرپرسانی باڵای سۆڤیەتدا. ئەو کاردانەوە سەرسوڕهێنئامێزەی سەرۆکی سۆڤیەت پاش دیداری لەگەڵ کۆندی دەریبڕی یەکەم کاردانەوەی لەو شێوەیە نەبوو، بەڵکو پێشتریش کاردانەوەی هاوشێوە لەلایەن چەند کەسێکی ترەوە بۆ کۆندی هەبووە. لەم بارەیەوە کۆندی دەڵێت: "پێموایە روسەکان

جارجاره بەم شێوازە بیردەکەنەوەو دەڵێن: "کچێکی وەك تۆ لەنێو گفتوگۆی تایبەت بەبۆمبو گولله چی دەکات؟"" جگه لەوە کۆندی لە ڕاستی هەستی کۆڵەکەکانی دەسەڵاتی سۆڤیەت بەرامبەری هیچ دڵنیا نەبوو. لەم بارەیەوە دەڵێت: "لەسەرەتادا روسەکان هەستیانکرد قبولکردنی بوونی من لەنێوانیاندا زۆر قورسە. نەمتوانی لەوە دڵنیابم کە هۆکاری ئەوە ئەوەیە کە مێیینەم یان ڕەشپێستم یان گەنجم، بەڵام دواتر پلەبەپلە کارەکەیان قبولکرد". پرۆگرامی کۆندی ڕێگەی پێنەدەدا کە لەم کارەدا دوودڵ بێتو بەدڵنیاییەوە بەهیچ شێوەیەك هەستی ترسنۆکیی نەیدەتوانی بیشڵەژێنێت، لەو بارەیەوە دەڵێت: "لەو بارودۆخەدا نەهەستم بەتەنیایی دەکرد نە بە بێتاقەتبوون لەبەرئەوەی خۆم وا دەبینییەوە کە پەیوەندیدارم بە بەرنامەی کارکردنێکەوە کە ماوەکەی ڕۆژانە ١٤ یان ١٥ سەعاتە".

بەهۆی ئەوەی سەربە کەمینەی ڕەشپێستەکانەو ژنێکە لە ناوجەرگەی داڕێژەرانی سیاسەتی دەرەوەدایە، کۆندی لەکاتێکەوە بۆ کاتێکی تر ڕووبەڕووی هەندێك کێشە دەبوویەوە. لە ساڵی ١٩٩٠دا کۆندی وەك سەرۆکی ئەو وەفدە ئەمەریکییە هەڵبژێردرا کە یاوەریی گۆرباتشۆڤ دەکرد لەکاتی یەکەم سەردانیدا بۆ شوێنە جیاکانی ویلایەتە یەکگرتووەکان کە چەندین شاری لەخۆدەگرت. لەکاتێکدا وەفدەکە گەیشتە سانفرانسیسکۆ، کارمەندێکی نهێنی هەوڵدەدات نەیەڵێت کۆندیو بەشی کۆتایی وەفدەکە بچنە حەوشەی زانکۆوە، شتێکی زۆر سەیربوو کە دیاربوو ئەم کارمەندە نەیدەزانی پۆستەکەی کۆندی چییە. کۆندی ئەم ڕوداوە دەگێڕێتەوەو دەڵێت: "میدیاکان لەسەر ئەم ڕوداوە بەشێوەیەك قسەیان کرد کەبووەهۆی شەرمەزارییەك بۆ کارمەندە نهێنییەکان. پێویستە بوترێت ناتوانین وێنەی ئەو کارمەندە سپیپێستە کە ڕێ لە تەنها کەسی ڕەشپێستی یاوەری وەفدەکە دەگرێت لەگەڵ گرووپی یاوەری سەرۆکی یەکێتیی سۆڤیەتدا بڕوات، بەوێنەیەکی باش بۆ پەیوەندییەکانی نێوان نەژادە جیاوازەکان لە ئەمەریکا لەقەڵەم بدەین. کۆندی باس لەوە دەکات کە لەم جۆرە هەڵوێستانەدا "کچێکی وەنەوشەیی شەرمن" نییە.

پاش چەند ساڵێکی کەم روداوی دووەم دێتەپێش کە مانایەکی سەبارەت بە جیاوازیی رەگەزیی لەنێوان هەردوو رەگەزەکەدا لەخۆگرتبوو و هەموو ژنێك کە کار لە بواری پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا دەکات، رووبەرووی دەبێتەوە. ئەمەش لەکاتی کارکردنی کۆندی لە ئیدارەکەی جۆرج بوشی کوڕدا روویدا. لەو سەردەمەدا سەردانێکی فەرمی بۆ ئیسرائیل ئەنجامدەدات، ئەو کاتە ئاریل شارۆن کاندیدی پۆستی سەرۆك وەزیران بوو. شارۆن بە رۆژنامەنووسانی رادەگەیەنێت: "دەبێت دان بەوەدا بنێم کە کۆندی لەبەرئەوەی خاوەنی دوو لاقی زۆر جوانە، هەستمدەکرد لەکاتی گفتوگۆکانمدا لەگەڵ کۆندۆلیزا رایس، زۆر خەیاڵم لای گفتوگۆکان نەبوو". یەکێك لە ژنە رۆژنامەنووسەکان باس لەوەدەکات بەهۆی بڵاوبوونەوەی دیاردەی گیانی سەربازیی نێرینەیی لە ئیسرائیل، ئەم جۆرە قسانە زۆربەی جار لەو وڵاتە پشتگوێدەخرێن. رۆژنامەنووسەکە دەڵێت: "ئەو کەسانەی ماوەیەکی زۆر لەسوپادا خزمەت دەکەن بەم شێوازە دەڕواننە کارەکان". لوتکەی ماڵتا کە لە کانونی یەکەمی ١٩٨٩دا بەسترا، گفتوگۆکردن لەسەر دووبارە یەکگرتنەوەی ئەڵمانیای لە ریزی پێشەوەی کارەکانی دانابوو، سۆڤیەتیش زۆر لەوە دەترسا ئەم پرسە ببێتە هۆی "هەڵکەندنی دڵی سیستمی ئاسایشی سۆڤیەت". گۆرباتشۆف پێشبینی ئەوەی نەدەکرد کە پێشنیازەکانی سەبارەت بەپێدانی ئازادییەکی ئابوری زۆرتر بەو وڵاتانەی لە چەرخی یەکێتیی سۆڤیەتدا دەسوڕێنەوە، ببنە هۆی خۆپیشاندانی بوێرانەو کردنەوەی سنورەکان و بەپیرەوەچوونی بەگوڕ رووەو ئەو سەربەخۆییەی شیاوی ئەم وڵاتانەیە. باس لەوە دەکرێت کە کۆندی یەکێکبووە لەو گرووپە بچووکەی ئەو سیاسەتەی دارشت کەبووە بنچینەیەك بۆ دانووستانەکانی بوش لە ماڵتاو ئەو لوتکە ئەوروپییانەی تر کە لەو ساڵەدا بەستران. گرووپی دارشتنی سیاسەتەکان بەرامبەر بەیەکگرتنەوەی ئەڵمانیا، پێکهاتبوو لە کۆندی، فیلیپ زیلکاو (کەدواتر پێکەوە لەگەڵ کۆندی کتێبێکیان لەسەر یەکگرتنەوەی ئەڵمانیا دانا)، رۆبێرت بلاکوێل، پیتەر زۆلیك و دێنیس روس. واتە گەورەترین یاریدەدەرانی سکۆکرۆفت ئەم گرووپەیان دروستکردبوو.

گرووپەکەی کۆندی سیاسەتی ئەمەریکا بەرامبەر ئەڵمانیاو ئەورووپای نوێ دادەڕێژن کە مافی دیاریکردنی چارەنووسی ئەڵمانیاو پابەندبوونەکانی ئەو وڵاتە بەرامبەر بەناتۆی لەخۆگرتبوو. ئەم سیاسەتە پێداگریی لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە پێویستە هەموو گۆڕانکارییەکان بە "ئاشتی، پلەبەپلە" بن و ببێتە بەشێك لە پرۆسەیەك کە هەنگاو بە هەنگاو بەرەوپێشەوە بڕوات". گرووپەکە ئامانجێکی تریشی دانا ئەویش هێنانەدی یەکگرتنەوەی ئەڵمانیا بوو پێش ئەوەی یەکێتیی سۆڤیەت بتوانێت لە ڕێگەی پێشکەشکردنی چەند دژەپێشنیازێکی♦فەرمیەوە کۆسپ بخاتە بەردەم پرۆسەکە. کۆندی لە داڕشتنی ئەم بەشەی سیاسەتدا ڕۆڵێکی سەرەکی بینی، لەیاداشتێکدا کە لە سەرەتای ساڵەکانی نەوەدەکانی سەدەی رابردوودا ئاراستەی سکۆکرۆفتی، دەکات باسی لەوە کردووە کە ئەو پلانە پێنج قۆڵییەی راوێژکاری ئەڵمانیا هێلمەت کۆڵ رایگەیاندووە زۆر سستە لەبەرئەوەی پلانەکە کاتێکی زۆر دەدات بە یەکێتیی سۆڤیەت بۆ دەستێوەردان و ڕۆڵبینینێکی کاریگەر تێیدا. کۆندی دەتوانێت سکۆکرۆفت و تیمەکەی بەوە قایل بکات کە کات هۆکاری سەرەکییە لەپرسەکەدا. لەو بارەیەوە فیلیپ زیلکاو دەڵێت: "هەنگاوێکی پڕ لە مەترسی بوو بەڵام دەرکەوت لە جێی خۆیدایە".

گۆڕانکارییە گەورەکە بەخێرایی لەئەڵمانیادا روویدا، ئەوەبوو لە ئازاری ١٩٩٠دا یەکەم هەڵبژاردنی ئازاد لە ئەڵمانیای رۆژهەڵاتی ئازاددا ئەنجامدراو تێیدا ئەو حیزبانەی پشتگیری یەکگرتنەوەی ئەڵمانیایان دەکرد زۆربەی کورسییەکانیان بردەوە. لە مانگی سێپتەمبەردا سەرکردە ئەورووپییەکان لە مۆسکۆ بەمەبەستی ئیمزاکردنی پرۆتۆکۆڵی چارەسەری کۆتایی پرسی ئەڵمانیا کۆبوونەوە کە دانی نا بە یەکێتی هەردوو ئەڵمانیای رۆژهەڵات و رۆژئاوادا. ئەو کاتە سکرتێری رۆژنامەوانی کۆشکی سپی مارلین فیتزواتەر دەڵێت: "ئەم ڕێککەوتننامەیە دیاردە دەرەکییەکانی دامەزراندنی ئەڵمانیای یەکگرتوو ڕێکدەخات، گەیشتن بە ئەڵمانیایەکی یەکگرتوو، ئازادو دیموکراسی دەکاتە هەنگاوێك" لەوێنەیەکدا کە لە کتێبەکەی کۆندی بەناوی **ئەڵمانیای یەکگرتوو و ئەورووپای گۆڕاودا** بڵاوکراوەتەوە، کۆندی دەبینرێت کە لەگەڵ کۆمەڵێك خەڵکی

زۆردا لەپشت مێزی ئیمزاکردنی رێککەوتننامەکەوە لەم بۆنە مێژووییە راوەستاوە. لەم وێنەیەدا نزیکەی ٣٥ کەس هەن کەتەنها دوانیان ژنبوون، یەکێکیان کۆندیبوو. دواجار هەردوو ئەڵمانیا لە سێی ئۆکتۆبەری ١٩٩٠دا پرۆتۆکۆڵی فەرمی یەکگرتنەوەکە ئیمزادەکەن.

دارمانی دیواری بەرلین بووەهۆی ئەوەی ئەڵمانیای رۆژهەلات یەکێتیی سۆڤیەت لەدەستبدات، ئەمەش بۆ جیهان، شتێکی چاوەڕواننەکراو بوو. کۆندی تا ئازاری ١٩٩١ کە تێیدا دەستبەرداری پۆستەکەی بوو، لەناوجەرگەی سیاسەتی ئەمەریکادا مایەوە. لە کانونی دووەمی ئەو ساڵەدا لەمیانەی خەباتی لیتوانیاو لاتیڤیا بۆ سەربەخۆیی، چەند کارێکی توندوتیژی لەو دوو وڵاتەدا روویاندا، ئەوەش یەکێکبوو لەو روداوە کەمە خوێناوییانەی لە چوارچێوەی گۆڕانی گشتگیری ناوچەکەدا روویاندا. بەدوای ئەو دوو وڵاتەدا چەندوڵاتێکی تری کۆمارەکانی بەڵتیق، هەروەك یاری دۆمینە داوای سەربەخۆی دەکەن، ئەوەندەی پێنەچوو رێگەش بەڕوسیا درا کەبۆ یەکەمین جار سەرۆکی تایبەتی خۆی هەڵبژێرێت. یەڵتسین وەك سەرۆکی روسیا هەڵبژێردراو گۆرباچۆڤیش وەك سەرۆکی یەکێتیی سۆڤیەت مایەوە. لە مانگی کانونی یەکەمی ئەو ساڵەدا سەرکردەکانی ئۆکرانیا، روسیا، روسیای سپی بەئامانجی دروستکردنی ئەوەی ناونرا یەکێتیوڵاتە سەربەخۆکان، بەشێوەیەکی نهێنی کۆدەبنەوەو بەوەش بەتەواوەتی یەکێتیی سۆڤیەت هەڵوەشێنرایەوە. لە ڕۆژی کریسمسدا گۆرباتشۆف دەستلەکارکێشانەوەی خۆی پێشکەشکردو ئاڵای نوێی روسیای فیدراڵ کە لە رەنگی سپیو شینو سور پێکهاتبوو، لە شوێنی ئاڵای سۆڤیەت کە لە ڕەنگی سورو داسە زەردەکە پێکهاتبوو، بەرزکرایەوە.

لەکاتی ئەرکەکەی کۆندیدا کە دوو ساڵی خایاند، توانی پەیوەندییەکی پتەو لەگەڵ سەرۆك بوشو هاوسەرەکەی کە ناوی باربێرا بوو، دروستبکاتو لەوەش زیاتر کاریگەرییەکی بەهێزی لەسەر تەواوی کارمەندەکانی تری بوش، جێهێشت. چۆنیەتی بەڕێوەبردنی کارەکانی کۆندی ئێجگار کاردەکاتە سەر بوش لەبەرئەوە سەیر نەبوو کە بوشی کوڕ پاش ئەوەی یەکەم هەڵمەتی سیاسی بۆ بردنەوەی

پۆستى حاكمى ويلايەتى تەكساس بردەوە، داواى لىٚ بكات بيبينێت. بوشى باوك شێوازى ديبلۆماسى كۆندىو توانا ئايديۆلۆجييەكانى بەرزنرخاندووە، لەو بارەيەوە لە ياداشتێكدا بۆ رۆژنامەنووسان لە سالّى ٢٠٠٠دا نووسيويەتى:

كۆندى لەئەركەكەيدا زۆر لێهاتوو و زرنگ بوو، بەلاّم هەرگيز هەولّى نەدەدا لەو كۆبوونەوانەى ئەو لەگەلٚ سەركردە بيانييەكاندا ئامادەيى بۆ دەكردن، خۆى بەو لێهاتوويييەوە هەلّبكێشێت، هەلّسوكەوتى بەوە ناسراو بوو كە خاوەنى شێوازێكى سەرسوڕهێن بوو لە گونجان لەگەلٚ خەلّكداو پێشكەشكردنى بەلّگەكانى بەبىٚ ئەوەى ببێتە هۆى بێزاركردنى ئەوانەى لەديدو بۆچووندا لەگەلّيدا جياوازبوون... خاوەنى ستايلٚو ئامادەبوونێك بوو بەشێوەيەك كە گەورەترين كەسايەتى لەچەك دادەمالّى. بۆچى؟ لەبەرئەوەى كۆندى دەيزانى قسە لەبارەى چييەوە دەكات

چەندين كەسى تر كەپێشتر كاريان لەگەلٚ كۆنديدا كردووە لەسەر ئەوە كۆكن كە كەسايەتييە ديناميكييەكەىو زيرەكييەكەى پێكەوە ببوونە هۆى دروستكردنى كۆمەلّێكى زۆر لە ئاكار كە ئەمانيش لەلايەن خۆيانەوە ببوونە پشكێك بۆ سەركەوتنى. جۆرج برێنكلٚ، كە لە زانكۆى نۆتەردام مامۆستاى كۆندى بوو، بەكورتى باس لەم ئاكارانەى كۆندى دەكاتو دەلّێت: "كۆندى كەسێك نەبوو كەتەنها خاوەنى تموحو تواناى فكريى ناوازە بێت، بەلّكو ئەو خاوەنى كەسايەتييەكى سەرسوڕهێنيش بوو بەشێوەيەك كەئەم كەسايەتييەى رۆلّى لەپێشكەوتنيدا هەبووە".

كۆندى ئەو دوو سالّەى لەگەلٚ ئيدارەى بوشدا بەسەريبرد، بە ئەزموونێكى ژيانى ناودەبات كە پێى وانييە هەرگيز شتى وا دوبارەببێتەوەو دەلّێت: "كاتێكى چێژبەخش بوو، سەيرنەبوو كاتێك شەوێك دەچوويتە جێگا بۆ خەوتن، بەيانى كە هەستايتايە بتبينيايە ولاّتێك لەنێوان ئێوارەو بەيانييەكدا سيستەمە كۆمەلاّيەتييەكەى گۆڕيبێت، بەوەش ديموكراسييەكى نوێت بۆ دروست دەبوو بۆ ئەوەى مامەلّەى لەگەلّدا بكەيت" كۆندى هەستى بەپێزانين دەكرد بەوەى كە بەشێك بووە لە ئيدارەيەك كە يارمەتى ئاسانكردنى پرۆسەى گۆڕانى ئەلّمانياى

داوەو ئەو وڵاتەی کردووەتە گۆڕنکارییەکی پۆزەتیف بۆ ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانی. کۆندی دەشڵێت:"ئایا بەدڵنیاییەوە دەبوو ئەڵمانیا بەپێی چەند بنچینەیەکی نامۆ بەتەواوەتی لە چوارچێوەی پەیمانی ناتۆدا یەکبگرێت؟ ئایا پێویستبوو ئەم پێودانگانە سۆڤیەتییەکان بگەڕێنێتەوە بۆ وڵاتەکەیان و بەوەش کەرامەتیان بەبێ هیچ روداوێك پارێزراوبێت، ئایا بەپێی ئەم بنچینانە دەبوو هێزە ئەمەریکییەکان لەئەڵمانیادا بمێننەوەو سەرجەم وڵاتەکانی ئەوروپای رۆژهەڵات رزگاربکات و بیلکێنێت بەکوتلە رۆژئاواییەکەوە؟ نەخێر ئەمە کارێکی حەتمی نەبوو.. ئەم کارەش دەرگاکەی بەکراوەیی بۆ هونەری بەڕێوەبردنی وڵات، دەهێڵێتەوە"

کۆندی هەستیشی بەپێزانین دەکرد لەبەرامبەر ئەو کەسانەی لە هونەری حوکمکردندا کاریان لەگەڵ کردووە. لە ساڵی ١٩٩٥ دا کۆندی بەئاشکرا دەڵێت: "هاوکارەکانم زیرەکترین کەسبوون کە بەدرێژایی ژیانم بینیومن، لەبەرئەوەی پێکەوە دەستمانکرد بەچارەسەرکردنی ئەو پرسانەی کەدەمزانی گرنگترین بەهایان هەیە لە بواری لێکۆڵینەوەی سیاسەتی نێودەوڵەتیدا. پرسیارم لەخۆم دەکرد کە ئایا جارێکی تر ئەو هەلەم بۆ دەڕەخسێنرێت کە لەناو ئەم گرووپە زۆرەی هێزو روداوو لەناو ئەم کەسایەتییانەدا کاربکەم و کە لەنێوانیاندا سەرۆك کۆمار جۆرج بوش هەیە کە زۆر رێزم بۆی هەیەو ئەو کەیسە گەورانەی لە کۆتایی شەڕی سارددا دەرکەوتن لە ریزی هەرەپێشەوەی کارەکانیدا بوو"

کۆندی کارکردنی لەگەڵ سەرۆکە راستەوخۆکەیدا بە گرنگترین بەشی تایبەتی کارەکەی دادەنا. لەم بارەیەوە دەڵێت: "ئەو کارەی کە زۆرترین ئاسودەیی لەڕووی تایبەتییەوە پێبەخشیوم کارکردنبوو لەگەڵ سکۆکرۆفت".

کۆندی هەستیدەکرد کە کارکردن لە واشنتۆن لە سەردەمی یەکێك لە گرنگترین کاتەکانی پڕ لە ڕوداو لە مێژووی سیاسیدا کارێکە کە زۆر ئەوینداریی بۆی هەیە، ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە ئەو توانیویەتی رۆڵێکی ئەکتیف ببینێت لەم پرۆسەیەدا. کۆندی پێشبینی ئەوەی نەدەکرد لە داهاتوویەکی نزیکدا بگەڕێتەوە بۆ کۆشکی سپی. پاش چەند ساڵێك سەرۆك بوش لەوتارێکدا

رازیبوونی خۆی لەو تیمی کارە دووپاتکردەوە کە لەو ماوە پڕلە گۆڕانکارییەدا یارمەتییان داوە، ئەوەش ئەو تیمەبوو هاوڕێی خۆشەویستی خۆی کۆندۆلیزا رایس یەکێك بوو لە ئەندامەکانیو دەڵێت:

وشەی سەرکەوتن زیاتر بەسەر ئەو کەسانەدا جێبەجێ دەبێت کە لەگەڵمدا بوون. بوونی ئەو کەسانە چێژبەخشو پڕ خێرو بەرەکەتبوو بۆ من.

لێرەدا پێویستە بە هەڵە حوکم لەسەریان نەدەین، لەبەرئەوەی ئەوان کەسانێکی باشو خاوەن پەروەردەیەکی جوان بوون، هاوکات خاوەنی پێداگرییەکی پێویستو دیدێکی بەهێزیش بوون، پێکهاتبوون لە چەند ژنو پیاوێکی پێگەیشتوو، لەوە دەگەیشتن کە دەسەڵات پێویستە ئامانجێکی هەبێت. کاتێك دەمبینین پێکەوە کاردەکەن هەستمدەکرد کە ڕێز لەیەکتر دەگرن. کاتێك پێکەوە گفتوگۆمان لەسەر کەیسێك دەکرد، زۆربەی جار ئەندامانی تیمەکە بە توندی مشتومڕیان لەسەر دەکرد، بەڵام هەر کە سەرۆك بڕیاری گونجاوی لەبارەیەوە دەدا، هەموو شتێك دەگەڕایەوە باری سروشتی خۆیو گفتوگۆکە هێوردەبوویەوە. پێویستە ئاوا کارەکان بەڕێوەببرێن".

بەشی هەشتەم

بەرەو لوتکە

هەمیشە بە قوتابییەکانم دەڵێم: ئەگەر بینیتان ئەوانەی هاوڕێیەتیان دەکەن لەهەموو شتێکدا هاوڕاتان بوون، ئەوە بزانن کە ئەو کەسانە گونجاو نین بۆتان

کۆندۆلیزا رایس ١٩٩٣

بەهاری ١٩٩١ هات، پرۆسەی یەکگرتنەوەی ئەڵمانیا تەواوبوو. کۆندی توانی لێهاتوویی خۆی بۆ سکۆکرۆفت بسەلمێنێت هەربۆیە داوای لێکرد لە پۆستەکەی بەردەوام بێت. لەیەکی ئازار شەڕی کەنداو کۆتاییهات بەوەش پەردەی لەسەر بەشێکی تری ئیدارەکەی بوش لادا. کۆندی بڕیاریدا کە کاتی ئەوە هاتووە دەستبەرداری لە واشنتۆن بێتو بگەڕێتەوە بۆ ژیانی ئەکادیمی. وەك سکۆکرۆفت دەڵێت کۆندی پێی خۆش نەبوو ئەوەی کە کۆندی ناوینابوو پۆستێکی ماندوکەر، بگاتە قۆناغی ماندوبوون، بەڵام ئەو کاتی بایۆلۆجی بەهەند وەردەگرت. تەمەنی کۆندی دەگاتە ٣٦ ساڵ هەربۆیە دەیەوێت جێگیر ببێتو خێزان دروستبکات. خودی کۆندی ئەم لێکدانەوە پشتڕاستناکاتەوە، بەڵکو دەڵێت دەیەوێت پێشرەوی

بدات بەپیشە فێرکارییەکەی نەك شتی تـرو دەڵێت: "بڕیارێکی ئاسان نـەبوو، هەستمکرد ئەگەر لەماوەی دوو ساڵدا نەگەڕێمەوە بۆ پیشەی فێرکارییەکەم ئەوکاتە پارێزگاریکردنم لەو پیشەیە شتێکی قورس دەبێت"

کۆنـدی لـە گرنگـی پۆستە باڵاکەی لـە ئەنجوومەنی ئاسایشـی نەتـەوەیی تێدەگەی، بەڵام هەستیشـی دەکـرد پێویسـتە ڕاژەی ئـەکادیمیو ڕاژەی گشـتی بەیەکسانی لە دوو تای تەرازوویەکدا دابنێت. کۆنـدی بـەردەوام دەبێتو دەڵێت: "ئێمە بەختیارین کە لە ویلایەتە یەکگرتووەکان دەژین کەتێیدا دەتوانین دەست لەکارێك هەڵبگرینو دواتریش بتوانین بچینەوە سەری. پێموایە بە پلەی یەکەم خـۆم وەك ئەکادیمییـەك دەبیـنم. ئەمـەش پێویسـتی بەوەیـە کـە مـرۆڤ بـە بێگەردیی بمێنێتەوەو بـە توندی پابەندی پیشـەکەی بێت". دوورکەوتنـەوەی کۆندی لە خوێندکارەکانی بەشە باڵاکان بۆ مـاوەی دوو ساڵ، شتێکی قـورس بـوو بـۆ ویـژدانی ئـەم خانمـە. لـەم بارەیـەوە دەڵێـت: "هەوڵمـدا لـە قۆناغـەکانی دەرچووندا پەیوەندیم لەگەڵ خوێندکارەکانمدا بمێنێت، بـەڵام هەستمکرد ئـەوە کارێکی قورسە... ناتوانیت بۆ ماوەیەکی زۆر دوور بکەویتەوە".

کۆندی بۆی دەردەکەوێت کە بەردەوامبوونی لە پۆستەکەی لـە ئەنجوومـەنی ئاسایشی نەتەوەیی بۆ ماوەی دوو ساڵی تر پێویستی بەجۆرێك لە کارکردن هەیـە کە بێ کۆتایەو ڕۆژانە دەگاتە ١٤ سەعات، ئەمە سەرەڕای نەبوونی کـاتی پێویست بـۆ جێبـەجێکردنی ئـەو کـارە بچـووكو ئاسـاییانەی هاوسـەنگیی شـێوازی ژیـان رادەگرن. لەمبارەیەوە دەڵێت: "دەمویست بـۆ خـۆم بـژیم". کۆنـدی هەستدەکات کە زۆر بەختیارە بەوەی لە یەکێك لە گرنگترین سـەردەمەکانی پـڕ گۆڕانکـاری لـە سیاسەتی ئەوروپا، کاری لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەییدا کردووەو پێیوابـوو کـاتی ئـەوە هـاتووە بگەڕێتـەوە بـۆ چـێژی کـەرتی فێرکـاریو ئەنجامـدانی لێکۆڵینەوەو پیانۆژەنینو بازارکردن. ئـەو زۆر شـێلگیرانە کـاریکردبوو بـۆ گەیشـتن بەناوەنـدی ئـەکادیمی هەربۆیـە نەیدەویسـت ئـەم ناوەنـدەی لـەپێناو پۆسـتێکدا هەرچـەندە بـاڵا بێـت، بخاتـە مەترسییەوە. کۆنـدی دەڵێـت: "کاتێـك داوام لێکـرا لەپۆستەکەمدا بمێنمـەوە، بـیرم لـەوە کـردەوە کـە ئەگـەر بمێنمـەوە پێویسـتە تـا

کۆتایی ماوەی سەرۆکایەتی بمێنمەوە، ئەو کاتە پێموانەبوو ئامادەییم بۆ ئەوە تێدا بێت و گەیشتبوومە بارێکی ماندووبوونەوە.. ئەم پۆستە زۆر ماندووکەرە، لەگەمی ژمارەی کارمەندانی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەییەوە بۆت دەردەکەوێت کە ئیشکردن لە کۆشکی سپی چەندە ماندووکەرە...هەموو فەرمانبەرانی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ٤٠ کەس بوون، بەراستی پۆستێکی ماندووکەرە".

هاوکات لەگەڵ هەستی پەرۆشبوون بۆ گەڕانەوە بۆ ئامێزی زانکۆو کارلێکردنی ئەزموونەکانی لەگەڵ خوێندکاراندا، کۆندی دەست لە کارکردن لە واتەرگەیت هەڵدەگرێت و دەگەڕێتەوە بۆ کەناری خۆرئاوا. ئەزموونی پێش گەڕانەوەی، زۆر شتی پێبەخشی بوو کە پێشکەشی خوێندکارەکانی بکات بەتایبەت لەو پرسانەی پەیوەندییان بە باکگراوندی پشت رووداوە جیهانییەکانەوە هەیە. کۆندی لەکاتی وانە وتنەوەی بۆ خوێندکارەکانیدا واڕاهاتبوو کە پێداگری لەسەر گرنگی توخمی مرۆڤ دەکردەوە لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا، واتە هەڵوێست و هاوسۆزیی و ئەو پەیوەندییانەی بنچینەی رووداو دروستدەکەن. گەیشتبووە قۆناغێك کە دەیتوانی ئەو زانیارییانەی لە شارەزایی راستەوخۆی خۆیەوە وەریگرتبوون بخاتە بەردەستی خوێندکارەکانی. دەستبەجێ پاش گەڕانەوەی بۆ زانکۆی ستانفۆرد رایگەیاند: "هەمیشە هەوڵمداوە هەندێك لە دیاردەکانی بڕیاردانی سیاسی بلێمەوە.. پێموایە ئێستا تێگەیشتنێکی باشترم بۆ ئەم پرسە هەیە.. بەبۆچوونی من زۆر گرنگە لەوە تێبگەین کەخەڵك چۆن بیردەکاتەوە.... پێم‌وایە لەتوانامدایە لە گۆشەیەکی باشترەوە تیشکێکی زیاتر بخەمە سەر سروشتی ئەم کارە".

کۆندی پاش ئەوەی لە ئازاری ١٩٩١واشنتۆنی بەجێهێشت نەیدەزانی کە رووداوەکانی یەکێتیی سۆڤیەت بەو شێوە خێرایە دەگۆڕێن. پاش چەند هەفتەیەکی کەم لە گەڕانەوەی بۆ زانکۆی ستانفۆرد، دەڵێت: "پاش ماوەیەکی تر رووداوەکانی یەکێتیی سۆڤیەت دەردەکەون، پێموانییە مانەوەم لەواشنتۆن ببێتە هۆی چارەسەری کێشەکانی یەکێتیی سۆڤیەت لەم ماوەیەدا". کاتێك پێش

کۆتاییهاتنی ئـەو سـاڵە، ئـەو سیسـتمە بەتـەواوەتی دارما، کۆنـدیش هـەروەك هەموولایەکی تر توشی سەرسوڕمان هات. لە مانگی دیسەمبەردا کۆندی وتـارێکی جەماوەری پێشکەش کردو تێیدا باسی لەو گۆڕانکارییانە کرد کە لەوکاتەوەی ئەو کچە خوێندکارێکی سەرەتایی بواری زانستە سیاسییەکانی زانکۆی دێنیڤەر، بوو روویانداوە. ئەو رۆژە بەئاشکرا وتی: "هەروا بەئاسانی هەموو ئـەو تیۆرانـەی لەسـەرەتادا خوێنـدمن راسـت دەرنەچـوون، بـۆ نموونـە ئـەو تیـۆرە کۆنانـەی دەیانووت ئەوروپا بۆ هەمیشە بە دابەشبوویی دەمێنێتەوەو کێشەی رۆژهەڵات لەگەڵ رۆژئـاوا پێکهێنـەرێکی جێگیری سیسـتمی جیهانییەو هێزەکانی سـۆڤیەت لەناوجەرگەی ئەوروپای رۆژهەڵاتدا دەمێننـەوە..... هـەموو ئـەم بیردۆزانـە راسـت نەبوون، لەبەرئەوەی گەورەترین هێز کە یەکێتیی سۆڤیەتە دارما".

هەر کە کۆندی لـە سـتانفۆرد جـێگیر بـوو، دەسـتدەکاتەوە بـە بڵاوکردنـەوەی بابەتو وتارێك بۆ ژمارەی ئەیلولی ١٩٩١ی گۆڤاری تایم دەنووسێت. چوار هەفتـە پێش بڵاوبوونەوەی وتارەکە چوار کەس لە توندڕەوەکانی سۆڤیەت کودەتایەکیان لە مۆسکۆ ئەنجام دابوو. ئامانجی کودەتاکە روخانی گۆرباتشۆف بوو کە ئـەو کاتـە سـەرقاڵی ئیمزاکردنـی رێککەوتننامەیـەك بـوو کـە ئـازادی زیـاتری دەدا بـە کۆمارەکـانی یـەکێتیی سـۆڤیەت. پاشـگەزبوونەوەی هێـزە سـەربازییەکان لـە پشتگیریکردنی کودەتاکە وێڕای ناڕازیبوونێکی جەماوەریی فراوان، توندڕەوەکانی ناچارکرد پاشگەزببنەوە. کۆندی وتارێك بەناوی سوپایەکی نوێ بۆ وڵاتێکی نوێ دەنووسێت کەتێیدا باس لـە رۆڵـی سـوپا لـە کودەتـاو ئـەو تەرسـانەیە دەکات کـە کەرتی سەربازیی گۆرباتشۆف هەیـەتی بەوپێیـەی فەرماندەیـەکی نـوێی وڵاتێـکی نوێی ناکۆمۆنیستییە. لەم وتارەدا هـاتووە: "هێشـتا سـۆڤیەت لەتوانایدایـە رۆڵـی خـۆی لـە وڵاتێـکی دیموکراسـی جـێگیر کـە ببێتـە میراتگـری یـەکێتیی سـۆڤیەتی کۆمۆنیستی، بدۆزێتەوە. ئەگەر ئەمە روویدا ئەوکاتە گۆڕینی کەسەکان بەس نین، لەبەرئەوەی دیموکراسیی جێگیر پێویستی بەدامەزراوەی بـەهێزو پێویسـت هەیـە نەك تەنها کەسایەتی بەهێز".

پاش تێپەڕبوونی سێ مانگ كۆندی لەبەردەم جەماوەرێكی زۆردا دەركەوت كە ئەمەش دووەم دەركەوتنی بوو لە یانەی كۆمۆنویڵس، لەوێ وتارێك بەناوی **كۆتایی شەری سارد: ئاستەنگی بەردەم سیاسەتی ئەمەریكا** پێشكەش دەكات. هەروەك وتارەكەی پێشووی، ئەمەشیان راستەوخۆ پەخشكرا، ئەم وتارەی بەشێك بوو لە **پرۆگرامی نیوەڕۆ خوانی هەینی**و لە ١٣-١٢-١٩٩١ لە هۆتێل سانت فرانسیس لە سانفرانسیسكۆ پێشكەشی كرد. لەم وتارەدا باس لەو ئاستەنگە ترسناكانە دەكات كە ڕووبەڕووی یەكێتیی سۆڤیەت دەبنەوە هەر لە هەوڵەكانییەوە بۆ دامەزراندنی ئابوری بازاڕ بیگرە تا پشێوییە سیاسییەكانی. هەر لەو وتارەدا كۆندی هەموو ئەو تێگەیشتنو دیدانەی خۆی نیشاندەدات كە لەماوەی دوو ساڵی كاركردنیدا لە ئیدارەكەی بوش بەدەستی هێنابوون. هەروەها وتارەكەی وێنەیەكی چالاكی گۆرباتشۆڤ لەبەرامبەر گەلەكەیدا لەخۆگرتبوو. پاش كۆتاییهاتنی وتارەكە یەكێك لە ئامادەبووان داوای لێدەكات هۆكاری جیاوازی نێوان دیدی جیهان سەبارەت بە گۆرباتشۆف كە پێی وایە ئەو دڵسۆزە مەزنەیە كە شكستی بە كۆمۆنیزم هێناو دیدی گەلی سۆڤیەت كە سەرزەنشتی دەكەن بەهۆی ئەوەوە رەوشەكە بەرەو خراپتر چووە، روونبكاتەوە. كۆندی بەم شێوەیە وەڵامدەداتەوە:

خەڵك لە یەكێتیی سۆڤیەت گۆرباتشۆف بەقۆناغی پەرتبوونی ناوخۆیی وڵاتەوە، دەبەستنەوە، پێیان وایە ئەو هۆكاری ئەوەبووە كە سێ یان چوار ئەوەندەی ئەو كاتەی كە پێشتر لەسەری راهاتبوون بۆ چاكسازیی، چاوەڕێ بكەن. لەمەدا خەڵك ئەوەی پشتگوێ خستووە كە هۆكاری ئەم كێشانە ئەو سڕبوونەیە كە لەسەردەمی برژنێفەوە باڵی بەسەر وڵاتدا كێشاوە. لەكاتێكدا گۆرباتشۆف حوكمی وڵاتی گرتەدەست، لەكێشە ئابورییەكان وەك پێویست تێنەدەگەیشت بۆیە هەوڵیدا پێگەی زیادكردنی بەرهەمهێنان بەهێز بكات، بەڵام بۆی دەركەوت كەكۆی سیستمەكە سیستمێكی بۆگەن كردووە، هەربۆیە هەوڵیدا سیستمەكە هەڵبووەشێنێتەوە، بەڵام بوێریی پێویستی بۆ بازدان رووەو سیستمی بازاڕ پێنەبوو. بەهۆی نەبوونی ئەم ئازایەتییەوە پرۆسەی گۆڕانی خراپتر كرد.

دەتـــوانین هۆکـــاری لەدەســـتدانی بنکـــەی جـــەماوەریی بگەڕێنینـــەوە بـــۆ وابەستەبوونی ناوەکەی بە پێریسترۆیکا یان ئەو سیاسەتی کرانەوەیەی هاوکات بوو لەگەڵ کەرتوپەرتبوونی ئابوری سۆفیەتدا. لەگەڵ ئەمەشدا روسـەکان دەڵێن ئەو باوکی شـتێکی گـرنگ بـووە. ئـەوان بـەم شـێوەیە سەرزەنشتی دەکەن: بەم دواییانە چی بۆ کردووین؟.

لـەماوەی هەشـت سـاڵی یەکەمیـدا لـە زانکـۆی سـتانفۆرد کۆنـدی ١٥ وتـار دەنووسێت، ئەم وتارانە لەرۆژنامەکانـدا یـان لـە بڵاوکراوەکانی مێژووی سیاسـەتی دەرەوە بەرامبـەر یـەکێتیی سـۆڤیەتدا بڵاودەکرانـەوە. لـەماوەی شـەش ساڵی پـاش گەڕانەوەی لە واشنتۆنیشدا پێنج وتاری تـر، دەنووسـێتو بەشداریشـی لـە کتـێبی سێیەمدا دەکات کە ناوی ئەڵمانیای یەکگرتوو و ئـەوروپای گۆڕاو: لێکۆڵینـەوە لـە هونەری حوکمڕانیدا، بوو.

کۆندی دەسـتدەکاتەوە بـە کارکردن لـە ڕاژەی گشـتیدا کـە ئەمـەش رۆڵبینـینی لـەو دەسـتە راوێژکارییـەدا لـەخۆگرتبوو کـە حـاکمی ویلایـەتی کالیفۆرنیـا لـە سـاڵی ١٩٩١ بـۆ دابەشـکردنەوەی ویلایەتەکـە، دروسـتیکردبوو. بـیتی وێڵسـۆن کـە حـاکمی تـازە هەڵبـژێردراوی کالیفۆرنیـا بـوو لـە سـاڵی ١٩٩٠داو سـەر بـە کۆمارییـەکان بـوو، کۆندی دەناسێتو لە لیستی کاندیدەکان بۆ کورسی ئەنجوومەنی پیرانـی ئەمـەریکا دایدەنێت کە ئەمەش کورسیەك بوو بەهۆی ئەوەی وێڵسۆن لەو سـاڵەدا بـەحاکمی ویلایەت هەڵبـژێردرابوو، بـەتاڵ ببـوو. لـەکاتی ئـەرکی فەرمیـدا لەواشـنتۆن کۆنـدی بەحاکم دەڵێت ئەرکی فەرمی گەیشتن نییە بەئەنجوومەنی پـیران، ئەوەنـدەی پـێ نەچـوو کەبەمیدیاکانیشـی راگەیانـد کـە پێـی‌وا نییـە بـەهیچ شـێوەیەك توانـای ئـــەوەی هـــەبێت ئـــەو کورســـییە بەدەســـتبهێنێت. ویڵســـۆن، جـــۆن ســـایمۆری کەکورسییەکی لە ئەنجوومەنی پیرانی ویلایەتەکە هەبوو، بۆ ئەنجوومـەنی پـیران کانـدیـد دەکـات. لەمیانـەی بەشـداریکردنی لـە دەسـتەی راوێـژکاریی ویڵسـۆندا لـە ساڵی ١٩٩١ کۆندی چەندین بیرۆکە پێشـکەش دەکـات. تـەوەرە سـەرەکییەکانی ئـەم بیرۆکانـــە ســـەبارەت بـــە دروســـتکردنەوەی پێکهـــاتنی ئەنجوومـــەنی ویلایـــەتو ئەنجوومەنی پیرانی سەر بەویلایەتو دارشتنی سنورەکانی هەرێمەکان بوون.

کۆندی ئەرکێکی تری حکومی دەخاتە ئەستۆی خۆی کە بەپێی ئەم ئەرکە، دەبوو چەند گەشتێکی کورت لەماوەی چەندین هەفتەدا ئەنجامبدات، هاوکات سەرقاڵی دارشتنی سیاسەتی سەربازیش بوو. لە ساڵی ۱۹۹۷دا لە لیژنەی راوێژکاریی فیدراڵی بۆ کاروباری تێکەڵکردنی هەردوو رەگەز لە مەشقە سەربازییەکان دامەزرێندرا، کە لەلایەن وەزیری بەرگری ویلیەم کۆهینەوە پێکهێنرابوو. ئەم گرووپە مەدەنییە پێکهاتبوو لە ۱۱ ئەندام کە لەنێوانیاندا ئەدمیراڵێكو سێ جەنەراڵی خانەنشینکراوی لەخۆگرتبوو. ئەم لیژنەیە لەمیانەی هەوڵەکانیدا بۆ نرخاندنی بەرنامەکانی ئێستای مەشقکردن لەگەڵ سەدان کەس لە ئەندامانی سوپا، هێزە دەریاییەکان، چەکی ئاسمانیو پیادەرەوی دەریایی (مارێنز)، بەمەبەستی بڕیاردان لەسەر باشترین شێوازی مەشقپێکردنی ئەو هێزە خۆبەخشانەی هەردوو رەگەزەکە لەخۆدەگرێت، کۆدەبێتەوە ئەمەش لەپێناو دڵنیابوون لە ئامادەبوونو کاریگەرییو رێکوپێکی ئەم شێوازە. ئەم لیژنەیە لیستێکی فراوانی پیشاندەدرێت کە چەندین راسپاردەی لەخۆگرتبوو لەوانە باشکردنی راهێنانی عەریفەکانو چاکسازیی لە یاساکانی بەسەربازیکردنو توندوتۆڵکردنی مەشقی بنچینەییو فراوانکردنی لیستی تەشقەڵەی سێکسیو دابیکردنی سەربازگەی جیا بۆ ژنو پیاوو دامەزراندنی ژنە راهێنەری زیاتر.

دیاربوو کە سودێکی زۆری لە باگراوندی زانیارییەکانی سەبارەت بە سیستەمە سەربازییەکان وەرگرتبوو، بەڵام تەوەری سەرەکی پرۆژەی کۆندی سەنتەری نەوەی نوێ بوو کە پێکهاتبوو لە پرۆگرامێکی یارمەتیدانی پاش دەوامی قوتابخانە، کۆندی لە بەرژەوەندی منداڵانی ئەو گەڕەکە هەژارانەی قوتابخانەی هەریمی رافینزۆدی لە پالۆ ئالتۆی رۆژهەلات تێدەکەویت، بەشداری لە دامەزراندنیدا کردبوو. بیرۆکەی دامەزراندنی ئەم سەنتەرە پاش گفتوگۆکردنێك لەگەڵ باوکیدا لەمیانەی نانی ئێوارەدا، دروستبووە. لە ساڵی ۱۹۸۲دا پاش ئەوەی ئەنجێلینا کۆچی دوایی دەکاتو باوکی لە کارکردن لە زانکۆی دێنیڤەر خانەنشین دەبێت، جۆن ماڵ دەگوازێتەوە بۆ کالیفۆرنیاو ژنێکی تازە بەناوی کلارا بایلی رایس دەهێنێت. کلارا دەڵێت: "من لە قوتابخانەی ناوەندی مینلۆ ئۆکس

بەڕێوەبەربووم، ڕۆژێك كۆندی هاتە لام بۆ ئەوەی لە ئاهەنگێکی دەرچووندا کە قوتابخانەکە ڕێکیخستبوو، قسەبکات. خوێندکارە تازە دەرچووەکان بۆ چوونەناو قوتابخانەی دواناوەندی لە ئامادەباشیدابوون، هەربۆیە ئاهەنگێکی نوێژخوێندنی بچووك ڕێکدەخەن. داوام لە كۆندی کرد قسە لەو ئاهەنگەدا بکات. ئەو بەچۆنیەتی ئەنجامدانی ئەو نوێژە لەلایەن خودی خوێندکارەکانەوە، سەرسامبوو، کە چۆن توانیویانە بە پشتبەستن بە داهاتێکی کەم ئەو ئاهەنگە ڕێکبخەن. پرسیاری لێکردم کە هەرێمەکە لەپێناو دەستەبەرکردنی سەرکەوتنی ئەم منداڵانەدا، چ جۆرە پشتگیرییەك پێشکەش دەکات"

جۆن لە پێشکەشکردنی هەندێك ڕاوێژ لە زانکۆی ستانفۆردو بەشێوەی خۆبەخشیش لە قوتابخانەکەی کلارادا کاریکردووە. هەروەك كۆندی، جۆنیش گرنگی بە خوێندکارانی مینلۆ ئۆکس دەدا. سەرەڕای گرنگیدان بەدەوروبەری قوتابخانەکەو ژینگەکەی، کاری لەسەر باشکردنی ئەو جۆرە فێرکردنە کردووە کە قوتابخانەی پالۆ ئالتۆی ڕۆژهەڵات دابینیکردبوو. کلارا دەڵێت:"جۆن شێوەی دەوروبەرەکانی دەوروبەری قوتابخانەکەو یاریگاکانی بەدڵ نەبوو، بۆیە چەند کەسێکی نارد کە دووبارە گژوگیای ئەو شوێنانە بدوورنەوە". کلارا کە ١٧ ساڵ لەجۆن بچووکترە، لەکاتێکدا یەکتریان ناسی کە جۆن لە قوتابخانەکاندا کاری خۆبەخشی دەکرد، ئەوەندەی پێنەچوو ئەم دوانە لەوێ لە بیرمنگهام چەند هاورێیەکی هاوبەش دەدۆزنەوە. کلارا پێش ئەوەی ببێت بەبەڕێوەبەر وەك مامۆستای زانستو ماتمتیکی قۆناغی ناوەندی وانەی وتۆتەوە. دواجار جۆنو کلارا لە تەموزی ١٩٨٩دا ژیانی هاوسەرگیری پێکدەهێنن.

سەرباری خانەنشینبوونی، بەڵام چالاکییەکانی جۆن لە کالیفۆرنیا کەمنەبوونەوە. کارکردنی جۆن لە بواری ڕازەی گشتیدا کورسییەکی لە ئەنجوومەنی بەڕێوەبردنی حاکمەکانی زانکۆکانی ناوچەی کالیفۆرنیا، لەخۆگرتبوو کە لەلایەن بیتی ویڵسنەوە دامەزرێندرابوو. لە ساڵی ١٩٩٥دا جۆن ڕێزلێنانێکی گەورەی پێدەدرێت ئەویش وەرگرتنی خەڵاتی ئەفسانەی زیندوو بوو کە یەکێتی نیشتمانی مامۆستا ڕەشپێشتەکانی قوتابخانەکان دەیدا بەوانەی ئەو

ڕێزلێنانـه دەیانگرێتـەوە. هـەمان سـاڵ زانكـۆی دانیـاڵ هایـڵ لـە شـیكاگۆ بڕوانامـەی دكتـۆرای فـەخریی پێدەدات، بـەهۆی ئەمەشـەوە هەنـدێك لـە هاوڕێیـانی بـە دكتـۆر ڕایس بانگی دەكەن.

كۆندی زانیاری ئەوەی پێدەگات كە قوتابخانەی هەرێمی ڕافینـزۆد بەرنامەیـەكی پاڵپشـتیكراو بـەدارایی بـاش، بـۆ ئـەو خوێندكارانـەی ئاسـتی خوێندنـەوەیان نزمـە ڕێكدەخات، بەڵام جگە لەوە هیـچ شـتێكی تـر بـۆ یارمەتیدانی ئـەو خوێندكارانـە بـۆ ئامادەكردنیان بۆ خوێندنی زانكۆیی، دابین ناكات. كۆندی ئـەوەش دەزانێت كـە هـیچ یـەكێك لەخوێنـدكارانی قوتابخانەكـە نـەیانتوانیوە بچـنە زانكـۆی سـتانفۆردەوە هەرچەندە گەیشتن بەو زانكۆیە تەنها پێنج خولـەكی پێویستە. دیـاربوو ئـەم پرسـە لای كۆنـدی یەكلاكـەرەوەی هەڵوێسـت بـوو. كـلارا لـەم بارەیـەوە دەڵێت: "شـەوێكیان لەكاتێكدا لەسـەر مێـزی نـانی ئێـوارە دانیشـتبووین، هەرسـێكمان جـۆن، كۆنـدیو مـن بیرۆكەی دامەزراندنی سەنتەرێكی خوێندنی پاش دەوامماں بەخەیاڵدا هات".

سەنتەری نەوەی نوێ لەو قوتابخانەیە دامەزرێندرا كـە كـلارا كـاری تێـدا دەكـرد. سـەنتەرەكە دەرگـای بـەڕووی ئـەو كوڕانـەدا كـردەوە كـە لـە پۆلـەكانی ٣ تـا ٨ بـوونو تێكـڕای ناوەنـدی پلـەكانیان لـە C كـەمتر نـەبوو و ڕاسـپاردەی مامۆسـتاشـیان لەگەڵدابوو. خوێنـدكاران بـۆ یەكـەمین جـار خـولی زمـانی بێگانـەو ڕاهێنـان لەسـەر كۆمپیوتـەریان بـۆ دەكرێتـەوە. ئەوانـەی وانـەیان لـەم سـەنتەرەدا دەووتـەوە خوێنـدكاری زانكـۆی سـتانفۆرد بـوونو لەلایـەن جـۆن ڕایسـەوە بـۆ ئـەم كـارە هەڵبژێردرابوون. كلارا دەڵێت: "جۆن كاتێك خانەنشـین بـوو هـەموو وزەكـانی خسـتە خزمـەتی سـەنتەرەكەوەو كـاری لەسـەر دڵنیـابوون لـە بەدەسـتهێنانی هـەموو ئـەو داهاتانـەدا دەكـرد كـە سـەنتەرەكە پێویسـتی پێیـەتی". جـۆن تیمێك ڕێكدەخات بـۆ ئەوەی ببێتە بەشێك لە بەرنامەی هونەرە موزیكییەكانو دارایی پێویسـت بـۆ كـڕینی ئامێرو جلوبەرگ دابـین دەكـات، هـەروەك بەرنامەیـەك بـۆ گواسـتنەوەی خوێنـدكاران لەقوتابخانەكەوە بـۆ سـەنتەرەكەو بەپێچەوانەشـەوە ڕێكدەخات، توانیشـی هەنـدێك لە بازرگانان قایل بكات كە بۆ دابینكردنی خواردنو ژەمـەخۆراكی خێـرا Fast Food پارە ببەخشن.

کۆندی بەفەرمی لەگەڵ سوزان فۆردو بەڕێوەبەری دامەزراوەی ساند هیڵدا بەشداری لە دامەزراندنی سەنتەرەکەدا دەکات، سوزان یەکێك بوو لەگەورە خۆبەخشەکانو چالاکییەکانی زیاتر لەبواری بازرگانیو پزیشکیدا بوون. شایانی باسە بەرنامەکە لەماوەی ساڵی خوێندنی ئاساییدا خزمەتگوزاریی پێشکەش بە ١٠٠ تا ١٢٠ خوێندکار دەکات، بەڵام لە وەرزی هاویندا خزمەتگوزارییەکانی دەگەیشتنە نزیکەی ١٥٠ خوێندکار. لەو کاتەدا سەنتەرەکە توانی پەیوەندییەکی فەرمی لەگەڵ زانکۆی ستانفۆرد دروستبکات کە سەرباری چەند پسپۆڕێکی فێرکاری کە یارمەتیدەری دانانی پرۆگرامی خوێندن بوون، چەند خوێندکارێکی خۆبەخشی پێشکەش بەسەنتەرەکە کردبوو. جۆن گرووپێك لە ڕاوێژکارانی قوتابخانەکان ڕێکدەخات بۆ ئەوەی لەکاتی پەیوەندیکردنیان بە قوتابخانەی دواناوەندیو دڵنیابوون لە پێشکەشکردنی پشتگیریو هاندانی پێویست بۆ دەرچوون، چاودێری خوێندکارەکان بکات.

پێشتر جۆن لە ڕێگەی ئەو گردبوونەوە نەوجەوانانەی لە بیرمنگهام دایمەزراندبوو، کۆندی بە چالاکییەکانی ئەم جۆرە بەرنامانە ناساندبوو. سەنتەری نەوەی نوێ سەرکەوتنێکی ناوازەی بەدەستدەهێنێت، دوان لەدەرچوانی توانیان لە زانکۆی ستانفۆرد وەربگیرێنو ئەوانی تریش پەیوەندی بەکۆلێژو زانکۆکانی ترەوە دەکەن. لە ساڵی ١٩٩٦ کۆندی هەستدەکات ئەرکەکانی لە زانکۆی ستانفۆرد ڕێگەی پێنادەن کاتی پێویست لەسەنتەرەکە بەسەر ببات، هەربۆیە لەگەڵ بەرپرسانی یانەی کوڕانو کچان لە پێنینسولا کۆدەبێتەوەو پێکەوە سەبارەت بەپرسی گرێدانی یانەو سەنتەرەکە گفتوگۆ دەکەن. ئیدارەی یانەکە لەسەر گرتنەخۆی سەنتەرەکەو بەڕێوەبردنی کارەکەی ڕێکدەکەوێت. کۆندی بۆ ئەوەی بەوردی سەرپەرشتی سەنتەرەکە بکات، لە پۆستی جێگری سەرۆکی یانەی کوڕانو کچاندا دەمێنێتەوە. لە ساڵی ١٩٩٨دا بەهۆی ئەو پشتگیرییە بێوێنەیەی پێشکەشی کوڕانو لاوانی دەکەن، کۆمەڵەکە ڕێزلێنان دەبەخشێتە کۆندیو سوزان فۆرد. ئەم ڕێزلێنانەش لەمیانەی ئێوارەخوانێکدا بۆ هاووڵاتییە دیارەکان، ئەنجامدرا. شایانی باسە لەو ئێوارەیەدا باوکی کۆندی

پاڕانەوەیەك ئەنجامدەداتو تیمی موزیكی سەربە سەنتەری نەوەی نوێش چەند پارچەموزیكێك لەبەردەم میوانەكاندا پێشكەش دەكەن.

تازە لاوانی سەنتەرەكە ببوونە خێزانە گەورەكەی كۆندیو زۆر گرنگی بە كارەكانی ئەوێی دەدا. شایانی باسە جارێك كۆندی بەباوكی دەڵێت:"ئەم ١٢٥ كوڕە وەك كوڕی خۆم تەماشا دەكەم" كۆندی پێدانی هەندێك كاتی سەرگەرمی بەو منداڵانەی بەدەست ڕەوشی هەژارییەوە دەناڵێنن، خستبووە سەرشانیو لەمبارەیەوە دەڵێت: "هەركە وازم لەزانكۆ هێنا هەوڵەكانم لەكاتی دەرەوەی كاركردندا، لەسەر پێدانی ئەو چانسانەی شیاوی ئەو منداڵانەن، چڕكردەوە". كەسێكی نزیكی كۆندی بەناوی كۆنی ڕای دەڵێت كە ئەو دڵسۆزییەی كۆندی پیشانی دەدات لە فەلسەفەی بۆ ژیانەوە، هەڵقوڵیوەو دەشڵێت: "كۆندۆلیزا هەمیشە هەستی بەوە كردبوو كە ئەگەر مرۆڤ بیەوێت كەسێكی تێروتەسەل بێت پێویستە خۆی بۆ پرسێك یەكلایی بكاتەوە".

هەوڵەكانی كۆندی لەگەڵ منداڵە نیشتەجێكانی پالۆ ئالتۆی ڕۆژهەلات وایانكردبوو كە هەندێك كەس بە نموونەیەكی منداڵانی كەمینەكان ناویان دەبرد. كۆندی بەم ناوبردنە بێزارنەبوو، بەڵام دەیویست منداڵان گرنگی بەڕەگەزو ئیتنیك نەدەنو چاو ببڕنە ئەو كەسانەی ئەمان بە نموونەی خۆیان دەزاننو دەڵێت: "هەرگیز ئەم چەمكەم قبوڵنەكردووە، بەوەی كە پێویستە چاوەڕێی كەسێك بیت لە ئاستی خۆتدا بۆ ئەوەی ئەو كارانە بكات كەبەلای تۆوە گرنگن". لێرەدا پێویستە باسی ئەوە بكەین كە فیلمی **كەسایەتییە هاوسۆزەكان** باس لە سەنتەری نەوەی نوێ دەكاتو لەكاتی بەستنی كۆنگرەی نەتەوەیی پارتی كۆماری لە ٢٠٠٠ دا، نمایشكراوە.

گرووپێكی تر لە كالیفۆرنیا كە **كۆنگرەی ژنان بۆ هەڵبژاردنی كاندیدانی** سەربە ویلایەتەكەیە، كۆندی بە نموونەیەكی پێشەنگ ناودەبات. لە ساڵی ١٩٩٢دا بەهۆی گرنگی كارەكەی لەگەڵ ئیدارەی بوشو ئەو پلەبەرزەی لەنیشتماندا بەدەستیهێناوە، بە ژنی ساڵ هەڵدەبژێردرێت. سیناتۆری ویلایەتەكە پیكی مۆرگان كە بەدەستهێنانی خەڵاتەكەی ڕاگەیاند دەڵێت: "كۆندی هەموو

ئەو شتانەی هەیە کە ژن دەتوانێت پێیان بگات: زیرەکی، روونیی لەهەڵوێستدا، توانای رێزگرتنی قوڵو بە نموونەیەکی پێشەنگی لاوان دادەنرێت".

ئەو دەستڕۆییەی کۆندی لە واشنتۆندا هەیەتی رێگەی پێدابوو سەرنجی میدیاکان بەلای خۆیدا رابکێشێتو پلەیەکی بەرزی پێدابوو لە ناوەندەکانی پارتی کۆماریدا، هەروەك رێی پێدابوو بچێتە ناو چەندین رێکخراوی دیار کە کاریان دیاریکردنی سیاسەتی دەرەوەی وڵاتبوو. لەوانە بۆ نموونە ئەو دیدارە تەلەفزیۆنیانەیە کە لەمیانەی هەواڵەکانی ABC لە ساڵی ١٩٩١دا وەك راوێژکاری کاروباری سۆڤیەت ئەنجامیداوە. ئەم دیدارانەی بیرۆکەیەکیان سەبارەت بەو پلەیە دەدا بەدەستەوە کە لەداهاتوودا وەك ئەستێرەیەکی راگەیاندن بەدەستیدەهێنێت. لە ساڵی ١٩٩٢داو لەمیانەی کۆنگرەی نیشتمانی پارتی کۆماری کە لە هیویستن رێکخراو تێیدا سەرۆك جۆرج بوش بۆ هەڵبژاردنەوەی دیاریکرا، وتارێك پێشکەش دەکات. کۆندی هاورێ لەگەڵ بات بوکانانو چەند سەرکردەیەکی تردا پێکەوە لەسەر شانۆ دەردەکەون کە ئەمانە بەرنامەی نوێی پارتەکەیان بەوپێیەی پرۆتۆکۆلێکە لەپێناو ئەمەریکادا، پێشکەشدەکەن.

پەیوەندیکردنی کۆندی بەبواری سیاسەتی دەرەوە درێژەدەکێشێت تادەبێتە ئەندام لەیانەی لینکۆڵن بۆ کالیفۆرنیای باکورو یەکێتی ئەمەریکی بۆ زانستە سیاسییەکانو پەیمانگای ئەسپین کەتێیدا لەساڵی ١٩٩١ تا ١٩٩٥ بەشداری لەچالاکییەکانی گرووپی ستراتیژی ئەسپیندا دەکات. کاری گرووپی ئەسپین رێکخستنی بەرنامەی سیاسی ناحیزبییە بۆ بەرپرسانی هەردوو کەرتی گشتیو تایبەت، هەروەك بەتێروتەسەلی کار لەسەر رۆڵی ویلایەتە یەکگرتووەکان لەماوەی پاش شەری ساردو پەیوەندییەکانی نێوان ئەمەریکاو سۆڤیەتو دەستپێشخەریی بەرگری ستراتیژی، دەکات. شایانی باسە سەرۆکی پێشووی کۆندی لە کۆشکی سپی بێرنت سکۆکرۆفت لە ساڵی ١٩٨٤ەوە بەشداریی لە سەرۆکایەتیکردنی گرووپی ستراتیژی ئەسپیندا کردووە.

لە ساڵی ١٩٩١دا کۆندی دەگەرێتەوە بۆ زانکۆی ستانفۆردو چەند ئەرکێکی کارگێری دەگرێتەدەست لەوانە لە بەرژەوەندی راهێنەرێکی فوتبۆڵی زانکۆی

ستانفۆردو راگری وەرگرتنی داواکارانی پەیوەندیکردن بە زانکۆو سەرۆکی زانکۆ، بەشداری لەچەند لیژنەیەکی لێکۆڵینەوەدا دەکات. ساڵی دواتر دەبێتە ئەندامی لیژنەی کارگێڕی کە گرنگی بەو ناوەندانەی ژنان رایاندەپەڕاندو دارشتنی سیاسەتی زانکۆکەو دەستەی پلاندانان، دەدا.

بەهۆی راژەکانی لە کۆشکی سپیو فراوانبوونی پەیوەندییەکانی لەناوەندەکانی پارتی کۆماری، پەرەسەندنێکی گەورە لەژیانی کۆندیدا روودەدات ئەویش چوونەناوەوەی ئەنجوومەنەکانی کارگێڕیی چەندین کۆمپانیا بوو. شایانی باسە ئەندامانی ئەنجوومەنی کارگێڕیی بەپێی شارەزاییو لەبەرئەوەی وەك پسپۆرێك کە دەتوانن جێ پەنجەی پۆزەتیڤ لەسەر کۆمپانیاکە بەجبهێڵن پۆلێن دەکران، هەڵدەبژێردران، ئەمە سەرەڕای تواناییان لەسەر هەڵسوکەوتکردن بەهەماهەنگییەکی تەواو لەگەڵ سەرجەم ئەندامانی تری ئەنجوومەنی کارگێڕیدا.

ئەو کەسانەی وازیان لە پۆستە حکومییەکان دەهێنا نارەزوومەندبوون کورسییەك لە ئەنجوومەنە کارگێڕییەکان بەدەستبهێننو پێیان وابوو ئەو رێگەیە هۆکارێکە بۆ مانەوەیان لەسەر شانۆی دەسەڵات، ئەمە وێڕای ئەوەی سوود لەو پەیوەندییانەیان وەردەگرن کە لە واشنتۆنەوە دەستیان کەوتووە. وەك زۆربەی ئەو ژنانەی پەیوەندییان کردووە بە ئەنجوومەنە کارگێڕییەکانەوە، کۆندی پەیوەندیکردووە بە کۆمپانیاکانی چیڤرۆن، ترانس ئەمەریکا، هیولێت باکاردو چەند کۆمپانیایەکی ترەوەو لەگەڵ خۆیدا باکگراوندێکی زۆر جیاوازی دەبرد بۆ ئەو کۆمپانیایانە، جیا لەوەی ئەو پیاوە سپیپێستانەی پۆستی بەرێوەبەریان لە کۆمپانیاکان دەبرد بەرێوە. ئەلبێرت کانێللای کوڕ کە لە کۆلێژی کارگێڕیی کاری سەر بەزانکۆی تەکساس A&M، پرۆفیسۆری یاریدەدەر بوو، شیکردنەوەیەك لەسەر جیاوازی نێوان ئەو رێڕەوانەی ژنانو تاکەکانی کەمایەتییەکان دەیگرنەبەر لەپێناو بوون بەئەندام بۆ ئەنجوومەنە کارگێڕییەکان لەلایەكو ئەو رێڕەوانەی پیاوە سپیپێستەکان بۆ هەمان مەبەست دەیگرنەبەر، ئەنجامداوە. ئەلبێرت دەڵێت هەمیشە پیاوانی سپیپێست لە زنجیرەیەك پلە

بەرزکردنەوەی ناو کۆمپانیاکە سودمەند دەبن، بەڵام چەندین کۆسپی ناڕوون ڕێ لەو ژنانەی ئاستی کارگێڕی دەگرن، کە لەم پلە بەرزکردنەوانە سودمەند بن. ئەم پیاوە بەردەوامدەبێتو دەڵێت: "پیاوان توانا پیشەییەکانیان دەسەلێننو پلە بەرزکردنەوەکان بەدەستدەهێنن، بەڵام ژنانو خاوەن کەمایەتییەکان ئەم پلە بەرزکردنەوانەیان دەستناکەوێت. لەگەڵ ئەوەشدا چەند ڕێگەیەك لەبەردەستدا ماون بۆ ژنانو تاکەکانی کەمایەتییەکان کە بەهۆیەوە پلە باڵاکانی ئەنجوومەنە کارگێڕییەکان بەدەستبهێنن، ئەوانیش خۆیان لەپارێزەریی و خزمەتگوزاریی حکومیی و بوارە زانکۆییەکاندا دەبیننەوە، بەڵام ئەگەر توانیان بڕوانامەی دکتۆرا بەدەستبهێنن" کۆندی خاوەنی باکگراوندێکی باش بوو لەبواری زانکۆو کۆشکی سپیدا هەربۆیە توانای ئەوەی هەبوو باڵاترین پۆستە کارگێڕییەکان بەدەستبهێنێتو هاوکات پارێزگاری لە پەیوەندییەکانی لەگەڵ خاوەن پۆستە باڵاکانی کۆشکی سپیدا بکات. دکتۆر کانێلا دەڵێت: "کۆندی پەیوەندییەکی زۆری هەبوو، و زۆر شتی لەبارەی ئەو کەسانەوە دەزانی کە کار لەحکومەتدا دەکەن، هەمیشەش ئەنجوومەنە کارگێڕییەکانیش بەگرنگییەوە دەیانڕوانییە ئەمە. کۆمپانیاکان بەتایبەت بۆ ئەو کەسانە دەگەڕێن کە پێشتر لە ڕاژەی حکومیدا کاریانکردووە تا پەیوەندیان پێوە بکەن، چونکە ئەم کۆمپانیایانە لەژێر سایەی یاساو سانسۆرێکی زۆری حکومیدان"

دکتۆر کانێلا لێکۆڵینەوەیەکی سەبارەت بەو ڕێڕەوە جیاوازانە پێشکەشکردووە کە پیاوانو ژنان لەپێناو بوون بە بەڕێوەبەر لە کۆمپانیاکان، دەیانگرنەبەر. دکتۆر کانێلا لە شیکردنەوەکە بەردەوامدەبێتو باس لەوە دەکات کە کۆمپانیاکان دەگەڕێن بۆ کەسانی دەرەوەی خۆیان بۆ ئەوەی پەیوەندییان پێوە بکەن بەمەرجێك سەرباری هەبوونی دەسترۆیی لەکۆمەڵگەدا، پیسۆڕی بواری کارگێڕیی و بەدەستهێنانی پشتگیریی بۆ کۆمپانیاکە بن. دانانی کۆندی لەگەڵ کۆمەڵەی سێیەمدا دەگونجێت، واتە ئەو کەسانەی لەکاتی کێشەو قەیراندا، ئەنجوومەنی کارگێڕی بەو بیروبۆچوونانە دەوڵەمەند دەکەن کە بازرگانی نینو بیرۆکەو شارەزایی سەبارەت بەکاریگەرێخستنەسەر گرووپە

بەهێزەکانی کۆمەڵگا دەدەنە کۆمپانیا. هەمیشە ئەم کۆمەڵەیە سیاسەتمەدارانو ئەکادیمیو پیاوانی ئاینیو ئەو کەسایەتییانەی تر لەخۆدەگرێت کە لەکۆمەڵگەدا دیارن. کۆمەڵەی یەکەم واتە پسۆڕە کارگێڕییەکان لەو سپیپێستانە پێکدێت کە توانیویانە بە پلەپەیژەی کارگێڕیدا سەربکەون، بەڵام دوو کۆمەڵەکەی تر زۆربەیان ئەو ژنو کەمیایەتییانە لەخۆدەگرن کە لەبواری زانکۆدا پلەی پێشکەوتوویان هەیە یان شارەزاییەکی سیاسییان هەیە. ژمارەیەکی زۆر لە تاکەکانی ئەم دوو کۆمەڵەیە خاوەنی بڕوانامەی دکتۆران واتە ٥٦٪ ی ئەو ژنە رەشپێستانەی لێکۆڵینەوەکەیان لەسەر کراوە، خاوەنی بڕوانامەی دکتۆران، لەبەرامبەردا ١٩٪ی پیاوە بەڕێوەبەرە سپیپێستەکان هەمان بڕوانامەیان هەیە. (بۆ نموونە سەرۆكو بەڕێوەبەری جێبەجێکاری ئێستای کۆمپانیای چیڤرۆن دەیڤد ئۆ رایلی خاوەنی بڕوانامەی بەکالۆریۆسە لە ئەندازیاریی کیمیاویدا).

لێکۆڵینەوەکەی کانێلا دەگاتە ئەو ئەنجامەی کە ژنانو تاکەکانی سەربە کەمایەتییەکان حەزدەکەن لەیەك کاتدا چەند پۆستێکیان لە ئەنجوومەنە کارگێڕییەکاندا هەبێت، ئەمەش پێچەوانەی زۆربەی پیاوە سپیپێستەکانە کە لەیەك کاتدا پۆستی کەمتر دەگرنەدەست. ئەم قسەیە بەسەر کۆندۆلیزاو کچە هاوکارێکی بەناوی کارلا هیـزدا راستە. کارلاش کتومت وەك کۆندی بە باکگراوەندێکی حکومییەوە پەیوەندی دەکات بە ئەنجوومەنی کارگێڕیی چیڤرۆنەوەو پێشتر لە ئیدارەکەی بوشی باوکدا وەك نوێنەری بازرگاری ئەمەریکی کاریکردووە کە ئەو کاتە کوندی ئەندامی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی بوو، پێشتریش لەسەردەمی ئیدارەی سەرۆك فۆرددا وەزیری نیشتەجێکردنو پەرەپێدانی شار بووە، پێش ئەوەش وەك یاریدەدەری داواکاری گشتی لە لۆس ئەنجلوس کاریکردووە.

هەر کە لە ساڵی ١٩٩١دا گەڕایەوە بۆ زانکۆی ستانفۆرد، کۆندی پەیوەندی دەکات بە ئیدارەی کۆمپانیای چیڤرۆنەوە کە کۆمپانیایەکی فرە ڕەگەزەو کارە نەوتییەکانی، ٢٥وڵات لەخۆدەگرێت. لەوێ سود لە شارەزاییەکانی سەبارەت بەو کۆمارانەی یەکێتیی سۆڤیەت پێکدەهێنن، وەردەگرێتو لە کۆماری کازاخستاندا

ئەم شارەزاییەی دەخاتە خزمەتی بەرژەوەندییە نەوتییەکانی کۆمپانیاکەوە. کۆندی زۆر ماندوونەناسانە کار لەسەر ئەم پرۆتۆکۆلانە دەکات لەوانە پلانێکی کۆمپانیاکە بۆ یارمەتیدانی بنیاتنانی هێڵی ئەو بۆرییە نەوتانەی لە کێڵگەی نەوتی تینگیزەوە دەستپێدەکاتو بەناو باشوری روسیادا دەڕواتو دەگاتە بەندەرێکی روسیا لەسەر دەریای رەش.

هاوشێوەی جۆرج شۆلتز کە لە پەیمانگای هۆڤەر هاوکاری بوو، کۆندی داهاتەکەی لە زانکۆی ستانفۆرد زیاددەکات ئەویش بەو موچەیەی کە لە کۆمپانیای چیڤرۆن وەریدەگرت کە ٣٥ هەزار دۆلار بوو، ئەمە سەرەڕای ١٥٠٠ دۆلار بۆ هەر کۆبوونەوەیەکی ئەنجوومەنی کارگێڕیی کە ئامادەی بێت. کۆندی دەبێتە خاوەنی سێ هەزار پشك لە پشکەکانی چیڤرۆن کە بەهاکەیان دەگەیشتە ٢٤١ هەزار دۆلاری ئەمەریکی. هەروەك توانی ببێتە خاوەنی بارهەڵگرێکی زەبەلاحی نەوت کە بەناوی خۆیەوە ناونرا SS کۆندۆلیزا رایس کەبارهەڵگرێك بوو کێشەکەی دەگەیشتە ١٣٦ هەزار تۆن.

کارکردنی کۆندی لە پرۆژە نەوتییەکانی کازاخستان بەشێك لەوەبەرهێنانە دەرەکییەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی بواری وزە نەبێت، هچی تر نەبوو. شایانی باسە کارکردن لە دروستکردنی هێڵی بۆرییە نەوتەکانی کازاخستان کە درێژییەکەی دەگاتە ٩٣٥ میل، کارێکی هاوبەش بوو لەگەڵ یەکێتی هێڵی بۆرییە نەوتەکانی دەریای خەزەرو ساڵی ١٩٩٩ دەستپێکردووە. لە نۆڤەمبەری ٢٠٠١دا یەکەم بڕەنەوتی هاتوو لە کێڵگەی نەوتی تینگیز لە بارهەڵگرێکی سەرەکی لە بەندەری روسی نۆڤۆرۆسیسیك، بەتاڵکرا. هەر لەو مانگەدا بەیاننامەیەکی رۆژنامەوانیی کۆشکی سپی رایگەیاند کە یەکێتی هێڵی بۆرییەنەوتەکانی درەیای خەزەر "گەورەترین وەبەرهێنانی تاقانەی ئەمەریکایە لە ڕوسیادا"، بەیاننامەکە باس لەوەش دەکات کە کۆمپانیا نەوتییە ئەمەریکییەکان لەسەروو هەمووشیانەوە چیڤرۆنو ئیکسۆن ٦ ملیارو ٢٠٠ ملیۆن دۆلاری ئەمەریکی واتە نیوەی تێچووی هێڵی بۆرییە نەوتییەکانیان لەئەستۆگرتووە.

کۆندی بۆ ماوەی دەیەیەك لەگەڵ کۆمپانیای چیڤرۆن کاردەکات، بەلام

چارەنووسی وابوو کە کارکردن لەگەڵ ئەو کۆمپانیایەدا کۆتایی پێبهێنێت ئەویش بەهۆی پەیوەندیکردنی بە ئیدارەی جۆرج بوشی کوڕەوە. کارکردنی کۆندی لە ئیدارەی بوشی کوڕدا تەنها بەوەوە نەوەستا کە پێچەوانەی بەرژەوەندییەکانی چیڤرۆنە لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستو باشوری رۆژهەلاتی ئاسیاو ئەفریکا، بەڵام بووشە هۆی رووبەڕووبوونەوەی داوایەکی یاسایی کە پەیوەندی بە پێشێلکردنی مافی مرۆڤەوە هەبوو لەنێجیریادا. ئەوکاتە بەهۆی ئەوەی یارمەتی هێزەکانی پۆلیسی نێجیریای دابوو لە داپڵۆسینی ئەو خۆپیشاندانە جەماوەرییانەی لەدژی خراپ سوودلێوەرگرتنی ناوچەی دەلتای ئەو وڵاتە، هەڵگیرسابوو، کە ناوچەیەك بوو زۆریەی نەوتی یەدەکی لەخۆگرتبوو، حوکمێك لەدژی کۆمپانیاکە دەدرێت.

کۆندی لە لیژنەی سیاسەتی گشتی کۆمپانیای چیڤرۆن کاریدەکرد، ئەو لیژنەیە بەرپرسی دیاریکردنی کێشە کۆمەڵایەتیو سیاسیو ژینگەییەکانی کۆمپانیاکە بوو لەناوەوەو دەرەوەیوڵاتدا، هەروەها سەرۆکایەتی لیژنەکەشی دەکرد. شایانی باسە جارێکیان لەمیانەی هەڵمەتی هەڵبژاردنە سەرۆکایەتییەکەی ۲۰۰۰داو لەکاتی وروژاندنی بابەتی پەیوەندی کۆندی بە کۆمپانیای چیڤرۆنەوە، لەلایەن یەکێك لە تۆڕە تەلەفزیۆنییە هەواڵییەکانەوە پرسیاری لەسەر پەیوەندی جۆرج بوش لەگەڵ کۆمپانیا نەوتییە گەورەکانو چۆنیەتی کاریگەری ئەم پەیوەندییانە لەسەر ئیدارەکەی لێ دەکرێت، کۆندی لەوەڵامدا دەڵێت: "کۆمپانیا نەوتییە گەورەکان گرنگییەکی گەورەیان بۆ ئاسایشی ئێمە هەیە، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئەم کۆمپانیایانە سەرەڕای ئەوەی ئاسایشی ویلایەتە یەکگرتووەکان لەبواری وزەدا دەپارێزن، لەدەرەوەی وڵاتو لێرەش لە ویلایەتە یەکگرتووەکان، توانای دۆزینەوەی نەوتمان پێدەبەخشن"

پرسی داپڵۆسینی خۆپیشاندانە بەرگریکارەکانی ژینگەی ئەفریکا لەدیدارەکەدا، باس نەکرا، بەڵام کۆندی ساسەتەکانی کۆمپانیاکەی لە ویلایەتە یەکگرتووەکان بەرزنرخاند ووتی: "کۆمپانیا نەوتییەکان هەنگاوێکی گەورەیان لە سیاسەتی ژینگەدا ناوە. لەڕاستیدا ئەم سیاسەتانەش گەیشتوونەتە ئاستی

پشـــتگیریکردنی دارایـــی پـــرۆژە ژینگەییـــەکان لەسەرتاســـەری جیهانـــدا. ئـــەم کۆمپانیایانـــە هـــاوڵاتی بـــاش لـــەخۆدەگرن، ئێمـــە نـــاتوانین بـــەبێ نـــەوت بـــژین‌و پێویســـتە لەســـەرمان جێبـــەجێکردنی ئـــەم کارانـــە بخەینـــە ئەســـتۆی کۆمپانیـــا نەوتییـــە ئەمەریکییـــەکان، مـــن شـــانازی بـــەوەوە دەکـــەم کـــە پەیوەنـــدیم لەگـــەڵ کۆمپانیـــای چیڤرۆندا هەیـــە... هـــەروەك پێشـــم‌وایە کـــە پێویســـتە لەســـەرمان زۆر شانازی بکەین بەو کارانەی کۆمپانیا نەوتییـەکان لـەبواری دۆزینـەوەی نـەوت لـە دەرەوەو ناوەوەی وڵاتدا ئەنجامیدەدەن‌و دڵنیابوون لەوەی ئەوەی پێویستمانە لە وزە دەستمان دەکەوێت"

لـــە ١٥-١-٢٠١١ لەکاتێکـــدا بـــوش وەك راویـــژکاری ئاسایشـــی نەتـــەوەیی لەئیدارەکەیـــدا هەڵیبـــژارد، کۆنـــدی لـــە ئەنجوومـــەنی ئیـــدارەی چیڤرۆن دەســـت لەکاردەکێشێتەوە. پاش سێ مانگ بە دیاریکراوی لـەکاتی ئـەو قەیرانـە وزەیـەی باڵی بەسـەر کالیفۆرنیـادا کێشـا، کۆمپانیاکـە نـاوی ئـەو بارهـەڵگرە نەوتییـەی کـە پێشـتر بـەناوی کۆندییـەوە نـاونرابوو، دەگۆڕێـت. رۆژنامـەی **سـان فرانسیسـکۆ کرۆنیکڵ** دەڵێـت ئـەم بارهـەڵگرە "زیـاتر ئاماژەیـەك بـوو بـۆ پەیوەنـدی بـەهێزی نێوان ئیدارەکەی بـوش‌و کۆمپانیـا نەوتییـە زەبەلاحـەکان". رۆژنامەکـە دەشـڵێت: "کۆشکی سپی رووبەڕووی ئەو پرسیارانە دەبوویەوە کە ئایا ئەو ناوەی نراوە لەو بارهەڵگرە نەوتییە، لەگـەڵ ئیدارەکـەدا دەگونجێت؟". کۆمپانیـای چیڤرۆن باسـی ئـەوەی نـەکردووە کـە ئایـا کۆشـکی سـپی داوای لێکـردووە نـاوی بارهەڵگرەکـە بگۆڕێت یان نا، بەڵام وتەبێژێك بەناوییەوە کە فرۆید گۆرێل بـوو، دەڵێـت: "ئـەم هەمواركردنەمان بۆیـە ئەنجامـدا بۆئـەوەی هـەموو کاریگەرییـەکی ناپێویسـت کـە نـاوی کـۆنی بارهەڵگرەکـە دروسـتیبکات، لابـەرین". شـایانی باسـە نـاوی نـوێی بارهەڵگرەکە کرا بە **ئەڵتایەر ڤۆیاگەر**.

باکگراونـدی کۆنـدی لـە کـارکردن لەگـەڵ کۆمپانیـای چیڤرۆن ئـەو توانایـەی پێدابوو کە هاوڕێیەتی لەگەڵ ژمارەیـەك بەرپرسـی حکومەتـدا دروسـتبکات، چ ژن بێـت یـان پیـاو، کـە بـەهۆی ئەمەشـەوە ئـەو بەرپرسـانە بـەهۆی هاوپـەیمانێتیان لەگـــەڵ کۆمپانیاکانـــدا توشـــی رەخنـــە دەبوونـــەوە بـــەوەی رەنگـــە ئـــەو

هاوپەیمانێتییانە لەدوو توێیدا پێکدادانی بەرژەوەندییەکان یان کاری گوماناوی بازرگانیی هەڵگرتبێت. شایانی باسە هاوکات لەگەڵ کاندیدکردنی هیلاری کلینتۆن بۆ بردنەوەی کورسییەك لە ئەنجوومەنی پیران، چەندین هەواڵ سەبارەت بەپەیوەندییەکانی لەگەڵ کۆمپانیای واڵ-مارتدا کە گەورەترین کۆمپانیابوو لە ئەرکەنساس، سەرهەڵدەدەن، چونکە هیلاری لەبەرئەوەی خانمی یەکەمی ئەرکەنساس بوو، کورسییەکی لە ئەنجوومەنی ئیدارەی کۆمپانیاکەدا هەبوو. رۆژنامەکان لەو کاتەدا باسیان لەوە دەکرد کەسیاسەتی واڵ-مارت لە خستنەسەرکاری ئەو کەسانەی ئەندامی سەندیکاکان نین پێچەوانەی پشتگیریکردنی هیلارییە بۆ سەندیکا پیشەییەکانی تیمستەرزو رێکخراوەکانی تر کە ئەمەش ئەو پشتگیرییە بوو کلنتۆن وەك هەڵمەتی هەڵبژاردن بەکاریدەهێنا. دیاربوو کە ئەو دروشمەی هیلاری لەو سەردەمەدا بەرزیکردبووەوەو دەیوت "کاڵای ئەمەریکی بکڕە" دروشمێك بوو جێی گاڵتەجاڕی بوو، چونکە ئەوەندەی واڵ-مارت کاڵای بیانی هاوردەدەکرد هیچ کۆمپانیایەکی تر لەویلایەتە یەکگرتووەکان هاوردەی نەدەکرد.

سەرباری ئەو کورسییەی لە کۆمپانیای چیڤرۆندا هەیبوو، کۆندی لە نەوەدەکانی سەدەی رابردوودا چەندین پۆستی لە ئەنجوومەنی بەڕێوەبردنی کۆمپانیاکاندا بەڕێوەبردووە. ماوەیەك لە کۆمپانیای زەبەلاحی دڵنیایی ترانس ئەمەریکا کە بارەگاکەی لە سانفرانسیسکۆ بوو، بەڕێوەبەربوو. کۆندی کارەکانی ئەم کۆمپانیایەی لە نووسینگەی سەرەکییەوە کە کەوتبووە باڵەخانەکی بەرزی شێوە هەرەمییەوەو ناوی کۆمپانیاکەی لەسەربوو، بەڕێوەدەبرد. لە ئایاری ٢٠٠٢دا کۆندی باڵەخانەی ترانس ئەمەریکا دەخاتە ناو لیستی ئەو ئامانجانەی رەنگە رووبەڕووی لێدانی تیرۆریستی ببنەوە کە پەیکەری ئازادیو باڵەخانەی ئیمپایەر ستایتیشی لەخۆگرتبوو. کارکردنی کۆندی لە چیڤرۆن هاوکات بوو لەگەڵ کارکردنی لە ئەنجوومەنی کارگێڕی کۆمپانیای ترانس ئەمەریکاو ١٠ ساڵ لەو ئەنجوومەنەدا مایەوە. شایانی باسە ترانس ئەمەریکا لە ریزبەندی گەورەترین کۆمپانیاکانی بواری دڵنیایی ژیانیدا لەسەرتاسەری ویلایەتە یەکگرتووەکانی

ئەمەریکا پلەی شەشەمی داگیرکردبوو و خزمەتگوزاری دارایی‌و پێشینەی پێشکەش دەکرد. لە ساڵی ١٩٩٩ واتە ئەو ساڵەی ترانس ئەمەریکا بە کۆمپانیایەکی هۆڵەندی بەناوی ئایجۆن ئێن ڤی، فرۆشرا کۆندی وازی لە ئەنجوومەنی کارگێڕیی کۆمپانیاکە هێنا. هاوکات لەگەڵ ئەوەشدا کۆندی لە جیهانی خزمەتگوزاریی داراییدا دەمێنێتەوەو هەمان ساڵ پەیوەندی دەکات بە ئەنجوومەنی کارگێڕی کۆمپانیای چارلز شوابەوە. هەر ئەو ساڵە پەیوەندی دەکات بە جۆرج شۆڵتزەوە کە دوو ساڵ پێشتر پەیوەندی کردبوو بەم دامەزراوەیەوە. کۆندی‌و شۆڵتز لە لیژنەکانی قەرەبووکردنەوەو دەستەبەری جۆرێتی هەمیشە کڕیارەکانی کۆمپانیای شوابدا خزمەتدەکەن.

لە ساڵی ١٩٩٥ کۆندی پەیوەندی دەکات بە کۆمپانیایەکی تری داراییەوە کە ئەویش جی بی مۆرگان بوو کە دامەزراوەیەکی بانکی وەبەرهێن بوو و ١٤٠ ساڵ لەوەوپێش دامەزراوە، لیستی هەمیشەکڕیارەکانی ئەم کۆمپانیایە، جگە لە کۆمپانیاو دامەزراوەو حکومەتەکان، دەگاتە ٣٠ ملیۆن کەس. کۆندی دەبێتە ئەندامی ئەنجوومەنی جیهانی راوێژکاری کە گرووپێك بوو پێکهاتبوو لە گەورەبازرگان‌و کەسایەتییە دیارەکانی حکومەت‌و شۆڵتز سەرۆکایەتی دەکرد. ئەم ئەنجوومەنە هەشت مانگ جارێك بەمەبەستی پێشکەشکردنی راوێژ بە کۆمپانیاکان کۆدەبێتەوە. ئەم پۆستە دەبێتەهۆی ئەوەی کۆندی چەندین کەسایەتی جیهانی بناسێت، هەر لەفەرمانبەرێکی باڵای حکومەتی سەنگافورەوە تا دەگاتە کۆمەڵێك لە بەڕێوەبەرانی کۆمپانیاکانی باشوری ئەفریکا، بەرازیل، ژاپۆن‌و مەکسیك.

کۆمپانیای هیولێت باکارد لەسەر دەستی دوو ئەندازیاری دەرچووی زانکۆی ستانفۆرد دامەزراوە تا ببێتە بەشێك لە ناوچەی دۆڵی سیلیکۆن کە ئەوکاتە لوتکەی فراوانبوونی تەکنۆلۆجیا بوو و سەنتەرەکەی دەکەوێتە نزیك زانکۆی ستانفۆرد لەپالۆ ئالتۆ. لە ساڵی ١٩٩١دا کۆندی پەیوەندیدەکات بە ئیدارەی ئەو کۆمپانیایەو ماوەی دوو ساڵ تێیدا دەمێنێتەوە، ئەوەندەی پێناچێت شارەزای بنجوبناوانی ئەم کۆمپانیا دۆستەی زانکۆی ستانفۆرد ببێت.

سەرباری پۆستەکانی لە ئەنجوومەنە کارگێڕییەکانی کۆمپانیا گەورەکان، کۆندی چەندین پۆستی کارگێڕیشی لە دامەزراوەو گرووپی گەورەی لێکۆڵینەوەی سیاسیدا بەدەستهێناوە. لەماوەی نێوان ١٩٩٤و ١٩٩٧ لە چوارچێوەی ئەنجوومەنی ئەمینداڕانی دامەزراوەی کارنیجیدا کاریکردووە کە یەکێکە لە دێرینترین دامەزراوە خێرخوازییەکانی وڵات. ئەم دامەزراوەیە بایەخ بەفێرکردنو ئاسایشی جیهانیو چەند بوارێکی تر دەدات. هەر لەکاتی خزمەتکردنیدا لە دامەزراوەی کارنیجی، کۆندی لە ئەنجوومەنی راوێژکاری سەربە دەستەی نەهێشتنی ناکۆکییە کوشندەکانی سەربە دامەزراوەکە کاریکردووە. بەوەش کۆندی پەیوەندی دەکات بە کۆمەڵێك لەسەرکردەکانی جیهان لەوانە جیمی کارتەر، رۆبێرت ماکنمارا، دیزموۆند توتو، میخائیل گۆرباتشۆف. دەستەکە ١٦ ئەندامی لەخۆگرتبوو و ئەرکەکانیشی لێکۆڵینەوە بوو لەو رێگایانەی دەبنەهۆی ئاشکرابوونی چەکی ناوکی. لە ساڵی ١٩٩٥دا دەستەکە راپۆرتێك لەژێر ناوی **دۆزینەوەی گشتگیری مادده پەرتبووەکان: دەستپێشخەریی پێشنیازکراو** بڵاودەکاتەوە. کۆندی وەك ئەندامێکی ئەنجوومەنی راوێژکاری دەستەکە، شارەزایی خۆی لەبواری چەکی ناوکیی ویلایەتە یەکگرتووەکانو یەکێتیی سۆڤیەت لەو دەستەیەدا پێشکەشدەکات.

ئەمە یەکەم کاری کۆندی نەبوو لەگەڵ دامەزراوەی کارنیجیدا، پێشتریش کاری لەگەڵ ئەم دامەزراوەیەدا کردووە، لە ساڵی ١٩٨٨و ١٩٨٩دا بەشداری لە ئەنجوومەنی ئەمینداڕانی **دامەزراوەی کارنیجی بۆ ئاشتی جیهانی** کردووە کە خۆی بەکۆنترین دامەزراوەی راوێژکاری لە وڵاتدا لەقەڵەمدەدات. ئامانجی ئەم دامەزراوەیە لێکۆڵینەوەیە لە پەیوەندییەکانی نێوان حکومەتو کۆمپانیاو رێکخراوە نێودەوڵەتییەکانو کۆمەڵگەی مەدەنیو لە رێگەی سەنتەری کارنیجی لە مۆسکۆ، زیاتر کار لەسەر پەیوەندییەکانی نێوان روسیاو ویلایەتە یەکگرتووەکاندا دەکات.

لەنێوان ساڵەکانی ١٩٩٢ بۆ ١٩٩٧ کۆندی وەك خوێندکارێکی زانکۆ، لە ئەنجوومەنی کارگێڕی کۆمپانیای راندا کاردەکات. دامەزراوەی راند تایبەت

بەلێکۆڵینەوەیەو یەکەم دامەزراوەیە کە نازناوی دامەزراوەی راوێژکاری لە وڵاتدا پێدراوە. کۆمپانیاکە بەئەرکی سەرەکی خۆیەوە ناوەستێت کە تەکنیکی سەربازی بوو، بەڵکو دەستدەکات بەهەنگاونان بەرەو بوارەکانی فێرکردن‌و چاودێری تەندروستی‌و ئابوری جیهانی‌و چەند پرسێکی تریش. شایانی باسە لەهەمان ئەو کاتەی کۆندی کاری لەو کۆمپانیایەدا دەکرد، بێرنت سکۆکرۆفتیش کاری لە ئەنجوومەنی کارگێری دامەزراوەکەدا دەکرد.

لە ساڵی ۱۹۹۷دا کۆندی پەیوەندیدەکات بەئەنجوومەنی کارگێری دامەزراوەی هیوڵیت، کە کۆمپانیایەکی جیا بوو لەو دامەزراوەی هیوڵیت باکاردەی پێشتر کاری تێداکردبوو. دامەزراوەی هیوڵیت بڕی ۱۲۰ ملیۆن دۆلاری ئەمەریکی بەشێوەی بەخشش دەدات بەو رێکخراوانەی ئەرکیان پێشکەشکردنی پرۆژەی پۆزەتیڤە بۆ کۆمەڵگا. کۆندی وەك ئەندامێکی ئەنجوومەنی کارگێری یارمەتیدەر بوو لەدانانی بودجەو بڕیاردان لەسەر وەبەرهێنان‌و پێداچوونەوەی کارەکانی ئەو دامەزراوانەی پشتگیرییان لە دامەزراوەی هیوڵیتەوە وەردەگرت، هەروەها لە ئەرکێکی تریشدا بۆ ئەنجوومەنەکە بەشداریدەکرد ئەویشهەڵبژاردنی سەرۆکی دامەزراوەکەبوو.

دەستەی هەڵبژاردن پۆڵ برێست بۆ ئەم پۆستە کاندیددەکات، برێست کە راگری پەیمانگای ماف بوو لە زانکۆی ستانفۆرد دەکرێتە سەرۆکی دامەزراوەی هیوڵیت. بەمەش پۆڵ توانی ببێتە نزیکترین هاوکارو هاوڕێی کۆندی. پۆڵ دەڵێت: "شارەزایی زۆری کۆندی، لەبەشی نێودەولەتی دامەزراوەکەدا زیاتر دەرکەوت. کۆندی لەو بارەیەوە گرنگیپێدانی خۆی دەرخست‌و بەتایبەت لەو بوارانەدا یارمەتی پێشکەش بەدامەزراوەکان دەکرد، بەڵام پێویست بوو لەسەریشی وەك ئەندامانی تری ئەنجوومەنی کارگێری تاووتوێی پرسەکانی تریش بکات". شایانی باسە ئەنجوومەنەکە ساڵی چوار جار کۆدەبوویەوە.

لە ساڵی ۱۹۹۱ بۆ ۱۹۹۳ کۆندی لە ئەنجوومەنی ئەمینداران وەقفی نەتەوەیی بۆ کارە مرۆڤایەتییەکان کاریکردووە کە ئاژانسێکی فیدراڵی بوو و بەخششی پێشکەش بەدامەزراوەی کولتوری‌و لێکۆڵەران دەکرد. کاتێکیش پەیوەندیدەکات

بە ئەنجوومەنی حاكمانی سانفرانسیسكۆ سیمفۆنییەوە، كۆندی دەبێتە یەكێك لە كەسایەتییە رۆشنبیرییە دیارەكانی ئەو شارە.

بەئامانجی كاركردن لە ئەنجوومەنی ئەمینداران كە باڵی بنچینەیی كارگێڕی زانكۆی نۆتەردام بوو، كۆندی لەسەرەتای ساڵی ١٩٩٤دا بەشێوەیەكی پچرپچڕ واتە سێ جار لە ساڵێكدا، دەگەڕێتەوە زانكۆكە. كۆندی پاش ئەوەی پێشتر لە ئەنجوومەنی راوێژكاری سەر بەكۆلێژی هونەرو ئادابدا كاریكردبوو، دواتر بۆ ئەندامێتی ئەنجوومەنەكە كە ٣٥ كەس لەخۆدەگرێت هەڵبژێردرا. لەراپۆرتێكدا كە **رۆژنامەی رەشپێستەكان بۆ خوێندنی باڵا** لە ساڵی ٢٠٠٠ دا بڵاویكردووەتەوە، ئاماژە بەوە دراوە كە زانكۆی نۆتەردام لەهەموو ئەو زانكۆ گەورانەی تر كە لێكۆڵینەوەی رۆژنامەكە گرتبوونیەوە، ئەمینداری رەشپێستی زیاتری تێدایە. راپۆرتەكە ئاماژەی بەوە دابوو كە ئەنجوومەنی ئەم زانكۆیە حەوت ئەندامی رەشپێستی لەخۆگرتووە كە یەكێكیان كۆندییە. لە ساڵی ١٩٩٥دا زانكۆكە داندەنێت بەسەركەوتوویی كۆندیو پلەی دكتۆرای فەخری پێدەداتو دواتریش داوای لێدەكات وتاری ئاهەنگی دەرچوونی پۆلە كۆتاییەكانی ئەو ساڵە پێشكەشبكات. دوو ساڵ پاش ئەوەش زانكۆی ناوبراو جارێكی تر رێزلێنانێكی تری پێدەبەخشێت ئەویش ئەوەبوو كە ناوی نا نموونەیەكی نەتەوەیی بۆ راژە فێركارییەكان لە ئەمەریكادا. كۆندی ئەم رێزلێنانەی لەكاتێكدا پێدرا كە زانكۆكە سەرقاڵی هەڵمەتێكی گەورەی كۆكردنەوەی كۆمەك بەخشین بوو. هەر لەمیانەی ئەم هەڵمەتەدا، زانكۆكە فیلمێك بەناوی **نەوەكان: ئاهەنگەكانی نۆتەردام** بەرهەمدەهێنێت كە لەبەردەم دەرچوان (متخرجين) لەسەرتاسەری وڵاتدا نمایشكرا. تەوەری سەرەكی فیلمەكە باسكردن بوو لە چوار دەرچووی رۆتەردام كە بەشداریی كارایان هەبووە لە بوارەكانی فێركردنو كڵێسەو كۆمەڵگەدا.

كۆندی بڕوانامەی دكتۆرای فەخری لە نۆتەردام وەردەگرێت، دواتر لە ساڵی ١٩٩١دا زانكۆی مۆرهاوس نازناوی دكتۆری فەخری لە یاساكاندا پێدەبەخشێت. لە ساڵی ١٩٩٤یشدا زانكۆی ئەلاباما بڕوانامەی دكتۆرای لە ئادابی مرۆییدا پێدەدات. زانكۆی مۆرهاوس دوو ساڵ پاش شەڕی ناوخۆی ئەمەریكا دامەزراوەو بەكۆنترین

زانکۆی رەشپێستەکان لە وڵاتدا لەقەڵەم دەدرێت، زۆربەی خوێندکارەکانی ئەم زانکۆیە نێرینەو رەشپێستن‌و لیستی دەرچووەکانی ئەم زانکۆیە چەندین کەسایەتی بەناوبانگ لەخۆدەگرێت لەوانە مارتن لۆسەر کینگی کوڕ، پاڵەوانی پێشووی ئۆلۆمپیات ئیدوین موسیس، دەرهێنەری فیلم سبایك لی، ئەکتەری بەناوبانگ ساموێل ئێل جاکسۆن. ئەو رێزلێنانەی زانکۆی ئەلاباما بە کۆندی بەخشی گوزارشتی لەو پێشکەوتنەی وڵات دەکرد کە لەبواری تایبەتی تێکەڵکردنی رەشپێست‌و سپیپێستەکاندا بەدیهاتبوو، لەبەرئەوەی لەسەرەتاکانی شەستەکانی سەدەی رابردوودا کاتێك جۆن‌و ئەنجیلینا دەیانویست بەردەوامبن لەخوێندن، ئەم زانکۆیە سیاسەتی جیاکاریی نەژادی جێبەجێدەکرد.

هەڵبژاردنی کۆندی وەك ئەندامی ئەکادیمیای ئەمەریکی بۆ هونەرو زانست لە بەهاری ساڵی ١٩٩٧دا، سەرکەوتنی لەبواری زانکۆییدا دووپاتکردەوە. ئەم رێزلێنانە دەدرێت بەو کەسانەی پشکی دیاریان لە بوارەکانی زانست، لێکۆڵینەوە، پرسە گشتییەکان‌و هونەردا، هەبووە. کۆندی یەکێکبوو لەو یانزە مامۆستایەی بۆ ئەندامێتی ئەو ساڵەی ئەکادیمیاکە کاندیدکرابوون. ساڵی دواتر گۆڤاری چەینج کە وتەبێژی یەکێتی ئەمەریکی بۆ فێرکردنی باڵایە، کۆندی بەئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردە لاوەکانی ئەکادیمیای ئەمەریکی هەڵدەبژێرێت، دواتر پاش ئەوەی مینحەیەکی لێکۆڵینەوە کە ماوەکەی سێ ساڵ بوو، پێدەدرێت دەگەڕێتەوە بۆ ستانفۆردو پەیوەندی بە دامەزراوەی هۆڤەر، دەکاتەوە. ئامانجی ئەم مینحەیە پشتگیریکردنی پرۆژەکانی لێکۆڵینەوە بوو، هاوکات کۆندی لەوانەوتنەوە بۆ بەشەکانی زانستە سیاسییەکان بەردەوام دەبێت.

پاش کۆتاییهاتنی کارکردنی لە کۆشکی سپی لەمیانەی ئیدارەی بوشی باوکدا، پلەوپایەی کۆندی لە جیهانی کۆمپانیا گەورەکان‌و زانکۆو جیهانی رۆشنبیریدا بەهێزتردەبێت. لە ئایاری ١٩٩٣دا کە تەمەنی ٣٨ ساڵ بوو، کۆندی پلەکەی بەرزدەکرێتەوەو لە زانکۆی ستانفۆرد دەبێتە پرۆفیسۆری زانکۆ. هاوکات کۆبوونەوەیەك بەمەبەستی تاووتوێکردنی دامەزراندنی پۆستێکی نوێ لە زانکۆکە ئەنجامدەدرێت، ئەم پۆستە بەیەکێك لەباڵاترین پۆستەکانی زانکۆ

دادەنرێت‌و لە زۆربەی زانکۆ سەرەکییەکاندا ڕێگەخۆشکەرە بۆ بەدەستهێنانی پۆستی سەرۆکایەتی زانکۆ. پاش تێپەڕبوونی مانگێک بەسەر پلە بەرزبوونەوەی کۆندی بۆ پۆستی پرۆفیسۆر، پەیوەندییەکی تەلەفۆنی لە گێرهارد کاسپەرەوە پێدەگات کە سەرۆکی زانکۆی ستانفۆرد بوو. کۆندی‌و گێرهارد پێکەوە گفتوگۆی زۆر لەبارەی پەرەپێدانی زانکۆوە ئاڵوگۆڕدەکەن، هەردووکیان گرنگیدانێکی هاوبەشیان بۆ کۆلێژی زانستە سیاسییەکان هەبوو. بەشێکی ئەو گرنگیدانەی گێرهارد بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە پێش ئەوەی پۆستی راگری زانکۆی ماف لە شیکاگۆ وەربگرێت، دوو ساڵ وەك پرۆفیسۆری یاریدەدەر لەوانەی زانستە سیاسییەکاندا کاریکردبوو. ساڵی پێشتر لەکاتێکدا کۆندی لەچوارچێوەی لیژنەی لێکۆڵینەوەی سەرۆکایەتیدا سەردانی شیکاگۆی کردبوو، وەك کاندیدی ئەم پۆستە، گێرهارد دەبینێت. لەو کاتەدا گێرهارد پۆستی بەڕێوەبەری زانکۆی شیکاگۆی هەبوو کە دووەم گرنگترین پۆستە لە زانکۆکەداو بەرپرسی باڵای بودجەو فێرکردنی زانکۆیی بوو و بەرپرسێکی راستەوخۆی بەردەم سەرۆکی زانکۆ بوو. لەیەکەم دیداریدا لەگەڵ کۆندی، گێرهارد هەست بەوە دەکات کە یەکێکە لەدیارترین ئەکادیمیستەکان کە لەژیانیدا بینیونی. ئەم پیاوە دەڵێت: "بەبەهای زانکۆیی‌و مەودای فکری‌و ڕەوانبێژی کۆندی، زۆر سەرسام بووم".

لەو ڕۆژەی مانگی تەموزی ١٩٩٣و پاش تێپەڕبوونی ساڵێك لەسەر یەکەم دیدار، کۆندی بانگهێشتنامەیەکی لەلایەن گێرهاردەوە بۆ کۆبونەوە لە نووسینگەکەی، پێدەگات. هیچ هۆکارێك لەلای کۆندی نەبوو کە ببێتەهۆی دروستکردنی ئەو بڕوایەی کە ئەم کۆبوونەوەیە لەتەنها هەلێك بۆ قسەکردن لەسەر بڕیارێك لەبڕیارەکانی لیژنەی راوێژکاریی، زیاتر بێت یان کارەکە پەیوەندی بەپرسێکی کارگێڕییەوە هەبێت، بەڵام دواتر هەستدەکات ئەم کۆبونەوەیە دەتوانرێت بەهەموو شتێك جگە لە کۆبوونەوەی ڕۆتینی، ناوبرێت.

گێرهارد دەڵێت: "بەپێچوپەنا نەچوومە ناو ناخی باسەکەوە، پێم وت: کۆندی دەمەوێت ببیتە بەڕێوەبەری داهاتووی زانکۆ، بێدەنگییەکی راستەقینە باڵی بەسەردا کێشا"

ئـەم پێشـنیارە زۆر بەرپرسـیارێتی بـۆ کۆنـدی لـەخۆگرتبوو. ئەگـەر ببێتـە بەڕێوەبـەری زانکۆکـە دەبێتـە یەکـەم کەسـی رەشپێسـتو یەکـەم ژنـی گـەنج کـە بەدرێژایی مێژوو ئەم پۆستە بگرێتەدەست. ئـەو کاتـە کۆنـدی تەمـەنی ٣٨ سـاڵان بوو، ئەمەش مانای ئەوەیە کە بەلایەنی کەمەوە ٢٠ ساڵ لەو کەسانەی پێش ئـەو، ئەو پۆستەیان وەرگرتووە، گەنجترە. کۆندی بەمە دووەم بەرزترین پۆستی زانکۆکـە دەبات بەڕێوە، ئەمەش مانای‌وایـە کـە بـازدان بەسـەر پۆسـتە باوەکـانی پـێش ئـەم پۆستەدا دەنێت وەك کورسی پرۆفیسۆرو پۆسـتی راگـری کۆلێژ. ئـەم پۆسـتە مانـای ئەوەشە کە کۆندی دەبێتە بەرپرسی تەواوی بودجـەی سـاڵانەی زانـکۆ کـە دەگاتـە ملیارێـك و ٥٠٠ ملیـۆن دۆلاری ئەمـەریکی بـەبێ ئـەوەی پێشـتر هـیچ ئـەزموونێکی لـەدارایی کۆلێژەکانـدا هـەبێت. بـەم شـێوەیە کۆنـدی بـاڵاترین پۆسـتی ئـەکادیمی لەزانکۆکەدا بەدەستدەهێنێتو دەبێتـە بەرپرسـیاری ئـەو بڕیارانـەی پەیوەنـدییان بەو سیاسەتانەی زانکۆوە کەکاریگـەرییان لەسـەر دەسـتەیەکی فێرکـاریی پێکهاتوو لە ١٤٠٠ کەس، هەیـە. سـەرەڕای ئـەوەش گێرهـارد بـڕوای وابـوو کۆنـدی بەباشـترین شـێوە کارەکـانی رادەپـەڕێنێت. گێرهـارد دەڵێت: "دەمزانـی کـە ئـەم دامەزراندنـەی کۆندی هەنـدێك مشـتومڕ دروسـتدەکات، چونکە زانکۆکـان پێشـبینی ئـەوە دەکـەن ئەو کەسەی ئەم پۆستە دەگرێتەدەسـت خـاوەنی تۆمـارێکی دیـاریکراوی راژە بێـت، بۆ نموونە وەك ئەوەی راگر یان سەرۆکی بەشێك بێت لـە زانـکۆ....بـەڵام بـڕوام زۆر بەهێزبوو کە کۆندی خاوەنی توانایەکی باڵایە لەو بوارەدا".

کاسـپەر سـەرنجدەدات زۆریـەی ئـەو مشـتومڕانەی لـەبارەی دامەزراندنەکـەی کۆندییەوە وروژێندران نەبەهۆی ئیتنی کۆندییەوە بوون، نەبەهۆی ئـەوەوە بـوون کەژنـە، نەلەبـەر ئـەوە بـوون کـە خـاوەنی شـارەزایی پێویسـت نیـە، بـەڵکو زیـاتر لەبەرئـەوە بـوون کـە لەکاتێکـدا دیموکراتـەکان زۆربـەی پۆسـتە باڵاکـانی زانـکۆ ئەمەریکییـەکانیان لەدەسـتدابوو، ئـەم سـەریە کۆمارییەکانـە. هەنـدێك لـە ئەنـدامانی دەسـتەی وانەوتنـەوە نیگـەرانی خۆیـان لـەوە نیشـاندەدەن کـە رەنگـە بـیروڕا سیاسـیو کۆنـەپارێزەکانی کۆنـدی کاریکاتەسـەر پرۆسـەی بڕیـاردان لـە زانکۆکـەو بـەوەش بـەرەو راسـتڕەویی ببـات. لـەوەڵامی ئـەم مەترسـییانەدا کۆنـدی

رایگەیاند بە هیچ شێوەیەك ناهێڵێن بیروڕا سیاسییەكانی رۆڵیان لەپۆستەكەیدا هەبێت.

كۆندی كاتێك ئەم پۆستەی وەرگرت، زانكۆی ستانفۆرد وەك سەرجەم زانكۆكانی تر بەقۆناغێكی هێندە سەختدا تێپەڕدەبوون بەشێوەیەك ناچاردەبوون بەهۆی سستبوونی رەوڕەوەی ئابوورییەوە، بودجەیان كەمبكەنەوە. بەهۆی ئەو زەمینلەرزەیەی لەئۆكتۆبەری ١٩٨٩، ناوچەی دورگەی هەژاندو بووەهۆی زیانگەیاندنێكی زۆر بە ٢٠٠ بینای زانكۆكە، ئەم زانكۆیە ناچاردەبێت بۆ چاككردنەوەی ئەو زیانانە رووبەڕووی خەرجییەكی زۆر ببێتەوە كە دەگەیشتە ٢٠٠ ملیۆن دۆلاری ئەمەریكی. كاتێك كۆندی پۆستی بەڕێوەبەری زانكۆكە دەگرێتەدەست، بیست ملیۆن دۆلاری ئەمەریكی كورتهێنانی بودجەی زانكۆكەی هەبوو. پاش وەرگرتنی ئەم پۆستە، كۆندی دەڵێت:"زانكۆی ستانفۆرد وەك زانكۆكانی تر داینەمۆی گۆڕانكارییە، پێم وایە كەسێكی بەختیارم كە هەڵێكم دەستكەوتووە بۆ دارشتنی وەڵامدانەوەی ئەمەریكا بۆ ئەو روداوە نائاسییانەی شەوی سارديان كۆتاییپێهێناوە، جێی شانازیمە كە سەرۆك كاسپەر سەبارەت بە بەڕێوەبردن‌و رووبەڕووبوونەوەی ئەو كۆسپانەی دێنەبەردەم زانكۆی ستانفۆرد، متمانەی بە تواناكانم هەیە". كۆندی باس لە هۆكارێكی تریش دەكات كە بەهۆیەوە ئەم پابەندبوونەی لەئەستۆگرتووە، ئەویش ئەو سەرسامییە قولەیە كە بەرامبەر بەو زانكۆیە هەیەتی كە ساڵ دوای ساڵ بەهێزتر دەبێت. كۆندی دەشڵێت:"پێش دوو ساڵ لەمەوبەر كاتێك بڕیارمدا بەگەڕێمەوە بۆ زانكۆكە، ئەو كارەم بە پابەندبوون‌و قبوڵكردنێكی لێوانلێو لە ئازادی بیروڕاوە ئەنجامدا كە لەلایەن زانكۆكەوە رێگەی پێ دراوە".

بەهۆی دامەزراندنی لەم پۆستە نوێیەدا كۆندی گۆڕانكاری لەپلانە هاوینەكانیدا ئەنجامدەدات. رۆژنامەی نیویۆرك تایمز باس لەوە دەكات كە پێشتر كۆندی بەمەبەستی ئەنجامدانی چەند لێكۆڵینە وەیەك بۆ دانانی كتێبێك، پلانی دانابوو بۆ ئەنجامدانی گەشتێكی چوار هەفتەیی بۆ كێڵگە نەوتییەكانی كازاخستان. كۆندی ئەوەی لەلا روونبووەوە كە پلانەكانی لە كاركردن وەك

بەڕێوەبەری کۆمپانیای شیفرۆن پێچەوانەی پرۆگرامە ئەکادیمییەکانیەتی، بەهۆی ئەمەوە ئەم گەشتەی هەڵدەوشێنێتەوە تا هەوڵەکانی خۆی بۆ پرسی دانانی بودجەیەك بۆ زانکۆکە تەرخانبکات. کۆندی پێشتر بودجەی ملیار دۆلاریی دانەنابوو، پێویستبوو لەسەری کار بۆ کەمکردنەوەی کورتهێنانی دارایی بکات کە ئەمەش وای پێویست دەکرد ژمارەی کارمەندو بودجە کەمبکاتەوە، ئەمەش دەبووە هۆی ئەوەی لەچەند ئاستێکی زانکۆدا کەسێکی خۆشەویست نەبێت. کۆندی بەوە دەناسرێت کە پەیداکردنی بنکەی جەماوەری یەکێك نییە لەبەرنامەکانی‌و هەست بەپێویستی بوونی هەندێك دژیەکیی دەکات لەبیروبۆچووندا لەپێناو ئەوەی زانکۆکە بگەیەنێتە رەوشێکی تەندروستی داراییەوەو لەو کێشانە نەدەترسا کە کەمردنەوەی قەبارەی کۆلێژەکان‌و فەرمانبەران دروستیدەکردن. کۆندی دەڵێت: "پێشتر بەخوێندکارەکانم وتبوو، ئەگەر بینیتان ئەوانەی هاوڕێیەتیان دەکەن لەهەموو شتێکدا هاوڕاتان بوون، ئەوە بزانن کە ئەو کەسانە گونجاو نین بۆتان".

هەندێك کەس لە زانکۆکە پێیان وابوو رزگاربوون لە کورتهێنانی بودجە خەوێکی خەیاڵییەو بەدیهاتنی مەحاڵە، بەڵام کۆندی چەند مانگی کەمی دواتری بۆ دارشتنی ستراتیژێك تەرخانکرد کە لەمیانەی یاداشتێکدا لەمانگی نۆڤەمبەری ١٩٩٣دا پێشکەشی راگرو بەڕێوەبەرەکانی کرد. پلانەکە داوای کەمکردنەوەی بودجەی کۆلێژەکان‌و ئەو خزمەتگوزارییانەی پێشکەش بەخوێندکاران دەکران‌و کەمکردنەوەی هەندێك خزمەتگوزاری ترو خستنەسەریەکی ئەرکەکانی هەندێك لە فەرمانبەرەکانی دەکرد. لەمیانەی دیدارێکیدا لەگەڵ رۆژنامەی زانکۆکە، خوێندکاران دڵنیادەکاتەوە کە زانکۆکە لە قەیرانەکە رزگاری نەبووە، بەڵام ماندونەناسانە هەروەك دامەزراوەکانی تری وڵات، بۆ گەیشتن بەچارەسەر کاردەکات. لەو دیدارەدا کۆندی دەڵێت: "لەڕاستیدا بیرم لەوە نەکردۆتەوە کەئەم قەیرانە وەك قەیرانی بودجە سەیربکەم. پێم‌وایە پێویستە لەسەرمان لەم ساڵانەی نەوەدەکاندا کاروبارەکانمان رێکبخەین، هەموو دامەزراوەیەکی ئەمەریکی پێویستە هەنگاوی لەوەی ئێمە بنێت".

هاوکاری کۆندی، کویت پلاکەر دەڵێت: "بیروباوەڕێکی کلاسیکی باوبوو کە مەحاڵە ئەوە بکرێت.... و کورتهێنان بووەتە بەشێك لە پێکهاتەی زانکۆکەو پێویستە لەگەڵیدا بگوزەرێین، بەڵام کۆندی دەڵێت: "نەخێر! لەماوەی دوو ساڵدا دەتوانین لەگەیشتن بەرێککردنەوەی بودجەدا سەرکەوتن بەدەستبهێنین". کارەکە پێویستی بەچەند بڕیارێکی سەخت هەبوو، بەڵام هەولەکان سەرکەوتنیان بەدەستهێناو ئەوانەی پشتگیری داراییان دەکرد گەیشتنە ئەو بڕوایەی کەخودی زانکۆکە دەتوانێت بودجەکەی رێکبکاتەوە، بەڵکو لەوەش زیاتر دەتوانێت دەستکەوتی دارایی زیادەش بۆ خۆی بەدەستبهێنێت". پلانەکە چەندین بڕیاری سەختی لەخۆگرتبوو لەوانە دەرکردنی چەندین کەس کە کارێك بوو کۆندی زۆری لێ دەترسا، بەڵام هاوکات لەپێناو گۆڕینی رێڕەوی بودجەدا، زۆر بەپێویستی دادەنێت. لەمبارەیەوە دەڵێت:"بەهۆی ئەو کاریگەرییانەی گۆڕانکارییەکە دەیکردە سەر ژیانی خەڵك هەمیشە هەستم بەغەمباریی دەکرد. هەوڵمدا ئەوەندەی لەتوانامدا بێت کاریگەرییەکانی گۆڕانکارییەکە لەسەر ژیانی ئەو کەسانەی ناچاربووم دەریانبکەم، کەمبکەمەوە. جاری واهەیە پێویستە لەسەرت بڕیاری سەخت بدەیت، هەروەها پێویستیشە لەسەرت لەبەردەوامبوونی سەرکەوتنی ئەو بڕیارە سەختانە، دڵنیا بیت".

بەهیچ شێوەیەك ئەم ئەرکەی ئاسان نەبوو و زۆرجاریش دڵخۆشکەر نەبوو. کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت:"لەدوو ساڵی یەکەمدا ئەو کارانەی کە دەمتوانی رەزامەندییان لەسەر نیشان بدەم، کەمبوون. پێویستبوو لەسەرمان یەکە کارگێڕییەکانی چەند کۆلێژێك رێکبخەینەوە، دەرکردنی فەرمانبەر کارێکی سەختەو بێگومان دڵخۆشکەر نییە". کۆندی هەستدەکات دەرکردنی چەند بڕیارێکی روونو پاراستنی رێڕەی ئەم بڕیارانە زۆر لەوەی کارەکان بۆ ماوەی چەندین مانگو هەفتە وەك خۆیان جێبهێڵدرێن، سودمەندترەو شانازی بەوەشەوە دەکات کە ژنێکە توانای بڕیاردانی سەختی هەیە. لەمبارەیەوە دەڵێت: "پێم وایە مرۆڤ پێویستە سەبارەت بەهەندێك کاروبار یەکلاکەرەوە بێت، بەبڕوای من خەڵك بیستنی وشەی نەخێر لەوەلامنەدانەوە بەباشتر دەزانێت"

جگە لەکورتهێنانە داراییەکە، سێبەری هەورێکی رەش باڵی بەسەر زانکۆی ستانفۆرددا کێشابوو کە هاوکات بوو لەگەڵ وەرگرتنی پۆستی بەڕێوەبەری زانکۆ لەلایەن کۆندییەوە. لەو کاتەدا زانکۆ سەرقاڵی لێکۆڵینەوە بوو سەبارەت بەزیادبوونی خەرجی ناڕاستەوخۆی زانکۆکە، ئەم خەرجیانەش بەشێکن لەو داراییەی بۆ تەواوکردنی هەزاران پرۆژەی لێکۆڵینەوە لەزانکۆکە کە لەلایەن وڵاتەوە پشتگیریدەکرا، بەکارهاتبوون. شایانی باسە پرۆژە فیدراڵییەکانی لێکۆڵینەوە بە دوو شێدەست لەبەخشش، پشتگیری دارایی دەکرێن: راستەوخۆو ناڕاستەوخۆ. جۆری یەکەمیان پێویستییەکانی تاقیگەو پێویستییەکانی ترو موچەی ئەو مامۆستایانەی کار لەسەر پرۆژەیەکی دیاریکراو دەکەن، لەخۆدەگرێت. تێچووە ناڕاستەوخۆکانیش خزمەتگوزارییە گشتییەکان، کەرەستەکانی کتێبخانەکان، پاراستنی بیناکان، بەکارهێنانی ئەو فەرمانبەرانەی پشتگیری پێشکەشدەکەن دەگرێتەوە، ئەمە جگە لەچەند بەندێکی تر کە ژماردنیان ئاسان نییە. زانکۆکەو حکومەت لەسەر دابینکردنی رێژەی ئەو کەرەستەو خزمەتگوزارییانە رێکدەکەون کە پێویستە بخرێنە چوارچێوەی خەرجییە راستەوخۆکانەوە. ئەو خەرجییە ناڕاستەوخۆیەی زانکۆی ستانفۆرد داوایکردبوو گەیشتبووە ٪٤٤ کە ئەم رێژەیەش لەهەموو رێژەکانی زانکۆکانی تر لەوڵاتدا بەرزتربوو. بەهۆی ئەمەشەوە ئەو مامۆستایەی ١٠٠ هەزار دۆلاری لەبەرامبەر پرۆژەیەکی لێکۆڵینەوەداوەردەگرت دەیتوانی ٧٤ هەزار دۆلاری تریش لەپێناو خەرجی ناڕاستەوخۆکاندا وەربگرێت، بەوەش بەهای بەخششەکە دەگەیشتە ١٧٤ هەزار دۆلار.

لە ساڵی ١٩٩٠دا نووسینگەی فیدراڵی کە چاودێری بودجەی لێکۆڵینەوەکان دەکات، بانگەشەی ئەوە دەکات کە ستانفۆرد ملیۆنەها دۆلاری لەسەر خەرجییە راستەوخۆکانی زیادبووە. ئەو پرۆسە چاودێرییە داراییەی کە دواتر ئەنجامدرا دەبێتە جێگرنگی میدیاکانو ناوبانگی زانکۆی ستانفۆرد توشی ناوزڕان دەبێت. چەندین پرۆسەی وردبینیکردنی ئاڵۆز لە ژمێریاریی زانکۆکەدا ئەنجامدەدرێن کە دەیان ژمێریار ئەنجامیدەدەنو جاری واش هەبوو بەشێوەیەکی کتوپر

ئەنجامدەردا. ئەم رەوشە ئەركى كۆندى زياتر دەكات، دواجار لە سالّى ١٩٩٤دا ئەم لێكۆڵینەوانە تەواو دەبن، بەڵام نەتوانرا هیچ فرتوفێڵێك بسەلمێنرێت. گێرهارد كاسپەر لە لێدوانێكى ئاشكرادا رايگەياند كە حكومەتى فيدراڵى گەیشتووتە ئەو ئەنجامەى "كە هيچ داوايەكى وەك فرتوفێڵ، كارى ناياسايى تر، يان خراپ پيشاندانى ئەو خەرجييانەى پەيوەندييان بەپێشكەشكردنى پسولەى تێچووە ناڕاستەوخۆكانەوە هەيە، لەدژى ستانفۆرد نييە".

كۆندى وەك بەڕێوەبەرى زانكۆ هەندێك بڕيارى مشتومڕناميز دەردەكات كە دەبنەهۆى چەند كاردانەوەيەكى نێگەتيڤو زياتر دەيكەنە ئامانجى رەخنەى توندەوە. ماوەى چەندين ساڵ بوو كە راپۆرتەكان باسيان لەوە دەكرد زانكۆكە پێويستى بەوە هەيە ژنى زياتر بهێنتە ناو دەستەى فێركارييەوەو ئەم راپۆرتانە ئاماژەيان بەوە دەدا كە چەند كۆلێژێك هەن بەهيچ شێوەيەك مامۆستاى ژنى بۆ دانەنراوەو ئيدارەى زانكۆكە جگە لەو بەڕێوەبەرە هيچ ژنێكى دانەمەزراندووە. لە ساڵى ١٩٩٧دا كۆندى دان بەوەدا دەنێت كە رەوڕەوەى پێشكەوتن لەم رووەوە زۆر خاوەو باس لەوە دەكات لە ساڵى ١٩٩٣دا رێژەى ژنان لە دەستەى فێركاريدا لەسەدا 15.8 بووە، بەڵام لە ١٩٩٦دا بۆ لەسەدا ١٧،٨ بەرزبووەتەوە، واتە رێژەكە بەرەو زيادبوون رۆيشتووە، بەڵام بەشێوەيەكى كەم. كۆندى لەم بارەيەوە دەڵێت:"روونو ئاشكرايە كە ئەمە بەناڕاستەى راست، پێشكەوتنێكى سستو جێگيرە، بەڵام پێداگريى لەوە دەكەمەوە كە ئەم ژمارانە بەشێوەيەكى زۆر زۆر زيادناكەن".

كۆندى لێكۆڵینەوە لەسەر كێشەكە دەكاتو دەگاتە ئەو ئەنجامەى كەكۆسپە سەرەكييەكە سستييە لە خولى پۆستە باڵاكانداو دەڵێت: "ئێوە دەبينن كە رێژەى گۆڕين لەدەستەى هەميشەيى فێركاريدا دەگاتە لەسەدا يەك تا دوو، لەمەشەوە زۆر بەئاسانى دەگەينە ئەو ئەنجامەى كە ئەگەر ژمارەى مامۆستاكان زيادنەكەين، بەسستى هەنگاودەنێين. ئەمە راستييەكى ماتماتيكييە، رەنگە هەندێك كەس حەزيان لەم راستييە ماتماتيكييە نەبێت، بەڵام هەروەك راستييەكى ماتماتيكى دەمێنێتەوە"

پلانــی هێنانــەناوەوەی ژنــانی زیــاتر بــۆ دەســتەی فێرکــاری، پێکهێنــانی ســندوقێکی تایبــەت بەپۆســتە نوێکــان لــەخۆدەگرێت. کاروبــاری ئــەم ســندوقە بەشـێوەیەك رێکدەخرێت کـە بـە باشـی لەگـەڵ ئـەو کاندیـدە ژنـە لێهاتووانـەدا بگونجێـت کـە بروانامـەکانیان لەگـەڵ پۆسـتەکانی تـردا نـەدەگونجا. لەمەشـدا لەلایـەن ئـەو کەسـانەی هەسـتیان دەکـرد کـە کۆنـدی هـەوڵی پێویسـتی بـۆ هەنگاونانە پۆزەتیڤەکە نەخستووەتەڕوو، رووبەڕووی چەندین رەخنە دەبێتەوە، هەرچـەندە خـودی خـۆی لـە هەنـدێك کۆبوونـەوەدا دان بـەوەدا دەنێـت کـە پۆسـتەکەی قـەرزاریاری ئـەو سیاسـەتی خستنەسـەرکارەیە کـە لەمیانـەی هەنگاونانـە پۆزەتیڤەکـەی سـاڵی ١٩٨١دا جێبـەجێکرا. کۆنـدی ئارەزوومەنـدی ئەوەنـەبوو ئـەو هەسـتە لای ژنـان دروسـتبکات کـە زانکـۆی سـتانفۆرد بـەبێ پشتبەسـتن بـە بروانامـەو لێهـاتوویی بەردەوامـدەبێت لـە پڕکردنـەوەی پۆسـتە بەتاڵەکان بـە خانمان، هەستیشـیکرد لایـەنی پـۆزەتیڤی پیشـاندانی پابەنـدبوون بەخستنەسـەرکاری ژنـان لـە رێگـەی دیـاریکردنی رێژەیـەك یـان ژمارەیـەکی دیـاریکراوەوە "زیـانی زیـاترە لـە قـازانجیو پێیوابـوو ئەمـەوا لـە خـەڵك دەکـات هەستبکەن لەبەر چەند هۆکارێکی نادروست دەکرێنە نامانج".

وەك خـاڵی دەسـتپێك کۆنـدی لەهەنـدێك حاڵەتـدا بـڕوای بەڕاسـتی ئـەو هەنگاونانە پۆزەتیڤە هەیـە، واتـە بـۆ نموونـەوەك حاڵەتەکەی ئـەو کـە چانسـی سەلماندنی خۆی لەماوەی ئەزموونیدا، پێدرا. پاش ئەم ماوە ئەزموونییە، کۆنـدی لەسەر ئەدای کارەکانی لە کۆلێژی زانسـتە سیاسییەکاندا، دەخرێتـە ژێـر فۆنـاغی حوکمـدانی تونـدەوە. سـەبارەت بـەم ماوەیـە کۆنـدی دەڵێت:"ئەگـەر بەشـێوازی گونجاو جێبەجێبکرێت، هەنگاونانی پۆزەتیڤ دەتوانێت ببێتـە یاریـدەدەرێکی زۆر بـاش". کۆنـدی خـۆی بەناچـار نـەدەزانی ژمـارەو رێـژەی دیـاریکراو یـان چـەندین سیاسەتی گشتگیری هەنگاونانە پۆزەتیڤەکە، لەزانکۆکەدا جێبەجێ بکات.

پـــاش ئـــەوەی کۆنـــدی پشـــتگیری بڕیـــاری راگرێکـــی زانکۆکـــە دەکـــات بەجێگیرنەکردنی کـارین سویسـلاك لەپۆسـتەکەیدا، هەڵوێسـتەکانی بەڕێوەبـەری زانکـۆ جـارێکی تـر دەبێتـە جێبایـەخی لاپـەڕە یەکەمـەکانی بڵاوکـراوەی زانکـۆی

ستانفۆرد. چەندین خوێندکاری تورە لەناو حەوشەی زانکۆکەدا خۆپیشاندان سازدەکەن، بەلام کۆندی هەڵوێستەکەی ڕووندەکاتەوەو دەڵێت ڕاگر لەجۆری پێشمەرج و لێهاتوویی دەستەی فێرکاری بەرپرسە لەبەرئەوە پشتگیری بڕیارەکەی کردووە. جێی باسە بەڕێوەبەری زانکۆو ئەنجومەنی ڕاوێژکاری زانکۆکە پیاچوونەوە بەبڕیارەکانی جێگیرکردنی فەرمانبەردا دەکەن ئەمەش بۆ دڵنیابوون لە پەیڕەویکردنی ئەو شێوازە ڕاستانەی دڵنیابوون لە جێگیرکردن و دڵنیانەبوون لێی، لەیەکتر جیادەکەنەوە. کۆندی لەڕوونکردنەوەکەیدا دەڵێت سەرجەم شێوازە پەیڕەوکراوەکان لەسەر کەیسەکەی سویسلاك ڕاست و دروستبوون. دەشڵێت: "دەستەی فێرکاری جێگیرکردن دەدات بەو کەسانەی لەڕووی نیشتمانییەوە توانیویانە سەرکەوتن لەلێکۆڵینەوەو فێرکردندا پیشانبدەن. پێودانگەکان لێرەدا زۆر سەختن، پێویستە ڕاگر بڕیاری ئەوە بدات کە ئایا ئەم پێودانگانە هەبوون و لەسەرجەم ناوەندەکانی زانکۆکەدا جێبەجێدەکرێن. دەنگدانی کۆلێژەکان ئەگەرچی نهێنیش بێت، ناتوانێت لەم بوارەدا بەسەر ڕۆڵی ڕاگردا زاڵبێت" کۆندی دەشڵێت هەنگاونانە پۆزەتیڤەکە لەم قۆناغەدا سوودمەند نییە، پاشان بەڵگەنامەیەکی دیاریکردنی سیاسەتی زانکۆی ستانفۆرد وەك بەڵگەدەهێنێتەوە کە لە ساڵی ١٩٨٥دا نووسراوە. ئەم بەڵگەنامەیە باس لەوە دەکات کە گۆڕانکاری پۆزەتیڤ پەیوەندی بەو کاتەوە هەیە کە زانکۆکە بەدوای پرۆفیسۆری یاریدەدەردا دەگەڕێت و پەیوەندی بەکاتی پێداچوونەوەی جێگیرکردنی دامەزراندنی پرۆفیسۆرەکانەوە نییە. کۆندی پێشتریش لەکۆبوونەوەکانی ئەنجومەنی باڵای زانکۆکە سەبارەت بە پێویستی دامەزراندنی ژنانی زیاتر لەدەستەی فێرکاریدا ئەوەی ڕوونکردبووەوە کە بەپێی سیاسەتی نەگۆڕی زانکۆکە گۆڕانکاری پۆزەتیڤ تەنها وەك خاڵی دەستپێك بەکاردەهێنرێت.

هەر ئەو کاتەی کۆندی پۆستی بەڕێوەبەری زانکۆکەی بەڕێوەدەبرد، بابەتێکی مشتومڕئامێزی تر سەرهەڵدەدات کە ئەویش پەیوەندی بەپرۆگرامێکی بنچینەیی نوێوە بوو بەناونیشانی پێشەکییەك بەرەو بابەتە مرۆییەکان کە چەند ڕیفۆرمێکی خستەناو ئەو شێوازو ناوەڕۆکەی لەوتنەوەی وانە مرۆییەکان

لە ساڵە یەکەمینەکاندا بەکاردەهێنران. ئەم پرۆگرامە نوێیە کە لە ساڵی ۱۹۹۷دا دەستپێکرد، شوێنی ئەو پرۆگرامە کۆنەی گرتەوە کەناوی **کلتورەکان، ئایدۆلۆژیاکان و بەهاکان** بوو، بەڵام هاوکات فراوانبوونێکی دا بە پرۆگرامی بەرنامەی فرە کلتورەکان. پرۆگرامی نوێی مرۆییەکان چەند پلانێکی خوێندنی نوێی لەخۆگرتبوو لەوانە پرۆژەی کارلێککردنی ئینتەرنێت، ئەمە سەرباری ئەو پرۆژانەی کە خوێندکاران بەکۆمەڵ جێبەجێیان دەکەن و شوێنی ئەزموونە کۆتاییەکان دەگرنەوە. هەوڵەکانی بەڕێوەبەرو سەرۆکی زانکۆ لەپێناو پێکهێنان و پشتگیریکردنی پرۆگرامە نوێکە دەخرێنەگەڕ بەو هیوایەی خوێندکاری زانکۆیی زیاتر بۆ خوێندنی پرۆگرامە مرۆییەکان رابکێشێت. شایانی باسە تەنها ٪۱۲ی خوێندکارە زانکۆییە نوێکان گرنگییان بەخوێندنی زانستە کۆمەڵایەتییەکان، فەلسەفە، زمان، ئەدەب و تەنانەت هونەریش دەدا کە ئەمەش پێچەوانەی ئەوەبوو کە چەندین کۆلێژو ئیدارە هەوڵیان بۆ دەدا. پرۆگرامی **پێشەکییەك بەرەو بابەتە مرۆییەکان،** سەرەڕای چەند خولێك سەبارەت بەپرسی ئیتنیکی و جێندەری، چەند خوێندنەوەیەك سەبارەت بەکلتورە ناڕۆژئاواییەکان لەخۆدەگرێت.

کۆندی پشتگیری سروشتە فرەکلتورەکەی پرۆگرامە نوێکە دەکات و رایدەگەیەنێت کە چیرۆکی شارستانیەتی ئەوروپی بەبێ ئەو کلتورانەی رووبەڕووی ئەم شارستانیەتانە بوونەتەوە، چیرۆکێکی ناتەواوە. دەڵێت: "ئەو بیردۆزەی کە هەرگیز بڕوام پێی نەبووە ئەوەیە کە دەڵێت لێکۆڵینەوەی شارستانیەتی ئەوروپی دوور لە لێکۆڵینەوەی هەموو ئەو شارستانیەتانەی کە یارمەتی پێکهێنانیان داوە، کارێکی راستە. مێژووی مرۆڤایەتی چیرۆکی پێکدادانی شارستانیەتەکانە و ئەمەش بەشە گرنگەکەیەتی تێیدا... من هەرگیز لەو وتەیە تێناگەم کە دەڵێت پێویستە مرۆڤ تەنها فێری شارستانیەتی ئەوروپی بێت".

گۆڕانکارییەکان لەپرۆگرام و شێوازی وانەوتنەوە ئەنجامدران، ئەمەش بەرهەمی هەوڵێکی گشتی بوو کە گرنگترینیان لیژنەیەکی دروستکراو لەدەستەی وانەوتنەوە بوو، ئەم لیژنەیەش لەلایەن رایسی بەڕێوەبەرو کاسپەری سەرۆکی

زانکـۆوە پشــتگیری دەکــرا. پــاش دەســتپێکی ئــەم گۆڕانکارییانــە کۆنــدی دەڵێت:"پێموایــە ئــەو ئەزموونــەی خوێنــدکارانی ســاڵی یەکــەمو دووەم لێــرە دەیبینـن ۱۸۰ پلـە لـەوەی پێشـوو جیـاوازە. ئێسـتا زیـاتر بەریەککـەوتن لەگـەڵ ئەندامانی دەستی فێرکاریدا رودەدات، ئاڕاستەیەکی زیـاتر بـۆ کـارکردن لەشـێوەی گرووپی بچوکدا بەدیدەکرێت، هەروەها ئاڕاستەیەکی گـەورەتر بـەرەو لێکۆڵینـەوە هەیە"

هــەر لەوکاتــەی کۆنــدی بەڕێوەبــەری زانکۆکــە بــوو، کێشــەیەکی تــری مشــتومڕئامێز ســەری هەڵـدا ئــەویش کــەمیی شــوێنە دیاریکراوەکـان بـوو بـۆ خوێنـدکارانی سـاڵی دەرچـوون. لـە ئایـاری ۱۹۹۸دا هـەزار خوێنـدکار لـەدژی کـەمی شـوێنی نیشـتەجێبون، لەحەوشـەی زانـکـۆدا خۆپیشـاندانێك رێكدەخـەن، سـەد کەسی تر بۆ ماوەی شـەوێك لـە کوادرانگڵ چـادر هەڵدەدەنو تێیـدا دەمێننـەوە. پێشتر زانکۆکە بەبیانوی کەمی شوێنەوە داوای ۹۰۰ خوێندکاری ساڵی دەرچـوونی بۆ نیشتەجێبون لە حەوشـەی زانکۆکـەدا رەتکردبـووەوە. کۆنـدی رایدەگەیـەنێت کە زانکۆکە شوێنی نیشـتەجێبونی نـوێ دروسـتدەکات، بـەڵام ئـەم پرۆژەیـە پـاش بڕیار لەسەردانی، دوو ساڵی پێویستە. ئەم کێشەی نیشـتەجێبونە تـا ئـەو کاتـەی کۆندی پۆستەکەی رادەستی بەڕێوەبەری نوێی زانکۆکـە دەکـات، وەك کێشـەیەکی سەرەکی دەمێنێتەوە.

ســەرباری مشــتومڕەکانی پەیوەندیـدار بەپرســەکانی گۆڕانکـاری پـۆزەتیڤو پرۆگرامە فرەکلتورەکانو چەند پرسێکی تـر، کۆنـدی بـەهۆی دەسـتکەوتەکانی لـە بودجەی زانکۆدا رێزو پێزانینێکی بەرچاو، بەدەستدەهێنێت. لە ئایاری ۱۹۹٦دا لـە کۆبونەوەیەکی ئەنجوومەنی باڵای زانکۆکە رایدەگەیەنێت کە ستانفۆرد نەك هەر توانیویەتی لە کورتهێنانی دارایی دەرچێت بەڵکو ١٤ ملیۆنو ٥٠٠ هەزار دۆلاریشـی وەك پارەی یەدەگ پاشەکەوت کـردووە. وتیشـی: "ئەمـەش کارێکە کـە پێویسـتە زانکۆ شانازی پێوەبکات" کۆندی ئەم سەرکەوتنەش بۆ کەمکردنەوەی خـەرجیو زیادکردنی بەهای موڵکەکانی زانکۆو ئەو سەرکەوتنە نموونەییانە دەگێڕێتەوە کە لە هەڵمەتەکانی پشـتگیریکردنی داراییـدا بەدەسـتیان هێنـابوو. راشـیگەیاند:"من

شــانازی دەکــەم، لەبەرئــەوەی ئێســتا رەوشــی داراییمــان تەندروســتە"، هاوکــات لەگەڕانەوە بۆ داب و نەریتە کۆنەکان هۆشداریدەدات و دەڵێت:" زانکۆکـان لـەکاتی خۆشگوزەرانی و ئاسودەیی رێژەییانـدا، ئـارەزووی بـەردەوامبوون لـە فراوانبـوون و زیادکردنی کارمەندو وەستان لەبیرکردنەوە لە بەیەکەوەبەستنەوەی هەنـدێك لـە کەرتەکانیان، دەکەن". لـەم جۆرە حاڵەتانـەدا زانکۆکـان بەئەنقەسـت بـۆ نموونـە ئەو پۆستانە دادەنێنەوە کە پێشتر هەڵیانوەشاندبووەوە، ئەمەش فشارێکی نـوێ دەخاتەســەر بودجــە. کۆنــدی دەشــڵێت: "تاڕادەیــەکی زۆر لــەبوونی بەنــدۆڵێك دڵنیاین، لەبەرئەوە پێویستە زۆر توند بێت بۆ ئەوەی رێ بـەم بەندۆڵـە نـەدەیت جارێکی تر جۆلانێ بکات"

هەر لەکاتی کارکردنی وەك بەڕێوەبـەری زانـکۆ، کۆنـدی لـە وتنـەوەی وانـەی زانســتە سیاســیەکانیش بەردەوامــدەبێت. هــەروەك پابەنــدبوونی خــۆی بــە پیانۆژەنین نوێدەکاتەوەو بۆ ئەو مەبەستە پەیوەندیدەکات بەگرووپێکی ژەنـینی دەستەی فێرکارییەوە، هاوکات وانەی تایبەتی موزیك دەخوێنێت. کۆنـدی دەڵێت هاوکارێکی لە ستانفۆرد پێشنیازی بۆ کردبوو کە لەژەنینی موزیکدا بـەردەوامبێت. پۆڵ برێست دەڵێت: "کاتێك مـن راگـری کۆلێژی یاسـا بـووم، کۆنـدی بەڕێوەبـەری زانکۆ بوو". شایانی باسە پۆڵ کـە دەتوانێت ئـامێری کەمانچـە بـژەنێت، هاوکـات لەگەڵ دەستپێکردنی منداڵەکانیدا بەفێربوونی موزیـك، دەسـتیکردووە بـەموزیك ژەنین. پۆڵ دەڵێت: "نزیکەی مانگی جارێك بەڕێوەبەری زانکۆ لەگـەڵ راگرەکانـدا کۆدەبوویــەوە، پێشــتر بیســتبووم کــە کۆنــدی پیــانۆژەنێکی لێهــاتووە. جارێــك بەشـێکی پەیوەندیـدار بـە پیـانۆ، لـە چـوارینەی شـۆمان بـۆ پیـانۆ لەگـەڵ خـۆم دەبــەم. لەیــەکێك لەکۆبوونــەوە مانگانەکــەدا ئــەو بەشــە پێشــکەش بەکۆنــدی دەکەم و لێی دەپرسم: "ئەڵێی چی ئەم پارچەیە لێ بـدەین؟" کۆنـدی رەزامەنـدی دەردەبڕێت، هەربۆیە پێکەوە دەستمانکرد بەژەنینی چوارینەی پیانۆو بـۆ مـاوەی پێــنج ســاڵ بەشــێوەیەکی رێکوپێــك لــە پیــانۆژەنین، بــەردەوامبووین". والتــەر هیولێــت رۆڵــی ژەنیــاری ڤیۆلۆنســیل دەبینێــت، بــەلام کەمانچــەژەنەکان لەوانــە ئەندریا شاڤێز کە دەرچووی کۆلێژی ماڤ سەریە زانکۆی سـتانفۆرد بـوو، هـەروەها

پرۆفيسۆر كارين ليندبلۆم، لەكاتێكەوە بۆ كاتێكى تر گۆڕانكارييان بەسەردا دەهات.

پۆڵ دەڵێت:"كۆندى حەزى لەژەنينى چوارينەو پێنجينەكانى پيانۆ بوو و بەپيانۆژەنێكى نايابى چوارچێوەى گرووپ دادەنرێت". دەشڵێت: "هەميشە لەچوارينەكاندا وەرگرتن‌و پێدان هەيەو دەتوانيت بۆ نموونە بڵێيت :"تكايە لەم كۆپلەيەدا پەلە مەكە، يان تكايە بەشێوەيەكى نەرمتر موزيكەكە لێبدە"، كۆندى بەئاسانى وەڵامى ئەم سەرنجانەى دەدايەوە، خاوەنى گوێيەكى موزيكى نايابەو پيانۆژەنێكى ناوازەيە. هەميشە ژەنيارانى ئامێرە ژێدارەكان سكاڵاى بەرزيى دەنگى پيانۆ دەكەن، ئەم قسەيە جۆرێكە لە گاڵتەكردن، بەڵام كۆندى زۆر گوێى بەم رەخنەيەش دەدا، هەروەها خودى خۆشى رەخنەى دەگرت‌و تواناى كاركردنى لەچوارچێوەى گرووپدا هەبوو. ژەنيارێكى نايابى چوارچێوەى تيم بوو، پێم‌وايە مرۆڤ ئەگەر بيەوێت موزيك لەچوارچێوەى گرووپدا لێ بدات، پێويستە وەك ئەوبێ"

ئەم گرووپە چەند ئاهەنگێكى نافەرمى لە ماڵى ئەندامەكانيدا رێكدەخات‌و پێكەوە چێژ لەژەنينى سيانينەو چوارينەو پێنجينەكانى پيانۆى شۆمان‌و برامزو ئەوانى تروەدەگرن. ئەم ئاهەنگانە چانسى رێكخستنى ئاهەنگى ئاشكراو ژێر فشارى جەماوەر دروستدەكەن. كۆندى كارەكەى زياتر بەهەنەند وەردەگرێت هەربۆيە لە رێگەى گرووپێكى جيهانييەوە بە ناوى چوارينەى ژێدارى موێر، زياتر گرنگى بەژەنين دەدات. ئەم گرووپە واڕاهاتبوو لە چوارچێوەى گەشتە موزيكييەكانيدا بۆ باكورى ئەمەريكا، دەهات بۆ ستانفۆردو موزيكى لێدەدا. چوارينەى موێر لە ساڵى ١٩٨٠وەك تيمێكى چوارينەى نيشتەجێ لە پەيمانگاى زانكۆى بۆستن بۆ هونەر دامەزراوەو لە ساڵى ١٩٨١دا خەڵاتى نوامبێرگ بۆ موزيكى بەگرووپى بەدەستهێناوە. ئەم تيمە بەناوى جۆن موێر كە زانايەكى بوارى سروشت‌و دامەزرێنەرى يانەى سيرايە، ناونراوەو قازانجى تۆمارەكانيشى دەبەخشێتە رێكخراوە ژينگەييەكان.

کۆنــدی هاوڕێیەتییــەکی بــەتین لەگــەڵ گرووپــی چــوارینەی مــویّردا دروســتدەکات و لــەکاتی ســەردانی گرووپەکــەدا بــۆ ســتانفۆرد واڕاهــاتبوو کــە لەناوبڕەکانی نێوان پارچە موزیکەکانـدا، چەند پارچەیەکی لەگەڵ ئەندمانی گرووپەکەدا دەخوێندەوە. گرووپەکە واڕاهاتبوو کە پێش هەر ئاهەنگێکی فەرمی، ئاهـەنگی نافـەرمی لەیـەکێك لەماڵەکانـدا سـازدەکرد. کۆنـدی داوا لـە گرووپەکـە دەکـات پارچــەیەك ئامادەبکـات کــە ئــەم بتوانێــت لــەکاتی ئــەم ئاهەنگــە ئامادەکارییانــەدا لێــی بـدات، ئــەوانیش داواکـەی پەســەنددەکەن، بۆیــە کۆنـدی دەستدەکات بەڕاهێنان لەسەر ژەنینی پێنجینەی برامز بۆ پیانۆ لەسەر چینی F ماینۆر. ئـەم کـارە بەلوتکـەی کارەکـانی برامـز دادەنرێت لـەموزیکی حەجـەرەداو پێویستی بەتـەکنیکێکی زۆر لێهاتوانـە هەیـە بەتایبـەت لـە جوڵـەی سێیەمدا کـە پێکهاتووە لە پارچەیەکی خێرا (ئـەلگیرۆ). شـایانی باسـە کۆنـدی هاوکـات لەگەڵ دەستکردن بەڕاهێنان لەسەر ئەم پارچە موزیکە، دەستدەکات بەخوێندنی وانـەی پیـانۆ لــەلای جـۆرج بـارت کــە پرۆفیســۆرێکی یاریــدەدەر بــوو و لەزانکۆکــەدا کاریدەکرد.

جـۆرج دەڵێــت: "کاتێــك دەسـتمکرد بــەکارکردن لەگەڵیــدا نەمــدەزانی کــە پێویستە پێشبینی چی بکەم. ئەو ژنێکی زۆر سەرقاڵبوو، پێموابوو هەر بۆ خۆشی دەیـەوێت فێـری موزیـك ببێـت. پێکـەوە دەسـتمانکرد بـەکارکردن لەسـەر پارچـە موزیکێکی شۆپان و حەوتەم سـۆناتەی بیتهۆڤن لەسـەر D ی مـایجور. ئەوەنـدەی پێنەچــوو کۆنــدی پێــی وتم دەیــەوێت کـاتێکی زیـاتر بـۆ کارەکـە تــەرخانبکات، بەوشێوەیە بڕیارمدا بەردەوامبم بۆ ئەوەی ببینین کە دەتـوانین بگەینـە کـوێ. دواتر بۆم دەرکەوت کە لەهەستان بەکارێکدا توانـای کۆنـدی هـیچ سـنوورێکی بـۆ نییە. هەوڵی زۆرترم داو هەستم کرد وەڵامدانەوەی بۆ موزیکەکە هەیـە. سـەرنجم دا هــەموو هەفتەیــەك زۆر بەگرنگییــەوە ئامــادەی کارەکــە دەبێـت. کۆنـدی زۆر بەبایەخپێدان و قوڵییەوە کاری لەسـەر هـەموو شـتێك دەکـردو هـەموو شـتێك کـە من پێم دەوت لـەبیری نەدەچووەوە، مەبەسـتم هەموو وردەکارییەکانـە. کۆنـدی پێشـکەوتنێکی بەرچاوی بەخۆیەوە بینی و زۆر پێی سەرسام بووم"

لەمیانەی ئامادەبوونی لە نمایشی پارچە موزیكێكی برامز لەگەڵ گرووپی چوارینەی موێر، كۆندی هەفتانە ١٠ سەعات كاری لەگەڵ جۆرجدا دەكرد، كاتی وانە موزیكییەكانی بەپیرۆز سەیردەكردو بەهیچ شێوەیەك ڕێگەی نەدەدا ئەو وانانەی پێ ببڕن، هەمان شت ڕاستە بۆ ڕاهێنانە ئامادەكارییەكانیشی بۆ ئاهەنگە موزیكییەكان، یان كاتێك كاری لەسەر كۆمەڵێكی نوێ لە پارچە موزیكییەكان دەكرد، ئاسان نەبوو بەم شێوەیە كاتی خۆی بۆ موزیك تەرخانبكات بەتایبەت كە دووەم باڵاترین پۆستی زانكۆكەی دەبردبەڕێوە. كۆندی واڕاهاتبوو لە نووسینگەكەی بەم شێوەیە وەڵامی پەیوەندییە تەلەفۆنییەكانی دەدایەوە:"من ئێستا پارچە موزیكێكی برامز لێدەدەم"و داوای لە پەیوەندیكارەكە دەكرد چاوەڕێ بكات. كۆندی دەیویست هەمووان بزانن كە ئەم كاتەی تەرخانكردووە بۆ موزیك.

جۆرج باس لەوە دەكات كە نمایشی چوارینەی برامز بۆ پیانۆ تەنانەت ئەگەر لە ئاهەنگێكی نافەرمیشدا بێت، كارێكی ئاسودەبەخشە، لەمبارەیەوە دەڵێت: "كۆندی بەشێوەیەكی زۆر باش موزیكی لێدەداو خێراییەكەی لەژەنینی پارچەموزیكەكانی شیرزۆ سەرسامی كردبووم، زۆر جوان بوو". هاوڕێیەتی كۆندی لەگەڵ چوارینەی موێردا ڕێكەوتی ئێوارەی جەژنی لەدایكبوونی، تێدەكەوێت كە مانگی نۆڤەمبەر بوو. جۆرج دەڵێت: "گرووپەكە دەستیكرد بەژەنین، ئەوەندەی پێنەچوو كۆندی سەرنجی تێڕوانینێكی نامۆ لە ڕوخساری ژەنیارەكاندا، دەدات. ئاوازە سەرەتاییەكان بوونە "پیرۆزە جەژنی لەدایكبوونت"، لەو كاتەدا بیریدەكەوێتەوە كە ئەمڕۆ ڕۆژی لەدایكبوونیەتی. گرووپەكە ئەم پارچە موزیكە لێدەدەن و ئامادەبووانی ماڵەكەش دەستدەكەن بەگۆرانی وتن. دواتر گرووپەكە دەستدەكات بە ژەنینی ئەوەی پێشتر بەرنامەی بۆ دانراوە"

جۆرج كاركردنی لەگەڵ كەسانی وەك كۆندی پێ باشترە، واتە ئەو موزیكژەنانەی ناوبانگیان نییەو بەشێوەیەكی نایاب پابەندی هونەرەكەیانن و دەڵێت: "زۆربەی خوێندكارەكانم پسپۆڕی بواری بایۆلۆجیی كۆئەندامی دەمار یان زانستی جینەكانی زەوین، یان ئەو كەسانەن لەبوارەكانی تردا، پیشەی سەیریان

هەیە، هاوکات ژەنیاری گەورەن. بەلامەوە گرنگە ئەو مەودایە بزانم کە ئارەزوومەندان دەتوانن پێی بگەن، پێشتریش وانەم بە چەندین ژەنیاری لێهاتووی پیانۆوتووە. بۆ نموونە کاتێك دەبینم خوێندکارێکی فیزیا کارێکی جددی چاوەڕێی دەکات لەگەڵ ئەوەشدا دەتوانێت کاتێك بۆ ژەنینی پیانۆ بدۆزێتەوە، دەتوانم متمانەی ئەوەم پێی هەبێت کە لەباش ژەنینی پیانۆدا سەرکەوتوو دەبێت. خوێندکارێکی لەم شێوەیە بە تاقیگەکەی دەڵێت: "لەبەرئەوەی ئەم هەفتەیە لە پێشبڕکێی موزیکی حەجەرەدا موزیك لێدەدەم، ناتوانم ئامادەی تاقیگەکە بم" ئارەزووی ئەم جۆرە خوێندکارانە بەکاتکوشتن لەقەڵەم نادەم، بەڵکو نموونەی ئەمانە بەڕاستی موزیکەکەیان بەهەند وەردەگرن. بەڕاستی کۆندی سەربەم جۆرەیە بەتایبەت کە بەڕێوەبەری زانکۆیەو هاوکات زانایەکی بواری سیاسەتە"

ئەو ئاهەنگانەی دەستەی فێرکاری لە زانکۆی ستانفۆرد پێشکەشیان دەکرد مەودای لێهاتوویی پرۆفیسۆرەکانی ئەندازیاریی‌و ماتماتیکی نیشاندەدا. کۆندی جارێك پاش ئەوەی دەتوانێت بەباشی فێری پارچە موزیکێکی تری برامز بەناوی **چەند هەمەڕەنگییەك لەسەر بابەتێکی هایدن** ببێت، لەیەکێك لەم بەرنامانەدا لەگەڵ جۆرجدا دەردەکەوێت. جۆرج دەڵێت: "هەستمکرد کارکردن لەگەڵیدا لەسەر ئەم پارچە موزیکە زۆر چێژبەخشە. مرۆڤ لەو ئاهەنگانەی کە پرۆفیسۆرەکان ئەنجامیاندەدەن، کەسانێك دەبینێت کە بەڕاستی لەنمایشەکەیاندا لێهاتوون، لەبوارەکانی تردا کەسانی سەرکەوتوون، هاوکات موزیکژەنی مەزنن" جۆرج باس لەوەش دەکات کە کۆندی دواتریش پارچە موزیکێکی تری برامزی لێدەدات بەناوی **فالس لایبس لایدەر** کە پێکهاتبوو لە گرووپێك پارچە موزیکی کورت‌و خۆش‌و تایبەت بووی کۆرس.

کۆندی هەستدەکات ئارەزووی ئەوەی هەیە بەئامادەبوون لە ڕاهێنانە موزیکییە هاوینەکانی گرووپی مویر دەکات‌و بەهۆی پەیوەندیشی لەگەڵ گرووپەکە، ئەو هاوڕێیانەی ستانفۆردیشی کە ئامێری ژێداریان دەژەنی لەگەڵ خۆیدا بۆ ڕاهێنانەکان، دەبرد. بەمەبەستی خوێندنی پرۆگرامی چوارینەی

پێشكەوتووى پەيمانگايەك كە دەكەوێتە دۆڵى ئاسكانەوە، هەموويان پێكەوە گەشتێك بۆ يوتا- ئەنجامدەدەن و لەوێ بەرامبەر چياكانى واساچ دەستدەكەن بەموزيك لێدان. لەپێناو راهێنانيان لەسەر هەندێك پارچە موزيكى چوارينەى تايبەت بەپيانۆ، جۆرج بارت بۆ ماوەى دوو وەرزى هاوينە لەگەڵياندا ئامادەدەبێت. لەماوەى پشووى هاوينەدا كۆندى لەگەڵ گروپى چوارينەى مويَر دەرِوات بۆ مۆنتاناو لەگەڵياندا موزيك دەخوێنێتەوەو راهێنانيش لەسەر هەندێك لە پارچە موزيكييەكانى حەجەرە دەكات. كۆندى لە ساڵى ٢٠٠١دا دەڵێت: "خەريكە موزيكژەنينم تايبەت دەكەم بە موزيكى حەجەرە، پێويستە پەنا ببەمە بەر خۆيەكلاكردنەوەو هەڵبژاردنێكى دياريكراو، لەبەرئەوەى كاتى زۆرم بۆ راهێنان نييە. لە موزيكى حەجەرەدا حەزم لەلايەنە كۆمەڵايەتييەكەيەتى" كۆندى پێش ئەوەى دەستبكات بەموزيكژەنين لەگەڵ پۆڵ برێست و ژەنيارە چوارينەكانى ترى ستانفۆرد، خۆى لەسەر ژەنينى تاكرەوانەى پيانۆ راهێنابوو. موزيكى حەجەرە دونيايەكى ترى بۆ كۆندى كردەوە، دونيايەك كە تائێستاش شتى نوێى لێدەدەوزێتەوەو چێژى لێوەردەگرێت. كۆندى موزيكژەنين لەگەڵ چوارينەى ژێداريى يان سازكردنى ئاهەنگى تاكرەوانە، لەلێدانى پارچە موزيكێك بەهاوڕێيەتى ئۆركسترا، بەباشتر دەزانێت. لەو بارەيەوە دەڵێت: "دووجار لەگەڵ ئۆركێستِرادا موزيكم ژەنيوە بەڵام هەستمكرد كەمێك شلەژێنەرە"

جۆرج بارت سەرنجى ئەوە دەدات كە لێهاتوييەكانى كۆندى وەك موزيكژەنێكى حەجەرەو گوێگرێك و ياريدەدەرێكى باش، درێژكراوەى كەسايەتى نەبێت، هيچى تر نييە. ئەم پياوە سەرنجى داوە كە كۆندى وەك بەڕێوەبەرى زانكۆ، گرنگييەكى زۆرى بە كۆبوونەوەى بەرپرسانى كۆلێژەكان داوە. جۆرج دەڵێت: "ئەو لەتوانايداية گرنگى بەهەموو مرۆڤێك بدات و دەتوانێت وا لە هەموو كەسێك بكات كە هاوكارى بێت. پێمواية سروشتييە كە مرۆڤ چاوەڕوانى ئەوەى لێ بكات كە ئەم ئاكارانەى لە ژەنينى موزيكى حەجەرەدا رەنگبداتەوە، پێشم واية هەر ئەمەش هۆكارى ئەوەيە كەوايكردووە ئارەزووى ئەم جۆرە ژەنينە بكات. پێمواية چێژ لەهەردوو كارەكە دەبينێت. ئەوەش دەزانم كە

هاوڕێیایەتییەکانی لە ستانفۆرد زۆر بەلایەوە گرنگن، بێگومان بەردەوامبوونی لەسەر مۆزیکی حەجەرە یەکێکە لە باشترین رێگاکان بۆ پاراستنی هاوڕێیایەتییەکانی". جۆرج بە چاوی خۆی دەیبینی کە کۆندی سەرباری بەرنامە فێرکارییە لێوانلێو لە لێکۆڵینەوەکانو کارە کارگێڕییەکانی لە زانکۆ، چۆن هەموو هەوڵێکی دەخاتەگەڕ بۆ ئەو موزیکەی لێیدەدات. کۆندی گرنگی زۆری دابوو بەموزیكو بەمشێوەیە توانیبوی هاوسەنگییەك لەنێوان کار، هونەرو رۆح لەژیانیدا بدۆزێتەوە. لەمبارەیەوە جۆرج دەڵێت: "کۆندی خاوەنی وردبینییەکی خۆیی توندوتۆڵە، لەبەرئەوە دەتوانێت ئەو کاتە بدۆزێتەوە کە بۆ ئەنجامدانی کارە گرنگەکانی پێویستن. ئەمەش ئەو رێگەیەیە کە دەیەوێت بەهۆیەوە شتە گرنگەکان لەدەست نەدات".

کۆندی ئەولەویەتێکی زۆر گرنگی تری لە رێگای ژیانیدا دانابوو کە ئەویش راهێنانی وەرزشی بوو. ستانفۆرد بەبوونی بەشێکی نایاب بۆ راهێنانی هێز بەناوبانگە. کۆندی شانازی بەوەوە دەکات کە لەکاتێکدا خوێندکاری ستانفۆرد بووە، کاری لەگەڵ کارنیك برانیکدا کردووە کە لەگروپی تایگەر ودز، راهێنەری یارییەکانی هێز بووە. پاش رۆشتنی برانیکیش کۆندی لەگەڵ مارك واتیسکا لەسەر راهێنانەکانی بەشێوەیەکی رێکوپێك بەردەوامدەبێت، ئەمیش لەلایەن خۆیەوە بەرنامەیەکی توندی راهێنانی بۆ دادەنێت.

کۆندی واڕاهاتبوو هەفتانە دووجار جلوبەرگی وەزشی لەبەردەکردو دەڕۆشتە ژووری راهێنانەکانی هێز لە یانەی زانکۆکەو لەوێ بۆ ماوەی سەعاتێك بەپرۆگرامی راهێنانەوە سەرقاڵدەبوو، هەر لەو ماوەیەدا ١٠ خولەك لەسەر ئامێری بەپێ رۆیشتن دەڕۆشتو ١٥ خولەکیش راهێنانە سویدییەکانی ئەنجامدەدا. دواتر دەستی دەکرد بەڕاهێنانی قورسایی‌و ماسولکەو شانو لاقو گەدەو چەند جۆرێکی تر. کۆتایی ئەم بەرنامەیەش چەند راهێنانێکی ئارام بوو لەسەر ئامێری بەپێ رۆیشتنو چەند راهێنانێکی تری سویدی. مارك دەڵێت: "خستمە ژێر ئەو پرۆگرامە راهێنانانەی کە بۆ هەموو وەرزشکارێکی ستانفۆردم دادەنا. کۆندی هەستی دەکرد ئەم پرۆگرامانە لەحاڵەتێکی جەستەیی‌و مێشکیی هۆشیاردا دەیهێڵنەوە".

هـــەر لەچوارچـــێوەی ڕاهێنانەکانیـــدا، کۆنـــدی گرنگـــی زۆری بـــەخێرایی‌و لەشجوانی‌و یاری تێنس دەدا. هـەروەها حەزیـدەکرد بەسـەر ئـەو ماندووبوونـەی کارەکـەی دروسـتیدەکات زاڵببێـت، تـا بزانێـت دەگاتـە چ ئاسـتێك. هەسـتیشـی بەئاسودەیی دەکرد لەبەرئەوەی ڕاهێنانەکانی ڕێگەیان پێدەدا ئـەوەی حـەزی لـێ بێت بیخوات بەبێ ئەوەی کێشی زیادبکات. ئەووێنانـەی کۆنـدی کە تیایانـدا بـە کراسی بێقۆڵەوە دەرکەوتووەو وێنـەکانی لـەکاتی وەرگرتنی خـەڵاتی NAACP بـە باشـترین وێنـە دادەنرێـت کـە کەناڵـە تەلەفزیۆنییـەکان لـە شـوباتی ٢٠٠٢دا بڵاویـانکردەوە، ئاسـتی ڕێکوپێکی‌و هاوگونجانی قۆڵـەکانی دەردەخـەن. پرۆگرامـە وەرزشـییەکانی بـە پشـوویەك لـە کارەکـەی نـاودەبرد، ئەمـەش یـەکێکبوو لـەو چالاکییە کەمانـەی کـە لـە نووسـینگەکەو کۆبوونـەوەکانی دووریـان دەخسـتەوە. کۆندی دەڵێت پێویستە لەسەری دەرچەیەك بدۆزێتەوە لە کارەکەی دووریبخاتـەوە کە ئەمەش بۆ ئەو کەسانەی منداڵیان هەیـە لەبەردەسـتدابوو. "ئەگـەر منـداڵت نـەبێت کـە بەهۆیـەوە چانسـێکت بـدەنێ بـۆ دوورکەوتنـەوە لـەو کـارەی پێـوەی سەرقاڵیت، ئەوا بەشێوەیەکی بەردەوام لەسەر کار دەبیت". کۆنـدی وەرزشـەکانی لەسـەر ئـامێری ڕۆیشـتن بـەپێ، بـۆ بەبایەخـەوەڕوانین لەپرسـە گرنگـەکان بەکاردەهێنا، هاوکات واڕاهاتبوو کە گوێ لـە مـوزیکی کلاسـیکی یـان موزیکی ڕۆك بگرێت. جۆری ئـەو موزیکـەش کـە لـەکاتی ڕاهێنانەکانـدا گـوێی لێدەگرت بـەپێی ئارەزووی مێشکی بوو لەکاتی ڕاهێنانەکەدا. دەشڵێت: "دەتوانم بـیر لـە ئاڵۆزترین کێشە بکەمەوەو لەسەر ئامێری بەپێ ڕۆیشتنیش بم". کۆندی تەنها لـەکاتی ئـەم ڕاهێنانانـەدا موزیـك بـەکاردەهێنێت. لەوبارەیـەوە دەڵێـت: "لەکاتێکـدا گـوێ لـە موزیك دەگـرم دەتـوانم بەباشـی ئاگـام لـە ڕاهێنانـەکان بێـت، بۆیـە تـەنها لـەکاتی ڕاهێنانـە وەرزشـییەکاندا گـوێ لـە موزیـك دەگـرم". واڕاهـاتبوو کـە ئـامێری بـەپێ ڕۆیشتنەکەی بەپێی موزیك دیاریکردبوو نەك بـەپێی کاتـژمێر. کۆنـدی دەشـڵێت: "دەبوو بۆ ماوەی ٣٠ خولەك کارێك بکـەم کـە ئـەوە لەمێشـکمدا دروسـتبکات کـە لەسـەر ئامێری بەپێ ڕۆیشـتن نـیم، لەبەرئـەوە دەبـوو چـەند سـیدییەك لەوانـەی زۆر حـەزم بـەگوێگرتنیان دەکـرد بـەکاربهێنم". وا ڕاهـاتبووم کـاتی دەسـتپێکی

پرۆگرامی راهێنانەکانم لەگەڵ دەستپێکی پارچەموزیکی شیرزۆ دانابوو، بەوشێوەیە دەمزانی کە پێویستە تا کۆتایی ئەم پارچە موزیکە، رابکەم".

مارك دەڵێت: "کۆندی ئامانجەکانی لەبەرچاویدا دانابوو و زۆر گرنگی پێدەدان و خاوەنی گیانێکی کێبەرکێکاریی بەهێز بوو، من لەهیچ هەڵوستێکدا بوێریی رووبەڕوبوونەوەی ئەوم نەبوو". مارك واڕاهاتبوو کە هەموو ساڵێك لە جەژنی لەدایکبوونی کۆندیدا، دیارییەکی پێشکەش دەکرد کە پێکهاتبوو لە ئەنجامدانی راهێنانێکی تایبەت بەلاق بەتوانای ١٠٠ پاوەند. مارك دەڵێت: "پێموانییە کە ئەو حەزی لە وەرگرتنی دیاری بووبێت لەلایەن منەوە، بەڵام ئەو راهێنانە وەك تەحەددایەك وابوو، واتە پێویستە هەموو ساڵێك لەوانی پێشووتر باشتربێت. پێموایە تەمەن هیچ پەیوەندی بەم کارەوە نییە، ئەمەش بەرنامەی نێمەیە".

مارك بەرێکوپێکیو کەسایەتییە خاکییەکەی کۆندی زۆر سەرسامبوو و دەڵێت: "پێموایە من وەك راهێنەرێکی بەهێز، لاوازترین ئەڵقەی رێرەوی کارەکان بووم، بەڵام کۆندی هەرگیز وەك بەڕێوەبەرێکی زانکۆ رەفتاری نەدەکرد. حەزی نەدەکرد مامەڵەیەکی تایبەتی لەگەڵدا بکرێت، دەیویست بەتوندی راهێنانی پێ بکەم، لەبەرئەوە رۆژێك لەڕۆژان بەهۆی پۆستەکەیەوە هەستم بەترس نەکردووە. هەستمدەکرد زۆر ئاسودەم کە وەك سروشتی خۆم رەفتاری لەگەڵ دەکەمو ئەرکی خۆم جێبەجێ دەکەم، ئەمەش بۆ دروستکردنی پەیوەندییەکی باش، رێخۆشکەر بوو". لە ستانفۆرد مارك ئامادەی یەکێك لە ئاهەنگە نافەرمییەکانی کۆندی دەبێت، ئەو هێزە جەستەییەی لەکۆندیدا هەبوو و بۆ موزیکژەنین پێویستبوو، مارك زۆر سەرسامدەکات. کۆندی دەڵێت: "مارك پێی وتم: ئەزانی ئەم کارەت پێویستی بە ماندووبوونێکی جەستەیی وەك ئەوانەی لە تیمی فوتبۆڵی سەربە ستانفۆرددا هەیە، پێویستە؟"

لەکاتی ساڵەکانی یەکەمیدا وەك بەڕێوەبەرو پرۆفیسۆری زانکۆ، کۆندی نەیدەویست بگەڕێتەوە بۆ راژەی حکومی. لە چوونەناوەوەی رێرەوی فێرکاریو پێشکەشکردنی ئامۆژگاری بۆ خوێندکارانی ساڵەکانی یەکەمی زانکۆو

ئاڕاستەكردنى ڕێڕەوى ئەكاديمى بۆ خوێندكارانى سالّى دەرچوون، رازيبوو، بەلاّم لەگەلّ ئەوەشدا پەيوەندى سياسى لەگەلّ واشنتۆندا نەبڕيبوو. كۆندى زۆربەى كاتە بەنرخەكەى لە هەولّدان بۆ قايلكردنى خوێندكارانى سالّەكانى يەكەمى زانكۆكەى تەرخاندەكات بۆ ئەوەى رووبكەنە پسپۆڕى پيشەيى لە زانكۆكەداو هەولّيشى دەدا بەكورتى باس لەو شتە زۆرانە بكات كە ژيانى دەولّەمەندكردووە كەيەكێكيان گەشتكردن بوو. كۆندى لە سالّى ١٩٩٣ دا دەلّێت: "من... پێيان دەلّێم كە نزيكەى ٣٠ جار يان زياتر گەشتم بۆ ئەوروپا كردووەو لەو گەشتانەدا بە حەزى خۆم شتم پێنەگەيشتووە". بەم بەلّگانەى، كۆندى بڕواى بەخۆى دەهێنا كە كاركردنى وەك پرۆفيسۆر، لە بەرپرسێكى سياسەتى دەرەوە لە واشنتۆن باشترە.

لە سالّى ١٩٩٥دا رايگەياند: "من وەك زۆربەى ئەوانەى لە واشنتۆن كاريان كردووەو هەموو ژيانيان لەپێناو گەڕانەوە بۆ پايتەخت تەرخانكردووە، تاى پۆتۆماك (رووبارێكە لە رۆژهەلاّتى ويلايەتە يەكگرتووەكان، بەناو پايتەخدا دەڕوات)م نەگرتووە. دەتوانم بەهەموو راستگۆييەكەوە بلّێم كە هيچ ساتێكم بۆ بيركردنەوە لە گەڕانەوە، تەرخان نەكردووە. پێموايە لەماوەى ئەم دوو سالّەدا چانسى ئەنجامدانى زۆر شتم بەدەستهێناوەو نامەوێت جارێكى تر ئەو شتانە بكەمەوە". بەلاّم لەگەلّ ئەوەشدا كۆندى لە سالّى ١٩٩٨دا ئەم بيروڕايەى دەگۆڕێت.

پێنج سالّ بەسەر ئەو وادەيەدا تێپەڕ دەبێت كە كۆندى تيايدا ئيدارەكەى بوشى جێهێشتبوو، ديارە ئارەزوومەندبوو بەشێوەيەكى راستەوخۆ بچێتە جيهانى سياسەتى دەرەوە. جۆرج بوشى كوڕى سەرۆكى پێشووترى ئەمەريكا لە پرسە دەرەكييەكاندا داواى راوێژى لێدەكاتو ئەم كۆبوونەوانەى لەگەلّيدا دەبنەهۆى راكێشانى زياترى كۆندى بە ئاڕاستەى بوارى جێبەجێكردنى پسپۆڕييەكەى. دياربوو كاتەكە بۆ گۆڕانكارى گونجاو بوو، بۆيە بڕياردەدات دەست لە ستانفۆرد هەلّگرێت. لە ئازارى سالّى ١٩٩٩دا رايگەياند:"ديارە گرنگترين شت بۆ من گەڕانەوەيە بۆ كارەكەم كە ئەويش سياسەتى نێودەولّەتييە. لەماوەى دوو

ساڵ و نیوی رابردوودا نەچووم بۆ روسیا، لای من رۆشتن بۆ روسیا وەك هەناسەدان وایە"

کۆندی بڕیاریش دەدات بچێتە ناو جیهانی بازرگانییەوە بۆ ئەوەی خوێندنەکانی لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان بخاتە قۆناغی جێبەجێکردنەوە. لەو بارەیەوە دەڵێت: "دەمەوێت مۆڵەتێك لە زانکۆ وەربگرم بۆ گەڕان بەدوای چانسەکانم لە کەرتی تایبەتدا کە ئەزموونێکی پراکتیکیم لەبواری ریفۆرمی ئابوری و سیاسیدا پێدەبەخشێت". کۆندی هاوکات دەشیویست "کاریگەریی جیهانگیری لەسەر رەوشی دارایی نێودەوڵەتی و دامەزراوە سیاسییەکان" ببینێت. راشیگەیاند کە پلانی داناوە بۆ ئەوەی رۆژێك لە رۆژان بگەڕێتەوە بۆ ستانفۆرد بەڵام "کاتی گەڕانەوە بۆ ئەو کارانەی کە زۆر پەرۆشم بۆیان، هاتووە، ئەوانیش پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان و سیاسەتی نێودەوڵەتییە".

لەمیانەی ئەو ئاهەنگی ماڵئاوییکردنەی بۆ کۆندی سازکردبوو، گێرهارد کاسپەر بەگاڵتەوە باس لەوە دەکات کە هیچ کەسێك بڕواناکات کۆندی لەپێناو سیاسەتی نێودەوڵەتیدا، دەستبەرداری زانکۆ بێت. گێرهارد دەڵێت:"زۆر بەباشی دەزانین پەرۆشی چییە، دەزانین کە کامپی راهێنانی نیشتمانی فوتبۆڵ لەماوەی چەند هەفتەیەکی کەمدا دەکرێتەوە". گێرهارد سوپاسی کۆندیش دەکات لەبەرئەوەی "زۆرێك لە تواناکانی لە بەهێزکردنی بودجەی ستانفۆردو یەکخستنەوەی ئەڵمانیا خستووەتەگەڕ". ئەم پیاوە راشیگەیاند کە کێشەی یەکەمیان قورستربووەو کاتێکی درێژتریشی خایاندووە"

هەر لەمیانەی ئاهەنگەکەدا کاتێك بریندا سیبۆلین دوو گۆرانی ئاینی، کە خوازراوی کۆندی بوون، پێشکەش دەکات، هەستی ئامادەبووان دەجوڵێنێت. یەکێك لە گۆرانییەکان ناوی (چاوەکانی لەسەر چۆلەکەی دوری)[1] و ئەوی تریشیان ناوی (هەموو سەعاتێك پێویستم پێتە)، بوو. بەهۆی ئەم دوو گۆرانییەوە چاوی زۆربەی ئامادەبووان کە ژمارەیان زیاتر لە ٢٠٠ کەس دەبوو

[1] جۆرێکی بچووکە لەچۆلەکەو لە دەوروبەری باخچەو گوندەکاندا بڵاوە.

لەگەڵ كۆندیدا، دەكەوتنە فرمێسكڕشتن. گێرهارد دیارییەكی بەنرخی پێشكەش بەكۆندی دەكات كە دیاری هاوبەشی ئەو ئامادەبووانەی ئاهەنگەكە بوو كە خۆشیان دەویست. كۆندی قوتوی دیارییەكە دەكاتەوەو بەسەرسوڕمانێكی زۆرەوە دەبینێت پێكهاتووە لە شەش كتێبی چاپی یەكەمی ڕۆمانی (شەڕو ئاشتی)ی تۆڵستۆی. دواتر كۆندی رستەی پێشكەشكردنی دیارییەكە دەخوێنێتەوە كە پێكهاتبوو لە:

بۆ كۆندۆلیزا رایس

خۆزگە جەنگ ڕۆمان دەبوو

بۆ ئەوەی ئاشتی راستی بوایە

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزو پێزانینمان بۆ ئەو كارە باشانەی وەك نۆیەم بەڕێوەبەری ستانفۆرد پێشكەشت كردن.

كۆبوونەوەی كۆتایی ئەنجوومەنی دەستەی فێركاری بەبۆنەی كۆتاییهاتنی ساڵی خوێندنی زانكۆییەوە ئەنجامدرا، براند ئیفرۆن كە هاوكاری كۆندی بوو لەو كۆبوونەوەیەدا قسە لەسەر ئەو "هێزی گەرمە ئەخلاقیو خۆشەویستییە توندەی بۆ بێگەردی، هەیەتی" دەكات كە كۆندی وەك پرۆفیسۆرو بەڕێوەبەری زانكۆ هەیبوو. لەكاتی گۆڕینەوەی پێكی شەمپانیاشدا ئەوەش بیر كۆندی دەخاتەوە كە ئەركی ئەو وەك پرۆفیسۆری هەمیشەیی لە ستانفۆرد هەرگیز كۆتایی نایەت. پێشی دەڵێت "ئەو وەك مافیا وایە، ئەوەش شتێكە مرۆڤ ناتوانێت وازی لێ بهێنێت".

لە ١-٧-١٩٩٩ كاتێك كۆندی وەك بەڕێوەبەری زانكۆ دەست لەكاردەكێشێتەوە، رایگەیاند كە بۆماوەی ساڵێك مۆڵەت لە زانكۆ وەردەگرێت، دواتر دەگەڕێتەوەو دووبارە پەیوەندی بەپەیمانگای هۆڤەر وەك ئەندامی هاوكار دەكاتەوە، لەوێ كۆندی شارەزاییەكانی لە پرسەكانی كۆمارەكانی یەكێتیی سۆڤیەتی پێشوو و ئەوروپای ڕۆژهەڵاتو چەندین شارەزایی تر لەبواری راژەی

زانکۆو حکومەتدا، دەخاتە خزمەتەوە، ئەم شارەزاییەشی بۆ لێکۆڵینەوەی کۆمەڵێکی فراوان لە پرسە سیاسییە هاوچەرخەکان، تەرخان دەکات.

جۆن رازیان بەڕێوەبەری پەیمانگای هۆڤەر ئاماژە بەپەیوەندییە جەماوەرییە سەرسوڕهێنەکانی کۆندی‌و باگراوندە رۆشنبیرییەکەی دەکات‌و دەڵێت: " ئەگەر چی شارەزاییەکەی سنووردرابوو، بەڵام هەموو ئەم ناوبانگە جوانەی هەبوو". جۆن تواناکانی کۆندی بۆ پاراستنی تۆڕی ناسیاوەکانی لە دەستڕۆیشتووەکانی واشنتۆن بەتواناکانی ئەندامێکی تری ئینیستیتیوی هۆڤەر بەراوردەکات کە جۆرج شوڵتزەو لە ساڵی ١٩٨٩ەوە ئەندامێکی نایابی پەیمانگاکەیە. جۆن لەمبارەیەوە دەڵێت: "جۆرج خاوەنی ئەو سەرنجڕاکێشانەیە کە ئەستێرەکان هەیانە. لە ساڵی ١٩٨٩ەوە دەستی لە ئیدارەکەی ریگان بەرداوە، بەڵام ماوەی زیاتر لە دەیەیەکە خاوەنی بنکەیەکی جەماوەریی فراوانەو توانیویشیەتی پارێزگاری لە پەیوەندییەکانی لەگەڵ کەسە دیارەکانی سەرتاسەری جیهاندا، بکات. کۆندی خاوەنی هەمان سەرنجڕاکێشییە، بەڵام بەئاستێکی کەمتر توانیویەتی پارێزگاری لەو هاورێیایەتی‌و پەیوەندییانە بکات کەماوەی ١٠ ساڵە لەگەڵ کەسانی وەك کۆلن پاوڵ‌و دیك چینی‌و پوڵ ولفوویتزدا دروستی کردووە. هەروەك توانیویشیەتی بیروبۆچوونی خۆی لە چەندین پرسی سیاسەتی دەرەوەدا دەرببڕێت تەنانەت لەکاتێکدا لێرە لەکەناری خۆرئاوا، بوو"

جۆن ئاماژە بەمێژووی ناسراوی کۆندی‌و کارکردنی لە چەندین رێکخراوی رازەی گشتیشدا دەکات. کۆندی لەمبارەیەوە دەڵێت:"چەندین جۆری تر ئیشوکاری راوێژکاری کەوتە سەر شانم، کە ئەمانەش بۆ شوێنێکی وەك ئینیستیتیوی هۆڤەر گرنگی خۆیان هەیە. ئەوەی هەوڵی بۆ دەدەین بیکەین، بەدیهێنانی چەند ئایدۆلۆژیایەکە کە جیهان کەمێك باشتربکات‌و زۆریش ئارامتری بکات. ئێمە کۆمێنت لەسەر ئایدۆلۆژیاکانی تایبەت بەجیهانی سیاسەت دەدەین، هەروەها راستییە شاراوەکانی پشت ئەو سیاسەتانەی لە ویلایەتە یەکگرتووەکان جێبەجێدەکرێن، بۆ خەڵك رووندەکەینەوە. کارەکان بەمشێوەیە بەڕێوەدەبرێن". جۆن لە بڵاوکراوەی پەیمانگای هۆڤەردا دەڵێت: "کۆندی یەکێکە

لـە دیـارترین ئـەو کەسـانەی بەدرێـژایی ژیـانم دیـدارم لەگەڵیانـدا ئەنجامـداوە. خـاوەنی سـامانێك شـارەزاییە، پەرۆشییەکەشـی لـەو جۆرەیـە کـە وەك پـەتا بڵاودەبێتەوە. کۆندی دەبێتە بەشێکی بنچینەیی لە تێڕوانینی پـەیمانگای هۆڤـەر بۆ سیاسەتی دەرەوە"

پاش تێپەڕبوونی دوو هەفتە بەسەر پەیوەندیکردن بەپەیمانگای هۆڤـەرەوە، کۆندی مینحەیەکی نوێ دەباتەوە کە لەلایەن هەردوو خۆبەخش تۆماس و باربێرا ستیڤنسنەوە پێشکەشکرابوون. تۆماس و باربێرا سندوقێکیان بـۆ پشـتگیریکردنی ئەنـدامێکی هۆڤـەر دامەزرانـدبوو کـە بتوانێـت "بگاتـە پلـەی لێهاتووترین کەسـە دیارەکانی بواری پسپۆڕییەکەی خۆی، ئەمە وێڕای پابەندبوونێکی تەواوەتی بەو لێکۆڵینەوانـەی پەیوەنـدییان بەسیاسـەتی دەرەوە هەیـە". ئـەم دوو خۆبەخشـە دەڵـێن: "ئێمـە خۆشـحاڵین بەپێشکەشـکردنی ئـەم چانسـە بـۆ پشـتگیریکردنی دامەزراوەکەو تاکێـك لەدامەزراوەکـە کـە دەتـوانن جێکـارێکی پـۆزەتیڤ و گـرنگ لەسەر ئەو جیهانە نوێیە جێ بهێڵن کە تازە دەرکەوتووە".

پـاش تێپـەڕبوونی سـاڵێك بەسـەر وەرگـرتنی پۆسـتی بەڕێوەبـەری زانکـۆی سـتانفۆرد لەلایـەن کۆندییـەوە، گۆڤـاری تـایم لـە لیسـتی ٥٠ دیـارترین سـەرکردە گەنجـەکانی وڵاتـدا، دایـدەنێت. گۆڤارەکـە لەمـەدا ئـەو کەسـانەی هەڵبـژاردبوو کەتەمەنیان لە ٤٠ ساڵان و بەرەوخوارەیەو توانیویانە شتێکی نوێ بهێننەکایـەوە. وتاری گۆڤارەکە پشبینیکردبوو کە هەندێك لەم ڕێزلێنراوانـە "کێشـە دوای کێشـە چارەسـەردەکەن تـا لـە کۆتاییـدا دەگەنـە قۆنـاغی بـەڕێوەبردنی وڵات، ڕەنگـە جیهانیش"

مایکـڵ مانـدلبۆم کـە لـەزانکۆی جـۆنز هۆبکنـز کاردەکات پێشـبینیکردووە کۆندی "توانای گرتنەدەستی پۆستی حکومی هەبێت و لەتوانایدایە بـەدیاریکراوی ببێتە وەزیری دەرەوە" ئەم پێشبینییە پێنج ساڵ پێش پەیوەنـدیکردنی کۆنـدی بەهەڵمـەتی سـەرۆکایەتی جـۆرج دەبلیـو بوشـەوە بـوو وەك ڕاوێـژکاری بـوش بـۆ کاروبـاری سیاسـەتی دەرەوەو شـەش سـاڵیش پـێش دامەزرانـدنی وەك ڕاوێـژکاری بوش بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی، بوو. لەتەمەنی چل ساڵیدا کۆنـدی تـوانی

ببێتە کەسایەتییەکی گرنگی بوارەکەی. ئەوانەی کە بەدواداچوونی ڕێڕەوی پیشەیی کۆندییان دەکرد هەستیانکردووە کە ڕۆژێك لەڕۆژان دەتوانێت لەسەر تەختی شانۆی سیاسەتی نەتەوەیی دەربکەوێت. ڕووداوەکان دەریانخست کە کۆندی هیوای ئەو کەسانەی پشبینی سەرکەوتنیان بۆ کردبوو، بەفیڕۆنادات.

کاتێك بوشی کوڕ کە هاوڕێی کۆندی بوو، دەستدەکات بەهەماهەنگیرکردن بۆ هەڵمەتی هەڵبژاردنەکەی، کۆندی بانگهێشت دەکرێت بۆ ئەوەی شارەزاییەکانی لە بەرژەوەندی بوش بخاتە قۆناغی جێبەجێکردنەوە. ئەم خانمە لەناو تیمێك لە ڕاهێنەرانی کاندیدەکە بۆ کاروباری سیاسەتی دەرەکی، وەك ڕاهێنەری سەرەکی دامەزرێت، هەروەها وەك نووسەری سەرەکی وتاری کاندیدەکە بۆ کاروباری ستراتیژی ناوکی هەڵدەبژێردرێت، هەروەها کەسایەتییەکی دیارو سەرەکی ئەو هەڵمەتە بوو کە ناونرا W لەپێناو ژناندا. هەڵمەتی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی کۆتاییدێتو جورج بوشی کوڕ هەنگاوێکی تر بەرەوپێشەوە دەڕوات. بوش داوای لێدەکات وەك ڕاوێژکاری بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی لەگەڵیدا بمێنێتەوە. لەکۆتاییشدا بوش بۆ بەشی خۆرئاوای کۆشکی سپی رایدەکێشێت، کە ئەمەش ئەوەندەی بەردهاویشتنێك لە نووسینگەی کۆشکی سپیی سەرۆکەوە، دووربوو.

بەشی نۆیەم

دەروازەیەک بەرەو دەسەڵات: بوشی کوڕ

ئەگەر سودێکمان لەوانەیەك لەوانەکانی مێژوو وەرگرتبێت ئەوەیە کە هێزە بچووکەکان ئامادەی لەدەستدانی هەموو شتێکیان تێدایە، هەمیشە لە هێزە گەورەکان زیاتر کەللەڕەقترن.... ئەم وانەیە واشت لێدەکات ئەگەر هاتوو جەنگ گرنییەکی هەبێت، بەباشی خۆت بۆ بردنەوەی ئامادەبکەیت.

کۆندۆلیزا رایس، ٢٠٠٠

سەعات ٦:٣٠ی سەرلەبەیانی ١١-٩-٢٠٠١ کۆندی وەك هەمیشە دەگاتە نووسینگەکەی خۆی. پێشبینی رۆژێکی درێژو ئاسایی دەکات، واتە تا سەعات ٩ی شەو ناگەڕێتەوە ماڵەوە. کاری کۆندی چەند ئەرکێك بوو کە دووبارە دەبوونەوە، وەك خوێندنەوەی پوختە رۆتینییە رۆژەکان بەڵام، دانانی کارکردن لەکاروباری ئاسایشی نەتەوەیی بەرۆتین، زۆر قورسە. دوو سەعات بەسەر دەستپێکی کارکردنیدا تێنەپەڕی، ئەوەبوو نامەیەکی نائاسایی پێگەیشت کە ئاماژەبوو بۆ ئەوەی ئەم رۆژە وەك رۆژەکانی تر ئاسایی نییە.

سەعات (٨:٤٥)ی سەرلەبەیانی یاریدەدەرەکەی دەردەکەویت و پێی دەڵێت فڕۆکەیەك خۆی کێشاوە بەسەنتەری بازرگانی جیهانیدا. کۆندی بیر لەم رووداوە

نامۆیە دەکاتەوەو دواتر پەیوەندی دەکات بە سەرۆك بوش لەفلۆریدا کە لەسەر بەرنامەی هەڵبژاردنەکەی قسەی دەکردو هەواڵەکەی پێدەدات. سەرۆك پێی دەڵێت:"ئای کە رووداوێکی شومە" پاش ماوەیەکی کورت کۆندی کۆبوونەوەیەك بە کارمەندەکانی دەکات، بەڵام ئەوەندەی پێناچێت یاریدەدەرەکەی دێتە ژورەکەو لاپەڕەیەکی پێدەدات. لاپەڕەکە باس لەوە دەکات کە فڕۆکەیەکی تر خۆی کێشاوە بەتاوەرێکی تردا. لەوکاتەدا کۆندی یەکسەر هەستدەکات کە کارەکە هێرشێکی تیرۆریستییە.

کۆندی بیری لەوە دەکاتەوە کە بانگهێشتی کۆبوونەوەیەکی ئەندامانی باڵای ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی بکات. دەچێتە قاتی زەمینییەوەو راستەوخۆ رووەکاتە هۆڵی حاڵەتە کتوپڕەکان کە ناوەندی سەرکردایەتی سەربازی بوو و دەکەوێتە بەشی خوارەوەی بەشی خۆرئاواوە، دواتر بەپەلە تەلەفۆن هەڵدەگرێت. لەرووی مێژووییەوە ئەندامانی سەرەکی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی پێکدێن لە سەرۆك، جێگری سەرۆك (دیك چینی)، وەزیری دەرەوە (کۆڵن پاوڵ)و وەزیری بەرگری (دۆناڵد رامسفێڵد). هەروەها لەناو ئەندامەکانی تری ئەنجوومەنەکە وەزیری گەنجینە (پۆڵ ئۆنێل)و سەرۆکی دەستەی ئەرکان (هێنی شێڵتۆن)و بەڕێوەبەری ئاژانسی هەواڵگریی ئەمەریکی (جۆرج تینیت) هەن.

تەنها سەرۆك نەبوو کە نەیتوانی ئامادەی کۆبوونەوە نائاسییەکە ببێت، لەبەرئەوەی رۆناڵد رامسفێڵدیش لەوکاتەدا لە نووسینگەکەی خۆی بوو لە پێنتاگۆن، بەڵام بە راکردن بەناو رێڕەوەکاندا دەڕوات تا دەگاتە ئەو شوێنەی کە فڕۆکەی ئەمەریکان ئێیەرلاینز لە گەشتی ژمارە ٧٧یدا لە سەعات ٩:٤٣ی خولەك خۆی کێشابوو بەباڵەخانەی پێنتاگۆنداو دەستدەکات بە رزگارکردنی برینداەرەکان. دواتر دۆناڵد دەچێتە ئەو ناوەندە سەرۆکایەتییەی دەکەوێتە قاتی ژێر زەوییەوە بۆ ئەوەی لە رێگەی تەلەفۆنەوە ئامادەی کۆبوونەوەکانی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ببێت. لەوکاتەدا دیاربوو کۆڵن پاوڵ کە لە لیما لەگەڵ سەرۆکی نوێی پیرۆ، سەرقاڵی نانخواردنی بەیانی بوو، ناچاردەبێت سەعات ١٠:٤٥ی بەیانی

بگەڕێتەوە واشنتۆن، بەڵام شیلتۆن لەوکاتەدا لەناو فڕۆکەیەکدا بوو لەسەر زەریای ئەتلەسیو بەرەو ئەوروپا دەڕۆشت.

پاش دوو خولەك لەخۆکێشانی فڕۆکەی سێیەم بە باڵەخانەی پێنتاگۆندا، فەرمان بە کارمەندانی کۆشکی سپی دەدرێت کۆشکەکە چۆڵبکەن، داوا لە کۆندی دەکرێت هۆڵی حاڵەتە کتوپڕەکان چۆڵبکاتو بچێتە ژورێکی تایبەتی قەلْغانکراوی ژێرزەوییەوە. کۆندی زانیاری ئەوەی پێدەگات کە چینی پێش ئەو، گەیشتۆتە ئەو ژورە، بەڵام ئەم پێش ئەوەی بچێتە ژورەکە، بەتەلەفۆن پەیوەندی بەسەرۆکەوە دەکاتو داوای لێ دەکات نەگەڕێتەوە بۆ کۆشکی سپی. کۆندی پێشی دەڵێت کە وەزیرو کارمەندەکانی، ترسی لێدانێکی تریان هەیە کە ئاڕاستەی واشنتۆن بکرێت. سەرۆك ئامۆژگارییەکانی ئەوان بەهەند وەردەگرێتو بەدرێژایی ئەو رۆژە بەفڕۆکە بەسەر چەند شوێنێکدا دەسوڕێتەوەو تاسەعات ٦:٣٠ ی ئێوارە ناگەڕێتەوە کۆشکی سپی.

هەر کە گەیشتە ژورە قەلْغانکراوەکەی ژێرزەمین، کۆندی تەلەفۆن بۆ خاڵۆ ئەڵتۆو هاوسەرەکەی دەکات کە دانیشتووی بیرمنگهام بوونو داوایان لێدەکات بەهەمووان بڵێت ئەم هیچ زیانێکی پێنەگەیشتووە. دواتر کۆندی تەلەفۆن بۆ سەرۆکی چەندین وڵاتی جیهان دەکاتو پێیان رادەگەیەنێت کە حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان سەلامەتەو کاری خۆی رادەپەڕێنێت. بەدرێژایی ئەو رۆژە کۆندی کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی لە رێگەی تەلەفۆنەوە لەگەڵ سەرۆکدا ئەنجامدەدات. لە سەعات ٣:٥٥ ی ئەو ئێوارەیەوە دیك چینیو کۆندی بەتەلەفۆنکردنەوە سەرقاڵدەبن، هاوکات سەرۆك روودەکاتە بنکەی ئۆفۆتی سەربە هێزە فڕۆکەوانییەکان کە دەکەوێتە نبراسکاوە.

لەو هەینییەدا کۆندی وەك هەموو دانیشتوانی وڵات، هەست بەشۆك دەکات. دواتر بەئاڕاستەی کاتیدرائی نەتەوەیی، لەپێناو ئامادەبوون لە نوێژێکی یادەوەریدا کەتێیدا چەندین وتارخوێنی ئایینە جیاکان وتار پێشکەشدەکەنو هەمووان داوای دڵدانەوەو یەکێتییان دەکرد، دەچێتە ناو کەژاوەیەکی سەرۆکایەتییەوە. لەماوەی هەفتەی یەکەمی رووداوەکەدا کۆندی هەروەك رۆژانی

تر، توانی پارێزگاری لە بەرنامەی سروشتی ژیانی خۆی بکات. ئەم خانمە لە سەرەتاکانی ساڵی ٢٠٠٢دا دەڵێت: "لەو کاتەوەی کچێکی بچووك بووم، پشتم بە بڕوا بەستووە، بڕوایەك کە دەڵێت: هەرگیز من بەتەنها نیم‌و بنچینە زۆر ناهەژێ. هەمیشە ئەو بڕوایەم وەك بەشێك لەخۆم پاراستووەو ئێستا سوودی لێ دەبینم"

ساڵێك پێشتر ئازارێکی تری چەشتبوو کە ئەویش بەهۆی مردنی باوکییەوە بوو کە لە بەهاری ٢٠٠٠دا توشی نۆرەدڵێ هات‌و تامردن چاك نەبوویەوە. جۆن هاوشانی هەڵمەتی هەڵبژاردنی بوش‌و ئەو قەیرانە بوو کەپرۆسەی دەنگدان بەدوای خۆیدا هێنا. کۆندی توانی ئەوەی لەتوانایدا بێت لەکات، لەتەنیشت ئەودا بەسەری ببات. جۆن تا ئەوکاتەی بە گوێی خۆی دەبیستێت کە سەرۆکی هەڵبژێردراو، ئەستێرە لاوەکەی وەك راوێژکاری داهاتووی ئاسایشی نەتەوەیی دامەزراند، لەژیاندا مابوو. لەئێوارەی پێش سەری ساڵی ٢٠٠٠دا باوکی کۆندی لەتەمەنی ٧٧ ساڵیدا کۆچی دواییدەکات کە ئەوکاتە شەش رۆژ بەسەر دامەزراندنی کۆندیدا تێپەڕیبوو.

پاش هێرشەکانی ١١ی سێپتەمبەر، دەرکەوتنی کۆندی لەسەر شانۆی سیاسی زیاتر بوو. کۆندی وا راهاتبوو بەپێچەوانەی برێنت سکۆکرۆفتەوە، میدیاکانی سەبارەت بەنوێترین هەواڵەکانی شەڕی دژەتیرۆر ئاگاداردەکردەوە، بەڵام سکۆکرۆفت لەکاتێکدا لەئیدارەکەی بوشی باوکدا ئەو پۆستەی لەدەستدابوو، هەرگیز لەدەرەوەی دیوارەکانی کۆشکی سپی، قسەی بۆ میدیاکان نەکردووە.

سکۆکرۆفت زۆربەی وزەکانی بۆ هەماهەنگیکردنی سیاسەتی دەرەوەی بوش تەرخاندەکردو خۆی نەدەخستە پەیوەندییە ئاشکراکانەوە. پاش چەند مانگێکی کەم لە دامەزراندنی کۆندی، برێنت دەڵێت:"ئەگەر کۆندۆلیزا رایس کارەکانی وەك پێویست جێبەجێبکات، سەرۆك دەبێتە جێگرنگیی میدیاکان". لەرووی دەرکەوتنییەوە لە چەند راوێژکارێکی پێشووی ئاسایشی نەتەوەیی وەك هێنری کیسنجەر لە ئیدارەی نیکسۆن‌و ساموێل بێرگەر لە ئیدارەی کلینتۆن دەچێت کە زیاتر داڕێژەری سیاسەت بوون وەك لە هەماهەنگکاری سیاسەت‌و بەڕێوەبەرو

بەوشێوەیە ئەم دوانە بەبەراورد لەگەڵ پێشبینەکانیاندا ناوبانگێکی فراوانتریان بەدەستهێنا.

لەماوەی هەفتەکانی یەکەمی دواى ١١ى سێپتەمبەر، کۆندی پەیوەندی راستەوخۆی لەگەڵ وەزیری دەرەوە پاوڵو وەزیری بەرگری رامسفێڵددا هەبوو و هەموو بەیانییەك لە سەعات ٧:١٥وە لەسەر ئەوە راهاتبوو. لەمیانەی ئەم پەیوەندییانەدا ئەم سیانە تاووتوێی ئەو بیرۆکانەیان دەکرد کە کۆیان دەکردەوە، پێش ئەوەی ئەم بیرۆکانە بگوازێتەوە بۆ سەرۆك، کۆندی لەبێژنگی دەدان. شایانی باسە کاری یاریدەدەری سەرۆك بۆ پرسەکانی ئاسایشی نەتەوەیی کە پۆستێکە پێی دەوترێت راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی، بریتییە لە کۆکردنەوەی ئەو زانیارییانەی پەیوەندییان بەسیاسەتی دەرەوە هەیەو پێشکەشکردنی هەموو بیرورا جیاوازەکان بەسەرۆك. هەروەها پۆستی راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی زیاتر رۆڵێکی کارگێڕی هەیە وەك لە بڕیاردان. راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی وەك بەڕێوەبەرێکی متمانەپێکراو وایە کە زۆر کەم لە دەرەوەی کۆشکی سپی دەردەکەوێت. سەرۆکەکانی جیهان واراهاتوون کە پەیوەندییان لەگەڵ راوێژکارانی ئاسایشی نەتەوەییدا بەهێزدەکەنو هەریەکێك لەم سەرۆکانە پێشبینییە جیاوازەکانی لەگەڵ پێشبینی راوێژکارەکەی دیاریدەکات. کۆندۆلیزا رایس بەپێچەوانەی زۆربەی راوێژکارانی پێشووی ئاسایشی نەتەوەیی، بووە ئەستێرەیەکی میدیاکان بەتایبەت دوای هێرشەکانی ١١ ی سێپتەمبەر کەتێیدا دەستیکرد بەئەنجامدانی چەندین کۆنگرەی رۆژنامەوانی سەبارەت بەشەڕی دژە تیرۆر.

کۆندی دەڵێت: "هەمیشە هەوڵی ئەوە دەدەم ئەوەم لەبیربێت کە پێویستە بەوپەڕی رێکوپێکیو تەواوەتی چیرۆكو رووداوەکە بدەم بەسەرۆك، پێویستە لەوە دڵنیابم کە سەرۆك لەهەموو شتێك دەزانێت". کۆندی پێداگری لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە بیروبۆچوونە تایبەتەکانی خۆی دیاریدەکاتو لەمیانەی بیرورای کەسانی تردا پێشکەشی سەرۆکی دەکات. دەشڵێت: "من بەرپرسی چێککردنی سەرجەم کارەکانم پێش ئەوەی پێشکەش بەسەرۆك بکرێن، ئەمەش

مانای ئەوەیە کە خراپ کەڵکم لەواقیعی کارکردنی نزیکم لەسەرۆك بوش، وەرنەگرتووە".

دیارە ئەو بیرورا تایبەتانەی کۆندی لە کاروباری سیاسەتی دەرەوەدا هەیەتی، ئەنجامی دیدە کۆنەپارێزییەکەو دیدی واقعبینانەی سیاسیەتی بوون. ئەم دیدە کەمتر داوادەکات کە ئەمەریکا بە هێزی سەربازی بچێتە ناو ناکۆکییەکانی ولاتانی ترەوە. ئەم پرۆگرامەی داوادەکات دەستتێوەردانی سەربازیی نەبێت، بیروباوەڕێکی کلاسیکی سیاسەتی دەسەلاتدارەو وەك ئامێرێك کە پێویستە بەوردبینییەکی زۆرەوە بەکاربهێنرێت، دەڕوانێتە هێزی سەربازی. لەیەکێك لەو وتارانەی لەهەفتەکانی کۆتایی هەڵمەتی هەڵبژاردندا پێشکەشیدەکات، کۆندی بەڕوونیو بەدەنگێکی بەرز ئەم دیدەی دەردەبڕێت. لە ئۆکتۆبەری ۲۰۰۰دا رایگەیاند کە ئەگەر بوش وەك سەرۆك هەڵبژێردرا، هێزەکانی ئەمەریکا لەناوچەی بەلقان دەکێشێتەوەو بەرپرسیارێتی سەرکردایەتیکردنی هێزە ئاشتیپارێزەکان بۆ ئەوروپییەکان جێدێڵێت. کۆندی لە درێژەی قسەکانیدا دەڵێت کە بوونی هێزی ئەمەریکی لەوێ ئامادەیی ئەو هێزانە لە شوێنەکانی تری وەك ئاسیاو دورگەی فارسی، کەمدەکاتەوە. ئەم وتارەی مشتومڕێکی زۆری لە ئەوروپا وروژاند. دواتر جۆرجی کوڕ دان بەوەدا دەنێتو دەڵێت:"وازمان لە رێڕەوە هەڵەکەمان لە ئەوروپا هێناوە".

کۆندی پوختەی پرۆگرامەکەی لە سیاسەتی دەرەوەدا چڕکردبووەوە، کە ئەمانەش ئەو بیروڕایانە بوون کە تێیاندا لەگەڵ جۆرجی کوڕدا هاوبەشبوونو لە وتارێکی درێژدا لە گۆڤاری سیاسەتی دەرەوە، Foreign Affairsدا بلاویکردووەتەوە. وتارەکەی کۆندی چەندین دەستەواژەی روونی سەبارەت بەڕێکوپێکی بەکارهێنانی هێزی سەربازیی، تێدایە لەوانە "بەکارهێنانی هێزی چەکداری ئەمەریکی بەشێوەی ۹۱۱ (ژمارە تەلەفۆنی فریاکەوتنە لە ویلایەتە یەکگرتووەکان) بەشێوەیەك کە جیهان بگرێتەوە، دەبێتەهۆی لاوازکردنی تواناکانی سوپاو سەربازان ناچاردەکات رۆڵی ئاشتپارێز ببینن و دەشبێتە هۆی زیادبوونی نیگەرانی زلهێزەکانی تر سەبارەت بەترسیان لەوەی کە ویلایەتە

یـەکگرتووەکان لــەژێر نــاوی دەســـتتێوەردانی مرۆیـــی رۆڵێــك ببینێـــت لەجێبـەجێکردنی چـەمکەکانی سـەروەری سـنووردار لەسەرتاسـەری جیهانـدا. پێویستە سەرۆك ئەوەی لەبیربێت کە سوپا ئامێرێکی خاوەن تایبەتمەندییەکی سـەختە. دەوترێـت سـوپا ئـامێرێکی کوشـندەیەو ئەمـەش ئـەو رۆڵەیـە کـە بـۆی دانـراوە، نـاتوانین بڵـێین سـوپا دەتوانێـت رۆڵـی ناوبـژیوانێکی سیاسـی ببینێـت. دەتوانین لەوەش دڵنیابین کـە سـوپا بـۆ ئـەوە دانـەنراوە کۆمەڵگەیـەکی مـەدەنی بنیـات بنێـت. بەڕاسـتی باشـترین بـەکارهێنانی هێـزی سـەربازی بریتییـە لـە پێشکەشکردنی یارمەتی بۆ ئامانجی سیاسی روونو ناشکرا".

ئەم تێڕوانینە لە مانگەکانی یەکەمی گرتنەدەسـتی حوکم لەلایـەن بوشـەوە بـەڕوونی دەرکـەوت، گـەورەترین بەڵگـەش لەسـەر ئـەم تێڕوانینـە لـە سیاسـەتی پرۆگرامی وازهێنان لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدایە.

کۆندی بەوە ناسراوە لەکاتێکدا لەژێر فشاردایە خاوەنی هێمنیو خۆڕاگرییـە، ئەمەش هۆکاری بنچینەیی بوو بۆ ئەوەی پاش هێرشەکانی ١١ی سێپتەمبەر وەك وتەبێژی کۆشکی سپی، هەڵبـژێردرێت. هـەرگیز شـلەژان بەکۆندییـەوە نابینرێـت، دەتوانێـت بـە هاوسـەنگییەکی زۆرەوە بیربکاتـەوەو بابەتـە ئاڵۆزەکـان بـەڕوونیو سـادەیی، روونبکاتـەوە. ئـەم تایبەتمەندییانـەی کۆنـدی وایـان لێکردبـوو لـەناو چەندین هاوکاریدا جیاواز بێتو ئەمەش وا لە جۆرجی کوڕ دەکات داوای لێبکـات لەکاتی هەڵمەتی هەڵبژاردنەکەیدا لەسەر سیاسەتی دەرەوە، راهێنـانی پـێ بکـات. کویت پلاکەر کە هاوڕێی کاتی زانکۆی ستانفۆردی، بـوو نازنـاوی خـاوەنی مێشـکە بروسکەئاساکەی لێ ناوە. جۆن رازیـان کـە لـە ئینیسـتیتیوی هۆڤـەر بەڕێوەبـەری بوو، دەڵێت کۆندی توانایەکی نـاوازەی لـە قسـەکردن بەشێوەی سـەرپێیی هەیـە. جـۆن دەشـڵێت:"لەکاتی پێشکەشـکردنی وتـاردا دەمـان بـینی هـیچ تێبینییـەکی نووسـراوی پێنـەبوو. ئـەو پلانـی بـۆ بیرهێنانـەوەی ئـەو شـتانەی کەدەیـەوێت بیانڵێـت دادەنـا، بەشـێوەیەك ئەمـەی دەکـرد کـە پێویسـتی بـەتۆمارکردنی بیرۆکەکانی نەبوو". کۆندی هۆکاری ئەمە بۆ ئەوە دەگێڕێتەوە کە ئەم کارە لەناو ئـەو پرۆفیسـۆرانەی زانکـۆدا کـە توانـای قسـەکردنو وەڵامدانـەوەی پرسـیاریان

لەبەردەم خوێندکارانی پۆلەکانیاندا هەیە، شتێکی دەگمەن نییە، دیارە ئەو توانیویەتی ئەم لێهاتوویی‌یەی تارادەیەکی زۆر، پەرە پێبدات.

کۆندی قسەکردنی لە بەرنامەکانی بەیانی شەممە لە واشنتۆن‌و وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەی پەیوەندییان بەسیاسەتی دەرەوە هەبوو، بەسادەترین ئەرکەکانی پرۆگرامەکەی لەقەڵەم دەدات. ئەرکی کۆندی لەم ماوەی مێژوودا پێویستی بەشیکردنەوەی ئەو بیروڕا هەمەجۆرانەوە هەیە کە لە ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی دەردەکەون‌و پەیوەندییان بەشەڕی دژە تیرۆر، شەڕ لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، ئەگەری هەڵگیرسانی شەڕ لە هندستان‌و پەیوەندییەکانی کۆریای باکورو چین‌و قەیرانە دیارەکانی جیهانەوە، هەیە. پاش تێپەڕبوونی دوو مانگ بەسەر هێرشە تیرۆریستییەکاندا ساموێل بێرگەر دەڵێت: "دەتوانین ئەم ئەرکە لەپێودانگی یەك تا ١٠دا، بەپلەی ١٥ هەم دابنێین. ڕێزێکی زۆرم بۆ ئەو کارانە هەیە کە کۆندی لەم ڕۆژانەدا ئەنجامیاندەدات".

ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی لەسەردەمی ئیدارەی ترومانـدا دامەزراوە، ئەویش پاش ئەوەی دوای کۆتاییهاتنی شەڕی جیهانی، بەپێویستیان دانا بڕیار لەو سیاسەتانەدا بدرێت کە پێویستیان بەبوونی پەیوەندی باشتر لەنێوان هەردوو تیمی سەربازی‌و دیبلۆماسی سەرۆکدا هەبوو. ترومان لەسەرەتای ماوەی سەرۆکایەتییەکەیدا ڕووبەڕووی کۆمەڵێك پرسی سیاسی ئاڵۆز دەبێتەوە. ترومان پرسی ئەو بۆمبە ناوکییەی دەزانی کە تازە ویلایەتە یەکگرتووەکان پەرەی پێدابوو و ڕووبەڕووی ئەو پرسە بووەوە کە ئایا پێویستە لەدژی ژاپۆنییەکان بەکاری بهێنێت؟ یەکێتیی سۆڤیەت توانی چەند سیستمێکی سەربازیی لە چەندین وڵاتی ئەوروپای ڕۆژهەڵاتدا دابمەزرێنێت، بەڵام وڵاتانی ئەوروپای خۆرئاوا ڕاستەوخۆ دوای شەڕی جیهانی دووەم بەدەست دارمانی دارایی‌و برسێتییەوە دەیانناڵاند. ئەم بارودۆخانە وای لە ترومان کرد لە ساڵی ١٩٤٧دا یاسای ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی بنووسێت کە دامەزراندنی ئەنجومەنێکی ڕاوێژکاریی نوێی لەخۆگرتبوو کە پێکهاتبوو لە سەرۆکانی ئەرکان‌و سەرکردە سەربازییەکان، ئەم ئەنجومەنە ناونرا ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی.

ترومان روونیدەکاتەوە کە رۆڵی ئەنجوومەنەکە تەنها راوێژکارییەو رایگەیاند کە خودی خۆی "ئازادی تەواوەتی بۆ پەسەندکردن و رەتکردنەوەو هەموارکردنی ئەو ئامۆژگارییانەی ئەنجوومەنەکە پێشکەشی دەکەن و راوێژکردن لەگەڵ ئەندامانی تری خێزانە فەرمییەکەی" هەیە. سەرۆك پێداگری لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە خاوەنی وتەی کۆتایی خۆیەتی و بەپێی ئەو دەسەڵاتەی پێی دراوە بڕیار لەسەر ئەم سیاسەتە دەدات و جێبەجێی دەکات.

یەکەمین بەڵگەنامە سیاسییەکان کە ئەنجوومەنەکە پێشکەشی سەرۆکی دەکات، چەند بیروڕایەك بوون کە لە چوارچێوەی بەڵگەنامەیەکدا ڕێکخرابوون و خرانە نێو پرۆسەی داڕشتنی سیاسەتی ترومانەوە. یەکێك لەو بەڵگەنامانەی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی پێشکەشیدەکات، یارمەتی دیاریکردنی پلانی مارشاڵ دەدات کە پێکهاتووە لە چەپکێك کۆمەکی دارایی زەبەلاح کە ئەمەریکا پێشکەشی ئەورووپای خۆرئاوای دەکات. سەرپەرشتیکردنی ئەرکەکانی داڕشتنی سیاسەت و ئەرکەکانی تری ئەنجوومەنەکە خرابووە ئەستۆی بەڕێوەبەرەوە کە ئەوکاتە پێی دەوترا سکرتێری جێبەجێکار. ئەدمیراڵ سیدنی ویلیام سوێرس لەسەردەمی ترومانەدا پۆستی سکرتێری جێبەجێکار دەگرێتەدەست. سیدنی یاریدەدەرێکی نزیکی سەرۆك بوو و پاش شەڕی جیهانی دووەم، لە ڕێکخستنەوەی ئاژانسە هەواڵگرییەکاندا یارمەتی دەدا. سوێرس خاوەنی باکگراوندێکی نایاب بوو لە کاروباری سەربازی و جیهانی بازرگانیداو یەکەم بەڕێوەبەری ئاژانسی هەواڵگریی ئەمەریکیش بوو و ماوەیەکی زۆر لەو پۆستەدا دەمێنێتەوە. هەروەك زۆربەی راوێژکارانی تری ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی، سوێرس کەسێکی نزیك و متمانەپێکراوی سەرۆك بوو. جۆن برادۆس سەبارەت بەمێژووی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی نووسیویەتی: "ئەدمیراڵ سوێرس هاوڕێیەکی گەرمی سەرۆك بوو، یاریزانی پۆکەریش بوو و توانیبووی هەمیشە لەگەڵ هاری ترومانەدا کۆك بێت"

کاتێك کارمەندە باڵاکانی هەڵبژارد، ئەو کارانە چین کە جۆرج بوش دەیویست لە راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەییدا هەبن؟ یەکەم کەس کە ئەم

پۆستەی گرتووەتەدەست ئەم ئاکارانەی بەروونی دیاریکردووە. شایانی باسە کاتێك سوێرس بە ترومان رادەگەیەنێت کە دەیەوێت دەست لە پۆستەکەی لە کۆشکی سپی هەڵگرێتو بگەڕێتەوە بۆ کەرتی بازرگانی، ترومان داوای لێدەکات ئەو سیمایانە دیاریبکات کە پێویستە لەو کەسەدا هەبێت کە جێگەی دەگرێتەوە. کتێبەکەی برادۆس چەپکێك لەو یاداشتەی لەخۆگرتووە کە سوێرس لە وەڵامی تروماندا پێشکەشی سەرۆکی دەکاتو تێیدا باس لەوە دەکات کە ئەم پێودانگانە تا ئەمڕۆش راستن:

پێویستە ئەو کەسە سیاسی نەبێتو جێی متمانەی سەرۆك بێت

پێویستە ئەو کاندیدە بابەتیانە بێتو ئامادەبێت بیروڕا سیاسییە تایبەتەکانی خۆی لە پلەیەکی خوارتر لە بیروڕاکانی تر دابنێتو بیروڕاکانی هەموو بەرپرسە فەرمییەکان ڕێکبخات.

پێویستە کاندیدەکە ئامادەیی بۆ پشتگوێخستنی ناوبانگو دیاردەکانی خۆبەزلزانین، تێدابێت.

برادۆس دەڵێت لەچەند دەیەیەکی کەمی پاش دامەزراندنی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی، ئەندامەکانی دەتوانن دەسەڵاتێك بەدەستبهێنن کە هاوشانی دەسەڵاتی فەرمانبەرانی حکومەتو دیپلۆماتو ژەنەراڵەکان بێت. بەوپێیەی بەڕێوەبەری چەندین فەرمانبەری دەستڕۆیشتوو بوو و یەکێك بوو لە نزیکترین راوێژکارەکانی سەرۆك، راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی توانیبووی ببێتە کەسایەتییەکی گرنگ لە کۆشکی سپیدا.

کۆندی بە یەکەم ژن دادەنرێت کە ئەم پۆستە بگرێتە دەستو بیستەم راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەییە. هەروەها پاش کۆڵن پاوڵ کە لەسەردەمی ئیدارەی ریگاندا ئەم پۆستەی گرتووەتە دەست، بە دووەم رەشپێست دادەنرێت کە لەم پۆستەدا دادەمەزرێندرێت.

دامەزراندنی کۆندی لەو پۆستە دەیکاتە دیارترین ژن لەبواری سیاسەتی دەرەوەو جێسەرنجی ژمارەیەکی زۆر لەو ژنانەی کە کاریان لەو بوارەدا دەکرد. مادلین ئۆڵبرایت لەماوەی دووەمی سەرۆکایەتی کلینتۆندا وەك وەزیری دەرەوە

دادەمەزرێت، ئەمەش دەرگا والآ دەکات بۆ هاتنەناوەوەی زیاتری ژنان بۆ ناو سیاسەتی دەرەوە. ئۆلبرایت بە پابەندبوونی بە پرسی پێشکەوتنی ژنان بۆ ئەم بوارە دەناسرێت و دامەزراندنی بەسەرکەوتن بۆ هەموو ژنان لەقەڵەم دا.

یەکێك لە هاوکارەکانی کۆندی لە زانکۆی ستانفۆرد لەکاتی هەڵمەتی سەرۆکایەتی جۆرجی کوڕدا رایگەیاند کە ئەو توانیویەتی دەنگدانەوەیەك دروستبکات. مایکڵ ماکفۆڵ دەڵێت:"پیاوانی قژرووتاوە یان پیاوانێك قژیان ماشوبرنجیی بووبێت کۆنترۆڵی سیاسەتی دەرەوەیان کردووە، ئەمانەش لەگەڵ کەسێکی وەك کۆندی رایسدا رانەهاتوون". لێکۆڵینەوەیەکی نوێ کە گرووپی ژنان بۆ سیاسەتی دەرەوە ئامادەی کردووە دەڵێت تائێستاش لەرووی ژمارەوە پیاوان لەپێش ژنانەوەن، بەڵام سەرنج دەدرێت کە ژمارەیەکی زۆر لەژنان جێ پەنجەیان لەم بوارەدا جێهێشتووە. لێکۆڵینەوەکە دەشڵێت: "دامەزراوەی سیاسەتی دەرەوە کە لەبنەڕەتدا لە نێرینە پێکدێت بەرەو گۆڕانکاری هەنگاودەنێت. سەرنج دەدرێت کە ژمارەیەکی زۆر لەژنان لەویلایەتە یەکگرتووەکان دەچنەناو بواری پرسە نێودەوڵەتییەکان و پۆستی سەرکردایەتی دەگرنەدەست، کە ئەمەش شکاندنی سەدەیەك لە دابونەریتە..... روخساری ئەم ژنانە دەبینرێت و دەنگیان لە رێڕەوو پشت پەردەی دەسەڵاتەوە دەبیسترێت کە ئەمەش لەپێشوودا روونەداوە".

پوختەی ئەم لێکۆڵینەوەیە باس لەوە دەکات کە سەردەمی پاش جەنگ توانیویەتی لەهەردوو بواری دیبلۆماسی و بەرگریدا چانسێکی زیاتر بداتە ژنان، هەروەها لە چەندین بواری تردا لەوانە مافەکانی مرۆڤ و یاساو فریاکەوتنی مرۆیی، بازرگانی، ژینگەو میدیاکانیشدا. لێکۆڵینەوەکە پێداگری لەسەر گرنگی مادلێن ئۆلبرایت دەکاتەوە بەم ئاراستەیەداو دەڵێت: "دامەزراندنی مادلێن ئۆلبرایت وەك ٦٤هەم وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا ئاماژەیەکی زەقە بۆ گۆڕانکاریی لەم پۆستەدا... لە ساڵی ١٩٧٠دا ژنان رێژەی لەسەدا 4.8یان لە کارمەندانی بواری راژەی دەرەوەدا پێکهێنابوو... بەڵام لە ساڵی ١٩٩٧دا ژنان توانیویانە لەسەدا ١٨ی پۆستە دەرەکییە باڵاکان و لەسەدا ٢٤ ی پۆستە

کارگێڕییەکانی ڕێڕەوی دەرەوە بگرنە دەستو لەسەدا ۲۲ ی کۆی بالێۆزەکان مسۆگەربکەن... هەروەها توانیویانە لەسەدا ٤٠ی یاریدەدەرانی وەزیرو لەسەدا ۲۸ی یاریدەدەرانو لەسەدا ۳۱ لە کۆی جێگری یاریدەدەرانی وەزیر بگرنەدەست".

ئەم کۆمەڵە ژنەی سیاسەتی دەرەوە نزیکەی ٦٠٠ ژن دەبنو ئەو سیمایانەی کە ژنان دەڵێن پشکیان لەسەرکەوتنیان هەبووە لەم بوارەدا، پیشاندراوە. دەتوانین ئەنجامەکانی ئەم لێکۆڵینەوەیە وەك پوختەی ئەزموونی کۆندۆلیزا رایس لەم بوارەدا، لەقەڵەم بدەین:

ڕێزلەخۆگرتنو متمانەبەخۆبوونو سیمایەکی تر کە باسکراوەو بۆ سەرکەوتنی پیشەیی ژنان بەگرنگ دادەنرێت، ئەوەش لەسەروو پێشبینییەکانەوە بوو (بەڕێژەی لە سەدا ۹۵). هەستێکی دڵنیایی باوە کە دەڵێت ژنان پێویستە زیاتر ماندونەناسانە لە هاوکارە نێرینەکانیان کاربکەن بۆ ئەوەی بتوانن هەمان ئاستی ڕێزلێگرتن، متمانەو پلە بەدەستبهێنن کە پیاوان دەیگرنەدەست. ڕێژەی لەسەدا ۸۰ ی ژنان کۆکن لەسەرئەوەی کە بەدەستهێنانی شارەزایی نێودەوڵەتی هۆکارێکی گرنگە بۆ پێشکەوتن لەو کارەی کە مرۆڤ دەیکات. لەسەدا ۷٤ی ژنانیش لەسەر ئەوە کۆکن کە "پەرەپێدانی پرۆگرامێکی دیاریکراو کە هاوکارە نێرینەکانیان پێی ئاسودەبن"، هۆکارێکی گرنگە بۆ سەرکەوتن.

کۆندیو مادلین ئۆڵبرایت دوو ڕێڕەوی جیاوازیان لەبواری پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا هەبوو، بەڵام ئەم دوو ژنە لەچەند ئاکارێکدا هاوبەش بوون، هەریەکێك لەم دوانە بەباوکیان سەرسام بوونو هەوڵیانداوە سەرکەوتن بەسەر ئەواندا بەدەستبهێنن. مادلین بەو هیوایەی لەپیشەی باوکیدا کاربکات، توانی پێشکەوتن لەبواری پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا بەدەستبهێنێت. لەمبارەیەوە دەڵێت:"هەوڵمدا جۆرێك کارکردن وەك ئەوەی باوکم بدۆزمەوە. زۆرێك لەوانەی کردوومن دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە حەزمکردووە وەك باوکم بم". کۆندیش لەلایەن خۆیەوە هەنگاوی هاوشێوەی باوکی ناوە، کتومت وەك باوکی، کاری لەهەردوو بواری فێرکردنی زانکۆییو بەڕێوەبردنی زانکۆییدا دەکرد. ژیانی خۆی

لەپێناو تازەلاوانی هەژاردا تەرخاندەکرد ئەمەش ئەو پابەندبوونە بوو کە ژیانی جۆن رایسی باوکی پێ جیادەکرایەوە، کۆندی بەشداری لە دامەزراندنی سەنتەری نەوەی نوێ لەکالیفۆرنیاشدا کردووە. هەروەك پیشەی هەمیشەیی باوکیشی، کۆندی باوەڕبوون ـی لە برِبڕەی پشتی ژیانیدا جێگیرکردووە.

مرۆڤ دەتوانێت سەرنجی چەند لێکچوونێکی تر لەنێوان سەردەمی منداڵی کۆندیو مادڵیندا، بدات لەوانە پاراستنو پابەندبوونی پەرۆشانەیان بۆ فێربون. مادڵین دایكوباوکی بەزیادەرۆ لەرووی پارستنەوە ناودەباتو دەڵێت باوکی لەسەر سووربوون بۆ فێرکردنی ئەم، زۆر رۆشتووە. دۆبس دەنووسێت:"باوکی مادڵین واراهاتبوو کە وتارەکانی بۆ راستدەکردەوە..... سەبارەت پەیوەندیپێکردنی بەباشترین قوتابخانەکانەوە هەمیشە دوودڵبوو، بەباشی پلانی بۆ داهاتووی دادەنا". لەپێناو پاراستنیدا لەترسی سیاسەتی جیاکاری رەگەزی، دایكوباوکی کۆندی زۆر دووردەکەونەوەو خۆیان بۆ فێرکرنو رۆشنبیرکردنی تەرخانکردووەو هەروەك چۆن لەژووری پۆلدا ئاگایان لێ بووە، ئاوهاش لەماڵەوە گرنگییان پێداوە.

لێرەدا دەتوانین لێکچوونێکی تر لەنێوان کۆندیو مادڵیندا بدۆزینەوە ئەویش ئەوەیە کە هەردووکیان لەسەرەتای ژیانیاندا کەسێکی بێگانە بوون. مادڵین هاوولاتییەکی چیکییەو لەتەمەنی ١١ ساڵیدا هاتووەتە ناو ویلایەتە یەکگرتووەکانو بەئینگلیزییەکی باش، بەڵام بەشێوەزاری بەریتانی قسەی دەکرد، خودی خۆی دەڵێت: "کاتێکی زۆرم بەدڵەراوکێ بەسەربردووە لەبەرئەوەی دەمویست لەوە دڵنیابم کە لەگەڵ کۆمەڵگە نوێیەکەمدا دەگونجێم". بێگومان بارودۆخی کۆندی زیاتر سەرنجراکێش بوو، ئەو کیژۆڵەیەکی رەشپێست بوو و لەشارێکدا دەژیا کە لەو شارانە بوو زۆرترین جیاکاری رەگەزیی تێدابوو، بەلام هەر لەسەرەتای پێگەیشتنییەوە، بە توندوتۆڵی پەروەردەدەکرێت ئەویش لەبەرئەوەی دڵنیابن کۆندی بە رێگەیەکی جیاواز سەرکەوتن بەدەستدەهێنێت، نەك تەنها خۆگونجاندن لەگەڵ کولتوری وڵاتدا بەگشتی.

کۆندیو مادلێن وەك دوو لێکۆڵەر بایەخ بە ئەورووپای رۆژهەڵاتو یەکێتیی سۆڤیەت دەدەن، بەڵام بێگومان سەرنج دەدەین ئەم دوانە لەگۆڕەپانی سیاسیدا لەیەك ناچن هەرچەندە هەردووکیان دوو کەسایەتی دیاری کاروباری سیاسین. مادلێن ئۆڵبرایت لە ساڵی ١٩٨٨ کۆندی وەك کچێك کە باوکی لە زانکۆی دینیڤەر سەرپەرشتیدەکات، دەناسێت کاتێك بەتەلەفۆن پەیوەندی پێوەدەکات بۆ ئەوەی پرسیاری لێبکات کە ئایا دەتوانێت لە هەڵمەتی سەرۆکایەتی کاندیدی دیموکراتەکان مایکڵ دۆکاکیس یارمەتی بدات. لەم کاتەدا بێدەنگییەکی سەرسوڕهێنەر باڵ بەسەر تەلەفۆنەکەدا دەکێشێت، کۆندی دواتر بەمشێوەیە وەڵامدەداتەوە: "مادلێن، نازانم چۆن پێت بڵێم کە..... من سەربە پارتی کۆماریم".

کۆندی دەڵێت لەگەڵ مادلێندا هەرچەندە لەهەندێك کاردا جیاوازن، بەڵام باکگراوەندێکی هاوبەشو گرنگیان هەیە. ئەمە روونەکاتەوەو دەڵێت: "مادلێن دەناسمو زۆرم خۆشدەوێت، سەیر نییە کە هەردووکمان دایكوباوکێکی رۆشنبیرمان هەیە، بەڵام بڕوامان بەشتە جیاوازەکان هەیە... رەنگە لەسەر چۆنیەتی بەکارهێنانی هێز کۆك نەبین... بەڵام لە بڕوابوونمان بەهەندێك لە بەها گرنگە بەهێزەکاندا، هاوبەشین".

کۆمەڵەی ژنە دیارەکانی بواری سیاسەتی دەرەوە جین کیرباتریك لەخۆدەگرێت کە یەکەم ژنی ئەمەریکییە وەك باڵیۆز لەنەتەوە یەکگرتووەکان دادەمەزراوە، لەلایەن سەرۆك ریگانەوە ئەو پۆستەی پێدراوە. جین پسپۆڕی زانستە سیاسییەکان بوو و چەند پۆستێکی لە زانکۆو رازەی حکومیدا گرتووەتە دەست، ماوەی چەند ساڵێکیش لە وەزارەتی بەرگریدا کاریکردووە، ئەمیش هەروەك کۆندی وەك راوێژکاری کاروباری دەرەوەی کاندیدێکی سەرۆکایەتی کاریکردووە کە ئەویش ریگانە. ژنێکی تریش لەم بوارەدا دەردەکەوێت کە ئەویش سوانی هنتە کە لەماوەی چوار ساڵی ئیدارەی کلینتۆندا وەك باڵیۆزی ویلایەتە یەکگرتووەکان لەنەمسا کاریکردووە. بەهۆی هەوڵەکانییەوە بۆ جێگیرکردنی ئاشتی لە بۆسنە لەمیانەی ئەو شەڕانەی لەوێ هەڵگیرسا، سوپاسو

ستایشێکی زۆر کراوه. سوانی ئێستا له پەیمانگای جۆن ئێف کینیدی بۆ کارگێڕیی حکومی وانه دەڵێتەوه.

کۆندی دواتر بەمەبەستی دەستبەکاربوون وەك راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی، دەچێتە واشنتۆن و له ۆتەرگەیت شوقەیەك دەكرێت، ئەو شوێنی نیشتەجێبوونەی دەكەوێتە سەر رووباری پۆتۆماك، ئەمەش شوێنێكە كە دادوەرانی باڵای دادگاو چەندین كەسی دیاری تری واشنتۆن تێیدا نیشتەجێ دەبن. کۆندی لەگەڵ خۆیدا ئەو پیانۆیەی باوکی لەتەمەنی ١٣ ساڵیدا بۆی کڕیبوو، ئامێری راهێنانی بەپێ رۆیشتن و ئەو پێڵاوانەی له بازاڕی فێراماگۆ کڕیبوونی، دەبات بۆ ئەو شارە. وەك سەردەمی ستانفۆرد کاتی پێویستی نابێت بۆ راهێنان، بەڵام له پێشکەشکردنی ئاهەنگی ژەنین لەبۆنە نافەرمییەکاندا، بەردەوام دەبێت. له نیسانی ٢٠٠٢دا پەیوەندییەکی تەلەفۆنی وەك سوپرایزێك پێدەگات کە تێیدا داوای لێدەکرێت ئاهەنگێکی گەورە رێکبخات، لەو ئاهەنگەدا خەڵاتی نەتەوەیی بۆ هونەر بەژمارەیەك ژەنیار، دەدرێت.

یەکێك له ژەنیارە دیارەکان یو-یو ما بوو کە ژەنیاری ڤیۆلۆنسێل بوو، کە یەکێك بوو لەوانەی خەڵات وەردەگرن. ئەم پیاوە داوا لە کۆندی دەکات پێکەوە پارچە موزیکێك لەم ئاهەنگەدا لێبدەن. یو-یو بەیەکێك لەبەناوبانگترین ژەنیارانی موزیکی کلاسیکی لەسەر ئاستی جیهان لەقەڵەمدەدرێت و زۆر بەخۆشحاڵییەوە هاوکاری ئەو کەسانە دەکات کە بەگرنگییەوە دەیانەوێت فێری موزیك بن، ئەمەش بۆیە دەکات، چونکە بڕوای وایە ئەو کەسانە شیاوی ئەوەن لەبەردەم جەماوەرێکی زۆردا موزیك بژەنن. ئەم پیاوە پێشتر بیستبووی کە راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی پیانۆژەنێکی لێهاتووە هەربۆیە داوای لێ دەکات لەو بۆنەیەدا کە لە هۆڵی دەستوور لە ٢٤ی نیسان سازدەکرێت، پارچە موزیکێك بژەنێت. ئێوارەی ئاهەنگەکە کۆندی بە ژەنینەکەی توانی سەرنجی خەڵك بەلای خۆیدا رابکێشێت. یو-یو پارچەموزیکێکی برامز هەڵدەبژێرێت کە ژەنیارە خوازراوەکەی کۆندییە، ئەویش بریتیبوو لەپارچەموزیکی خاوی ئاداجیو له سۆناتەی کەمان، ژمارە ٣ لەسەرچینی D ماینۆر (کە پارچە موزیکێکە بەسەر ڤیۆلۆنسێلدا دابەشکرابوو).

لەو ئێوارەیەدا سەرۆك بوش مەدالیایەك پێشکەش بە یو-یو دەکات و بە "ژەنیارێکی ناسراوی ڤیولنسیلّ لەسەرتاسەری جیهان کە بەلگەی باشترین مۆزیکی کلاسیکییە، ناوی دەبات". دواتریش سەبارەت بە راوێژکارە چاوەڕوانکراوەکەی بۆ ئاسایشی نەتەوەیی دەلێت: "پاش کەمێکی تر ئەم کەسایەتییە ئەمەریکییە مەزنە، لەگەلّ کەسایەتییەکی جیهانیی مەزنی تر موزیك دەژەنێت".. لەکاتی پێشکەشکردنی پارچە موزیکەکە لەلایەن هەردووکیانەوە، لاوراو بوش ژەنیارەکان پێشکەش دەکەن. کاتێك لاورا بەجەماوەر دەلێت کۆندۆلیزا رایس پیانۆ دەژەنێت، ئەوەش ناشکرا دەکات کە بنەچەی کۆندی دەگەڕێتەوە بۆ خۆرئاوای تەکساس. یەکێك لە رەخنەگران بەم رێزلێنانە "راشکاوو راستەوخۆ"یەی خانمی یەکەم بۆ ئەم دوو ژەنیارە، زۆر سەرسام دەبێت. لاورا ئارەزووی موزیکی کلاسیکی دەکات و بێگومان کۆندیش بەبوونی کەسێك لە کۆشکی سپی کە شەیدای موزیکی کلاسیکی بێت، خۆشحالّ دەبێت.

دوو ژەنیارە شەیدا سەنگینەکە دەستدەکەن بە ژەنین، لەکۆتایی ژەنینەکەشیاندا پێشوازییەکی گەرم و سەرسوڕهێنیان لێ دەکرێت. پاش چەند رۆژێك لە بۆنەکە گریگ ساندۆ لە رۆژنامەی وۆلّ ستریت جۆرنالدا دەنووسێت: "خاتوو رایس لێوانلێو بوو لە موزیك...". دەشلێت:

بەرکەوتنە موزیکییەکانی بە بەهێزیی و ریتمەکانی بەجێگیریی ناسراون، پارچەموزیکەکانیشی دەتبەنە دنیای بیرکردنەوەوە. ئەم وتەش بەتایبەتی لەو کۆپلانەدا راستە کە بەرێز ما هاورێیەتی دەکرد. ئەوکاتەی پێویست بوو کەمێك پەلەبەکات، کۆندی خاوەنی ئەو وردبینییە نەبوو کە دانپیانراوان هەیانبوو، دیاریوو کەمێك ترسی هەبوو و شەرمن بوو. من دەلێم لەگەلّ ژەنینەکەیدا هاوسۆز بووم. ئەو کاریگەرییەم لەلا دروستبوو کە ئایا کۆندی لەخالّی لوتکەی ژیانیدا وەستاوە؟ دیاربوو زۆر شەیدایە، پێشمواپە هەموو مافێکی هەیە کەوا بێت. کۆندی توانی شەرەفێکی گەورە بە خۆی و هونەرو ولاتەکەشی، بدات.

یو-یو لەمەودای ئەو رازیبوونە تێدەگات کە ئەو موزیکژەنانەی بۆ خۆشی، بەلام بەشێوەیەکی شێلگیرانە فێربوونی موزیکیان کردووە بەکاری خۆیان، لەکاتی

دەرخستی توانای موزیكییان لەبەردەم هاوڕێو هاوكارەكانیاندا هەستیپێدەكەن، هەروەها لەو كاتانەی بۆیان دەسەلێنن كە موزیكەكەیان تەنها ئارەزویەك نییە. لەكاتی دیدارێكیدا لەگەڵ كچە ڕۆژنامەنووسێكدا كە ڕۆژێك لە ستانفۆرد سەردانی دەكات، كۆندی كاتێك كاسێتێك دەخاتە ناو ریكۆردەری ئۆتۆمبێلە مارسیدزەكەیەوە، شتێكی لەم بابەتە دەكات. دەنگی موزیكە تۆماركراوەكە كە جوڵەیەكی زۆر خێرابوو لە چوارینەی برامز بۆ پیانۆ كە پارچە موزیكێك بوو كۆندی زۆر بەلێهاتووانە لەگەڵ تیمی چوارینەی موێر، ئامادەی كردبوو، بە سبەیكەر بەرزدەكاتەوەو بە ئان رایلی داود كە كاری بۆ گۆڤاری جۆرج دەكرد، دەڵێت:"پێموابوو دەتەوێت گوێ لەژەنینم بگریت".

ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی پێش ١١ی سێپتەمبەر مانگانە دووجار كۆدەبوویەوە. ڕاوەدوونانی ئوسامە بن لادن، هێرشە ئاسمانییەكانی ئەفغانستان، دەستدرێژییەكانی ئەنسراكس، ئەو نیگەرانییەی باڵی بەسەر ئاسایشی فرۆكەخانەكاندا كێشابوو و هەڕەشەی هێرشی تیرۆریستی نوێ، ئەنجوومەنەكە هەموو ئەمانەی لەبەرزترین پلەی ئامادەباشیدا دادەنێت. كۆندی پێش هێرشەكان رایگەیاندبوو كە كاری ئەو "پارمەتیدانە بۆ دڵنیابوون لەوەی كە حكومەت وەك یەك پیاو كاردەكات"و پێداگریی لەسەر ئەوە دەكردەوە كە پاش هێرشەكانی ١١ ی سێپتەمبەر "وام لێهات لێكۆڵینەوە لەبوونی كۆدەنگی بكەم. پێموانییە هیچ هۆیەك هەبێت بۆ ئەوەی بڕیاری جیاجیا پێشكەش بە سەرۆك بكرێت لەكاتی پێویستدا نەبێت". كۆندی دەشڵێت جاری وا هەیە پێویستە چەند بیروڕایەكی هەمەجۆر پێشكەش بكرێن. پاش هێرشەكان ئامانجەكانی ئیدارەكەی بوش تاڕادەیەك زیاتر وردبینیان دەكرد. كۆندی دەڵێت: "ئامانجی ئیدارەكە تەنها ئەوە نەبوو كە جیهان زیاتر ئارام بێت بەڵكو باشتركردنی بوو"

شایانی باسە دیارترین ڕاوێژكارانی سەرۆك بریتیبوون لە: دیك چینی جێگری سەرۆك، وەزیری بەرگری دۆناڵد رامسفێڵد، وەزیری دەرەوە كۆڵن پاوڵ. كۆندی وەك میانگیرو ناوبژیوانێك وابوو لەنێوان ئەندامانی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەییدا. خۆی لەنێو ئەو دیدە جیاوازانەدا دەبینییەوە كە تیمێكی دانپیانراو

لە سیاسەت لە واشنتۆن دەریاندەبڕی. هەریەکێك لەچینی، رامسفێلدو پۆڵ ولۆفوویتز جێگری، لەتیمی هەڵۆکان (کۆنە پارێزە نوێکان) دادەنرێن کە پشتگیری هێزی سەربازیو دەستتێوەردانی سەربازی دەکەن. چینیو رامسفێلد لەسەردەمی سەرۆك فۆردەوە پەیوەندییان هەیە، ئەوکاتە رامسفێلد وەزیری بەرگری بوو و چینیش کە لەژێر سایەی ئەودابوو، وەك سەرۆکی تیمی فەرمانبەرانی کۆشکی سپی کاریدەکرد. رامسفێلد بە "جەنگاوەرێکی بیرۆکراسی بێ وێنە لەناوەوە" ناودەبرێتو بە هەڵوەشاندنەوەی پلانەکانی ساڵت ۲ ناوبانگی دەرکرووە کە کیسنجەر لەمیانەی ساڵەکانی حوکمی سەرۆك فۆردا ئامادەیکردبوو. کیسنجەر لە یاداشتەکانیدا بەمشێوەیە باس لە رامسفێلد دەکات: "دیاردەیەکی ناوازەیە لە واشنتۆن: ئەو سیاسەتمەدارە لێبڕاوو بیرۆکراسییە بە توانایەیە کە تموحو تواناو سەرمایەی فیکری لەخۆیدا کۆکردۆتەوە".

لە بەشەکەی تردا پاوڵ هەیە، کە پیاوێکی میانەڕەوەو ئامۆژگاری لەدژی دەستتێوەردانی سەربازی پێشکەشدەکات وەك کۆندی، بڕوای بەوە نییە کە دەوترێت رۆڵی وڵات کارکردنە وەك پۆلیسی جیهانی. لەسەردەمی بوشی باوکدا کاتێك چینی، وەزیری بەرگری بوو و هەمیشە لەگەڵ کۆلن پاوڵدا کە ئەوکاتە پۆستی سەرۆکی دەستەی ئەرکانی لەدەستدابوو، ناکۆك بوون. پاش ماوەیەکی کەم لە هەڵبژاردنی جۆرجی کوڕ، لۆرێنس کاپلان لە رۆژنامەی New Republics دەنووسێت:"ئەو مانۆڕەی پێش دەیەیەك لەمەوبەر وەستابوو، سەری هەڵدایەوە" سەرۆك کاتێك تیمی حکومەتەکەی هەڵدەبژێرێت، ئەم دیدە ناکۆکانەی پێشبینی دەکرد. سەرۆك بوش پێی وایە بیرۆکەی هۆشیارو بیروباوەڕی ناکۆکبەیەك دوو سیمان لە سیماکانی بیرکردنەوەی مرۆڤایەتیدا شیاوی پێزانینن، چونکە ئەو وێنە گشتگیرەی دواجار دێتە ئەنجام رێگە بەسەرۆك دەدات بڕیاری تایبەتی خۆی بدات. سەرۆکی تازەهەڵبژێردراو دەڵێت:"جیاوازی دەبێت، لەڕاستیدا هیوام وایە جیاوازی لەگۆشەنیگاکاندا روو‌بدات".

بیروڕاکانی کۆندی ئەوەندەی لەگەڵ پاوڵدا کۆکبوون، لەگەڵ چینیو رامسفێلدا کۆك نەبوون، بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە یەکسەر بووبێتە هۆی

هاوپەیمانییەكی گەرموگوڕ لەنێوانیاندا. كاپڵان نووسیویەتی: "بەگوێرەی چەند راوێـژكارێكی سـەرۆك بـوش، پـاوڵ داوادەكـات ئەركـەكانی رایـس نەبێتـە كۆسـپ لەبـەردەم سـەركردایەتیكردنیدا بـۆ سیاسـەتی دەرەوەی ویلایەتـە یـەكگرتووەكانو لەم رووەوە پاوڵ دڵنیاكراوەتەوە. ئەندامانی تیمی كاری بوش پێشبینییان دەكرد رایـس ئەركـە رۆتینییـە رۆژانـەكانی سیاسـەتی دەرەوە جێبـەجێبكاتو دەسـت لـەرێڕەوی بنچـینەیی ئـەم سیاسـەتە هـەڵبگرێت". جـۆرج شـۆڵتز كـە وەزیرێكـی دەرەوەی پێشـووەو بەیـەكێك لـەو كۆنەپارێزانـە دادەنرێـت كـە پاڵپشـتی رێـڕەوی پیشەیی كۆندی بوونو لە ئینیستیتیوتی هۆڤەریش كاری لەگەڵدا كردووە، پێیوایـە رایـسو پـاوڵ لەكەسـە خـاوەن ویسـتە بـەهێزەكانن و دەتـوانن بەباشـی پێكـەوە كاربكـەن. شـۆڵتز دەڵێـت: "ئـەم دوانـە خـاوەنی شـێوازێكی زۆر نـەرمو ئاسـانو دۆستانەنو رێزێكی زۆر لەنێوانیانـدا هەیـە. پێموایـە ئـەوان دوو كەسـی بـەهێزنو ناتوانین لەو جۆرە كەسانەیان دابنێین كە دەستەمۆكردنیان ئاسانە"

بەتێپـەڕبوونی تـەنها ١٨ مـانگ بەسـەر وەرگـرتنی پۆسـتەكەی، كۆنـدی تـوانی شـتێك بكـات كـە بـازدان بێـت بەسـەر جێهێشـتنی كاروبـاری رێـڕەوی سیاسـەتی دەرەوەدا. كۆنـدی دەتوانێـت كەشـتییەكی هەڵپەسـێردراو لێبخورێـتو لەكاتێكـدا ئیدارەكە قەیران دوای قەیران رووبەڕووی دەبێتـەوە، دەتوانێت بیرۆكـەی كەسـانی تـر بـۆ خاوەنـەكانیان بهێڵێتـەوە. كۆنـدی ئەمـە بـە ئـەركی خـۆی دەزانێتو كـەمی شارەزاییەكەی بە بەراورد بە دیك چینیو رامسفێڵدو پاوڵ، بەهاوپەیمانیبەستنی لەگـەڵ دەسـەڵات واتـە بەپەیوەندییـە بەهێزەكـەی لەگـەڵ سـەرۆكدا، قـەرەبوو دەكاتـەوە. سەرچاوەیەك لـەگۆڤاری Busness Week دەڵێت: "كارەكـەی تـەنها بەسـەربردنی زۆرتـرین مـاوە لەگـەڵ سـەرۆكدا نـەبوو، سـەرۆك ئەوەنـدەی لەگـەڵ ئەمدا ئاسودە بوو، لەگەڵ تیمە ناوازەكەی سیاسەتی دەرەوەدا ئاسوودە نەبوو".

پاش روداوی رێگرتنی فڕۆكەیـەكی جـەنگی فیشـكەداری چینی لـە فڕۆكەیـەكی سیخوڕیی ئەمەریكی لەسەرەتاكانی نیسانی ٢٠٠١دا، كۆندی دەسـتدەكات بـەكاركردن لەسـەر چـالاككردنی رۆڵـی ئەنجوومـەنی ئاسایشـی نەتـەوەیی لەهەماهـەنگیركردن لەگـەڵ سـەرۆكدا. بەمەبەسـتی گەڕانـەوەی تیمـی فڕۆكەكـە بـۆ وڵات، وەزارەتـی

دەرەوە بەرپرسیاریتی دانووستانکردن لەگەڵ چینییەکان، دەگریتەدەست. کۆندی لەم ماوەیەدا چەند ئەرکێکی پەیوەندیدار بەسیاسەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان لەوانە کۆبوونەوە لەگەڵ وەزیری دەرەوەی چین جوشوا سینگ، دەخاتە سەرشانی. پاش تێپەڕبوونی چوار مانگ بەسەر ئەم رووداوەدا دەرکەوت کە کۆندی هۆکارێکی کاریگەرە لە سیاسەتی دەرەوەدا، توانیشی بەرنامەی دیدارێك لەگەڵ ڤلادمیر پۆتین سەرۆکی روسیادا رێکبخات.

پێش گەشتەکەی کۆندی، سەرۆك بوش سەردانێك بۆ ئەوروپا ئەنجامدەدات، کۆندی توانی رێ بۆ گفتوگۆکانی بوش لەگەڵ پۆتیندا سەبارەت بەپرسەکانی بەرگریی موشەکی، رێکخبات. ئەوکاتە بوش دامەزراندنی سیستمی بەرگری دژەموشەکی لەسەر شێوەی شەڕی ئەستێرەکان، لەڕیزی پێشەوەی ریزبەندی کارەکانی دانابوو. روسیا بەتوندی دژی ئەم بەرنامەیە بوو. بەهۆی شارەزای لەبواری چەك و تەقەمەنی بەتایبەت روسیاوە، بوش کۆندی بۆ جێبەجێکردنی ئەم گەشتە هەڵدەبژێرێت. کۆندی بالاترین بەرپرسی تیمی ئیدارەکەی بوش بوو بۆ کاروباری دەرەوە کە سەردانی مۆسکۆ بکات و ئەم سەردانە بە بۆنەیەکی مێژوویی گرنگ بۆ یەکێك لە راوێژکارانی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی، دادەنرێت. ئایفۆ دالدەر کە ئەندامی پەیمانگای پرۆکینگەرو دانەری چەندین کتێبە سەبارەت بەکاروباری سیاسەتی دەرەوە، دەڵێت: "سەردانەکەی کۆندی بۆ مۆسکۆ یەکەمین سەردانی لەو شێوەیە بوو". دالدەر دەشڵێت پێشتر هیچ راوێژکارێکی ئاسایشی نەتەوەیی جگە لەکیسنجەر "ئەرکێکی دیپلۆماسی رۆتینی لەمۆسکۆ" جێبەجێنەکردووە.

کۆندی پێشتر دەیزانی کە بەرپرسانی مۆسکۆ بەهیچ شێوەیەك بە زۆربەی بیرۆکەکانی بەتایبەت بەو پلانەی کە پەیوەندی بەکشانەوە لە پرۆتۆکۆلی دژەرۆکێتی بالیستییەوە هەیەو لە ساڵی ١٩٧٢دا ئیمزاکراوەو ئەو رێککەوتننامەیەی بوش و رایس پێکەوە پێیان وایە میراتێکی هاوچەرخی پاشماوەکانی شەڕی ساردە، ئاسودە نین. پێش ئەوەی مۆسکۆ جێ بهێڵێت کۆندی لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانی کورتدا رایگەیاند: "هەمیشە وتومانە پرۆتۆکۆلی دژەموشەکی

بالیستی کێشەیە، ئەمەش تەنها بەهۆی ئەو کۆتو بەندەوە نییە کە پرۆتۆکۆلەکە لەسەر تاقیکردنەوەو نرخاندنەکان داینـاون، بەڵکو لەبەرئەوەیە کە ڕێککەوتننامەیەکی نەگونجاوی سەردەمێکی نەگونجاوە. ئەم پرۆتۆکۆلە ئاماژە بۆ چەند پەیوەندییەکی دووژمنکارانە کە پێشتر لەنێوان ئەم دوو وڵاتەدا نەبووە، دەکات، بەڵام ئێمە سەبارەت بەدارشتەی پرۆتۆکۆلەکە، وتوویژ دەکەین. پێموایە ئەم سەردانە بەشێکە لەو راوێژەی کە پێویستە بەبەردەوامی بمێنێتەوە"

دواتر راگەیەندرا کە ئامانجی سەرەکی گەشتەکە روونکردنەوەی ئەو بابەتانەی کە بوش‌و پوتین گفتوگۆیان لەسەر دەکەن‌و دانانی ئەجێندایەکی سەختە بۆ گفوتۆکانیان. گفتوگۆکانی کۆندی لەگەڵ پوتین‌و وەزیری بەرگری سێرگی ئیڤانۆڤو بەرپرسانی تر، دەبنە یارمەتیدەرێك بۆ ڕێخۆشکردن لەبەردەم گفتوگۆکانی سنووردانان بۆ پرچەککردن کە بڕیاربوو ئەنجامبدرێن‌و ئەم گفتوگۆیانەش کۆبوونەوەی سەرۆك لەگەڵ پوتین، لەمیانەی گرێدانی کۆنگرەی لوتکەی هەشت وڵاتە زلهێزەکە لە ئیتالیا کە لەهاویندا ئەنجامدرا، لەخۆدەگرێت. لەو کۆبوونەوەیەدا هەردوو سەرۆك لەسەر ئەوە ڕێکدەکەون لەداهاتوودا سەبارەت بەکەمکردنەوەی چەکی خەزنکراو لە وڵاتەکانیان دیالۆگ بکەن.

رۆژنامەکانی روسیا دیدارەکانی کۆندی لە مۆسکۆ دەکەنە بابەتی سەرەکی‌و ستایشی زمانە روسییە بەهێزەکەی دەکەن، کۆندی بەپەرۆشەوە باس لە خۆشەویستی بۆ سانت پترسبۆرگ دەکات کە پێشتر پێی دەوترا لینینگراد، ئەو شارەی کە پێشتر وەك دەرچوویەکی زانکۆ، چەند هەفتەیەکی کەمی تێدا بەسەربردووە. گەشتی هەواڵەکانی کەناڵە تەلەفزیۆنییەکان بەدووروودرێژی کۆبوونەوەکان رومالدەکەن، رۆژنامەکانیش هەمان شت ئەنجامدەدەن. لەکاتی گەڕانەوەی بۆ واشنتۆن، کۆندی سەرنج دەدات کە شێوزای پۆتین پڕە لە چالاکی‌و تەواو لەوانەی پێشتر، جیاوازە. لەمبارەیەوە دەڵێت: "چەندین کۆبوونەوەم لەگەڵ سەرکردەکانی روسدا ئەنجامداوە، سەرنجمداوە ئارەزووی زۆربلێیی دەکەن، پۆتین بەوە لەوان جیاوازە کە زیاتر ئارەزووی دیالۆگ دەکات. خولیایەکی زۆری بۆ گاڵتەوگەپ‌و گێڕانەوەی چیرۆك‌و نوکتە، هەیە".

دیالۆگی پەیوەندیدار بەسیستمی بەرگری موشەکی لەنێوان روسیاو ئەمەریکا، بەشێکی سەرەکی ئەرکی کۆندی بوو. لەو کۆبوونەوەیەی لە کێلگەی سەرۆك لە تەکساس ئەنجامدرا، هەردوو سەرۆك لەسەر کەمکردنەوەی چەکی خەزنکراو لەهەردوو وڵاتدا رێکدەکەون، بەڵام سەبارەت بە هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی موشەکی بالیستی ناگەنە هیچ رێککەوتنێك. لەمیانەی ئەو لوتکەیەدا کە سێ رۆژ دەخایەنێت، خۆشحاڵی بە هەردوو سەرۆکەوە دەردەکەوێت‌و رێزی بێپایان بۆ یەکتر دەردەبڕن، بەڵام رێککەوتننامەکە وەك پرسێکی ئاڵۆز لەنێوانیاندا، دەمێنێتەوە.

هاوپەیمانێتییە چالاکەکەی نێوان هەردوو وڵات بەهێزتر بوون کە ئامانج لێی رووبەڕوبوونەوەی تیرۆر بوو لەپاش هێرشەکانی ١١ی سێپتەمبەردا، ئەم هاوپەیمانێتییە کاریگەرییەکی پۆزەتیڤی لەسەر گفتوگۆکانی تایبەت بە سنووردانان بۆ چەکی نێوان ئەم دوو وڵاتە، هەبوو. ئیدارەکەی بوش لەهەنگاونان بەرەو کشانەوە لە پرۆتۆکۆلی موشەکی بالیستی بەردەوامبوو بەڵام ئەم کشانەوەیە کاریگەریی نێگەتیڤی لەسەر ئەو پەیماننامە مێژووییەی تایبەت بە کەمکردنەوەی چەکەوە، نەبوو کە لە بەهاری ٢٠٠٢دا لەنێوان بوش‌و پۆتیندا ئیمزاکراوە. بوش سەردانی مۆسکۆو سان پترسبۆرگی کرد بۆ ئەوەی لە مانگی ئایاردا دیدارێکی لوتکە لەگەڵ پۆتیندا ئەنجام بدات، ئەنجامی گفتوگۆکان رێککەوتننامەیەکی لێکەوتەوە تا لەماوەی ١٠ ساڵدا دوو لەسەر سێی ئەو موشەکە ناوکییە دورمەودایانەی لەهەردوو وڵاتدا لەکاردابوون، بکشێننەوە. شایانی باسە ویلایەتە یەکگرتووەکان لە حوزەیرانی ساڵی ٢٠٠٢دا بەفەرمی لە پرۆتۆکۆلی موشەکە بالیستییەکان کشایەوە. پۆڵ وۆڵفویتز کە ئەوکاتە جێگری وەزیری بەرگریبوو، لەمیانەی وتارێکدا کە لە رۆژنامەی وۆڵ ستریت جۆرناڵدا بڵاویکردەوە، بایەخی ئەم هەنگاوە روونەدەکاتەوەو لە بەشێکی وتارەکەدا هاتووە:

لەئەنجامی کاری ماندونەناسانەو سوریوونی هەردوولا، پەیوەندییەکانمان لەگەڵ روسیا، دواتریش پەیوەندییەکانی روسیا لەگەڵ هاوپەیمانەکانمان لەپەیمانی ناتۆ، چووە قۆناغێکی نوێ‌و پرشنگدارەوە. پێم‌وایە ئەو کۆنگرە

لوتكەییانەی نێوان ویلایەتە یەكگرتووەكان‌و روسیا كە لەداهاتوودا دەبەسترێن، نابێت بەم پرسیارە بڕیاریان لەسەر بدرێت: لەپێناو هاوسەنگكردنی ترسی ناوكی، ئەم دوو وڵاتە پلان بۆ ئیمزاكردنی چ پەیماننامەیەك دادەنێن؟ لەبری ئەوە ئێمە زیاتر بایەخ بە هاوكاری نێوان هەردوو وڵات دەدەین لەپێناو رووبەڕووبوونەوەی ئەو كۆسپە ئەمنییانەی رووبەڕووی وڵاتەكانمان دەبنەوەو زیاتر جەخت لەسەر جەنگی دژە تیرۆرو ئەوەی لەتوانامانداییە بۆ دەوڵەمەندكردنی ژیانی هەردوو گەلەكەمان لەڕێگەی پەیوەندییەكی ئابووری‌و كولتووری‌و سیاسی توندترەوە، دەكەینەوە.

كۆندی توانی هاوسەنگییەك لەنێوان ئەركەكانی لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەییدا دروستبكات، بەهۆی ئەمەوە توانیبووی ببێتە داڕێژەری سیاسەتەكانی ئیدارەكەو بەڕێوەبەری ئەم ئەنجوومەنەش، ئەمەش سەرباری كاری ماندونەناسانەی لە هەماهەنگیكردنی ئەو زانیارییە بێشومارانەی لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەییدا هەڵدەقوڵان‌و پەیوەندییان بەشەڕی دژی تیرۆرەوە هەبوو، بۆ ئەو پشكە دەگەڕێتەوە كە لەدانانی بەرنامەی بەرگری موشەكیی بوشدا هەیبوو. كۆندی بەچەند ساتێكدا تێپەڕدەبێت كە كاریگەری هێرشە تیرۆریستییەكانی بیردەهێنێتەوە. رۆژێك پەیوەندییەكی تەلەفۆنی لە هاوڕێیەكی بیرمنگهامەوە پێدەگات. لە پەیوەندییەكەدا دیبۆرا كارسۆن دەڵێت: "ئێستا ئەوەی تۆ دەیڵێیت بەپورە كۆندی دەڵێم". دواتر كوڕەكەی دیبۆرا كە تەمەنی سێ ساڵان بوو، تەلەفۆنەكە دەگرێتەدەست‌و دەڵێت: "بن لادن پیاوێكی خراپە. تۆو سەرۆك بوش دەیخەنە زیندانەوە". كۆندی بە پێكەنینێكی زۆرەوە وتی: "جۆ، یەكەم شت كە بەیانی دەیكەم ئەوە دەبێت كە قسەكەی تۆی پێ دەگەیەنم كە بوش بن لادن دەخاتە زیندانەوە"

پرۆسەی گەڕان بۆ بن لادن دەستپێكردو لەپێناو دۆزینەوەی هەڵەكانی بواری هەواڵگری، لیژنەیەك لەكۆنگرێس بۆ لێكۆڵینەوە لە واشنتۆن دروستدەكرێت. لەئایاری ٢٠٠٢، چەندین راپۆرت دەردەكەون كە هەموویان ئاماژە بەوە دەكەن كە ئیدارەكە پێش هێرشەكانی ١١ی سێپتەمبەر زانیاری سەبارەت بە

پلانی رفاندنەکەی ئەلقاعیدە هەبووە. لەپێناو روونکردنەوەی ئەو شتانەی کە حکومەت زانیاری دەربارەیان هەبوو، کۆندی دەستدەکات بە قسەکردن بۆ میدیاکان‌و لە ١٦/ ٥/٢٠٠٢ رایگەیاند: "لەکانونی یەکەمی ٢٠٠٠دا گروپی هەواڵگری، بەدزییەوە چەندین راپۆرتی لەسەر زیادبوونی جموجۆڵی چالاکییە تیرۆریستییەکان، پێگەیشتووە. راپۆرتێکیان تایبەت بوو بەپلاندانان بۆ چەند هێرشێك لەدژی ئامانج یان بەرژەوەندی ئەمەریکی لەلایەن قاعیدەوە".. کۆندی وتیشی کە راپۆرتەکان ئەگەری روودانی پرۆسەی رفاندیشیان لەخۆگرتبوو. کۆندی بەردەوامدەبێت‌و دەڵێت: "لەکۆتایی مانگی تەمووزدا ئاژانسی فرۆکەوانی فیدراڵی بەلاغێکی بلاوکردەوە کەتیایدا هاتووە:"ئامانجێکی دیاریکراو لەئارادا نییەو زانیاری متمانەپێکراومان لەسەر هیچ هێرشێك لەدژی بەرژەوەندییەکانی فرۆکەوانی مەدەنی ئەمەریکی نییە، بەڵام گروپە تیرۆریستییەکان بە پلاندانان بۆ کاری رفاندن‌و مەشقکردن لەسەری ناسراون، لەبەرئەوە داواتان لێدەکەین وریابن". کۆندی پێداگری لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە گروپی هەواڵگری کۆك بوون لەسەرئەوەی ئەگەری ئەوە هەیە کە ئەم هێرشانە لەدژی بەرژەوەندییەکانی ئەمەریکا لە ولاتێکی بیانیدا ئەنجامبدرێن بۆ نموونە دژی باڵیۆزخانەیەك‌و راپۆرتەکان پێشبینی هیچ روداوێکیان لەناو خاکی ئەمەریکادا، نەدەکرد. ئەم خانمە بەردەوامدەبێت‌و دەڵێت:"دەمەوێت ئەوە دووپاتبکەمەوە کە هەموو ئاماژەکان بۆ ئەوە بوون ئەم جۆرە هێرشانە لەدەرەوە ئەنجامبدرێن". راشیگەیاند کە هیچ کەسێك پێشبینی ئەوەی نەدەکرد فرۆکەی مەدەنی ئەمەریکی وەك بۆمبی خۆکوژی بەکاربهێنرێت. وتیشی: "پێم‌وانییە هیچ کەسێك بیتوانیایە پێشبینی ئەوە بکات کە ئەم کەسانە فرۆکەیەك دەکێشن بەسەنتەری بازرگانی جیهانی‌و یەکێکی تر دەکێشن بە باڵەخانەی پێنتاگۆندا"

ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی چەند مشتومرێك سەبارەت بە چەندین قەیرانی وەك ئەگەری هەڵگیرسانی شەڕ لەنێوان هندو پاکستان‌و هێرشی خۆکوژی‌و بارگرژییە هەڵکشاوەکانی ناوچەی رۆژهەلات‌و ئەگەری هێرشێکی ویلایەتە یەکگرتووەکان بۆ سەر عێراق لەنیوەی یەکەمی ساڵی ٢٠٠٢ دا،

ئەنجامــدەدات. هــەموو ئــەم مشــتومڕانە هاوكــات بــوون لەگــەڵ بــەردەوامیی لێكۆڵینەوە لەسەر شیكردنەوەی ئیدارەكەی بوش بۆ چالاكییە تیرۆریستییەكانو بەدواداچوونی رۆژانە بۆ رووداوەكانی شـەڕی دژەتـیرۆر. كۆنـدی هەرچـەندە خـۆی پســپۆڕی كاروبــاری ســۆڤیەت بــوو، هەســتدەكات لــەپێناو هەماهــەنگیكردنی راسپاردەكانی ئەنجوومەنەكە سەبارەت بەم پرسانەو چەندین پرسی جیهانی تـرو پێشكەشـكردنی بـیرورا جۆراوجۆرەكـانی تـر سـەبارەت بـە سیاسـەتی دەرەوەی سەرۆك، ناچارە ئاسۆی زانیارییەكانی سەبارەت بە كاروباری ئەم ناوچانە فـراوانتر بكات.

پاش رووداوەكانی ١١ی سێپتەمبەر، پشووەكانی كۆتایی هەفتە كە سەرۆك لـە كامـپ دەیڤـد بەسـەری دەبـرد، دەبنـە ئەنجامـدانی گەشـتی كـار. شـایانی باسـە ئەوەنـدەی كۆنـدی كـاتی لـەكامپ دیڤـد بەسـەربردووە هـیچ راوێـژكارێكی تـری سەرۆك بەسەری نەبردووە. كۆندی بە میوانێكی هەمیشەیی باخەكەی بـوش لـە كراوفۆرد دادەنرێت كە هەندێك پێی دەڵێن كۆشكی سپیی خۆرئاوا. سـەردانەكانی كۆنــدی بــەوە ناســراوبوون كــە ســەردانی كــارن، هــەروەك ســەردانی ئاســایی كۆمەڵایەتیشی تێدابوو. جاری واش هەیـە سـەرنجی ئـەوە دەدرێـت كـە سروشـتە نافەرمییەكـەی ئـەو كێڵگەیـە دەبێتـە سروشـێك بـۆ بیرۆكـەی نـوێ، بـۆ نموونـە رۆژێكیــان كاتێــك كۆنــدی لەگــەڵ لاورا بــوشو كــارین هۆگــەز كــە ئــەمیش ژنەراوێـژكارێكی ســەرۆك بــوو، لەســەر خــوان پێكــەوە دانیشــتبوونو شــەڕی ئەفغانســـتانیان تاووتوێــدەكرد، شـــتێكی لەوبابەتـــە روودەدات. ئـــەنجامی كۆبوونەوەی ئەو سـێ كەسـە لـەدەوری ئـەو خوانـە، بیرۆكـەی هەڵدانـەخوارەوەی چـەپكێك كۆمـەكی خـۆراكی لـەپێناو سـوككردنی ئـەو كەمخۆراكییـەی لـە وڵاتـدا روویداوە، لێدەكەوێتەوە. ئەم بیرۆكەیەی ئەم سێ ژنە كە كتوپڕ بەبیریانـدا هـات دەبێتــە راســتی، ئــەوەبوو لــە ســەرەتاكانی ئۆكتۆبــەری ٢٠٠١دا قوتــوی زەردی بریسـكەدار لـە چـەندین فرۆكـەی بارهـەڵگری ئەمەریكییـەوە لـە ئاسمـانی ئـەو وڵاتەوە، دەخرێتە خوارەوە كە رۆنەكەرەی فستقو نیسكو ماددەی پرۆتینئـامێزو چەندین ماددەی تریان تێدابوو.

لە وتارێکدا لە سەرەتاکانی ساڵی ٢٠٠٢دا پێشکەشیکرد، کۆندی پوختەی هەستەکانی سەبارەت بە کاریگەری هێرشەکانی ١١ی سێپتەمبەر لەسەر یەکخستن، ڕووندەکاتەوە. لەو وتارەدا ئاشکرایکرد کە ئەو گەشبینییەی پێی ناسراوە، تا دەگاتە ئاستی تێڕوانینی بۆ داهاتووی وڵات، درێژدەبێتەوە. هەروەك لە وتارەکەیدا باس لە ڕەنگدانەوەی کاریگەری دایکبووباوکی لەسەر سەرجەم قۆناغەکانی ژیانی دەکات، ئەو دایکوباوکەی لەپێناو ئەوەی کچەکەیان، ببێتە هێزێکی پاڵنەرو پۆزەتیف لەم جیهانەدا، هەوڵێکی زۆریان بۆ داوە. لەو وتارەی کۆندیدا هاتووە:

ئێمە پابەندین بە جیهانێك کە بازرگانییەکی گەورەترو دیموکراسییەکی مەزنترو ماف گشتگیرتری مرۆڤ بۆ سەرجەم گەلەکان لەهەر شوێنێکدا بێت، بەخۆیەوە دەبینێت. ڕووداوەکانی ١١ی سێپتەمبەر ئەم پابەندبوونانەی زیاتر گرنگکرد نەك بەپێچەوانەوە.... بەڕاستی ئەمەریکا هەوڵدەدات بگاتە شتێکی بەرچاو. ئەمەریکا ئەو مافانە دەگرێتەدەست کە ناکرێت لایەنگریی تێدا بێت، نوێنەرایەتی ئەو ڕاستییانە دەکات کە پێویستییان بەبەڵگەهێنانەوە نییە. ئەمەریکا هاوسۆزیو هیوای لەدەستدایە. ١١ی سێپتەمبەر بەشێکی پێناسەی ئەمەریکای بیرهێنایەوە کە هەندێك خەریکبوو بیریان دەچووەوە، یان پێیان وابوو ئیتر خاوەنی نین. ئێمە بەڵێن دەدەین لە هەڵگرتنی ئەو بەشە بۆ جیهانێکی فراوانتر بەردەوام بین"...

هێرشەکانی ١١ی سێپتەمبەر وڵاتی بردە چەرخێکی نوێوەو ئەمەریکای خستە ناو چەند شەڕێکی مشتومڕئامێزەوە، تیشکیشی خستەسەر سیاسەتەکانی ئیدارەکەی بوش سەبارەت بەشەڕی دژەتیرۆر لەماوەی دوای ١١ی سێپتەمبەردا. بەمەبەستی ڕوونکردنەوەی جێبەجێکردنی کارەکانی لە ئیدارەکەو ڕوونکردنەوەی سیاسەتەکانی سەرۆك لەکاتی ڕوودانی ڕووداوی یەکبەدواییەکدا، کۆندی لەبەردەم لیژنەی مێژوویی لێکۆڵینەوەدا ئامادە دەبێت. ئەو مشتومڕەی سەبارەت بەدەرکەوتنی لە دانیشتنە ئاشکراکانی گوێگرتن، خۆی لە خۆیدا چیرۆکێك بوو، هەروەك بەڵگەی پەشێوترین قۆناغی ڕێڕەوی پیشەیی بوو.

بەشی دەیەم

جەنگ و پشکۆی ژێر خۆڵەمێش

دەتوانم پێداگری لەسەر ئەوە بکەم کە ئەگەر ئێمە تەنها بۆ ساتێکیش بیرمان بەلای بوونی ئەگەری هێرشێك لە دژی واشنتۆن یان نیویۆرك بکردایەتەوە، لەپێناو وەستاندنیدا ئاسمانو زەویمان دەجولاند. دەشزانم کە هیچ شتێك نەیدەتوانی ئەو هێرشە رابگرێت"

کۆندۆلیزا رایس لەکاتی شایەتیدانی لەبەردەم لیژنەی گەڕان بەدوای راستییەکان سەبارەت بە هێرشەکانی ١١ی سێپتەمبەر لە ٢٠٠٤/٤/٨

بەهاتنی هاوینی ساڵی ٢٠٠٤، ئەو رۆڵەی لەسەر شانی کۆندۆلیزا رایس بوو وەك نزیکترین راوێژکاری بوش لە کۆشکی سپی، خستییە ناوجەرگەی شانۆی هەردوو سیاسەتی دەرەوەو ناوەوەی ویلایەتە یەکگرتووەکانەوە. ئەمەش بەوە زیاتر پشتڕاست دەکرێتەوە کە گۆڤاری فۆربیس لە ژمارەی مانگی ئابدا کۆندی خستە پلەی یەکەمی لیستی دەسترۆیشتووترین ژنەکان لە جیهاندا. گۆڤارەکە

رایگەیاند کە "پێشکەشکردنی راوێژ بە سەرکردەی بەهێزترین وڵات لە جیهانداو گرنگیدانی سەرکردەکان لە شوێنە جیاکانی جیهانەوە بەوەی کە دەیڵێت، رایس دەکەنە بەهێزترین ژن لە جیهاندا، هەرچەندە تەمەنی ٤٩ ساڵە"

کۆندی بەوە ناسراوە کە بەبەراورد لەگەڵ راوێژکارانی تری ئاسایشی نەتەوەییدا لە مێژووی ئەمەریکا، زۆرترین دەرکەوتنی هەبووە بەڵام شەڕی عێراق هۆکاری ئەو ناوبانگە زۆرەیەتی کە لە ساڵی ۲۰۰۲ەوە پەیدای کردووە. کۆندی وەك وتەبێژی سەرەکی کۆشکی سپیو گوێزەرەوەی بیرۆکەکانی بۆ میدیاکان مایەوە، هەروەك لە چەندین بەرنامەی گفتوگۆی تەلەفزیۆنیدا دەرکەوت کە هاوکات بوو لەگەڵ ئەوەی ئیدارەکەی بوش پلانی دادەنا بۆ بەردەوامبوون لە شەڕی دژەتیرۆر لەرێگەی بەکارهێنانی هێزی سەربازییەوە لە دژی عێراق.

لە بەهاری ساڵی ۲۰۰۲، سەرۆك بوشو جێگری سەرۆك واتە چینیو چەند بەرپرسێکی تری ئیدارەکە دەستیانکرد بە رێکخستنی بەڵگەکانیان لە دژی عێراق. بۆ نموونە چینی لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانیدا لە ۱۷ی ئازار، نیگەرانی خۆی سەبارەت بە چەکە قۆرخکراوەکانو ئەگەری توانا ناوکییەکان لە عێراقدا دەردەبڕێتو دەڵێت:

سەرۆك روونیکردووەتەوە کە ئێمە سەبارەت بەپەرەپێدانی چەکی کۆمەڵکوژ لەلایەن چەند وڵاتێکی وەك عێراقەوە، نیگەرانین.... ئێمە دەزانین ئەوان خاوەنی چەکی بایۆلۆجیو کیمیاوین... هۆکاری پێویستیشمان لەبەردەستدایە بۆ بڕوابوون بەوەی ئەم وڵاتانە هەوڵی بەدەستهێنانی چەکی ناوکی دەدەن. ئەوە بۆ ویلایەتە یەکگرتووەکان سەرچاوەی نیگەرانییەو ئێمە لەو بڕوایەشداین ئەم کارە سەرچاوەی نیگەرانییە بۆ سەرجەم ناوچەکە. زۆر بەتوندی بڕوامان وایە کە زۆر گرنگە شێوازێك بۆ رووبەڕووبوونەوەی ئەو هەڕەشە کتوپڕە بدۆزینەوە.

لەمانگی ئابی دواتردا کۆندی لە میانەی دیدارێکی بەناوبانگدا لەگەڵ بی بی سی، دیدی سەرۆك سەبارەت بە سەدام حسێن رادەگەیەنێت. لەو دیدارە بەناوبانگەیدا لەگەڵ کەناڵی چوارەمی بی بی سی رایگەیاند کە سەرۆکی عێراق

"پياوێكى خراپەو ئەگەر وازى لێ بهێنرێتو چەكى كۆمەڵكوژو هۆكارەكانى بەكارهێنانى دەستبخات، دەبێتە هۆى پشێوى و وێرانكارييەكى تر لەناو گەلەكەىو دراوسێكانىو لە وڵاتەكەى ئێمەشدا". كۆندى پێداگرى دەكاتەوە كە بەگوێرەى وانەكانى مێژوو "هۆكارێكى ئەخلاقى زۆر بەهێز" هەيە بۆ لادانى سەدام حسێن لە كورسى دەسەڵات. پێشى وابوو ويلايەتە يەكگرتووەكانى ئەمەريكا بيانوى پێويستى لەبەردەستدايە بۆ ئاراستەكردنى لێدانێكى پێشوەخت. كۆندى پرسەكەى بەمشێوەيە روونكردەوە:

مێژوو پڕە لەو حاڵەتە بێتواناييانەى بوونەتە هۆى كۆتاييەكى سەخت بۆ جيهان. دەبێت بڕوانينە پێشووى خۆمانو بپرسين چەند فەرمانڕەواى ستەمكار هەبوون كە بوونەتە هەڕەشەيەكى جيهانى زەبەلاحو هەزارەها كەسيان كوشتووەو ئەگەر نەوەستێنرانايە ئەوا دەيانتوانى مليۆنەها كەس بكوژن.

بۆ زيندوكردنەوەى بۆنەى ١١ى سێپتەمبەر، كۆندى لەچوارچێوەى زنجيرەيەكى راديۆييدا، ديدارێك لەگەڵ بى بى سى بەناونيشانى **لەگەڵمانيت يان دژمان**، ئەنجامدەدات. كۆندى ئەو قسەيە دووبارە دەكاتەوە كە پەيامى ئيدارەى ئەمەريكا ئەوەيە كە سەدام حسێن "چەكى بايۆلۆجى پەرەپێداوەو سەبارەت بە گەنجينەى چەكو تەقەمەنييەكانيشى درۆى لەگەڵ نەتەوە يەكگرتووەكاندا كردووە"

بێرنت سكۆكرۆفت كە رێبەرى كۆندى بوو لە ئيدارەكەدا دژى ستراتيژى ئەو لێدانە دەستپێشخەرە بوو كە ئيدارەكە بەتەمابوو جێبەجێى بكات. پێشتر سكۆكرۆفت وەك راوێژكارى ئاسايشى نەتەوەيى كارى لە ئيدارەكەى جۆرج بوشدا كردبوو، هەر ئەويش بوو كە كۆندى وەك پسپۆرێكى كاروبارى يەكێتيى سۆڤيەتو ئەوروپاى رۆژهەڵات هێنايە ناو ئەو ئيدارەيەوە. هەر ئەو رۆژەى كۆندى ديدارەكەى لەگەڵ بى بى سى ئەنجامدا، وتارێكى سكۆكرۆفت لە رۆژنامەى وۆڵ ستريت جۆرناڵدا بڵاوكرايەوە. لەو وتارەيدا سكۆكرۆفت هۆشدارى دەدات سەبارەت بەوەى جوڵەى سەربازى لە دژى عێراق دەبێتەهۆى ئەوەى ويلايەتە يەكگرتووەكان لەشەڕى دژەتيرۆر لابداتو لەكۆمەڵگەى نێودەوڵەتى كە بە

ناڕاستەکردنی ئەم جۆرە لێدانە قایل نییە دابڕێت، هەروەك دەبێتە هۆی تێکدانی ئارامی لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. سکۆکرۆفت نووسیبووی: "بەڵگەیەکی لاواز هەیە لەسەر ئەوەی سەدام حسێن پەیوەندی بە ڕێکخراوە تیرۆریستییەکانەوە هەیە، تەنانەت بەڵگەیەکی لاوازتر هەیە لەسەر ئەوەی پەیوەندی بە هێرشەکانی ١١ی سێپتەمبەرەوە هەیە". بێرنت نووسیویشیەتی جەختکردنەوە لەسەر عێراق هەڕەشە لە"ئاسایشە پلە یەکە دیارەکە" دەکات کە بریتییە لە شەڕی دژی تیرۆرو ئەو پشتگیرییە نێودەوڵەتییە کەمدەکاتەوە کە پاش هێرشەکانی ١١ی سێپتەمبەر دروستبووە. سکۆکرۆفت بەردەوامدەبێتو دەڵێت: "هەر هێرشێك بۆ سەر عێراق لەم کاتەدا دەبێتە هۆی تەگەرە خستنە بەردەم ئەو هەڵمەتە نێودەوڵەتییەی دژی تیرۆر کە پێوەی پابەند بووین دروست دەکاتو تەنانەت رەنگە بەتەواوەتی لەناوی ببات"

سکۆکرۆفت بڕوای وابوو هەڵگیرسانی شەڕ لە دژی عێراق نەك تەنها ئەمەریکا لە شەڕی دژەتیرۆر لادەدات، بەڵکو ئەگەر ئەمەریکا بەبێ هاوپەیمانە باوەکانی ئەو شەڕە بکات، ئەوا خەرجییەکی زۆریشی تێدەچێت:

هەڵوێستێك لەئارادایە کە بەڵگەی کۆدەنگییەکی تەواوەتی جیهانییە لە دژی هێرشێك بۆ سەر عێراق لەمکاتەدا. ئەگەر ئەم رەوتەی ئەمەریکا بەردەوام بێت ئەوا ویلایەتە یەکگرتووەکان ناچاردەبێت بەتەنها ستراتیژەکەی لە دژی عێراق جێبەجێ بکات، ئەمەش کارەکە قورستردەکاتو تێچووی زیاتر دەکات. بەهۆی ئەمەشەوە ویلایەتە یەکگرتووەکان لەسەر حسابی شەڕی دژەتیرۆر قورسترین باج دەدات. پشتگوێخستنی ئەم هەستە روونەی جیهان دەبێتە هۆی کەمبوونەوەیەکی مەترسیداری هاوکاری نێودەوڵەتی لە دژی تیرۆر. بەهەموو بڕوایەکەوە دەڵێم ئێمە بەبێ هاوکاریو پەرۆشی نێودەوڵەتی بەتایبەت لەڕووی هەواڵگرییەوە، ناتوانین ئەو شەڕە هەڵبگیرسێنین.

سەرباری ئەوەش سکۆکرۆفت پێشبینی چارەنووسێکی دژواری بۆ ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کرد ئەگەر ویلایەتە یەکگرتووەکان ئەو هێرشە لە دژی عێراق ئەنجامبدات. سکۆکرۆفت بەردەوامدەبێتو دەڵێت ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست،

ناكۆكی نێوان ئیسرائیل‌و فەلەستین بە پرسێكی ئەوپەڕی گرنگ دادەنێت‌و ئەم وڵاتانە هەر هێرشێك وەك لادان لە ناكۆكییەكە سەرەكییەكە سەیردەكەن. سكۆكرۆفت پێی وایە ئەم هێرشە "رق‌و تووڕەیی بەرۆماندا دەتەقێنێتەوە"و دەڵێت بەهۆی ئەو هێرشەوە لەبری بەشداریكردن بە پێشكەشكردنی چارەسەر بۆ ئەو ناكۆكییەی دەیان دەیەی بەسەردا تێپەڕیوە، بەشێوەیەك سەیرمان دەكرێت كە ئێمە لەپێناو ئەوەی بە بەرژەوەندی تەسكی ئەمەریكی ناودەبرێت، بەرژەوەندییە بنچینەییەكانی جیهانی ئیسلام پشتگوێ دەخەین".

لێدوانەكانی كۆندی رەنگدانەوەی سیاسەتی ئەو هەڵوێیانە بوو كە ئیدارەكە لەبەرامبەر شەڕدا جێبەجێی دەكردو ئامادەیی ویلایەتە یەكگرتووەكان بەتاكی تەنها، بۆ هەنگاونان بەئاراستەی ئەو شەڕە كە ئەمەش پێچەوانەی بیروراكانی سكۆكرۆفت بوو. لە بەهاری ٢٠٠٣، وڵاتانی فەرەنسا، ئەڵمانیا، روسیا رایانگەیاند لە هاوپەیمانێتییەكەدا بەشداری ناكەن، وەڵامدانەوەی كۆندی توندو بەرز بوو. كۆندی سیاسەتی ئەم وڵاتانەی بە "بێمانا"وەسفكردو رایگەیاند كە پێویستە ستراتیژی ویلایەتە یەكگرتووەكان "سزای فەرەنسا بدات‌و ئەڵمانیا پشتگوێ بخات‌و لە روسیا ببورێت". ئەم هەڵوێستە توندە پێچەوانەی دیدی كۆندی بوو كە لە دیدە زیاتر میانڕەوەكەی سكۆكرۆفتەوە نزیكبوو و لە وتارێكدا كە لە گۆڤاری (كاروباری دەرەوە) نووسیبوی‌و لە ژمارەی كانونی دووەمی ٢٠٠٠دا بڵاوكرایەوە، گوزارشتی لێكردبوو. ئەو كەسانەی لە كۆندییەوە نزیكن دەڵێن هێرشەكانی ١١ی سێپتەمبەر دیدی جیهانی كۆندی بە ئاراستەی رێڕەوێكی زیاتر كۆنەپارێز، گۆڕیوە. ئەوەتا سەرنج دەدەین كە پاش هێرشەكان، دیدی كۆندی بۆ سیاسەتی دەرەوە، رەنگدانەوەی سەرۆك‌و كۆمەڵە كۆنەپارێزە نوێكەی ئیدارەكەی بوشە. كویت پلاكەر كە هاوڕێی كۆندییە دەڵێت: "ئەوان پێیان وایە هێرشەكانی ١١ی سێپتەمبەر وەك بانگەوازێك وابوو بۆ هۆشیاركردنەوەو بەڵگەی پێویستی جێبەجێكردنی چەند كارێكی دیاریكراو بوو كە ئەوانیش چەند كارێكی بەسوێ‌و توندن، بەڵام بەچاوپۆشین لە ئەنجامەكەی، پێویستە ئەنجامبدرێن. تیرۆریستان شەترەنجەكەیان پەرتوبڵاوكردەوەو ئێستا هیچ یەكێك گومانی لەوەدا

نییە کە ویلایەتە یەکگرتووەکان دەتوانێت مەترسی وا لەئەستۆبگرێت کە هیچ یەکێك پێش ١١ی سێپتەمبەر بەخەیاڵیدا نەدەهات".

کۆندی دان بەوەدا دەنێت کە دیدە زیاتر کۆنەپارێزییەکەی بۆ سیاسەتی دەرەوە "ئەو ئاڕاستەیە نەبووە کە لێوەی هاتووە،"بەڵام بەهۆی بایەخپێدانی سەرۆك بە بەها گشتگیرەکانو ئازادییەوە، دروستبووەو دەڵێت: "سەبارەت بە ئاڕاستەکانی سیاسەتی دەرەوە سەرۆك قیبلەنماو بەندەرێکی بەهێزی هەیە. ئەمە پەیوەندی بەوەوە نییە کامە راستەو کامە هەڵەیە، بەڵکو پەیوەندی بەو کارانەوە هەیە کە چانسی سەرکەوتنیان هەیەو ئەوانەی ئەم چانسەیان نییە. هەستدەکەم لە بەهای ئەم دیدە تێدەگەم".

هەریەك لە کۆندیو جۆرجی کوڕ سیمایەکی بەهێز پێکەوەیان دەبەستێتەوە ئەویش بڕوای ئاینی قوڵە، سەرباری ئەو بەهایانەی بوش لەو، وتارانەی بەبۆنەی ساڵیادی یەکەمی هێرشە تیرۆریستییەکانەوە، باسیکردن. ئەم بەهایانە دەریانخست کە جێپەنجەیەکی ئاینی لەپشت سیاسەتی دەرەوەی بوشەوە هەیە. ئەو قیبلەنما ئەخلاقییەی کۆندی قسەی لەسەر دەکات لە کۆمێنتەکانی بوشدا سەبارەت بەو ئەرکەی ئەمەریکا کە خۆی لە بڵاوکردنەوەی بنەماکانی لەسەرتاسەری جیهاندا دەبینێتەوە، بەڕوونی دیاربوو. لە ١١ی سێپتەمبەری ٢٠٠٢دا بوش رایگەیاند: "ئەو دەستدرێژیەی کرایە سەر نەتەوەکەمان، دەستدرێژیکردنە بۆ سەر ئەو بنەمایانەی دەمانکاتە نەتەوە.... باوەڕی نەتەوەیی قوڵمان هاندەرمانە بۆ بڕوابوونمان بەوەی کە هەموو ژیانێك خۆی لەخۆیدا بەنرخە لەبەرئەوەی دیاری ئەو فریادڕەسەیە کە دەیەوێت بەئازادیو یەکسانی بژین. هەر ئەمەشە کە زیاتر لەو دوژمنەمان جیادەکاتەوە کە لەگەڵیدا دەجەنگین". بوش راشیگەیاند کە دوژمن "بریتییە لە هەر تیرۆریستێك یان یاخییەك کە بەنیازە بەهۆی تاوانێکی بەکۆمەڵەوە، هەڕەشە لە شارستانییەت بکات"

بوش لە باسکردنی بەڵێنە پیرۆزەکەدا بەردەوام دەبێتو دەڵێت: "پرسەکەمان تەنانەت لە قەبارەی وڵاتەکەمان گەورەترە. پرسەکەمان پەیوەندی

بە شكۆمەندیی مرۆڤایەتیو ئەو ئازادییەوە هەیە کە ویژدان تێیدا حوکم دەکات. ئەم چەمکەی ئەمەریکا پەیڕەوی دەکات هیوای هەموو مرۆڤێکە.... ئەم هیوایەش لە ڕوونکردنەوەی ڕێگاکەماندا بەردەوامدەبێتو ئەم ڕووناکییەش لە تاریکیدا تیشکدەداتەوەو تاریکی ناتوانێت بەسەر ئەم ڕووناکییەدا زاڵبێت"

پاش چەند ڕۆژێك سەرۆك لە وتاری رادیۆییدا کە ئاڕاستەی نەتەوەی ئەمەریکای دەکات، بیانووەکەی دووبارەکردەوەو وتی سەدام حسێن هەڕەشەیە بۆ سەراپای جیهان، ئەرکی سەرشانی ویلایەتە یەکگرتووەکانو وڵاتانی ترە ڕووبەڕووی ببنەوە. لەم وتارەدا هاتووە:

پێویستە کۆنگرێس زۆر بەباشی ئەوە ڕوونبکاتەوە کە کاتی ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو مەترسییەی لە هەوڵە ماندونەناسەکانی عێراقدایە بۆ پەرەپێدانو بوونە خاوەنی چەکی کۆمەڵکوژ، سەپاندنی دیناکتۆ بەهیچ شێوەیەك قبوڵناکرێت، لێرەدا کێشەکە ڕوونە، پێویستە لەنێوان جیهانێك کە ترس باڵی بەسەردا بکێشێتو جیهانێکی ئاوازە لە پێشکەوتن، یەکێکیان هەڵبژێرین. پێویستە لەسەرمان خۆمان بۆ بەرگریکردن لە ئاسایشو پێویستییەکانی شکۆمەندیی مرۆڤایەتی، ئامادەبکەین. ویلایەتە یەکگرتووەکان پاڵپشت بە کەلتورو بڕاردەکانی، ئەم هەڵوێستە دەگرێتەبەرو پێویستە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیش هەنگاوی هاوشێوەی ئێمە بنێت.

پاش چەند هەفتەیەکی کەم لە وتارەکەی سەرۆك، کۆندی لە هوتێل والدرۆف ئەستۆریا لە نیویۆرك وتارێك پێشکەشدەکات. وتارەکەی پوختەی ئەو ستراتیژی ئاسایشی نەتەوەییە بوو کە بوش پەیڕەوی دەکات. پێشتر کۆندی دانی بەوەدا نابوو کە بەهاکان ڕۆڵی گرنگیان لە بڕیاردانی سیاسەتی دەرەوەدا هەیە. ئەم دانپێدانانانە لە وتارێکیدا هات کە لە گۆڤاری (کاروباری دەرەوە) لە ساڵی ٢٠٠٠ دا بڵاوکراوەتەوەو لەم وتارەدا کۆندی جەخت لەسەر پێویستی پێکەوەگرێدانی گرنگیپێدانە نموونەییەکان لەگەڵ پرسەکانی دەسەڵاتو هێزدا کردووەتەوە. کۆندی دەڵێت: "لە جیهانی واقیعدا هاوسەرگیرییەك لەنێوان دەسەڵاتو بەهاکاندا هەیە. زلهێزەکان گرنگییەکی زۆریان هەیەو لەتوانایاندایە کار بکەنە

سەر ملیۆنەها کەس و ڕێڕەوی مێژوو بگۆڕن... بەهاکانی زلهێزەکان گرنگییەکی هاوشێوەیان هەیە". کۆندی پەنادەباتە بەر جەختکردنەوە لەسەر تێڕوانینێکی زیاتر نموونەیی لە سیاسەتی دەرەوەدا بەوپێیەی ئامرازێکە بۆ دیاریکردنی بەهاکانی نەتەوە: "دووجار سیاسەتی دەرەوە پرسی ئاسایش و بەرگریکردن لە گەل و کۆمەڵگەو ئەو بەهایانەمان دەکاتە ئامانج کە ئازادی و لێبووردن و فرەیی لەخۆدەگرێت". کتومت هەروەك سەرۆك، کۆندیش سیاسەتی دەرەوە بەپێی ناکۆکی لەسەر هەژموون دیاریدەکات، ئەو ناکۆکییەی جیهانی دابەشکردووەو دەڵێت: "لەکاتی ڕوداوەکانی ١١ی سێپتەمبەرەوە زلهێزەکان لە جیهاندا خۆیان لەهەمان لایەنی ئەو دابەشبوونە گەورەیەدا دەبینن کە هێزە پشێوکارەکان و هێزە نیزامییەکان لە جیهاندا جیادەکاتەوە".

لە ئۆکتۆبەری ٢٠٠٢دا هەردوو ئەنجوومەنی نوێنەران و پیران ڕێوشوێنێك پەسەنددەکات کە بەپێی ئەو ڕێوشوێنە ڕێگە بەسەرۆك دەدرێت هێزی سەربازی لە دژی عێراق بەکاربهێنێت. دوای مانگێك ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان بڕیاری ژمارە ١٤٤١ پەسەنددەکات. ئەم بڕیارە داوادەکات پرۆسەی نوێی پشکنین لە عێراقدا ئەنجامبدرێت. لەکانونی دووەمی ٢٠٠٣دا کۆندی وتارێکی لە ڕۆژنامەی نیویۆرك تایمز بەناونیشانی "بۆچی دەزانین عێراق درۆدەکات" بڵاودەکاتەوە. لەم وتارەدا پوختەی ئەو زانیارییانەی خستبووەڕوو کە سەدام حسێن بە پرۆسەی نوێی پشکنینەوە پابەند نییە. کۆندی دەڵێت عێراق ئەو ئازادییەی نەداوە بەچاودێرەکان کە بڕیاری ١٤٤١ پێی داون. دەشڵێت: "ئەو بەڵێنە نوێیانەی عێراق داویەتی کە گوایە هەوڵی زیاتر دەدات، جگە لە کاتکوشتن هیچی تر نییە". کۆندی گەیشتبووە ئەو ئەنجامەی کە عێراق وەك یاری منداڵان مامەڵە لەگەڵ پرۆسەی پشکنیندا دەکات، هۆشداری ئەوەشی داوە کە ئەو وڵاتە "پێویستە بزانێت کات بەرەو نەمان دەچێت"

کۆندی لە وتارێکیشیدا کە لە تایمزدا بڵاویکردووەتەوە، قسە لەسەر پرسێکی تر دەکات کە دەبێتە قەیرانێکی مشتومڕئامێز لە ئیدارەکەدا. کۆمێنت لەسەر ئەو بەیاننامەیە دەدات کە پێکهاتووە لە ١٢ هەزار لاپەڕەو پێشکەشی نەتەوە

یەكگرتووەكانی كردووەو تێیدا باس لەوە دەكات ئەو وڵاتە ملكەچی بڕیاری نەتەوە یەكگرتووەكانی پەیوەندیدار بە پرۆگرامەكانی چەك بووە. كۆندی رایگەیاند ئەم بەڵگەنامەیە "لە بیانوهێنانەوە یان روونكردنەوەی هەوڵەكانی عێراق بۆ بەدەستهێنانی یۆرانیۆم لەدەرەوە" شكستیهێناوە. پێشتر ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندی وەزارەتی دەرەوەش لێكۆڵینەوەیان لەسەر پرسی كڕینی یۆرانیۆم لە نیجەرەوە كردبوو. سی ئای ئەی و وەزارەتیش گەیشتبوونە ئەوەی كە ناتوانرێت ئەم پرسە بسەلمێنرێت. روونبووەوە كە بەڵگەی ئەم پرسە ئەوەندە لاوازە بەشێوەیەك كە دەزگای هەواڵگریی ناوەندی داوای لە بەریتانیا كرد دەستبەرداری ئاماژەدان بۆ ئەم پرسە ببێت. لە پایزی ٢٠٠٢دا سی ئای ئەی ئەم داوایەشی لەیاداشتێكدا بڵاوكردەوە. سەرباری دوو راپۆرتی ئاژانسی هەواڵگری و وەزارەتی دەرەوە، سەرۆك بوش لە وتارێكدا بۆ نەتەوەی ئەمەریكا لە كانونی دووەمی ٢٠٠٣دا رایگەیاند:"حكومەتی بەریتانیا زانیاری ئەوەی بەدەست گەیشتووە كە سەدام حسێن بەمدواییانە هەوڵیداوە برێكی زۆر یۆرانیۆم لە ئەفریقا بكڕێت". رۆژی دواتر لە پێنتاگۆن وەزیری بەرگری دۆناڵد رامسفێڵد ئەم هەڵوێستەی لە كۆنگرەیەكی رۆژنامەنووسیدا دووبارەكردەوە. شایانی باسە كۆڵن پاوڵ وەزیری دەرەوە پرسی گێڕانەوەی یۆرانیۆمی لەو وتارەدا سڕییەوە كە لە مانگی شوباتی ٢٠٠٣دا لە نەتەوە یەكگرتووەكان پێشكەشی كرد. دواتر ئەو وەزیرە روونی كردەوە كە پێی وا نەبووە لەو بارەیەوە بەڵگەی پێویست هەبێت كە شیاوی ئەوە بێت لەوێ رابگەیەنرێت. دواتر دەركەوت كە راپۆرتە بەریتانییەكە ساختە بووە، هەربۆیە كۆندی ناچاربوو لەدیدارێكدا لەگەڵ بەرنامەی هەواڵەكانی ئەم هەفتەی ئەی بی سی لە ٨//٦/٢٠٠٣ دان بەوەدا بنێت و بڵێت: "دیارە دواتر زانیمان ئەو راپۆرتە جێ متمانە نییە"

ئیدارەكەی بوش هاوڕێ لەگەڵ دوو هاوپەیمانی سەرەكی كە بەریتانیاو ئیسپانیا بوون، لەرێگەی پێشكەشكردنی پرۆژە بڕیارێكەوە بۆ نەتەوە یەكگرتووەكان، هەوڵیاندا رەزامەندی ئەو رێكخراوە نێودەوڵەتییە لەسەر مەدای ترسناكیی رەوشەكە، وەربگرێت. ئیدارەكەی بوش لەو پرۆژەبڕیارەدا دەڵێت

بەڕاستی: "عێراق لە بەهەلوەرگرتنی ئەو دواچانسەی بڕیاری ١٤٤١ پێی دابوو، شکستی هێناوە". فەرەنساو ئەڵمانیاو روسیا بە پێشنیازێکی تایبەت وەڵامیان دایەوە کە کاتی پشکنین بەدوای چەکدا درێژبکەنەوە. لە پرۆژەی ئەم بڕیارەدا هاتووە: "پێویستە بژاردەی سەربازی کۆتا پەناگە بێت". پرۆژەبڕیارەکە مشتومڕی لەسەر ئەوە دەکرد کە رەوش یان ئەو مەرجانەی کە بەکارهێنانی هێز لە دژی عێراق بەپێویست دەزانن، "لەئارادا نییە".

هەر ئەو رۆژەی ئەو دوو پرۆژەبڕیارە پێشکەشکران، کۆندی دووبارە داوای لەسەرۆک کردەوە جوڵەیەکی بەپەلە لە دژی سەدام حسێن ئەنجامبدات. ئەمەش لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانیدا هات کە لە کۆشکی سپی ئەنجامیداو تێیدا پێداگری لەسەر هەڕەشەکانی عێراق کردەوەو ئەو بەرنامەیەشی بیر رۆژنامەنووسان هێنایەوە کە بوش ئامادەی کردبوو. کۆندی وتی: "ئێمە لە ژیان لەژێر مەترسی هەڕەشەی بەرنامەی چەکی کۆمەڵکوژدا بەردەوامین کە بەدەستی کەسێکەوەیە پەیوەندی بە تیرۆرەوە هەیە. کاتی ئەوە هاتووە ئەم کێشەیە چارەسەر بکەین. پێویستە لەم کاتانەدا شتەکان روون بن، کاتێک سەرۆک قسە لەسەر چەند هەفتەیەک دەکات نەک چەند مانگێک، ئەوە مانای ئەوەیە بەڕاستی مەبەستی چەند هەفتەیەکە نەک چەند مانگێک."کۆندی ئەوەشی بیر میدیاکان هێنایەوە کە سەرۆک ئامادەیە بەتەنها بجوڵێت: "سەرۆک روونیکردووەتەوە کە پێویستە ئەنجوومەنی ئاسایش بجوڵێت، ئەگەر ئەنجوومەنی ئاسایش نەیتوانی ئەوە بکات لەو کاتەدا پێویستە لەسەرمان لەگەڵ ئەو هاوپەیمانانەمان کە ئامادەن لەگەڵماندا بەشداربن، بجوڵێین".

ئەو پێشنیازەی ویلایەتە یەکگرتووەکانو بەریتانیاو ئیسپانیا پێشکەشی نەتەوە یەکگرتووەکانیان کرد، تەنها یەك وڵاتی ئەنجوومەنی ئاسایش پشتگیری دەکرد ئەویش بولگاریا بوو، لەبەرئەوە خاوەنەکانی پێشنیازەکە نەیانتوانی بیخەنە دەنگدانەوە. لە ٢٠٠٣/٣/٢٠ ئیدارەی ئەمەریکا بەتەنها کەوتە جوڵەو هێرشی بۆ سەر عێراق دەستپێکردو پرۆسەکەشی ناونا پرۆسەی ئازادی عێراق. هێزەکانی ئەمەریکا توانییان کۆنترۆڵی بەغدا بکەنو لە ٩ی نیساندا ملیۆنەها

بینەری تەلەفزیۆن لە سەرتاسەری جیهاندا روخانی سیمبولی پەیکەرەکەی سەدام بەچاوی خۆیان دەبینن.

لە مانگی داهاتوودا سەرۆك لەسەر فڕۆکەهەڵگری ئەبراهام لینکۆڵن کە لە کەنارەکانی سان دیێۆگۆ لەنگەری گرتبوو، کۆتاییهاتنی کارە جەنگییە بنچینەییەکانی لە عێراقدا راگەیاند. سەرۆك بوش راشیگەیاند کە ویلایەتە یەکگرتووەکانو هاوپەیمانەکانی سەرکەوتنیان بەدەستهێناوە. کۆندیو سەرۆك ئەرکان ئەندی کاردو وتەبێژی کۆشکی سپی ئاری فلیچەر چاوەڕێی سەرۆك بوون، ئەمان پێشتر لەرێگەی گەشتی ئاسمانییەوە بە فڕۆکەی گواستنەوەی C-2 گرای هاوەند گەیشتبوون، ئەم فڕۆکەیە ئەوەندەی فڕۆکەی فیشەکداری ڤایکنگ S-3 پێشکەوتوونییە کە سەرۆکی گەیاندبووە ئەو شوێنە. ئەوانەی بە فڕۆکەی گرای گەیشتبوون لە ژوورێکی تاریکی فڕۆکەکە بە ئاراستەی پێچەوانە دانیشتبوونو ئەو لەرینەوە توندە چاوەڕواننەکراوانەی فڕۆکە کە رەوتی با، راستەوخۆ پێش دابەزین دروستی دەکردن، ماندووی کردبوون. کۆندی کە چاویلکەی پارێزەری لەچاودابوو و ماددەی پێویستیشی کردبووە گوێ، پاش دابەزینی لە فڕۆکەکە هیچ بێتاقەتییەکی پێوە دیار نەبوو. کۆندی دەڵێت ئەمە دووەمین جارە سواری فڕۆکەی گرای هاوەند دەبێتو "کەشوهەوای ئەمجارەیان باشتربووە". وێنەی سەرۆك بوش کە لەسەر فڕۆکەهەڵگرەکە بوو و لەپشتیشییەوە لافیتەیەکی زەبەلاح هەبوو کە لەسەری نووسرابوو "ئەرکەکە جێبەجێکرا"، بۆ ماوەی چەند هەفتەو مانگی داهاتوو دەبێتە جێرەخنەی رەخنەگران لە سەرۆك، ئەمەش هاوکات بوو لەگەڵ بەردەوامبوونی بەرزبوونەوەی ئاستی چرپی شەڕ لە عێراقدا.

لە ٢٠٠٣دا بوش لە دەرکەوتنێکی تردا جەختیکردەوە کە کۆندی نزیکترین راوێژکاری متمانەپێکراوی سەرۆکە. شایانی باسە کۆندی یەکێك بوو لەو بەرپرسە زۆر کەمانەی کە ئاگاداری پلانی سەرۆك بوش بوو بۆ گەشتەکەی ئۆکتۆبەری بۆ بەغدا لە جەژنی سوپاسگوزاریدا کە بەوپەڕی نهێنی ئەنجامدراو ئامانج لێی بەرزکردنەوەی ورەی سەربازەکان بوو. لە بەرپرسەکاندا تەنها کۆندی بۆ یاوەری سەرۆك لەم گەشتەدا هەڵبژێردرا. گرنگترین پلەو ریزبەندی ئەم

گەشتە لە نهێنییەکەیدا بوو لەپێناو روبەڕوبوونەوەی ئەو ئاستەنگانەی کە دێنە بەردەم گەشتی سەرۆك بۆ ناوچەی شەڕەکە، هەروەها گرنگی بەهەموو وردەکارییەکی تری ئەم گەشتە درا. خانمی یەکەم لاورا بوش زانیاری ئەگەری ئەم گەشتەی سەرۆکی لەلا بوو بەلام تەنها چەند سەعاتێکی کەم پێش هەلسانی فرۆکەی ژمارە یەك (فرۆکەی سەرۆکایەتی)، زانی کە گەشتەکە ئەنجامدەدات. کچەکانی سەرۆکیش هەمان رۆژ بە گەشتەکەیان زانی، بەلام تا فرۆکەکە لە بەغدا نەنیشتەوە، دایكوباوکی بوش لەسەردانەکە ئاگادار نەکرانەوە، بەلام تیمی کۆشکی سپی پێیان وابوو سەرۆك جەژنی سوپاسگوزاری لە کێلگەکەی خۆی لە کراوفۆرد بەسەردەبات.

سەعات هەشتی شەوی چوارشەممە، سەرۆكو کۆندی بە ئۆتۆمبێلێکی ئاسایی خۆیان لە کێلگەی کرافۆرد دەدزنەوە. هەردووکیان جلوبەرگی وەرزشی لەبەردەکەنو دوو کلاوی یاریزانانی بەیسبۆلّ دەکەنە سەریان. دواتر بوش بە پەیامنێرانی راگەیاند کە: "وەك دوو کەسی ئاسایی دەرکەوتین" گەشتکردنەکەیان لەسەر فرۆکەی هێزی ئاسمانیی ژمارە یەك تایبەتمەندییەکەی ئەوە بوو هێمنو ئارام بوو، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە جگە لە تیمە ئاسمانییەکە، تەنها ژمارەیەکی زۆر کەم لە رۆژنامەنووسان یاوەرییان دەکرد. فرۆکەکە دەستدەکات بەفڕینو هەموو ئامێرەکانی پەیوەندیکردن بێدەنگ دەکرێنو هێمای ئاگادارکردنەوە بەشێوەیەك گۆڕدرا کە لەلای چاودێرانی بواری ئاسمانی، بشاردرێتەوە، هەموو مۆبایلێكو ئامێرێکی تری ئەلیکترۆنیش کە لەکاتی گەشتدا هەن، لەکارخران. پێنج رۆژ لەوەوبەر لە فرۆکەخانەی نێودەولەتی بەغدا هاوەنێك ئاراستەی فرۆکەیەکی فیشکەداری بارهەلگر کرابوو، لەبەرئەوە لەکاتی نزیکبوونەوەی فرۆکە سەرۆکایەتییەکە لە فرۆکەخانەکە، رووناکییەکانی کوژێنرانەوەو فرۆکەکە بە تاریکیو نهێنی نیشتەوە.

سەرۆك دەبێتە سوپرایز بۆ ئەو ٦٠٠ سەربازەی لەژێر چادرێکی گەورەدا کە لە حەوشەی فرۆکەخانەکەدا هەلّدرابوو، بەبۆنەی نیوەرۆخوانی جەژنی سوپاسگوزارییەوە سەرقالی ئاهەنگگێڕان، بوون. سەرۆك بە هاواری

سەرسوڕهێنەرو چەپڵەیەکی زۆر چڕوپڕەوە پێشوازیکرا. سەردانەکەی سەرۆك بوش و کۆندی بۆلای سەربازەکان دوو سەعات و نیوی خایاند، دوای ئەوە بە یاوەری ڕۆژنامەنووسەکان بە فڕۆکەی هێزی ئاسمانی ژمارە یەك، گەڕانەوە وڵات.

ڕەخنەگران سەرۆکیان بەوە تۆمەتبارکرد کە هۆکاری ئەم گەشتە مەترسیدارەی بوش بۆ بەغدا، سیاسییە بەڵام کۆندی بەرگری لە پاڵنەرەکانی سەرۆك بۆ ئەم گەشتە کردو وتی: "گوێ نادەم بەوەی دەیڵێن، بەڵام بە چاوپۆشین لەوەی گەلی ئەمەریکا سەربە چ پارتێکە، هەموو کەسێك دەزانێت کە سەرۆکی ویلایەتە یەکگرتووەکان بەوپێیەی فەرماندەی باڵای هێزە چەکدارەکانە، ڕۆشتنی بۆ بینینی سەربازەکانی هەنگاوێکە لەوپەڕی گرنگیدایە"

ئەم بڕیارەی سەرۆك بۆ یاوەریکردنی کۆندی لەگەڵ خۆیدا لەم گەشتە مەترسیدارو ئەوپەڕی نهێنییە، بەڵگەی پەیوەندی توندوتۆڵی کارە لەنێوانیاندا. پێشتریش باوکی بوش متمانەیەکی زۆر قوڵی دابوو بەسکۆکرۆفت کە ڕاوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی بوو، بەڵام وادیارە جۆرجی کوڕ متمانەیەکی زیاتری داوە بە ڕاوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی. شایانی باسە کۆندی کاتێکی زۆری لە کۆشکی سپی و کامپ دەیڤدو کێڵگەی کراوفۆرد، لەگەڵ بوشدا بەسەردەبرد. جارێك لەکاتی ئاهەنگێکی ئێوارەخوانددا کە لە بەهاری ٢٠٠٤ دا ڕێکخرابوو، کۆندی دەکەوێتە هەڵەیەکی زمانەوانی سەیرەوەو دەڵێت: "هەروەك بە مێر.....و هەروەك بەسەرۆك بوشم وت"[١].

کەسوکاری قوربانیانی هێرشە تیرۆریستییەکان کەوتنە فشار دروستکردن بۆ زانینی ئەو زانیارییانەی ئیدارەی ئەمەریکا پێش ١١ی سێپتەمبەر، سەبارەت بە ئەگەری هێرشی تیرۆریستی، دەیزانی و سووربوون لەسەرئەوەی کە پێویستە لەوبارەیەوە لێکۆڵینەوەی فەرمی ئەنجامبدرێت. لیژنەی لێکۆڵینەوەی تایبەت بە ١١ی سێپتەمبەر پێکهاتبوو لە شەش ئەندام و ئەرکی ئاگادارکردنەوەی نەتەوەی ئەمەریکای لە پشکنینێکی وردی ئەو لایەنە لاوازانەی کە بوونە هۆی ڕوودانی

---

(1) As I was telling my hus…. As I was telling president Bush

ئەم هێرشانە، خرایە ئەستۆ. ئەم لیژنە سەربەخۆیە لە شەش ئەندامی حیزبی دیموکرات و کۆماری پێکهاتبوو هۆکاری دروستکردنی ئەم شێوەیەیان بۆ ئەوە گێڕایەوە کە "مەبەست لێی ئەوەیە ئەو لیژنە توندوتۆڵ بێت لە دیاریکردنی شکست و کەمتەرخەمییەکانی حکومەتدا".

پاش دەستپێکردنی دانیشتنەکانی گوێگرتن، کۆندی لە چەند دانیشتنێکی داخراودا، گەواهینامەی خۆی لەبەردەم لیژنەکە پێشکەشدەکات. لەبەهاری ٢٠٠٤دا رای گشتی داوادەکات کۆندی بەئاشکرا گەواهینامەکەی پێشکەشبکات، کە ئەمەش جارێکی تر دەبێتەهۆی سەرهەڵدانی کۆمەڵێك رووداو لەسەر رۆڵی ئەو وەك راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی. لیژنەکە بەکۆی دەنگ داوایکرد کۆندی گەواهینامەکەی بەشێوەی ئاشکرا پێشکەش بکات بەڵام کۆندی ئەوەی رەتکردەوە، گوایە ئەو دەسەڵاتە دەستورییەی دراوە بەدەسەڵاتی جێبەجێکار، بەپێی یاسا رێگەی پێنادات. کۆندی لە بەرنامەی ٦٠ خولەکی کەناڵی سی بی ئێسدا رایگەیاند: "لە تێڕوانینی منەوە پێم وانییە شتێك لەوە باشتر بێت کە بتوانم گەواهینامەکەم پێشکەش بکەم. بەڕاستی من خۆم ئارەزوومەندم ئەوە بکەم". وتیشی: "بەڵام بنەمایەکی گرنگمان هەیە، بنامەیەکی کۆنەو دەڵێت راوێژکارانی ئاسایشی نەتەوەیی تا لە پۆستەکانیاندا بن، ناتوانن لەبەردەم کۆنگرێسدا گەواهینامە پێشکەشبکەن".

ریتچارد ئای کلارك کە بەرپرسێکی پێشووی رووبەڕووبوونەوەی تیرۆر بوو لەسەردەمی بوش و کلینتۆندا، پرسی گەواهینامەی ئاشکرای کۆندی دەوروژێنێت. دواتریش کلارك لیستێك لە جموجۆڵی ئیدارەکەی بوش و ئەو کارانەی کە لە دژی قاعیدە نەیکردوون، ئاشکرادەکات کە ئەمانەش بوونەهۆی روودانی هێرشەکان. لە بەیاننامەیەکیدا بەناوی **لە رووبەڕووبوونەوەی سەرجەم دوژمنەکاندا: کرۆکی شەڕی ئەمەریکا لە دژی تیرۆر**، کلارك ئیدارەکەی بەوە تۆمەتبار کرد کە چەندین زانیاری هەواڵگریی گرنگی سەبارەت بە هێرشێکی تیرۆریستی پشتگوێ خستووە، ئەمەش دواجار بووە هۆیەکی لێدانی عێراق بە بیانووی قاعیدەوە. کلارك نووسیویەتی:

جۆرجى كور لەماوەى پێش ١١ى سێپتەمبەر لەجموجۆڵدا شكستى هێنا، سەريارى ئاگاداركردنەوە يەكبەدواى يەكەكان، لەبەرگرتن لە هەڕەشەى قاعيدە شكستيهێناو دواتريش بووەهۆى ئەو سوپرايزە سياسييانەى روويانداا، دواتر پاش هێرشەكان چەند هەنگاوێكى پێويستى نا بەلآم بەس نەبوون.... بەدواى ئەويشدا ئيدارەكە شەڕێكى گرانبەهاو ناپێويستى لەعێراقدا هەڵگيرساندو ئەم شەڕەش بووە هۆى بەهێزكردنى بزووتنەوە راديكاڵييە تيرۆريستو توندڕەوە ئيسلامييەكان لەسەرتاسەرى جيهاندا.

كلارك گەواهينامەكەى لەبەردەم ليژنەى ١١ى سێپتەمبەردا پێشكەشكردو پاش گەواهينامەكەى داوايكرد پەردەى نهێنى لەسەر بەڵگەنامە حكومييەكانى ماوەى پێش هێرشەكانو چەند ماددەيەكى تر، لابدرێت. كلارك پێداگريشى لەسەر ئەوە كردەوە كە ئەم بەڵگەنامانە، گەواهينامە نهێنييەكەى كۆنديش لەبەردەم ليژنەى ناوبراو دەگرێتەوە، ئەمە سەربارى نامەگۆڕينەوەكانى نێوان كلارك كە كاتێك كارى لە ئيدارەكەى بوشدا دەكرد لەگەڵ كۆندىو ستيڤن هادلى جێگرى كۆنديدا.

فشارەكان لەسەر كۆندى بۆ دەركەوتنى ئاشكرا لەبەردەم ليژنەكەدا زيادىانكرد. لە ٢٠٠٤/٣/٣٠ راوێژكارى كۆشكى سپى ئەلبرتۆ ئار گۆنزاليس نامەيەك بۆ ليژنەكە دەنێرێت. گۆنزاليس لەم نامەيەدا رەزامەندى لەسەر بەئاشكرا دەركەوتنى كۆندى دەردەبڕێت، بەلآم بەدوو مەرج. گۆنزاليس داوايكرد گەواهينامە ئاشكراكەى كۆندى نەبێتە سەرەتايەك بۆ ئەو ليژنانەى كە رەنگە لە داهاتوودا پێكبهێنرێنو لەوانەيە داواى گەواهينامەى راوێژكارى ئاسايشى نەتەوەيى يان هەر بەرپرسێكى ترى كۆشكى سپى بكەن. مەرجى دووەمى گۆنزاليس ئەوەبوو كە ليژنەكە بە نووسراو رەزامەندى لەسەر ئەوە دەربڕێت كە لە هيچ بەرپرسێكى كۆشكى سپى بەخودى رايسيشەوە، داواى گەواهينامەى ئاشكراى زياتر نەكات. هەندێك لە چاودێران پێيان وايە كە هەڵسوكەوتەكانى كۆندى لەكاتى ئەم مشتومڕەدا ئيدارەكەى ناچاركردووە رێگەى پێبدات گەواهينامەكەى پێشكەش بكات. هەندێك لە وتارەكان نووسيويانە:"خودى رايس

لەڕێگەی ژمارەیەکی بێشومار دیدارەوە کە تێیدا رایگەیاندبوو ئارەزوومەندە گەواهینامەکەی بدات، سەلماندبووی بیانووی ئیدارەکە بۆ رێگرتن لە گەواهینامەی ئاشکرا، لاوازە. کۆندی وتبووی ئەو هیچ شتێکی شاراوەی نییە. ئەم قسانەی کۆندی لە چەندین لێدوانی یەکبەدوایەکدا لە تەلەفزیۆن و رۆژنامەکان، رایگەیاندبوون، بەلام داوای ئیدارەکە بۆ هەبوونی مافی گەواهینەدانی ئاشکرا لەلایەن بەرپرسە جێبەجێکارەکانەوە، پێشوازییەکەی ئاشکرای لێ نەکرا. دواجار پێش ئەوەی زیانی سیاسی زیاتر بەر ئیدارەکەی بکەوێت، بوش رێگەی بەکۆندی دا گەواهینامەکەی پێشکەش بکات.

لە ٨ی نیسان کۆندی لەسەر تەختێکی گەورە، لەبەردەم لیژنەی ١١ی سێپتەمبەر دەوەستێت و سوێند دەخوات. لە لێدوانی کردنەوەی گەواهینامەکەیدا دانی بەوەدا نا کە ویلایەتە یەکگرتووەکان لەکاردانەوەی بۆ ئەو هێرشە تیرۆریستییانەی تیرۆریستان ماوەیەکی زۆر پێش هێرشەکانی ١١ی سێپتەمبەر، خۆیان بۆ ئامادە دەکرد، سستبووەو وتی: "تیرۆریستان خۆیان خستبووە حاڵەتی شەڕەوە لە دژمان، بەلام ئێمە خۆمان نەخستبووە حاڵەتی شەڕەوە لە دژیان". کۆندی چەند رووداوێکی مێژوویی باسدەکات کە دەریدەخست ویلایەتە یەکگرتووەکان لە کاردانەوەی بەرامبەر بە مەترسییە هاوشێوەکانی هێرشەکانی ١١ی سێپتەمبەردا سستبووە. نموونەی هەڕەشە یەك لەدوای یەکەکانی ئیمپراتۆریەتی ژاپۆنیشی لە ئەمەریکا بەنموونە هێنایەوە کە ویلایەتە یەکگرتووەکان پشتگوێی خست تا هێرشی بێرل هاربەر (لە جەنگی جیهانی دووەمدا)ی لێکەوتەوە". لەم لێدوانەیدا کۆندی بەرگری لە ستراتیژی ئیدارەکە دەکات سەبارەت بە تیرۆرو پرۆگرامی لێوانلێو لە کۆنگرە رۆژنامەوانییەکانی سەرۆك و کۆبوونەوەی خودی کۆندی خۆی لەگەڵ بەرپرسانی هەواڵگری وەك بەڵگە هێنایەوە، هەروەك پوختەی دەستپێشخەرییەکانی خۆشی لەوانە هاندانی وەزارەتی گەنجینە لەلایەن دەسەلاتەوە بۆ بەدواداچوون و دەستبەسەرداگرتنی موڵك و ماڵی تیرۆریستان، باسدەکات.

لە گەواهینامەکەی کۆندیدا زیاتر ئەو بەشەی جێسەرنجی لیژنەکە بوو کە پەیوەندی بە یاداشتێکی هەواڵگرییەوە هەبوو کە لە مانگی ۸ی ساڵی ۲۰۰۱دا گەیشتبووە سەرۆك. لەم یاداشتنامەیەدا چەند زانیارییەکی تێدابوو سەبارەت بە پلانەکانی ئوسامە بن لادن بۆ جێبەجێکردنی هێرشێك لەسەر خاکی ئەمەریکا. کۆندی پێداگری لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە ئەم یاداشتە هیچ هۆشدارییەکی نوێی سەبارەت بە هێرشێکی نزیك، لەخۆنەگرتبوو بەڵام پشتی بە "چەند زانیارییەکی کۆنی بیناکراو لەسەر راپۆرتی کۆن" بەستبوو. کۆندی پوختەی یاداشتنامەکە بەم شێوەیە باسدەکات:

تیمی زانیارییەکان پیاچوونەوەی بە راپۆرتە هەواڵگرییە کۆنەکاندا کردووە کە زۆربەیان دەگەڕێنەوە بۆ ساڵەکانی نەوەدەکانی سەدەی رابردوو، ئەم راپۆرتانە پەیوەندییان بە چەند پلانێکی قاعیدەوە هەیە بۆ لێدانی چەند ئامانجێك لەناو خاکی ویلایەتە یەکگرتووەکاندا. ئەم راپۆرتانە ئاماژە بەچەند زانیارییەکی بێمتمانە دەکەن کە گوایە رەنگە تیرۆریستێك هەوڵی رفاندنی فڕۆکەیەکی ئەمەریکی بدات بۆ ئەوەی حکومەت ناچاربکات ئەو تیرۆریستانەی بەشدارییان لە تەقاندنەوەی سەنتەری بازرگانی جیهانی لە ساڵی ۱۹۹۳دا کردووە، ئازاد بکات. ئەم بەشەی یاداشتنامەکە هیچ زانیارییەکی دیاریکراوی سەبارەت بەهیچ هەڕەشەیەك لەخۆ نەگرتبوو و ئەم زانیاریانە ئاماژەی بە ئەگەری بەکارهێنانی فڕۆکە لەلایەن تیرۆریستەکانەوە بەشێوەیەك کە بکرێتە موشەکی هێرشبەر، نەکردبوو

لەمیانەی پرسیارو وەڵامدا کۆندی پێداگری لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە ئیدارەکە پێشبینی هیچ لێدانێکی لەناو خاکی ئەمەریکادا نەکردبوو بەڵکو زیاتر گرنگی بەچالاکییە تیرۆریستەکانی دەرەوەی ئەمەریکا دەدا. ئەندامێکی لیژنەکە بەناوی ریتچارد بێن ـ ڤینیستی ـ پرسی یاداشتەکەی وروژاندەوەو ئاماژەی بەوەدا کە خودی ناونیشانی یاداشتنامەکە ئاماژەی تێدایە بۆ هێرشێك لەناو وڵاتدا. بەم شێوەیە ئەم وتووێژە توندە روودەدات:

بن-ڤینیستی: دکتۆر رایس ئایا ئەوە راستی نییە کە یاداشتەکە هۆشداری سەبارەت بە ڕوودانی ئەگەری هێرش لەم وڵاتە داوە؟ من پرسیاری ئەوەت لێدەکەم ئایا ناونیشانی ئەو یاداشتنامەیەت بیرماوە؟

رایس: پێموایە ناونیشانی یاداشتنامەکە "سووربوونی بن لادن لەسەر هێرشێك لەناو ویلایەتە یەکگرتووەکان" بوو. ئەم یاداشتنامەیە.....

بن-ڤینیستی: زۆر سوپاس

رایس: نا بەڕێز بن-ڤینیستی.....

بن-ڤینیستی: ئەمەوێت گفتوگۆ بکەم لەسەر بابەتی.....

رایس: دەمەوێت قسەکانم سەبارەت بەم خاڵە تەواوبکەم

بن-ڤینیستی: دڵنیا نیم کە لێرەدا هیچ خاڵێك هەبێت.

رایس: هەرچەندە ئەوە بیروبۆچوونی خۆت بوو، تۆ پرسیارت لێکردم ئایا یاداشتنامەکە هۆشداریی سەبارەت بەهێرشکردن داوە؟

بن-ڤینیستی: سەبارەت بەناونیشانی یاداشتنامەکە پرسیارم لێکردیت.

رایس: پرسیاری ئەوەت لێکردم ئایا یاداشتنامەکە سەبارەت بە هێرشکردن لەناو ویلایەتە یەکگرتووەکان هۆشداریی داوە. یاداشتنامەکە پشتی بەچەند زانیارییەکی کۆنی بنیادنراو لەسەر چەند راپۆرتێکی کۆن بەستووە. ئەم یاداشتنامەیە هیچ زانیارییەکی سەبارەت بە هێرشی نوێ لەخۆنەگرتووە. لەڕاستیدا یاداشتنامەکە هۆشداری سەبارەت بە هیچ هێرشێکی نزیك لەناو ویلایەتە یەکگرتووەکاندا نەداوە.

لە میانەی گەواهینامەکەیدا کۆندی توانی پارێزگاری لە ئارامی‌و هاوسەنگیی خۆی بکات، تەنانەت لەکاتی ئەو وتووێژە توندەی سەرەوەدا. لە هەموو دیدارە تەلەفزیۆنییە ئاشکراکانی تریشیدا لەکاتی گفتوگۆکردن لەسەر سیاسەتی سەرۆك بەرامبەر بە عێراق کە مشتومڕێکی زۆری نایەوە، بەئارامی هەڵسوکەوتی دەکردو بینەران هیچ هەڵوێستێك یان ئاکارێکی وایان لێ نەدەبینی کە پێچەوانەی دەرکەوتنی پێشووی بێت لە بەرنامە سیاسییە تەلەفزیۆنییەکاندا. یەکێك لە پەیامنێران سەرنجی ئەوە دەدات کە گەواهیدانەکەی کۆندی هاوکات بوو لەگەڵ

بەردەوامی خەستبوونەوەی شەڕ لە عێراقدا، ئەمەش ڕاستییەك بوو كە ئەگەر لە گواستنەوەی دانیشتنەكانی گوێگرتن لە گەواهینامە سەرنجڕاكێشەكە لە تەلەفزیۆنەوە زیاتر خەڵكی ئەمەریكای نیگەران نەكردبێت، بەقەدەر ئەوە نیگەرانی كردبوون. تۆنی كارۆن لە گۆڤاری تایمدا نووسیویەتی: "هەرچەندە گەواهینامەكەی رایس هیچ سوپرایزێكی سەرسوڕهێنەری لەخۆنەگرتبوو، بەڵام سەرنجمان دا تەنانەت لەوكاتەی ئەو قسەی دەكرد، ژمارەیەكی زۆر تەقینەوە ڕوویاندا. ئەو یاخیبوونەی لە ڕیزەكانی سوننەو شیعەی عێراقدا ڕوویانداو هێزەكانی هاوپەیمانانیان هەژاندو پلانە كاتییەكانی ویلایەتە یەكگرتووەكانیان توشی قەیران كرد، ڕەنگە لەو نیگەرانییەی ئەو جیاوازییانەی سەبارەت بە هێرشەكانی ١١ی سێپتەمبەرەوە دروستیكردبوون، نیگەرانییەكی زیاتری لە مێشكی دەنگدەری ئەمەریكیدا دروستكردبێت.

لە ئەیلولی ٢٠٠٤، لیژنەی ١١ی سێپتەمبەر بەیاننامەیەكی بڵاوكردەوەو تێیدا ئەو بیانووەی ئیدارەی ئەمەریكای پوچەڵكردەوە كە دەیوت هەڕەشەی كارێكی تیرۆریستی لە عێراقەوە دێت كە هەڕەشەیەك بوو بوش دانی بەوەدا نابوو كە بەدیاریكراوی لە قاعیدەوە دەردەچێت. لەم ڕاپۆرتەدا هاتووە:"ئێمە بەڵگەیەكی متمانەپێكراومان لەبەردەستدا نییە كە ئاماژە بێت بۆ ئەوەی عێراق و قاعیدە لە هێرشەكانی سەر ویلایەتە یەكگرتووەكاندا هاوكاری یەكتریان كردبێت". بەمەش ڕەخنەگرانی بڕیاری سەرۆك بۆ هەڵگیرسانی شەڕ لە عێراقدا مادەیەكی نوێیان بۆ بیانووەكانیان دەستكەوت. بەیاننامەی لیژنەكە پشتگیری چەندین كەسی لێكەوتەوە لەوانە سكۆكرۆفت كە ئاماژەی دابووبەوەی پێویست ناكات شەڕی دژی تیرۆر لە عێراقەوە هەڵبگیرسێنرێت، بەڵام لەو كاتەدا ١٥ مانگ بەسەر دەستپێكی شەڕەكەدا تێپەڕیبوو و زیانەكانی ئەمەریكا لە عێراق تا كاتی نووسینی ئەم دێڕانە واتە تا مانگی كانونی دووەمی ٢٠٠٥، گەیشتبووە ١٣٤٠ قوربانی. كۆی زیانەكانی هێزەكانی هاوپەیمانانیش بەگشتی تا ئەو كاتە گەیشتبووە ١٤٩١ قوربانی.

لە میانەی هەڵمەتی سەرۆکایەتییەکەی ساڵی ٢٠٠٤دا، کۆندی لەکاتی گەشتەکانی بوشدا بۆ چەندین شار لەوانە گەشتەکەی بۆ کۆلۆمبس لە مانگی سێپتەمبەردا کە بنکەی ئۆهایۆ بوو کە ئەمیش ویلایەتەکێکی ناوەندیی گرنگ بوو بۆ هەڵمەتەکەی، یاوەری بوو. لە هەفتەکانی دواتردا کۆندی لە چەندین ویلایەتی سەرەکی لەوانە ئۆریگن، واشنتۆن، کارۆلینای باکور، پنسلڤانیا، میشیگانو فلۆریدا وتاری پێشکەشکردو ئەم وتارانە تا دەستپێکی پرۆسەی دەنگدان لە ٢ی نۆڤەمبەر بەردەوامبوون. ڕۆژنامەی واشنتۆن پۆست وتارێك بڵاودەکاتەوە کە تێیدا هاتبوو:"زۆری وتارەکانی کۆندیو شوێنەکانی پێشکەشکردنیان زۆر لەو وتارانە جیاوازترە کە پێش ئەم ساڵی هەڵبژاردنە بیستبوومان. دیارە ئەم وتارانە پێشێلی نەریتێکی کۆن دەکات کە بەپێی ئەو نەریتە دەبێت راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی خۆی لە هەڵمەتی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی لابدات". وتارێکی تر کە ڕۆژنامەی نیویۆرك تایمز بڵاویکردەوە، سکاڵایەك لەخۆدەگرێت کە لە دژی زۆر دەرکەوتنی "لەم هەڵمەتی هەڵبژاردنەدا بەشێوەیەك کە زیاتروەك یاریدەدەری ڕۆژنامەوانی دەرکەوتووە وەك لە ڕاوێژکاری کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی"، بڵاوبووەتەوە، بەڵام کۆندی لە میانەی دیدارێکیدا لەگەڵ وێستگەی رادیۆی نیشتمانی ئەم بانگەشانەی بەدرۆخستەوەو رایگەیاند کە سنووری کارەکەی نەبەزاندووە. کۆندی بە تافیس سمایلی راگەیاند: "بێگومان نەخێر، من راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەییم. پێموایە قسەکردن بۆ گەلی ئەمەریکا بەشێکە لەو ڕۆڵەی دەیبینم. ئێمە لەحاڵەتی شەڕداینو کاتی ئەوە هاتووە ئەو کەسانەی پۆستی بەرپرسیارێتییان داگیرکردووە لەدەرەوەی واشنتۆن دەرکەون"..

لەمیانەی ئەو هەڵمەتەدا کۆندی پرۆگرامی وتارەکانی چڕدەکاتەوە، بەڵام سەرباری ئەوەش بەپێچەوانەی هەڵمەتە سەرۆکایەتییەکەی ٢٠٠٠ کە راهێنەری بوش بوو بەشداری لە ڕووداوە سیاسییەکاندا نەکرد. بەپێچەوانەی کۆنفرانسی پارتی کۆماری لە ساڵی ٢٠٠٠ەوە کە بەمەبەستی پشتگیریکردن بۆ پرۆگرامی W لەپێناو ژناندا وەك وتەبێژێکی سەرەکی بەشداریکرد، کۆندی لە کۆنفرانسی

نەتەوەیی پارتی کۆماری کە لە ۲۰۰٤دا لە نیویۆرك گرێدرا، بەشدارنەبوو. سین مارك کۆرمیك وتەبێژی فەرمی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی دەڵێت: "راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی لە هەڵمەتەکانی هەڵبژاردن یان بۆنە سیاسییەکاندا بە چالاکی بەشداری ناکات"

پاش دوو هەفتە لە بردنەوەی هەڵبژاردنەکە کە لە نۆڤەمبەری ساڵی ۲۰۰٤دا ئەنجامدرا، سەرۆك بوش متمانەی خۆی بۆ لێهاتوویی راوێژکارەکەی بواری ئاسایشی نەتەوەیی دەربڕی. کاتێکیش بۆ پۆستی وەزیری دەرەوە دیاری کرد، سەرۆك جارێکی تر بەدڵبوونی خۆی بە شیاوێتی کۆندی لە ئیدارەکەیدا دووپاتکردەوە. کۆندی بەوەش جێگەی کۆڵن پاوڵ دەگرێتەوە کە خۆی لە کاری حکومی خانەنشینکرد.

کاتێك سەرۆك بەهەموو شانازییەکەوە قسەی لەسەر دەکردو بەچەند وشەیەکی هەڵقوڵاو لە دڵەوە گوزارشتی لە جێبەجێکردنی کارەکانو باکگراوندی کەسایەتیی کۆندی دەکرد، بەشێوەیەك کاری تێکرد کە وەزیری نوێی دەرەوە خەریك بوو فرمێسك بەچاوەکانیدا بێتەخوارەوە. ئەمەش لە ئاهەنگی راگەیاندنی کۆشکی سپیدا هات بۆ پۆستی وەزیری دەرەوە کە لە ١٦ی نۆڤەمبەردا سازکرا کە هاوکات بوو لەگەڵ تێپەڕبوونی دوو رۆژ بەسەر پەنجاهەمین ساڵیادی لەدایکبونی کۆندیدا. بوش دەڵێت: "لەماوەی چوار ساڵی رابردوودا پشتم بە راوێژەکانی بەستووەو سوودم لە شارەزاییە زۆرەکەی وەرگرتووەو فەرمانە جێگیرو راستەکانیم پەسەندکردووە. ئێستاش شانازییە بۆ من کە ئەو کەسە کارکردنی لە حکومەتەکەی مندا پەسەندکردووە. وەزیری دەرەوە روخساری ویلایەتە یەکگرتووەکانە لە جیهاندا. جیهان لە دکتۆر رایسدا هێزو شکۆمەندیو لێهاتوویی دەبینن کە ئەمانەش سیماگەلێکن وڵاتەکەمانی پێ جیادەکرێتەوە". بوش ئاماژەش بەسەردەمی منداڵیی کۆندی لە بیرمنگهام دەدات، سەردەمی خەبات لەپێناو مافە مەدەنییەکاندا کە سەردەمێك بوو بەتوندوتیژی جیادەکرایەوەو دەڵێت: "دکتۆر رایس لەسەروو هەموو ئەوانەشەوە خاوەنی باوەڕێکی قوڵەو وابەستەی بەهای ئازادیو هێزەکەیەتی، ئەمەش بۆ ئەوە

دەگەڕێتەوە کە بێبەشی لە ئازادی بینیوە، دواتر ئەو سەردەمەی بینیوە کە تێیدا جارێکی تر ئازادی لەدایك دەبێتەوە"

کۆندی لە وەڵامدا چەند سەرنجێکی راگەیاند لەوانە هەست بەشەرمەزاریی دەکات لەبەرئەوەی جێگەی کۆڵن پاوڵ دەگرێتەوەو زۆر شەیدای کارکردنە لەگەڵ هەموو ئەو کەسانەی لە کۆشکی سپیدان. ئەم سەرنجانەی کۆندی پاش ئەوە هات کە ستایشی سەرۆکی کرد:

بەڕێز سەرۆك زۆر سوپاس. کارکردنم لەگەڵ تۆدا بەدرێژایی چوار ساڵی رابردوو شانازییە بۆ من. من بەنازناوێکی شکۆی دادەنێم بۆ خۆم بەتایبەت لەکاتی قەیران و بڕیاردان و دیاریکردنی چانسەکانی نەتەوەکەماندا. ئەمەریکا لەژێر سایەی سەرکردایەتیکردنی تۆدا لە دژی تیرۆر دەجەنگێت و سەرکەوتن بەدەستدەهێنێت. ئەو هاوپەیمانێتییانەی تۆ رێکتخستوون بوونەتە هۆی ئازادکردنی ملیۆنەها خەڵك لە دەسەڵاتدارە یاخییەکان، ئەم هاوپەیمانێتییانە ئێستا یارمەتی هەردوو گەلی عێراق و ئەفغانی دەدات بۆ بنیاتنانی دیموکراسی لە وڵاتەکانیانداو هەموو ئەمانەش لەناو جەرگەی جیهانی ئیسلامدا روودەدەن. هەروەها تۆ لەپێناو فراوانکردنی بازنەی دەوڵەمەندیی و پێشکەوتن لە هەموو سوچێکی جیهاندا، کارتکردووە.

هەمان رۆژ بوش رایگەیاند کە ستیڤن هادلی کە جێگری کۆندی بوو پلەکەی بەرزدەکرێتەوەو دەکرێتە راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی. کردنی کۆندی بە وەزیری دەرەوە لەچوارچێوەی کۆمەڵێك گۆڕانکاریدا هات لە حکومەتەکەی بوش پاش هەڵبژاردنەکان. ئەم گۆڕانکارییانە دەستلەکارکێشانەوەی دۆن ئیڤانز وەزیری بازرگانی و جۆن ئاشکرۆفت داواکاری گشتی و تۆم ریج وەزیری ئاسایشی ناوخۆشی لەخۆگرتبوو.

پێش دامەزراندنی کۆندی لەم پۆستەدا تەنها ژنێك کە ئەویش مادڵین ئۆڵبرایت بوو، پۆستی وەزیری دەرەوەی وەرگرتووە. بەدرێژایی مێژووی ئەمەریکاش تەنها یەك پیاوی رەشپێست ئەو پۆستەی وەرگرتووە. هاوکات لەگەڵ وەرگرتنی پۆستی وەزیری دەرەوە لەلایەن کۆندییەوە چەندین وڵاتی

ئەوروپى دەستدەكەن بە پێشبڕكێ بۆ چانسى باشـكردنى پەيوەندييـەكان لەگـەڵ ويلايەتە يەكگرتووەكاندا. وتارێك كە لـە گۆڤـارى هەفتانـەى ئـەڵمانى داى زيـتدا بڵاوكرايــەوە پێشــبينى ئــەوە دەكــات كــە پەيوەندييــەكان لەگــەڵ ويلايەتــە يەكگرتووەكاندا باشتر ببێت لەبەرئەوەى ناكرێت لەدوو ساڵى رابردوو خراپتربێت. ئيرهارد ساندشـنايدەر كـە بەڕێوەبـەرى ئەنجوومـەنى پەيوەندييـە دەرەكييـەكانى ئەڵمانيايـە پێـى وايـە باكگراونـدى ئـەكاديمى كـە بەسـەر باكگراونـدە سياسـييە ئەزموونداڕەكەيـدا زاڵـە، كـارێكى پۆزەتيڤـەو پەيوەندييـە توندوتۆڵەكـەى لەگـەڵ سەرۆكدا گۆڕانكارييەكى گرنگ دەبێت. سانشنايدەر دەڵێت: "لە سـەردەمى پاوڵـدا نەمان توانى بزانين كە ئايـا سياسـەتەكانى كاريگـەرييان لەسـەر سـەرۆك دەبێـت، بەڵام ئەگەر خاتوو رايس كارێك پەسەندبكات ئەوە بێگومان دەزانـين سـەرۆكيش پەسەندى دەكات".

ريتچـارد برنشــتاين لــە وتارێكــدا كــە لــە رۆژنامــەى نيويــۆرك تــايمزدا بڵاوكراوەتەوە ئەوە ڕووندەكاتەوە كە ئەوروپا سەبارەت بە كاريگەريى كۆنـدى لـە پۆستەكەيدا، دوو تێڕوانينى گشتييان هەيەو دەڵێت: "يـەكێك لـەم دوو تێڕوانينـە ئەوەيـە كـە كۆنـدى كاريگـەريى تونـدڕەوەكانى ئيدارەكـە واتـە ئەوانـەى پێيـان دەووترێـت كۆنـەپارێزە نوێكـان، زياتردەكـات، بـەڵام تێڕوانينەكـەى تـر دەڵێـت: "تێگەيشتنە قوڵەكەى بۆ پرسە نێودەوڵەتييەكان بەتايبـەت پرسـەكانى روسـياو ئەڵمانيا بەڵگەى هاوسۆزييەتى لەگەڵ بيروبۆچوونە ئەوروپييەكان يـان بەلايـەنى كەمەوە ئاگادارى ئەو بيروڕايانەيە"

لـە ١٩ى نۆڤەمبـەر، واتـە سـێ رۆژ پـاش دامەزرانـدنى وەك وەزيـرى دەرەوە، كۆنـدى بەمەبەسـتى چارسـەركردنى چـەند لويـەكى ريشـاڵيى ناشـێرپەنجەيى لـە منداڵدانيدا، دەخرێتە نەخۆشخانەى جۆرج تاون لە واشنتۆنى پايتەختدا. كۆندى شێوازى داخستنى خوێنەبەرەكانى لووە ريشـاڵييەكان لەڕێگـەى نەشـتەرگەرييەوە هەڵدەبژێرێت كە نزيكەى سەعاتو نيوێك دەخايەنێت. ئەم نەشتەرگەييە لـەژێر سرپكردنى ناوچەيى (مەوزعى)دا ئەنجامدەدرێتو وپێويستە نـەخۆش شـەوێك لـە نەخۆشـخانەدا بمێنێتـەوە. بـەگوێرەى ئـەم كـارە نەشـتەرگەييە، نەشـتەرگەرەكە

چەند تەنۆکەیەکی ورد بەدەرزی دەدات لە خوێنبەرەکانی منداڵدان کە ئەمەش دەبێتەهۆی لەکارخستنی ئەو ماددانەی خوێن دەیانبات بۆ لووەکان. بەگشتی ئەو ژنانەی توشی ئەم حاڵەتانە دەبن لەکاتی چارەسەردا منداڵدانیان دەردەهێنرێن، کە ئەمەش نەشتەرگەرییەکی ئاڵۆزترەو پێویستی بەسڕکردنی گشتی هەیەو ماوەی چاکبوونەوەشی زۆر زیاتر دەخایەنێت. نەشتەرگەرێکی بۆستن دەڵێت: "کاتێك ژنێکی وەك کۆندی ئەم بژاردەیە هەڵدەبژێرێت بەڵگەی ئەوەیە کە ژنانێکی زیاتر دەزانن کە ئەم بژاردەشیان هەیە".

شێوازی داخستنی خوێنبەرەکانی لووەکان ماوەی ١٠ ساڵە لەئارادایە لەگەڵ ئەوەشدا ساڵانە تەنها ١٣ هەزار بۆ ١٤ هەزار ژنان ئەم چارەسەرە ئەلتەرناتیڤە ئەنجامدەدەن، لەبەرامبەردا نزیکەی ٢٠٠ هەزار ژن منداڵدانیان دەرهێناوە. لە رۆژنامەیەکی نیویۆرکدا بەناوی نیوز دەی هاتووە: "دکتۆر جاکوب سینامۆن بەڕێوەبەری بەشی تیشك لە سەنتەری پزیشکیی مۆنتی ڤیۆری لە برۆنکس دەڵێت ژمارەیەك لە نەخۆشەکان دەڵێن ئەو پزیشکانەی ژنان چارەسەردەکەن پێیان نەوتوون ڕێگەیەکی ئاسانتر هەیە لە دەرهێنانی منداڵدان. سینامۆن دەڵێت: دەرهێنانی منداڵدان نانی رۆژانەی نەشتەرگەرانی ژن بووە".

رۆژی پاش نەشتەرگەرییەکە کۆندی نەخۆشخانە بەجێدەهێڵێت و رۆژی دواتریش دەگەڕێتەوە سەرکار. ورەبەرزییەکەی دەبێتە هۆی ئەوەی ئەم بابەتە پزیشکییە لە لاپەڕەی یەکەمی رۆژنامەکاندا لەسەرتاسەری جیهاندا دەربکەوێت، کە ئەمەش بەڵگەی دەرخستنی رادەی ئەو کاریگەرییە بەهێزە بوو کە کەسایەتییەکی جیهانی لە تەنها پرسێکدا، هەیەتی.

پاش کۆتاییهاتنی راژەکەی لە کۆشکی سپی، کۆندی چەند بژاردەیەکی کراوەی لەبەردەمدایە. هەندێك کەس پێشبینی ئەوە دەکەن کە هەموو ئەو سیمایانەی تێدایە کە کاندیدێکی سەرۆکایەتی سەرکەوتوو هەیەتی. کیمیلیا بگلیا کە زانایەکی کۆمەڵناسییە دەڵێت: "دەبێت یەکەم ژنەکاندیدی سەرۆکایەتی چانسی سەرکەوتنی پێ بدرێت". ئەم زانایە چەندین قسەی جەماوەرێکی زۆری ژن وەك بەڵگە دەهێنێتەوە کە هەرکاتێك کۆندی لەسەر شاشەی تەلەفزیۆن

دەرکەوتبێت وتویانە، لەوانە "پێویستە ئەمجارە ژن سەرۆك كۆمار بێت!"

ئـەو راپرسـییانەی لـە هـاوینی سـاڵی ٢٠٠٢ دا ئەنجامـدران، دەریانخسـت کـە کۆنـدی بـژاردەی یەکـەمی خەڵکە بـۆ کانـدیـدی حـاکمێکی کۆمـاری بـۆ ویلایـەت. هەندێك لە هاوکارە نزیکەکانیشی حەزدەکەن لە بواری کاری بـانکی جیهانی یـان راوێژکاریدا بیبینن کە دوو بوارن کۆندی لە سـاڵی ١٩٩٩دا کاتێك وازی لـە زانـکۆی سـتانفۆرد هێنـا بـیری لێدەکردنـەوە. کۆنـدی یـەکێتی نیشـتمانی تـۆپی پێشـی لەبیرنـەکردووەو ئارەزوومەنـدە رۆژێـك بێـت سـەرۆکایەتی بکـات. کارەکـەی پێشووشی وەك بەڕێوەبەری زانکۆی ستانفۆرد دەروازەیـەکی نموونـەیی پێدەدات بـۆ سـەرۆکایەتیکردنی زانکۆیـەکی سـەرەکی لـە وڵاتـدا. شـایانی باسـە تائێسـتاش دەرگاکانی فەرمانگەی زانستە سیاسییەکانی زانـکۆی سـتانفۆرد کە پێشـتر تێیـدا کاریدەکرد، بەڕوویدا کراوەیە. هەروەها بژاردە کراوەکانی بـەردەمی، گەڕانـەوە بـۆ ئەنجوومەنـە کارگێڕییـەکانی کۆمپانیـا گـەورەکانیش دەگرێتـەوە کـە لـەکاتی وەرگرتنی پۆستی راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەییدا، وازی لە هەموویان هێنابوو.

کۆنـدی کاتێـك دەگاتـە ئـەم پـردە، بەسـەریدا تێپـەڕدەبێت. لەمبارەیـەوە دەڵێت:"من پلاندانەرێکی درێژخایەنی لێهاتوو نیم. وا ڕاهاتووم کە شـتەکان دانـە دانـە چارسـەردەکەمو سـوورم لەسـەر ئـەوەی کارەکـەم بـەڕێکوپێکترین شـێوە جێبـەجێ بکـەم". کۆنـدی پەرۆشـییەکی زۆری بـۆ هـەموو ئـەو کارانـە هەیـە کـە بڕیـاردەدات بیانخاتــە ئەسـتۆی خـۆیو بەهــەمان پەرۆشــییەوە کـار لەســەر بـەدیهێنانی هـەموو ئامانجـەکانی دەکـات. ئـەو بـەردەوام دەبێـتو دەڵێـت: "حەزدەکەم خۆم بە کەسێکی پەرۆش بۆ ژیـان لەقەڵەمبـدەم، بەڕاسـتی پەرۆشـم بـۆ موزیـك، پەرۆشـم بـۆ کارەکـەم، پەرۆشـم بـۆ خێزانەکـەم، هـەروەها سـەبارەت بەباوەڕەکەشم هەر پەرۆشم".

کەسە نزیکەکانو هاوڕێکانی کۆندی لـە بیرمنگهامو هـەموو ئەوانـەی تـریش کە بەبـەردەوامی سـەردانی ئـەو کڵێسـەیە دەکـەن کـە رایسـی گـەورە نزیکـەی ٦٠ ساڵ لەمەوبەر دایمەزراندووە، لەپشـت هـەموو هەنگاوێکییـەوە دەوەسـتن. قەشـە جـۆنز دەڵێـت: "ئێمـە وەك یـەکێك لـەخۆمان سـەیری کۆنـدی دەکـەین کـە

گەیشتووەتە ئاستێکی بەرزی خزمەتگوزاریی گشتی، هەموو ئەمانەشی بەهۆی تواناکەیەوە بەدەستهێناوە. ئێمە هەموو ڕۆژێك لەپێناو ئەودا نوێژ دەکەین".

دامەزراندنی کۆندی وەك ڕاوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی هەنگاوێکی زەبەلاح بوو لە بەرژەوەندی ژنانو ڕەشپێستەکان لەیەك کاتدا. ئەم هەنگاوە پاش نۆ ساڵ لە هەڵبژاردنی کارۆڵ موسلی هات وەك ئەندامی ئەنجوومەنی پیرانی ئەمەریکا کە یەکەم ژنی ڕەشپێست بوو کورسییەکی لەم شێوەیە بەدەستبهێنێت. سەرنجدەدرێت کە ژمارەی ڕەشپێستەکان لە ئاستە باڵاکانی وەزارەتی دەرەوەدا کەمە (سەرۆك ریگان پێشتر کۆڵن پاوڵی وەك ڕاوێژکاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی دامەزراندبوو، کە یەکەم پیاوی ڕەشپێست بوو لەم پۆستەدا دابمەزرێنرێت)، لەبەرئەوە دامەزراندنی کۆندی لەم پۆستەدا هەمان گرنگی دامەزراندنی ماریان ئەندرسۆنی هەیە کە یەکەم ژنە ئەندامی هەمیشەیی ڕەشپێست بوو لە گروپی ئۆپرای ئەمەریکیدا. دامەزراندنی کۆندی هەمان گرنگی دامەزراندنی جاکی ڕۆبنسنیشی هەیە، کە ئەمیش ژنێك بوو توانی لەیاری بەیسبۆڵدا لەمپەری ڕەنگی پێست تێکبشکێنێت. کۆمەڵەی نیشتمانی بۆ پێشکەوتنی ڕەنگە جیاوازەکان لەڕێگەی پێدانی خەڵاتی سەرۆکی کۆمەڵەکەوە بۆ ساڵی ٢٠٠٢، دان بەدەستەکەوتەکانی کۆندیدا دەنێت. ئەم ڕێزلێنانە فەخرییە لەو کەسانە دەنرێت کە کاریان لەپێناو کەمینەکاندا کردووە، جا بەهۆی پۆستەکانیانەوە بێت یان بەهۆی ئەوەی بووبنە نموونەیەکی باش لەم بوارەدا. کویسی مافیۆم کە ئەو کاتە سەرۆکی کۆمەڵەی نیشتمانی بۆ پێشکەوتنی ڕەنگە جیاوازەکان بوو، دەڵێت بەڕاستی کۆندی لەسەر ڕچەشکاندنی بوارە نوێکانی هەموو قۆناغێك لە قۆناغەکانی ژیانی، ڕاهاتبوو. کویسی بەردەوام دەبێتو دەڵێت: "کۆندی نموونەیەکی لەبەردەمدا نەبوو کە هەنگاوەکانی ئەو هەڵبگرێت، ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە کۆندۆلیزا ڕایس لە هیچ کەسێك ناچێت".

کۆندی لەو کاتەوەی بۆ یەکەمین جار پۆستی پرۆفیسۆری یاریدەدەری وەرگرتووە واتە لەوکاتەی دەستیکرد بەپێدانی زانیاری قوڵ لەسەر یەکێتیی سۆڤیەت لەسەردەمی شەڕی ساردا بە قوتابییەکانی، قۆناغێکی گەورەی لە

ڕێڕەوە پیشەییەکەیدا برپوە. لەکاتێکیشدا کاری لە ئیدارەکەی بوشدا دەکرد، لەڕیزی پێشەوەی بڕیاردانـدا بـوو. ئـەو کاتـە لـەبواری دارشتنی سیاسـەتی نـوێ بەرامبـەر بـەو وڵاتانـەی تـازە کەوتبوونـە سـەر نەخشـەی ئـەورووپا، یارمـەتی سـەرۆك و ئەنـدامانی ئەنجوومـەنی ئاسایشـی نەتـەوەیی دەدا. لـەکاتی مـاوەی یەکەمی سەرۆکایەتی بوشیشدا کۆندی هەر لە ڕیزەکانی یەکەمی بڕیاردانـدا بـوو، ئەویش کاتێك بیروڕای ئەنجوومـەنی ئاسایشی نەتـەوەیی پێشکەش بەسـەرۆك دەکردو ئەو کاتانەی داوای لێدەکرا بیروڕای خۆی سـەبارەت بە شـەڕی دژەتیرۆرو پرسە نێوەدەوڵەتییەکانی تر پێشکەشبکات. هەر لەماوەی یەکەمی سـەرۆکایەتی بوشدا کۆندی دەستدەکات بـە دارشتنی مێژووی سیاسیو بـەوەوە نەوەستا کـە تەنها لێکۆڵینەوەی لەسەر ئەنجامبدات.

دیارە ئەرکەکانی کۆندی لـە ئەنجوومـەنی ئاسایشـی نەتەوەییدا لەچەندین ئاستدا جێگای ڕەزامەندی بوون. ئەم پۆستەی ڕێگەی پێدا کە شارەزاییەکەی لەو بـوارەی خـۆی هەڵبـژاردووە، بەوپـەڕی توانایـەوە، بـەکاربهێنێت. کۆنـدی وەك تاکێکی تیمەکەی سەرۆك، لەبواری ڕاژەی گشتیدا کاری کردووە کە ئەمەش شتێك بوو دایك وباوکی بەچەندین شێوە لەسەری ڕاهاتبوونو ئەم ئاکارە جوانـەیان لـە کۆندیدا چاندبوو. سـەردانی چـەندین شـوێنی لـە جیهانـدا کـردووە. سـەردانی بـۆ مۆزەخانـەی هۆڵۆکۆسـت (کۆمەڵکوژییەکـەی نازییـەکان) لـە قـودس زۆر کـاری تێدەکات بەتایبەت کاتێك وێنەیەکی فۆتۆگرافی ژنو مێردێك دەبینێت کە نـوقمی جوانیی ئەو جلوبەرگە بوون کە لەبەریان کردبوو. ئەم وێنەیە تـەواو لـەو ژینگـە خەمبارەی دەوروبـەری ژنو مێردەکـە لـە یـەکێك لـە گەڕەکـە هـەژارەکانی وارشـۆ، تـەواو جیـاوازبوو. کۆنـدی گـوێی لـە هەنـدێك کـەس دەبێـت کـە سـەبارەت بـەو وێنەیە دەیانوت زۆر سەیرە ئەم ژنو مێردە لەکاتێکدا ژیانیان لەمەترسیدا بـووە، بەئەنقسەت هێندە گرنگییان بەڕوخسـاریان داوە. لەوکاتـەدا کۆنـدی دەسـتبەجێ دەڵێـت:"من دیـدێکی جیـاوازم هەیـە. ئـەم دوو کەسـە دەڵـێن: "تائێسـتاش ئێمـە جڵەوی کاروباری خۆمان بەدەسـت خۆمانـەو لێرەشـدا پارێزگـاری لـە شـکۆمەندیی خۆمان دەکەین". هەروەها دەشڵێن: "دەتوانن هـەموو شـتێکمان لـێ زەوت بکـەن

تەنانەت خودی ژیانیشمان، بەڵام بێگومـان نـاتوانن شـکۆمەندیمان لـێ دابمـاڵن" کۆندی لەم ژن و مێردەدا ئەو سەربەرزیو شـکۆمەندییە دەبینێت کە بەهۆیـەوە دایكوباوکی لە بیرمنگهام جلوبەرگی شیكو جوانیان لەبەردەکرد.

سـەرباری کـەموکورتیو پێشـکەوتنە سسـتە کۆمەڵایەتییەکـەی ئەمـەریکا، گەشتە زۆرەکانی کۆندی بوونە هۆی ئەوەی ئەو وڵاتە ڕێزێکی زیاتر پەیدابکات. لە ساڵی ٢٠٠٢دا جارێك کۆندی لەبەردەم جەماوەرێکی زۆردا دەڵێت: "هەرکاتێك لەگەڵ سەرۆك بوشدا گەشتم بۆ وڵاتان کردبێتو سەرکردەکانی جیهانم بینیبێت، ئەمـەریکام لـە میانـەی چـاوی کەسـانی تـرەوە بینیـوە. مـن وڵاتێـك دەبیـنم کـە تائێستاش خەبات لەپێناو مانـای راسـتەقینەی دیموکراسـی فرەڕەگەزیدا، دەکات. وڵاتێـك دەبیـنم کـە تائێسـتاش لـەپێناو بەڕاسـتی پـەیڕەویکردنو بـەرزڕاگرتنی فرەییـدا خەباتـدەکات. خـەڵکی تـر وڵاتەکـەمانی بەدڵـە.... لەبەرئـەوەی لـەپێناو باشتربووندا تێدەکۆشێت. دەزانم کە وڵاتەکەمان نموونەیی نییە، بـەڵام بێگومـان قۆناغێکی زۆرمان بەرەو پێشکەوتن بڕیوە"

پـاش ئـەوەی دوور لـە تیتوسـڤیل دەژی کـە دەکەوێتـە باشـوری خۆرئـاوای شارەکەوە کۆندی زۆر لەو کەسایەتییەی دوورناکەوێتەوە کە کاتێك لـە بیرمنگهام دەژیـا، . ئـەو لەسـەر کـارکردنی ماندونەناسـانە بەردەوامـە (بـەڵام ڕەنگـە کـاتی خۆشگوزەرانی پێویستی نەبێت)، تائێستاش شێلگیرانە وانـەی پیانۆ دەخوێنێت. کۆنـدی تائێسـتاش خـاوەنی متمانـە بـەخۆکردنێکی بـەرزو تێڕوانینێکـی گەشبینانەیە بۆ کارەکانو دەڵێت هـەموو شـتێك بـەرەو پێشـکەوتنو باشـبوون هەنگاودەنێت، (شـایانی باسـە کاتێـك تەمـەنی کۆنـدی ١٠ سـاڵان بـوو، کارێکی لـە کۆشـکی سـپی دەسـتدەکەوێت، بـەڵام دەرگاکـانی بـەڕوودا دادەخرێـت)، هەمیشـە بڕوای بەهێزبووە. کۆندی خۆی لە ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو ئاستەنگانە نـەدەبینی کە منداڵە ڕەشپێستە هەژارەکانی بیرمنگهام ڕووبەڕووی دەبوونەوە، بـەڵام لەگـەڵ ئەوەشدا پشکی هەبوو لە تێکۆشاندا. تاریکی ئـەو کاتانـە وەك خـاڵی دەسـتپێکی ژیـانی کۆنـدی وابـوو و بـووە پاڵنـەرێك بـۆ هـەوڵی گەیشـتن بـە ئەوپـەڕی ئـەو سنوورەی بەهرەو بیرۆکەکانی پێی دەگات. ئەو زۆر باش لـەوە تێدەگات کـە مرۆڤ

بەبێ خەبات پاڵنەرێكی بەهێز بۆ پەرسەندن نادۆزێتەوە، ئەمەش ئەو بنەمایەیە كە پێش ئەو باوكی بڕوای پێی هەبوو. كۆندیش وەك سێ نەوەی پێشووی بنەماڵەی رایسو رای پێش ئەم، شانازییان بەم نزایانە دەكرد:

ئێمە خۆمان رەوشو ئەزموونی خۆمان هەڵنابژێرین بەڵام دەتوانین وەڵامدانەوەكانمان بۆ رەوشو ئەزموونەكە هەڵبژێرین. ئێمە وا راهاتووین كاتێك هەموو شتێك وەك پێویست دەڕوا بەڕێوە، لە خۆشی ساختەو تێركردنی حەزە خۆرسكە ماددییەكانمان نوقم بینو هەست بەخۆلێگۆڕانو لەخۆگۆڕانو بڕوابوون بەخۆمان بكەین. سەرباری هەموو ئەوەش لەڕێگەی خەباتەوە نەبێت ناگەینە رزگاربوونو ناسینی خۆمان، ئەمەشە كە كۆیلەكانی ئەكزۆدس فێری بوون. هەر ئەمەشە كە كۆیلەكان لە ئەمەریكا پێوەی گیرۆدەبوونو بە گۆرانی دەیانوت: "هیچ كەسێك لەو تەنگوچەڵەمانە تێناگات كە ئەمەریكا بەخۆیەوە بینیویەتی- دەبا رێز لە خودا بگرن!.

دایكوباوكی كۆندی ئەو باوەڕەیان تێدا چاندووە كە دەتوانێت رۆژێك لە رۆژان ببێتە سەرۆكی ویلایەتە یەكگرتووەكانو توانیشیان بەشێوەیەك ئامادەی بكەن كە ببێتە كەسێك جێ پەنجە بەسەر جیهانەوە جێبهێڵێت. ئایا بەهیچ شێوەیەك ئەوە بەمێشكی جۆن رایسدا دەهات كە نازناوی بەهێزترین ژن لە جیهاندا بدرێت بە ئەستێرە بچووكەكەی؟ ئایا ئەنجێلینا رایس پێشبینی ئەوەی دەكرد كە موعجیزە موزیكییەكەی كە كۆندی بوو، لە سەنتەری كینیدی موزیك بژەنێتو خانمی یەكەمی ویلایەتە یەكگرتووەكان لە ئاهەنگەكەدا كۆندی بناسێنێت؟ رەنگە دایكوباوكی نەیان توانیبێت بەدیاریكراوی پێشبینی ئەم دوو بۆنەیە بكەن، بەڵام جۆنو ئەنجێلینا سنوورێكیان نە بۆ خەونی خۆیان نە بۆ هی كچەكەیان، دانەنابوو.

كۆندی لە ماوەی ٥٠ساڵدا توانی ببێتە ژنێكی رەچەشكێن بەمانای وشە، توانی ببێتە ژنێكی تێروتەسەل لە زیاتر لەبوارێكدا لەوانە وەك هونەرمەند، ئەكادیمی، نووسەر، بەڕێوەبەری زانكۆ، سوڵتانی سیاسەتی دەرەوەو راوێژكاری سەرۆكایەتی. بێگومان ئێمەو سەراپای جیهانیش چاوەڕوانی شتی زیاتری لێ دەكەین.

پاشكۆكان

پاشكۆى يەكەم

راوێژكارانى ئاسايشى نەتەوەيى لەماوەى ١٩٥٠-٢٠٠٥

ستيڤن هادلى	٢٠٠٥
كۆندۆليزا رايس	٢٠٠١-٢٠٠٥
ساموێڵ ئێڵ. بێرگەر	١٩٩٧-٢٠٠١
و.ئەنتۆنى لايك	١٩٩٣-١٩٩٧
بێرنت سكۆكرۆفت	١٩٨٩-١٩٩٣
كۆڵن پاوڵ	١٩٨٧-١٩٨٩
فرانك س. كارلۆچى	١٩٨٦-١٩٨٧
جۆن م. بۆيند كستەر	١٩٨٥-١٩٨٦
رۆبەرت سى. ماك فێرلێن	١٩٨٣-١٩٨٥
ريتچارد ف. ئالان	١٩٨١-١٩٨٢
زبينگيۆ برزينيسكى	١٩٧٧-١٩٨١
بێرنت سكۆكرۆفت	١٩٧٥-١٩٧٧
هێنرى كيسنجەر	١٩٦٨-١٩٧٥
والْتو. رۆستۆ	١٩٦٦-١٩٦٨
ماك جۆرج بۆندى	١٩٦١-١٩٦٦
گۆردۆن گراى	١٩٥٨-١٩٦١
رۆبەرت كاتلەر	١٩٥٧-١٩٥٨

دیلۆن ئەندرسۆن	١٩٥٥-١٩٥٦
رۆبەرت کاتلەر	١٩٥٣-١٩٥٥
جەیمس لێ. لای (سکرتێری گشتی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی)	١٩٥٠-١٩٥٣
سیدنی سوێرز (سکرتێری گشتی جێبەجێکاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی)	١٩٤٧-١٩٤٩

پاشکۆی دووەم

وێستگە گرنگەکانی ژیانی کۆندۆلیزا رایس

» ١٤ی نۆڤەمبەری ١٩٥٤ : لەدایکبوونی لە بیرمنگهام، ئەلاباما.

» ١٩٦٥: یەکەم کچە خوێندکاری رەشپێست کە پەیوەندی دەکات بە پۆلەکانی فێرکردنی موزیك لە پەیمانگای نیشتمانی باشوور بۆ موزیك لە بیرمنگهام.

» ١٩٦٩: گواستنەوە بۆ دێنفەر، کۆلاورادۆ، بۆ یەکەمین جار پەیوەندی دەکات بە قوتابخانەیەکی تێکەڵاوەوە.

» ١٩٧١: تەواوکردنی قۆناغی دواناوەندیو کۆتاییهێنانی ساڵی یەکەمی زانکۆ.

» ١٩٧٤: تەواوکردنی زانکۆی دێنیڤەر بە پلەی نایاب.

» ١٩٧٥: وەرگرتنی پلەی ماستەر لە کارگێڕیی حکومیی لە زانکۆی نۆتەردام.

» ١٩٨١: وەرگرتنی بڕوانامەی دکتۆرا لە لێکۆڵینەوەی نێودەوڵەتی لە زانکۆی دێنیڤەر.

» ١٩٨١: دامەزراندنی وەك پرۆفیسۆری یاریدەدەری زانکۆ لە وانەی زانستە سیاسییەکان لە زانکۆی ستانفۆرد.

» ١٩٨٤: بڵاوکردنەوەی کتێبی هاوپەیمانێتی تەمومژاوی: یەکێتیی سۆڤیەتو سوپای چیکۆسلۆڤاکیا ١٩٤٨-١٩٦٣ (چاپخانەی برنستۆن).

» ١٩٨٦: بڵاوکردنەوەی کتێبی چەرخی گۆرباتشۆف بە هاوبەشی لەگەڵ ئەلیکسەندەر دالان، چاپخانەی دەرچوانی ستانفۆرد.

» ١٩٨٦-١٩٨٧: وەرگرتنی پۆستی یاریدەدەری تایبەتی بەڕێوەبەری دەستەی ئەرکانی هاوبەشی پێنتاگۆن، ئەویش لەڕێگەی بەخشینی دارایی ئەنجومەنی پەیوەندییە دەرەکییەکانەوە.

- 1987: بەرزبوونەوە بۆ پلەی پرۆفیسۆری یاریدەدەر لە فەرمانگەی زانستە سیاسییەکان لە زانکۆی ستانفۆرد.
- ١٩٨٩-١٩٩١: وەرگرتنی چەند پۆستێك لە ئیدارەکەی بوش لەوانە بەڕێوەبەری کاروباری سۆڤیەت و ئەورووپای رۆژهەلات و یاریدەدەری تایبەتی سەرۆك بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی و بەڕێوەبەری بالای کاروباری سۆڤیەت لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی.
- ١٩٩١: پەیوەندیکردن بە ئەنجوومەنەکانی کارگێڕیی کۆمپانیاکانی شیفرۆن، ترانس ئەمەریکا، هیۆلێت باکارد.
- ١٩٩٢: پێشکەشکردنی وتارێك لە کۆنگرەی نەتەوەیی پارتی کۆماری.
- ئاياری ١٩٩٣: پلە زانستییەکەی بۆ پرۆفیسۆری زانکۆیی لە زانکۆی ستانفۆرد بەرزدەبێتەوە.
- ئەيلولی ١٩٩٣: دامەزراندنی وەك بەڕێوەبەری زانکۆی ستانفۆرد.
- ١٩٩٤: هەڵبژاردنی وەك ئەندامی ئەنجوومەنی ئەمیندارانی زانکۆی نۆتەردام.
- ١٩٩٥: پەیوەندیکردن بە ئەنجوومەنی ئیدارەی کۆمپانیای جی بی مۆرگان.
- ١٩٩٩: پەیوەندیکردن بە ئەنجوومەنی کارگێڕی کۆمپانیای چارلز شواب.
- تەمووزی ١٩٩٩: لە پۆستی بەڕێوەبەری زانکۆی ستانفۆرد دەستی لەکارکێشایەوەو پۆستی راوێژکاری سیاسەتی دەرەوەی هەڵمەتی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی بوشی کوڕی گرتەدەست.
- ٢٠٠٠: پێشکەشکردنی وتارێك لەبەردەم کۆنگرەی نیشتمانی پارتی کۆماری.
- کانونی یەکەمی ٢٠٠٠: سەرۆکی هەڵبژێردراو جۆرج دەبلیو بوش وەك راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی دایدەمەزرێنێت.
- کانونی دووەمی ٢٠٠١: وەك راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی سوێندی یاسایی دەخوات.
- نیسانی ٢٠٠٤: پێشکەشکردنی گەواهینامەکەی بەردەم لیژنەی لێکۆڵینەوە سەبارەت بەهێرشەکانی ١١ ی سێپتەمبەر.
- کانونی دووەمی ٢٠٠٥: سوێندخواردنی وەك وەزیری دەرەوە.

پاشكۆی سێیەم

وێنەكان

كۆندی لەكاتێكدا لە ساڵەكانی یەكەمی زانكۆی دێنیڤەردا بوو

كۆندی لەگەڵ ژەنیاری ڤیۆلۆنسیلی یو-یو ما لەكاتێكدا پێكەوە لە میانەی ئاهەنگێكدا كە كۆمەڵەی "مەدالیای نیشتمانی بۆ هونەر" لە واشنتۆن لە ٢٢-٤-٢٠٠٢ رێكیخستبوو، پارچە موزیكێكی برامز لێدەدەن

لەکاتی وەرگرتنی خەڵاتی سەرۆکی NAACP لە ئاهەنگی خەڵاتی وێنەکان

٢٠٠٢/٢/٢٣

وێنەی فەرمی کۆندۆلیزا رایس لە کۆشکی سپی

وێنەی باپیری کۆندی، جۆن ویسڵی رایس

جۆزێف کۆربێڵ مامۆستای زانکۆی دێنیڤەرو باوکی مادڵین ئۆڵبرایتو رێبەری کۆندی لە خوێندنی روسیو سۆڤیەتیدا. کۆندی ئەم پیاوە وەك یەکێك لە گرنگترین پیاوەکان لە ژیانیدا باسدەکات

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

ئەم چیرۆکە گەشتی کۆندی لە ڕێڕەوی باڵاترین پلەکانی ئەو بوارەدا دەگێڕێتەوە، کە پیاوان کۆنترۆڵیان کردووە، هاوکارەکانی شێوازەکەی کۆندی بەتوندوتۆڵی ئاوێتە بوو بەنەرمیی، ناودەبەن. لە ڕۆژنامەی نەشناڵ ریڤیو-دا هاتووە: "هەمووان لەسەر ئەوە کۆکین کە کەسایەتییەکی زۆر سەرنجڕاکێش و ئارام و باش و زیرەك و خاکییە، لەگەڵ ئەوەشدا تائێستاش بەسروشتە باشورییەکەی جیادەکرێتەوە هەرچەندە چەندین ساڵ لە شوێنە جیاکانی تردا ژیانی بەسەربردووە". زۆرێك لەوانەی لەکاتی ئامادەکردنی ئەم کتێبەدا دیدارم لەگەڵدا ئەنجامداون، ستایشی زۆری ئاستی زانیارییەکانیان دەکردو ئاماژەیان بەوە دەکرد کە لە بیرێکی قوڵەوە زانیاری دەردەهێنێت. کارین فیست کە مامۆستای کۆندی بووە لە زانکۆی دێنیڤەر دەڵێت: "کۆندی یەکێکە لە مرۆڤە بەختیارەکان و لایەنی خەمباریی لە ژیانیدا نییە یان بەلایەنی کەمەوە ئەوەندەی من ئاگاداربم ئەو لایەنەی نییە".

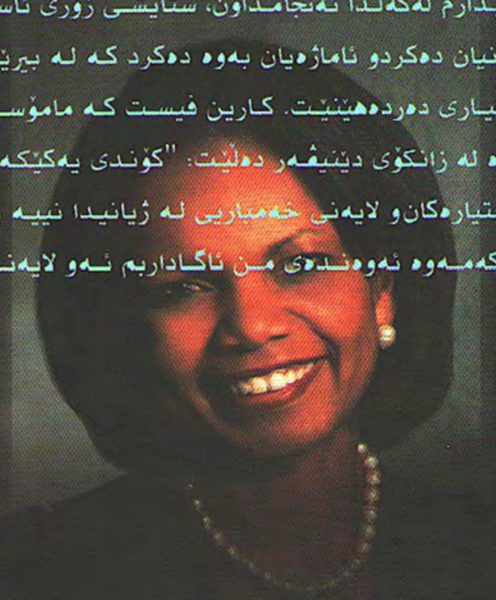

٣٠٠٠ دینار